

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΡΑΚΑ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΟΦΩΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ
ΤΟΥ 20 ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

Διδακτορική διατριβή

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΑΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής (Επιβλέπων)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ, Καθηγητής (Μέλος)

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Επίκουρος Καθηγητής (Μέλος)

ΚΕΡΚΥΡΑ 2012

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΟΦΩΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ
ΤΟΥ 20 ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

Διδακτορική διατριβή

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΡΑΚΑ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΟΦΩΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ
ΤΟΥ 20 ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

Διδακτορική διατριβή

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΑΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής (Επιβλέπων)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ, Καθηγητής (Μέλος)

ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Επίκουρος Καθηγητής (Μέλος)

ΚΕΡΚΥΡΑ 2012

iii

Στο δικό μου άγγελο, τον Ραφαήλ

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο γερμανόφωνος χώρος από το 1806-1832	
Εισαγωγή: Η γέννηση του γερμανικού έθνους.....	6
Α΄ Ναπολεόντεια Εποχή.....	7
1. Επαναστατικοί Πόλεμοι.....	8
2. Η αναδιοργάνωση της Γερμανίας μέσω του Ναπολέοντα.....	9
2α) Η Ομοσπονδία του Ρήνου.....	10
2β) Οι μεταρρυθμίσεις στην Πρωσία.....	11
2γ) Η εκστρατεία στη Ρωσία και οι γερμανικοί απελευθερωτικοί αγώνες.....	14
Β΄ Εποχή της Παλινόρθωσης.....	16
1. Το συνέδριο της Βιέννης.....	16
2. Η Γερμανική Ένωση.....	20
3. Κινήματα, αντιδράσεις στους κόλπους της Γερμανικής Ένωσης και οι αποφάσεις του συνεδρίου του Karlsbad.....	21
4. Γερμανικός Εθνικισμός.....	25
5. Γερμανικός Φιλελευθερισμός.....	36
2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο Γερμανικός Φιλελληνισμός	
Α΄ Δημιουργία και φάσεις του Φιλελληνισμού στη Γερμανία.....	39
Β΄ Σημαντικοί Γερμανοί Φιλέλληνες.....	46
Γ΄ Ο Γερμανικός Φιλελληνισμός κατά την Επανάσταση.....	59
1. Τα επιχειρήματα της φιλελληνικής προπαγάνδας για παροχή βοήθειας στην Ελλάδα.....	59
1α) Μορφές βοήθειας	61
1β) Η οργάνωση της προσπάθειας για βοήθεια.....	64
2. Οι αποστολές εθελοντών στην Ελλάδα.....	67
2α) Τα κίνητρα των Γερμανών εθελοντών.....	67
2β) Οι εμπειρίες των Γερμανών εθελοντών στην Ελλάδα.....	71
2γ) Συμπεράσματα για τους Γερμανούς εθελοντές κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα.....	83
Δ΄ Το Φιλελληνικό κίνημα κατά την περίοδο 1823-1827.....	83
1. Η φθίνουσα πορεία του ενθουσιασμού στη Γερμανία	

για το ελληνικό ζήτημα.....	83
2. Νέες φιλελληνικές ενέργειες στη Γερμανία από το 1826 και μετά.....	87
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Γερμανική Λογοτεχνία (Μυθιστορήματα)	
A' Η επίδραση του φιλελληνικού κινήματος στην ελαφρά λογοτεχνία του γερμανόφωνου χώρου.....	92
B' Περιλήψεις, βιογραφικά συγγραφέων και καταγραφή στοιχείων σχετικά με την Ελλάδα και την Ελληνική Επανάσταση.....	104
1) <i>Das Mädchen von Ithaka oder Odysseus Krone, D. Christian Müller</i>	104
2) <i>Athanasia, die schöne Griechin aus Samos, Anonymos</i>	116
3) <i>Bozzaris und Theone, Johan Leutbecher</i>	137
4) <i>Der neue Achilles, Franz von Elsholz</i>	176
5) <i>Die Sklavin in Anatolis Wüste, C. Hildebrandt</i>	187
6) <i>Theodora die Leipziger Jungenmagd, Adolf von Schaden</i>	193
7) <i>Kampf und Liebe, oder die griechischen Brüder, Dorismund</i>	207
8) <i>Helas und Helianor, Julia Baroninn v. Richthofen</i>	224
9) <i>Des Mainotenfürsten Tertulian Sarvathy und Maltitz Waffenthaten, Adolph von Schaden</i>	249
10) <i>Die beiden Freunde, Fischer</i>	274
11) <i>Die Freunde, O' Itzel</i>	282
12) <i>Die Insel Sphagia, Harro Harring</i>	324
13) <i>Graf Branzka, Wilhelmine von Alben</i>	332
14) <i>Andruzzos der Livadier, Wilhelm von Lüdemann</i>	353
15) <i>Klein Teufelchen oder der Stiefbruder, D. Friedrich Pauer</i>	370
16) <i>Der Todesruf – Wahre Begebenheit aus dem griechischen Freiheitskampfe, Gustav Sellen</i>	373
17) <i>Anatolika, oder die Braut von Missolunghi, Gustav Grahl</i>	376
18) <i>Der Griechenfreund, Norden</i>	385
19) <i>Bublina, Christian A. Vulpius</i>	391
20) <i>Der Kreuzzug nach Griechenland, K. H. L. Reinhardt</i>	423
21) <i>Der Fall von Missolunghi, A. von Tromlitz</i>	432
4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Αξιολόγηση στοιχείων και συμπεράσματα	454
Βιβλιογραφία:.....	548

Εισαγωγή

Αντικείμενο της διατριβής αυτής είναι η εικόνα της Ελλάδας και του ελληνικού αγώνα για την ανεξαρτησία μέσα από τη γερμανόφωνη λαϊκή πεζογραφία της δεκαετίας του 20 κατά τον 19^ο αιώνα. Η επιλογή της συγκεκριμένης δεκαετίας δεν έγινε τυχαία. Ο φιλελληνισμός αυτής της περιόδου στο γερμανόφωνο χώρο δεν ήταν απλά ένα αυθόρμητο κίνημα υποστήριξης και αλληλεγγύης προς τον αγωνιζόμενο για την ανεξαρτησία του ελληνικό λαό, αλλά πολύ περισσότερο ένα οργανωμένο κοινωνικό κίνημα με εθνικο-επαναστατικές επιδιώξεις.

Στην πρώτη φάση της εν λόγω διατριβής έλαβε χώρα η διαδικασία ανεύρεσης και λήψης των λογοτεχνικών κειμένων. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι η συγκεκριμένη διαδικασία αποδείχτηκε ιδιαίτερα χρονοβόρα, κοπιαστική και δύσκολη, αφού υπήρξε αναγκαία προϋπόθεση η εντατική έρευνα σε βιβλιοθήκες ολόκληρης της Γερμανίας, μια και πρόκειται για πολύ σπάνιες εκδόσεις των αρχών του 19^{ου} αιώνα και η πρόσβαση σ' αυτές ήταν εφικτή μόνο μέσα στις αίθουσες των γερμανικών βιβλιοθηκών για ορισμένο χρονικό διάστημα και αφού είχε προηγηθεί ακριβής συνεννόηση με τους/τις εκάστοτε βιβλιοθηκάρους, οι οποίοι – δεν πρέπει να παραλείψουμε να τονίσουμε – πως ήταν ιδιαίτερος συνεργάσιμοι και κάποιες φορές είχαν και επικουρικό ρόλο κατά τη φωτοτύπηση των έργων από διάφορα μέσα αποθήκευσης, όπως μικροφίλμ.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μία ιστορική αναδρομή στα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα της περιόδου από το 1806 έως το 1832 στο γερμανόφωνο χώρο με σκοπό να αναδείξουμε το γενικότερο πολιτικο-κοινωνικό κλίμα της εποχής και τις συνθήκες μέσα στις οποίες μπόρεσε να αναπτυχθεί και να ευδοκιμήσει το γερμανικό φιλελληνικό κίνημα. Το φαινόμενο γερμανικός φιλελληνισμός και οι τεράστιες διαστάσεις που έλαβε μπορούν να γίνουν κατανοητά μόνο έχοντας ως υπόβαθρο τη δημιουργία και την εξέλιξη ενός εθνικισμού με μοντέρνο προσανατολισμό σε συνδυασμό με τη Γαλλική Επανάσταση.

Στη Γερμανία το σύγχρονο κράτος αναπτύχθηκε σε εδαφικό επίπεδο, ενώ συνέχισε να υφίσταται η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία που επιθυμούσε να είναι κάτι περισσότερο από ένα μόνο βασίλειο. Είναι ιδιαίτερα δύσκολο να μιλήσει κανείς για γερμανικό

εθνικισμό ως πολιτικό κίνημα πριν τον Ναπολέοντα ή πιο συγκεκριμένα πριν την κατάρρευση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που αυτός προκάλεσε. Αυτό που από το 1806 αρθρώνεται ως γερμανικό συναίσθημα πηγάζει ξεκάθαρα τόσο από το λογοτεχνικό πατριωτισμό όσο κι από τον πατριωτισμό για την αυτοκρατορία στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Στους πνευματικούς προδρόμους της μάχης για μια ενωμένη Γερμανία ανήκανε ο Fichte, ο Jahn και ο Arndt. Ο Fichte ανύψωσε τους Γερμανούς σε έναν «αρχέγονο λαό» και τα Γερμανικά σε «αρχέγονη γλώσσα». Ο Jahn πάλι γνώριζε μόνο δύο λαούς που εμπεριείχαν τον ιερό όρο της ανθρωπότητας, τους Έλληνες και τους Γερμανούς, και επιθυμούσε ένα φιλελεύθερο εσωτερικό σύνταγμα για την ενωμένη Γερμανία με μια συνέλευση επιλεγμένη από τον λαό, ενώ ο Arndt προσέβλεπε στην πραγμάτωση της ιδέας μιας «μεγάλης Γερμανίας» που συγκέντρωνε όλα τα γερμανικά έθνη και είχε την ηγεσία της στη Γερμανία. Το γεγονός όμως ότι δεν υπήρχε ακόμη ένα γερμανικό εθνικό κράτος - όπως συνέβαινε στη Γαλλία - καθιστούσε αδύνατο τον προσανατολισμό του γερμανικού εθνικισμού προς ένα δικό του πολιτικό καθεστώς. Αντί αυτού επικαλούνταν υποτιθέμενα αντικειμενικά κριτήρια όπως ο λαός, η γλώσσα και ο πολιτισμός, τα οποία τρόπον τινά εναπέκειτο στην πολιτική βούληση. Το χρονικό διάστημα από την πτώση της παλιάς αυτοκρατορίας και του συνεδρίου της Βιέννης μέχρι και την εποχή της Παλινόρθωσης η Γερμανία δεν αποτελούσε μία σε κρατικό επίπεδο οργανωμένη οντότητα, αλλά υπήρχε ως μία ενότητα σε επίπεδο γλώσσας, πολιτισμού και επικοινωνίας. Το γερμανικό έθνος ως μία πολιτισμική ενότητα υπήρξε έργο της παιδείας, και η παιδεία ήταν απαραίτητη για την εξέλιξη αυτής της πολιτισμικής ενότητας σε μία κρατική, δηλαδή σε ένα εθνικό κράτος. Η μορφωμένη αστική τάξη μετέφερε και συμβόλιζε αυτό που ένωνε τους Γερμανούς, ενώ η φεουδαρχική αριστοκρατία και οι δυναστείες αυτό που τους χώριζε, τον κατακερματισμό δηλαδή σε κρατίδια. Ενώ ο γερμανικός εθνικισμός μέχρι και τους γερμανικούς απελευθερωτικούς αγώνες εναντίον των στρατευμάτων του Ναπολέοντα αποτελούσε ένα ζήτημα κυρίως των μορφωμένων κύκλων, από το συνέδριο της Βιέννης και τις αποφάσεις του Karlsbad άρχισε να επεκτείνεται και στο «λαό» και να οργανώνεται δημοσίως. Σ' αυτή τη χρονική στιγμή το γερμανικό φιλελληνικό κίνημα κατάφερε να γίνει το πρώτο πολιτικό κίνημα εντός της Γερμανικής Ένωσης που βρίσκει ευρεία απήχηση σε όλα τα στρώματα του

πληθυσμού και επιτυγχάνει έτσι μια πρωτόγνωρη μέχρι τότε σε ένταση κινητοποίηση του λαού. Κατά αυτόν τον τρόπο το συγκεκριμένο κίνημα έθεσε τις βάσεις για την ανάπτυξη των μοντέρνων μαζικών κινητοποιήσεων του μεταγενέστερου 19^{ου} αιώνα. Αυτή ακριβώς η ποιότητα της κοινωνικής σύνθεσης αποτέλεσε την ειδοποιό διαφορά του κινήματος των φιλελλήνων από τους μέχρι τότε πολιτικούς συνασπισμούς και τις πολιτικές ενώσεις, των οποίων κύριο χαρακτηριστικό αποτελούσαν η κοινωνική απομόνωση και η ομοιογένεια, όπως για παράδειγμα πνευματικές, καλλιτεχνικές και φοιτητικές ενώσεις και ομάδες. Έτσι σύμφωνα με τον ιστορικό Hans-Ulrich Wehler ο ελληνικός αγώνας για την ανεξαρτησία εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1821-1830) έγινε αντιληπτός από το γερμανικό λαό ως ένα είδος πολέμου που ο ίδιος ο γερμανικός λαός θα ήθελε να διεξάγει για τη μεγαλειώδη υπόθεση του σχηματισμού εθνικού κράτους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα μελετήσουμε τον ίδιο τον γερμανικό Φιλελληνισμό που ξεκινάει τον 16^ο αιώνα με τους Crucius, Garlach και Wülfel από την αγάπη τους προς τους σύγχρονους Έλληνες ως ομόθρησκους χριστιανούς, που ήθελαν να υποστηρίξουν για να απαλλαγούν από την τουρκική κυριαρχία, συνεχίζεται με το πάθος του Wickelmann και του Γκαίτε για την αρχαιότητα, ακολουθεί ανοδική πορεία μετά το 1770 με τον πρώτο ξεσηκωμό των Ελλήνων και κορυφώνεται με την έναρξη της Επανάστασης το 1821. Θα αναφερθούμε στους σπουδαιότερους Γερμανούς φιλέλληνες της τελευταίας αλλά σημαντικότερης φάσης του γερμανικού φιλελληνισμού, οι οποίοι με το έργο και τις ενέργειές τους συνέβαλαν τα μέγιστα στην προώθηση του κινήματος και την ευρεία αποδοχή του από το γερμανικό λαό, καθώς και στη συνεισφορά τους στον ελληνικό αγώνα, αλλά και στην οργάνωση και στην μορφή του ίδιου του φιλελληνικού κινήματος στο γερμανόφωνο χώρο, ενώ με ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα εστιάσουμε στα κίνητρα και τις εμπειρίες των Γερμανών εθελοντών φιλελλήνων στην Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα διερευνήσουμε αρχικά την επίδραση του φιλελληνικού κινήματος στην ελαφρά/λαϊκή λογοτεχνία του γερμανόφωνου χώρου από το 1821 ως το 1830. Ένα λογοτεχνικό είδος με τεράστια απήχηση στο μαζικό γερμανικό αναγνωστικό κοινό – με ευρεία πρόσβαση μέσω του πυκνού δικτύου δανειστικών βιβλιοθηκών -, το οποίο

προσέφερε ψυχαγωγικά αναγνώσματα με συναρπαστική πλοκή, αφού συνδύαζαν στοιχεία μυθοπλασίας, περιπέτειας και ιστοριών αγάπης με πραγματικά ιστορικά γεγονότα μέσα από ολοζώντανες παραστατικότερες εικόνες που διέγειραν τη φαντασία και δεν κούραζαν τον αναγνώστη ελλείψει υψηλού πνευματικού περιεχομένου. Ενώ αντικείμενο λεπτομερέστερης έρευνας έχουν αποτελέσει η εκτενής λογοτεχνία ντοκουμέντων της συγκεκριμένης περιόδου, οι ταξιδιωτικές περιγραφές μέσα από τις συλλογές των Reisinger και Max Wegner καθώς επίσης βιογραφικά και αυτοβιογραφικά κείμενα των φιλελλήνων, τα επίσης πολυάριθμα εμπνευσμένα από τη φιλελληνική θεματολογία διηγήματα και μυθιστορήματα της λεγόμενης ελαφράς λογοτεχνίας δεν έχουν μέχρι στιγμής καθόλου απασχολήσει τη λογοτεχνική έρευνα. Συνήθως με κριτήριο τη λογοτεχνική τους αξία κατατάσσονταν ως αισθητικά άσχετα και ανάξια κάθε περαιτέρω μελέτης. Σ' αυτό το κεφάλαιο λοιπόν θα μελετηθούν και αναλυθούν 16 μυθιστορήματα και 5 μικρά διηγήματα και νουβέλες της λεγόμενης ελαφράς λογοτεχνίας. Σκοπός μας εδώ η συγκέντρωση στοιχείων παρουσίασης και περιγραφής της Ελλάδας και του ελληνικού απελευθερωτικού αγώνα. Η συγκεκριμένη λογοτεχνία δεν έχει πια να κάνει μόνο με την αρχαιότητα, όπως συνέβη με τους κλασικούς συγγραφείς, αλλά με τα επίκαιρα γεγονότα του ελληνικού απελευθερωτικού αγώνα. Για κάθε λογοτεχνικό έργο θα παραθέτουμε μία περίληψη της υπόθεσης, ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα για το συγγραφέα – όχι εφικτό για όλους - , τα αποσπάσματα του γερμανικού κειμένου που εμπεριέχουν τα στοιχεία που μας ενδιαφέρουν και τις πληροφορίες που αντλούμε από αυτά.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο θα προβούμε στην ταξινόμηση και αξιολόγηση των πληροφοριών που αποκομίσαμε όσον αφορά στη διαδικασία μεταφοράς της γνώσης των ποικίλων συστατικών στοιχείων ξένων πολιτισμών με σκοπό την αποτύπωση των διαφορετικών τάσεων, τρόπων σκέψης, εθίμων, κοινωνικών συμβάσεων και συμπεριφορών των Ελλήνων και των Τούρκων μέσα από την εικόνα που είχαν οι Γερμανοί συγγραφείς στις αρχές του 19^{ου} αιώνα για την Ελλάδα, τους Έλληνες, την Ελληνική Επανάσταση και τον ελληνικό πολιτισμό, ενώ ταυτόχρονα θα αποτυπώσουμε τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η μεταφορά και η απεικόνιση –ίσως και η

εκλαϊκείωση - αυτών των ετερόκλητων γνώσεων πολιτικού, ιστορικού, θρησκευτικού, κοινωνικού και καθημερινού πολιτισμικού χαρακτήρα.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω την Τριμελή Επιτροπή της εργασίας μου: Τον κ. Δημήτρη Φίλια, Αναπληρωτή Καθηγητή του Ιονίου Πανεπιστημίου, για το χρόνο που αφιέρωσε και τη βοήθειά του για τη μεθοδολογική προσέγγιση της εργασίας αυτής, καθώς και τη συνεχή καθοδήγησή του, στα ζητήματα που ανέκυπταν. Επίσης τον κ. Γιώργο Κεντρωτή, Καθηγητή του Ιονίου Πανεπιστημίου, του οποίου οι παρατηρήσεις και τα σχόλια υπήρξαν σημαντικά για την ολοκλήρωση της εργασίας, καθώς και τον κ. Νίκο Παπαδημητρίου, Επίκουρο Καθηγητή του Ιονίου Πανεπιστημίου, για τη συμβολή και το ενδιαφέρον του για την πορεία αυτής της εργασίας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω επίσης στο σύζυγό μου Χανς για την υποστήριξη που μου πρόσφερε και για την υπομονή που επέδειξε όλα αυτά τα χρόνια, αλλά και γιατί εν μέρει υπήρξε εμπνευστής και παρακινητής μου για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, αφού θα τολμούσα να πω ότι κι ο ίδιος, με το έργο και τις αποφάσεις ζωής του, ανήκει στους αφανείς, σύγχρονους Γερμανούς φιλέλληνες του 21^{ου} αιώνα.

Τέλος, ευχαριστώ τη μητέρα μου για τη βοήθεια και την αμέριστη συμπαράσταση που μου χάρισε και εξακολουθεί να μου χαρίζει όλα αυτά τα χρόνια.

1^ο Κεφάλαιο: Ο γερμανόφωνος χώρος από το 1806 - 1832

Εισαγωγή: Η γέννηση του γερμανικού έθνους

Στη Γερμανία¹ το σύγχρονο κράτος αναπτύχθηκε σε εδαφικό επίπεδο. Παράλληλα συνέχισε να υφίσταται ένα μόρφωμα, η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, το οποίο επιθυμούσε να είναι κάτι περισσότερο από ένα μόνο βασίλειο ανάμεσα σε άλλα. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία αποτελεί έναν από τους τρεις βασικούς παράγοντες, που συντέλεσαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της γερμανικής Ιστορίας μέσα στο πέρασμα των αιώνων. Δεύτερος παράγοντας ο διαχωρισμός της πίστης, με τη διαμάχη μεταξύ Καθολικισμού και Προτεσταντισμού το 16^ο αιώνα, που οδήγησε τη Γερμανία να γίνει το πεδίο μάχης πάνω στο οποίο εξελίχτηκε ο Τριακονταετής Πόλεμος από το 1618 ως το 1648. Τρίτος παράγοντας οι διαφορές μεταξύ Αυστρίας και Πρωσίας, - με την Αυστρία να αντιπροσωπεύει τον Καθολικισμό και την Πρωσία τον Προτεσταντισμό - που είχε ως αποτέλεσμα η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία Γερμανικού Έθνους κατά το δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα να φαίνεται ότι πνέει τα λοίσθια.²

Είναι ιδιαίτερα αμφίβολο αν μπορεί να μιλήσει κανείς για γερμανικό εθνικισμό ως πολιτικό κίνημα πριν τον Ναπολέοντα ή πιο συγκεκριμένα πριν την κατάρρευση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που αυτός προκάλεσε. Αυτό που από το 1806 αρθρώνεται ως γερμανικό εθνικό συναίσθημα πηγάζει ξεκάθαρα τόσο από το λογοτεχνικό πατριωτισμό όσο και από τον πατριωτισμό για την αυτοκρατορία στα τέλη του 18^{ου} αιώνα.

Ο Gentz³ μίλησε για «γερμανικό έθνος» κι όχι για ένα πρωσικό. Λέγοντας «πατριωτικό πνεύμα», εννοούσε ένα γερμανικό εθνικό φρόνημα κι όχι τον πατριωτισμό για ένα κράτος. Δεν αποποιούταν την παλαιά αυτοκρατορία, όταν ζητούσε την ένωση των

¹ Winkler, Heinrich August, *Der lange Weg nach Westen – Deutsche Geschichte 1806 – 1933*, Bd. 1, C. H. Beck, München 2000, σελ: 5.

³ Friedrich von Gentz (1764-1832): Γερμανο-αυστριακός συγγραφέας, στοχαστής, πολιτικός και σύμβουλος του Μέττερνιχ.

Γερμανών, αλλά είχε στο μυαλό του ένα νέο τρόπο «συνένωσης των γερμανικών κρατικών δυνάμεων». Η ελευθερία που εννοούσε δεν ήταν μία δημοκρατική ελευθερία όπως αυτή της Γαλλικής Επανάστασης το 1789, αλλά μια ταξική. Για το γερμανικό εθνικό συναίσθημα του Genzt η διαφορά σε σχέση με τον Γάλλο σφετεριστή ήταν θεμελιακή, όμως δεν προχώρησε ένα βήμα περισσότερο. Δεν κάλεσε το γερμανικό λαό να αγωνιστεί ενάντια του Ναπολέοντα, αλλά απευθύνθηκε στους μορφωμένους. Ο Genzt θεωρείτο «μοντέρνος» όσο αντιλαμβανόταν το γερμανικό έθνος όχι πια ως μία πολιτισμική, αλλά ως μία πολιτική, ακόμη κι εν δυνάμει κρατική μονάδα.

A' Ναπολεόντεια Εποχή (1789-1815)

Σε αντίθεση με τη Γαλλία στη Γερμανία οι μεταρρυθμιστικές σκέψεις κι εξελίξεις ξεκίνησαν ουσιαστικά από το διαφωτισμένο απολυταρχισμό του Πρώσου βασιλιά Φρειδερίκου του Μεγάλου και του Αψβούργου αυτοκράτορα Ιωσήφ του δευτέρου⁴. Η Πρωσία και η Αυστρία αποτελούσαν παραδείγματα προόδου κι εξέλιξης. Εκτός αυτού στη Γερμανία, που διαιρημένη σε μια πληθώρα εδαφών, έλειπε μια κεντρική πρωτεύουσα όπως το Παρίσι, όπου θα μπορούσαν να εξελιχτούν τα επαναστατικά συμβάντα. Εξάλλου η αστική τάξη ήταν πολύ πιο αδύναμη από ό, τι στη Γαλλία. Οι κοινωνικές αντιθέσεις ήταν λιγότερο εμφανείς, τα γερμανικά κράτη σε χαμηλότερο βαθμό χρεωμένα. Έτσι τα γεγονότα του Παρισιού δεν προκάλεσαν παρόμοιες επαναστατικές εκρήξεις στη Γερμανία, έστω κι αν βραχυπρόθεσμα έλαβαν χώρα ταραχές σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, δημιουργήθηκαν σύλλογοι Ιακωβίνων και δημοκρατικές φιλοδοξίες γεννήθηκαν. Προεξέχοντες προσωπικότητες του γερμανικού πνευματικού κόσμου της εποχής, όπως ο Schiller, ο Kant, ο Schlegel, ο Schelling, ο Wieland κι άλλοι πολλοί ενθουσιάστηκαν με την ιδέα της επανάστασης του 1789, ακόμη κι αν σε πολλούς η ριζοσπαστικοποίηση της επανάστασης προκάλεσε επιφυλάξεις. Ανεξαρτήτως όμως, τα ιδεώδη του 1789 είχαν επίδραση και στη Γερμανία και προετοίμασαν το έδαφος για τις μεταρρυθμίσεις της ναπολεόντειας εποχής.

⁴ Müller, Helmut, *Schlaglichter der deutschen Geschichte*, F. A. Brockhaus, Leipzig-Mannheim 2004, σελ: 133.

1. Επαναστατικοί πόλεμοι

Ενόψει της πολιτικό-κοινωνικής απειλής μέσω της Γαλλικής Επανάστασης, η Πρωσία κι η Αυστρία άφησαν κατά μέρους τις όποιες διαφορές τις χώριζαν. Το 1791 ο αυτοκράτορας Λεοπόλδος Β', αδελφός της Μαρίας Αντουανέτας, και ο Πρώσος βασιλιάς Φρειδερίκος Γουλιέλμος Β' υπέγραψαν τη σύμβαση του Pillnitzer, η οποία καλούσε σε παρέμβαση στη Γαλλία και παρείχε στη γαλλική αντιπροσωπεία του λαού το 1792 πρόφαση για την κήρυξη του πολέμου.⁵

Με τον κανονιοβολισμό του Valmy και την πρωσικο-αυστριακή υποχώρηση το Σεπτέμβριο του 1792 τα γαλλικά στρατεύματα είχαν τις πρώτες τους επιτυχίες. Το 1793, υπό τον εντυπωσιασμό της εκτέλεσης του Λουδοβίκου XVI, δημιουργήθηκε μία ευρωπαϊκή συμμαχία εναντίον της Γαλλίας. Γαλλικές νίκες οδήγησαν στην κατοχή των αυστριακών Κάτω Χωρών και των γερμανικών εδαφών αριστερά του Ρήνου. Στην Ειρήνη της Βασιλείας το 1795 η Γαλλία κατάφερε να καταστήσει ουδέτερη την Πρωσία, την οποία ήδη απασχολούσε η Τρίτη Πολωνική Διαίρεση⁶. Ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος Β', που είχε επίσης εξασφαλίσει ένα τμήμα του πολωνικού εδάφους, παραχώρησε τις αυστριακές Κάτω Χώρες, το Μιλάνο, τη Μοδένα, τη Μάντουα και το Breisgau, ενώ σε μυστικά άρθρα συμφώνησε στην παραχώρηση της αριστερής όχθης του Ρήνου από τη Βασιλεία μέχρι το Andernach με αντάλλαγμα τη διατήρηση των κτίσεων στη Βενετία.

⁵ Αυτόθι, σελ: 134.

⁶ Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα άρχισε ο διαμελισμός της Πολωνίας που βρισκόταν κάτω από ρωσική επιρροή. Το 1792, με τη συνθήκη της Πετρούπολης, μεγάλα τμήματά της διαμοιράστηκαν μεταξύ της Αυστρίας, της Πρωσίας και της Ρωσίας. Η απόφαση προκάλεσε την αφύπνιση της εθνικής συνειδήσεως των Πολωνών και την ψήφιση δημοκρατικού συντάγματος. Το κίνημα όμως είχε άδοξο τέλος. Η ρωσική επέμβαση με τα όπλα οδήγησε στη δεύτερη διαίρεση του πολωνικού εδάφους το 1793. Οι εξεγέρσεις των Πολωνών δεν έφεραν κανένα αποτέλεσμα. Δύο χρόνια αργότερα, το 1795, η Πολωνία διαμελίστηκε για τρίτη φορά κι έπαψε να υφίσταται ως κράτος. Το 1807 ο Ναπολέωντας ανεξαρτητοποίησε ένα τμήμα της Πολωνίας, δημιουργώντας το Μεγάλο Δουκάτο της Βαρσοβίας, από έδαφος που ανήκε στην Πρωσία. Με την πτώση του Ναπολέοντα και το Συνέδριο της Βιέννης το 1815 η οριστική διαίρεση της Πολωνίας κατακυρώθηκε. Το μεγαλύτερο τμήμα της δόθηκε στη Ρωσία και αποτέλεσε το *Βασίλειο της Πολωνίας*, με μια στοιχειώδη αυτονομία, αλλά βρισκόταν υπό την κυριαρχία του τσάρου, ο οποίος έφερε και τον τίτλο του βασιλιά της Πολωνίας. Και αυτή η αυτονομία καταργήθηκε όμως μετά την αποτυχία της εξέγερσης των Πολωνών το 1830. Από τότε επιχειρήθηκε ο συστηματικός εκρωσισμός και η χώρα έπεσε σε παρακμή.

Το συνέδριο του Rastatter (1797-1799) σχετικά με την εκτέλεση αυτών των αποφάσεων διακόπηκε με το ξέσπασμα του πολέμου ανάμεσα σε μια δεύτερη συμμαχία, αυτή της Αυστρίας, Ρωσίας και Μεγάλης Βρετανίας, και τη Γαλλία. Μετά από την αποχώρηση της Ρωσίας από το συνασπισμό ο Ναπολέων επέφερε νίκες το 1800 στην Ιταλία (Marengo), στη νότια Γερμανία (Hohenlinden), οι οποίες το 1801 οδήγησαν στη συνθήκη ειρήνης του Lunéville, σύμφωνα με την οποία ο αυτοκράτορας αναγνώρισε την παραχώρηση των εδαφών αριστερά του Ρήνου.

2. Η αναδιοργάνωση της Γερμανίας μέσω του Ναπολέοντα

Μετά την παραίτηση της Πρωσίας και της Αυστρίας από το δικαίωμα κυριαρχίας τους επί των εδαφών αριστερά του Ρήνου σύμφωνα με τις αποφάσεις των ειρηνευτικών συνεδρίων της Βασιλείας, Campoformio και Lunéville, ήταν επιτακτική η ανάγκη αναδιοργάνωσης των αυτοκρατορικών εδαφών, αφού οι εγκόσμιοι ηγεμόνες που επλήγησαν από τις παραχωρήσεις έπρεπε να αποζημιωθούν για τις απώλειες που υπέστησαν. Το 1803 κατά την τελευταία απόφαση της επιτροπής της βουλής της αυτοκρατορίας μειώθηκε σημαντικά ο αριθμός των άμεσα εξαρτώμενων από τον αυτοκράτορα και την Αυτοκρατορία εδαφών προς όφελος των νότιων γερμανικών κρατών και της Πρωσίας, που επιτυχώς είχαν κερδίσει εδάφη.

Αυτή η ρύθμιση έλαβε χώρα υπό την αποφασιστική σύμπραξη του Ναπολέοντα, ο οποίος με την ενδυνάμωση των μεσαιών κρατών ως «Τρίτη Γερμανία» υπολόγιζε ότι θα αποτελούσε τη βάση πάνω στην οποία θα έχτιζε την πολιτική ισχύος του απέναντι στην Αυστρία και την Πρωσία.⁷ Προς αυτήν την κατεύθυνση στόχευαν επίσης περαιτέρω εδαφικοί αναδασμοί και οι αναβαθμίσεις των αγωνιζόμενων στο πλευρό της Γαλλίας νότιων γερμανικών κρατών, καθώς και η ίδρυση της Ομοσπονδίας του Ρήνου υπό την προστασία του Ναπολέοντα. Αυτές οι εδαφικές αλλαγές παρεμπόδισαν τη διάσπαση του αυτοκρατορικού εδάφους σε μεγαλύτερο βαθμό και κατέστησαν δυνατή τη δημιουργία του σύγχρονου εθνικού κράτους. Στα εδάφη της Ομοσπονδίας του Ρήνου,

⁷ Αυτόθι, σελ: 135.

μέσω μίας σειράς μεταρρυθμίσεων κατά το γαλλικό πρότυπο, υπήρξε μια σχετική ενοποίηση στη διοίκηση, κοινωνία, οικονομία και τα οικονομικά. Το σύνταγμα της γερμανικής αυτοκρατορίας είχε ήδη υπονομευτεί εξαιτίας των πολιτικών μεταβολών των τελευταίων χρόνων, όταν ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος Β' το 1806 παραιτήθηκε του αυτοκρατορικού στέμματος ως απάντηση στο τελεσίγραφο του Ναπολέοντα και κήρυξε τη διάλυση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους.⁸

Ενώ από το 1795 η Πρωσία απέφυγε τη στρατιωτική αντιπαράθεση με τη Γαλλία, η Αυστρία αποτελούσε το βασικό συντελεστή του αγώνα του 3^{ου} αντιγαλλικού συνασπισμού, που είχε σχηματίσει μαζί με τη Μ. Βρετανία και τη Ρωσία. Το 1805 ο Ναπολέων κατέλαβε την πόλη Ουλμ και τη Βιέννη. Ο Ναπολέων έφερε αποφασιστικό χτύπημα στους συμμάχους στη μάχη των τριών αυτοκρατόρων στο Austerlitz και υπαγόρευσε στην Αυστρία τη συνθήκη ειρήνης του Pressburg, σύμφωνα με την οποία η Αυστρία παραιτείτο των ιταλικών κτίσεων της, παραχωρούσε στη Βαυαρία το Τιρόλο και το Φόραλμπεργκ και τις υπόλοιπες βόρειες της Αυστρίας χώρες της στη Βαυαρία, τη Βάδη και τη Βυρτεμβέργη, καθώς και ενέκρινε το αναβαθμισμένο στάτους αυτών των κρατών. Μετά το 4^ο πόλεμο συνασπισμού, με καταστροφική κατάληξη για την Πρωσία, το μεγαλύτερο μέρος της Γερμανίας βρέθηκε υποταγμένο στην ευρωπαϊκή ηγεμονία της γαλλικής αυτοκρατορίας.

2^α) Η Ομοσπονδία του Ρήνου

Οι προσπάθειες του Ναπολέοντα να δημιουργήσει ισχυρότερους δεσμούς ανάμεσα στα νοτιογερμανικά μεσαία κράτη και τη Γαλλία, οδήγησαν το 1806 στην ίδρυση της Ομοσπονδίας του Ρήνου.⁹ 16 νομοκατεστημένες τάξεις της νότιας και δυτικής Γερμανίας υπό την ηγεσία των βασιλέων της Βαυαρίας και της Βυρτεμβέργης, καθώς και του Μεγάλου δούκα της Βάδης και του εκλέκτορα του Μάιντζ Καρόλου Θεοδώρου του Ντάλμπεργκ υπέγραψαν με τον Ναπολέοντα την πράξη της Ομοσπονδίας του Ρήνου, κατά την οποία αποσχίζονταν από την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία Γερμανικού Έθνους και τον αυτοκράτορα, κήρυσσαν την κυριαρχία τους και υπάγονταν στην προστασία του

⁸ Ο όρος αυτοκρατορικός αναφέρεται στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία Γερμανικού Έθνους.

⁹ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 137.

Γάλλου αυτοκράτορα. Κεντρική διάταξη αυτής της πράξης αποτελούσε η ίδρυση μιας επιθετικής και αμυντικής συμμαχίας, βάση της οποίας ο Ναπολέων είχε τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί για τις εκστρατείες του στρατεύματα των κρατών της Ομοσπονδίας του Ρήνου, ενώ από την άλλη αυτά τα κράτη επωφελούνταν από την προσάρτηση. Τον Αύγουστο του 1806 τα κράτη της Ομοσπονδίας του Ρήνου κήρυξαν την αποχώρησή τους από την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η οποία έλαβε λίγο αργότερα και τυπικά τέλος με την παραίτηση του Φραγκίσκου Β' από το αυτοκρατορικό αξίωμα και την κήρυξη διάλυσης της αυτοκρατορίας.

Όσον αφορά στην εσωτερική πολιτική η ίδρυση της Ομοσπονδίας του Ρήνου κατά το πρότυπο της Γαλλίας οδήγησε στον περιορισμό των συντεχνιακών, επαρχιακών, τοπικών και φεουδαρχικών προνομίων και σε μεταρρυθμίσεις στους τομείς του συντάγματος και της διοίκησης, της οικονομίας και των οικονομικών. Ως «επανάσταση εκ των άνω» έλαβε χώρα ένας – από περιοχή σε περιοχή ιδιαίτερος διαφορετικά διαμορφωμένος – εκσυγχρονισμός των γερμανικών κρατών. Η Ομοσπονδία του Ρήνου έλαβε τέλος τον Οκτώβριο του 1813 με τη συμμετοχή των περισσότερων κρατών-μελών στην πρωσικό-ρωσικό-αυστριακή συμμαχία κατά τη διάρκεια των απελευθερωτικών αγώνων.

2β) Οι μεταρρυθμίσεις στην Πρωσία

Το 1806 αποτέλεσε χρονιά τομή στη γερμανική Ιστορία, αφού αυτή τη χρονιά η Πρωσία εγκατέλειψε την πολιτική της ουδετερότητας που εδώ και χρόνια ακολουθούσε κι αφού συμάχησε με τη Ρωσία, στις 9 Οκτωβρίου κήρυξε τον πόλεμο στη Γαλλία. Πέντε ημέρες αργότερα δέχτηκε την πρώτη βαριά ήττα της. Στις δύο μάχες της Γιένας και του Άουερσταντ ο Ναπολέων άνοιξε το δρόμο για το Βερολίνο, όπου και μπήκε νικητής στις 27 Οκτωβρίου. Σύμφωνα με τη συνθήκη ειρήνης του Tilsit, που υπογράφηκε από τον Φρειδερίκο Γουλιέλμο Γ' και τον Ναπολέοντα Α', η Πρωσία έχασε περισσότερο από το μισό του εδάφους της. Βάσει αυτής της συνθήκης η Πρωσία έχασε τις κτήσεις της δυτικά του Έλβα και τα περισσότερα εδάφη που από το 1772 είχε πάρει από την Πολωνία κατά τους τρεις διαμελισμούς της Πολωνίας. Από το κράτος του Φρειδερίκου του Μεγάλου είχε απομείνει μόνο ένα απειροελάχιστο μέρος. Όμως φαίνεται ότι ήταν αναγκαία μια

τέτοια εμπειρία, για να απελευθερώσει δυνάμεις που ήταν ικανές κι αποφασισμένες να δράσουν για την ανανέωση της Πρωσίας. Οι Πρώσοι μεταρρυθμιστές Karl von und zum Stein, Karl August von Hardenberg, Gerhard και Scharnhorst Neidhardt von Gneisenau κατάφεραν να επιφέρουν έναν εις βάθος εκσυγχρονισμό του κράτους και της κοινωνίας.¹⁰

Όμως ακριβώς αυτό το κατακρεουργημένο και ταπεινωμένο πρωσικό κράτος αποτέλεσε πόλο έλξης για διοικητικούς δημόσιους υπαλλήλους, κρατικούς λειτουργούς, αξιωματικούς και λόγιους, που μέσα στο πνεύμα του αφυπνιζόμενου γερμανικού εθνικού αισθήματος, μέσα σε μια ελεύθερη μετεξέλιξη των ιδεών της γαλλικής επανάστασης προσδοκούσαν σε μια θεμελιώδη ανανέωση του κράτους, μέσα στην οποία έβλεπαν την προϋπόθεση για την ανοικοδόμηση και την απελευθέρωση της χώρας από την ξένη κυριαρχία. Ισχυρότατες δυνάμεις σ' αυτό το μεταρρυθμιστικό κίνημα αποτέλεσαν οι υπουργοί Stein και Hardenberg, οι οποίοι εισήγαν νεωτερισμούς σε διαφορετικά πεδία.

Στο χώρο της κρατικής διοίκησης αντικαταστήθηκε το δίχως ευθύνη κυβερνητικό συμβούλιο από τα 5 κλασικά υπουργεία Εσωτερικών, Οικονομικών, Εξωτερικών, Πολέμου και Δικαιοσύνης, με τον καγκελάριο του κράτους ως πρόεδρο του υπουργικού συμβουλίου. Όσον αφορά τώρα το καθεστώς πόλεων του 1808 επί του υπουργού Στάιν, εφαρμόστηκε η αρχή της αυτοδιοίκησης σε κοινοτικό επίπεδο. Οι πόλεις απέκτησαν την πλήρη οικονομική εξουσία. Οι πολίτες των αστικών κέντρων απέκτησαν ισότητα δικαιωμάτων και υπόκεινταν στο νομικό καθεστώς του εκάστοτε κράτους που ζούσαν, όμως προϋπόθεση της πολιτικής συμμετοχής τους, δηλαδή του δικαιώματος του «εκλέγειν κι εκλέγεσθαι» αποτελούσαν η ιδιοκτησία και η μόρφωση

Το 1807 ξεκίνησε η ανανέωση του στρατού. Καταργήθηκε το αποκλειστικό προνόμιο των ευγενών για καριέρα αξιωματικού και οι στρατιωτικές τιμωρίες έγιναν λιγότερο σκληρές. Παράλληλα με τον υπάρχοντα στρατό δημιουργήθηκε κι ένας εφεδρικός στρατός τύπου εθνοφυλακής, η λεγόμενη πολιτοφυλακή, ενώ το 1813/14 εισήχθη η

¹⁰ Αυτόθι, σελ: 140.

γενική υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Αυτά τα μέτρα δημιούργησαν «έναν λαό στα όπλα» και προετοίμασαν την απελευθέρωση της Πρωσίας από την γαλλική κυριαρχία, για την οποία απαραίτητη ήταν και η δημιουργία ενός σύγχρονου γενικού επιτελείου.

Στην πνευματική ανανέωση συνέβαλαν οι μεταρρυθμίσεις στην παιδεία και την εκπαίδευση, οι οποίες σκοπό είχαν την ανάπτυξη της αυτονομίας και της εθνικής συνείδησης υπό την ανθρωπιστική έννοια. Ουσιαστικός εμνευστής τους υπήρξε ο Wilhelm von Humboldt, που από το 1809 είχε αναλάβει το υπουργείο Παιδείας. Υπό την αιγίδα του το εκπαιδευτικό σύστημα επήλθε στη δικαιοδοσία του κράτους, εισήχθη η υποχρεωτική σχολική φοίτηση και το σύστημα διδασκαλίας διαμορφώθηκε εκ νέου. Επίσης το 1810 ίδρυσε το Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, ένα Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα αφιερωμένο στο νεοανθρωπιστικό ιδεώδες της γενικής παιδείας, που έσπασε κατά συνέπεια τις μέχρι τότε συνηθισμένες στην Πρωσία φροντιστηριακού τύπου σπουδές και αποτέλεσε πνευματικό κέντρο του απελευθερωτικού κινήματος που στην Πρωσία κέρδιζε όλο και περισσότερο έδαφος, ενώ υπήρξε το πρώτο πρότυπο σύγχρονο πανεπιστήμιο που συνδύασε την έρευνα με τη διδασκαλία.

Τη σημαντικότερη ευρεία επίδραση επέφερε η απελευθέρωση των αγροτών, η εφαρμογή της οποίας δρομολογήθηκε το 1807 αλλά μόλις το 1850 ολοκληρώθηκε. Σκοπός της η δημιουργία μιας ελεύθερης τάξης αγροτών και η ανάκαμψη της γεωργίας. Η απελευθέρωση των αγροτών περιλάμβανε κατάργηση της προσωπικής δουλείας και των προσωπικών κι εμπράγματων χρεών που συνδέονταν με αυτή, μεταβίβαση του δικαιώματος πλήρους κυριότητας στους αγρότες επί των καλλιεργημένων από τους ίδιους εδαφών, άρση της δικαιοδοσίας των γαιοκτημόνων επί των αγροτών και των εδαφών, καθώς και διανομή των κοινόχρηστων κτημάτων, κατάργηση του δασμού που υποχρέωνε τους αγρότες μιας περιφέρειας στη καλλιέργεια του ίδιου καρπού και της ταυτόχρονης συγκομιδής, καθιστώντας έτσι τους αγρότες ισότιμους πολίτες του κράτους.

Ένας ακόμη παράγοντας που συντέλεσε στην οικονομική άνοδο της Πρωσίας υπήρξε η κατάργηση των συντεχνιακών τάξεων προς όφελος της ελευθερίας εξασκήσεως επαγγέλματος το 1810/11, η οποία συνέβαλε στη μετέπειτα βιομηχανοποίηση.

Οικονομικές συνέπειες είχε η νομική εξίσωση των Εβραίων πολιτών το 1812, στους οποίους μπορεί να μην επιτράπηκε και πάλι η είσοδος στο στρατό ή σε κρατικές θέσεις, αλλά κατά τα άλλα απέκτησαν τη θεμελιώδη νομική ίση μεταχείριση με τους υπόλοιπους πολίτες.

2γ) Η εκστρατεία στη Ρωσία και οι γερμανικοί απελευθερωτικοί αγώνες

Το 1808 μαζί με τον ισπανικό αγώνα για ανεξαρτησία, που έληξε άδοξα, ξεκίνησε «η εποχή της εξέγερσης των λαών» ενάντια στον Ναπολέοντα. Αυτός ο πόλεμος είχε σπουδαιότατη σημασία κυρίως για τη γερμανική εξέγερση, που άρχισε ταυτόχρονα στην Αυστρία, το Τιρόλο και τη βόρεια Γερμανία. Επειδή η Πρωσία έμεινε αμέτοχη και τα σώματα εθελοντών της βόρειας Γερμανίας απέτυχαν, η Αυστρία αναγκάστηκε τον Οκτώβριο να υπογράψει τη συνθήκη ειρήνης του Schönbrunn, σύμφωνα με την οποία η Αυστρία όχι μόνο έχανε μεγάλο μέρος των εδαφών της αλλά υποβιβαζόταν κιόλας σε μία εξαρτώμενη από τη Γαλλία «δύναμη» β' κατηγορίας.¹¹ Την έκβαση της κυριαρχίας του Ναπολέοντα επί της ευρωπαϊκής ηπείρου θα κρίνει η εκστρατεία στη Ρωσία, αφού διαλύθηκε η συμμαχία που είχε κλείσει με τον Ρώσο τσάρο Αλέξανδρο Α' κατά τη συνθήκη ειρήνης του Tilsit. Την άνοιξη του 1812 ξεκίνησε η μεγάλη πορεία για τους 700.000 άντρες της πανίσχυρης Μεγάλης Στρατιάς της Γαλλίας. Ο ρωσικός στρατός υποχώρησε στα βάθη του αχανούς ρωσικού εδάφους, όπου ακολουθώντας την τακτική της «καμμένης γης» κατέστρεψε οτιδήποτε θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον ανεφοδιασμό των Γάλλων. Έτσι λοιπόν έφτασε ο Ναπολέων μέχρι τη Μόσχα. Μετά από επί ματαίω αναμονή για πρόταση ειρήνης από τη ρωσική πλευρά, η επέλευση του χειμώνα τον Οκτώβρη ανάγκασε τον Ναπολέοντα σε υποχώρηση, που οδήγησε στην γαλλική ήττα του Σμόλενσκ (16/17 Νοεμβρίου). Κατά το πέρασμά τους από την Μπερεσίνα (26-29 Νοεμβρίου) το 96% του γαλλικού στρατού αποδεκατίστηκε, ο Ναπολέων επέστρεψε μόνος στο Παρίσι, ενώ με την πρωσο-ρωσική συνθήκη του Tauroggen ξεκίνησαν οι απελευθερωτικοί πόλεμοι.

¹¹ Αυτόθι, σελ: 140.

Μετά την αποτυχία των γερμανικών εξεγέρσεων το 1809, η καταστροφική ήττα του γαλλικού στρατού στη Ρωσία το 1812 δημιούργησε ευνοϊκές συνθήκες για έναν εθνικό απελευθερωτικό αγώνα ενάντια στον Ναπολέοντα. Το Δεκέμβριο του 1812 ο στρατηγός βαρόνος Yorck von Wartenburg, διοικητής του πρωσικού εφεδρικού σώματος του Γαλλικού Στρατού, σύναψε αυτοδύναμα τη συνθήκη του Tauroggen με έναν Ρώσο στρατηγό, την οποία συνθήκη ακολούθησε η εξέγερση της Πρωσίας. Η άνοιξη του 1813 βρήκε την Πρωσία και τη Ρωσία συμμάχους, αφού στις 28/2/1813 ο Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' και ο Αλέξανδρος Α' είχαν υπογράψει συμμαχία στο Κάλις εναντίον του Ναπολέοντα. Η διακήρυξη του Κάλις υποσχόταν την επιστροφή στην ελευθερία και την ανεξαρτησία «για τους ηγεμόνες και τους λαούς της Γερμανίας» και την «επιστροφή μιας αξιοσέβαστης αυτοκρατορίας.»¹² Γινόταν ακόμη λόγος μέχρι και για το σύνταγμα της αναγεννημένης Γερμανίας, πάνω από το οποίο ο αυτοκράτορας όλων των Ρώσων θα έθετε προστατευτικά το χέρι του. Η ανακοίνωση του Κάλις πλησίαζε τη γαλλική συνταγματική χάρτα του Ιουλίου του 1814, το θεσπισμένο από τον Λουδοβίκο XVIII σύνταγμα για την επανεγκατάσταση της μοναρχίας των Βουρβόνων.

Την άνοιξη του 1813 ο Ναπολέων για δεύτερη φορά οδήγησε και πάλι στράτευμα, αριθμητικά σε υπεροχή απέναντι στο πρωσικο-γερμανικό στρατό στη Γερμανία κι ανάγκασε τους συμμάχους σε υποχώρηση στη Σιλεσία. Το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου και η Αυστρία θα κηρύξει τον πόλεμο στη Γαλλία. Όμως η συμμαχική προέλαση εναντίον του κυρίου στρατού του Ναπολέοντα θα καταλήξει σε αποτυχία στα τέλη Αυγούστου στη Δρέσδη. Η είσοδος της Βαυαρίας στη συμμαχία θα σημάνει τη διάλυση της Ομοσπονδίας του Ρήνου. Στη μάχη της Λειψίας νίκησε τον Οκτώβριο ο συμμαχικός στρατός. Ο Ναπολέων διέφυγε, η κυριαρχία του όμως στη Γερμανία κατέρρευσε και το 1814 εισήλθε στη Γαλλία ο συμμαχικός στρατός. Μετά την κατάληψη του Παρισιού, ο Ναπολέων εξορίστηκε στο ιταλικό νησί Έλβα. Το Μάιο του 1814 οι σύμμαχοι υπέγραψαν με τον επαναπατρισμένο βασιλιά των Βουρβόνων Λουδοβίκο XVIII την πρώτη συνθήκη ειρήνης των Παρισίων, που επανέφερε τη Γαλλία στα σύνορα του 1792. Η υπογραφή όμως της ευρωπαϊκής ειρηνευτικής ρύθμισης έλαβε χώρα στο Συνέδριο της Βιέννης. Η επιστροφή του Ναπολέοντα στο πολιτικό προσκήνιο το 1815

¹² Αυτόθι, σελ: 144.

ένωσε τις δυνάμεις των νικητών να αντιδράσουν άμεσα. Ο Ναπολέων ηττήθηκε οικτρά στο Βατερλώ, εξορίστηκε στο νησί της Αγίας Ελένης, όπου και πέθανε το 1821. Η δεύτερη συνθήκη ειρήνης των Παρισίων το Νοέμβριο του 1815 διασφάλιζε στη Γαλλία μόνο τα σύνορα του 1790.

B' Εποχή της Παλινόρθωσης

Ο όρος παλινόρθωση σημαίνει την αποκατάσταση των συνθηκών μίας προηγούμενης κατάστασης. Η εποχή της Παλινόρθωσης αποτελεί την αναβίωση του Παλαιού Καθεστώτος στην Ευρώπη με την επαναφορά της μοναρχίας και τη διατράνωση της αρχής της νομιμότητας των δυναστειών, την επιστροφή στις δολοπλοκίες και τους διπλωματικούς χειρισμούς του 18^{ου} αιώνα και την εφαρμογή ενός κατασταλτικού μηχανισμού. Για τα κράτη της Γερμανικής Ένωσης η αρχή της μοναρχίας ήταν δεσμευτικού χαρακτήρα, αφού η μία και μοναδική κρατική εξουσία βρισκόταν στα χέρια του μονάρχη.

1. Το συνέδριο της Βιέννης

Μετά την πτώση του Ναπολέοντα συνήρθαν το φθινόπωρο του 1814 στη Βιέννη οι Ευρωπαίοι μονάρχες και οι πολιτικοί εκπρόσωποι, για να ρυθμίσουν την πολιτική αναδιοργάνωση της Ευρώπης. Παράλληλα με τον Αυστριακό καγκελάριο Μέττερνιχ, σημαίνοντα ρόλο έπαιξαν ο Ρώσος τσάρος Αλέξανδρος Α', ο Βρετανός υπουργός εξωτερικών Viscount Castlereagh, ο Πρώσος καγκελάριος von Hardenberg και ο Γάλλος εκπρόσωπος Talleyrand, χάρη στις διπλωματικές ικανότητες του οποίου η Γαλλία κέρδισε πάλι μία σχεδόν ισότιμη θέση. Στο επίκεντρο του συνεδρίου βρέθηκε η εδαφική αναδιοργάνωση της υπόλοιπης Ευρώπης κι ιδιαίτερα οι αξιώσεις της Ρωσίας επί της Πολωνίας και η πρωσική απαίτηση για προσάρτηση της Σαξονίας. Στην Πρωσία αποδόθηκε το ήμισυ της βόρειας Σαξονίας, οι περιοχές του Ρήνου, η Βεσφαλία, το υπόλοιπο της μέχρι πρότινος σουηδικής πρόσθιας Πομερανίας καθώς και οι κτίσεις της από το 1793/95 στο Danzig, Thorn και Posen. Ακόμη και τα γερμανικά μεσαία κράτη

που διατήρησαν την κυριαρχία τους, κέρδισαν σημαντικό αριθμό εδαφών. Το νέο βασίλειο του Ανόβερου παρέμεινε συνδεδεμένο με τη Μ. Βρετανία σε προσωπική ένωση. Η Αυστρία απέκτησε και πάλι την έκταση που είχε το 1803/05, παραχώρησε όμως το Breisgau και τις αυστριακές Κάτω Χώρες, οι οποίες προσαρτήθηκαν στο νεοσύστατο βασίλειο των Ηνωμένων Κάτω Χωρών.¹³ Η ειρήνη που επιτεύχθηκε με το συνέδριο της Βιέννης αποτέλεσε την αναγγελία των αγώνων για το γερμανικό εθνικισμό. Αφού οι παλιές δυνάμεις δε διαλύθηκαν, αλλά τουναντίον ισχυροποιήθηκαν από τον αγώνα εναντίον του Ναπολέοντα, δεν μπορούσαν ποτέ να διανοηθούν στα σοβαρά να παραχωρήσουν εξουσία σε ένα ιδεατό δημιούργημα ονόματι γερμανικό έθνος και να του επιτρέψουν έτσι να εισχωρήσει στο βασίλειο της πραγματικότητας. Αυτή η στάση βρήκε αμέριστη υποστήριξη από την επικρατούσα τότε δύναμη στην Ευρώπη, την Ιερά Συμμαχία, η οποία ονομαζόταν έτσι, επειδή η Ρωσία, η Πρωσία και η Αυστρία, η ορθόδοξη, η προτεσταντική και η καθολική αρχή, οι τότε μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης είχαν ενωθεί στις 26/9/1815 με σκοπό α) την αποκατάσταση των σχέσεων μεταξύ εκκλησίας και εξουσίας που είχαν κλονιστεί εξαιτίας της Επανάστασης και β) τη διατήρηση της τάξης, όπως αυτή είχε οριστεί στο συνέδριο της Βιέννης. Ο τσάρος, ο αυτοκράτορας της Αυστρίας και ο Πρώσος βασιλιάς πίστευαν ότι με εντολή του Θεού ήταν οι νόμιμοι κυρίαρχοι και προσπαθούσαν να εξουδετερώσουν όποιον εξέφραζε τις ιδέες του διαφωτισμού, όπως δηλαδή ότι ένα κρατικό σύστημα προκύπτει από αντικειμενικές ανάγκες και ότι βασίζεται σε συμβάσεις μεταξύ των συμβαλλομένων, δηλαδή σε ένα κοινωνικό συμβόλαιο.¹⁴ Στην Ιερή Συμμαχία είχαν εισχωρήσει όλες οι ευρωπαϊκές δυνάμεις εκτός από την Μ. Βρετανία, την Οθωμανική Αυτοκρατορία και το Βατικανό. Όπως γίνεται αντιληπτό, είχαν αποκλείσει κάθε ενδεχόμενο ύπαρξης δημοκρατικού συντάγματος. Μέσο καταπίεσης των αντιφρονούντων μεταρρυθμιστών αυτής της πολιτικής υπήρξε η δημιουργία ενός αστυνομικού κράτους με σύστημα πληροφοριοδοτών και κατασκόπων, καθώς επίσης και η λογοκρισία. Κυρίαρχο ρόλο στην πολιτική σκηνή της Κεντρικής Ευρώπης έπαιξε ο Αυστριακός καγκελάριος, ο

¹³ Αυτόθι, σελ: 145.

¹⁴ Βλέπε, α) Lothar Gahl, Dieter Heinz, Fragen an die Deutsche Geschichte, Varus Verlag, Bonn 2000, σελ:45-48, β) Schulze, Hagen, Deutsche kleine Geschichte, C. H. Beck, München 1998, σελ: 90-91.

πρίγκιπας Klemens Wenzel von Metternich. Ο Klemens Wenzel von Metternich γεννήθηκε στις 15 Μαΐου 1773 στο Κόμπλενς. Γιος ενός διπλωμάτη της αυτοκρατορίας σπούδασε Νομική και Πολιτικές Επιστήμες, καθώς και Ιστορία στο Στρασβούργο και το Μάιντζ, ενώ αργότερα Φυσικές Επιστήμες και η Ιατρική στη Βιέννη. Το 1801 έγινε διπλωματικός απεσταλμένος στη Δρέσδη, το 1803 στο Βερολίνο, ενώ από το 1806 ως το 1809 υπηρέτησε ως πρέσβης της Αυστρίας στο Παρίσι. Μετά την αποτυχία της προσπάθειας εξεγέρσεως των Αυστριακών κατά του Ναπολέοντα, ο Metternich διορίστηκε υπουργός εξωτερικών στην Αυστρία. Εκπρόσωπος μιας ρεαλιστικής πολιτικής απέναντι στην ευρωπαϊκή κυριαρχία του αυτοκράτορα Ναπολέοντα Α', κανόνισε το γάμο της κόρης του Αυστριακού αυτοκράτορα, Μαρίας-Λουίζας με τον Ναπολέοντα το 1810 και υποστήριξε τα σχέδια του Ναπολέοντα στην εκστρατεία στη Ρωσία με τη συμμετοχή σ' αυτή μίας αυστριακής στρατιωτικής μονάδας. Παράλληλα, σε όλη τη διάρκεια της ρωσικής εκστρατείας διατηρούσε επαφές με τον Ρώσο τσάρο Αλέξανδρο Α'. Μόνο μετά από πολλούς δισταγμούς την άνοιξη του 1813 ο Metternich συμφώνησε στη συμμετοχή της Αυστρίας στη πρωσο-ρωσική πολεμική συμμαχία εναντίον του Ναπολέοντα. Στην 1^η συνθήκη ειρήνης των Παρισίων το 1814 εμφανίστηκε υπέρ της ισορροπίας ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης και ταυτόχρονα υπέρ μιας επιεικούς αντιμετώπισης της Γαλλίας. Αυτή την πολιτική συνέχισε να ασκεί και κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου της Βιέννης. Ως βασικός πολέμιος της Επανάστασης ήδη στη Βιέννη φρόντισε για την επιστροφή της ηττημένης Γαλλίας στους κόλπους των ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων υπό την ηγεσία ενός βασιλιά από τη δυναστεία των Βουρβόνων. Στο Συνέδριο της Βιέννης επιδόθηκε με επιτυχία στην αποκατάσταση του πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος που επικρατούσε στην Ευρώπη προ της Επανάστασης, το οποίο διασφάλιζε η Ιερή Συμμαχία των εστεμμένων. Η πολιτική της παλινόρθωσης που ακολούθησε, γνωστή και ως σύστημα Metternich, οδήγησε στη συνέχεια στην αμείλικτη καταπίεση όλων των εθνικιστικών και φιλελεύθερων-δημοκρατικών δυνάμεων, την οποία με τρομερή συνέπεια ασκούσε μέσα στη Γερμανική Ένωση σε συνεργασία με την Πρωσία και με την εφαρμογή των αποφάσεων του συνεδρίου του Karlsbad και των μέτρων καταδίωξης των δημαγωγών.¹⁵ Στάθηκε για

¹⁵ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 152.

πολλά χρόνια στο προσκήνιο των πολιτικών εξελίξεων, τα χρόνια κυβερνήσεώς του έμειναν στην ιστορία ως «η εποχή Μέττερνιχ» και το «σύστημά του» έγινε συνώνυμο της πολιτικής που διασφάλισε την κυριαρχία της Αυστρίας στους κόλπους της Γερμανικής Ένωσης. Τάχθηκε υπέρ της νομιμότητας της βασιλείας και κατέπνιξε κάθε εθνική, φιλελεύθερη και επαναστατική φωνή με όλα τα μέσα που διαθέτει ένα αστυνομικό κράτος. Ενάντια στην Ιερή Συμμαχία και τη Γερμανική Ένωση αντίσταση πρόβαλαν δυνάμεις από το χώρο των Φιλελευθέρων και των Εθνικιστών. Πρωταγωνιστικό ρόλο σ' αυτήν την αντίσταση διαδραμάτισαν οι φοιτητές, οι δημοσιογράφοι και οι λογοτέχνες. Η πλειονότητα του λαού υπήρξε πολιτικά αμέτοχη, κατεχόμενη από ένα πνεύμα υποτέλειας.

Στο συνέδριο της Βιέννης δεν είχε τεθεί το θέμα αποκατάστασης της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στις γερμανικές μεγάλες δυνάμεις και τα μεσαία γερμανικά κράτη η κρατική λογική υπαγόρευε να μην αναγνωρίσουν καμία αυτοκρατορική αυθεντία πάνω από αυτούς, ενώ όσον αφορά στην κοινή γνώμη η παλιά αυτοκρατορία δεν έβρισκε πια σχεδόν καμία υποστήριξη. Το αποτέλεσμα των προσπαθειών για έναν ενιαίο σύνδεσμο των 41 γερμανικών κρατών, που επιβίωσαν κατά τη ναπολεόντεια κυριαρχία ή ανασυστάθηκαν το 1815, υπήρξε η Γερμανική Ένωση. Στη θέση λοιπόν της κατελιημμένης Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας εμφανίστηκε η Γερμανική Ένωση της οποίας η Ομοσπονδιακή Πράξη αποτέλεσε συστατικό στοιχείο της πράξης του Συνεδρίου της Βιέννης στις 9 Ιουνίου 1815. Συνολικά το συνέδριο της Βιέννης επανέφερε, όχι μόνο με την υποκίνηση της Μ. Βρετανίας, την ισορροπία στις ευρωπαϊκές δυνάμεις και τις συνθήκες που επικρατούσαν προ της επανάστασης, αλλά αναγκάστηκε να λάβει υπόψη του τις πολιτικές αλλαγές συνέπεια της ναπολεόντεια κυριαρχίας. Οι αποφάσεις του συνεδρίου της Βιέννης πολύ γρήγορα δέχτηκαν σφοδρή κριτική από εθνικούς και φιλελεύθερους επικριτές όσον αφορά στην πολιτική παλινόρθωσης, δεν μπορεί όμως και να παραβλέψει κανείς ότι κατάφερε να επιβάλει στην Ευρώπη μία εξισοροπιστική διευθέτηση των διαφορών.¹⁶

¹⁶ Αυτόθι, σελ: 145.

2. Η Γερμανική Ένωση

Δεν επρόκειτο για ένα ομοσπονδιακό κράτος, αλλά για μία ομοσπονδία κρατών, μία ένωση κυρίαρχων κρατών. Αποτελούνταν από 35 κράτη και τέσσερις ελεύθερες πόλεις. Την προεδρία σ' αυτή την ένωση κρατών ανέλαβε η Αυστρία. Ως μοναδικό ομοσπονδιακό όργανο ορίστηκε η ομοσπονδιακή συνέλευση των εξουσιοδοτημένων αντιπροσώπων των κρατών-μελών, η οποία αργότερα αποκαλούνταν μόνο δίαιτα και συνεδρίαζε ως μόνιμο συνέδριο στην έδρα της τη Φρανκφούρτη, θεσπίζοντας νόμους μη δεσμευτικούς, τους οποίους εφάρμοζαν μόνο τα μέλη που συμφωνούσαν με τη θέσπιση αυτών. Εκτός των Γερμανών ηγεμόνων, στη Γερμανική Ένωση άνηκαν και ξένοι ηγεμόνες, όπως ο βασιλιάς της Μ. Βρετανίας και Ιρλανδίας ως βασιλιάς του Ανόβερου, ο βασιλιάς της Δανίας ως δούκας του Χόλσταιν και ο βασιλιάς των Κάτω Χωρών ως μεγάλος δούκας του Λουξεμβούργου.¹⁷ Η Αυστρία και η Πρωσία συμμετείχαν στη Γερμανική Ένωση μόνο με τα εδάφη που παλαιότερα αποτελούσαν τμήματα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Προς τα έξω η Γερμανική Ένωση κατά αρχήν ήταν ικανή προς άμυνα, όμως για να χρησιμοποιήσουμε έναν νέο όρο, «διαρθρωτικά δεν ήταν ικανή προς επίθεση»¹⁸, γεγονός που είχε να κάνει με το συμφέρον όλων των ευρωπαϊκών δυνάμεων, που συμμετείχαν στο συνέδριο της Βιέννης και ιδιαίτερα των 5 Μεγάλων Δυνάμεων, δηλαδή της Αγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας, Αυστρίας και Πρωσίας. Όσον αφορά στα εσωτερικά ζητήματα η Ένωση, υπό την προϋπόθεση ότι είχε την απαραίτητη πλειοψηφία στη δίαιτα, μπορούσε να παρέμβει στρατιωτικά, αν ένα κράτος-μέλος ακολουθούσε στάση εχθρική προς τη Γερμανική Ένωση ή ο ηγεμόνας του κινδύνευε από στάσεις και ανατροπή. Σύμφωνα με το άρθρο 13 της Ομοσπονδιακής Πράξης τα μέλη της Ένωσης ήταν υποχρεωμένα να θεσπίσουν ένα «γαιοκτησιακό σύνταγμα», ένα σύνταγμα δηλαδή το οποίο διεπόταν από το σύστημα κοινωνικής κυριαρχίας βάσει της περιουσίας σε γη. Πότε όμως και με ποιο τρόπο θα το έπρατταν ήταν θέμα των μελών της Ένωσης, εκτός αυτού δεν ήταν καν διευκρινισμένο τι ακριβώς τελικά σήμαινε ο όρος «γαιοκτησιακό σύνταγμα». Μπορούσε να σήμαινε τόσο ένα παλαιοταξικό σύνταγμα, κατά το οποίο η κάθε τάξη

¹⁷ Αυτόθι, σελ: 149.

¹⁸ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ.1), σελ: 72.

εκπροσωπούσε μόνο τα δικά της συμφέροντα και αποφάσιζε γι' αυτά, όσο κι ένα σύγχρονο σύνταγμα αντιπροσώπευσης με την αξίωση εκπροσώπευσης του λαού συνολικά. Από τα πρώτα γερμανικά συντάγματα που δημιουργήθηκαν αυτά της Βαυαρίας και της Βάδης το 1818, της Βυρτεμβέργης το 1819 και της Έσσης-Ντάρμσταντ το 1820 ήταν ανάλογα ενός σύγχρονου συντάγματος αντιπροσώπευσης, ενώ τα συντάγματα ορισμένων μεσαίων γερμανικών κρατιδίων, όπως της Σαξονίας-Βαϊμάρης από το 1816, αντιστοιχούσαν σ' ένα παλαιοταξικό σύνταγμα. Η προσπάθεια του Αυστριακού καγκελάρου Metternich να δεσμεύσει τα κράτη-μέλη να ακολουθήσουν παλαιοταξικά συντάγματα απέτυχε μεν, όμως βάσει της τελικής πράξης της Βιέννης το 1820 τα δικαιώματα των αντιπροσώπων περιορίστηκαν προς όφελος της «αρχής της μοναρχίας», της συγκέντρωσης δηλαδή της κρατικής εξουσίας στο πρόσωπο του αρχηγού του κράτους, ένα προληπτικό μέτρο, που συνέβαλε τα μέγιστα στην παρεμπόδιση της εξέλιξης του συνταγματικού κινήματος μέχρι το 1830.¹⁹

Αυτό το νέο σχήμα, η Γερμανική Ένωση εξυπηρετούσε απόλυτα τα συμφέροντα των παλαιών Γερμανών ηγεμόνων. Διατήρησαν τις νεοαποκτηθείσες κτήσεις και τους τίτλους «ελέω Ναπολέοντα», όμως κατά τα άλλα προσπαθούσαν να επαναφέρουν τις συνθήκες που επικρατούσαν προ της Επανάστασης. Αυτό σήμαινε ότι η απολυταρχία κέρδιζε πάλι έδαφος.

3. Κινήματα αντίδρασης στους κόλπους της Γερμανικής Ένωσης και οι αποφάσεις του συνεδρίου του Karlsbad

Οι φοιτητές που είχαν λάβει μέρος στους απελευθερωτικούς πολέμους κατά του Ναπολέοντα (1813-1815) με την επιστροφή τους στα πανεπιστημιακά έδρανα, ήταν βαθιά απογοητευμένοι από τις πολιτικές εξελίξεις, που δεν επέφεραν το ποθητό ενιαίο κράτος όλων των Γερμανών. Ως αντίδραση οι φοιτητές της Γιένας, που παλαιότερα σχημάτιζαν ομάδες με χαρακτηριστικό γνώρισμα της κάθε μίας τον κοινό τόπο καταγωγής των μελών τους, ενώθηκαν όλοι σε ένα σχήμα που περιλάμβανε όλους του φοιτητές, τη λεγόμενη «φοιτητική ένωση της Γιένας» Συμβολικά ήθελαν με αυτόν τον

¹⁹ Αυτόθι, σελ: 72.

ενωτικό σύνδεσμο τους να διαδώσουν την επερχόμενη ενότητα της γερμανικής τους πατρίδας.²⁰ Μετά από παρότρυνση του Jahn, πατέρα της γυμναστικής, ως έμβλημά τους επέλεξαν ένα χρυσό στεφάνι με τα χρώματα των εθελοντών του Λύτζοβεν στο εσωτερικό του, δηλαδή το μαύρο και το κόκκινο. Στο συγκεκριμένο σώμα είχαν υπηρετήσει πολλοί από τους επαναπατρισμένους φοιτητές στον πόλεμο εναντίον του Ναπολέοντα. Αίτημά τους η κατάργηση των διαφόρων γερμανικών κρατών και η ένωση της Γερμανίας. Μέσα σε διάστημα δύο χρόνων η φοιτητική ένωση της Γιένας πέρασε από τις συμμαχίες τοπικού βεληνεκούς σε ένα παγγερμανικό κίνημα που το 1817 έγινε ευρέως γνωστό στην εορταστική συγκέντρωση του Wartburg, η οποία οργανώθηκε εις ανάμνηση της Μεταρρύθμισης του Λουθήρου το 1517 και της μάχης στη Λειψία το 1813. 500 συμμετέχοντες από 11 Πανεπιστήμια δέχτηκαν την πρόσκληση των φοιτητών της Γιένας. Στο σύνολό τους οι εορταστικοί λόγοι έκαναν έκκληση για ενότητα και ελευθερία στη Γερμανία. Στις 18 Οκτωβρίου ιδρύθηκε στη Γιένα η «Γενική Γερμανική Φοιτητική Ένωση» από τους εκπροσώπους 14 γερμανικών Πανεπιστημίων. Αναστάτωση προκάλεσαν το βράδυ της ίδιας ημέρας οι παρόντες γυμναστές. Έκαψαν «μη γερμανικά» βιβλία, εκ των οποίων τον Κώδικα του Ναπολέοντα, τη σαρκαστική διαφιλονικούμενη γραφή του Samuel Ascher «Γερμανομανία», το τοπικιστικό περιοδικό της νότιας Γερμανίας «Allemania» καθώς και κάποια σύμβολα του μισητού απολυταρχισμού, όπως μία στρατιωτική περούκα από την Έσση, έναν κορσέ από τη στολή Πρώσων ουλάνων και το ραβδί ενός Αυστριακού δεκανέα.²¹ Ξεκάθαρα ακούγονταν τα συνθήματα μίσους των οπαδών του Jahn, είτε ήταν γυμναστές είτε φοιτητές, κατά των Εβραίων και των Γάλλων. Για να διαφυλάξουν τη «γερμανικότητα» τους, ήταν απαραίτητο να διαχωρίσουν ενώπιον όλων αυστηρότατα τη θέση τους από όσα θεωρούσαν «μη γερμανικά». Οι συντηρητικές δυνάμεις, με τον Metternich στην πρώτη γραμμή, βρίσκονταν σε συνεγαρμό. Φαινόταν ότι το επαναστατικό κίνημα σήκωνε πάλι κεφάλι και αυτή τη φορά στη Γερμανία.

Ιδιαίτερα αυτές οι ενέργειες είχαν σαν αποτέλεσμα στην Πρωσία και την Αυστρία οι αστυνομικές υπηρεσίες να εντατικοποιήσουν τις παρακολουθήσεις και τις καταδιώξεις.

²⁰ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 151.

²¹ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 73 – 74.

Ο Πρώσος βασιλιάς διέταξε τη σύλληψη ατόμων που συμμετείχαν στη συγκέντρωση του Wartburg και το άνοιγμα αστυνομικού φακέλου. Όμως σχεδόν δύο χρόνια μετά το Wartburgfest οι κυβερνήσεις έδωσαν το μοιραίο χτύπημα. Η αφορμή δόθηκε με τη δολοφονία του Γερμανού συγγραφέα κωμωδιών και κρατικού συμβούλου του τσάρου της Ρωσίας, August von Kotzebue, από το φοιτητή Θεολογίας στη Γιένα και μέλος της φοιτητικής ένωσης Ludwig Sand το Μάρτιο του 1819, αλλά και η αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας του κρατικού συμβούλου του Νάσσαου von Ibell στις αρχές του Ιουλίου επίσης από ένα μέλος φοιτητικής ένωσης.²²

Η δολοφονία του συγγραφέα August Kotzebue, ο οποίος στο «Λογοτεχνικό εβδομαδιαίο φυλλάδιο» που εξέδιδε το 1818/19 χλεύαζε το φιλελεύθερο φοιτητικό κίνημα της Γερμανικής Φοιτητικής Ένωσης, από το φοιτητή Karl Ludwig Sand, μέλος φοιτητικής ένωσης, στις 23 Μαρτίου 1819, έδωσε την ευκαιρία στον Metternich να λάβει αυστηρά μέτρα και να δράσει κατά των εθνικιστικών και φιλελεύθερων τάσεων των οποίων εδώ και καιρό με καχυποψία παρατηρούσε την εξάπλωση, κάνοντας χρήση ή καλύτερα κατάχρηση κάθε μορφής εξουσίας των κρατών.²³ Ο Kotzebue υπήρξε εχθρός των φοιτητικών ενώσεων, κρατικός σύμβουλος στη Ρωσία και ταυτιζόταν με την πολιτική της ρωσικής κυβέρνησης που θεωρούσε τα Πανεπιστήμια της Κεντρικής Ευρώπης εκκολαπτήρια επικίνδυνων επαναστατών και που με τη βοήθεια της Ιερής Συμμαχίας ήθελε να τα καταστήσει εντελώς ακίνδυνα. Στη συγκέντρωση του Βάρτμπουργκ στην πυρά κατέληξαν και τα δικά του γραπτά.

Στην αρχική συμφωνία του Teplitz την 1^η Αυγούστου 1819 η Αυστρία και η Πρωσία συμφώνησαν να λάβουν αυστηρά μέτρα για τον έλεγχο των Πανεπιστημίων, του τύπου και των κοινοβουλίων. Ήδη τον Αύγουστο τα σημαντικότερα μέλη της Ένωσης συνέταξαν τις αποφάσεις του Karlsbad, οι οποίες και εγκρίθηκαν το Σεπτέμβριο από τη δίαίτα.²⁴ Οι αποφάσεις αυτές περιλάμβαναν την απαγόρευση των φοιτητικών ενώσεων και το διορισμό ενός «έκτακτου εξουσιοδοτημένου με κυριαρχικά δικαιώματα εκπροσώπου», με σκοπό την αυστηρότατη παρακολούθηση της συμπεριφοράς και των

²² Αυτόθι, σελ: 73 – 74.

²³ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 151.

²⁴ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 74.

κινήσεων των καθηγητών και των φοιτητών. Όλοι οι πανεπιστημιακοί διδάσκαλοι, των οποίων ξεκάθαρα αποκαλύπτεται η ανικανότητα διαχείρισης των διαπιστευμένων σημαντικότερων καθηκόντων, «μέσω κατάχρησης της νόμιμης επιρροής τους πάνω στο πνεύμα της νεολαίας, μέσω της διάδοσης διδασκαλιών βλαβερών για τη δημόσια τάξη και ησυχία ή εχθρικών που υποθάλλουν τα θεμέλια των υπάρχουσών κρατικών ιδρυμάτων», έπρεπε ταχύτατα να απομακρύνονται από τις θέσεις τους και επίσης να μην μπορούν να εργαστούν ξανά σε κανένα άλλο ομόσπονδο κράτος.²⁵ Επιπλέον, οι αποφάσεις του συνεδρίου του Karlsbad υπαγόρευαν μια κρατική προληπτική λογοκρισία για όλες τις εφημερίδες, τα περιοδικά και γενικότερα για έντυπα ποικίλης ύλης μεγέθους μικρότερου των 20 φύλλων (20x16 σελίδες). Δημιουργήθηκε μία έκτακτη εξεταστική επιτροπή της Ένωσης με έδρα της στο Μάιντζ, με σκοπό την εξέταση και την πάταξη «επαναστατικών μηχανορραφιών και δημαγωγικών επαφών». Μέσω αυτού του εκτελεστικού οργάνου αναγνωρίστηκε στην ένωση το δικαίωμα εν ανάγκη να δράσει ενάντια σε ένα κράτος-μέλος αποβάλλοντάς το από την Γερμανική Ένωση, εάν οι τοπικές αρχές αυτού του κράτους δεν κατόρθωνε να καταστείλει επαναστατικές ενέργειες. Η εφαρμογή των αποφάσεων του Karlsbad με τα μέτρα «καταδίωξης των δημαγωγών» είχε σαν αποτέλεσμα τα Πανεπιστήμια, και ιδιαίτερα στην Πρωσία, να γεμίσουν από χαφιέδες και πληροφοριοδότες, καθηγητές και φοιτητές να εκδιωχτούν, να περάσουν από δίκες και πολλοί απ' αυτούς να καταδικαστούν σε πολύχρονη φυλάκιση.

Στα θύματα της «καταδίωξης των δημαγωγών» άνηκαν ο Jahm, ο οποίος φυλακίστηκε από το 1819 μέχρι το 1825, και ο Arndt, που το 1820 έχασε την έδρα του στο Πανεπιστήμιο της Βόννης και μόλις το 1840 με την άνοδο του Φρειδερίκου Γουλιέλμου IV στον πρωσικό θρόνο αποκαταστάθηκε το όνομά του.²⁶ Με τις αποφάσεις του Teplitz και του Karlsbad ξεκίνησε ουσιαστικά το σύστημα της «παλινόρθωσης» στη Γερμανία. Η Γερμανική Ένωση έλαβε το ρόλο, που χαρακτήρηκε στην ιστορική μνήμη ως το όργανο για την καταπίεση όλων των φιλελεύθερων και εθνικών φιλοδοξιών.

²⁵ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 151.

²⁶ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 74.

Ήδη το 1819, ο Metternich απαίτησε άκρως απολυταρχικά την εφαρμογή των αποφάσεων του συνεδρίου του Karlsbad, που διεξάχθη από τις 6 ως τις 31 Αυγούστου 1819 και στο οποίο συμμετείχαν εκτός από την Αυστρία και την Πρωσία οκτώ ακόμη κράτη. Οι αποφάσεις του συνεδρίου εγκρίθηκαν ομόφωνα από την ομοσπονδιακή συνέλευση στις 20 Σεπτεμβρίου 1819.

4. Γερμανικός Εθνικισμός

Ο όρος «Εθνικισμός» χαρακτηρίζει μία ιδεολογία, μέσα στην οποία το σύγχρονο εθνικό κράτος λαμβάνει κεντρική θέση. Ο εθνικισμός στη σύγχρονη μορφή του δημιουργήθηκε στη Γαλλική επανάσταση του 1789, όταν οι βουλευτές της κατώτατης τάξης ενάντια στους ευγενείς και τον κλήρο αυτοκηρύχτηκαν σε Εθνοσυνέλευση του γαλλικού λαού. Οι εθελοντές των επαναστατικών στρατευμάτων, που ταυτίστηκαν με το γαλλικό έθνος, επέφεραν καίρια νίκη επί των άρτια εκπαιδευμένων μισθοφόρων του αυστριακού, πρωσικού και ρωσικού στρατού.²⁷

Αν ο Hegel έθεσε τα θεμέλια της νεότερης πρωσο-γερμανικής κρατικής ιδεολογίας, ο Johan Gottlieb Fichte²⁸ αποτελεί τον ιδρυτή του γερμανικού εθνικισμού.²⁹ Ο Fichte ανύψωσε τους Γερμανούς σε έναν «αρχέγονο λαό», τα Γερμανικά σε μία «αρχέγονη γλώσσα», διαστρεβλώσεις, με τις οποίες προσπάθησε να αιτιολογήσει το γεγονός ότι οι Γερμανοί διαφορετικά από τους ρομανικούς λαούς της δυτικής και νότιας Ευρώπης, παρέμειναν στα αρχικά εδάφη του προπατορικού λαού, η γλώσσα τους επικράτησε έναντι των Λατινικών και οι ίδιοι οι Γερμανοί ως λαός έναντι της παγκόσμιας κυριαρχίας των Ρωμαίων. Στις γερμανικές πόλεις του Μεσαίωνα ο Fichte έβλεπε «εξαίρετα αστικά», ακόμη και «δημοκρατικά» συντάγματα και στο πρόσωπο του Λούθηρου το Γερμανό που άνοιξε τα μάτια «εντελώς σε όλους τους ανθρώπους του κόσμου» σχετικά με «την κατακριτέα πλάνη» του ρωμαιοκαθολικού παπισμού. Η Μεταρρύθμιση συνεπώς αποτελούσε για το Φίχτε την «τελευταία μεγάλη και υπό μία έννοια ολοκληρωμένη πράξη του γερμανικού λαού προς την οικουμένη». Για τον αρχέγονο λαό των Γερμανών

²⁷ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 155.

²⁸ Johan Gottlieb Fichte (1762-1814): Γερμανός φιλόσοφος και ιδρυτική φιγούρα του γερμανικού ιδεαλισμού.

²⁹ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 57.

ίσχυαν περισσότερα από ό, τι για άλλους λαούς, ότι δηλαδή μέσα σ' αυτόν αποκαλυπτόταν το «θεϊκό» κι το «αθάνατο». Ως «φορέας και εχέγγυος της εγκόσμιας αιωνιότητας», λαός και πατρίδα είχαν το δικαίωμα να απαιτήσουν αφοσίωση, ακόμη και αυταπάρνηση μέχρι θανάτου. «Ακριβώς γι' αυτό πρέπει αυτή η αγάπη για την πατρίδα να κυβερνά η ίδια το κράτος, ως η μοναδική ανώτατη, ύστατη και ανεξάρτητη αρχή, πρωτίστως, με το να το περιορίζει στην εκλογή των μέσων για την πραγμάτωση του επόμενου σκοπού του, την εσωτερική γαλήνη.» Ο Fichte μπορούσε να συνεχίσει αυτά που, εν μέρει εδώ κι αιώνες, είχαν ανακηρυχτεί σε γερμανικά κατορθώματα και στον πυρήνα του γερμανικού πολιτισμού. Τον απελευθερωτικό αγώνα των γερμανικών φύλων ενάντια στη διεφθαρμένη Ρώμη είχαν ήδη εξυμνήσει οι Γερμανοί ανθρωπιστές γύρω στα 1500 και ορισμένοι ποιητές κατά το 18^ο αιώνα, ένας εκ των οποίων ο Κλόπστοκ. Ο Fichte δεν ήταν καν ο πρώτος που απέδιδε στους Γερμανούς έναν ιδιαίτερο κοσμοπολιτισμό. Το είχαν ήδη πράξει με το δικό τους τρόπο ο Schiller και ο Γκαίτε. Φυσικά ο Fichte πολιτικοποίησε και κρατικοποίησε αυτά που για τους κλασικούς της Βαϊμάρης αποτελούσαν το πολιτισμικό πεπρωμένο των Γερμανών. Ο κοσμοπολιτισμός, ο οποίος είχε επηρεάσει τις ιδέες του Fichte για το γερμανικό έθνος, δε σήμαινε τίποτε λιγότερο από την πνευματική παγκόσμια κυριαρχία των Γερμανών. Η αγάπη για την πατρίδα έθετε στο κράτος τον υψηλότερο σκοπό, έναν υψηλότερο από τον «συνηθισμένο για τη διατήρηση της εσωτερικής ειρήνης, της ιδιοκτησίας, της προσωπικής ελευθερίας, της ζωής και της ευημερίας όλων», και μόνο εκεί που αυτός ο σκοπός ανταποκρινόταν στον κρατικό βίο, μπορούσε η κυβέρνηση να αντιληφθεί τα «πραγματικά δικαιώματά της Αυτής Μεγαλειότητάς της», «όπως ο Θεός να ριψοκινδυνεύσει την κατώτερη ζωή για χάρη υψηλότερης ζωής.» Έτσι στη θέση της χριστιανικής πίστης εμφανίστηκε η αγάπη για την πατρίδα και στη θέση της εκκλησιαστικής κοινωνίας η κοινωνία του έθνους.³⁰ Ο Θεός όμως ήταν ακόμη απαραίτητος: Χωρίς την επίκληση σε αυτόν το νέο μήνυμα δε θα έφτανε ποτέ στο «λαό», αλλά και στις μορφωμένες τάξεις της Γερμανίας θα άγγιζε μόνο μία μικρή μερίδα. Επρόκειτο για έναν Θεό, το «ανώτατο όν», παρόμοια με τους Ιακωβίνους. Όπως για τους Γάλλους επαναστάτες έτσι και για τον δημοκρατικό Fichte η αγάπη για την πατρίδα

³⁰ Αυτόθι, σελ: 59-60.

ήταν η αληθινή θρησκεία. Στο γερμανικό έθνος παραχώρησε το δικαίωμα να απαιτήσει την ύψιστη θυσία. Ακριβώς επειδή σε επίπεδο κράτους δεν είχε ακόμη καθοριστεί ποια θα έπρεπε να είναι αυτή η θυσία, απαιτούνταν ιδιαίτερες προσπάθειες, για να γίνει αυτό το έθνος δέκτης αισθημάτων αφοσίωσης και πίστης. Με έναν αυξανόμενο αριθμό μορφωμένων, οι οποίοι πέρα των συνόρων των διαφόρων γερμανικών κρατών βρισκόταν σε επαφή μεταξύ τους και μελετούσαν τους ίδιους ποιητές και στοχαστές της γερμανικής γλώσσας, επικρατούσε η αίσθηση ότι ασφαλώς ανήκανε σε ένα γερμανικό έθνος. Αντιθέτως, πιο κοντά στον απλό «λαό» βρισκόταν το φεουδαρχικό κράτος³¹ με τον φεουδάρχη στην κορυφή από ό, τι το γερμανικό έθνος του Fichte, αφού αυτό το έθνος με την πτώση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας θα γινόταν κάτι το εντελώς απροσδιόριστο. Τόσο η απουσία μιας γερμανικής κρατικής οντότητας όσο και η ταπείνωση των Γερμανών από τον Ναπολέοντα συντέλεσαν, ώστε να γεννηθεί εκείνο το εθνικό αίσθημα κατωτερότητας από το οποίο προέκυψε ο αντισταθμιστικός εθνικισμός του Fichte. Ο Fichte δε σταμάτησε να επιδιώκει τη δημιουργία μιας γερμανικής δημοκρατίας, όταν κάλεσε τον Πρώσο βασιλιά να αναλάβει την αποστολή ενός «δεσποτικού ηγεμόνα που επιβάλλει εξαναγκαστικά τη γερμανικότητα». Ο εξαναγκασμός αυτός θεωρείτο δικαιολογημένος από την πλευρά του Fichte, διότι διαφορετικά δεν θα ήταν δυνατό να επιτευχθεί η πολιτική ελευθερία για όλους τους Γερμανούς.

Στους πνευματικούς προδρόμους της μάχης για μια ενωμένη Γερμανία ανήκανε μαζί με τον Fichte, που πέθανε το 1814 δύο ακόμη κλασικοί του γερμανικού εθνικισμού, ο «πατέρας της γυμναστικής» Friedrich Ludwig Jahn και ο Ernst Moritz Arndt. Ο Jahn γνώριζε μόνο δύο λαούς που εμπεριείχαν τον «ιερό όρο της ανθρωπότητας», τους Έλληνες και τους Γερμανούς. Ο Jahn επιθυμούσε ένα φιλελεύθερο εσωτερικό σύνταγμα για την ενωμένη Γερμανία. Η συνέλευση των νομοκατεστημένων τάξεων, μία εκλεγμένη αντιπροσωπεία και επιλεγμένη μέσα από όλον το λαό, όφειλε να είναι μια «κοινότητα που αρθρώνει λόγο» και όχι ένα «ίδρυμα κωφάλαων που συμφωνούν σε όλα και σκύβουν πάντα συγκαταβατικά το κεφάλι. Όχι μία συνέλευση από ανθρώπους που

³¹ Εννοεί το κράτος, το μη υποκείμενο κατά την περίοδο του φεουδαρχισμού στην κεντρική αυτοκρατορική εξουσία.

επιδοκιμάζουν τα πάντα με σκοπό να απαλύνουν λίγο το κακό. Κανένας λαός δεν αφήνεται να κυβερνάται τόσο άνετα και σίγουρα όσο αυτός ο λαός που διαθέτει ένα βαθιά θεμελιωμένο λαϊκό σύνταγμα.» Για την ενδυνάμωση της αγάπης των Γερμανών για τον ίδιο τους το λαό ο Jahn πρότεινε πεζοπορίες σε διάφορες τοποθεσίες της πατρίδας, λαϊκές γιορτές, τη δημιουργία λαϊκών μνημείων, μία γερμανική παραδοσιακή ενδυμασία, βιβλία που να συγκεντρώνουν όλο το γερμανικό λαϊκό πλούτο και κυρίως την προώθηση της καλλιέργειας της μητρικής τους γλώσσας.³²

Πριν τους απελευθερωτικούς πολέμους της Γερμανίας ο Arndt δεν είχε ποτέ μιλήσει για μια ένωση της Γερμανίας μέσω της Πρωσίας. Όμως μετά το 1814 το έκανε.³³ Ανάμεσα στην ενότητα και την ελευθερία για τον Arndt, τον Jahn και τον Fichte όχι μόνο δεν υπήρχε καμία διαφορά, αλλά και η απαίτηση για μια ενιαία Γερμανία και για εγχαρτωμένα δικαιώματα του λαού αποτελούσαν κατά τη γνώμη τους τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Εάν η ενότητα κι η ελευθερία μπορούσαν να πραγματοποιηθούν έτσι όπως αυτοί οραματίζονταν, κάτι τέτοιο θα σήμαινε μία επαναστατική μεταβολή στις υπάρχουσες συνθήκες στη Γερμανία και την Ευρώπη. Μια ένωσης της Γερμανίας υπό την ηγεσία της Πρωσίας απέρριπταν οι διανοούμενοι προασπιστές της γερμανικής ενότητας, λαμβανομένου υπόψη των καθιερωμένων ιδεών για την ισορροπία στην Ευρώπη. Ο Fichte το 1808 χαρακτήρισε την «σκέψη για την τεχνηέντως διατηρούμενη ισορροπία» ως ένα «σαφώς μη γερμανικό κατασκεύασμα», το οποίο «δε θα έπρεπε ποτέ να ριζώσει στην καρδιά των Γερμανών. Ο Arndt μίλησε το 1815 για «την ισορροπία» ως «ένα αιματηρό κουκλοθέατρο», στο οποίο ο «Γερμανός βλαξ» τραβολογιέται δεξιά κι αριστερά σαν «τον παλιάτσο της Ευρώπης».³⁴ Οι Γερμανοί εθνικιστές των αρχών του 19^{ου} αιώνα αποτελούσαν σε εσωπολιτικό κι εξωπολιτικό επίπεδο ριζοσπαστικούς μεταβολείς. Στο τότε πολιτικό φάσμα ανήκανε αριστερά και πιο κοντά στις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης από ό, τι μπορούσε να συμπεράνει κανείς εξαιτίας της αντιγαλλικής προπαγάνδας τους. Παρά ταύτα, από τη Γαλλική Επανάσταση τους χώριζαν πολλά και ουσιώδη. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε ακόμη ένα

³² Αυτόθι, σελ: 61.

³³ Αυτόθι, σελ: 65.

³⁴ Αυτόθι, σελ: 66.

γερμανικό εθνικό κράτος καθιστούσε αδύνατον τον προσανατολισμό του πρώιμου γερμανικού εθνικισμού προς ένα δικό του πολιτικό καθεστώς, το οποίο υποκειμενικά το ένιωθε ως το ιδανικό. Αντί αυτού επικαλούνταν υποτιθέμενα αντικειμενικά μεγέθη όπως ο λαός, η γλώσσα και ο πολιτισμός, τα οποία τρόπον τινά εναπέκειτο στην πολιτική βούληση. Ο Arndt δε σκεφτόταν καν να ρωτήσει τους κατοίκους της Αλσατίας και της Λωρραίνης εάν ήθελαν να είναι Γερμανοί. Για να τους ενσωματώσει στη Γερμανία, του έφτανε ότι μιλούσαν Γερμανικά κι ότι κάποτε ανήκανε στην Αυτοκρατορία. Τους Ελβετούς ήθελε να τους αναγκάσει να στραφούν και πάλι στη Γερμανία μέσω ενός πολέμου στο εμπόριο, ενώ στους Ολλανδούς και τους Φλαμανδούς παραχωρούσε περιορισμένη αυτονομία. Ο Arndt ναι μεν δεν υπολόγιζε πια, όπως έκανε στα νιάτα του, τη Σκανδιναβία στη Γερμανία, αλλά ακόμη αποτυπώνονταν στα κείμενά του το 1814/15 σκέψεις από τον ανθρωπισμό του 15^{ου} αιώνα, δηλαδή η ιδέα μιας «μεγάλης Γερμανίας»³⁵ που συγκέντρωνε όλα τα γερμανικά έθνη και είχε την ηγεσία της στη Γερμανία. Ακόμη κι η σκέψη της φυλετικής καθαρότητας δεν ήταν άγνωστη στον Arndt. Απέδιδε βέβαια σημασία στη διαπίστωση ότι δε μισούσε απολύτως «τους Εβραίους ως Εβραίους» ή στο ό, τι δεν τους θεωρούσε έναν από τη φύση του κακό λαό. Επίσης δεν αμφισβητούσε την πολιτική ίση μεταχείριση των γεννημένων στη Γερμανία Εβραίων, ακόμη κι αν τους παρότρυνε να ασπαστούν επειγόντως το Χριστιανισμό. Ξένους όμως Εβραίους δεν έπρεπε σε καμία περίπτωση να δεχτεί η Γερμανία, γιατί περισσότερο από κάθε άλλη χώρα απειλούταν να κατακλυστεί από Εβραίους. Ακόμη όμως πιο ριζοσπαστικά εκφραζόταν ο Φίχτε. Πίστευε ότι ο Εβραϊσμός είναι «ένα ισχυρό, εχθρικό κράτος, το οποίο βρίσκεται σε συνεχή πόλεμο με όλα τα άλλα», ένα «κράτος εν κράτει».³⁶

Το να είναι κανείς Γερμανός σημαίνει, σε γενικές γραμμές σύμφωνα με τους πρώτους Γερμανούς εθνικιστές ότι είναι γερμανικής καταγωγής. Το να ήθελε να είναι κανείς Γερμανός δεν επαρκούσε, δεν ήταν όμως κι απαραίτητο, για να θεωρήσει η Γερμανία κάποιον Γερμανό. Ο γερμανικός όρος του έθνους, όπως αυτός διαμορφώθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, αναφερόταν στην αρχαιογερμανική καταγωγή κι ήταν σε πολύ

³⁵ Αυτόθι, σελ: 66.

³⁶ Αυτόθι, σελ: 66.

μεγαλύτερο βαθμό «προσδιοριστικός» από ό, τι ο όρος του έθνους κατά τη Γαλλική Επανάσταση.³⁷ Στην ανθρωπότητα, την οποία τόσο κοντά τους αισθάνονταν οι πρώιμοι Γερμανοί εθνικιστές, δεν μπορούσαν να προσφέρουν καμία από τις καθολικές αξίες όπως η ελευθερία, η ισότητα, η αδελφοσύνη, παρά μόνο την αξίωση να αναγνωρίσουν την ανωτερότητα του γερμανικού πνεύματος και να δεχτούν τη σωτηρία που τους παρέχει η Γερμανία. Αυτή η έπαρση των Fichte, Jahn και Arndt θύμιζε τα όνειρα για μια παγκόσμια αυτοκρατορία την εποχή της δυναστείας των Hohenstaufen³⁸. Βέβαια τότε η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ήταν ένα παντοδύναμο σχήμα. Όταν γράφτηκαν τα κλασικά κείμενα του πρώιμου γερμανικού εθνικισμού, η αυτοκρατορία αποτελούσε πια μία μόνο ανάμνηση. Υπήρχαν όμως Γερμανοί στοχαστές, σύμφωνα με τους οποίους η καθολική αξίωση της παλιάς αυτοκρατορίας είχε μεταρσιωθεί στην αξίωση του γερμανικού λαού να είναι αυτός ο πανανθρώπινος λαός. Η Αγία Αυτοκρατορία δεν είχε πια καμιά ελπίδα να αναστηθεί και πάλι. Όμως ακόμη και μια νέα αυτοκρατορία χρειαζόταν ενός είδους αγιαστήριο, αν ήθελε να αντέξει τη σύγκριση με το παρελθόν. Προς αυτήν την κατεύθυνση εργάζονταν οι Γερμανοί εθνικιστές στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Δεν ανακάλυψαν «παραδόσεις», αλλά μεταμόρφωσαν τις υπάρχουσες. Κυρίως κοσμικοποίησαν αυτές, που για θρησκευτικούς λόγους προϋπήρχαν προς όφελος μιας γερμανικής αποστολής. Από αυτήν την συγχώνευση προήρθε αυτό που ονομάζουμε γερμανικό εθνικισμό.³⁹ Αυτός ο εθνικισμός ήταν μοντέρνος, γιατί στόχευε σε μία θεμελιώδη ανανέωση των συνθηκών κι επιδίωκε τη ρήξη με την πατροπαράδοτη τάξη. Η επαναστατική τάση στους κόλπους του πρώιμου γερμανικού εθνικισμού γίνεται ιδιαίτερα σαφής, όταν συγκριθεί με τους εκπροσώπους του πολιτικού ρομαντισμού, όπως ο Novalis, ο Friedrich Schlegel και ο Adam Müller.⁴⁰ Όσον αφορά στη αίγλη της γερμανικής ιδιοσυγκρασίας υπήρχαν πολλά σημεία επαφής ανάμεσα στις δύο αυτές κατευθύνσεις. Οι διαφορές τους όμως ήταν σημαντικότερες. Οι πολιτικοί ρομαντικοί εκθείαζαν τις αρετές των ευγενών και τις προτιμήσεις μίας ταξικά θεσμοθετημένης κοινωνίας. Ένωσαν να συνδέονται με τη χριστιανική πανεπιστημοσύνη του Μεσαίωνα

³⁷ Αυτόθι, σελ: 67.

³⁸ Γερμανική βασιλική δυναστεία στο Μεσαίωνα που βρισκόταν στην εξουσία από το 1138 ως το 1204.

³⁹ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 67.

⁴⁰ Αυτόθι, σελ: 67-68.

κι ανέπτυξαν μία ισχυρή ροπή προς τον καθολικισμό, στον οποίο και ορισμένοι απ' αυτούς προσχώρησαν, όπως ο Friedrich Schlegel και ο Adam Müller.⁴¹ Οι πρώιμοι εθνικιστές ήθελαν να καταπολεμήσουν τα προνόμια της αριστοκρατίας, ήταν αντιπανεπιστήμονες και μαχητικοί οπαδοί του «πολιτισμικού προτεσταντισμού»⁴². Η σκέψη μιας Πρωσίας, αντιπάλου της Αυστρίας, ως υποψήφια για να φορέσει το νέο γερμανικό αυτοκρατορικό στέμμα, πρέπει να φάνταζε στα μάτια των πολιτικών ρομαντικών ως καθαρή ιεροσουλία. Οι πρώιμοι εθνικιστές όμως την περιέλαβαν στο πολιτικό τους πρόγραμμα. Οι υπεύθυνοι ηγέτες της πρωσικής πολιτικής δεν μπορούσαν να οικειοποιηθούν ένα τέτοιο πρόγραμμα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, χωρίς να υποθάψουν τις βάσεις της ίδιας τους της κυριαρχίας. Οι πατέρες του γερμανικού εθνικισμού δεν ήταν μεν υπέρ μίας «μικρής Γερμανίας» που απέκλειε τη γερμανική Αυστρία, αλλά όποιος όπως ο Arndt ήθελε μια «ολόκληρη Γερμανία», ένα γερμανικό κράτος, «ως εκεί που ακούγεται η γερμανική γλώσσα», τίναζε στον αέρα τη μοναρχία των Αψβούργων. Μία τέτοιου είδους αντιδυναστική επανάσταση μπορούσαν να σκεφτούν μόνο «ιδεολόγοι». Ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε από το Ναπολέοντα, για να στιγματίσει τους πολιτικοποιημένους διανοούμενους.⁴³

Ο Hardenberg, το 1806, οραματίστηκε μία γερμανική ένωση με την Αυστρία, την Πρωσία και τη Βαυαρία ως ηγετικές δυνάμεις. Ένα γερμανικό εθνικό κράτος δεν αποτελούσε σε καμία περίπτωση στόχο των κυβερνώντων μεταρρυθμιστών της Πρωσίας. Οι πρώιμοι εθνικιστές δεν είχαν λοιπόν μία σταθερή κρατική υποστήριξη. Αντιθέτως η υποστήριξη που είχαν μέσα από την κοινωνία μπορεί τρόπο τινά να οριοθετηθεί καθαρά. Ο Fichte, ο Jahn και ο Arndt έρχονταν κυρίως σε επαφή με ένα μορφωμένο, σε μεγάλο βαθμό νεαρό και συχνά σπουδάζον κοινό ευαγγελικού δόγματος, το οποίο ζούσε κυρίως στη βόρεια Γερμανία και πολύ λιγότερο στο νότο και τη δύση όπου επικρατούσε είτε ο καθολικισμός είτε και τα δύο δόγματα και όπου υπήρχαν σθεναρές επιφυλάξεις απέναντι στην Πρωσία και ο Ναπολέον απολάμβανε

⁴¹ Αυτόθι, σελ: 68.

⁴² (kultureller Protestantismus) Πρόκειται για ένα κίνημα της αστικής τάξης του 19^{ου} αιώνα που δημιουργήθηκε στους κόλπους της Προτεσταντικής Εκκλησίας, στο γερμανόφωνο χώρο, και το οποίο έθετε την ηθική τάξη και την παιδεία στο επίκεντρο της ανθρώπινης δράσης.

⁴³ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 68.

ακόμη μία σχετική συμπάθεια. Το να είναι κάποιος ευαγγελικός δε σήμαινε όμως ότι πρέσβευε κιόλας έναν γερμανικό εθνικισμό. Ο πατριωτισμός, που κηρυσσόταν μέσα στις εκκλησίες της Πρωσίας κατά τη διάρκεια των απελευθερωτικών πολέμων, αναφερόταν στην Πρωσία και όχι στη Γερμανία. Έτσι λοιπόν είχε η κατάσταση στην περιοχή της Κάτω Γερμανίας και σε μικρότερες πόλεις όπου ο Πιετισμός είχε μεγάλη επιρροή. Στο Βερολίνο, σε άλλες μεγάλες πόλεις και ιδιαίτερα σε πόλεις με Πανεπιστήμια μόνο η έκκληση στο «θρησκευτικό πατριωτισμό» δεν επαρκούσε επουδενί.⁴⁴ Ο Friedrich Schleiermacher, πάστορας και καθηγητής, συνέδεσε τον πρωσικό με το γερμανικό πατριωτισμό. Αυτός ο πατριωτισμός είχε θρησκευτικές αποχρώσεις, αλλά καμία πολιτική με την έννοια που απέδιδαν ο Fichte, ο Jahn και ο Arndt. Στους πρώιμους Γερμανούς εθνικιστές, ο Schleiermacher ανήκει μόνο υπό όρους, παρά την προσωπική του ομολογία ένωσης της Γερμανίας μέσω της Πρωσίας.⁴⁵

Το χρονικό διάστημα ανάμεσα στην πτώση της παλιάς αυτοκρατορίας και του συνεδρίου της Βιέννης η Γερμανία δεν αποτελούσε ούτε μία σε κρατικό επίπεδο οργανωμένη αλλά ούτε καν κατά διάνοια μία κοινότητα. Υπήρχε ως μία ενότητα σε επίπεδο γλώσσας, πολιτισμού και επικοινωνίας, μέσα στην οποία συνέχιζε να ζει η κοινή ανάμνηση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Τα χρόνια πριν το 1815 μόνο μία σκεπτόμενη και με λόγο μειονότητα μορφωμένων Γερμανών ήλπιζε σε ένα γερμανικό εθνικό κράτος. Το γερμανικό έθνος ως μία πολιτισμική ενότητα υπήρξε έργο της παιδείας, και η παιδεία ήταν απαραίτητη, για την εξέλιξη αυτής της πολιτισμικής ενότητας σε μία κρατική, σε ένα εθνικό δηλαδή κράτος. Η μορφωμένη αστική τάξη μετέφερε και συμβόλιζε αυτό που ένωνε τους Γερμανούς, ενώ οι δυναστείες και οι φεουδαρχική αριστοκρατία συμβόλιζε αυτό που τους χώριζε, τον κατακερματισμό σε κρατίδια. Εάν οι ρήτορες της μορφωμένης αστικής τάξης κατάφεραν να πείσουν το «λαό» ότι η καταπολέμηση των ηγεμονίσκων και κάθε μορφής κατακερματισμού θα είχε

⁴⁴ Αυτόθι, σελ: 69.

⁴⁵ Αυτόθι, σελ: 69.

ατομικό συμφέρον για τον καθένα, τότε θα είχαν πολύ καλές προοπτικές να ασκήσουν πολύ μεγαλύτερη επιρροή στην ενωμένη Γερμανία από ό, τι μέχρι τώρα.⁴⁶

Για την ιστορία του γερμανικού ενωτικού κινήματος η περίοδος από το 1815 ως το 1819 είναι καθοριστικής σημασίας. Αν ο γερμανικός εθνικισμός κατά την περίοδο μεταξύ του τους τέλους της παλιάς αυτοκρατορίας και της υποταγής στον Ναπολέοντα αποτελούσε ένα ζήτημα κυρίως των μορφωμένων κύκλων, τότε μεταξύ του Συνεδρίου της Βιέννης και των αποφάσεων του Karlsbad ξεκίνησε να επεκτείνεται και στο «λαό» και να οργανώνεται δημοσίως. Ενώ τα μέλη των φοιτητικών ενώσεων καθώς και οι φοιτητές στο σύνολό τους ως επί το πλείστον προέρχονταν από τη μορφωμένη αστική τάξη, στους κόλπους των γυμναστών δραστηριοποιήθηκαν ενεργά πολλοί τεχνίτες, εκ των οποίων τόσο μάστορες όσο και μαθητευόμενοι. Το ίδιο συνέμει και με τις χορωδίες αντρών, που δημιουργήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1820. Ο εθνικός στοχασμός μπορεί να μην είχε ακόμη αγγίξει τις μάζες, όταν η δίαίτα με τις αποφάσεις του 1819 του κήρυττε τον πόλεμο, αλλά ήταν ήδη αρκετά δυνατός για να εναντιωθεί στο σύστημα καταπίεσης. Όμως το περιεχόμενο του όρου «εθνικός» άλλαξε σημαντικά υπό το πρίσμα της πολιτικής της παλινόρθωσης και κυρίως της πολιτικής της Πρωσίας. Στην εποχή των απελευθερωτικών πολέμων το κύρος της Πρωσίας είχε τόσο εκτιναχτεί, που ήδη σποραδικά ακόμη κι εκτός των χωρών-μελών της Τελωνιακής Ένωσης, ονομαστικά στους κόλπους των νεο-ιδρυθέντων «γερμανικών εταιρειών», δυνάμωνε η φωνή που ήθελε την Πρωσία να παίρνει στα χέρια της τα ηνία για την εθνική ένωση της Γερμανίας. Ο τρόπος με τον οποίο όμως η Πρωσία εξελίχτηκε και εμφανίστηκε μετά το 1815 δε συνέβαλε καθόλου για να προκαλέσει τη συμπάθεια των φιλελεύθερων δυνάμεων σε άλλα γερμανικά κράτη. Στις 22 Μαΐου 1815 ο βασιλιάς Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' είχε δώσει στους υπηκόους του για άλλη μια φορά την υπόσχεση για την παροχή συντάγματος, η οποία όμως για άλλη μια φορά δεν τηρήθηκε. Όπως συνέβη και τα προηγούμενα χρόνια δεν ήταν μόνο οι κύκλοι των ευγενών που αντιτίθενταν σθεναρά στην έκκληση για σύνταγμα, αλλά και οι υψηλόβαθμοι κρατικοί υπάλληλοι, που επιθυμούσαν να προωθήσουν τον οικονομικό εκσυγχρονισμό της Πρωσίας, δίχως να λαμβάνουν υπόψη τα αντικρουόμενα αστικά και τοπικά συμφέροντα. Οι Πρώσοι έπρεπε

⁴⁶ Αυτόθι, σελ: 69.

να εγκαταλείψουν τη διεκδίκηση αντιπροσώπευσης σε ένα εννιαίο κρατικό επίπεδο κι ενός γραπτού συντάγματος επ'αόριστον.

Ο Friedrich Meinecke χαρακτήρισε την πάλη για μια πρωσική εθνική εμφάνιση στα χρόνια από το 1815 ως το 1823 ως το πρώτο στάδιο του αγώνα ανάμεσα στο «κοινοτικό κράτος» και την «αυταρχική και στρατιωτική αρχή»⁴⁷. Η Πρωσία, η οποία από το 1815, ακόμη κι αν όχι με την έννοια μίας συνεχούς χερσαίας μάζας που έφτανε από το Memel μέχρι το Saarbrücken, προώθησε την οικονομική της ανάπτυξη και την εσωτερική της ενοποίηση μέσω μιας αειφόρου εκ των άνω γραφειοκρατικής μεταρρύθμισης. Στις δεκαετίες μετά το Συνέδριο της Βιέννης η Πρωσία εδραιώθηκε ως κράτος στην πρώτη θέση μέσα στην ευρωπαϊκή ήπειρο όσον αφορά στη βιομηχανία. Η συνειδητή επιλογή παραίτησης από την πολιτική συμμετοχή των πολιτών της έκανε ταυτόχρονα την Πρωσία να φαίνεται οπισθοδρομική και καθυστερημένη πίσω από τα κράτη της νότιας Γερμανίας που διέθεταν σύνταγμα όπως η Βάδη, η Βυτεμβέργη και η Βαυαρία, στις οποίες η οικονομική πρόοδος εξελισσόταν με πολύ πιο αργούς ρυθμούς. Όσο η Πρωσία ως κράτος-μέλος της Τελωνιακής Ένωσης δεν είχε ούτε σύνταγμα ούτε κοινοβούλιο, δεν μπορούσε να αποτελέσει κανένα αντίπαλο για την αυτοκρατορία των Αψβούργων, η οποία ως ένα πολυεθνικό κράτος ήταν ο γεννημένος αντίπαλος κάθε εθνικού κινήματος. Αφού ως εκ τούτου αυτές οι δύο γερμανικές μεγάλες δυνάμεις παρακινούμενες από άλλους σκοπούς κι όχι από αυτόν της γερμανικής ένωσης, έλειπε από την εθνική σκέψη κατά την εποχή της Παλινόρθωσης το σαφές κρατικό προφίλ. Με άλλα λόγια, όποιος στα χρόνια μετά τις αποφάσεις του Karlsbad επικαλούταν την ένωση της Γερμανίας, δεν είχε καν στο μυαλό του ένα εθνικό κράτος, πόσο μάλλον υπό την καθοδήγηση της Πρωσίας, Ο στόχος των εθνικοφρονούντων ήταν πολύ πιο ταπεινός. Ήθελαν να δυναμώσουν τη συνείδηση των Γερμανών ότι ανήκουν σε ένα έθνος ανεξάρτητα της πολυεθνικότητας. Η στενά συγγενική με την εθνική σκέψη ιδέα της ελευθερίας συνδεόταν τότε πολύ περισσότερο με τα νότια γερμανικά κράτη από ό,τι με την Πρωσία. Ναι μεν αποτελούσαν αξιόπιστα στηρίγματα του συστήματος της Παλινόρθωσης, παρέμεναν όμως «συνταγματικά». Διατήρησαν τα συντάγματά τους, τα οποία με μοναδική εξαίρεση αυτό της Βυρτεμβέργης από το 1819 όλα ήταν

⁴⁷ Αυτόθι, σελ: 75.

«επιβεβλημένα», δηλαδή μονομερώς από τους ηγεμόνες παραχωρημένα συντάγματα. Κοινά τους σημεία ότι διμοιούργησαν ένα σύστημα δύο βουλών, αποτελούμενο από την πρώτη βουλή, ένα είδος βουλής των ευγενών, και από τη δεύτερη βουλή, την ουσιαστική λαϊκή αντιπροσώπευση, και ότι κατά τα άλλα στηρίζονταν στο πρότυπο της Γαλλικής Χάρτας του 1814.⁴⁸ Στη Γερμανία όμως αυτό το σύνταγμα-πρότυπο μιας συνταγματικής μοναρχίας έγινε διαφορετικά κατανοητό από ό,τι στην ίδια τη Γαλλία. Ο αυστηρός διαχωρισμός της βασιλικής εξουσίας και του κοινοβουλίου, της Εκτελεστικής από τη Νομοθετική δηλαδή, σήμαινε για τους περισσότερους Γάλλους φιλελεύθερους το μεταβατικό στάδιο για ένα κοινοβουλευτικό σύστημα, μέσα στο οποίο το νομοθετικό σώμα, πιο σωστά η δεύτερη βουλή του, αποτελούσε το πολιτικώς καθοριστικό όργανο.⁴⁹ Έτσι το έβλεπε και ο Benjamin Constant, ένας πολυδιαβασμένος κλασικός εκπρόσωπος του πρώιμου πολιτικού φιλελευθερισμού. Οι Γερμανοί φιλελεύθεροι της πρώιμης περιόδου της Παλινόρθωσης θεωρούσαν αντιθέτως το δυαδικό σύστημα κοινοβουλίου και κυβέρνησης ανθεκτικό και απαραίτητο. Στη Γερμανία όποιος κατατασσόταν στους φιλελεύθερους, εννοούσε την υποστήριξή του για τη διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων, πρωτίστως της ελευθερίας του Τύπου και των συλλόγων και του αποκλειστικού δικαιώματος του κοινοβουλίου να εγκρίνει φόρους και να ψηφίζει νόμους.⁵⁰

Συνοψίζοντας, μέχρι την επανάσταση του Μάρτη το 1848 ήταν αδύνατος ο διαχωρισμός του εθνικιστικού και φιλελεύθερου κινήματος. Το κάλεσμα για μια ενιαία γερμανική πατρίδα ήταν ταυτόχρονα το κάλεσμα για ένα γερμανικό κράτος, στο οποίο το σύνταγμα θα ήταν ενσωματωμένα τα θεμελιώδη δικαιώματα του λαού.⁵¹ Το εθνικιστικό κίνημα δεν περιορίστηκε μόνο στη Γερμανία. Στην Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο υπήρχαν καταπιεσμένοι λαοί που αγωνίζονταν για την απόκτηση της εθνικής τους ελευθερίας, όπως για παράδειγμα οι Έλληνες ενάντια στην οθωμανική κυριαρχία, οι Πολωνοί κατά της ρωσικής κρατικής βίας. Η εξάπλωση των εθνικών κινήματων αποτελούσε για την

⁴⁸ Αυτόθι, σελ: 76.

⁴⁹ Αυτόθι, σελ: 76.

⁵⁰ Αυτόθι, σελ: 76.

⁵¹ Müller, Helmut, ό.π. (σημ. 4), σελ: 155.

ύπαρξη της πολυεθνικής αυτοκρατορίας των Αψβούργων θανατηφόρο κίνδυνο, γεγονός που πολύ νωρίς αντιλήφθηκε ο Αυστριακός καγκελάριος Metternich.

5. Φιλελευθερισμός

Ως φιλελευθερισμός χαρακτηρίζεται μια κοσμοθεωρητική κατεύθυνση, μέσα στην οποία ο άνθρωπος και το δικαίωμά του για ελευθερία βρίσκονται στο προσκήνιο. Πρόκειται για την κοσμοθεωρία της αναπτυσσόμενης αστικής τάξης, που άρχισε να επικρατεί έναντι των προνομίων των ευνοημένων τάξεων των ευγενών και του κλήρου και έναντι της παντοδυναμίας του απολυταρχικού κράτους. Ο φιλελευθερισμός είναι υπέρ της ελεύθερης οικονομικής δραστηριότητας του ατόμου και ζητά την κατάργηση του συντεχνιακού συστήματος και των τελωνειακών φραγμών.⁵² Πρωταρχικά φιλελεύθερα αιτήματα ο διαχωρισμός των εξουσιών, η δημιουργία κράτους δικαίου και η ελευθερία του τύπου. Όλα τα φιλελεύθερα κινήματα πηγάζουν τόσο από τον αγγλικό νόμο του 1689, το λεγόμενο “Bill of Rights”, το σύνταγμα του αγγλικού κράτους, στο οποίο για πρώτη φορά καταγράφονται τα δικαιώματα του κοινοβουλίου απέναντι στο στέμμα, όσο και από τις αμερικανικές και γαλλικές διακηρύξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που διατυπώθηκαν το 1776 και 1789 αντιστοίχως. Στη Γερμανία το φιλελεύθερο κίνημα, που ενισχύθηκε ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των απελευθερωτικών πολέμων 1813-1815, ήταν απαρχής στενά συνδεδεμένο με το εθνικιστικό κίνημα, το οποίο υποστήριζε τη δημιουργία μιας παγγερμανικής πατρίδας. Μετά την ίδρυση της Γερμανικής Ένωσης, την οποία τόσο οι Φιλελεύθεροι όσο κι Εθνικιστές απέρριπταν ρητώς ως μια ατελή λύση, οι Φιλελεύθεροι τουλάχιστον βρήκαν στις τοπικές βουλές των ομόσπονδων νότιων γερμανικών κρατών, των οποίων οι ηγεμόνες είχαν παραχωρήσει σύνταγμα, ένα πεδίο πολιτικής δραστηριοποίησης. Στις αρχές της βιομηχανοποίησης ο φιλελευθερισμός είχε ήδη νωρίς συνδεθεί με συγκεκριμένα οικονομικά συμφέροντα. Έτσι ο πανεπιστημιακός καθηγητής στο Τύμπιγκεν Friedrich List είχε ταχθεί υπέρ της κατάργησης των τελωνειακών φραγμών προς όφελος μίας ευρύτερης οικονομικής

⁵² Αυτόθι, σελ: 154.

επικράτειας. Οι ηγεμόνες και οι φέρουσες δυνάμεις του απολυταρχικού κράτους, των οποίων προεξέχουσα μορφή-σύμβολο αποτελούσε ο Metternich, έβλεπαν μέσα στο φιλελεύθερο κίνημα προμηνύματα διάλυσης και κατάλυσης του παλαιού καθεστώτος, προπομπούς μιας επανάστασης που πλησίαζε. Ανάλογα καταδιώχτηκαν οι υπέρμαχοι των φιλελεύθερων ιδεών με όλη την αυστηρότητα των εντεταλμένων μέτρων των αποφάσεων του συνεδρίου του Karlsbad. Όμως όχι μόνο η εφαρμογή των φιλελεύθερων αιτημάτων, αλλά και η υλοποίηση της ιδέας ενός εθνικού κράτους αποδείχτηκε δυσεπίτευκτο εγχείρημα.⁵³

Ο πρώιμος γερμανικός Φιλελευθερισμός υπήρξε εθνικός και υπερεθνικός ταυτόχρονα. Το ενδιαφέρον για μία στενή σύμπραξη των Γερμανών φίλων της ελευθερίας δεν απέκλειε την αλληλεγγύη με τις απελευθερωτικές φιλοδοξίες άλλων λαών. Όταν στις αρχές της δεκαετίας του 20 οι Έλληνες άρχισαν να ξεσηκώνονται ενάντια στην τουρκική κυριαρχία, βρήκαν στο πρόσωπο των Φιλελευθέρων της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης ενθουσιώδη κι ενεργή υποστήριξη.⁵⁴ Στη Γερμανία το φιλλεληνικό κίνημα έγινε δεξαμενή συλλογής της φιλελεύθερης και δημοκρατικής αντιπολίτευσης εναντίον της πολιτικής της Παλινόρθωσης, μιας αντιπολίτευσης που μετά τις αποφάσεις του Karlsbad δεν μπορούσε σχεδόν καθόλου πια να εκφραστεί σε κοινοβουλευτικό επίπεδο. Οι φίλοι των Ελλήνων δημιούργησαν σε σύντομο χρονικό διάστημα ένα δίκτυο επικοινωνίας, το οποίο ξεπέρασε τα σύνορα των τοπικών κρατών και περιλάμβανε στοιχεία μιας εθνικής οργάνωσης του Φιλελευθερισμού. Μπορεί οι Έλληνες βοσκοί και οι ταπεινοί αγρότες του τότε να μην είχαν σχεδόν πια τίποτα κοινό με τους ήρωες της κλασικής Ελλάδας, όμως οι Γερμανοί Φιλέλληνες συνειδητά έπλεξαν το μύθο της Ελλάδας, για να κινητοποιήσουν τη κοινή γνώμη για ένα σκοπό που πρωτίστως ήταν γερμανικός κι όχι ελληνικός. Τη δημιουργία δηλαδή φιλελεύθερων συνθηκών σε ολόκληρη τη Γερμανία.⁵⁵ Μια εντελώς διαφορετική κινητοποίηση βίωσε η Γερμανία το καλοκαίρι του 1819: Ξεκινώντας από την πόλη Würzburg, σε πολλές γερμανικές πόλεις όπως η Φρανκφούρτη, το Αμβούργο και η Χαϊδελβέργη αλλά και σε αρκετά χωριά

⁵³ Αυτόθι, σελ: 154.

⁵⁴ Winkler, Heinrich August, ό.π. (σημ. 1), σελ: 76.

⁵⁵ Αυτόθι, σελ: 76.

έλαβαν χώρα εχθρικά προς τους Εβραίους επεισόδια, τα λεγόμενα «Her-Her-Krawallen». Σπίτια Εβραίων δέχτηκαν επιθέσεις και λεηλατήθηκαν, Εβραίοι αμά τη εμφανίση τους χλευάζονταν με το σύνθημα «Her-Her» κι όταν αυτοί τολμούσαν να αντιδράσουν δέχονταν σωματική βία. Οι υποκινητές προέρχονταν κυρίως από τις τάξεις των τεχνιτών και των εμπόρων. Βασικό τους κίνητρο ήταν η επιθυμία να απαλλαγούν από τους Εβραίους αντιπάλους τους⁵⁶. Πραγματικά, η νομική και οικονομική θέση των Γερμανών Εβραίων είχε βελτιωθεί αισθητά μετά τη Γαλλική Επανάσταση, γεγονός που εξηγεί γιατί τα επεισόδια του 1819 μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως διαμαρτυρία κατά της χειραφέτησης των Εβραίων που τότε ξεκινούσε. Στο προσκήνιο δε βρισκόταν πια η χριστιανική προκατάληψη κατά των υποτιθέμενων «φονιάδων του Θεού», αλλά η μνησικακία κατά των Εβραίων ως καρπωτές της διαδικασίας εκσυγχρονισμού. Σε γενικές γραμμές η εχθρότητα προς τους Εβραίους κατά την περίοδο της Παλινόρθωσης δεν είχε κάποιο «ρατσιστικό» υπόβαθρο, όμως ήδη σε μεγάλο βαθμό ήταν κοσμική. Με άλλα λόγια δεν επρόκειτο πια για θρησκευτικό αντιουδαϊσμό αλλά κι ούτε ακόμη για «σύγχρονο» αντισημιτισμό. Οι Φιλελεύθεροι δεν ήταν φυσικά όλοι υποστηρικτές μιας πολιτικής εξίσωσης των Εβραίων με τους υπόλοιπους Γερμανούς πολίτες. Πολλοί από αυτούς έβλεπαν στους Εβραίους τους εκ πεποιθήσεως πολέμιους της προόδου, μια αντίληψη που ακόμη και πεφωτισμένοι συγγραφείς, όπως ο Βολταίρος, ασπάζονταν.⁵⁷

⁵⁶ Αυτόθι, σελ: 76.

⁵⁷ Αυτόθι, σελ: 77.

2^ο Κεφάλαιο: Ο Γερμανικός Φιλελληνισμός

Α' Δημιουργία και φάσεις του Φιλελληνισμού στη Γερμανία

Η λέξη «φιλέλλην» συναντείται ήδη στον Ηρόδοτο Β' το 178,1. Αυτή η λέξη καθώς και το αντίθετό της «μισέλλην» χρησιμοποιήθηκαν τόσο συχνά και από άλλους αρχαίους συγγραφείς, έτσι που ο όρος «φιλέλλην» έλαβε διάφορες σημασίες στην πάροδο του χρόνου, όπως για παράδειγμα φίλος των Ελλήνων, Έλληνας πατριώτης ή υποστηρικτής των Ελλήνων.

Κινητήριες δυνάμεις για τη δημιουργία του Φιλελληνισμού αποτέλεσαν ο Κλασικισμός, ο Νεοανθρωπισμός, ο Ρομαντισμός και οι κοινωνικές έννοιες χριστιανικής αγάπης για τον πλησίον, σκέψεις ανθρωπισμού, συντροφικότητας, καθώς κι εσωπολιτικοί παράγοντες.⁵⁸

Ο Φιλελληνισμός με την ευρύτερη έννοια σήμαινε το ενδιαφέρον για την επάνοδο του ελληνικού έθνους, του οποίου αρχικά φορέας υπήρξε η διαφωτισμένη και φιλελεύθερη πεπαιδευμένη αστική τάξη και για μεγάλο χρονικό διάστημα πριν την έναρξη της εξέγερσης απασχόλησε τον πνευματικό κόσμο, μέχρι που κατά τη διάρκεια του αγώνα για ελευθερία προσέλκυσε στους κόλπους του εκπροσώπους όλων των κοινωνικών τάξεων. Οι ρίζες του Φιλελληνισμού βρίσκονταν στο χώρο της ιστορίας του πνεύματος, ενώ οι αιτίες στο εθνικο-φιλελεύθερο απελευθερωτικό κίνημα, το οποίο συνεπήρε ολόκληρη τη Γερμανία από την εποχή των αγώνων αντίστασης κατά του ιμπεριαλισμού του Ναπολέοντα και που με μία αυξάνουσα διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων και περιορισμό των πολιτικών δυνατοτήτων δράσης μεταφέρθηκε σε έναν λαό, που κατά τη διάρκεια της κλασικής εποχής του χάρισε την αυτοδιοίκηση στην πόλη-κράτος και κατ' αυτόν τον τρόπο έδωσε ζωή στη φιλελεύθερη δημοκρατία.

⁵⁸ Konstantinou Evangelos, Trägerschichten des Philhellenismus und Frühliberalismus in Europa, [στο:] Evangelos Konstantinou, Ursula Wiedenmann, Europäischer Philhellenismus. Philhellenische Studien Bd. 1, Hieronymus Verlag Neuried 1989, σελ: 55.

Είναι σωστό, ως φέρουσα ιδέα του γερμανικού Φιλελληνισμού, να θέτουμε σε πρώτη θέση τις «ιδιαιτέρα στενές πνευματικο-πολιτισμικές σχέσεις με την Ελλάδα» και μόλις στη δεύτερη «το συναίσθημα της προσήλωσης στην κοινή πίστη», παρ' όλο που το ενδιαφέρον από το χώρο του πολιτικού προτεσταντισμού για την επάνοδο του ελληνικού έθνους διακρίνεται από δογματικο-πολιτικές διαθέσεις, τις οποίες ο ιστορικός Treitschke παρανόησε τόσο ως μία αντιπολίτευση εναντίον του συστήματος Μέττερνιχ και της Ιεράς Συμμαχίας, όσο και ως ένα σταυροφορικό φρόνημα χριστιανών Τευτόνων. Τα ανθρωπιστικά στοιχεία καθώς και η ικανότητα συμπόνοιας με τον κλήρο των καταπιεσμένων και κυνηγημένων χριστιανών, και τέλος και η ικανότητα ενθουσιασμού για απομακρυσμένα σε σχέση με το χώρο εδάφη, στα οποία τα επίκαιρα γεγονότα συνδέθηκαν με παραστάσεις από την αρχαιότητα, παρείχαν στον Φιλελληνισμό κάθε είδους πολύμορφης πολυπλευρότητας.⁵⁹

Ο Φιλελληνισμός εξελίχθηκε λοιπόν, ξεκινώντας από ιδιαίτερα σύνθετα ρεύματα και κίνητρα, σε ένα υπερβολικά ισχυρό κίνημα, γιατί όπως ήδη είχε γράψει ο Alfred Stern στη δεκάτομη «Ιστορία της Ευρώπης», με κανένα τρόπο δεν μπορούσε να συγκριθεί «το ενδιαφέρον για τα σχεδόν ταυτόχρονα επαναστατικά γεγονότα στην ιβηρική και ιταλική χερσόνησο με το ενδιαφέρον για την τύχη των Ελλήνων και κατ' επέκτασιν ενός σημαντικού τμήματος της Νότιας Ευρώπης.» Δεν υπάρχει επίσης κανένας παραλληλισμός με το αρχικώς υποκινούμενο από πολιτικά κίνητρα ενδιαφέρον για την τύχη των Πολωνών μετά την αποτυχημένη εξέγερσή τους το 1830/31 κι έτσι ο Φιλελληνισμός δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «Ελληνομανία».⁶⁰

Ο γερμανικός Φιλελληνισμός μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις περιόδους:

- 1) Ο Φιλελληνισμός της πρώτης φάσης ξεκίνησε από την αγάπη προς τους σύγχρονους Έλληνες ως ομόθρησκοι χριστιανοί, τους οποίους ήθελαν να υποστηρίξουν, για να μπορέσουν να απελευθερωθούν από την τουρκική κυριαρχία. Σε αυτούς του πρώτους φιλέλληνες ανήκουν οι: Martin Crucius (16^{ος}

⁵⁹ Turczynski, Emanuel, «Der deutsche Philhellenismus und die Anfänge der historischen Südosteuropaforschung», [στο:] Evangelos Konstantinou, Ursula Wiedenmann, Europäischer Philhellenismus. Philhellenische Studien Bd. 1, Hieronymus Verlag Neuried, München 1989, σελ: 215.

⁶⁰ Αυτόθι, σελ: 215-216.

αιώνας), Stephan Garlach, Johan Wülfel (1651-1724) και Ulrich Magerle (1644-1709).

Για το 16^ο και 17^ο αιώνα δεν έχουμε καμία αναφορά από Γερμανούς που ταξίδεψαν στην Ελλάδα κι έγραψαν για τις εμπειρίες που αποκόμισαν. Κατά τον 18^ο αιώνα υπάρχει η μοναδική αναφορά του βαρόνου Riedesel, ενός τυχοδιώκτη, που ζητά από τον Winckelmann, τον ικετεύει να τον συνοδέψει εκεί στην Ελλάδα. Η συνάντησή του με την Ελλάδα θα μπορούσε να αποτελέσει την κορυφαία στιγμή για το ευρωπαϊκό πνεύμα, αλλά δυστυχώς δεν κατάφερε να διαβεί ούτε καν το χώρο της Μεγάλης Ελλάδας.⁶¹ Οι Γερμανοί κλασικοί από τον Winckelmann, τον Goethe και τον Schiller μέχρι τον Humboldt και τον Hölderlin γνώριζαν πολλά για την ιστορική πραγματικότητα της αρχαιότητας, ελάχιστα όμως για τον αρχαίο Ελληνισμό και δεν επιθυμούσαν να μάθουν ιδιαίτερα πολλά για τον απλούστατο λόγο ότι θα αλλοιωνόταν σημαντικά η εικόνα που είχαν για την αρχαιότητα από την ίδια την πραγματικότητα της αρχαιότητας.

- 2) Αφειτηρία της δεύτερης περιόδου αποτέλεσε η επιθυμία και η λαχτάρα των Γερμανών λογίων να γνωρίσουν τις εικαστικές τέχνες, την ποίηση και ολόκληρο τον πολιτισμό των Αρχαίων Ελλήνων. Η λέξη «φιλέλλην» τώρα σημαίνει το φίλο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Σύμφωνα με τον Walter Rehm η πίστη στην ελληνικότητα αποτελεί εντέλει μόνο μία παραβολή για την πίστη στο Ύψιστο και το Πανανθρώπινο και γι' αυτό και για την πίστη στη γερμανικότητα. Ενούσε ότι μέσω της ελληνικότητας οι Γερμανοί φτάνουν στον ίδιο τους τον εαυτό.

Βασικό θεμέλιο του ευρωπαϊκού Φιλελληνισμού των μορφωμένων τάξεων αποτελεί ο Ανθρωπισμός της Αναγέννησης, η οποία οφείλεται στη δράση βυζαντινών λογίων πριν και μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης. Ο Κλασικισμός έβλεπε μέσα στον ελληνισμό την ενσάσκωση ενός ακατόρθωτου αισθητικού ιδεώδους, όπως αυτό του είχε αποκαλυφθεί στην αρχαιοελληνική γραμματεία και ιδιαίτερα στην αρχαία τέχνη. Γι' αυτό συγκινεί ο ασυνήθιστος

⁶¹ Seidel, Wolf, Über das Griechenland der deutschen Klassik, [στο:] Evangelos Konstantinou, Ursula Wiedenmann, Europäischer Philhellenismus. Philhellenische Studien Bd. 1, Hieronymus Verlag Neuried, München 1989, σελ: 15.

ενθουσιασμός για την κλασική αρχαιότητα και τα καλλιτεχνικά της επιτεύγματα, τα οποία μετά το μνημειώδες έργο του Winckelmann «Η Ιστορία της τέχνης της αρχαιότητας» αποτέλεσαν το κεντρικό σημείο του θαυμασμού για την αρχαία Ελλάδα. Οι Ευρωπαίοι τώρα ανακαλύπτουν ότι τα θεμέλια του δικού τους δυτικού πολιτισμού δημιουργήθηκαν από τους Έλληνες, γι'αυτό έβλεπαν μέσα στον Έλληνα «το αποκορύφωμα όλου του αληθινού ανθρωπισμού». Αυτή η νέα ανακάλυψη του Έλληνα ανθρώπου είχε ως αποτέλεσμα την εξίσωση του βαριά δοκιμασμένου Νεοέλληνα με το δοξασμένο πρόγονό του. Έτσι, στην τότε Γερμανία άρχισαν να καλλιεργούνται στενότερες επαφές με τους Νεοέλληνες λόγιους, όπως υποδηλώνει η ένταξη των Ελλήνων Άνθιμου Γαζή και Ανδρέα Μουστοξύδη στην Ακαδημία του Βερολίνου. Έτσι για τους Γερμανούς φιλέλληνες το ενδιαφέρον για τον ελληνικό εθνικό αγώνα αποτελεί έκφραση του χρέους ευχαριστιών προς την αρχαία Ελλάδα, το λίκνο του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Στους Έλληνες που αγωνίζονταν για να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό είδαν τότε οι Ευρωπαίοι και κατ'επέκτασιν κι οι Γερμανοί τους απευθείας απογόνους των αρχαίων Ελλήνων, οι οποίοι για τους Γερμανούς ανθρωπιστές αποτελούσαν και τους δικούς τους πατέρες στους τομείς της παιδείας και της αγωγής, γεγονός που αποτέλεσε ένα από τα καλύτερα επιχειρήματα της γερμανικής φιλελληνικής δράσης. Αυτός ο ανεκδιήγητος ενθουσιασμός για την αρχαία Ελλάδα, η «αρχαιοελληνική μόδα» όπως ονομάστηκε από τον ιστορικό Karl Mendelssohn-Bartholdy και που ο Γερμανός κωμωδός Julius von Voß γελοιογράφησε ως «Ελληνοφρενίτιδα» στο ομώνυμο έργο του, υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα πνευματικά όπλα για τους Έλληνες και τους φιλέλληνες, για να κινητοποιήσουν ένα ευρωπαϊκό κίνημα προς όφελος των Ελλήνων.⁶² Έναν σπουδαίο παράγοντα για την υπενθύμιση των αρχαίων Ελλήνων στους Νεοέλληνες προγόνους τους αποτέλεσε η ίδρυση της εταιρείας «Φιλόμουσος» στην Αθήνα το 1813, με βασικό σκοπό της τη μετάδοση των πνευματικών θησαυρών της αρχαιότητας, την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος και την προστασία των θησαυρών της τέχνης από τις ληστρικές επιδρομές κάποιων Ευρωπαίων «φιλελλήνων».

⁶² Konstantinou, Evangelos, ό.π. (σημ. 58), σελ: 55.

3) Ο Φιλελληνισμός της τρίτης περιόδου αρχίζει με τον πρώτο ξεσηκωμό των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων το έτος 1770, ο οποίος ξεκίνησε με την υποστήριξη της τσαρίνας της Ρωσίας Αικατερίνης Β'. Οι συνθήκες ειρήνης του 1774 και του 1792 έφεραν μεν λίγα και απατηλά πλεονεκτήματα, αλλά η καταπίεση συνεχώς αυξανόταν. Ο Φιλελληνισμός αυτής της περιόδου θα γίνει όλο και πιο ρεαλιστικός και συγκεκριμένος, όσο περισσότερο σχετίζεται με τη νέα Ελλάδα της εποχής.⁶³ Είναι η εποχή του Νεοανθρωπισμού, του οποίου οι σημαντικότεροι Γερμανοί εκπρόσωποι είναι ο Lessing, ο Herder, ο Schiller, ο Goethe και ο Hölderlin. Σε πολλούς φιλέλληνες, οι κλασικές τους σπουδές αφύπνισαν το ενδιαφέρον και την αγάπη τους για τους αγωνιζόμενους για την ελευθερία τους Έλληνες. Σ' αυτούς του φιλέλληνες δεν ανήκαν μόνο καθηγητές των επιστημών που σχετίζονταν με την αρχαιότητα, καλλιτέχνες και λογοτέχνες, αλλά και διπλωμάτες, γιατροί, περιηγητές της Ελλάδας, ευγενείς ακόμη και εστεμμένοι, ανώτεροι αξιωματικοί, ιερείς και πολλοί άλλοι. Το ρομαντικό κίνημα της εποχής, που ένωσε να εμπνέεται από τον ηρωισμό των αγωνιστών της ελευθερίας, πρόσφερε πλήθος από ποιητές και λογοτέχνες, οι οποίοι με φλογερή καρδιά υπηρέτησαν τους ελληνικούς αγώνες για ελευθερία. Σύμφωνα με γνωστές πηγές, η φλόγα της ελληνικής Επανάστασης του 1821 συνεπήρε σχεδόν όλες τις κοινωνικές τάξεις. Ένας παρατηρητής της εποχής κάνει την εξής διαπίστωση: « Όλες οι πλευρές ενώνονται για το συμφέρον των Ελλήνων. Οι ευσεβείς παρακινούνται από τη θρησκεία και το χριστιανισμό, οι μορφωμένοι από τις αναμνήσεις των κλασικών σπουδών τους, οι φιλελεύθεροι από την ελπίδα για τη δημιουργία μιας ελληνικής δημοκρατίας σε αρχαιοελληνικά πρότυπα, η οποία θα αποτελέσει πρόδρομο και θα λειτουργήσει ως φυτώριο μιας μελλοντικής γενικής δημοκρατικοποίησης της Ευρώπης...». Μεγάλος ενθουσιασμός για την υπόθεση των Ελλήνων παρατηρείται για διαφορετικούς λόγους και στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις. Εδώ κυριαρχούν χριστιανο-φιλανθρωπικά κίνητρα, αλλά και εσωπολιτικοί λόγοι μέσα στη στενάχωρη πολιτική ατμόσφαιρα της περιόδου πριν την Επανάσταση το Μάρτη του 1848. Μία σαφή εικόνα των φιλελληνικών τάξεων

⁶³ Seidel, Wolf, ό.π. (σημ. 61), σελ: 15, 25.

στις πρωσικές δυτικές επαρχίες μας προσφέρει ο Andreas Tischler βάσει των καταλόγων των φιλελληνικών συλλόγων στο σύνολο του εδάφους.⁶⁴ Το αποτέλεσμα της έρευνάς του παρουσιάζει μία καταγραφή των δραστηριοποιημένων κοινωνικών ομάδων:

1. Άτομα κυρίως από το χώρο του εμπορίου
2. Κρατικοί υπάλληλοι
3. Πνευματικοί
4. Ιατροί

4) Η τέταρτη κι σημαντικότερη φάση της ανάπτυξης του γερμανικού Φιλελληνισμού σηματοδοτείται με την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και την ως συνέπεια απελευθέρωση της Ελλάδας από της τουρκική κυριαρχία για τέσσερις σχεδόν αιώνες. Το ενδιαφέρον των Γερμανών ποιητών και καλλιτεχνών για αυτή την επανάσταση πήγαζε τόσο από τους ήδη προαναφερόμενους λόγους, αλλά και από την ενασχόλησή τους με την νεοελληνική λογοτεχνία κι ιδιαίτερα με τα δημοτικά τραγούδια. Μία ακόμη σημαντική αφορμή για το Φιλελληνισμό τούτης της περιόδου αποτέλεσε η προετοιμασία και το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης του 21, καθώς και τα σχετικά άρθρα για τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων σε πολυάριθμα περιοδικά, εφημερίδες και τα λεγόμενα βιβλία τσέπης. Ιδρύθηκαν διάφορες φοιτητικές ενώσεις και επιτροπές στη Γερμανία, σκοπός των οποίων ήταν η παροχή υποστήριξης στον αγώνα των Ελλήνων για λευτεριά σε πνευματικό και υλικό επίπεδο. Κορυφαία στιγμή για το διεθνή και εν συνεχεία για το γερμανικό Φιλελληνισμό υπήρξε η απελευθέρωση της Ελλάδας και η ανακήρυξη του Όθωνα Α' στον πρώτο βασιλιά της Ελλάδας. Αυτή η πράξη της ελληνικής προσωρινής κυβέρνησης μεταφράζεται ως το αντάλλαγμα και η έκφραση ευχαριστιών προς τη Γερμανία και τους αμέτρητους

⁶⁴ Konstantinou, Evangelos, ό.π. (σημ. 58), σελ: 55.

Γερμανούς φιλέλληνες για όλα όσα έπραξαν και θυσίασαν για τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων.⁶⁵

Οι κοινωνικές ομάδες στη Γερμανία που αγωνίστηκαν κατά τη διάρκεια των Ναπολεόντειων Πολέμων για την ελευθερία τους, με την έναρξη της πολιτικής της Παλινόρθωσης απογοητεύτηκαν οικτρά, βλέποντας τις φιλελεύθερες προσδοκίες τους να έχουν άδοξο τέλος. Αυτές ήταν που χαιρέτισαν με ιδιαίτερο ενθουσιασμό το ξέσπασμα του ελληνικού αγώνα για λευτεριά, για τα κοινά ιδεώδη της ελευθερίας που τώρα αγωνίζονταν οι Έλληνες. Σύμφωνα με τον Andreas Tischler, το ελληνικό κίνημα, όσο παρουσιαζόταν ως μία πολιτισμικοεθνική συλλογική ιδεολογία, κατά την πρώτη δεκαετία της Παλινόρθωσης αποτελούσε τη μοναδική δυνατότητα για τους πολιτικώς ενδιαφερομένους να εκφραστούν και να δραστηριοποιηθούν δημοσίως σε πολιτικό ή σχεδόν πολιτικό επίπεδο, ενώ οι πολυάριθμοι σύλλογοι για την υποστήριξη των Ελλήνων παρείχαν στην πολιτικά δραστήρια αστική τάξη τις πρώτες δυνατότητες για αυτοδιάθετη πολιτική οργανωτικότητα.⁶⁶ Σ' ένα πρόσφατο άρθρο του ο κοινωνικός ιστορικός Hans-Ulrich Wehler γράφει: «Συνταρακτικές κρίσεις επιτάχυναν την ενδυνάμωση του γερμανικού εθνικισμού. Έτσι ο ελληνικός αγώνας για την ανεξαρτησία ενάντιον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1821–1830) έγινε αντιληπτός στο γερμανικό κοινό ως ένα είδος πολέμου που ο ίδιος ο γερμανικός λαός θα ήθελε να διεξάγει για τη μεγαλειώδη υπόθεση του σχηματισμού εθνικού κράτους.»⁶⁷

⁶⁵ Seidel, Wolf, ό.π. (σημ. 61), σελ: 15, 25.

⁶⁶ Konstantinou, Evangelos, ό.π. (σημ. 58), σελ: 55.

⁶⁷ Wehler, H.-U., Gegen die Dynastien. Wie der Nationalgedanke in Deutschland zur politischen Kraft wurde. Άρθρο στο γερμανικό περιοδικό Spiegel, τεύχος 7, 12.2.2007, σελ: 58.

Β' Σημαντικοί Γερμανοί Φιλέλληνες

1. Λουδοβίκος Α' της Βαυαρίας

Γεννήθηκε στις 25 Αυγούστου το 1786 στο Στρασβούργο και πέθανε στη Νίκαια στις 29 Φεβρουαρίου το 1868. Ο πατέρας του, Μαξιμιλιανός Α', ήταν πρίγκιπας του Zweibrücken. Όταν η σύζυγός του η Αουγκούστα, πριγκίπισσα του Έσεν-Ντάρμσταντ, γέννησε τον Λουδοβίκο, εκείνος υπηρετούσε ως συνταγματάρχης στο Στρασβούργο. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ΙΣΤ' έβαλε στην κούνια του νεογέννητου, ως δώρο του νονού, τα διακριτικά του συνταγματάρχη. Η εξέγερση των Ιακωβίνων τους αναγκάζει να καταφύγουν στο Μάνχαιμ, όπου περνά τα παιδικά του χρόνια. Η επέλαση των Γάλλων στο Παλατινάτο τους υποχρεώνει σε νέα φυγή. Από το 1795, χρονιά που πέθανε ο θείος του, ο πατέρας του αναλαμβάνει κυβερνήτης του υπό γαλλική κατοχή κρατιδίου Zweibrücken και διαμένουν στο Ρόρμπαχ, έως ότου ο θάνατος του βασιλιά του Παλατινάτου και της Βαυαρίας Καρόλου Θεοδώρου τους οδηγεί στο Μόναχο. Στις 6 Μαρτίου του 1799 ο διάδοχος πλέον Λουδοβίκος Α' εγκαθίσταται με τα αδέρφια του στο Μόναχο, την πόλη που θα του χρωστά τη μελλοντική της λαμπρή άνοδο. Το 1803 πηγαίνει στο Πανεπιστήμιο συνοδευόμενος από τον Σαμπούγκα, το δάσκαλό του στα Θρησκευτικά, έχοντας για μέντορά του τον καθηγητή Ηθικής και Φιλοσοφίας Γκάιλερ, έναν καλοκάγαθο ευαγγελικό ιερέα που ασκούσε μεγάλη επιρροή επάνω του. Τον επόμενο χρόνο φοιτά στο Πανεπιστήμιο του Γκαίτινγκεν. Είναι πολύ μελετηρός φοιτητής κι εδώ θα θέσει τις βάσεις της πολύπλευρης μόρφωσής του, που επιτρέπει στον μετέπειτα βασιλιά, όπως προκύπτει από τις διορθώσεις, τροποποιήσεις και υπογραφές του στις χιλιάδες υπουργικές αποφάσεις και διατάγματα, να κυβερνά συνειδητά, με γνώση και σοφία. Ιδιαίτερη εκτίμηση έτρεφε για τον ιστοριογράφο Γιοχάνες Μύλλερ και από την επαφή του με αυτόν, που ήταν παράλληλα ποιητής κι οραματιστής, διαμόρφωσε τον αγνό πατριωτισμό του. Από τα ποιήματα των νεανικών χρόνων του Λουδοβίκου φαίνεται το μίσος του κατά του προαιώνιου εχθρού του γερμανικού έθνους, του Ναπολέοντα.

Ένα ταξίδι το 1804, στην ιταλική μητρόπολη των τεχνών, τη Ρώμη, ξυπνά στο 18χρονο πρίγκιπα τις αισθήσεις του για την τέχνη. Από τη μια πλευρά επρόκειτο για το σχεδόν υποχρεωτικό στους αριστοκρατικούς κύκλους «Grand Tour», και από την άλλη ήταν διάχυτη η επιθυμία ο νεαρός Λουδοβίκος να ασχοληθεί με ακίνδυνα πράγματα, αφού τη συγκεκριμένη περίοδο η Βαυαρία βρισκόταν ακόμη στο πλευρό του Ναπολέοντα (χάρη στον οποίο το 1806 η Βαυαρία έγινε βασίλειο) και το μίσος του νεαρού διαδόχου προς τους Γάλλους ήταν γνωστό κι άκρως ενοχλητικό. Έκανε λοιπόν ένα κλασικό ταξίδι μορφωτικού χαρακτήρα, που θα αποκτούσε τεράστια σημασία για τον ίδιο αλλά και για τη Βαυαρία. «Την πρώτη φορά που ταξίδεψα στην Ιταλία, άκουγα μόνο τη λογική, ούτε τη φιλοσοφία αλλά κι ούτε την αισθητική ή την αρχαιολογία, όσον αφορά στην τέχνη. Έτσι, γι' αυτό το λόγο δεν είχα καμία προσχηματισμένη εικόνα, και οι εντυπώσεις της τέχνης στην Ιταλία επέδρασαν άμεσα επάνω μου.» Μετά από μια σύντομη διαμονή στη Ρώμη συνεχίζει το ταξίδι του στη Νάπολη και στην Ποσειδωνία (Paestum) βλέπει για πρώτη φορά ένα αρχαίο ελληνικό ναό. Ο Λουδοβίκος βρίσκει μια αυθόρμητη πρόσβαση στην ελληνική τέχνη, η οποία στα μάτια του υπερέχει αμέσως έναντι της ρωμαϊκής. «Σ' αυτόν τον ναό νιώθουμε την τέχνη, η ρωμαϊκή όμως τέχνη είναι τεχνητή.» Στο κατώφλι όμως του 19^{ου} αιώνα μια τέτοια αντίδραση δεν ήταν καθόλου αυτονόητη. Ο ίδιος ο Γκαίτε είχε τρομάξει όταν βρέθηκε στην Ποσειδωνία. «Βρέθηκα σε έναν εντελώς ξένο κόσμο. Γιατί όπως οι αιώνες διαμορφώνονται από το σοβαρό στο αρεστό, έτσι διαμορφώνουν παράλληλα και τον άνθρωπο, δηλαδή έτσι τον δημιουργούν. Έτσι λοιπόν τα μάτια μας και μέσα απ' αυτά ολόκληρη η εσωτερική μας ύπαρξη εστιάζει σ' ένα πιο κομψό αρχιτεκτονικό ρυθμό και αποφασιστικά ορίζει αυτές οι χοντροκομμένες, κωνοειδείς συστάδες κίωνων να φαίνονται ενοχλητικές, τρομερές.» Τον Ιανουάριο του 1805 ο Λουδοβίκος βρίσκεται και πάλι στη Ρώμη κι έρχεται αμέσως σε επαφή με το οικείο περιβάλλον της γερμανο-ρωμαϊκής αποικίας των καλλιτεχνών, οι οποίοι χωρίζονταν σε δύο βασικές ομάδες: το ισπανικό οινοπωλείο στην Ripa grande και το καφέ Greco στη Via Condotti, για το οποίο ο Λουδοβίκος λέει: «Καφέ γερμανικό θα έπρεπε να λέγεσαι, εσύ κατοικία των Γερμανών, αφού συγγένεια τέχνης ενώνει τους Έλληνες με τους Γερμανούς.»

Στην εκστρατεία του 1806-1807 κατά της Πρωσίας και της Ρωσίας κάνει την πρώτη του στρατιωτική θητεία. Στο Βερολίνο, εκείνες τις ημέρες της μεγάλης ταπείνωσης της Γερμανίας, παρουσία Γάλλων στρατηγών, κάνει για πρώτη φορά τη σκέψη για την ανέγερση της Βαλχάλλα, ενός μνημείου για το γερμανικό πνεύμα. Κι ενώ στην πρωσική πρωτεύουσα όλοι προσκυνούν το γαλλικό φαινόμενο, ο Βαυαρός πρίγκιπας επισκέπτεται το γλύπτη Σάντοβ και παραγγέλνει μία προτομή του Φρειδερίκου του Μεγάλου. Η αποστροφή του για τον «Κορσικανό» εξελίσσεται σε πικρό μίσος. Το 1810 παντρεύεται τη Θηρεσία, πριγκίπισσα της Σαξονίας-Χόλντμπουργκχαουζεν. Από τον κύκλο του καφέ Γκρέκο κάποιοι φίλοι ταξιδεύουν το 1810 για την Ελλάδα. Ανάμεσά τους ο βαρώνος Haller von Hallerstein από τη Νυρεμβέργη, τον οποίο ο Λουδοβίκος προσέλαβε ως μεσίτη έργων τέχνης. Στην Αίγινα ανακαλύπτουν δύο αετώματα σε καλή κατάσταση, τα πρώτα αρχαϊκά γλυπτά που θα γνωρίσει η Ευρώπη. Μετά από περιπέτειες ο Λουδοβίκος θα τα αποκτήσει για 70.000 φιορίνια, περίπου ένα εκατομύριο Ευρώ με τα σημερινά δεδομένα. Ένα τεράστιο ποσό και για τον ίδιο τον Λουδοβίκο. Την ίδια εποχή ιδρύεται στην Αθήνα η «Φιλόμουσος Εταιρεία», σκοπός της οποίας ήταν η διατήρηση των κλασικών αρχαιοτήτων καθώς και η φιλοδοξία μιας αργής βελτίωσης των ελληνικών συνθηκών με ειρηνικο-επαναστατικά μέσα. Το γεγονός ότι ο Λουδοβίκος έγινε μέλος της συγκεκριμένης εταιρείας θεωρείται αυτονόητο. Επρόκειτο για μια φιλόδοξη ένωση λογίων, η οποία όμως στη συνέχεια τράβηξε την προσοχή της Ευρώπης πάνω στους καταπιεσμένους Έλληνες, κινητοποίησε την κοινή γνώμη κι από την οποία τελικά δημιουργήθηκε ένα ισχυρό φιλελληνικό κίνημα. Χωρίς αυτή την οργάνωση η Ελλάδα δεν θα κατάφερνε ποτέ να κερδίσει την ελευθερία της.

Το 1813, με τη δημιουργία της Ομοσπονδίας των κρατών του Ρήνου, προάγεται σε αρχιστράτηγο. Συνοδεύει τον πατέρα του στο συνέδριο της Βιέννης. Μιλώντας μεγαλόφωνα, εξαιτίας της βαρβαρότητας του, και χειρονομώντας χαρακτηρίζεται εξαιρετικά εκκεντρικός, «αυτός που σκορπά τα λεφτά του για παλιούς πίνακες κι ερείπια από την αρχαία Ελλάδα.» Ζητά την επιστροφή της Αλσατίας και της Λωρραίνης. Το 1814 επισκέπτεται το μουσείο του Λονδίνου, όπου θαυμάζει τα γλυπτά του Παρθενώνα, τον οποίο θεωρεί ό,τι καλύτερο υπάρχει στον κόσμο, όπως θα πει αργότερα κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα. Με την κατάρρευση του Ναπολέοντα είναι αυτός που ζητά

την επιστροφή των κλαπέντων έργων τέχνης. Συντάσσει ένα μνημόνιο που αποτελεί τη βάση του βαυαρικού συντάγματος. Η προσυπογραφή του συντάγματος είναι αυτή που τον αναγκάζει να ακυρώσει ένα προγραμματισμένο ταξίδι στην Ιταλία και την Ελλάδα, όπου ήδη έχει αρχίσει η εξέγερση. Είναι αυτός, που το 1818, ως πρώτος υπογράφει το σύνταγμα, ορκίζεται σ' αυτό κι παραχωρεί ελευθερία τύπου, πράγμα που εκνευρίζει τους Ευρωπαίους μονάρχες. Όταν ο Μέττερνιχ, μέσω του πρέσβη του, εκφράσει τη δυσαρέσκεια του αυτοκράτορά του, ο Λουδοβίκος απαντά ότι υπόλογος είναι μόνο απέναντι στον Θεό και το σύνταγμα.

Καθιερώνει σύστημα αποταμίευσης και για πρώτη φορά ο κρατικός προϋπολογισμός δεν είναι ελλειματικός, έστω κι αν είναι σε βάρος των εξοπλισμών. Στη Ludwigstraße χτίζεται η Στρατιωτική Λέσχη, το Ωδείο, η Ludwigskirche, το Πανεπιστήμιο, η Βιβλιοθήκη, το Ινστιτούτο τυφλών και η Πύλη της Νίκης. Για τη φύλαξη των εικαστικών θησαυρών κατασκευάζονται η νέα βιβλιοθήκη και η αίθουσα βαυαρικής φήμης, με το γιγάντιο μεταλλικό γλυπτό που αναπαριστά τη Βαυαρία. Το κέντρο της πόλης αποκτά μία εκκλησία βασιλικού ρυθμού, ενώ σε προάστιο χτίζεται μια άλλη γοθτικού ρυθμού. Το κέντρο κοσμείται με αγάλματα ευγενών κι επιφανών πολιτών. Μπορεί ο Λουδοβίκος να κατηγορήθηκε για άσκοπη σπατάλη χρημάτων, όμως ως το τέλος της ζωής του κατάφερε να κάνει το Μόναχο πρώτη πόλη της Γερμανίας στην τέχνη και τη χώρα του, και σε όλη τη διάρκεια της βασιλείας του να απολαμβάνει την ειρήνη.

Όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική, ζητά την επιστροφή του Παλατινάτου και δηλώνει δημόσια τη συμπάθειά του για την εξέγερση του ελληνικού λαού, στον οποίο αποστέλλει σημαντική, για τα δεδομένα της εποχής, οικονομική βοήθεια. Οι ηγεμόνες της Ευρώπης, κυρίως ο τσάρος Αλέξανδρος και ο καγκελάριος Μέττερνιχ της Αυστρίας διακήρυξαν αμέσως με το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης το έτος 1821 ότι ο σουλτάνος είναι σύμφωνα με το θέλημα του Θεού ο νόμιμος δυνάστης επί των Ελλήνων, στον οποίο οι Έλληνες είναι αυτονόητο ότι πρέπει να δηλώσουν πλήρη υποταγή. Ο νεαρός όμως διάδοχος πρίγκιπας Λουδοβίκος Α' ήταν με το μέρος των εξεγερμένων Ελλήνων. Λάτρευε τις μεγάλες μορφές της αρχαιότητας, γι' αυτόν οι ιδέες τους ήταν πραγματικότητα και ό,τι η Ευρώπη όφειλε στον Όμηρο και τον Πίνδαρο, τον Πλάτωνα

και τον Αριστοτέλη, τον Αισχύλο και τον Σοφοκλή, τον Περικλή και τον Φειδία, έπρεπε να εξοφληθεί στους Έλληνες, μέσω κάθε περιέργης εταιρείας από Φαναριώτες και κλέφτες, επισκόπους και ληστές που προετοιμάζονταν να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό μετά από 400 σχεδόν χρόνια σκλαβιάς. Για τον Λουδοβίκο η εξουσία ως αυτοσκοπός δεν αποτελούσε επαρκή νομιμότητα. Όχι άδικα θα του δοθεί αργότερα ο τιμητικός τίτλος «βασιλιάς των καλλιτεχνών». Ο ίδιος άλλωστε είχε προβεί στην εκπληκτική ομολογία: «Πολύ περισσότερο θα προτιμούσα να ήμουν Έλληνας πολίτης από το να κληρονομήσω το θρόνο.» Σύμφωνα με κάποιους στίχους του η Ελλάδα είναι γι' αυτόν το αιώνιο πρότυπο όλων των κόσμων/το πιστό λίκνο της ευγενούς ανθρωπότητας/πατρίδας στιδήποτε ωραίου και υψηλού. Αυτός ο «πρίγκιπας των Ελλήνων» όπως δίκαια αποκαλείτο έστειλε αργότερα το 1826 μια ειδική αποστολή από καταρτισμένους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς στην Ελλάδα υπό τις διαταγές του έμπειρου αντισυνταγματάρχη von Heideck. Ο πρώτος πρωθυπουργός της ελληνικής κυβέρνησης Ι. Καποδίστριας αναγνώρισε τα ηγετικά προσόντα του Heideck και σύντομα τον διόρισε διοικητή της πρωτεύουσας του Ναυπλίου. Σύμφωνα με τον Heideck οι ίδιοι οι Έλληνες πρότειναν την υποψηφιότητα του Όθωνα. Αναφέρει ο ίδιος ότι όταν παραβρέθηκε στην Εθνοσυνέλευση της Τροιζίνας, ερωτήθηκε ο ίδιος από τους Έλληνες Ζαΐμη και Γλαράκη εάν ο βασιλιάς της Βαυαρίας έχει έναν συγγενή που θα ήταν σε θέση να αναλάβει την εξουσία στην Ελλάδα και αν ο φιλέλληνας Βαυαρός μονάρχης θα δεχόταν αυτή την πρόταση. Σύμφωνα με τον Σιμόπουλο, δεν είναι σίγουρο εάν αυτή η πρόταση προήλθε από την ελληνική πλευρά, μια και ο Heideck στο πλαίσιο της αποστολής του θα μπορούσε να είχε προτάσει τη συγκεκριμένη ιδέα.

Όταν το 1821 ξέσπασε η εξέγερση ξοδεύονται χρήματα για να εξαγοραστεί η απελευθέρωση φυλακισμένων, ορφανά του πολέμου να μεταφερθούν στο Μόναχο και για να σχηματιστεί μία λεγεώνα εθελοντών. Ο Λουδοβίκος Α' δε στέλνει μόνο χρήματα και ποιήματα, αλλά συμμετέχει ενεργά στον αγώνα, στέλνοντας στρατιωτικούς συμβούλους κι ασκώντας την πολιτική του επιρροή στις Μεγάλες Δυνάμεις. Το ξέσπασμα της Επανάστασης θα χαιρετήσει ενθουσιωδώς με το παρακάτω ποίημα: «Εμπρός Έλληνες! Όλοι στα όπλα! Γιοι της Σπάρτης, αγωνιστείτε με το αρχαίο θάρρος! Όπως έπεσε ο Πέρσης, θα πέσει κι ο Τούρκος, βάψτε το πεδίο των Πλαταιών με το αίμα

του! Εμπρός γενναία πλήθη της Αθήνας, της Κορίνθου! Γίνετε πάλι, αυτό που οι πατέρες ήταν, και η παλιά εποχή θα γίνει πάλι νέα, στο θρόνο των Τεχνών κι Επιστημών θα' ρθειτε πάλι κι απ' την κορφή της Αγιά Σοφίας θα φωτίζει ο Σταυρός τους λαούς που είναι λεύτεροι!» Ο αγώνας διήρκησε 5 χρόνια μέχρι οι Έλληνες να κερδίσουν την πολυπόθητη ελευθερία τους. Έτσι η Αγγλία, η Ρωσία και η Γαλλία άρχισαν να αναζητούν έναν βασιλιά για τους Έλληνες. Ο φιλελληνισμός του Λουδοβίκου έδωσε πολλές πιθανότητες στη βαυαρική υποψηφιότητα. Το 1831 πρόσφεραν λοιπόν τον ελληνικό θρόνο στο δεύτερο γιο του Λουδοβίκου Α', τον Όθωνα. Ένα μη ονειρεμένο όνειρο θα γίνει πραγματικότητα, ένας Βαυαρός πρίγκιπας θα γίνει βασιλιάς των Ελλήνων. Παρ'όλο που ο Λουδοβίκος, ο οποίος είναι κι ένας πραγματικός πολιτικός, βλέπει πολύ καλά τι δυσκολίες θα επιφέρει τόσο στο νεαρό γιο του όσο και στη Βαυαρία η συγκεκριμένη επιλογή, δέχεται την προσφορά. Το 1833 ο Όθωνας θα γίνει ο πρώτος βασιλιάς της ελεύθερης Ελλάδας. Όπως ταιριάζει σε μια ουτοπία, έτσι τραγικά τελειώνει αυτή η βαυαρο-ελληνική περιπέτεια. Το 1862 ο Όθωνας εκδιώχτηκε από την Ελλάδα και ο Λουδοβίκος, που πολλές φορές είχε υποστηρίξει το διαβόητο ελληνικό λαό που τόσο είχε δεινοπαθήσει, έχασε το μεγαλύτερο μέρος της προσωπικής περιουσίας του. Όμως παρά τη μεγάλη αυτή απογοήτευση, ο Λουδοβίκος παρέμεινε πιστός στο φρόνημα του παλιού φιλέλληνα που υπήρξε.

Αυτός ο φιλέλληνας, που συνέβαλε αποφασιστικά στην απελευθέρωση της Ελλάδας, αποτελεί λοιπόν ένα σχεδόν μοναδικό παράδειγμα στην Ιστορία για το πώς μπορεί μια ιδέα να εφαρμοστεί σε πολιτική δράση.

Κάποια λογοτεχνικά του έργα είναι:

Ποιήματα I, II, III,

Ρωμαϊκά δίστιχα I – XVII,

Ελεγείες I – VI, Ρωμαϊκές αντίκες,

«Στην Ελλάδα. Την άνοιξη του 1821»,

«Έκκληση προς τους Έλληνες. Καλοκαίρι του 1822»,

«Στην Ελλάδα, μετά το τέλος του αγώνα»,

«Αττικές ελεγείες»,

«Αποχαιρετώντας την Αθήνα» και

«Στο γιο μου Όττο»

2. Wilhelm Traugott Krug (1770 – 1842)

Ο Wilhelm Traugott Krug, καθηγητής Φιλοσοφίας και διάδοχος του Καντ στο Königsberg, υπήρξε ο πρώτος Γερμανός λόγιος ο οποίος δημόσια τάχθηκε υπέρ της ελευθερίας των Ελλήνων.

Στους κόλπους των Γερμανών πανεπιστημιακών καθηγητών που διαδραμάτισαν ηγετικό ρόλο στην πρώτη φάση του γερμανοελληνικού κινήματος δεσπόζουν οι επιβλητικές μορφές των Wilhelm Traugott Krug και Friedrich von Thiersch. Ο φιλελληνισμός τους καθορίζεται κυρίως μέσα από τον νεοανθρωπισμό και φιλελευθερισμό, αλλά και μέσα από τη χριστιανική θεώρηση της ζωής. Ο Krug, με το πρόγραμμά του «Η αναγέννηση της Ελλάδας» το Πάσχα του 1821, απευθύνθηκε πρώτος στην κοινή γνώμη και έκανε έκκληση για υποστήριξη του ελληνικού αγώνα, τονίζοντας ότι «η κυριαρχία των Τούρκων δεν μπορεί με κανένα τρόπο να θεωρηθεί νόμιμη· είναι απλά παράνομη. Επιβλήθηκε μέσα από έναν απλά επιθετικό και κατακτητικό πόλεμο, ο οποίος σύμφωνα με όλες τις υγιείς, δηλαδή τις λογικές έννοιες των Δικαίου των λαών, τίποτα δεν μπορεί να θεμελιώσει νομικά την επικράτηση ενός λαού έναντι ενός άλλου.»

Η μικρή μπροσούρα «Η αναγέννηση της Ελλάδας» γράφτηκε την Κυριακή των Βαΐων, στις 15/4/1821, δηλαδή μία χρονική στιγμή κατά την οποία δεν ήταν ακόμη γνωστό στη Γερμανία ότι τα επαναστατικά κινήματα στη Μολδαβία και τη Βλαχία είχαν επεκταθεί και στο Μοριά. Με κάποια πρόωρη ίσως αισιοδοξία ο Krug εξέλαβε τα πρώτα επαναστατικά σημάδια στην Ανατολή ως οιωνει το πραγματικό τέλος της τουρκικής κυριαρχίας στην Ευρώπη. Η ευρεία απήχηση του πρώτου φυλλαδίου του Krug υπέρ των Ελλήνων δεν περιορίστηκε μόνο εντός των γερμανικών συνόρων. Τον ίδιο χρόνο το συγκεκριμένο φυλλάδιο κυκλοφόρησε στα Ολλανδικά στη Χάγη και στα Πολωνικά στη Βαρσοβία. Η μεταφορά του στα Νεοελληνικά από τον Έλληνα Πολυζωΐδη, που ανήκε στο ελληνικό ακροατήριο του Krug, παρέμεινε για δεκαετίες υπό τη μορφή χειρογράφου, μέχρι να

δημοσιευτεί ανωνύμως το 1861.⁶⁸ Το αναφερόμενο πρόγραμμα προκάλεσε μεγάλο ενθουσιασμό για το ελληνικό ζήτημα στη Γερμανία. Λίγους μήνες αργότερα, την 1^η Αυγούστου, ο Krug έκανε έκκληση για τη δημιουργία γερμανικών συλλόγων βοήθειας και για τη συγκέντρωση χρημάτων με σκοπό την υποστήριξη των εθελοντών. Αυτή η έκκληση αφύπνισε την αντίσταση του κράτους. Η φιλελληνική στάση του καθηγητή Krug επηρεάστηκε και από τους Έλληνες φοιτητές του, που «επίμονα» παρακαλούσαν το δάσκαλό τους να ασχοληθεί με το απελευθερωτικό ζήτημα της πατρίδας τους γράφοντας για αυτό. Στη Λειψία ο Krug είχε την ευκαιρία να ενημερωθεί από Έλληνες φοιτητές της Θεολογίας σχετικά με τις κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ιδιαίτερη σημασία απόκτησε η στενή επαφή του Krug με τον εκδότη Friedrich Arnold Brockhaus (1772-1823), ο οποίος δημιούργησε τον επιφανή ομώνυμο εκδοτικό οίκο για εγκυκλοπαιδικά έργα. Μέσω αυτής της επαφής μπόρεσαν στη Λειψία να δημιουργηθούν σημαντικές βάσεις για την εμβάθυνση των επιστημονικών σχέσεων στον ελληνικό γλωσσικό χώρο. Έτσι ήδη το 1815 στον τέταρτο τόμο του εγκυκλοπαιδικού λεξικού Brockhaus είχαν τεθεί οι προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός ευρέου φάσματος φιλελληνισμού, όπου με πραγματικό θαυμασμό για τα πολιτιστικά επιτεύγματα της αρχαιότητας υπερθεματίστηκε η αίσθηση για το ωραίο, η οποία κατέστησε τους Έλληνες « τους διδασκάλους όλων των εποχών και όλων των γενεών.»

Το πασχαλινό πρόγραμμα του Krug ακολούθησε το Σεπτέμβριο του 1821 ένα πρόγραμμα για την εορτή του Αγίου Μιχαήλ, το οποίο ονόμασε «Τελευταία λόγια για το ελληνικό ζήτημα». Εδώ ο Krug πραγματεύεται δύο συγκεκριμένα ερωτήματα. Δηλαδή, αν οι Έλληνες είναι άξιοι να τύχουν υποστήριξης και δεύτερον πώς μπορεί να τους βοηθήσει καλύτερα κανείς. Η απάντηση της τελευταίας ερώτησης συνδέεται άμεσα με την δημοσιευμένη έκκληση του Krug τον Αύγουστο του 1821 με τον τίτλο «Προς τους Γερμανούς συμπολίτες μου» και προσφέρει ακόμη μία ενίσχυση των θεσεών του και λεπτομερή απαρίθμηση των δικών του προτάσεων για την ίδρυση συλλόγων για τους Έλληνες και για την αποστολή εθελοντών στην Ελλάδα. Η απάντηση προς το πρώτο ερώτημα είναι φυσικά κατηγορηματική, δηλαδή ο Krug θεωρεί τους Έλληνες απολύτως

⁶⁸ Quack-Eustathiades, Regine, *Der Deutsche Philhellenismus während des griechischen Freiheitskampfes 1821-1827*, Oldenburg Verlag, München 1984, σελ: 164.

άξιους υποστήριξης. Βασικά όμως παίρνει ως αφορμή το ερώτημα, για να ρίξει περισσότερο φως στη συζήτηση που έχει ανοίξει δημόσια σχετικά με το ζήτημα των Ελλήνων και για να αποδυναμώσει ονομαστικά τις ενστάσεις των αντιπάλων των Ελλήνων. Για να το επιτύχει αυτό όμως, δε συμπεριφέρεται όπως οι περισσότεροι υποστηρικτές του ελληνικού ζητήματος, οι οποίοι απλά αντιπαραθέτουν τις απόψεις τους σε αυτές της άλλης πλευράς, αλλά εξίσου αντιτάσσονται σε μη αποδεδειγμένους ισχυρισμούς ότι οι Έλληνες δε φέρουν καμία ευθύνη για τη μοίρα τους και ότι ο χαρακτήρας τους επομένως δεν έχει διαφθαρεί. Πρόθεση του Krug δεν είναι να ξεπλύνει τους Έλληνες απ' όλα τα ελαττώματά τους, αλλά πολύ περισσότερο εννοεί με ρητορική μαεστρία να μη θίξει ως ουσιαστικό πυρήνα του προβλήματος όλα τα εχθρικά για τους Έλληνες σχόλια. Μια φορά έκανε έκκληση ότι καλύτερα να κοιτάνε πρώτα τα δικά τους χάλια και μετά να κατηγορούν τους Έλληνες για δειλία και υποταγή σε ξένους δυνάστες.⁶⁹

Το 1822 ακολούθησε άλλη μία μπροσούρα, ενώ ακόμη το 1823 εξέδωσε το μοναδικό φυλλάδιο για τους Έλληνες, το οποίο κυκλοφόρησε τον ίδιο χρόνο στη Γερμανία, μία μετάφραση από τα Γαλλικά στην οποία παρέμβανε πολυάριθμες παρατηρήσεις και προσθήκες. Ο Krug σίγουρα δεν υπήρξε ριζοσπάστης. Δεν ήταν υποστηρικτής της Επανάστασης μόνο και μόνο για χάρη της Επανάστασης. Μόνο αναγνώρισε φυσικά το κυρίαρχο συντηρητικό δηλαδή αντιδραστικό στοιχείο στην ευρωπαϊκή πολιτική της εποχής του. Ως εκ πεποιθήσεως φιλελεύθερος αγωνίστηκε λοιπόν όχι με πικρία ενάντια σ' αυτή την πολιτική, αλλά την χτυπούσε εκ του πλαγίου, όπου του προσφερόταν η ευκαιρία. Αυτήν την τάση ακολουθούν όλα του τα γραπτά για τους Έλληνες. Η παρρησία όμως με την οποία υπερασπιζόταν τα δίκαια των Ελλήνων, δεν αφήνει καμία αμφιβολία για τη ειλικρίνειά του ενδιαφέροντός του. Να προσθέσουμε ότι ο Krug δεν ανέπτυξε θεωρίες δίχως πρακτικό σκοπό και γι' αυτό έβρισκε μία ιδιαίτερα μεγάλη και, εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, θετική απήχηση στην κοινή γνώμη.⁷⁰

⁶⁹ Αυτόθι, σελ: 164.

⁷⁰ Αυτόθι, σελ: 164.

3. Friedrich Wilhelm Thiersch (1784-1860)

Φιλολόγος και παιδαγωγός, ο καθηγητής Πανεπιστημίου Thiersch ήταν επίσης ένας ενθουσιώδης φιλέλληνας λόγιος, ο οποίος με ιδιαίτερη ευχαρίστηση έγραφε το όνομά του με ελληνικούς χαρακτήρες. Μαζί με τον Βαυαρό διάδοχο και μετέπειτα βασιλιά της Ελλάδας Λουδοβίκο Α' υπήρξε ο σημαντικότερος πρωτεργάτης του φιλελληνισμού στη Βαυαρία. Δεν ήταν μόνο ένας λάτρης και ερευνητής της αρχαιοελληνικής γραμματείας, αλλά κι ένας δραστήριος φίλος των αγωνιζόμενων Ελλήνων. Αυτός ο άντρας διέθετε τη γενναιότητα, μέσα στην τότε καταπιεστική πολιτική ατμόσφαιρα της περιόδου πριν την επανάσταση του Μαρτίου το 1848 να υψώσει τη φωνή του υπέρ του ιερού αγώνα των Ελλήνων και να υποστηρίξει τη δημιουργία μίας γερμανικής λεγεώνας, η οποία θα προσχωρούσε στον αγώνα στο πλευρό των Ελλήνων. Η θαρραλέα υποστήριξη του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων από τον Thiersch ξεκίνησε με μία σειρά από εκκλήσεις στη χριστιανική συνείδηση των αναγνωστών, μέχρι που εν τέλει στις 18.9.1821 απεύθυνε έκκληση για δημιουργία μίας «Γερμανικής λεγεώνας στην Ελλάδα». Ακολούθησε η αντίδραση από πλευράς του Αυστριακού καγκελάρου Μέττερνιχ, που ανάγκασε τον Thiersch να προβεί σε μία δήλωση στην «Γενική Εφημερίδα του Augsburg» στις 4 Νοεμβρίου του 1821, με την οποία αποκήρυσσε τα σχέδιά του, να οργανώσει δηλαδή μία γερμανική λεγεώνα. Το γεγονός ότι ανακάλεσε δε σήμαινε όμως σε καμία περίπτωση ότι ο Thiersch εγκατέλειπε τα σχέδια υποστήριξης του ελληνικού αγώνα για ελευθερία. Όταν το κρατικό Πανεπιστήμιο μεταφέρθηκε στο Μόναχο, ο Thiersch έλαβε την έδρα Κλασικής Φιλολογίας, το 1829 έγινε Πρύτανης του Λουδοβίκιου Μαξιμιλιανού Πανεπιστημίου και ίδρυσε το πρώτο σεμινάριο Κλασικής Γραμματείας στη Γερμανία, που επέφερε το γεφύρωμα ανάμεσα στη Κλασική Γραμματεία, που σε μεγάλο βαθμό πραγματεύοταν τα Ελληνικά και την κλασική αρχαιότητα, και το νεοελληνισμό. Μέσα από δημοσιεύσεις για το νέο κράτος των Ελλήνων ο Thiersch από το 1821 έκανε αναφορές σχετικά με τα γεγονότα στα πολεμικά πεδία της Ελλάδας, τις διαπραγματεύσεις κατά τις Εθνοσυνελεύσεις και τέλος για την οικοδόμηση μίας σύγχρονης κοινωνίας μέσα από το αναστημένο έθνος. Το γεγονός ότι ο Thiersch ανοιχτά τάχθηκε υπέρ της «πλευράς του συντάγματος», που μπορούσε να διανοηθεί την πολιτική ζωή της μόνο μέσα σε ένα φιλελεύθερο συνταγματικό κράτος,

ανήκει στις ιδιαιτερότητες του πολιτικού φιλελληνισμού, ο οποίος δέχτηκε έντονες επιρροές από τον πολιτικό προτεσταντισμό και τον πρώιμο φιλελευθερισμό.

Αυτό το σχέδιο, το οποίο είχε ήδη συλλάβει από τα μέσα του 1821 και είχε συζητήσει με Έλληνες πατριώτες στην Τεργέστη και τη Βιέννη, έγινε γνωστό στις αυστριακές αστυνομικές αρχές τον Ιούνιο του 1821. Ο μέντορας της Ιεράς Συμμαχίας, Μέττερνιχ, αντέδρασε πολύ έντονα αναφορικά με το σχέδιο του Thiersch και ζήτησε με πολύ αυστηρό τόνο από τα γερμανικά κράτη «να θέσουν αμέσως ένα τέλος στο επαναστατικό παιχνίδι του καθηγητή Thiersch και των συνενόχων του, το οποίο θα ήταν γελοίο εάν δεν ήταν εγκληματικό». Ο φιλελεύθερος όμως καθηγητής, που ήδη παλαιότερα είχε καταδικάσει τη στάση της Αυστρίας στην Ιταλία, και από το 1814 αποτελούσε μέλος των «Φιλόμουσων», δεν εγκατέλειψε ωστόσο το σχέδιό του. Η επιλογή του Βαυαρού πρίγκιπα Όθωνα στον ελληνικό θρόνο οφείλεται στις προσπάθειες του καθηγητή Thiersch. Γι' αυτό κι επρόκειτο για ένα οικτρό λάθος του Λουδοβίκου Α' να τον αποκλείσει από τη αντιβασιλεία του ανήλικου βασιλιά Όθωνα της Ελλάδας. Αιτία αυτής της απόφασης υπήρξε το φιλελεύθερο φρόνημα του Thiersch, ο οποίος αποφασιστικά είχε συνηγορήσει υπέρ μιας συνταγματικής μοναρχίας, ενώ ο εστεμμένος φίλος του έρεπε περισσότερο πρὸν την αυτοκρατία.

4. Tzschirner

Ο Heinrich Gottlieb Tzschirner γεννήθηκε στις 14 Νοεμβρίου το 1778 στην πόλη Mittweida της Σαξονίας. Ο πατέρας του, ιεροκήρυκας ο ίδιος, τον έστειλε στα 13 του χρόνια, αφού μέχρι τότε είχε λάβει ιδιαίτερα μαθήματα, στο λατινικό αστικό σχολείο στο Chemnitz. Το Πάσχα του 1796 άρχισε η φοίτησή του στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας, παρακολουθώντας μαθήματα Φιλοσοφίας και Θεολογίας. Το Φεβρουάριο του 1800 έγινε υφηγητής και αμέσως μετά διορίστηκε αναπληρωτής δημόσιος λειτουργός στη Φιλοσοφική Σχολή στο Wittenberg, όπου κι ανέπτυξε δεσμούς φιλίας με τον Krug. Το 1809 μετά το θάνατο του Wolf διορίστηκε καθηγητής Θεολογίας στη Λειψία. Αυτό όμως που κατέστησε τον Tzschirner σε άνθρωπο του γερμανικού λαού και δόξασε το όνομά

του ήταν η ευγενής ειλικρίνειά του, με την οποία αντιτάχθηκε στην αντιδράσεις του κράτους και της εκκλησίας, ως αδύναμος απέναντι στις εμφανιζόμενες ιδέες της παγκόσμιας ιστορίας. Το 1827 κάλεσε τους Γερμανούς άρχοντες να εμπιστευτούν το λαό τους, να του παρέχουν την ελευθερία που είναι σύμφωνη με τη νομική τάξη και να μη φιμώνουν το λόγο των σοφών. Ως εκπρόσωπος της αλήθειας και του δικαίου κινητοποιήθηκε για το ζήτημα του άτυχου ελληνικού λαού. Αρχικά, όσον αφορά στους Έλληνες κατέφυγε στο, σύμφωνα με την άποψή του, «απαραβίαστο» δικαίωμα που έχουν όλοι οι λαοί για ανεξαρτησία. Παράλληλα, προσπάθησε να τεκμηριώσει σε πολιτιστικο-ιστορικό επίπεδο την ελληνική Επανάσταση, ισχυριζόμενος ότι το ασιατικό πνεύμα που έχει λάβει σάρκα και οστά μέσα στους Τούρκους δεν μπορεί ποτέ των ποτών να ενωθεί με το ευρωπαϊκό πνεύμα.

Γ' Ο Γερμανικός Φιλελληνισμός κατά την Ελληνική Επανάσταση

1. Τα επιχειρήματα της γερμανικής φιλελληνικής προπαγάνδας για παροχή βοήθειας στην Ελλάδα

Σύμφωνα με το επιχειρήμα χρέους ευγνωμοσύνης, όλα όσα η Ευρώπη οφείλει στους αρχαίους Έλληνες, πρέπει να τα ανταποδώσει τώρα στους απογόνους αυτών. Ο Thiersch χαιρέτισε την ελληνική εξέγερση ως τη μοναδική ευνοϊκή ευκαιρία, για να εξοφλήσουν, έστω κι εν μέρη μόνο, ένα παλιό ιερό χρέος, μία ευκαιρία, την οποία γεμάτοι ευγνωμοσύνη με την καρδιά τους έπρεπε να εκμεταλευτούν. Το επιχειρήμα χρέους ευγνωμοσύνης, το οποίο δεν έπρεπε να λείπει από κανένα λίβελλο για την Ελλάδα και πρακτικά δεν έλειπε και ποτέ, βρήκε την πιο βαθιά ερμηνεία σε μια μπροσούρα που έφερε τον τίτλο *Η σωτηρία της Ελλάδας, η υπόθεση της υπόχρεης Ευρώπης*. Με διακριτικότητα δημιουργεί εδώ ο ανώνυμος συντάκτης μία πνευματική γέφυρα ανάμεσα στην αρχαιότητα και τους διάφορους τομείς της σύγχρονης ζωής. Σκοπός του είναι να ακολουθήσουμε το δρόμο με το οποίο η πνευματική κληρονομιά έφτασε στην νεότερη εποχή και να συνειδητοποιήσουμε σε τι βαθμό έχει επηρεάσει τη διαμόρφωση του δυτικού τρόπου σκέψης. Κατόπιν φτάνει στο σημείο, όπου αυτοί που συντέλεσαν στην «περίφημη αποκατάσταση των επιστημών τον 15^ο αιώνα, ήταν κατ' εξοχήν Έλληνες και κυρίως αυτοί που κατέφυγαν από το Βυζάντιο και δίδαξαν στην Ιταλία. Χωρίς αυτούς δε θα μπορούσαμε καν να διανοηθούμε την πτώση της σχολαστικής Φιλοσοφίας, δίχως αυτούς δε θα φτάναμε ποτέ στην πραγματική αναζήτηση της αλήθειας, χωρίς αυτούς δε θα υπήρχε καμία ελευθερία στην έρευνα, η οποία από εκείνη τη στιγμή δεν παρήκμασε ποτέ ξανά. Επίσης το γεγονός ότι η ιδέα του ανθρωπισμού βρήκε την εφαρμογή της στο δημόσιο βίο, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε Έλληνες, διότι εδώ πρόκειται για τη σύντηξη μίας κεντρικής ιδέας της ελληνικής φιλοσοφίας με τις ομοίου προσανατολισμού αξιώσεις του χριστιανισμού. Φυσικά, «η Ελλάδα δεν ελκύει μόνο τους λογίους εξαιτίας των ενδιαφερόντων τους», συνεχίζει ο συγγραφέας, αλλά ο κάθε Ευρωπαίος απ' όλους τους ευρωπαϊκούς λαούς ζει από το

μεδούλι της Ελλάδας». Έτσι για παράδειγμα η αγωγή – με την έννοια της διαμόρφωσης της πραγματικής ανθρωπιάς και της ελεύθερης σκέψης – η ρητορική και η ποίηση είναι ελληνικής προέλευσης. Ακόμη και η γερμανική ακρίβεια, που επιφέρει στον γερμανικό λαό μέγιστη δόξα, στηρίζεται στη μελέτη της ελληνικής γλώσσας και γραμματείας». Και μην παραλείψουμε, σε κάποιο άλλο σημείο αναφέρει ότι «οφείλουμε στους Έλληνες ευγνωμοσύνη για την πρόσφατη απελευθέρωση της δικής μας πατρίδας, γιατί χωρίς αμφιβολία η ανάγνωση κυρίως των Ελλήνων κλασικών εμφύσησε στη γερμανική νεολαία τον ενθουσιασμό για τα φιλελεύθερα ιδεώδη.»⁷¹

Εκτός από το κίνητρο της οφειλής ευγνωμοσύνης προς τους Έλληνες, στα φιλελληνικά προπαγανδίστικα γραπτά παρουσιάζεται και η εντολή της χριστιανικής αγάπης προς τον πλησίον με το εκπορευόμενο εξ αυτής καθήκον συμπαράστασης προς τους Έλληνες ομόπιστους. Αυτή η παρακίνηση ήταν που έδωσε ώθηση στο φιλελληνισμό πέρα από τους κύκλους των μορφωμένων. Ο Krug, με το «πασχαλινό πρόγραμμα» του, είχε επίσης ήδη τονίσει ιδιαίτερος τη χριστιανική άποψη, συνδέοντας την παλιγεννεσία της Ελλάδας με το χριστιανικό εορτασμό της Ανάστασης. Το γεγονός ότι οι Έλληνες ανήκαν στο ορθόδοξο δόγμα, λειτούργησε μειονεκτικά μόνο για αυτούς που ούτως ή άλλως απέρριπταν το όλο ζήτημα.

Οι Έλληνες λοιπόν εμφανίζονταν ξεκάθαρα ως οι συνχριστιανοί, τους οποίους έπρεπε να προστατεύσουν από τον εχθρό της θρησκείας, τον Μωαμεθανό Τούρκο, και για των οποίων το δικαίωμα ελεύθερης άσκησης των θρησκευτικών τους καθηκόντων έπρεπε να αγωνιστούν. Τέλος από τη διεξαγωγή ενός τέτοιου κοινού θρησκευτικού πολέμου περίμεναν ότι θα οφεληθούν κι οι ίδιοι με το να υπερνικήσουν το διχασμό ανάμεσα στους Ευρωπαίους χριστιανούς, επιτυγχάνοντας μία γενική ανανέωση και εμβάθυνση της χριστιανικής πίστης.⁷²

⁷¹ Αυτόθι, σελ: 37.

⁷² Αυτόθι, σελ: 37.

1α) Μορφές βοήθειας προς την Ελλάδα

Την 1^η Αυγούστου 1821 ο Krug εξέδωσε μία έκκληση προς τους Γερμανούς συμπολίτες του, στην οποία πρότεινε **τη δημιουργία συλλόγων βοήθειας με σκοπό την υποστήριξη τόσο αποστολής εθελοντών στην Ελλάδα όσο και φτωχών ελληνικών οικογενειών**. Ο Krug πίστευε ότι μια τέτοια βοήθεια για έναν λαό που βρίσκεται σε επείγουσα άμυνα πραγματικά πολύ δύσκολα θα προκαλούσε τη δυσαρέσκεια κάποιας χριστιανικής κυβέρνησης πόσο μάλλον μιας γερμανικής. Πολύ σύντομα όμως θα απογοητευόταν όσον αφορά στη συγκεκριμένη πεποίθησή του. Ήδη στις 7 Αυγούστου μία επιστολή του βασιλιά προς τη βασιλική επιτροπή βιβλίων της Σαξονίας στη Λειψία διέταξε την απόκρυψη της έκκλησης και την απαγόρευση στον εκδοτικό οίκο Brockhaus κάθε μελλοντικής εκτύπωσης ή διακίνησης του φυλλαδίου.

Τη γνωστοποίηση όμως της έκκλησης του Krug εκτός των συνόρων της Σαξονίας δεν κατέστη δυνατόν να παρεμποδίσει καμία διαταγή· πολύ περισσότερο η παρότρυνση του καθηγητή Krug για την ίδρυση συλλόγων βοήθειας προς τους Έλληνες προκάλεσε έντονες συζητήσεις στην κοινή γνώμη. Σχεδόν δύο μήνες πριν ο καθηγητής Θεολογίας στη Λειψία Tzschirner είχε εκφράσει την άποψή του, απολύτως σύμφωνος με τις ιδέες του Krug, στον ανώνυμα δημοσιευμένο λίβελλο «Η υπόθεση των Ελλήνων, η υπόθεση της Ευρώπης». Αντιλαμβανόταν το κείμενό του στην ουσία **ως μία πρόσκληση για ενεργή υποστήριξη και χαρακτήριζε επίσης την αποστολή μαχητικών ανδρών και νέων στην Ελλάδα ως την καταλληλότερη μορφή βοήθειας**. Επειδή ο Krug και ο Tzschirner δεν ήταν μόνο συνάδελφοι στο πανεπιστήμιο, αλλά συνδέονταν και προσωπικά με φιλικούς δεσμούς, μπορούμε να υποθέσουμε ότι πιθανότατα ήδη πολύ νωρίτερα είχαν από κοινού σκεφτεί το συγκεκριμένο σχέδιο.

Από την άλλη πλευρά όμως υπήρξε και αντίδραση ενάντια στην έκκληση του Krug την 1^η Αυγούστου. Πρώτος ο καθηγητής Wenk αμφισβήτησε ουσιαστικά αν οι Έλληνες είναι ήδη ώριμοι για την ελευθερία. Κυρίως κατηγορήσε τον Krug ότι εξαιτίας του υπερβολικού του ζήλου επιθυμεί να παρασύρει την εντελώς στρατιωτικά ανεκπαιδευτη

νεολαία από τα σχολικά θρανία και να την στείλει ούτως ειπείν σε βέβαιο θάνατο.⁷³ Ο πνευματικός επιθεωρητής και πάστορας του Waldheim Wigard επέστησε την προσοχή στις καταστροφικές συνέπειες που θα είχε μια εκστρατεία στην Ελλάδα 20.000 αντρών για την πατρίδα Γερμανία, η οποία εκστρατεία σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του θα αποτελούταν τουλάχιστον κατά το ήμισυ από ποιητές. Έβλεπε να ερημώνουν όχι μόνο σχολεία και πανεπιστήμια, αλλά και να εγκαταλείπονται ολόκληροι κλάδοι της κρατικής διοίκησης, γιατί πολύ σύντομα θα υπήρχε έλλειψη ικανών υπαλλήλων νέας γενιάς. Ο Krug, που με την πρότασή του την 1^η Αυγούστου προκάλεσε όλη αυτήν τη συζήτηση για τη βοήθεια στους Έλληνες, στο δεύτερο λίβελλο για τους Έλληνες στις 9 Σεπτεμβρίου 1821 δικαιολόγησε τη στάση του με σαφήνεια ενάντια σε όλες τις κατηγορίες που δέχτηκε. «Ο τελευταίος λόγος» του Krug δεν έλεγε τίποτα άλλο από αυτά που είχε ομολογήσει στην επιστολή του, μόνο που άνοιξε για άλλη μια φορά διεξοδική συζήτηση για το ζήτημα της βοήθειας προς τους Έλληνες. Ο συντάκτης πιστεύει ακράδαντα ότι σε περίπτωση που οι ευρωπαϊκές δυνάμεις δεν αποφασίσουν να δράσουν από κοινού, η ιδιωτική βοήθεια θα πρέπει να αποτελείται κυρίως από ετοιμοπόλεμους άντρες και νέους, για να προστεθούν στις εκεί στρατιωτικές δυνάμεις και ότι παράλληλα θα πρέπει να ιδρυθούν σωματεία για την Ελλάδα, που θα συγκεντρώνουν χρηματικές δωρεές και τις οποίες θα χρησιμοποιούν για την προώθηση των εθελοντών και για τη σύναψη απευθείας επαφών με την Ελλάδα. Πέρα αυτών όμως τούτος ο λίβελλος κατέστησε σαφές ότι η προσπάθεια εκφοβισμού του Krug μέσω της κυβερνητικής απαγόρευσης είχε προφανώς μηδαμινά αποτελέσματα. Άνθρωποι από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, ακούγοντας τις φήμες ότι ήθελε να δημιουργήσει ένα σώμα εθελοντών, εξεδήλωσαν το ενδιαφέρον τους στον ίδιο τον Krug, και όχι μόνο στρατιώτες, αλλά και τεχνίτες, καλλιτέχνες, λόγιοι και πολλοί άλλοι. Όμως πολλοί περισσότεροι ήταν αυτοί που προτιμούσαν να θυσιάσουν τη ζωή τους απ' αυτούς που ήθελαν να θυσιάσουν κάτι από την περιουσία τους για τους Έλληνες, κι έτσι συγκεντρώθηκαν μόλις 800 τάλιρα.

Μαζί με την έκκληση του Krug η *Γενική Εφημερίδα του Αουγκσμπουργκ*⁷⁴ τύπωσε και την παρακάτω διακήρυξη του βαρόνου von Dalberg από το Aschaffenburg στις 5

⁷³ Αυτόθι, σελ: 42

⁷⁴ Augsburger Allgemeine Zeitung.

Αυγούστου 1821. «Είμαι έτοιμος να ακολουθήσω αυτούς τους Γερμανούς άντρες και νέους που θέλουν να συμμετέχουν στην εκστρατεία στην Ελλάδα. Με την παρούσα ζητώ δημοσίως από τον Γερμανό βαρόνο von Gagern, να ξεκινήσει πρώτος μία συνδρομή, μέσω της οποίας θα εξασφαλιστούν οι πόροι για τη μεταφορά του εθελοντικού σώματος από την Τεργέστη στην Ελλάδα, και να μεσολαβήσει στην Αυτού Βασιλική Υψηλότητά του τον Μεγάλο Δούκα του Ρήνου-Έσσης να επιτρέψει να λάβει χώρα στο Όφφενμπαχ στο Μάιν η πρώτη συγκέντρωση εθελοντών, καθώς και να εξασφαλίσει την ελεύθερη διέλευσή τους στη Βαυαρία και την Αυστρία.»

Πολύ περισσότερο από ό,τι η παραπάνω διακήρυξη, το χαρακτήρα μίας τυπικής στρατολόγησης εθελοντών είχε η έκκληση που τοιχοκολλήθηκε στους δρόμους και μοιράστηκε στα σπίτια του Αμβούργου στα μέσα του ίδιου μήνα και που προερχόταν από τον ταγματάρχη και φρούραρχο Dannenberg από το Αμβούργο, ο οποίος πολύ σύντομα θα αναχωρούσε κι ο ίδιος για την Ελλάδα κι αργότερα μετά την επιστροφή του στη Γερμανία θα δημοσίευε ένα ταξιδιωτικό ημερολόγιο. Όσον αφορά στους όρους συμμετοχής στο σώμα εθελοντών τόσο ο Dannenberg όσο κι ο Dahlberg δεν είχαν θέσει κανένα περιορισμό, έτσι και οι δύο πολλοί σύντομα βρήκαν μεγάλη ανταπόκριση στο κάλεσμά τους. Οι αρχές όπως φαίνεται δεν παρενόχλησαν τον Dahlberg λόγω της δράσεώς του. Στο Αμβούργο όμως παρενέβη η κυβέρνηση, όπως άλλωστε είχε συμβεί και στη Σαξονία. Στις 24 Αυγούστου η αστυνομία έλαβε την εντολή να διεξάγει έρευνα όσον αφορά στην πνευματική ιδιοκτησία της έκκλησης και να απαγορεύσει με αυστηρότατες διώξεις κάθε μορφή προσέλκυσης συνδρομητών και συγκέντρωσης χρηματικών ποσών.

Ένα λεπτομερέστατο σχέδιο για τη δημιουργία μίας γερμανικής λεγεώνας επεξεργάστηκε τελικά κι ο καθηγητής Thiersch στο Μόναχο. Ο Thiersch πρότεινε ότι οι ετοιμοπόλεμοι άντρες που έφταναν στην Ελλάδα έπρεπε όλοι να ενωθούν σε μία λεγεώνα. Θα εξέλεγαν οι ίδιοι τον αρχηγό τους μεταξύ τους και θα συγκροτούσαν μία ανεξάρτητη λεγεώνα υπό τις διαταγές του Έλληνα αρχιστράτηγου. Βασική τους αποστολή η εκπαίδευση των Ελλήνων στρατεύσιμων, γιατί, όπως πολλάκις τονίζει ο Thiersch, η σημαντικότερη μέριμνα των Ελλήνων στην παρούσα φάση είναι να

αποκτήσουν έναν σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα εκπαιδευμένο στρατό, γιατί μόνο ένας τέτοιος στρατός θα μπορούσε να αντισταθεί στους Τούρκους. Ως τόπο συγκέντρωσης των εθελοντών Γερμανών αξιωματικών που θα καταφάνουν στην Ελλάδα είτε μεμονομένα είτε σε ομάδες, ο Thiersch θεωρεί καταλληλότερο το λιμάνι του Βόλου στη Θεσσαλία. Ταυτόχρονα εκφράζει την επιθυμία το Μόναχο να επιλεγεί ως το κεντρικό σημείο συντονισμού των συλλόγων βοήθειας. Η διάδοση της πρότασης του Thiersch βρήκε προσκώματα από την βαυαρική κυβέρνηση, η οποία εξαιτίας των εξωτερικών πιέσεων που δέχτηκε, έδρασε προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Από τις γερμανικές κυβερνήσεις κυρίως η κυβέρνηση της Πρωσίας ήταν εκείνη που παρακολουθούσε με ιδιαίτερη καχυποψία τις φιλελληνικές ενέργειες. Παρ' όλα αυτά, το μικρό κείμενο του Thiersch, που εμπεριείχε την πρόταση ίδρυσης μιας γερμανικής λεγεώνας, δεν παρέμεινε εντελώς άγνωστο στην κοινή γνώμη. Προφανώς, ο συντάκτης του είχε καταφέρει να κυκλοφορήσει ορισμένα αντίτυπα πριν αρχίσουν οι έρευνες εναντίον του.

1β) Η οργάνωση της προσπάθειας για βοήθεια

Τα αυστηρά κατασταλτικά μέτρα από την πλευρά πολλών γερμανικών κυβερνήσεων το δίχως άλλο περιόρισαν σημαντικά την αυθόρμητη προθυμία για βοήθεια της ευρείας μάζας του πληθυσμού, δεν μπόρεσαν όμως να την σταματήσουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μεγαλύτερη ομάδα των εθελοντών, που έλαβε μέρος στις αποστολές στην Ελλάδα από το 1821 έως το 1822, προερχόταν από την Πρωσία, παρ' όλο που εκεί κάθε είδους στρατολόγησης και συγκέντρωσης χρημάτων υποστήριξης των Ελλήνων είχε απαγορευτεί κι ανεξάρτητα από το γεγονός ότι δεν εξέδιδαν διαβατήρια σε όλους όσοι επιθυμούσαν να μεταβούν στην Ελλάδα. Ωστόσο στα πιο φιλελεύθερα νότια κράτη οι φίλοι των Ελλήνων είχε περισσότερο ελεύθερο χώρο δράσης. Στη Στουτγκάρδη, λόγω της προτροπής του Krug, δημιουργήθηκε ήδη από τις πρώτες μέρες του Αυγούστου ένας σύλλογος βοήθειας για τους Έλληνες, ενώ λίγο αργότερα εμφανίστηκαν παρόμοιοι σύλλογοι στο Νάρμασταντ, την Χαϊδελβέργη, το Τύμπιγκεν και το Φράιμπουργκ. Το γεγονός ότι αυτοί οι σύλλογοι, ακόμη κι αν όχι κρυφά, έπρεπε τουλάχιστον να ενεργούν αθόρυβα, αντικατοπτρίζεται στη σχεδόν παντελή έλλειψη ευρύτερων δημοσιευμένων

στοιχείων στον τότε ημερήσιο τύπο. Έτσι, για παράδειγμα δεν υπάρχουν ακόμη για τα πρώτα τρία χρόνια διαφωτιστικοί υπό μία έννοια κατάλογοι για τις δωρεές, όπως δημοσίευσαν πολλές γερμανικές εφημερίδες κατά τη διάρκεια του δεύτερου φιλελληνικού κύματος το 1826.⁷⁵

Οι δύο μικρές πραγματείες *Φωνές από την Ελλάδα και Υποστήριξη των Ελλήνων*, τις οποίες δημοσίευσε ο Ernst Klein στο πλαίσιο του εκδιδόμενου από τον ίδιο φιλελληνικού περιοδικού το φθινόπωρο του 1822, δεν μπορούν καν να θεωρηθούν αναφορές εργασιών. Σε πρώτο πλάνο εξυπηρετούσαν προπαγανδιστικούς σκοπούς, στόχευαν να αναθερμάνουν τη φιλελληνική διάθεση και να παρακινήσουν σε περαιτέρω δωρεές. Πιο κατατοπιστικό αναφορικά με την οργάνωση της προσπάθειας για βοήθεια στη Γερμανία είναι η αναφορά του Albert Schott *Φιλέλληνες και σύλλογοι για τους Έλληνες*. Ο Schott ήταν ο επικεφαλής του πιο δραστήριου γερμανικού συλλόγου για τους Έλληνες. Η Στουτγκάρδη αποτέλεσε ένα είδος κεντρικού σημείου της γερμανικής βοήθειας για τους Έλληνες κατά την πρώτη φάση του φιλελληνισμού, χωρίς ποτέ φυσικά να έχει κι επισήμως ανακηρυχτεί σε κάτι τέτοιο. Αυτό ισχύει τόσο για τα χρηματικά ποσά που συγκεντρώθηκαν και στάλθηκαν στη Στουτγκάρδη από διαφορετικά μέρη της Γερμανίας, όσο και για τους μεταβαίνοντες στην Ελλάδα, οι οποίοι έπαιρναν το δρόμο τους περνώντας συχνά μέσα από αυτή την πόλη. Επιπλέον ο σύλλογος από την αρχή κατέβαλλε προσπάθειες να έχει όσο το δυνατόν πιο στενή συνεργασία με συλλόγους ή με ιδιώτες που είχαν αναλάβει δράση για την παροχή βοήθειας στους Έλληνες και σε άλλες γερμανικές πόλεις. Από την έκθεση λογοδοσίας του Schott για το 1825 μαθαίνουμε ότι το μεγαλύτερο τμήμα των χρημάτων που συγκεντρώθηκαν από το σύλλογο της Στουτγκάρδης χρησιμοποιήθηκε για την υποστήριξη, τη διατροφή, τον εξοπλισμό και τη μεταφορά των εθελοντών. Ο σύλλογος εκτίμησε, σε συμφωνία με το σχέδιο του Thiersch, την αποστολή ενός «πολυάριθμου λόχου» ως τη καταλληλότερη βοήθεια για τους Έλληνες. Επειδή όμως από την αρχή δεν ήταν ξεκάθαρο αν κάτι τέτοιο θα είχε την έγκριση της κυβέρνησης της Βυτεμβέργης και αν θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν τα αναγκαία χρηματικά ποσά, αποφασίστηκε και η υποστήριξη μεμονομένων εθελοντών.

⁷⁵ Αυτόθι, σελ: 50.

Ετούτη την απόφαση δικαιολογεί ο Schott εκ των υστέρων ως εξής: Τη συγκεκριμένη στιγμή πιστεύαμε στη Γερμανία ότι αυτό που οι Έλληνες επειγόντως χρειαζόνταν ήταν έμπειρους αξιωματικούς, υπαξιωματικούς και γιατρούς. Άρα η βοήθεια έπρεπε να φτάσει γρήγορα. Για τη διαβίβαση των χρημάτων και τον εφοδιασμό με όπλα θα χρειαζόντουσαν στο αρχικό στάδιο της Επανάστασης, όταν ακόμη δεν υπήρχε μία κεντρική κυβέρνηση, μακροχρόνιες επί τόπου έρευνες. Και τέλος ήδη συνέρρεαν εθελοντές από όλες τις πλευρές, για να ζητήσουν συμβουλές και βοήθεια.

Η γερμανική λεγεώνα, ένα ποικίλως αναμεμιγμένο τσούρμο από περίπου 130 επι τω πλείστον ανεκπαιδευτους στρατιωτικά άντρες, στάλθηκε παρά ταύτα την 1^η Νοεμβρίου 1825 ως ένατη και τελευταία αποστολή στην Ελλάδα. Για τη σύστασή της κινητοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό ο επικεφαλής του συλλόγου για του Έλληνες στο Ντάρμσταντ, ο Ernst Emil Hoffmann, ο οποίος είχε και πολύ λιγότερους ενδοιασμούς για να επιστρατεύει εθελοντές από ό,τι οι ιθύνοντες στη Στουτγκάρδη και ο οποίος ήταν προφανώς πεπεισμένος για τη σημασία και την επιτυχία του εγχειρήματος. Όμως και αυτή η αποστολή δεν είχε την επιθυμητή κατάληξη. Η συμφωνία που πάρθηκε μεταξύ των συλλόγων και του αρχηγού της γερμανικής λεγεώνας Θεοχάρη Κεφάλα σχετικά με την ασφάλεια των εθελοντών στην Ελλάδα δεν επικυρώθηκε από την ελληνική κυβέρνηση. Η λεγεώνα διαλύθηκε λίγες μόνο εβδομάδες μετά την άφιξή της στην Ελλάδα. Από τη στιγμή όμως που αυτό έγινε γνωστό, κανένας πια από τους μεταβαίνοντες στην Ελλάδα δεν έλαβε πια υποστήριξη από τους συλλόγους στη Γερμανία.

2. Οι αποστολές εθελοντών στην Ελλάδα

2α) Τα κίνητρα των Γερμανών εθελοντών

A) Η μεγαλοπρεπής εντύπωση που είχαν οι Γερμανοί φιλέλληνες για τους Έλληνες, τους οποίους φαντάζονταν όπως τους περιέγραφαν στο σχολείο και ο ενθουσιασμός να συνδράμουν στον αγώνα για τη διατήρηση της χριστιανικής πίστης, την εκδίωξη του αιώνιου εχθρού της χριστιανοσύνης, για εδραίωση της ελευθερίας ενός εδώ κι αιώνες καταπιεσμένου έθνους.⁷⁶

B) Η παροχή στρατιωτικής εκπαίδευσης προς τους Έλληνες

Λίγο πιο νηφάλια έβλεπε την όλη υπόθεση ο εθελοντής Lessen. Κατά τη γνώμη του μόνο ο ενθουσιασμός δεν επαρκούσε, εκεί όπου ο ρόλος του στρατού είχε βαρύτατη σημασία. Γι' αυτό και ο ίδιος ο Lessen⁷⁷, ως έμπειρος πολεμιστής, ένιωθε ακόμη πιο έντονα ότι ήταν προορισμένος, ότι ήταν καθήκον του να βοηθήσει τους Έλληνες. Μαζί με άλλους αξιωματικούς, φανταζόταν ότι θα εκπαίδευαν τους Έλληνες σύμφωνα με την ευρωπαϊκή τέχνη του πολέμου κι έτσι θα τους προσέφεραν ένα αποφασιστικής σημασίας πλεονέκτημα έναντι των Τούρκων εχθρών τους. Ο φρούραρχος της πόλης του Αμβούργου ταγματάρχης Dannenberg κατέστρωσε το σχέδιο, όταν όλοι οι γενναίοφρωνες στην Γερμανία εκφράστηκαν υπέρ των Ελλήνων, να συγκεντρώσει κοντά του μία ομάδα ικανών πολεμιστών, οι οποίοι θα αποτελούσαν τον κορμό μιας ελληνογερμανικής λεγεώνας. Πολύ σύντομα όμως οι αρχές του Αμβούργου του απαγόρευσαν κάθε μορφή δραστηριότητας προσέλκυσης ενδιαφερομένων. Αυτά που ο Dannenberg θυσίασε εξαιτίας της αφοσίωσής του στον ελληνικό αγώνα δεν είναι επουδενί λίγα. Παινήθηκε από τη σίγουρη μόνιμη θέση που κατείχε, απαλλοτρίωσε την περιουσία του και εγκατέλειψε την πόλη που είχε γίνει η δεύτερη πατρίδα του. Μέσα στον αρχικό του ενθουσιασμό δεν αξιολόγησε ως ιδιαίτερα μεγάλο το μέγεθος της

⁷⁶ Σύμφωνα με τον ανθυπολοχαγό v. Kotsch, [στο:] Regine Quack-Eustathiades, *Der Deutsche Philhellenismus während des griechischen Freiheitskampfes*, σελ: 61.

⁷⁷ Lessen, F.A., *Schilderung einer enthusiasmirten Reise nach Griechenland im Jahre 1822*, E. G. Zobel, Görlitz 1823, σελ: 87.

θυσίας του. Βέβαια ένα τέτοιο καθαρά ιδεολογικό κίνητρο δε θα πρέπει να περιμένουμε φυσικά από όλους όσοι συμμετείχαν στον αγώνα των Ελλήνων.⁷⁸

Γ) Η υψηλή ανεργία στους κόλπους του γερμανικού στρατού και οι προοπτικές για στρατιωτική καριέρα στην Ελλάδα

Ήδη ο Krug είχε επισημάνει στην μπροσούρα του το Σεπτέμβριο του 1821 ότι τη συγκεκριμένη περίοδο υπήρχαν στη Γερμανία πολλοί άνεργοι στρατιωτικοί και ότι αυτοί πολύ ευχαρίστως θα ακολουθούσαν τη δίψα τους για δράση στην Ελλάδα.⁷⁹ Έτσι για παράδειγμα οι Πρώσοι αξιωματικοί Schrebian και Striebeck δήλωσαν ως έναν από τους λόγους που τους ώθησαν να συμμετέχουν στον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα την έλλειψη θέσεων εργασίας για τους στρατιωτικούς.⁸⁰ Ο ανθυπολοχαγός Kiesewetter από την περιοχή του Mecklenburg-Schwerin γράφει σε μια ταξιδιωτική του αναφορά ότι από την πρώτη στιγμή κιόλας είχε την κρυφή επιθυμία «να συνεχίσει στην υπηρεσία της Ελλάδας τη στρατιωτική του καριέρα που στην πατρίδα είχε διακοπεί» και ότι η εντατική στρατολόγηση εθελοντών που ξεκίνησε τον Αύγουστο του 1821 του υπέδειξε το δρόμο για να πραγματοποιήσει αυτήν του την επιθυμία.⁸¹

Ο εθελοντής Kösterus παραδέχεται ανοιχτά τέλος ότι δεν είναι σίγουρος εάν στην απόφασή του να πάει στην Ελλάδα καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε το πάθος του για το ελληνικό ζήτημα ή η άτυχη μοίρα που τον ακολουθούσε εδώ και καιρό στην πατρίδα του.⁸² Η προοπτική μιας πολεμικής δράσης με δόξα και πιθανόν και με τιμητικές θέσεις

⁷⁸ Dannenberg, Carl Wilhelm, Harmlose Betrachtungen gesammelt auf einer Reise von Hamburg nach Griechenland, Constantinopel und dem schwarzen Meer im Jahre 1822, Hoffmann & Campe, Hamburg 1823, σελ: 1-7.

⁷⁹ Krug, Wilhelm Traugott, Letztes Wort über die griechische Sache. Ein Programm zum Michaelisfeste, Frankfurt/Leipzig 1821, σελ: 24.

⁸⁰ Schrebian, C.M., Schrebian's Aufenthalt in Morea, Attika und mehreren Inseln des Archipelagus, C. H. F. Hartmann, Leipzig 1825, σελ: 69.

Striebeck, C.T., Mitteilungen aus dem Tagebuche eines Philhellenen. Nach dem Manuscripte des Lieutenant Striebeck bearbeitet von Fr. Lindes, Hannover 1828, σελ: 5.

⁸¹ Kiesewetter, Ferdinand von, Reise eines teutschen Officiers nach Griechenland, seine dort erlebten Leiden und Schicksale, und seine Rückkehr ins Vaterland. Zur Warnung für teutsche Jünglinge von ihm selbst geschrieben, Parchim 1823, σελ: 1, 11.

⁸² Kösterus, M.L.J., Schicksale eines aus Griechenland zurückgekehrten deutschen Offiziers während seiner Reise und seines Aufenthaltes in Morea in den Monaten Oktober 1821 bis Februar 1822. Von ihm selbst herausgegeben, Darmstadt 1822, σελ: 1, 11.

και διακρίσεις έπαιξε αναμφίβολα σημαντικό ρόλο σε μία μεγάλη μερίδα των εθελοντών. Όσον αφορά τώρα στα προσωπικά κίνητρα του καθενός, εκ των οποίων σίγουρα και κάποια όχι και τόσο ανιδιοτελή, είναι κατανοητό ότι δεν καταγράφονται ιδιαίτερα λεπτομερώς στα απομνημονεύματα κάποιων εθελοντών. Παρ' όλα αυτά κάποια στοιχεία μας δίνονται, όταν οι συγγραφείς αναφέρονται στους λόγους που ώθησαν τους συντρόφους τους να πολεμήσουν στον πλευρό των Ελλήνων. Ο Franz Lieber κατατάσσει τους εθελοντές σε πέντε κατηγορίες⁸³:

1)Οι ιδεαλιστές, οι οποίοι από καθαρό ενθουσιασμό για τον αγώνα των Ελλήνων μετέβησαν στην Ελλάδα.

2)Μία μερίδα στρατιωτικών λίγο προχωρημένης ηλικίας, των οποίων η προαγωγή είχε κολλήσει.

3)Δυσανεστημένοι, οι οποίοι επιθυμούσαν ή ήταν αναγκασμένοι να εγκαταλήψουν οικογένεια και πατρίδα.

4)Τυχοδιώχτες.

5)Παράσιτα.

Άλλοι συγγραφείς απομνημονευμάτων έθεσαν το ερώτημα σε ποια αναλογία υπήρχε το ιδεολογικό κίνητρο έναντι του εγωϊστικού κινήτρου στους Γερμανούς εθελοντές που επέλεξαν να μεταβούν στην Ελλάδα. Έτσι για παράδειγμα, ο Gottfried Müller έχει την πεποίθηση ότι για την πλεονότητα των Γερμανών που λάμβαναν μέρος στις αποστολές εθελοντών στον ελληνικό αγώνα αποφασιστικό ρόλο έπαιζε ο ενθουσιασμός, ενώ τα προσωπικά κίνητρα ήταν μόνο δευτερεύουσας σημασίας.⁸⁴ Ο ποιητής Harro Harring αντιθέτως γράφει ότι οι περισσότεροι αναζητούσαν μόνο υλικά οφέλη και πρωτίστως ένα γεμάτο πιάτο φαί.⁸⁵ Το ίδιο και ο Byern είναι της αντίληψης ότι στους κόλπους των

⁸³ Lieber, Franz, Tagebuch meines Aufenthaltes in Griechenland während der Monate Januar, Februar und März im Jahre 1822, F. A. Brockhaus, Leipzig 1823, σελ: 110.

⁸⁴ Müller, Gottfried, Reise eines Philhellenen durch die Schweiz und Frankreich nach Griechenland und zurück durch die asiatische Türkei und Italien in seine Heimath. 2 Teile, J. C. Dresch, Bamberg 1826, σελ: 70.

⁸⁵ Harring, Harro Paul, Tragische Abenteuer eines Philhellenen, R. Lutz, Stuttgart 1923, σελ: 173.

φιλελλήνων πολεμιστών κυριαρχούσαν ιδιοτελή κίνητρα υλικής φύσεως καθώς και πολεμικές φιλοδοξίες, ωστόσο παραδέχεται ότι ανάμεσά τους υπήρχαν και πολλοί που πήγαν στην Ελλάδα με μοναδική αρχή τους τη θυσία αίματος και ζωής, της υγείας και της περιουσίας τους στον αγώνα ενάντια στον εχθρό του σταυρού.⁸⁶

Δεν πρέπει λοιπόν να υπερεκτιμήσουμε τον ιδεαλισμό των εθελοντών, καθώς επί συνόλω πολύ διαφορετικά ήταν τα κίνητρα που ώθησαν τους εθελοντές στην Ελλάδα· έτσι και στην απόφαση του καθενός ξεχωριστά σίγουρα συντέλεσαν πολλαπλοί παράγοντες.

Το κατά πόσον είχαν επηρεαστεί οι εθελοντές για την Ελλάδα από τη σφοδρή φιλελληνική προπαγάνδα στην πατρίδα τους, την έκκληση για συνειδητοποίηση του καθήκοντός τους και τη συμπόνια και σε τι βαθμό είχαν αφομοιώσει την εξιδανικευμένη εικόνα των Ελλήνων στη φαντασία τους, αντικατοπτρίζεται όχι μόνο μέσα στις προσωπικές τους μαρτυρίες, αλλά αποτέλεσε και πολλάκις αντικείμενο παρατήρησης από ανθρώπους άσχετους με την όλη υπόθεση. Ονομαστικά στη Μασσαλία, από όπου αναχωρούσαν οι περισσότερες αποστολές για Ελλάδα, οι Γερμανοί εθελοντές με το διάχυτο ενθουσιασμό τους για το ελληνικό ζήτημα εξεπλήτταν συνεχώς εκ νέου.⁸⁷

Αυτά που ειπώθηκαν από τους επιστρέφοντες εθελοντές για τις εκεί συνθήκες, δεν ήταν επουδενί κολακευτικά και αρκετές στήλες εφημερίδων γέμισαν με τέτοιες αρνητικές εντυπώσεις. Ο Πρώσος αξιωματικός Wilhelm Lefebvre γράφει ότι πήγε στην Ελλάδα γεμάτος αυταπάτες, όμως εκεί ο ίδιος πήρε ένα ιδιαίτερα σκληρό μάθημα. Δεν θα πρέπει να ακούν τους υποστηρικτές των Ελλήνων στη Γερμανία και την Ελβετία, οι οποίοι δε γνωρίζουν καθόλου τα έθνη που ζουν στο Λεβάντε, αλλά τον ίδιο, έναν στρατιωτικό, που παρουσιάζει τα πράγματα χωρίς να τα ωραιοποιεί. Η αλήθεια απλά

⁸⁶ Byern, Eugen von, *Bilder aus Griechenland und der Levante*, Berlin 1833, σελ: 70. *Fragmente aus dem Journale einer Reise nach Griechenland in den Jahren 1821 und 1822*, in: (Preuß.) *Militair-Wochenblatt* Nr. 475-483, 30. Juli-24. Sept. 1825.

⁸⁷ Echinard, Pierre, *Greco et Philhellènes à Marseille, de la Révolution française à l'Indépendance de la Grèce*, A. Robert, Marseille 1973, σελ: 149-151.

είναι ότι τους ξένους πολεμιστές στην Ελλάδα δεν περίμενε τίποτα άλλο παρά αχαριστία, αθλιότητα και ο θάνατος.⁸⁸

Με προτροπή του συλλόγου στη Στουτγκάρδη, ο οποίος αναφορικά με τη στρατολόγηση εθελοντών είχε εκφράσει μεγάλες επιφυλάξεις, ζητήθηκε τώρα από όλους όσοι επιθυμούσαν να πάνε στην Ελλάδα να υπογράψουν και μία δήλωση, στην οποία ο καθένας αναλάμβανε την πλήρη ευθύνη για τη απόφασή του και βεβαίωνε ότι είχε ενημερωθεί σχετικά με τις στερήσεις και τις ταλαιπωρίες που τους περίμεναν.⁸⁹

2β) Οι εμπειρίες των εθελοντών στην Ελλάδα

Το ύφος που διέπει όλα τα απομνημονεύματα Γερμανών εθελοντών στον ελληνικό αγώνα, με μία μοναδική εξαίρεση μόνο, είναι αυτό που υπαγορεύει η απογοήτευση κι εμείς θέτουμε το ερώτημα πού οφείλεται αυτή η απογοήτευση.

A. Σχετικά με τη χώρα

Αρχικά, η παραμονή στην Ελλάδα σήμαινε για όλους τους εθελοντές τη συνάντησή τους με έναν εντελώς ξένο κόσμο, με μία χώρα που όσον αφορά στο φυσικό της περιβάλλον και τις κλιματολογικές συνθήκες ήταν τελείως διαφορετική από την πατρίδα τους, με έναν λαό του οποίου τη σύγχρονη καθομιλούμενη γλώσσα, ακόμη και οι γνώστες των αρχαίων ελληνικών δεν μπορούσαν να καταλάβουν, με ανθρώπους που όσον αφορά στην εμφάνισή τους, τα έθιμά τους και τους τρόπους συμπεριφοράς τους διέφεραν κατά πολύ από τους Δυτικοευρωπαίους. Για μερικούς από τους εθελοντές αυτή η εξωτικότητα ήταν εν μέρει ελκυστική. Ιδιαίτερος το χαρακτηριστικό ελληνικό τοπίο τους σαγήνευε συνεχώς.

Για πολλούς από τους εθελοντές η αρχαία Ελλάδα, που γνώριζαν από την αρχαία γραμματεία, βρισκόταν πολύ πιο κοντά τους από ό,τι η νέα Ελλάδα. Πολλοί είχαν

⁸⁸ Lefebvre, W. de, Relation de divers faits de la guerre des Grecs. Par un Officier auxiliaire Allemand revenu de la Morée, Marseille 1822, σελ: 169.

⁸⁹ Schott, Albert, Erläuternder Nachtrag zu Pouqueville`s Geschichte der Wiedergeburt Griechenlands, [στο:] Pouqueville, Geschichte der Wiedergeburt Griechenlands umfassend die Erzählung der Ereignisse von 1790 bis 1824. Deutsche Übersetzung hrsg. von C. F. A. Schott, Bd. 4, Heidelberg 1825, σελ: 14.

συνείδηση του ότι κινούνταν σε κλασικό, αρχαιοελληνικό έδαφος και συχνά η έκπληξή τους ήταν ιδιαίτερος μεγάλη όταν διαπίστωναν ότι οι ντόπιοι δεν είχαν ιδέα για τους θησαυρούς που τους περιέβαλλαν. Φυσικά, τόσο η μαγεία του ελληνικού τοπίου όσο και το δέος του να βρίσκεται κανείς επί κλασικού εδάφους δεν ασκούσε πάντα την ίδια γοητεία σε όλους τους εθελοντές.

B. Σχετικά με τους Νεοέλληνες

1) Η εμφάνιση των Ελλήνων Η συνάντηση με τους ανθρώπους αποδείχτηκε πολύ πιο προβληματική από ό,τι η συνάντηση με τη χώρα. Η περιγραφή του von Striebeck καθιστά σαφές πόσο λίγο συμφωνούσε η πραγματικότητα με τις αρχικές εντυπώσεις και προσδοκίες των νεοαφιχθέντων. «Οι ίδιοι οι κάτοικοι της νέας Ελλάδας αφιλοπόλεμοι, νωθροί, οκνοί και αδιάφοροι κατά το ανατολίτικο πρότυπο, που εμείς δύσκολα αποδεχόμασταν... Όταν στις συγκεντρώσεις του λαού ή σε δημόσιες πλατείες συναντούσαμε, αντί για ετοιμοπόλεμους νέους, μόνο λυπηρές φιγούρες, στην οπότε τις εκφράσεις διαβάζαμε την απροθυμία και τη βαριεμάρα, αντί να δείχνουν μια αναμενόμενη βαθιά αποστροφή για το χαρακτήρα και τα ήθη των Τούρκων κατακτητών τους, αυτοί τουναντίον έδειχναν μια ροπή προς τα χαρακτηριστικά του δυνάστη τους! Τι αντίθεση ανάμεσα σ' αυτό το θλιβερό τσούρμο συμφεροντολόγων στις πύλες του Ναυαρίνου και την ευγενή δική μας εικόνας της αρχαίας, φιλόξενης Πύλου, της ιδέας της παλιγεννεσίας ενός κλασικού λαού. Ακόμη κι από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της γενναιότητας, τα οποία οι αρχαίοι Έλληνες στους Περσικούς Πολέμους τόσο εξαίσια είχαν αναπτύξει σε χαρακτηριστικό ολόκληρου του λαού τους, δεν μπορούσε να ανακαλύψει κανείς σ' αυτούς το παραμικρό ίχνος.⁹⁰

Ο εθελοντής Brecht αποφάνθηκε ότι ακόμη και η εξωτερική εμφάνιση των Ελλήνων, που «ομοιάζε με αυτή ενός πραγματικά ληστρικού συμφερού του δρόμου», πρέπει να προκαλούσε απέχθεια σε κάθε μορφωμένο άνθρωπο».⁹¹

⁹⁰ Striebeck, C.T., Mitteilungen aus dem Tagebuch eines Philhellenen. Nach dem Manuscripte des Lieutenant Striebeck bearbeitet von Fr. Lindes, Hannover 1828, σελ: 31-32.

⁹¹ Brecht, Tagebuch und Erläuterungen über den Kampf der Philhellenen in Griechenland. Hrsg. von einem freiwilligen Waffen-Gefährten oder sogenannten Philhellenen, Dinkelsbühl 1823, σελ: 78.

2)Οι ελληνικές διατροφικές συνήθειες και τρόποι συμπεριφοράς

Το γεγονός ότι οι Έλληνες τρώνε τα εντόσθια των προβάτων, αποτέλεσε για τον Brecht απόδειξη ότι οι Έλληνες κλίνουν προς τη ρυπαρότητα⁹². Σε αντίθεση με αυτόν, ο Gottfried Müller, όταν παρακολούθησε τους Έλληνες κατά την προετοιμασία ενός μέχρι και σήμερα ιδιαίτερα αγαπητού φαγητού στην Ελλάδα από τα εντόσθια του αρνιού, θυμήθηκε τους στίχους του Ομήρου, «Αφού έκοψαν τα κρέατα και δοκίμασαν τα εντόσθια», ένιωσε ότι βρισκόταν στο στρατόπεδο των Ελλήνων στην Τροία.⁹³

Ανάμεσα στους φιλέλληνες υπήρχε μία σειρά αντρών που στην κρίση τους για τον ελληνικό λαό υπέπεφταν συχνά σε κακολογίες. Έτσι σόκαρε αρκετούς το γεγονός ότι «οι Έλληνες κάθονταν στο πάτωμα κατά τη διάρκεια του φαγητού κι ότι δε χρησιμοποιούσαν μαχαιροπίρουνα ή ότι δήλωναν την άρνησή τους σε μία ερώτηση με το ρίξιμο του κεφαλιού προς τα πίσω ή ότι έδειχναν την ευχαρίστησή τους κάνοντας ένα αντιαισθητικό κάθισμα στις φτέρνες τους».⁹⁴ Πολλοί φιλέλληνες σκέφτονταν ότι η Ελλάδα είναι «ένα μοναδικό χάος απολιτισμικότητας», το οποίο αποβάλλει κάθε πολιτισμένο από κάθε άποψη.»⁹⁵

Στους κόλπους των εθελοντών υπήρχαν επίσης κι άντρες οι οποίοι μπορεί να μη διέθεταν υψηλή μόρφωση και να μην ήταν τέλειοι χρήστες του *savoir vivre*, όμως έδειχναν περισσότερη κατανόηση για τον ξένο λαό με τα ξενικά χαριτωμένα έθιμά τους και οι οποίοι κάποιες φορές είχαν μια αυτοκριτική θεώρηση των δικών τους συνηθειών.

Σύμφωνα με τον Johann Daniel Elster, «οι Έλληνες τρώνε ιδιαίτερα λίγο και πίνουν ακόμη λιγότερο, τόσο λίγο που θα μπορούσε να πει κανείς ότι χρησιμοποιούν το σε αφθονία έξοχο κι εύγεστο κρασί τους όπως εμείς ένα φάρμακο. Μισούν το πολύ ποτό, περιφρονούν τους μεθυσμένους και ως τέτοιοι, κάποιος εξοστρακίζεται από την τοπική κοινωνία, όπως συμβαίνει και με έναν άτιμο. Όταν όμως έχουν καλεσμένους, τους

⁹² Αυτόθι, σελ: 138.

⁹³ Müller, Gottfried, ό.π. (σημ. 83), σελ: 138.

⁹⁴ Kiefer, Heinrich Joseph, Nachrichten über Griechenland, insbesondere über das Schicksal der letzten Expedition deutscher Philhellenen. Aus dem Tagebuch und offiziellen Aktenstücken zusammengetragen nebst einem Nachtrag in Briefen, Mainz 1823, σελ: 157.

⁹⁵ Αυτόθι, σελ: 165.

προσφέρουν τεράστιες ποσότητες εδεσμάτων και ποτών, κάτι που συμβαίνει από καλή πρόθεση, μια και τους αρέσει να προσφέρουν μια σχετική αφθονία.»⁹⁶

Όσα αναφέρει εδώ ο Elster σχετικά με την ακραία ολιγαρκεία των Ελλήνων στο θέμα του φαγητού και του ποτού δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να θεωρηθούν υπερβολικά. Ακόμη κι εκείνοι οι Φιλέλληνες που δυσμενώς κατέκριναν τους Έλληνες σε όλους τους άλλους τομείς αντιμετώπισαν αυτήν την ολιγαρκεία των Ελλήνων εν μέρει με έκπληξη κι εν μέρει με θαυμασμό.

3) Ελληνική δημοτική μουσική, θρησκεία, παιδεία

Η ελληνική δημοτική μουσική σε γενικές γραμμές είχε δυσάρεστη επίδραση στους ξένους. Τόσο το τραγούδι όσο και η συνοδεία των οργάνων «είναι πολύ κακά και προσβλητικά για την ακοή» σύμφωνα με τον Nelisteros.⁹⁷ Ο Franz Lieber παραδέχεται ότι ναι μεν δεν καταλαβαίνει δυστυχώς τίποτα από μουσική, όμως αυτό το τραγούδι προκαλεί συνεχώς έντονους πόνους στο αυτί του.⁹⁸ Αλλά και από άλλους το τραγούδι των Ελλήνων χαρακτηρίστηκε ως κάτι που «σμπαραλιάζει τα νεύρα και την ακοή» ή ότι «προκαλεί σύγχυση στις αισθήσεις» ή απλά ως οδυρμός, θρήνος ή φασαρία.⁹⁹ Έντονη κριτική άσκησαν αρκετοί φιλέλληνες αναφορικά με τα εκκλησιαστικά έθιμα. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Kiefer, σχεδόν κανένας Έλληνας ιερέας δεν είναι μορφωμένος, κι όμως αυτοί είναι οι μοναδικοί διδάσκαλοι του έθνους. Δεν καταλάβαιναν ούτε καν, όπως θα έπρεπε, τα Αρχαία Ελληνικά και δε γνώριζαν ούτε την Ιστορία του λαού τους. «Οι εκκλησίες είναι φτωχικά και δίχως γούστο διακοσμημένες και η θεία λειτουργία γίνεται με πολλές περιπετειώδεις τελετές να λαμβάνουν χώρα υπό τον οδυρμό του ιερέα».¹⁰⁰ Ο Kösterus στην ορθόδοξη λειτουργία είδε μόνο «ένα υπερφορτωμένο τελετουργικό σύστημα χωρίς θρησκευτική σοβαρότητα και κύρος». Και το γεγονός ότι οι Έλληνες

⁹⁶ Elster, Johan Daniel, *Das Bataillon der Philhellenen*, Baden/Schweiz 1828, *Die Irrfahrten des Daniel Elster. Student-Philhellene-Musikant. Neubearbeitet und herausgegeben von Hans Martin Elster*, 2 Bände, 2. Aufl., Stuttgart, σελ: 66-68.

⁹⁷ Nelisteros, K.E., *Tagebuch eines Griechenfreundes. Seinen Freunden gewidmet*, Hofbuchdruckerei, Liegnitz 1824, σελ: 33.

⁹⁸ Lieber, Franz, ό.π. (σημ. 82), σελ: 9-10.

⁹⁹ Elster, Johan Daniel, ό.π. (σημ. 95), σελ: 60.

¹⁰⁰ Kiefer, Heinrich Joseph, ό.π. (σημ. 93), σελ: 156.

θεωρούσαν πολύ μεγαλύτερη αμαρτία τη μη τήρηση της νηστείας από τις ληστείες και τις κλοπές, δεν μπορούσε να το κατανοήσει με τίποτα κι ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τη δική του αντίληψη περί ηθικής.¹⁰¹

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι οι κρίσεις των εθελοντών σχετικά με την εμφάνιση, τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων διαφέρουν από άτομο σε άτομο. Βασίζονται ανεξαιρέτως σε σχετικά επιφανειακές παρατηρήσεις, στις οποίες προέβησαν οι φιλέλληνες ως ξένοι προς τη χώρα και οι οποίες παρατηρήσεις είναι περισσότερο δηλωτικές για τους κριτές παρά για τους κρινόμενους.

Γ. Σχετικά με την αντιμετώπιση των εθελοντών και τη δραστηριότητά τους στην Ελλάδα

1) Η υποδοχή των Φιλελλήνων

Οι Γερμανοί φιλέλληνες γίνονταν δεκτοί με φιλικούς χαιρετισμούς στους δρόμους από το λαό, όταν ντυμένοι με τις καλύτερες στολές τους για αυτήν την εορταστική στιγμή έμπαιναν στην πόλη υπό τον ήχο τραγουδιών και χαιρετιστήριων ομβροντιών από όπλα. Το ό,τι όμως οι Έλληνες στη συνέχεια απαιτούσαν χρήματα για τη μεταφορά των αποσκευών τους προκαλούσε μια πρώτη κατάπληξη κι ακόμη περισσότερο η τακτοποίησή τους σε ένα εντελώς άδειο σπίτι αποτελούσε αφορμή για κάποια παράπονα. Πολύ σύντομα θα συνειδητοποιούσαν ότι τις υποσχέσεις των τοπικών αρχόντων, των λεγόμενων εφόρων, δε θα έπρεπε να τις παίρνουν και πολύ σοβαρά.¹⁰²

Οι εθελοντές που έφτασαν με διάφορες αποστολές είχαν σχεδόν πάντοτε την ίδια μοίρα. Παντού συναντούσαν την ίδια απόρριψη, την ίδια βαθιά δυσπιστία από το λαό, η οποία εκδηλωνόταν με διάφορες μορφές, από την τσιγκουνιά στη διανομή τροφίμων μέχρι την απανθρωπιά απέναντι στους έχοντες ανάγκη. «Οι ντόπιοι δε θα μπορούσαν να φανούν πιο τσιγκούνηδες απέναντι στους Τούρκους από ό,τι σε μας» αναφέρει ο Gottfried

¹⁰¹ Kösterus, M.L.J., Schicksale eines aus Griechenland zurückgekehrten deutschen Offiziers während seiner Reise und seines Aufenthaltes in Morea in den Monaten Oktober 1821 bis Februar 1822. Von ihm selbst herausgegeben, Darmstadt 1822, σελ: 57.

¹⁰² Harring, Harro Paul, ό.π. (σημ. 84), σελ: 227.

Müller.¹⁰³ Και ο Johann Daniel Elster ισχυρίζεται ότι στο Μεσολόγγι, μετά από τρεις ολόκληρους μήνες από την άφιξή του στην Ελλάδα, βίωσε για πρώτη φορά πραγματικά «μια φιλόφρων και ανιδιοτελή διάθεση» από την πλευρά των Ελλήνων. Εκεί πρόσφεραν σ' αυτόν και στους συντρόφους του σ' ένα ελληνικό σπίτι ψωμί και κρασί χωρίς αμοιβή». ¹⁰⁴ Όχι σπάνια, μόλις οι ντόπιοι έβλεπαν μια μονάδα φιλελλήνων, κλείνονταν στα σπίτια τους κι έκρυβαν όλα τα υπάρχοντά τους. Εκτός από το γεγονός ότι μια τέτοια συμπεριφορά μέσα στις συνθήκες του πολέμου σε γενικές γραμμές είναι σύνηθης, αυτές οι προφυλάξεις των Ελλήνων ιδιαίτερα απέναντι στους φιλέλληνες ήταν δικαιολογημένες σύμφωνα με την αφήγηση του φιλέλληνα Brecht¹⁰⁵. «Μία ομάδα 15-20 φιλελλήνων είχαν κάνει ως αρχή τους να κερδίζουν την καθημερινή ποσότητα φαγητού τους με τη χρήση βίας. Έτσι με την απειλή του όπλου, ανάγκαζαν βοσκούς να τους δώσουν μερικά από τα ζώα τους, έδιωχναν γυναικόπαιδα έξω από τα σπίτια τους για να τους πάρουν τις προμήθειες. Κι όταν την άλλη μέρα οι γυναίκες κάτοικοι του χωριού ζητούσαν αποζημίωση, τις ανάγκαζαν σε φυγή υπό τη συνοδεία πυροβολισμών.» Έτσι ο Brecht γράφει ότι επρόκειτο για ένα μέτρο φυσικό από την πλευρά των φιλελλήνων, εάν λάβει κανείς υπόψη ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς με μεγάλες οικονομικές θυσίες ο καθένας, χωρίς να αναφέρουμε τις ταλαιπωρίες και τους μεγάλους κινδύνους που διέτρεχε η ζωή τους τόσο μακριά από την πατρίδα τους σε μία χώρα εντελώς ξένη, έτρεξαν να συνδράμουν ένα έθνος, από το οποίο περιμένανε ένα ευχαριστώ, ήταν δικαιολογημένοι, αφού ένιωθαν οι ίδιοι προδομένοι σε μεγάλο βαθμό.

Οι εθελοντές δεν παραπονιόνταν μόνο για τη σχεδόν πάντα άσχημη υποδοχή, ορισμένοι έζησαν ακόμη πιο δύσκολες εμπειρίες. Αρκετοί άντρες έπεσαν θύματα ανηλεών ληστών κατά το ταξίδι τους στην Ελλάδα. Αρκετά συχνά οι ελληνικές αρχές προειδοποιούσαν τους ξένους για τους Μανιάτες. Μικρότερες ληστείες, από ό,τι φαίνεται, ανήκανε στην ημερήσια διάταξη. Έτσι κάποιος εθελοντής γράφει σε σκληρό τόνο στα απομνημονεύματά του ότι με την άφιξή τους δέχονταν «το ελληνικό καλωσόρισμα», δηλαδή «τους λήστευαν». ¹⁰⁶ Φυσικά διαδίδονταν επίσης ιστορίες,

¹⁰³ Müller, Gottfried, ό.π. (σημ. 83), σελ: 157.

¹⁰⁴ Elster, Johan Daniel, ό.π. (σημ. 95), σελ: 183.

¹⁰⁵ Brecht, ό.π. (σημ. 90), σελ: 141-143.

¹⁰⁶ Lieber, Franz, ό.π. (σημ. 82), σελ: 7.

όπως αυτή για το θάνατο του Γερμανού γιατρού Boldemann, γρήγορα ανάμεσα στους ξένους. Αυτός ο φιλέλληνας φρόντιζε με αυτοθυσία τους ασθενείς του στο Άργος, όπου είχε εξαπλωθεί μία επιδημία, αλλά όταν κι ο ίδιος παρουσίασε πυρετό, οι Έλληνες τον εγκατέλειψαν κανονικά στο δρόμο χωρίς τροφή και φροντίδα για να πεθάνει.¹⁰⁷

Απ' όλα τα βιώματα όμως των ξένων στην Ελλάδα το πιο σοκαριστικό χωρίς αμφιβολία ήταν οι φρικαλεότητες που διέπρατταν οι Έλληνες επί των ηττημένων Τούρκων. Τέτοια εγκλήματα δεν έμειναν κρυφά από κανένα σχεδόν φιλέλληνα, αφού είτε οι ίδιοι τα είδαν με τα μάτια τους, είτε τα γνώριζαν από τις περιγραφές των συντρόφων τους. Γι' αυτά τα συμβάντα όμως μπορούσε κανείς να βρει ελαφρυντικά για τους Έλληνες, εάν κανείς αναλογιζόταν την ιστορική κατάσταση των Ελλήνων και την εξαιτίας αυτής συσώρευση μίσους απέναντι στους καταπιεστές. Η απάθεια των Ελλήνων, σύμφωνα με τον Gottfried Müller¹⁰⁸, όταν έβλεπαν τα τοποθετημένα στη σειρά κομμένα κεφάλια των Τούρκων, ήταν ένα από τα πιο αρνητικά χαρακτηριστικά που οι Έλληνες είχαν υιοθετήσει από τους Τούρκους. Οι εθελοντές δεν ήταν ούτε στο ελάχιστο προετοιμασμένοι για τη συμπεριφορά των Ελλήνων, την οποία οι ίδιοι βίωσαν από τη μεριά των Ελλήνων. Με μια προκαθορισμένη άποψη, με εξιδανικευμένες και ειδυλλιακές εικόνες για τη χώρα και τους ανθρώπους έφτασαν στην Ελλάδα κι έπρεπε τότε με την πρώτη κιόλας ματιά να αναγνωρίσουν ότι η πραγματικότητα δεν ανταποκρινόταν με κανέναν τρόπο στις προσδοκίες τους. Εκτός αυτού, δεν μπορούσαν να είναι σε θέση να κατανοήσουν ότι η χιλιοειπωμένη επειγόντως απαραίτητη βοήθεια για την Ελλάδα θα ήταν ελάχιστα καλοδεχούμενη από τους ίδιους τους Έλληνες.

Ο Striebeck γράφει «όλοι οι φιλέλληνες ευελπιστούσαν να νιώσουν το γενικό θρίαμβο της αναγνώρισης και της ευγνωμοσύνης από το κάθε ένα ξεχωριστά μέλος του έθνους, για το οποίο ήμασταν αποφασισμένοι να αφιερώσουμε όλες μας τις δυνάμεις και τις πράξεις μας, ακόμη και την ίδια μας τη ζωή.»¹⁰⁹

¹⁰⁷ Harring, Harro Paul, ό.π. (σημ. 84), σελ: 51.

¹⁰⁸ Müller, Gottfried, ό.π. (σημ. 83), σελ: 129.

¹⁰⁹ Striebeck, C.T., ό.π. (σημ. 89), σελ: 30.

Η παραμονή στην Ελλάδα αποτέλεσε σχεδόν για όλους τους Γερμανούς που συμμετείχαν στην Ελληνική Επανάσταση μια απογοητευτική εμπειρία.

2) Η στρατιωτική συμμετοχή των εθελοντών

Πολύ μεγάλη ήταν επίσης η απογοήτευση, όταν οι νεοαφιχθέντες γνώρισαν την καθημερινότητα του πολέμου. Έτσι, για παράδειγμα, βρήκαν το φρούριο του Ναυαρίνου, το οποίο είχαν καταλάβει οι Έλληνες ήδη στην αρχή της Επανάστασης, σε εντελώς άθλια κατάσταση. Από τα κανόνια ελάχιστα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν, και παντού υπήρχαν ατάκτως πεταμένα όπλα και σφαίρες. Προμήθειες το φρούριο διέθετε μόνο για 24 ώρες. Ακόμη και την υπηρεσία φρουράς στο Ναυαρίνο οι Έλληνες την εκτελούσαν ιδιαίτερος ανεπαρκώς και το γεγονός ότι το φρούριο εξακολουθούσε να βρίσκεται στην ελληνική κατοχή οφειλόταν, σύμφωνα με τον Πρώσο λοχαγό του ιππικού Byern¹¹⁰, μόνο στην ακόμη μεγαλύτερη «νωθρότητα και άγνοια του Τούρκου αντιπάλου». Μια παρόμοια αρνητική εντύπωση για τον ελληνικό πολεμικό ζήλο και την ελληνική πολεμική γενναιότητα αποκόμισαν οι φιλέλληνες πολύ σύντομα σε αρκετές αναγνωριστικές πορείες με κατεύθυνση τη Μεθώνη. Σε μια από αυτές τις πορείες, παρά την αρχική τους συμφωνία, οι Έλληνες καπεταναίοι δεν ήθελαν καν να ξεκινήσουν, γιατί τη συγκεκριμένη μέρα έβρεχε. Μετά από τις πιέσεις των φιλελλήνων, τους έδωσαν 6 Έλληνες στρατιώτες, υποτίθεται τους πιο ικανούς και γενναίους άντρες. Όταν όμως η μικρή ομάδα κατά την πορεία, μακριά ακόμη από τη Μεθώνη, είδε σε απόσταση μερικούς Τούρκους, «όλοι όσοι ήταν Έλληνες έμειναν καθηλωμένοι στις θέσεις τους». Ούτε οι βρισιές αλλά ούτε κι οι υποσχέσεις για χρηματική ανταμοιβή κατάφεραν να κάνουν τους Έλληνες να προχωρήσουν, κι ακόμη κι οι ξένοι εξαναγκάστηκαν από τον Έλληνα καπεταναίο να επιστρέψουν πάλι πίσω άπρακτοι.¹¹¹

Οι άντρες που έφτασαν στο Ναυαρίνο μαζί με το στρατηγό Normann στις αρχές Φεβρουαρίου του 1822 μπορούσαν να θεωρήσουν τους εαυτούς τους τυχερούς, που όχι μόνο βρήκαν αμέσως μία ενασχόληση αλλά συνέβαλαν κιόλας σε μια στρατιωτική επιτυχία ενάντια στους Τούρκους. Ήδη λίγες μόνο μέρες μετά την άφιξή τους, οι

¹¹⁰ Byern, Eugen von, ό.π. (σημ. 85), σελ: 3275.

¹¹¹ Lieber, Franz, ό.π. (σημ. 82), σελ: 16.

Τούρκοι προσπάθησαν να επιτεθούν στο Ναυαρίνο από θαλάσσης με 70 πλοία και από ξηράς με τη φρουρά από τη Μεθώνη. Οι αριθμητικά όμως πολύ λιγότεροι Έλληνες και φιλέλληνες κατόρθωσαν από κοινού να αποκρούσουν την επίθεση. Η ελληνική κυβέρνηση ευχαρίστησε τον Normann για την έμπρακτη βοήθειά του, διορίζοντάς τον σε φρούραρχο του Ναυαρίνο.¹¹² Αλλά και για αυτόν και τους συνοδούς του άρχισε τότε μια μακρά περίοδος αναμονής. Ο Normann, μπουχτισμένος από την απραξία, έστειλε στην ελληνική κυβέρνηση ένα μήνυμα με δύο αξιωματικούς, στο οποίο για άλλη μια φορά με μεγάλη σαφήνεια τόνιζε τον ουσιαστικό σκοπό της παρουσίας των εθελοντών.¹¹³ Τελικά κάλεσαν τον κόμη Normann στο στρατηγείο. Ξεκίνησε για Κόρινθο, όπου η ελληνική κυβέρνηση το έστειλε για το σχηματισμό ενός συντάγματος πεζικού και δη για τη δημιουργία του λεγόμενου τάγματος των φιλελλήνων. Έτσι πέρασε πάλι όμως πολύς καιρός με αποτέλεσμα αρκετοί από τους συγκεντρωμένους στην περιοχή εθελοντές να χάσουν την υπομονή τους, κάποιοι να πάρουν κιόλας το δρόμο της επιστροφής στην πατρίδα τους κι άλλοι να κατευθυνθούν στην Αθήνα, όπου ήλπιζαν να αποκτήσουν γρήγορη πολεμική δόξα με τη συμμετοχή τους στη σχεδιαζόμενη έφοδο στην Ακρόπολη. Παρ' όλα αυτά, το τάγμα των φιλελλήνων το Μάη του 1822, όταν άρχισε η εκστρατεία στην Ήπειρο, περιλάμβανε 180 εθελοντές από διαφορετικά έθνη. Την αριθμητική υπεροχή είχαν οι Γερμανοί εθελοντές με περισσότερους από 60 άντρες.¹¹⁴ Για όσους λοιπόν έφτασαν στην Ελλάδα με άλλες αποστολές μετά την αποχώρηση του φιλελληνικού τάγματος από την Κόρινθο, η παραμονή τους αποτέλεσε μία ιδιαίτερα μακρά και τις περισσότερες φορές αποτυχημένη αναζήτηση απασχόλησης και δραστηριοποίησης τους στον ελληνικό αγώνα. Πολλοί γύρισαν πίσω μετά από την πολύμηνη παρουσία τους στη χώρα, χωρίς να έχουν συμμετάχει ούτε σε μία πολεμική αναμέτρηση.¹¹⁵

Μια άλλη ομάδα 20 αντρών συγκεντρώθηκε τον Ιούνιο του 1822 στο Άργος, για να προωθήσει στην Ήπειρο το φιλελληνικό τάγμα. Όταν όμως οι άνθρωποι έφτασαν εκεί, το σώμα στο οποίο ήλπιζαν ότι θα ενταχθούν δεν υπήρχε πια. Λίγες μέρες πριν είχε

¹¹² Striebeck, C.T., ό.π. (σημ. 89), σελ: 95-97.

¹¹³ Αυτόθι, σελ:99.

¹¹⁴ Elster, Johan Daniel, ό.π. (σημ. 95), σελ: 6.

¹¹⁵ Dannenberg, Carl Wilhelm, ό.π. (σημ. 77), σελ: 169.

συντριβεί ολοκληρωτικά στη μάχη του Πέτα. Από τους μόνο 17 συμμετέχοντες στην 8^η αποστολή, που έφτασε στην Ελλάδα το Σεπτέμβριο του 1822, πέθαναν κιόλας οι 5 από ασθένειες πριν τη λήξη του έτους. Αλλά και οι υπόλοιποι δεν είχαν πολύ καλύτερη τύχη.¹¹⁶ Ο Gottfried Müller, που βρισκόταν μαζί τους, περιγράφει πώς το μικρό τάγμα των φιλελλήνων στο Μοριά στελνόταν από το ένα μέρος στο άλλο, χωρίς να υπάρχει πουθενά δυνατότητα αξιοποίησης των εθελοντών. Μόνο όταν επιτέλους κοντά στο Ναύπλιο βρήκαν απασχόληση σε ένα σύνταγμα πεζικού, ανέβηκε κάπως το ηθικό των αντρών. Έλαβαν μέρος σε κάποιες μικρότερες συμπλοκές με τους Έλληνες να πολιορκούν την πόλη, αλλά όταν όμως στις αρχές του 1823 οι Τούρκοι συνθηκολόγησαν, ο Müller δε βρισκόταν πια στις γραμμές των νικητών· ένας υψηλός πυρετός τον είχε καθηλώσει στο κρεβάτι στην Ύδρα.¹¹⁷

Μέσα από την τύχη των φιλελλήνων γίνεται σαφές ότι οι ξένοι υποστηρικτές του ελληνικού αγώνα δε στερούνταν τόσο της καλής θέλησης όσο των ευκαιριών να δραστηριοποιηθούν στο πεδίο μάχης. Τη γενική τους ετοιμότητα επέδειξαν οι φιλέλληνες όχι μόνο στα λόγια, αλλά, όπου τους δινόταν η ευκαιρία, την αποδείκνυαν με τις πράξεις τους. Στην Αθήνα, για παράδειγμα, μία χούφτα φιλέλληνες που είχαν φτάσει νωρίτερα, ανέλαβαν δράση, κατασκευάζοντας σκάλες κι άλλο εξοπλισμό για πολιορκίες, παρά το γεγονός ότι είχαν στη διάθεσή τους πραγματικά τα πιο πρωτόγονα εργαλεία, δηλαδή μόνο σφυρί και τσεκούρι. Όλη η πόλη έγινε μάρτυρας της εργατικότητάς τους, χωρίς βέβαια να βρουν από ελληνικής πλευράς καμία αξιόλογη υποστήριξη. Και στο Ναυαρίνο τα μέλη της 3^{ης} αποστολής, με το που έφτασαν άρχισαν με ζήλο την πολεμική εξάσκηση και τις αναγνωριστικές κινήσεις, ενώ έβαλαν σε τάξη το οπλοστάσιο και την αποθήκη πυρομαχικών κι επισκεύασαν το φρούριο.¹¹⁸

Κατά τη διάρκεια διαφόρων πολιορκητικών προσπαθειών – όπως στο Ναύπλιο το 1821 και στην Αθήνα την άνοιξη του 1822 – οι ξένοι πολέμησαν υποδειγματικά στην πρώτη γραμμή.¹¹⁹ Ενίοτε οι ξένοι εθελοντές ετύγχαναν μεγάλης εκτίμησης από τους Έλληνες

¹¹⁶ Brecht, ό.π. (σημ. 90), σελ: 134.

¹¹⁷ Müller, Gottfried, ό.π. (σημ. 83), σελ:5, 93, 168, 176.

¹¹⁸ Byern, Eugen von, ό.π. (σημ. 85), σελ: 3275.

¹¹⁹ Lefebvre, W. de, ό.π. (σημ. 87), σελ: 9-11.

οπληρχηγούς, εξαιτίας του ακμαιότατου αγωνιστικού ηθικού και του υψηλού πολεμικού ζήλου που επιδείκνυαν. Η δήλωση του Έλληνα φρούραρχου στο Ναυαρίνο κάποτε μπροστά στον Franz Lieber εμπεριέχει σίγουρα πολλές υπερβολές, αλλά και μία δόση αλήθειας. Αυτός ο άντρας δήλωσε ότι πιο πολύ θα τον πείραζε ο θάνατος ενός φιλέλληνα παρά 100 Ελλήνων.¹²⁰ Κι ακόμη κι οι ίδιοι οι Τούρκοι, φαίνεται ότι είχαν συνείδηση της υψηλότερης αγωνιστικής αξίας των Ευρωπαίων. Ο εθελοντής Brecht πάντως υποστηρίζει ότι οι Τούρκοι για το κεφάλι ενός Φράγκου είχαν επικηρύξει αμοιβή 1000 γρόσια, ενώ για το κεφάλι ενός Έλληνα μόνο τα μισά. Αξίζει να σημειωθεί ότι για το κεφάλι του στρατηγού Normann έδιναν 20.000 γρόσια.¹²¹

Παρ' όλα αυτά οι φιλέλληνες μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις κατάφεραν να παίξουν στην Ελλάδα το ρόλο για τον οποίο ήταν ουσιαστικά προορισμένοι, αυτόν του δασκάλου, του εκπαιδευτή. Από τη μια πλευρά οι εθελοντές παρατηρούσαν αρκετά συχνά ότι οι Έλληνες είχαν απεριόριστη εμπιστοσύνη στο δυτικοευρωπαϊκό στρατό και ότι κυρίως οι άντρες του πυροβολικού ήταν παντού καλοδεχούμενοι. Από την άλλη πλευρά όμως, οι περισσότερες προσπάθειες από μεριάς φιλελλήνων να μεταδώσουν τις καλύτερες γνώσεις τους πάνω στα στρατιωτικά θέματα στους Έλληνες στρατιώτες απέτυχαν ολοσχερώς. Οι Έλληνες σχεδόν ποτέ δεν ακολουθούσαν τις συμβουλές των Ευρωπαίων. Αρκετοί από τους φιλέλληνες δεν μπορούσαν να φανταστούν ότι δεν θα υπηρετούσαν σαν απλοί στρατιώτες, αλλά θα αναλάμβαναν χρέη αρχηγού κι εκπαιδευτή. Αξιόπιστοι μάρτυρες εξέφρασαν την άποψη ότι δεν ήταν εφικτή η δημιουργία μιας στρατιωτικής δύναμης στα αχνάρια τα ευρωπαϊκά, λαμβάνοντας υπόψη την παρούσα κατάσταση του ελληνικού στρατού. Και μόνο η εικόνα μιας ελληνικής στρατιωτικής μονάδας, ενός λεγόμενου καπετανάτου, προκαλούσε έκπληξη στους Φιλέλληνες, αν όχι αποστροφή· αλλά και στο πεδίο της μάχης οι Έλληνες συμπολεμιστές τους το έβαζαν γρήγορα στα πόδια, για να βρεθούν ασφαλείς πίσω από κάποιον βράχο. Σύμφωνα με τον Γερμανό ανθυπολοχαγό Lessen το γεγονός ότι οι Έλληνες δεν εκτίθονταν στο πεδίο βολής των αντιπάλων τους οφειλόταν στη μεγάλη αστοχία των Τούρκων, η οποία είχε υπογραμμιστεί ιδιαίτερα στις γερμανικές

¹²⁰ Lieber, Franz, ό.π. (σημ. 82), σελ: 17.

¹²¹ Brecht, ό.π. (σημ. 90), σελ: 179.

εφημερίδες.¹²² Εδώ προστίθεται και το γεγονός ότι οι φιλέλληνες, κατά τη διάρκεια μεγαλύτερων μαχών, είχαν νιώσει ότι εγκαταλείφθηκαν στο έλεος του Θεού από τους Έλληνες, όπως κατά τις ανεπιτυχείς εφόδους στα φρούρια του Ναυπλίου και της Αθήνας και κυρίως στη σφαγή στο Πέτα. Πάνω από 60 φιλέλληνες έχασαν εκεί τη ζωή τους. Η βιαστική υποχώρηση των ελληνικών μονάδων εκλήφθηκε από τους φιλέλληνες ως αισχρή προδοσία.¹²³

Τα παραπάνω παραδείγματα δηλώνουν ξεκάθαρα πόσο ακατανόητος ήταν για τους Φιλέλληνες ο τρόπος που πολεμούσαν οι Έλληνες. Αρκετοί από τους εθελοντές ήταν καταρτισμένοι στρατιωτικοί και είχαν λάβει μέρος στους πολέμους κατά του Ναπολέοντα. Γνώριζαν τον πόλεμο των πεδίων μάχης κι ήταν συνηθισμένοι σε μια συγκεκριμένη πολεμική τακτική. Οι Έλληνες όμως διεξήγαγαν ανταρτοπόλεμο απέναντι σε έναν εχθρό που αριθμητικά είχε την υπεροχή, έτσι που η όσον το δυνατόν μικρότερη απώλεια σε ανθρώπινες ζωές να αποτελεί την υπέρτατη αρχή. Η τακτική των Ελλήνων ήταν κυρίως το ξαφνικό, απρόσμενο χτύπημα από πίσω, έτσι που οι φιλόπονες συστηματικές πολεμικές προετοιμασίες, στις οποίες ήταν συνηθισμένοι οι ξένοι, ήταν περιττές. Και τα φρούρια, στα οποία είχαν οχυρωθεί οι Τούρκοι κυρίως με την έναρξη της Επανάστασης, καταλαμβάνονταν από τους Έλληνες κατά προτίμηση δια λιμού κι όχι με εφόδους.¹²⁴ Η έλλειψη κατανόησης από πλευράς των φιλελλήνων για τον εντελώς διαφορετικό τρόπο πολεμικής πρακτικής στην Ελλάδα οδήγησε πολύ συχνά στη δημιουργία αρνητικών γενικευμένων εντυπώσεων για τους Έλληνες, που τους χαρακτήριζαν δειλούς, τεμπέληδες και στερώντας τους όχι σπάνια κάθε ίχνος πατριωτισμού και πνεύματος συνεννόησης.

Την άνοιξη του 1823, αφού διαλύθηκε και η τελευταία γερμανική αποστολή μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, η οποία είχε φτάσει το Δεκέμβρη του 1822 και αφού κοινοποιήθηκε από πλευράς ευρωπαϊκών δυνάμεων η εντολή στα προξενεία στην Ελλάδα, σύμφωνα με την οποία δεν έπρεπε να παρέχουν πια καμία περαιτέρω

¹²² Lessen, F.A., ό.π. (σημ. 76), σελ: 138.

¹²³ Lefebre, W. de, ό.π. (σημ. 87), σελ: 10, 17.

¹²⁴ Lieber, Franz, ό.π. (σημ. 82), σελ: 38, 80.

Kiefer, Heinrich Joseph, ό.π. (σημ. 93), σελ: 162.

υποστήριξη στους εθελοντές, μόνο ελάχιστοι Γερμανοί βρίσκονταν ακόμη επί ελληνικού εδάφους.

2γ) Συμπεράσματα για τους Γερμανούς εθελοντές και την παραμονή τους στην Ελλάδα

Η απογοήτευση για την αποτυχημένη περιπέτεια-αποστολή στην Ελλάδα ήταν πιο μεγάλη στους Γερμανούς εθελοντές από ό,τι σε άλλες εθνικές ομάδες, γιατί οι Γερμανοί έφυγαν από την πατρίδα τους με ακράδαντο ενθουσιασμό, έχοντας τις πιο εξιδανικευμένες εικόνες που δεν είχαν καμία σχέση με την πραγματικότητα. Η κατάσταση, στην οποία πολύ σύντομα περιήλθαν οι φιλέλληνες στην Ελλάδα, ήταν συχνά αξιοθρήνητη, γιατί έφτασαν με πολλές όμορφες ιδέες στο μυαλό, αλλά με ανεπαρκή εξοπλισμό από υλικής πλευράς.

Οι δυσκολίες προσαρμογής που είχαν να αντιμετωπίσουν οι φιλέλληνες στην ξένη χώρα με τους ξένους ανθρώπους, υπό ασυνήθιστες συνθήκες για αυτούς, τόσο κλιματολογικές όσο κι εντελώς ασυντόνιστες διοικητικές και στρατιωτικές συνθήκες, αποδείχτηκαν σαφώς ανυπέρβλητες. Επίσης, η μοιραία κατάληξη της μάχης του Πέτα περισσότερο ζημίωσε το φιλελληνικό κίνημα από ό,τι την ουσιαστική πορεία της ελληνικής επανάστασης για ανεξαρτησία.

Από τους Γερμανούς που επέστρεψαν από την Ελλάδα ένας στους πέντε έπιασε την πένα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη κι εκείνοι που δεν αναφέρουν τίποτα καλό για τον ελληνικό λαό, αναφορικά με τις ελληνικές φιλοδοξίες για λευτεριά εύχονται να νικήσουν και να πετύχουν στον σκοπό τους.¹²⁵

Δ' Το φιλελληνικό κίνημα κατά την περίοδο 1823-1827

1. Η φθίνουσα πορεία του ενθουσιασμού στη Γερμανία για το ελληνικό ζήτημα

¹²⁵ Quack-Eustathiades, Regine, ό.π. (σημ. 670), σελ: 86.

Με την έναρξη του 1823 μειώθηκε αισθητά το ενδιαφέρον της γερμανικής κοινής γνώμης για τον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα. Αυτό έγινε εμφανές με τη μείωση των φιλελληνικών δημοσιεύσεων, ιδιαίτερος εκείνων των δημοσιευμάτων που από νομιμοπολιτικής άποψης προσπαθούσαν να παρακινήσουν σε ενεργή συμμετοχή. Δηλαδή, ενώ το 1823 και τα επόμενα χρόνια κυκλοφόρησαν σε μεγάλο αριθμό ποιήματα, δράματα και διηγήματα για τους Έλληνες, υπάρχει σχεδόν παντελής έλλειψη πολιτικών λιβέλων και λαογραφικών κειμένων. Όμως ακόμη και στις πολιτικές και λογοτεχνικές εφημερίδες τα φιλελληνικά άρθρα ήταν όλο και σπανιότερα. Σ' ένα του γράμμα ο Niebuhr¹²⁶ αναφέρει: «Σε ολόκληρη τη Γερμανία το πολιτικό θερμόμετρο, το οποίο μέχρι πριν λίγα χρόνια πρέπει να είχε πιάσει κόκκινο, έχει σχεδόν πέσει κατακόρυφα».

Οι λόγοι για αυτήν τη φθίνουσα πορεία του φιλελληνικού ενθουσιασμού πρέπει να αναζητηθούν σε μία συρροή διαφορετικών περιστάσεων.

α) Εκείνοι που διοργάνωναν από τη Γερμανία τις αποστολές εθελοντών όσο κι αν προσπαθούσαν να διατηρήσουν την ιδεώδη εικόνα των Ελλήνων, και όσο κι αν αδυνατούσαν να παραδεχτούν δημοσίως ένα λάθος, δεν μπορούσαν για πολύ να αποκρύψουν ότι ολόκληρη η προσπάθεια παροχής βοήθειας στους Έλληνες δεν είχε οδηγήσει στην επιθυμητή επιτυχία. Στη Στουτγκάρδη από την αρχή είχαν εκφραστεί κάποιες αμφιβολίες αναφορικά με τη σκοπιμότητα των αποστολών εθελοντών στην Ελλάδα, και ιδιαίτερος σκεπτικοί υπήρξαν εδώ απέναντι στην οργάνωση της γερμανικής λεγεώνας το φθινόπωρο του 1822.¹²⁷ Και αφού κι αυτή η αποστολή δεν μπόρεσε να υπαχθεί στην ελληνική κυβέρνηση όπως είχε σχεδιαστεί, ο σύλλογος της Στουτγκάρδης απέρριψε κάθε περαιτέρω υποστήριξη εθελοντών. Αντιθέτως ο πρόεδρος του συλλόγου παροχής βοήθειας στην Ελλάδα στην πόλη του Ντάρμστατ Ernst Emil Hoffmann συνέχισε να εργάζεται για την πραγματοποίηση αποστολών στην Ελλάδα. Λέγεται ότι στα μέλη της 9^{ης} αποστολής κατά την αναχώρησή τους από τη Μασσαλία υποσχέθηκε ότι κάθε μήνα θα ακολουθεί μία άρτια εξοπλισμένη μονάδα.¹²⁸ Και φαίνεται ότι στην

¹²⁶ Αυτόθι, σελ: 125.

¹²⁷ Minoïde, Mynas, Appel à la nation allemande et aux autres peuples de l'Europe en faveur des Grecs, Paris 1826, σελ: 16.

¹²⁸ Kiefer, Heinrich Joseph, ό.π. (σημ. 93), σελ: 9.

πρωτοβουλία του Hoffmann οφείλεται μία σημείωση από τη Φραγκφούρτη στο Μάιν στις 20 Ιανουαρίου 1823 στην *Γενική Εφημερίδα του Άουγκσμπουργκ*¹²⁹, σύμφωνα με την οποία οι σύλλογοι παροχής βοήθειας σε καμία περίπτωση δεν ένιωθαν να δυσκολεύονται στο έργο τους εξαιτίας της απαγόρευσης, την οποία είχε εξεδώσει η γαλλική κυβέρνηση για να απαγορεύσει τη διόδο των φιλελλήνων μέσω του εδάφους της. Μία τέτοια απαγόρευση φαίνεται ότι πραγματικά υπήρξε από πλευράς γαλλικής κυβέρνησης, όπως αυτό διαφαίνεται από τις δυσκολίες που δημιουργούσε η Γαλλία στους Έλληνες πρόσφυγες κατά τη διέλευσή τους μέσω γαλλικού εδάφους.¹³⁰ Βέβαια, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να αποτέλεσε αποφασιστικό πρόσκωμα στο γερμανικό εγχείρημα αποστολής εθελοντών, αφού ήδη οι κεντρικοί διοργανωτές της δράσης για παροχή βοήθειας δεν είχαν πια την επιθυμία να συνεχίσουν τη συγκεκριμένη δράση τους με τον ίδιο τρόπο που το έπρατταν μέχρι τώρα. Χωρίς αμφιβολία το γενικό πολιτικό κλίμα είχε επιδεινωθεί αισθητά μετά την καταδίκη των Μεγάλων Δυνάμεων στο συνέδριο της Βερόνας στα τέλη του 1822, και ο Varnhagen von Ense κατέγραψε στην εφημερίδα του¹³¹, η οποία παρακολουθούσε με μεγάλη ακρίβεια τα τεκταινόμενα της πρωσικής Ιστορίας έως τη δεκάτη Ιουλίου 1823, ότι ο ενθουσιασμός, που κυριαρχούσε πριν στην πρωσική αυλή, να κινηθούν μαζί με τη Ρωσία ενάντια στον Σουλτάνο, τώρα φαίνεται παράξενος, «αφού έχει γίνει μόδα να βλέπουν τους Έλληνες ως στασιαστές και να τους καταριούνται».

β) Η αυτόβουλη παραίτηση του συλλόγου της Στουτγκάρδης από την εκπλήρωση μίας αποστολής, για την οποία αρχικώς είχαν δημιουργηθεί οι σύλλογοι παροχής βοήθειας προς τους Έλληνες και στην οποία για περισσότερο από ένα χρόνο όλες οι φιλελληνικές δυνάμεις είχαν επικεντρωθεί. Με αυτήν την παραίτηση όμως η δημόσια συμμετοχή στην ελληνική υπόθεση έχασε αυτόματα το βασικό της κίνητρο. Η προσέλκυση του γενικού ενδιαφέροντος με νέες βάσεις τώρα δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί από τη μια μέρα στην άλλη. Ναι μεν οι σύλλογοι βοήθειας στη Γερμανία και την Ελβετία ασχολήθηκαν το χρονικό διάστημα από τα τέλη του 1822 ως τις αρχές του 1823 με την υποδοχή, τη

¹²⁹ Augsburgers Allgemeine Zeitung.

¹³⁰ Augsburgers Allgemeine Zeitung, Blge.15, 25 Jan.1823.

¹³¹ Regine Quack-Eustathiades, ό.π. (σημ. 67), σελ: 125.

φροντίδα και την προώθηση περισσότερων από 150 Ελλήνων προσφύγων, όμως με το πέρας αυτής της δράσης οι συγκεκριμένοι σύλλογοι θεώρησαν ότι είχαν ολοκληρώσει το έργο τους.¹³² Για την επιτροπή του συλλόγου της Στουτγκάρδης υπάρχει διαθέσιμος ένας συνολικός απολογισμός για το χρονικό διάστημα από τον Αύγουστο του 1821 ως τον Ιούλιο του 1825.¹³³ Από εκεί προκύπτει ότι ο σύλλογος για τη μεταφορά των προσφύγων ακόμη μια φορά κατέβαλε σχεδόν το ίδιο χρηματικό ποσό με αυτό για την ατομική υποστήριξη εθελοντών. Περαιτέρω μεγαλύτερα ποσά εσόδων ή εξόδων δεν έχουν πια καταγεγραφεί για το χρονικό διάστημα μεταξύ του 1823 και 1825.

γ) Η επίσημη ανακοίνωση των Μεγάλων Δυνάμεων για το ελληνικό ζήτημα, μετά το συνέδριο της Βερόνας, με την αρνητική τους στάση απέναντι στους Έλληνες επαναστάτες είχε ως αποτέλεσμα την εκτεταμένη φίμωση της κοινής γνώμης στη Γερμανία. Έτσι, ίσως εξηγείται γιατί οι σύλλογοι παραιτήθηκαν και από την ηθική ενθάρρυνση, που παρείχαν αρχικά σε τόσο μεγάλο βαθμό στους εξεγερμένους Έλληνες, η οποία τώρα πια είχε σχεδόν παντελώς εκλείψει.

δ) Έναν ακόμη λόγο για τη μείωση του γενικού ενδιαφέροντος για την ελληνική υπόθεση μπορούμε τελικά να δούμε και στο γεγονός ότι σταδιακά άρχισαν να εμφανίζονται φυσιολογικά συμπτώματα κόπωσης της κοινής γνώμης. Εντούτοις, για ενάμισυ περίπου χρόνο η γερμανική κοινή γνώμη τροφοδοτούταν σε καθημερινή βάση, μπορεί να ισχυριστεί κανείς, με ελληνικές ειδήσεις, δηλαδή με νέα από το πεδίο πολέμου, με ποιήματα για τους Έλληνες και με ποικίλα φιλελληνικά προϊόντα. «Ο Γερμανός», έτσι διαπίστωσε με θλίψη του ο συντάκτης της εφημερίδας *Λογοτεχνικές συζητήσεις*¹³⁴ στις αρχές του 1824, «είναι σταθερός και πιστός σε πολλά πράγματα, όχι όμως στην πολιτική συμμετοχή» και επειδή ο αγώνας των Ελλήνων εναντίον των τυράννων τους δεν είναι πια τόσο καινούριος, έτσι και ο εμφανώς γερμανικός ενθουσιασμός για τα ίδια και τα ίδια γίνεται όλο και πιο χλιαρός, ενώ οι αψίδες του θριάμβου στην Ισπανία, οι

¹³² Dieterich, Carl, *Aus Büchern und Tagebüchern zum deutschen Philhellenismus (1821-1828)*, [in]: *Hellas Beilage* (1928), Heft. 1, σελ: 1-32.

¹³³ Pouqueville, F.C.H.L., *Geschichte der Wiedergeburt Griechenlands umfassend die Erzählung der Ereignisse von 1790 bis 1824*. Teutsch hrsg. von C.F.a. Schott, Bd.4, Heidelberg 1825, σελ: 19.

¹³⁴ *Literarisches Conversations-Blatt*, Nr.23, 27. Jan. 1824.

δηλητηριασμοί στη Γαλλία και παρόμοιες καθημερινές ειδήσεις προσελκύουν πολύ περισσότερο το ενδιαφέρον μας απ' ό,τι η γνωστή ελληνική υπόθεση».

2. Νέες φιλελληνικές ενέργειες στη Γερμανία από το 1826 και μετά

Το γερμανικό κοινό ενημερωνόταν, παρεμπιπτόντως τώρα πια, μέσα από τις δραστηριότητες του συλλόγου στο Λονδίνο. Εντέλει όμως, μία σημείωση σε μια εφημερίδα το Νοέμβριο του 1825, στην οποία αναφερόταν η επανίδρυση φιλελληνικών συλλόγων στη Γενεύη και τη Λωζάνη κατά το αγγλικό και γαλλικό πρότυπο, διατύπωνε πολύ διακριτικά την επιθυμία ότι ίσως και στη Γερμανία θα μπορούσε να αναβιώσει ο Φιλελληνισμός, αναλαμβάνοντας για παράδειγμα παιδιά από την Ελλάδα με σκοπό την ανατροφή τους και τη μόρφωσή τους.¹³⁵

Η ουσιαστική αφορμή, μέσω της οποίας η συμπόνια των Γερμανών για τους Έλληνες, που δεν είχε ποτέ εντελώς χαθεί, δόθηκε από ένα γεγονός που έλαβε χώρα στο ίδιο το ελληνικό πεδίο πολέμου, θέτοντας εκ νέου τις βάσεις μιας έμπρακτης συμπαράστασης. Επρόκειτο για την ηρωϊκή, πάνω από ένα χρόνο, συνεχή υπεράσπιση της πόλης του Μεσολογγίου από τους Έλληνες. Το Μεσολλόγγι αποτελούσε ένα από τα τελευταία οχυρά, τα οποία ακόμη διατηρούσαν οι Έλληνες, μετά την τουρκική εκστρατεία την άνοιξη του 1825 υπό του Ιμπραήμ πασά, υιοθετημένου γιου του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου, η οποία στο πέρασμά της είχε αφήσει πίσω της την πλήρη ερήμωση και καταστροφή της Πελοποννήσου. Στις 22 Απριλίου το 1826 το Μεσολλόγγι έπεσε. Το κάλεσμα για σωτηρία των Ελλήνων από τον τέλειο αφανισμό τους ήχησε πιο δυνατά από ποτέ στην Ευρώπη.

Στις 25 Απριλίου 1826 δημοσιεύτηκε σε πολλές εφημερίδες του Βερολίνου μια έκκληση για υποστήριξη των δεινοπαθόντων Ελλήνων, η οποία έφερε την υπογραφή του κρατικού συμβόλου Hufeland, του προκαθήμενου των διαμαρτυρομένων Neander, του μέλους του Παπικού Συνεδρίου Ritschl και του ιεροκήρυκα της αυλής Strauß. Οι

¹³⁵ Literarisches Conversations-Blatt, Nr.270, 23. Nov. 1825.

υπογεγραμμένοι δήλωναν έτοιμοι να δεχτούν χρηματικά ποσά και να αναλάβουν την ευθύνη για την ενδεδειγμένη αξιοποίηση αυτών.¹³⁶ Πριν τη δημοσίευση αυτού του καλέσματος επουδενί δεν είχαν λείψει οι δυσκολίες. Ο βασιλιάς Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' παρέπεμψε τον Hufeland στον Bernstorff μετά από συμφωνία μεταξύ τους, και ο Bernstorff έδωσε τη συγκατάθεσή του μόνο υπό τον όρο «ότι σε καμία περίπτωση δε θα γίνεται λόγος για υποστήριξη του ζητήματος των Ελλήνων, παρά μόνο για μία λύση ανάγκης, για τα αθώα θύματα αυτής της υπόθεσης».¹³⁷

Η πρωσική κυβέρνηση αρκέστηκε να κατευνάσει την Αυστρία με ορισμένες κινήσεις της. Έτσι στις 23/5/1826 προχώρησε στην καταχώρηση μίας εκτενούς ανακοίνωσης στη Γενική Πρωσική Κρατική Εφημερίδα (No: 117) σχετικά με τους απολύτως μη πολιτικούς, αμιγώς αγαθοεργούς σκοπούς των χρηματικών εράνων που διοργανώθηκαν. Εν τω μεταξύ οι έρανοι είχαν ήδη δυναμικά βρει ανταπόκριση. Η εφημερίδα Spenersche Zeitung από τις 5/5/1826 δημιούργησε μία ειδική στήλη αγαθοεργιών, στην οποία ανακοίνωνε σε τακτά χρονικά διαστήματα τα χρηματικά ποσά που δίνονταν στους εράνους, εν μέρει με ονομαστική αναφορά των δωρητών. Σε αυτό το σημείο εξέφρασε τις ευχαριστίες του ο Hufeland. Τόνισε ότι σκοπός της συγκέντρωσης χρημάτων είναι «να μετριάσουν την αθλιότητα του πολέμου και να βοηθήσουν τα ίδια τα θύματα» και πρόσθεσε την επόμενη μέρα ότι για τους εράνους δεν απαιτείται καμία ειδική άδεια. Ιδιαίτερα μεγάλη ήταν η συμμετοχή από κυβερνητικούς κύκλους και την υψηλή κοινωνία, αν κι εδώ ακόμη υπήρχαν ορισμένοι πολέμιοι.¹³⁸

Φυσικά, δεν ήθελαν να γίνει ευρέως γνωστό το όλο εγχείρημα, πιθανότατα σκεπτόμενοι τις αντιδράσεις της Αυστρίας. Χαρακτηριστικό γι' αυτό είναι η στάση που πήρε το επίσημο όργανο της κυβέρνησης, η Γενική Πρωσική Κρατική Εφημερίδα. Δεν τύπωσε την έκκληση του Hufeland, κι ένα μήνα αργότερα, αναφέρθηκε σ' αυτή για πρώτη φορά με την αναφερόμενη «ορθή θέση» ως προς τους στόχους και τους σκοπούς των εράνων.

¹³⁶ Berlinische Nachrichten von Staats- und gelehrten Sachen (Spenersche Zeitung), Apr. 1826.

¹³⁷ Irmischer, Johannes, Der Philhellenismus in Preußen als Forschungsanliegen (Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften in Berlin, Berlin 1966, σελ: 36.

¹³⁸ Αυτόθι, σελ: 38.

Στο Μόναχο ήδη στα τέλη του 1825 αρχές του 1826 ο Friedrich Thiersch είχε αντιληφθεί τα σημάδια αλλαγής του κλίματος υπέρ των Ελλήνων, γεγονός που τον ενθάρυνε να σκέφτεται πάλι εκ νέου σχέδια για την αποστολή μίας λεγεώνας στην Ελλάδα.¹³⁹ Ο Thiersch, όταν ξεκίνησε εκ νέου την πρωτοβουλία, είχε εξασφαλίσει την πλήρη υποστήριξη του βασιλιά. Ο Λουδοβίκος Α' είχε ανέβει στο θρόνο το 1825. Όντας ένας ενθουσιώδης φιλέλληνας, είχε ήδη υποστηρίξει στα προηγούμενα χρόνια ως διάδοχος ακόμη του θρόνου τον αγώνα των Ελλήνων. Τα προχωρημένα στρατιωτικά σχέδια του Thiersch δεν πραγματοποιήθηκαν. Δημιουργήθηκε όμως σύμφωνα με το παράδειγμα της Πρωσίας ένας σύλλογος για τους Έλληνες στο Μόναχο, που συγκέντρωσε σημαντικά ποσά και τα έστειλε στη Φιλελληνική Επιτροπή του Παρισιού. Ο Λουδοβίκος Α' ο ίδιος, ανεξάρτητα από τους δημόσιους εράνους, διέθεσε μεγάλα ποσά για τους Έλληνες και με εντολή του βασιλιά μετέβησαν 12 Βαυαροί αξιωματικοί και υπαξιωματικοί στα τέλη του 1826 στην Ελλάδα υπό την αρχηγία του αντισυνταγματάρχη von Heideck, για να δημιουργήσουν εκεί ένα είδος συμβουλευτικού επιτελείου στις υπηρεσίες της κυβέρνησης.¹⁴⁰

Ζωηρή δραστηριότητα ανέπτυξε επίσης και ο φιλελληνικός σύλλογος που ιδρύθηκε το Μάιο του 1826 στη Δρέσδη, ο οποίος έδρασε ως το κέντρο του Φιλελληνισμού στη Σαξονία. Τη δημόσια δράση του ξεκίνησε ο σύλλογος της Δρέσδης με μία έκκληση υπέρ των Ελλήνων, η οποία κοινοποιήθηκε σε όλες τις εφημερίδες της Σαξονίας. Αμέσως μετά τον Ιούνιο του 1826 ακολούθησε ένα φλογερό κείμενο του κόμη Kalkreuth, ο οποίος ήταν ο ίδιος μέλος του συλλόγου, με τον τίτλο *Υποστήριξη των Ελλήνων, λόγος προς Χριστιανούς*. Ο συντάκτης του κειμένου υπογραμμίζει εδώ ιδιαίτερα την άποψη του χριστιανικού καθήκοντος συμπαράστασης απέναντι στο χαροπάλεμα που βρίσκεται ο ελληνικός λαός. Κυρίως προς τους Γερμανούς, γράφει ο συντάκτης, απευθύνεται η υπενθύμιση για βοήθεια, διότι και οι ίδιοι μέχρι πρότινος ένωσαν το μαστίγιο του δυνάστη. Επιπλέον, οι Γερμανοί ανέκαθεν υπήρξαν πολέμιοι των Τούρκων, και εξάλλου περισσότερο από οποιοδήποτε άλλον είναι υπόχρεοι στους

¹³⁹ Documents relatifs à l'état present de la Grèce, publiés d'après les communications du Comité Philhellénique de Paris, Paris, 1826-29, Nr.2, σελ: 90.

¹⁴⁰ Barth, Wilhelm und Max Kehrig-Korn, Die Philhellenenzeit, Bd. 3, Max Hueber, München 1960, σελ: 50-53.

Έλληνες, γιατί αυτοί πλιότερο από τους υπόλοιπους ήπιαν από την ελληνική πηγή του πνεύματος. Πραγματικά, θα ταίριαζε καλά στους Γερμανούς εάν αυτοί εξοφλούσαν μέσω μιας δυναμικότερης αρωγής τις αμαρτίες που Ευρωπαϊοί χριστιανοί έπραξαν εις βάρος των Ελλήνων, με το να θέτουν την ευφύια και τις ικανότητές τους στην υπηρεσία των Τούρκων.¹⁴¹

Το φυλλάδιο του Kalkreuth τυπώθηκε σε 2000 αντίτυπα στην τιμή των 6 γροσιών, το κέρδος από το οποίο δόθηκε προς όφελος του συλλόγου της Δρέσδης. Αυτό το παράδειγμα ακολούθησαν ακόμη περισσότεροι ιερείς. Τύπωσαν τα κηρύγματά τους και έστειλαν τα κέρδη ως δωρεά για τους Έλληνες. Μέχρι τις 20 Ιουλίου 1826 τα έσοδα του συλλόγου ανέρχονταν στα 5700 τάλληρα, ποσό που αναλογεί σε 20000 φράγκα.¹⁴²

Κατά την αξιοποίηση των χρημάτων οι άνθρωποι του συλλόγου επέδειξαν μεγάλη προσοχή. Από τη μια κεντρικό τους μέλημα ήταν ότι σε καμία περίπτωση δεν έπρεπε να έρθουν σε σύγκρουση με την πολιτική. Περιορίστηκαν γι'αυτό μόνο σε καθαρά φιλανθρωπικούς σκοπούς κι απέκλεισαν από την αρχή κάθε άμεση και έμμεση υποστήριξη εν δυνάμει πολεμιστών. Αυτό επουδενί δεν τους εμπόδισε να συνεργαστούν με συλλόγους που προσέφεραν ανοιχτή στρατιωτική βοήθεια, όπως για παράδειγμα με την επιτροπή του Παρισιού. Γίνονταν προσπάθειες μέσω της δημιουργίας επικοινωνίας δια αλληλογραφίας με τους συλλόγους για τους Έλληνες στο Μόναχο, το Βερολίνο και το Αμβούργο, την επιτροπή στο Παρίσι και με τον Eynard στη Γενεύη να βρεθούν τρόποι, με τους οποίους οι δωρεές θα έφταναν στους αναξιοπαθούντες στην Ελλάδα με ασφάλεια. Στη Δρέσδη έλαβαν υπόψη την πρόταση ενός μέλους της Επιτροπής του Παρισιού, να σταλεί στην Ελλάδα μια μικρή επιτροπή από χειρουργούς και βοηθούς γιατρών, αφού τέτοιοι άνθρωποι ήταν επειγόντως απαραίτητοι εκεί. Δυστυχώς όμως αυτό το σχέδιο αποδείχτηκε ιδιαίτερος δύσκολο στην εκτέλεσή του.¹⁴³

¹⁴¹ Kalkreuth, Graf Friedrich, Unterstützung der Griechen. Worte an die Christen, Dresden 1826, σελ: 16.

¹⁴² Erster Bericht des Dresdner Vereins zur Unterstützung hilfbedürftiger Griechen, Dresden 1826, σελ: 12.

¹⁴³ Αυτόθι, σελ: 8-10, 20, 33.

Δύο κέντρα υπήρχαν τώρα πια στην Ευρώπη, μέσω των οποίων η ροή των χρημάτων και των διαφόρων βοηθητικών μέσων κατέληγε στην Ελλάδα: Του Παρισιού και της ελληνικής Επιτροπής στη Γενεύη.

Στη Γερμανία παραιτήθηκαν οι ηγέτες του κινήματος του 1826 – επί τω πλείστον καθηγητές, ιερωμένοι αλλά και κρατικοί υπάλληλοι – «τίμια, ειλικρινά και συνειδητά» από κάθε προσπάθεια απόδοσης πολιτικής απόχρωσης στο ελληνικό ζήτημα.¹⁴⁴ Χαρακτηριστικό είναι ότι μία δημόσια συζήτηση για τις μη νομιμοπολιτικές διαστάσεις του ελληνικού αγώνα, όπως αυθόρμητα είχε προκαλέσει το ξέσπασμα της επανάστασης και η οποία μέσα σ'έναν καταιγισμό από κείμενα γεμάτα επιχειρήματα διακόπηκε, δεν έλαβε εκ νέου χώρα. Κι ακόμη κι αν ο περιορισμός της βοήθειας σε ένα καθαρά ανθρωπιστικό επίπεδο παροχής αρχικώς διατάχθηκε από ψηλά, μία εκ των υστέρων κατάλυση των εμποδίων υπήρξε απαγορευτική και μόνο εξαιτίας της κοινωνικής σύνθεσης του κινήματος, το οποίο συμπεριλάμβανε ευγενείς και αυλικούς. Εξαιτίας αυτής της ιδιαιτερότητας, η δεύτερη φάση του φιλελληνικού γερμανικού κινήματος διέφερε ουσιαστικά από την πρώτη όχι μόνο ως προς τη μορφή και την εμφανώς μεγαλύτερη επιτυχία. Φυσικά αυτή η δεύτερη φάση ήταν μικρής διάρκειας. Οι χρηματικοί έρανοι, οι οποίοι κυρίως εξέφραζαν το νέο πάθος για τους Έλληνες, υπήρξαν ιδιαίτερα αποδοτικοί το τρίτο τετράμηνο του έτους. Εν συνεχεία άρχισε να μειώνεται αισθητά η θερμή συμμετοχή στους εράνους. Παντού ο φιλελληνισμός βίωνε μεγάλη υποχώρηση. Το 1827 τα συγκεντρωμένα για την υποστήριξη των Ελλήνων ποσά αποτελούσαν μόνο ένα μέρος του συνολικού ποσού του προηγούμενου χρόνου. Στα κράτη της Γερμανικής Ένωσης – με εξαίρεση την Βαυαρία – το αργότερο με τη ναυμαχία του Ναυαρίνου τον Οκτώβρη του 1827 είχε σβήσει κάθε γενικότερο ενδιαφέρον για το ζήτημα των Ελλήνων.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Irmscher, ό.π. (σημ. 136), σελ: 40.

¹⁴⁵ Αυτόθι, σελ: 41.

3^ο Κεφάλαιο

A. Η επίδραση του φιλελληνικού κινήματος στην ελαφρά λογοτεχνία(Unterhaltungsliteratur) του γερμανόφωνου χώρου κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα (1820 – 1830)

Ο Φιλελληνισμός δεν ήταν απλά ένα πολιτικό κίνημα που συνεπήρε ευρεία μερίδα του πληθυσμού του γερμανόφωνου χώρου εξαιτίας των κινήτρων που εκτενώσ αναπτύχθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, αλλά πολύ περισσότερο υπήρξε ένα μαζικά δραστικό κίνημα υποστήριξης, το οποίο είχε σημαντική επιρροή στα καθημερινά πολιτισμικά δρώμενα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Θέματα εμπνευσμένα από τον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα απεικονίζονταν πάνω σε διάφορα αντικείμενα καθημερινής χρήσης, όπως για παράδειγμα σε πιάτα, τράπουλες και σε ποικίλα διακοσμητικά είδη. Αμέτρητοι πίνακες, γκραβούρες και λιθογραφίες με ελληνικά θέματα αναπαράχθηκαν μαζικώς και διακοσμούσαν σπίτια από όλες τις κοινωνικές τάξεις σε ευρεία κλίμακα.¹⁴⁶ Τη δεκαετία του 20 του 19^ο αιώνα, κατά τη διάρκεια του καρναβαλιού πολλοί ήταν εκείνοι που μεταμφιέστηκαν σε Έλληνα αγωνιστή της λευτεριάς με φουστανέλλα κι όλα τα υπόλοιπα απαραίτητα αξεσουάρ. Αυτό το μοναδικό λοιπόν λαοφιλές κίνημα δημιούργησε με άλλα λόγια ένα είδος μόδας, της οποίας οι υπερβολές αποτέλεσαν αντικείμενο ειρωνικών σχολίων από ορισμένους συγγραφείς, όπως ο Christian Dietrich Grabbe, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του πρώιμου ρεαλισμού. Στην κωμωδία που έγραψε ο Grabbe το 1822 με τίτλο «Αστεία, σάτυρα, ειρωνεία και βαθύτερες έννοιες» ρωτάει ο Grabbe διά στόματος του αγρότη Tobias τον διευθυντή του σχολείου " *Wie steht's am politischen Himmel, Herr Schulmeister? Was sagen die neuen Zeitungen? Hat der Grieche gewonnen? Ist der Erbfeind verjagt?*" «Πώς έχει η πολιτική κατάσταση, κύριε διευθυντά; Τι λένε οι νέες εφημερίδες; Ο Έλληνας νίκησε; Εκδιώχτηκε ο προαιώνιος εχθρός;» Και ο διευθυντής απαντά "Die

¹⁴⁶ Μια ανάγλυφη εικόνα της κατάστασης που επικρατούσε παρουσιάζουν οι κατάλογοι εκθέσεων με αυτό το θέμα. Βλέπε: R. Baumstarke(Hg): Das neue Hellas. Griechen und Bayern zur Zeit Ludwig I, München 2000. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Από την αρχαιολατρία στον φιλελληνισμό, Αθήνα 2005.

Aspecten sind nicht ungünstig. Der hamburgener Unpartheiische hat schon wieder 30 000 Türken todgeschlagen, und der nürnbergger Correspondent fährt unermühdlich fort, die griechischen Jungfrauen der edelsten Geschlechter zu nothzüchtigen; auch flüstert man sich aus zuverlässigen Quellen in die Ohren, daß die auseinander gelaufene Heer des Ypsilanti am 25. künftigen Monats in einer großen Bataille gesiegt hat.» « Οι προοπτικές είναι ευνοϊκές. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Ο αμερόληπτος του Αμβούργου* ο Έλληνας έχει ήδη αφανίσει 30000 Τούρκους, και *Ο ανταποκριτής της Νυρεμβέργης* συνεχίζει ακούραστα να γράφει για βιασμούς Ελληνίδων παρθένων ευγενούς καταγωγής. Επίσης ψιθυρίζεται από αξιόπιστες πηγές πως ο διασκορπισμένος στρατός του Υψηλάντη στις 25 του ερχόμενου μήνα έχει ήδη νικήσει σε μια μεγάλη μάχη.»¹⁴⁷ Ο Grabbe ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτικός απέναντι στον ελληνικό αγώνα για ανεξαρτησία και τον φιλελληνισμό, τον οποίο αποκαλούσε „Griecherei“, σε μια ελεύθερη απόδοση «ελληνίτιδα».¹⁴⁸ Αυτό το ρεύμα λοιπόν, το οποίο τότε από πολλούς κριτικούς σχολιαστές χαρακτηρίστηκε ως „Griecherei“ (ελληνίτιδα), „Griechheit“ (ελληνότητα) ή „Graecomanie“ (ελληνομανία), είχε ως αποτέλεσμα και μια ποικίλη λογοτεχνική παραγωγή. Στο προσκήνιο αυτής της δημιουργίας βρίσκονται αμέτρητα ποιήματα και ποιητικές συλλογές που γράφτηκαν μέσα στην φιλελληνική ατμόσφαιρα της δεκαετίας του 20. Δύο αναλυτικές, σχολιασμένες ανθολογίες, που κυκλοφόρησαν πριν λίγα μόλις χρόνια, τεκμηριώνουν αυτή την εκτενή λογοτεχνική παραγωγή.¹⁴⁹

Ανάμεσα στους ποιητές ξεχωρίζει ο Wilhelm Müller, ο επονομαζόμενος Έλληνας Müller, ο οποίος αργότερα έγινε γνωστός με τους κύκλους ποιημάτων του „Die schöne Müllerin“ (η ωραία μυλωνού) και „Die Winterreise“ (το χειμωνιάτικο ταξίδι). Από το 1821 ως το 1827 συμμετείχε ενεργά στο ευρύ κίνημα συμπάθειας για τον απελευθερωτικό αγώνα του ελληνικού λαού με τη δημιουργία 52 ποιημάτων. Τα ποιήματά του για τους Έλληνες βρήκαν αμέριστη θετική απήχηση στην κοινή γνώμη, συνάδελφοί του ποιητές εγκωμίασαν σε επιστολές και ποιήματα την ενασχόλησή του με τον ελληνικό αγώνα και την αφοσίωσή του σε αυτόν, το ελληνικό κράτος τον τίμησε, ένας δρόμος στην Αθήνα

¹⁴⁷ Grabbe, Christian Dietrich, Werke Bd. I, Hansa Verlag, München, Wien 1975, σελ: 237-238.

¹⁴⁸ Αυτόθι, σελ: 455.

¹⁴⁹ Busse, M., Corpus philhellenischer Gedichte des deutschsprachigen Raumes zum griechischen Freiheitskampf von 1821, Bd. II, Isensee 2005, Oldenburg.

φέρει το όνομά του (οδός Μυλιέρου), ενώ έμεινε στην ιστορία της λογοτεχνίας ως ο Έλληνας Müller.¹⁵⁰ Οι φιλελληνικές του ποιητικές συλλογές „Lieder der Griechen“ (Τραγούδια των Ελλήνων) αναφέρονται άμεσα στον ελληνικό αγώνα για ανεξαρτησία αλλά και εμμέσως στις συνθήκες στη Γερμανία. Έτσι, αυτά τα ποιήματα αποτελούν το κατάλληλο μέσο το οποίο προσφέρει στον ποιητή, μέσα στις κατασταλτικές συνθήκες λογοκρισίας που επικρατούσαν τότε στους κόλπους της Γερμανικής Ένωσης, ένα τουλάχιστον σχετικά μεγάλο πεδίο ελευθερίας για την έκφραση μιας κριτικής πολιτικής ποίησης. Σε αυτήν την κατάσταση πραγμάτων παραπέμπει ρητά ο Bernd Leistner στην εισαγωγή του στην έκδοση των έργων του Müller. *„Als dichterische Anwälte eines streitbaren Liberalismus sah er im außerdeutschen Raum namentlich Byron und Beranger am Werk. Auf vergleichbare Weise zu schreiben war ein heimlicher Müllerscher Wunsch. So aber suchte er den deutschen Zensurverhältnissen zumindest jene Chance abzutrotzen, die ich mit der Behandlung des aktuellen Griechenthemas bot: Die in Versen sich manifestierende Parteinahme für die griechischen Aufständischen sollte und konnte zugleich als Ausdruck freiheitlichen Bestrebens schlechthin gelesen werden.“*¹⁵¹ «Ο Μύλλερ στα πρόσωπα των Byron και Beranger είδε επί τω έργον τους ποιητικούς συνηγόρους ενός μάχιμου φιλελευθερισμού έξω από τα γερμανικά σύνορα. Κρυφή του επιθυμία αποτελούσε η δυνατότητα να γράψει κατά παρόμοιο τρόπο. Έτσι, προσπαθούσε πεισματικά να εκμεταλευτεί, μέσα στις συνθήκες λογοκρισίας που επικρατούσαν στο γερμανικό χώρο, κάθε δυνατότητα που του πρόσφεραν για πραγμάτευση του επίκαιρου ελληνικού ζητήματος: Η μεροληψία υπέρ των Ελλήνων ξεσηκωμένων που έβρισκε έκφραση μέσα στους στίχους έπρεπε και ταυτόχρονα μπορούσε να διαβαστεί και ως έκφραση μιας προσπάθειας για ελευθερία»

Επίσης μία σειρά από θεατρικά έργα και οπερέτες γράφτηκαν σχετικά με τη συγκεκριμένη θεματολογία, τα οποία ως επί τω πλείστον παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο εκδηλώσεων αλληλεγγύης προς τον αγωνιζόμενο ελληνικό λαό. *„Auch die Bühne wurde von philhellenischen Autoren gestürmt. Neben dem klassischen Repertoire erschienen nun Schauer- und Rührstücke wie Harro Harrings Mainotten über die Kleften-Hochburg*

¹⁵⁰ Müller, Wilhelm, Werke, Tagebücher, Briefe. Bd. I, Verlag Mathias Gatz, Berlin 1994, σελ: 313.

¹⁵¹ Αυτόθι, σελ: XXXIX.

*der Maina (Mani) im südlichen Gebirgsausläufer des Peloponnes. Manche dieser Theaterstücke sind schon ihres Umfangs wegen reine Lesedramen, andere sind tatsächlich aufgeführt worden und wahrscheinlich sogar von stärkerer Wirkung auf die Theaterbesucher gewesen als die gedruckten Texte. Da der Kampf der Hellenen mit den Türken, später mit den ägyptischen Truppen zu Lande und zur See viele dramatische Höhepunkte kannte, gab es reichlich Stoff für die Stückeschreiber, die im Notfall immer auf die kriegerischen Ereignisse der antiken Geschichte zurückgreifen könnten, wie Joseph Freiherr von Auffenberg mit seinem Xerxes oder auch der auf den spätmittelalterlichen albanischen Nationalhelden Skanderbeg, den manche Zeitgenossen ohne Bedenken den Griechen zurechneten.“*¹⁵² «Ακόμη κι οι θεατρικές σκηνές πλημμύρισαν από φιλέλληνες συγγραφείς. Παράλληλα με το κλασικό ρεπερτόριο εμφανίστηκαν λοιπόν θεατρικά έργα συγκίνησης και τρόμου όπως οι Μανιάτες του Harro Harring σχετικά με το προπύργιο των Κλεφτών της Μάνης στη νότια οροσειρά της Πελοποννήσου. Κάποια από αυτά τα έργα είναι αμιγώς δράματα για ανάγνωση εξαιτίας του όγκου τους και μόνο, ενώ άλλα παίχτηκαν πράγματι στο θέατρο και πιθανώς να είχαν και ισχυρότερη επίδραση στο θεατρικό κοινό από ό,τι ένα γραπτό κείμενο. Επειδή ο αγώνας των Ελλήνων με τους Τούρκους κι αργότερα με τα αιγυπτιακά στρατεύματα τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά γνώρισε πολλές δραματικές κορυφώσεις, υπήρχε άφθονο υλικό για τους θεατρικούς συγγραφείς, οι οποίοι σε περίπτωση ανάγκης μπορούσαν πάντα να ανατρέξουν σε πολεμικά γεγονότα της αρχαίας ιστορίας, όπως έπραξε ο Joseph Freiherr von Auffenberg με τον Ξέρξη του ή όπως συνέβη με τον Αλβανό εθνικό ήρωα του Μεσαίωνα Skanderbeg, τον οποίο ορισμένοι συγγραφείς της εποχής τον κατέταξαν χωρίς ενδοιασμούς στους Έλληνες.»

Ακόμη, αρκετοί σημαντικοί γερμανόφωνοι συγγραφείς όπως οι Goethe, Hölderlin, Jean Paul, E.T.A Hoffmann και Chamisso είχαν ασχοληθεί με φιλελληνικά θέματα. Αυτά τα

¹⁵² Baumstark(Hg), R., Das neue Hellas. Griechen und Bayern zur Zeit Ludwig I, Hirmer Verlag, München 2000, σελ: 25.

έργα τους έχουν λεπτομερώς αναλυθεί και συζητηθεί στο χώρο της επιστημονικής λογοτεχνική προσέγγισης.¹⁵³

Τα πολυάριθμα, εμπνευσμένα από την φιλελληνική θεματολογία, διηγήματα και μυθιστορήματα της λεγόμενης ελαφράς (λαϊκής) λογοτεχνίας δεν έχουν μέχρι στιγμής αποτελέσει αντικείμενο έρευνας. Συνήθως, με κριτήριο τη λογοτεχνική τους αξία, κατατάσσονταν ως αισθητικά άσχετα και ανάξια κάθε περαιτέρω μελέτης. Ιδιαίτερα, η παλαιότερη επιστημονική βιβλιογραφία περιορίζεται σε τέτοιου είδους εκτιμήσεις, ενώ δεν υπάρχει καμία νεότερη μελέτη της φιλελληνικής ελαφράς λογοτεχνίας.¹⁵⁴ „*Will man der unterhaltenden Literatur gerecht werden, darf man sie keinesfalls mit ästhetischen Maßstäben messen. Primär handelt es sich bei ihr um ein Sozialphänomen, das man nach dem Grad seiner gesellschaftlichen Wirkung zu werten hat.*“¹⁵⁵ «Αν θέλουμε να είμαστε δίκαιοι με την ελαφρά λογοτεχνία, δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να την αξιολογήσουμε με βάση αισθητικά κριτήρια. Πρωτίστως πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο πρέπει να εκτιμηθεί σύμφωνα με το βαθμό της κοινωνικής του επίδρασης.»

Η μεγάλη μάζα του πληθυσμού, που είτε ήταν φιλικά προσκείμενη στο φιλελληνικό κίνημα είτε το υποστήριζε ενεργά, δε διάβαζε σχεδόν καθόλου «υψηλή λογοτεχνία». Υλικό για ανάγνωση το συγκεκριμένο κοινό αντλούσε από την ελαφρά λογοτεχνία που αναπτύχθηκε στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα και έφτασε στο απώγειό της στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Με την προοδευτική εκκοσμίκευση και την εισαγωγή της βασικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης αυξήθηκε ραγδαία ο αριθμός εκείνων που από την θρησκευτική λογοτεχνία της φιλευσπλαχνίας στράφηκαν στα μυθιστορήματα της ελαφράς λογοτεχνίας. „*Die Steigerung der allgemeinen Lesefertigkeit, aber auch die zunehmende Verständigung förderten die Verbreitung von Romanen, die für ein breites Publikum berechnet waren, ungemain.*“ «Η αύξηση της αναγνωστικής ικανότητας του πληθυσμού αλλά και η αυξανόμενη ενημέρωση ενίσχυσαν κατά πολύ την εξάπλωση

¹⁵³ Gilbert Heß, Elena Agazzi, Elisabeth Decultot (Hg), „Graecomania“. Der europäische Philhellenismus, De Gruyter 2009, Berlin.

¹⁵⁴ Arnold, Robert F., Der deutsche Philhellenismus. Kultur- und Literaturhistorische Untersuchungen. In: Euphorion 2 (1896), Ergänzungsheft S. 171-181.

¹⁵⁵ Sichelschmidt, G., Liebe, Mord und Abenteuer, Haude&Spener, Berlin 1969, σελ:12.

μυθιστορημάτων, τα οποία απευθύνονταν σε ένα ευρύ κοινό.» Ο Gustav Sichelschmidt, στο βιβλίο του *Η Ιστορία της γερμανικής ελαφράς λογοτεχνίας*, καταλήγει στην εξής διαπίστωση: *„Der Masse war es eigentlich nie um den geistigen Gehalt, sondern um den spannenden Inhalt ihrer Lektüre gegangen. Nachdem sie Geschmack an zügig erzählten Romanen, die niemanden geistig überforderten, gefunden hatte, brach bald eine regelrechte Leseseuche aus. Die Klage über diese Lesewut des gemeinen Volkes war ganz allgemein. Die Tempelhüter des guten Geschmacks sahen mit unverhohlener Abscheu der Konjunktur der Leihbibliotheken und Lesegesellschaften zu, die oft zweifelhafte Bücher unter die Leute brachten und sich seit 1750 zunehmend in den Städten Deutschlands etablierten. Da diese Leihbibliotheken ausschließlich nach merkantilen Gesichtspunkten geführt wurden, hatten ihre Besitzer verständlicherweise keine Bedenken, diese „höchstfragwürdige“ Literatur zu vertreiben. Damit trugen diese Büchereien entscheidend zur Verbreitung dieser Romane bei und wurden sogleich als „moralische Giftbuden“ diffamiert.“*¹⁵⁶¹⁵⁷ «Αυτό που στην πραγματικότητα ενδιέφερε τη μάζα δεν ήταν ποτέ το πνευματικό περιεχόμενο, αλλά η συναρπαστική πλοκή των αναγνωσμάτων. Αφού η μεγάλη μάζα αρεσκόταν σε μυθιστορήματα με γρήγορη αφηγηματική γραφή, τα οποία δεν προκαλούσαν καμία πνευματική κόπωση, ξέσπασε σύντομα μία κυριολεκτική επιδημία για ανάγνωση. Καθολική υπήρξε η αντίδραση σε αυτήν τη μανία για ανάγνωση του απλού λαού. Οι υποστηρικτές της «καλής λογοτεχνίας» παρακολουθούσαν με ανυπόκριτο τρόπο την ανάπτυξη των δανειστικών βιβλιοθηκών και των αναγνωστικών εταιρειών, που συχνά διακινούσαν ύποπτα βιβλία στο αναγνωστικό κοινό και που από το 1750 ιδρύονταν σε διάφορες πόλεις της Γερμανίας με αυξανόμενο ρυθμό. Επειδή αυτές οι δανειστικές βιβλιοθήκες λειτουργούσαν αποκλειστικά σύμφωνα με τις επιταγές του εμπορίου, οι ιδιοκτήτες τους δεν είχαν για ευνόητους λόγους κανέναν ενδοιασμό να διακινούν αυτή «την ιδιαίτερος αμφιβόλου ποιότητας» λογοτεχνία. Κατά αυτόν τον τρόπο αυτές οι βιβλιοθήκες συνέβαλαν αποφασιστικά στη διάδοση αυτών των μυθιστορημάτων και ταυτόχρονα δυσφημίστηκαν ως « ηθικά άντρα της διαφθοράς».

¹⁵⁶ Αυτόθι, σελ:12, 20.

¹⁵⁷ Kleist, H. v., *Sämtliche Werke und Briefe*, Bd. 2, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1962, σελ: 563.

Ο Heinrich von Kleist παρουσιάζει σε μία επιστολή προς τη μνηστή του τις συνθήκες που επικρατούν σε μία δανειστική βιβλιοθήκη στο Würzburg, η οποία προμηθεύει με βιβλία όχι μόνο τους απλούς ανθρώπους αλλά και την μορφωμένη αστική τάξη. Εκεί αντί για τα έργα των Goethe, Schiller ή Wieland υπήρχαν στα ράφια « όλο βιβλία με ιστορίες ιπποτών, δεξιά εκείνες με φαντάσματα κι αριστερά χωρίς φαντάσματα.»¹⁵⁸ Είκοσι πέντε χρόνια αργότερα ο συγγραφέας Wilhelm Hauff γράφει για μια αλλαγή που έλαβε χώρα στις γερμανικές δανειστικές βιβλιοθήκες. Τώρα διαβάζονταν κατά πλειοψηφία πολύ περισσότερα αισθηματικά μυθιστορήματα αγάπης, των οποίων ο αριθμός στις αρχές του 19^{ου} αιώνα συνεχώς αυξανόταν. Σε μία συζήτηση με έναν βιβλιοθηκάριο μιας δανειστικής βιβλιοθήκης σχετικά με το γούστο του αναγνωστικού κοινού ο Hauff παρατηρεί τελικά: «Θεέ μου, γιατί λοιπόν διαβάζουν άνθρωποι με καλή ανατροφή τόσο κακά βιβλία, για τα οποία δεν μπορούν να μιλήσουν χωρίς να κοκκινίσουν; Πραγματικά, η επαφή με κακά βιβλία είναι συχνά πιο επικίνδυνη από τη συναναστροφή με κακούς ανθρώπους.» Και η απάντηση του βιβλιοθηκάριου: «Αυτές όμως είναι οι προτιμήσεις της εποχής.»¹⁵⁹

Ο Alberto Martino γράφει στο κλασικό του έργο σχετικά με τις δανειστικές βιβλιοθήκες στο γερμανόφωνο χώρο την περίοδο της Παλινόρθωσης: « Ένα πυκνό δίκτυο από δανειστικές βιβλιοθήκες καλύπτει πράγματι το χώρο που απλώνεται η γερμανική γλώσσα και ο γερμανικός πολιτισμός και παρέχει τη δυνατότητα πρόσβασης σε κείμενα μυθοπλασίας σε ευρέα στρώματα του πληθυσμού.»¹⁶⁰ Ιδιαίτερα η εποχή της Παλινόρθωσης αποτελεί την περίοδο ακμής για τις δανειστικές βιβλιοθήκες. Σύμφωνα με τη λεπτομερή έρευνα του Martino η μεγάλη πλειονότητα των βιβλίων στις δανειστικές βιβλιοθήκες (60-70%) προερχόταν από την ελαφρά λογοτεχνία.¹⁶¹ «Ο θεσμός της δανειστικής βιβλιοθήκης κατέστησε δυνατή τη δημιουργία της κουλτούρας μυθιστορημάτων του 19^{ου} αιώνα, αφού η αγορά ψυχαγωγικών αναγνωσμάτων δεν ήταν εφικτή ούτε καν για τους ευκατάστατους. Αυτό ισχύει σε μεγάλο βαθμό για την ελαφρά

¹⁵⁸ Αυτόθι.

¹⁵⁹ Βλέπε υποσημείωση 155 και Wilhelm Hauff, Sämtliche Werke, Bd. 5, Brodhag'schen Buchhandlung, Stuttgart 1840, σελ: 473.

¹⁶⁰ Martino, Albert, Die deutsche Leihbibliothek, Harrassowitz, Wiesbaden 1990, σελ: 232.

¹⁶¹ Βλέπε υποσημείωση 159.

λογοτεχνία στην εποχή του Γκαίτε, καθώς και για τα οικογενειακά μυθιστορήματα και τα μυθιστορήματα τρόμου, τα οποία γράφονταν αποκλειστικά και μόνο για τις δανειστικές βιβλιοθήκες.»¹⁶²

Τα τελευταία χρόνια η ελαφρά λογοτεχνία αποτελεί όλο και συχνότερα αντικείμενο επιστημονικής λογοτεχνικής διερεύνησης και δεν αντιμετωπίζεται πια ως απλά ένα «κατώτερο» λογοτεχνικό είδος. Μια πειστική συστηματοποίηση της ελαφράς λογοτεχνίας ως λογοτεχνικό είδος δεν έχει ακόμη επιτευχθεί, παρά τις όποιες προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα.¹⁶³ „*Einen ersten Schritt zur Systematisierung trivialer Gattungsmuster bedeutet der Vorschlag, die historischen Gattungsschemata auf zwei narrative Grundformen zu beziehen, die sich thematisch u. als Handlungsmodelle definieren lassen: die Abenteuer- u. die Liebesgeschichte.*“¹⁶⁴ «Ένα πρώτο βήμα για τη συστηματοποίηση της ελαφράς λογοτεχνίας ως λογοτεχνικού είδους αποτελεί η πρόταση διαχωρισμού των ιστορικών λογοτεχνικών ειδών σε δύο αφηγηματικά βασικά σχήματα, τα οποία θεματικά ορίζονται και ως μοντέλα πλοκής: τις ιστορίες περιπέτειας και τις ιστορίες αγάπης.»

Τα μυθιστορήματα και τα διηγήματα της φιλελληνικής λογοτεχνίας, που θα μελετήσουμε πιο εμπεριστατωμένα στο κεφάλαιο που ακολουθεί, ανήκουν σε αυτό το είδος της ελαφράς λογοτεχνίας και εμπεριέχουν το πάντρεμα δύο μοντέλων πλοκής: της περιπέτειας και της ερωτικής ιστορίας. «Χαρακτηριστικό της λαϊκής ελαφράς λογοτεχνίας κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα αποτελούν οι αφηγηματικές τεχνικές όπως το μοντάζ, η ισοπέδωση και η κυριαρχία της εικόνας επί της αφήγησης. Τυχοδιώκτες, ληστές, πολεμιστές της λευτεριάς, αμαζόνες ή μέλη μυστικών οργανώσεων (π.χ. της Φιλικής Εταιρείας) αποτελούσαν τα χαρακτηριστικά πρόσωπα των σκηνών αυτής της λογοτεχνίας – με το μεγαλύτερο πραγματικά αναγνωστικό κοινό -

¹⁶² Willy, W. (Hg), Literatur Lexikon, Bd. 14, Begriffe, Realien, Methoden, Bertelsmann Gütersloh, München 1993, σελ:9.

¹⁶³ Sichelschmidt, G., ό.π. (σημ. 155).

Willy, ¹⁶⁴ W. (Hg), ό.π. (σημ. 162), σελ: 448.

κατά την περίοδο πριν την Επανάσταση του 1848.¹⁶⁵ Με βάση τα δεδομένα της ελαφράς λογοτεχνίας της συγκεκριμένης εποχής σκοπός μας είναι η ερμηνεία και ανάλυση της γερμανόφωνης φιλελληνικής πεζογραφίας ως προς τον τρόπο παρουσίασης της Ελληνικής Επανάστασης και κατ' επέκταση της Ελλάδας και των Ελλήνων. Αντικείμενο μελέτης θα αποτελέσει και η αποτύπωση των διαφορετικών τάσεων, τρόπων σκέψης, συνειδήσεων, εθίμων, κοινωνικών συμβάσεων και συμπεριφορών των Ελλήνων, Τούρκων, Αρβανιτών, που περιγράφονται στη συγκεκριμένη πεζογραφία. Εδώ πρέπει να καταστήσουμε σαφές ότι αυτή η ερευνητική προσέγγιση βασίζεται αποκλειστικά και μόνο σε λογοτεχνικά κείμενα και όχι σε ιστορικές πηγές και ντοκουμέντα.

Ο Gunnar Hering αναφέρει στο άρθρο του «Ο πόλεμος για την ανεξαρτησία και ο φιλελληνισμός», επικαλούμενος τις εκτενέστερες έρευνες του ιστορικού Gehard Grimm, 22 γερμανικά πεζογραφήματα, τα οποία κυκλοφόρησαν στο γερμανόφωνο χώρο κατά τη διάρκεια του ελληνικού αγώνα για ανεξαρτησία.¹⁶⁶

Στη πορεία της έρευνάς μας ανακαλύψαμε συνολικά 26 πεζογραφήματα, εκ των οποίων 16 μυθιστορήματα και 10 μικρά διηγήματα και νουβέλες. Από αυτά δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε δύο κείμενα, το μυθιστόρημα του August Donian με τίτλο *Erste Jugendphantasien. Die Liebenden des Tals, Ferdinand, oder das Mädchen von Missolunghi* και τη νουβέλα του Franz Lichtenfels *Maja der Rätselhafte. Neugriechische Novelle auf deutschem Boden*.

I Μυθιστορήματα

- 1.) K.H.L. Reinhardt, *Der Kreuzzug nach Griechenland*, Leipzig 1822.
- 2.) J.A.C. Hildebrandt, *Die Sklavin in Anatolis Wüste*, Leipzig 1822.

¹⁶⁵ Heß, G., *Zwischen den Fronten. Modelle weiblicher Rollenkonzepte in philhellenischen Erzähltexten*, [στο:] Evangelos Konstantinou (Hg.), *Das Bild Griechenlands im Spiegel der Völker*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2008, σελ: 363-368.

¹⁶⁶ Hering, G., [στο:] Alfred Noe (Hg.), *Der Philhellenismus in der westeuropäischen Literatur 1780-1830*, Rodopi, Amsterdam-Atlanta 1994, σελ: 65.

- 3.) Adolph von Schaden, Theodora. Die Leipziger Jungemagd, Leipzig 1822.
- 4.) Adolph von Schaden, Des Mainottenfürsten Tertulian Savarthy und des deutschen Freiherrn von Maltitz Waffenthaten, Leipzig 1823.
- 5.) Christian Vulpius, Bublina, die Heldin Griechenlands, Gotha 1822.
- 6.) K.J. Dehmel, Kampf und Liebe oder die griechischen Brüder, Leipzig 1823.
- 7.) Baronin von Richthofen, Helas und Helianor, Danzig 1823.
- 8.) Gustav Ad. Grahl, Anatolica, oder die Braut von Missolunghi, Hamburg 1827.
- 9.) Wilhelm von Lüdemann, Andruzzos der Livadier, Leipzig 1827.
- 10.) Anonym, Athanasia, die schöne Griechin aus Samos, Leipzig 1829.
- 11.) W. von Alben, Graf Branzka. Ein geschichtlicher Roman aus Griechenland, Leipzig 1829.
- 12.) Johann Leutbecher, Bozzaris und Theone, Varnhagen, Schmalkalden 1824.
- 13.) A. von Tromlitz, Der Fall von Missolunghi, München 1828.
- 14.) O'ltzel, Die Freunde, Leipzig 1830.
- 15.) D. Christian Müller, Das Mädchen von Ithaka oder Odysseus Krone, Dresden 1824.

II Διηγήματα και τουβέλες

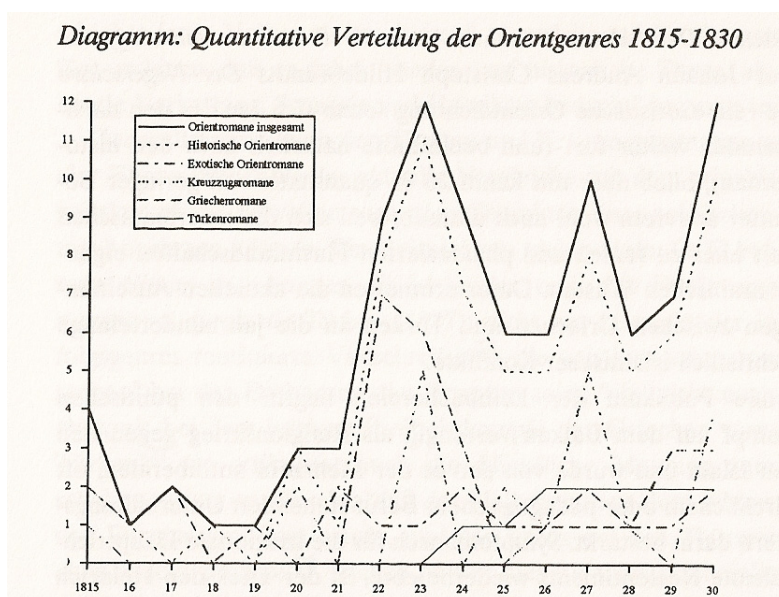
- 1.) Franz von Elsholz, Der neue Achilles, Köln 1821.
- 2.) Friedrich Pauer, Klein Teufelchen oder der Stiefbruder, Braunschweig 1828.
- 3.) G. Sellen, Der Todesruf, Leipzig 1828.
- 4.) W. Fischer, Die Beiden Freunde, Berlin 1829.

5.) E. Norden, Die Braut von Bornholm – Der Griechenfreund, Cöslin 1833.

6.) Harro Haring, Die Insel Sphagia. Erzählung, Luzern 1825.

Στο ερευνητικό πρόγραμμα του Πανεπιστημίου του Paderborn της Γερμανίας με τίτλο «Η ιστορία του γερμανικού μυθιστορήματος 1815 - 1830»¹⁶⁷ τα μυθιστορήματα με θέμα τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων κατά των Τούρκων κατατάχτηκαν στην κατηγορία «μυθιστορήματα της Ανατολής» („Orientromane“), αφού θέμα της συγκεκριμένης κατηγορίας αποτελούν οι χριστιανο-ισλαμικές διαμάχες. Από τους 1600 τίτλους μυθιστορημάτων, τα οποία κυκλοφόρησαν από το 1815 ως το 1830, 92 τίτλοι, δηλαδή περίπου 6%, μπορούν να συμπεριληφθούν στο είδος «μυθιστορήματα της Ανατολής».¹⁶⁸ Πάνω από το 80% αυτών των μυθιστορημάτων είναι ιστορικά ή έχουν σύγχρονο ιστορικό προσανατολισμό. 34% των ιστορικών μυθιστορημάτων της Ανατολής πραγματεύονται τον ελληνικό αγώνα για ελευθερία

Διάγραμμα ποιοτικής κατανομής του είδους «μυθιστορήματα της Ανατολής» 1815-1830

¹⁶⁷ Sudhoff, Dieter, Orangen und Datteln. Über den „orientalischen“ Roman der Restaurationszeit. [στο:] Norbert O. Eke und Hartmut Steinecke (Hrsg.), Geschichte aus der Geschichte, Wilhelm Fink Verlag, München 1994, σελ: 210.

¹⁶⁸ Αυτόθι, σελ: 186.

«Σύμφωνα με το χρονολογικό διάγραμμα ο αριθμός των μυθιστορημάτων με θέματα τους Έλληνες έφτασε στη μέγιστη τιμή αμέσως τον πρώτο χρόνο μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης – μία σαφή ένδειξη του πόσο γρήγορα ήξεραν να απαντήσουν οι Γερμανοί μυθιστοριογράφοι στην εκάστοτε συναισθηματική άνθηση. Στη συνέχεια μειωνόταν συνεχώς ο αριθμός τους, ανάλογα με τον γενικώς εξασθενημένο ενθουσιασμό, ενώ ανέβηκε ξανά μετά το 1826/27, μετά τα δραματικά γεγονότα της πτώσης του Μεσολογγίου και της ναυμαχίας του Ναυαρίνου.»¹⁶⁹

¹⁶⁹ Αυτόθι σελ: 189.

Β' Περιλήψεις, βιογραφικά συγγραφέων και καταγραφή στοιχείων σχετικά με την Ελλάδα και την Ελληνική Επανάσταση

Das Mädchen von Ithaka oder Odysseus Krone

(Το κορίτσι από την Ιθάκη ή η κορώνα του Οδυσσέα)

του **D. Christian Müller**

Δρέσδη 1824

Βιογραφικό του D. Christian Müller: Γεννήθηκε στις 18 Απριλίου το 1786 ή το 1790 στο Eisenach και πέθανε μετά το 1821, χωρίς να είναι γνωστή η ακριβής χρονολογία του θανάτου του. Σπούδασε στο Göttingen, εργάστηκε ως γραμματέας της κυβέρνησης στο Eisenach, έζησε στην Αγία Πετρόπουλη, το 1812 στο Παρίσι και στη συνέχεια στο Μόναχο. Το 1817 υπηρέτησε ως γραμματέας του υπουργικού συμβουλίου του πρίγκιπα Eugen v. Leuchtenberg. Ταξίδεψε στην Ελλάδα και την Ιταλία κι αργότερα εγκαταστάθηκε στη Γενεύη. Έργα του: *St. Petersburg. Ein Beitrag zur Geschichte unserer Zeit, in Briefen aus den Jahren 1810, 1811 und 1812, 1813, Reise durch Griechenland und die ionischen Inseln ... 1822, Das Mädchen von Ithaka oder Odysseus Krone, 1824, Farnkräuter, 1824, Roms Campagna in Beziehung auf die alte Geschichte, Dichtung und Kunst, 1824, R. Nerulos, Die neugriechische Literatur (übers.) 1827.*

Περίληψη

Στο νησί της Ιθάκης η όμορφη Ευδοκία ζει δύσκολα με τα τρία παιδιά της, ενώ ο σύζυγός της, ο Θεόδωρος Μαρτιλένγκο, βρίσκεται κλεισμένος στις φυλακές της Κέρκυρας. Όλα ξεκίνησαν χρόνια πριν, όταν η Ευδοκία, λίγο καιρό μόνο παντρεμένη, ακολουθούσε τον έμπορο άντρα της στα ταξίδια του. Σ' ένα από αυτά στη Μασσαλία,

ένας Άγγλος ευγενής, ο σερ Φ τους γλίτωσε τη ζωή από τα χέρια ληστών. Από εκείνη τη στιγμή το ζευγάρι απέκτησε φιλικές σχέσεις με το σερ Φ, ο οποίος όμως ερωτεύτηκε την όμορφη Ευδοκία και κάποια στιγμή της εξομολογήθηκε τα συναισθήματά του. Ωστόσο, εκείνη του ξεκαθάρισε ότι τον βλέπει μόνο σα φίλο και νιώθει ευγνωμοσύνη για την πράξη του που τους έσωσε τη ζωή. Ο σερ Φ προσβεβλημένος από τη στάση της ορκίστηκε ότι θα εκδικηθεί την ίδια και το σύζυγό της. Σε λίγο καιρό το νεαρό ζευγάρι επέστρεψε στην Κεφαλονιά μαζί με ένα μικρό κοριτσάκι που βρήκαν και πήραν κοντά τους για να το μεγαλώσουν σα δικό τους παιδί, ονομάζοντάς το Ειρήνη. Τα χρόνια περνούσαν και το ζευγάρι απέκτησε άλλα δύο παιδιά, την Μαρία και τον μικρό Αλέξανδρο. Η ζωή του κυλούσε ωραία, οι δουλειές του Θεόδωρου πήγαιναν καλά μέχρι τη μέρα που στο νησί έφτασε ο νέος κυβερνήτης, που δεν ήταν άλλος από τον σερ Φ. Με το που έφτασε στο νησί, μια από τις πρώτες του επισκέψεις ήταν στο σπίτι του Θεόδωρου. Η δίψα για εκδίκηση τον είχε οδηγήσει να δεχτεί τη θέση του κυβερνήτη, όμως τώρα κοντά πάλι στους παλιούς του φίλους και τα παιδιά τους, ένιωσε τόσο οικεία κι όμορφα, έτσι που η αρχική του σκέψη για εκδίκηση ξεθώριασε σχεδόν αμέσως. Ο καιρός περνούσε κι ο σερ Φ είχε γίνει σχεδόν αναπόσπαστο μέλος της οικογένειας Μαριλένγκο. Η εκτίμηση κι ο θαυμασμός που έτρεφε για την Ευδοκία σε αντιδιαστολή με την αδιαφορία του προς την κόρη του κόντη, Μπετίνα, ώθησε την πανούργα κοντεσίνα να πει ψέματα για την Ευδοκία ότι δήθεν δέχεται ύποπτες επισκέψεις από ένα Φλωρεντίνο ευγενή, τον Κάρλος. Ο σερ Φ παρακολούθησε κρυφά την Ευδοκία και τον Κάρλος και, παρερμηνεύοντας τα λόγια τους, πείστηκε για την ενοχή τους. Η παλιά φλόγα για εκδίκηση άναψε και πάλι. Εκμεταλευόμενος τις πολιτικές αναταραχές και τις αντιδράσεις του κόσμου ενάντια στην αγγλική κυριαρχία, κατηγορήσε τον Θεόδωρο για συμμετοχή στις ταραχές, με αποτέλεσμα τη φυλάκισή του και τη δήμευση της περιουσίας του.

Έτσι λοιπόν η Ευδοκία βρέθηκε στην Ιθάκη μαζί με τα παιδιά της και τον πιστό υπηρέτη τους, τον Γρηγόρη, στο μικρό κτήμα τους στο Βαθύ. Οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης κι ο ξαφνικός θάνατος του μικρού Αλέξανδρου έκαναν ακόμη πιο οδυνηρή τη ζωή της Ευδοκίας. Στο γειτονικό κτήμα, ιδιοκτησία ενός ιδιαίτερα φιλάργυρου και δύστροπου ανθρώπου, του εμπόρου Βασιλίδη, ερχόταν συχνά ο γιος του ο Φίλιππος, που ήταν

πολύ καλός στο τραγούδι, στο οποίο είχε εξασκηθεί κατά την παραμονή του στην Ιταλία. Μετά από παρότρυνση της Ευδοκίας, ο Φίλιππος άρχισε να διδάσκει τραγούδι και κιθάρα στην Ειρήνη, ενώ εκείνη του μάθαινε αρχαία ελληνικά. Πολύ γρήγορα τρυφερά αισθήματα αναπτύχθηκαν ανάμεσα στους δύο νέους, οι οποίοι κι αρραβωνιάστηκαν παρά τις αρχικές αντιρήσεις του γερο-Βασιλίδη.

Στο μεταξύ ο Θεόδωρος είχε μεταφερθεί στις φυλακές της Κέρκυρας και οι συνθήκες διαβίωσής του είχαν βελτιωθεί αισθητά. Στην Κέρκυρα όμως τώρα βρισκόταν και η Μπετίνα, η οποία είχε καταφέρει να εισχωρήσει στον κύκλο της συζύγου του Άγγλου συγκυβερνήτη λόγω της ευγενούς βενετσιάτικης καταγωγής της. Εκεί προσπαθούσε να προσεγγίσει το δεύτερο γιο του συγκυβερνήτη, το Γουίλιαμ, ο οποίος όμως δεν της έδειχνε κανένα ενδιαφέρον, αφού διατηρούσε σχέση με τη Ρόζα, κόρη του Κερκυραίου ναυτικού Δημήτρη που ήταν και γνωστός της Ευδοκίας. Ο πρώτος γιος του συγκυβερνήτη, ο Καρλ, ένας πολύ κακός χαρακτήρας, σ' ένα ταξίδι του στην Κεφαλονιά είχε δει την Ειρήνη κι επιθυμούσε διακαώς να την κατακτήσει. Η Μπετίνα λοιπόν μαζί με τον Καρλ κατέστρωσαν το σχέδιο να φέρουν την Ειρήνη, με αφορμή τον πατέρα της, στην Κέρκυρα, για να ικανοποιήσει ο καθένας τους δικούς του σκοπούς.

Πραγματικά η Ειρήνη μετά από διάφορες περιπέτειες – που παραλίγο να καταλήξει στο χαρέμι του Αλή Πασά – έφτασε στην Κέρκυρα, όπου καθημερινά επισκεπτόταν τον πατέρα της κι υπέμενε την ασφυκτική πολιορκία του Καρλ, που έμμεσα άφηνε να εννοηθεί ότι χάρη σ' αυτόν και τον πατέρα του, ο Θεόδωρος απολάμβανε ευνοϊκότερες συνθήκες στη φυλακή. Στο μεταξύ ο Φίλιππος βρισκόταν στην Ιταλία για εμπορικές υποθέσεις, γεγονός που καθιστούσε την επικοινωνία του με την Ειρήνη τρομερά δύσκολη, αφού ο πατέρας του αρχικά κατέστρεφε τα γράμματα που ελάμβανε για την αρραβωνιαστικιά του γιου του.

Στη γιορτή για τα γενέθλια του συγκυβερνήτη της Κέρκυρας, η Μπετίνα είχε συννενοηθεί με τον έμπιστο υπηρέτη της Ντιέγκο να ρίξει όπιο στο κρασί και τα εδέσματα από τα οποία θα έπινε και θα έτρωγε η Ειρήνη, με σκοπό να χάσει τις αισθήσεις της και να μεταφερθεί στο δωμάτιο της Μπετίνα, όπου εκεί πια θα ήταν εύκολη λεία για τον Καρλ. Τη συγκεκριμένη βραδιά, ο σερ Γουίλιαμ, αδελφός του Καρλ, είχε αναλάβει υπό την

προστασία του την Ειρήνη και γρήγορα ανακάλυψε το δόλο σχέδιο της Μπετίνας. Απειλώντας τον Ντιέγκο, ο οποίος του αποκάλυψε τα πάντα σχετικά με τις προθέσεις της κυράς του, ο Γουίλιαμ τον ανάγκασε να ρίξει όπιο στο ποτό της Μπετίνας, όπως και τελικά συνέβη, με αποτέλεσμα η δεύτερη να πέσει σε ύπνο βαθύ μέχρι την επόμενη μέρα.

Με το τέλος της γιορτής ο Γουίλιαμ συνόδεψε την Ειρήνη στη φυλακή του Παλαιού Φρουρίου όπου διέμενε σ' ένα κελί που της είχε παραχωρηθεί ακριβώς δίπλα σ' εκείνο του πατέρα της. Εκεί την ερχόμενη μέρα την συλλάβανε με την κατηγορία της απόπειρας δηλητηρίασης της Μπετίνας και την μεταφέρανε σε μια άλλη φυλακή. Το πρωί της ίδιας μέρας, όταν η Μπετίνα συνήλθε κι αντιλήφθηκε τι είχε συμβεί, συνάντησε αμέσως τον Ντιέγκο που της ομολόγησε τι είχε πράξει την προηγούμενη βραδιά υπό τις απειλές του Γουίλιαμ. Έτσι, αφού η Μπετίνα κατάφερε να πείσει το συγκυβερνήτη να απομακρύνει τον Γουίλιαμ, στέλνοντάς τον στην Αγγλία, κατέστρωσε το νέο δολοπλόκο σχέδιο κατηγορίας της Ειρήνης, έχοντας ως συμμάχους της πάντα τον Καρλ και τον Ντιέγκο.

Η Ειρήνη εν τω μεταξύ παρουσιάστηκε στον αστυνομικό επιθεωρητή, ο οποίος της ανακοίνωσε τις κατηγορίες που την βάραιναν και της ζήτησε να ομολογήσει την πράξη της, πράγμα που φυσικά η Ειρήνη δεν έκανε, αλλά παραδέχτηκε μόνο το μίσος της για την Μπετίνα, γεγονός που δυσχέραινε ακόμη περισσότερο την ήδη δυσμενή θέση της. Στη συνέχεια μεταφέρθηκε και πάλι στη νέα φυλακή, όπου το ίδιο βράδυ δέχτηκε την επίσκεψη του Καρλ. Εκείνος θέλησε με απειλές για τη ζωή του πατέρα της να την πείσει να υποκύψει στις προθέσεις του. Η Ειρήνη όμως αρνήθηκε κατηγορηματικά και στην προσπάθεια να ξεφύγει από τα χέρια του, τον κάρφωσε με το μαχαίρι που έκρυβε. Ο Καρλ σωριάστηκε στη γη μέσα σε μια λίμνη αίματος, κι ενώ τον έπαιρναν από το κελί, πέρασαν αλυσίδες στην Ειρήνη. Από τη δεινή θέση που βρισκόταν η Ειρήνη, την έβγαλε την επόμενη μέρα η είδηση ότι σύντομα πολύ θα έφτανε πάλι στην Κέρκυρα ο κυβερνήτης. Ο συγκυβερνήτης σε κατάσταση πανικού μαζί με την Μπετίνα, φοβούμενοι μήπως αποκαλυφθούν οι σκευωρίες τους, και με την παραίνεση του σερ Φ που βρισκόταν επίσης στην Κέρκυρα κι έχοντας συναίσθηση του μέγα λάθους και της

αδικίας που διέπραξε πριν τρία χρόνια εις βάρος της οικογένειας Μαρτιλένγκο, αποφάσισαν να απαλλάξουν των κατηγοριών την Ειρήνη κι ελεύθερη να την στείλουν πίσω στην Ιθάκη, όπως κι αμέσως έγινε.

Στην Ιταλία τώρα που βρισκόταν ο Φίλιππος, όπου είχε γνωριστεί με τη Γερμανίδα βαρόνη Herault, και τη φίλη της βαρόνης Renault που δεν ήταν άλλη από την Τζούλια, τη φίλη του σερ Φ από το Παρίσι, πληροφορήθηκε την τραγική είδηση της φυλάκισης της αγαπημένης του, οπότε αποφάσισε να επιστρέψει αμέσως στην Ιθάκη. Εκεί στο μεταξύ η Ειρήνη είχε βρει μια αρχαία κορώνα, η οποία πίστευε ότι ανήκε στον Οδυσσέα.

Ο κυβερνήτης είχε φτάσει στην Κέρκυρα κι εκεί στη γιορτή υποδοχής του στο νησί, ο σερ Φ, που είχε ήδη έρθει σε συνεννόηση με την Ευδοκία και την Ειρήνη σχετικά με το τι έπρεπε να πράξουν για να απελευθερώσουν τον Θεόδωρο, αποκάλυψε ο ίδιος τα δολοπλόκα σχέδια της Μπετίνας, παρουσιάζοντάς του ως απόδειξη ένα γράμμα της ίδιας προς τον πατέρα της με όλες τις λεπτομέρειες, ενώ αμέσως μετά η νεαρή Ειρήνη προσέφερε στον κυβερνήτη την κορώνα του Οδυσσέα ως δώρο.

Έτσι τελικά ο κυβερνήτης πείθεται κι απελευθερώνει τον Θεόδωρο και του επιστρέφει την περιουσία του στην Κεφαλονιά. Όλοι μαζί γυρίζουν στο Αργοστόλι, όπου θερμή υποδοχή τους επιφυλάσσουν οι κάτοικοι του νησιού. Σε δυο βδομάδες γίνεται ο γάμος του Φίλιππου και της Ειρήνης. Εκεί στην εκκλησία βρίσκεται και η Τζούλια, στην οποία έχει γράψει ο σερ Φ παραδεχόμενος την αγάπη του γι' αυτήν. Ο σερ Φ ζητά από τον ιερέα να παντρέψει κι αυτούς' έτσι στην ίδια εκκλησία λαμβάνει χώρα κι ένας δεύτερος γάμος. Ο Θεόδωρος κι η Ευδοκία ζουν ευτυχισμένοι μαζί με τα παιδιά και τα εγγόνια τους στην Κεφαλονιά, ενώ η Μπετίνα εξαφανίζεται από την Κέρκυρα και ζει κάπου στην Ιταλία.

Σχόλια

Πρώτο μέρος

Σελ:3 *...Dies war noch kurz nach der venezianischen Herrschaft über die ionischen Inseln, wo Argostolis Handel in herrlicher Blüthe zu sehen war,...*

Αναφορά στη βενετσιάνικη κυριαρχία στα Ιόνια Νησιά.

Σελ:30 ...*Bei der Veränderung in dem Schicksale der Ionischen Inseln durch den Pariser Frieden,...Er erhielt sie auch als Gouverneur von Ceffalonia und ging sogleich nach Italien ab, nicht ohne sonderbares Widersterben und heimlichen Unwillen...*

Επισήμανση της αλλαγής της κατάστασης στα Ιόνια Νησιά εξαιτίας της συνθήκης ειρήνης του Παρισιού.

Σελ:77 ...*Kurze Zeit vorher waren auf Zante die politischen Unruhen gegen der englischen Regierung Wortbrüchigkeit und Druck ausgebrochen. ...*

Ξέσπασμα πολιτικών ταραχών στο Ζάντε εξαιτίας της καταπίεσης και της αθέτησης του λόγου από μέρος της αγγλικής κυβέρνησης.

Σελ: 77 ..., *auch in dieser Stadt die ächten Ceffalonioten gegen die englische Regierung aufzuregen,... .Dieser Briefwechsel stand mit einem ähnlichen nach S. Maura und Corfu in Verbindung. ...*

Εξάπλωση των αντιδράσεων κατά της αγγλικής κυβέρνησης και στην Κεφαλονιά με τη συμμετοχή πολλών Κεφαλονιτών.

Σελ: 78-79 ... *Denn die Masregeln, welche sogleich gegen Theodor und seine Familie ergriffen wurden, waren sehr hart. ..., alle seine Papiere ohne Unterschied versiegelt mitzubringen, ..., wenn es dunkel geworden, im Gefängniß des Gouvernements zu verwahren. ...*

Άρση σκληρών μέτρων εναντίον όσων συμμετείχαν στον ξεσηκωμό κατά των Άγγλων, όπως για παράδειγμα δήμευση ατομικής ιδιοκτησίας, σφράγισμα προσωπικών εγγράφων, σύλληψη και φυλάκιση.

Σελ:84 ... *Denn von ihrer sicilianischen Erziehung war zu rühmen, daß Eudokia schreiben gelernt hatte. ...*

Υπαινιγμός σχετικά με το πόσο ασυνήθιστο ήταν τη συγκεκριμένη εποχή για μια γυναίκα στην Ελλάδα να γνωρίζει γραφή, μια και η Ευδοκία όφειλε την ικανότητά της να γράφει και να διαβάζει στην καταγωγή της από τη Σικελία. Διαφαίνεται ότι η μόρφωση αποτελούσε προνόμιο μόνο των αντρών.

Σελ: 85 ... *der durch seine vielfachen Verbindungen und weitausgreifenden Projekte für die Ruhe der ionischen Inseln sehr gefährlich sein. ...*

Υπαινιγμός για τις ταραχές στα Ιόνια Νησιά.

Σελ: 91-92 ... *Des Altgriechischen kundig, hatte er mit diesem angefangen. Schon im eilsten Jahre las Irene mit großer Freude Homer,..... Von der Mutter lernte sie spielend Italienisch und zuletzt Spanisch... . Theodors ausgezeichnete Büchersammlung hörte*

durch Irenen auf ein Blendwert des Luxus zu sein, den sie führte die stummen Geister ins Leben. ...

Αναφορά στον Όμηρο.

Αναφορά στην παιδεία της νεαρής Ειρήνης που γνώριζε αρχαία ελληνικά, ιταλικά και ισπανικά.

Σημαντική η συμβολή της μητέρας στην καλλιέργεια και μόρφωση των παιδιών, αφού η Ευδοκία ήταν εκείνη που δίδασκε στην κόρη της την ιταλική γλώσσα.

Σελ: 92 ... *Als sie mit der Mutter von Ceffalonia nach Ithaka wander mußte, war es ihr nur erlaubt, einen kleinen Homer mitzunehmen. ... - einst des Dichters herrliche Gestalten gewandelt waren, ... , mußte ihr der Besitz der homerischen Gesänge von unnennbarem Werthe sein. ...*

Αναφορά στον Όμηρο και τα έπη του.

Σελ: 93 ... *Dieser Sohn, Philipp geheißen, war das einzige Kind des Alten, und es hätte also wohl etwas auf seine Erziehung gewendet werden können. Das war aber damals in Bathi nicht Sitte, und ware es Sitte gewesen; ...*

Η μόρφωση των παιδιών εκείνη την εποχή δεν αποτελούσε σύνηθες φαινόμενο στην Ιθάκη αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα κατ'επέκταση.

Σελ: 110 -111 ... *der Ioniern mußte gleich vom Anfange an die Regierungs- und Handlungsweise der Briten auf ihrer Inseln um so auffallender und unerträglicher scheinen, als sie von den Zeiten der russischen und französischen Regierung an Gerechtigkeit und Milde gewöhnt waren. ... , freudig alle Mittel anwendeten und übten, welche nur zu ihrem Zwecke führen konnten, zu diesem Zwecke, der wahrscheinlich dem Cabinete von St. James ein anderer ist, als der Menschheit. ...*

Παρουσίαση της σκληρότητας της αγγλικής κυβέρνησης στα Ιόνια Νησιά σε σχέση με την πολιτική των Γάλλων και των Ρώσων κατά τη δική τους κυριαρχία στα Επτάνησα.

Σελ: 112 ... , *um unseren Theodor Martilengo der thätigen Theilnahme an einer Bewegung der unterdrückten ionier gegen das Gouvernement zu Corfu, bei den gutdenkenden Lesern die Achtung nicht verlieren zu lassen, die er sich bisher verdient haben dürfte. ...*

Η ύπαρξη κινήματος κατά της αγγλικής κυριαρχίας στην Κέρκυρα.

Σελ: 116 ... *Philipp hatte nehmlich große Lust, Altgriechisch, das Litterale, wie man's in Griechenland nennt, zu lernen, welches er in seiner frühern Jugend einmal angefangen. ...*

Χαρακτηρισμός των αρχαίων ελληνικών ως «λόγια γλώσσα», γεγονός που υποδηλώνει τη σημαίνουσα θέση που κατείχαν τη συγκεκριμένη εποχή στην Ελλάδα, αλλά και κατ' επέκταση στην Ευρώπη και τη Γερμανία ειδικότερα, αφού Γερμανός είναι ο συγγραφέας του εν λόγω μυθιστορήματος.

Σελ: 116 ... *Bei diesem Unterricht war Irene nicht von den Mauertrümmern des Gartens wegzubringen, weil sie sich nicht ausreden ließ, daß dieselben zu dem Pallaste ihres länderkundigen, vielerfahrenen Königs gehörten. ...*

Έμμεση αναφορά στον Οδυσσέα.

Σελ: 116 -117 ... *Dazwischen brachte sie ihrem Philipp Kenntnisse der alten Griechengeschichte bei. So war e seine Lust, ihr zuzuhören, wenn sie ihn mit leuchtenden Augen von den Perserkriegen, von Timoteon, von Kleomenes und von Kerkyra's Heldenkämpfen gegen Korinthos und Sparta erzählte. ... Aus der Büchersammlung eines Freundes zu S. Maura verschaffte sich Philipp manche von den griechischen Klassikern, besonders einige Tragödien des Aeschylos, welche nicht mehr von ihm wichen. ...*

Αναφορά σε ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα της αρχαίας Ελλάδας, όπως οι περσικοί πόλεμοι, ο Τιμόθεος, ο Κλεομένης και οι ηρωικοί αγώνες των Κερκυραίων εναντίον της Κορίνθου και της Σπάρτης. Ακόμη αναφέρονται γενικά οι αρχαίοι κλασικοί και πιο συγκεκριμένα ο Αισχύλος και οι τραγωδίες του.

Σελ: 120 ... *In Basilides Hause lebte ein alter treuer Albanese, der Philipp auf seinen Armen groß gezogen, ihn dann Schießen und Schwimmen gelehrt hatte, und mit unedlicher Unabhängigkeit ihm zugethan war. Diesen vertraute Philipp sein schweres Herzleid. ...*

Θετική αναφορά στο πρόσωπο ενός Αρβανίτη, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως έμπιστος της οικογένειας στην οποία εργάζεται. Χαρακτηρισμός που ενισχύεται μέσα από την παρουσίαση της ενασχόλησης του συγκεκριμένου ατόμου με την ανατροφή του μονάκριβου γιου της οικογένειας Βασιλίδη και την αμέριστη αφοσίωσή του στο νεαρό, ο οποίος άλλωστε τον εμπιστεύτηκε ανοίγοντάς του την καρδιά και εκμυστηρεύοντάς του την μεγάλη του αγάπη για την Ειρήνη.

Σελ: 125 – 126 ... *“Herr Vater, darauf war ich nicht gefaßt. Wie? Sind Sie ein ionischer Grieche, daß Sie Theodor Martilengo einen Landesverräther nennen, ihn, den jeder auf unseren Inseln mit Recht verehrt, ,, daß Sie es wagen, über sie zu schimpfen? ...*

Έμμεση αμφισβήτηση της ελληνικότητας ενός Επτανήσιου Έλληνα πολίτη όταν, αυτός αποκαλεί προδότη κάποιον συμπατριώτη του που είναι εναντίον των Άγγλων.

Σελ: 128 ... *Nachdem nun Spiridion gerufen worden und Basilides sich mit diesem ächt griechischen Schlaukopfe berathen hatte, ,,,*

Αναφορά στην ελληνική εξυπνάδα.

Σελ: 130 ... *und nun zur italiänischen Sprache überspringen mußten, die ja auch gleichsam die Geburtshelferin des Neugriechischen ist. ...*

Αναφορά στην επίδραση της ιταλικής γλώσσας στα Νέα Ελληνικά.

Σελ: 144 ... , *müßten die Frauen anderer Nationen bedauern, nicht zu jenem Inselvolke zu gehören, das uns Ioniern so verhaßt ist.*

Σελ: 180 ... *“ Er sei... Geschlecht. “*

Αναφορά σε έναν Αρμένιο, ο οποίος αρχικά υπήρξε κλέφτης αλλά στη συνέχεια μετανόησε κι έγινε μοναχός.

Σελ: 186-187 ... *Gegen Abend zeigte sich ein großes englisches Schiff. Die gewöhnlichen Nothzeichen wurden gegeben und die große ionische Flagge aufgezogen. Aber die Britten seegelten stolz vorüber, denn die Rettung eines so kleinen Fahrzeugs schien ihnen nicht der Mühe werth. Bald darauf gewahrte man ein griechisches Handelsschiff. Es veränderte seinen Lauf, als es die nothleidende Barke sah und näherte sich. ...*

Εδώ παρουσιάζεται η ασπλαχνία, η αδιαφορία και η αναληψία των Άγγλων σε αντιδιαστολή με τη συμπεριφορά του Ελλήνων ναυτικών που αλλάζοντας ρότα και συντρέχοντας το πλεύσιμο που βρισκόταν σε ανάγκη επέδειξαν πονοψυχία, συμπόνια και φιλόφρονα αισθήματα.

Σελ: 194 ... *Die Türken begnügten sich, dem Capitain funfzig Streiche auf die Fußsohlen zu geben und sodann fluchend zurück zu rudern.*

Αναφορά στη βαρβαρότητα των Τούρκων που με τη μέθοδο της φάλαγγας βασάνισαν τον Έλληνα καπετάνιο.

Σελ: 237 ... , *wie eine freie Griechin und wie ein treues Mädchen zu sterben.*

Η αξία της ελευθερίας και της τιμής για μία Ελληνίδα και κατ'επέκταση η ανυπολόγιστη σημασία και βαρύτητα που είχαν για όλους τους Έλληνες.

Σελ:253 ... *Alle horchen zu, denn dieser da redet, unser Athenienser Aristides. Die geflügelte Redekunst sitzt auf seinem lieblichen Mund, ... Um als ächter Grieche der Schönheit des Worts auch die Schönheit der Form beizugesellen, ..., durch dessen Schönheit der Glieder Bau hervorschimert.*

Αναφορά στον Αθηναίο ρήτορα Αριστείδη και στην τέχνη του λόγου στην Ελλάδα.

Σελ: 254 ... *Es ist sehr angenehm umzugehen mit diesen gebildeten herzlichen Leuten. Ich bin erstaunt, wie viel sie bei ihrer Jugend von unserem Griechenland wissen. Einige waren sogar schon in Athen und haben treffliche Zeichnungen von da mitgebracht.*

- Οι Γερμανοί διέθεταν πλούσιες γνώσεις για την Ελλάδα, γεγονός που προκαλεί την έκπληξη του Έλληνα συνομιλητή.
- Εντοπισμός διαφορών μεταξύ Άγγλων και Γερμανών. Οι Άγγλοι παρουσιάζονται κρύοι και δίχως τον ενθουσιασμό των Γερμανών για την Ελλάδα.

Σελ: 267-268 ... *Ich kaufte hier von dem Cicerone zwei schöne Silbermünzen aus der besten griechischen Kunstzeit. Sie sind hier gefunden worden. Ich bringe sie Dir mit, meine liebe Schatzmeisterin.*

Αναφορά στα αρχαία ελληνικά έργα τέχνης που υπήρχαν σε πολλές περιοχές της Ιταλίας. Παράλληλα θίγεται το φαινόμενο της αρχαικαπηλείας που ήκμαζε τη συγκεκριμένη εποχή στην Ευρώπη κι έπληττε τους αρχαιοελληνικούς θησαυρούς.

Σελ: 268 ... *Der Tempel des Poseidon würde kaum 500 Menschen fassen, aber mehrere Tausend scheinen darin bequem Platz zu haben.*

Αναφέρεται στον αρχαιοελληνικό ναό του Ποσειδώνα στην Ποσειδωνία της Ιταλίας.

Σελ: 281 ... *Ich sollte nun wohl alles wissen: Wer die wunderbare Pythia sein, wie sie heiÙe, und wie die Erzeuger, woher sie unsere Liebe, und so manches von den ionischen Inseln wisse?*

Αναφορά στην Πυθία.

Δεύτερο μέρος

Σελ: 44 ... *Hat Dich denn bei den Ruinen von Pästum keine Schmerzensträne beschlichen über das Schicksal unseres Vaterlandes? Hast Du durch den dorischen Säulenchor nicht eine düster umpflorte Gestalt wandern sehen? – Es war Hellas.*

- Αναφορά στη μοίρα της πατρίδας Ελλάδας.
- Αναφορά στον αρχαιοελληνικό ναό του Ποσειδώνα στην Ιταλία.

Σελ: 45 ... *Die einzige Freude quillt mir rein aus meiner Kindespflicht, aus der Sorge für den edeln Theodor, ... womit sich unsere Griechenväter das Unglück schmückten, welches ihnen das Schicksal zu tragen gab.*

- Έμμεση αναφορά στα δεινά που υπομένουν οι Έλληνες πατεράδες: φυλάκιση, στερήσεις, ξεριζωμός.

Σελ: 46 ... *Räche mich dann an den Feinden unseres Vaterlandes, und ich will Dir aus den goldenen Friedeshöhen dankend zulächeln und dich nachziehen auf das seelige Göttereiland. ...*

- Η παρότρυνση της Ελληνίδας κόρης προς τον αρραβωνιαστικό της, σε περίπτωση που η ίδια πεθάνει, να εκδικηθεί για το θάνατό της με το να πολεμήσει τους εχθρούς της πατρίδας τους, υποδηλώνει την αμέριστη και βαθιά αγάπη που έτρεφαν οι Έλληνες για την πατρίδα τους που προσπαθούν να εκμεταλευτούν ακόμη και το ίδιο το θάνατό τους προς όφελος της Ελλάδας.

Σελ: 60 ... *Ich vermuthe, „„ , ein Gegenstand der Unterdrückung werden konnte. Es muß recht schlimm um eine Regierung stehen, die solche Feinde fürchtet, und solche Mittel gebraucht.*

- Η εφαρμογή της λογοκρισίας στην αγγλοκρατούμενη Κέρκυρα ακόμη και στις ερωτικές επιστολές, μέτρο καταπίεσης που υποδηλώνει την τραγική κατάσταση μίας κυβέρνησης(υπονοεί την αγγλική κυβέρνηση στα Επτάνησα) που χρησιμοποιεί τέτοια μέσα και βλέπει παντού εχθρούς.

Σελ: 60 ... *Wir armen Griechen lernen doch nach und nach recht viel tragen. Wer zweifelt nun noch daran, daß wir ein gelehriges Volk sind?*

- Άλλη μια γενική αναφορά στα δεινά που υπομένει ο ελληνικός λαός.

Σελ: 126 ... *Indessen brach auf Zante die Untersuchung wegen politischer Umtriebe aus.*

- Πολιτικές αναταραχές στη Ζάκυνθο.

Σελ: 126-127 ... *Es tut mir unendlich leid, der Mann war und blieb mir befreundet. Und – gestehe ich es aufrichtig – ich fühle die Gerechtigkeit seiner Sache.*

- Ένδειξη κατανόησης από την πλευρά του Άγγλου για τις κινήσεις απελευθέρωσης των Ελλήνων στα Επτάνησα.

Σελ: 127 ... *Ich fand darin Schriften und Plane für die Befreiung Griechenlands, Ich verbrannte sie also, und ließ nur einige wenigbedeutende Briefe allgemeinen Sinnes bei den andern kaufmännischen Schreibereien, und versiegelte alles wieder.*

- Αναφορά στα σχέδια για την απελευθέρωση της Ελλάδας.

Σελ: 177 ... *„Nicht dem Empörer, sondern nur dem wackern Manne, der an die Rechte seines Vaterlands dachte, welche wir diesem versprochen haben. -“*

- Εκφράζεται η επιθυμία των Ελλήνων για ελευθερία.
- Αναφορά στον αγώνα για τα δίκαια της πατρίδας τους.

Σελ: 196 ... *Theodors Befreiung war in der kurzen Zeit von Mund zu Mund gegangen. Alle guten Ionier betrachteten sein Glück wie die eigene Sache, hatten sie doch vorher seine Haft als Strafe edlen Vaterlandsinnes ansehen müssen! ...*

- Εγκωμιασμός του πατριωτισμού των Επτανήσιων.

Σελ: 200 ... *Die Trauung begann und nach griechischer Kirchenweise ... Locken. ...*

- Ορθόδοξος γάμος.
- Το στεφάνωμα εδώ γίνεται με κορώνα αντί για στέφανα.

Σελ: 203 ...*In der neuesten Zeit war Philipp einer der Edeln auf den ionischen Inseln, die thätig ihre griechischen Landsleute unterstützen, als der Tag der Befreiung sie aufrief. ...*

- Παροχή υποστήριξης από τους Επτανήσιους στον αγώνα για λευτεριά της πατρίδας από τους Τούρκους.

Athanasia, die schöne Griechin aus Samos

(Αθανασία, η ωραία Ελληνίδα από τη Σάμο)

Ανώνυμος

Λειψία 1829

Περίληψη

Στο νησί της Χίου ζει ο έμπορος Μιχάλης μαζί με το γιο του Αλέξη που έχει αναλάβει μεγάλο μέρος των επιχειρήσεων του πατέρα του. Το κλείσιμο μιας νέας δουλειάς φέρνει τον Αλέξη στο νησί της Σάμου. Εκεί παράλληλα με τις δουλειές τους θα αναπτύξει φιλικές σχέσεις με το γιατρό Γκούρα, τον οποίο ο Αλέξης γνώρισε στο πλοίο προς τη Σάμο. Σε ένα περίπατό του ο Αλέξης θα συναντήσει μία φτωχιά γυναίκα που ζητά τη βοήθειά του. Τον οδηγεί σε μια πάμπτωχη καλύβα, μέσα στην οποία βρίσκεται βαριά άρρωστη η κόρη της. Ο Αλέξης καλεί τον Γκούρα, που βάζει τα δυνατά του για να επαναφέρει τη νεαρή κοπέλα.

Ο Αλέξης τις επισκέπτεται συχνά και κάνει ό,τι μπορεί για να συμπαρασταθεί στις δύο απροστάτευτες γυναίκες. Η κόρη συνέρχεται και ο Αλέξης νοικιάζει ένα σπίτι για αυτές στην πόλη της Σάμου, όπου και μετακομίζουν, χωρίς να ζητήσει κανένα αντάλλαγμα παρά τα πειράγματα του φίλου του Γκούρα, ο οποίος είναι ιδιαίτερα φιλοχρήματος και ποτέ δε δίνει τίποτα σ' ένα ζητιανό που συχνά συναντούν στο δρόμο τους, εν αντιθέσει βέβαια με τον φιλεύσπλαχνο Αλέξη.

Σε μια από τις επισκέψεις του στις δύο προστατευόμενες του ο Αλέξης μαθαίνει την τραγική ιστορία τους. Η μητέρα ήταν παντρεμένη με τον έμπορο Μιραντάνη στο Μοριά και ζούσαν τρισευχισμένοι με τη κόρη τους Αθανασία, πέρα των προβλημάτων που κατά καιρούς αντιμετώπιζαν με τον πασά της περιοχής, γιατί ο Μιραντάνης αρνιόταν να τον προσκυνήσει. Τα πράγματα όμως χειροτέρεψαν όταν η Αθανασία, μεγαλώνοντας, εξελίχθηκε σε μια πανέμορφη κοπέλα, την οποία ο πασάς έβαλε στο μάτι κι ήθελε με κάθε τρόπο να την φέρει στο χαρέμι του. Η οικογένεια αποφάσισε λοιπόν να φύγει

κρυφά. Τις δουλειές του πατέρα ανέλαβε ένας φίλος της οικογένειας, όμως στο δρόμο δέχτηκαν επίθεση από ανθρώπους του πασά. Οι δυο γυναίκες γλίτωσαν χάρη στη βοήθεια ενός πιστού τους υπηρέτη, ο Μιραντάνης όμως έπεσε πολεμώντας. Από τα χρήματα που έλαβαν από το φίλο τους, που πούλησε όλη τους την περιουσία, τους απόμεινε ένα μικρό ποσό, γιατί έπρεπε να πληρώσουν κι ένα χρέος του πατέρα σ' έναν έμπορο στη Χίο, ο οποίος δεν ήταν άλλος από τον πατέρα του Αλέξη. Ο Αλέξης τους επέστρεψε το ποσό και λίγο αργότερα ζήτησε σε γάμο την Αθανασία, αφού αμοιβαία αισθήματα αγάπης είχαν γεννηθεί ανάμεσα στους δύο νέους.

Στο μεταξύ ο γιατρός Γκούρας αναχώρησε για το Μοριά, όπου είχε φτάσει η φήμη του ως καλός γιατρός, με σκοπό να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε κάποιον πασά της περιοχής. Ο Αλέξης σχεδίαζε να επιστρέψει σύντομα στη Σάμο μαζί με την Αθανασία και τη μητέρα της, όμως ένα επείγον μήνυμα σχετικά με την άσχημη κατάσταση της υγείας του πατέρα του, τον ανάγκασε να φύγει άρον-άρον για το νησί του. Με το που έφτασε ο Αλέξης στη Σάμο, βρήκε τον πατέρα του ετοιμοθάνατο, που όμως γρήγορα ξεπέρασε τον κίνδυνο κι ανάρρωσε πλήρως. Ο Αλέξης ανέλαβε και πάλι τις δουλειές του πατέρα που είχαν μείνει πίσω εξαιτίας της ασθένειάς του, κι έτσι ο καιρός περνούσε χωρίς καμιά απάντηση στα γράμματά του από την Αθανασία.

Επιστρέφοντας και πάλι λοιπόν στη Σάμο, βρήκε το σπίτι των δύο γυναικών να κατοικείται από άλλον. Πληροφορήθηκε το θάνατο της μητέρας της Αθανασίας, όμως η ίδια η Αθανασία ήταν άφαντη. Σχεδόν λιπόθυμο σε άθλια κατάσταση βρήκε τον Αλέξη ο ζητιανός στον οποίο ο Αλέξης πάντα έδινε χρήματα. Αυτός ονομάζεται Δανιήλ κι είναι αυτός που τον πληροφορεί σχετικά με την Αθανασία. Δύο βδομάδες αφού έφυγε ο Αλέξης στη Σάμο επέστρεψε ο φίλος του ο Γκούρας, αυτή τη φορά ως απεσταλμένος του πασά από το Μοριά, ο οποίος έναντι μεγάλης χρηματικής ανταμοιβής είχε έρθει με σκοπό να οδηγήσει στον πασά την Αθανασία. Έβγαλε από τη μέση τη μητέρα και λέγοντας ψέματα στην Αθανασία ότι θα την πάει στη Χίο στον Αλέξη, την μετέφερε με δόλο στο Μοριά.

Ο Αλέξης με τη βοήθεια του Δανιήλ ναυλώνει ένα πλοίο για το Μοριά. Εκεί απελευθερώνουν την Αθανασία, ενώ ο Γκούρας πέφτει νεκρός κατά την αναμέτρησή

τους. Επιστρέφουν στη Χίο, όπου κι εκεί τους περιμένει μία δυσάρεστη έκπληξη. Στο νησί επικρατούν ταραχές, κι ο πατέρας του Αλέξη, βαριά πληγωμένος από τους Τούρκους ίσα που προλαβαίνει να δώσει την ευχή του στους δύο νέους και πεθαίνει. Ο Αλέξης βαθιά συντετριμένος αποφασίζει να εγκαταλείψει την πατρίδα του και μαζί με την Αθανασία να ζήσουν στην Αγγλία, όπου ο πατέρας του είχε προνοήσει να μεταφέρει τα χρήματά τους.

Έτσι ο Αλέξης κι η Αθανασία παντρεύονται και ξεκινάνε μια νέα ζωή στην αγγλική ύπαιθρο μαζί πάντα με τον Δανιήλ. Η Αθανασία γεννά ένα αγοράκι, όμως λίγες μέρες αργότερα αυτό θα πεθάνει, βυθίζοντας τους γονείς του στη θλίψη. Πουλάνε λοιπόν το σπίτι και μετακομίζουν στο Λονδίνο. Εκεί ο Αλέξης θα συναντήσει τον παιδικό του φίλο από τη Χίο, τον Αρέθα που βρισκόταν στο Λονδίνο για θέματα του ελληνικού αγώνα. Μέσω αυτού έρχεται κι ο Αλέξης σε επαφή με πατριώτες του εξωτερικού, που συγκεντρώνουν χρήματα για να βοηθήσουν τους αγωνιζόμενους συμπατριώτες. Ο Αλέξης αποκτά έντονο ενδιαφέρον για τη μεγάλη υπόθεση της πατρίδας κι αποφασίζει να συμμετέχει στη μεταφορά ενός μεγάλου ποσού στην Ελλάδα με σκοπό τη χρησιμοποίησή του στον αγώνα. Μαζί του κι η αγαπημένη του Αθανασία, ο Δανιήλ κι ο Αρέθας μαζί με κάποιους ακόμη Έλληνες.

Με πλοίο φτάνουν κάπου στη δυτική Ελλάδα κι από 'κει με τα πόδια κινούνται προς το Μεσολόγγι. Καθ' οδόν θα έρθουν αντιμέτωποι με Τούρκους. Πάνω στη μάχη θα χωριστούν με τον Αρέθα, ο Αλέξης τραυματισμένος θα σωθεί από τον πιστό του Δανιήλ, ενώ η Αθανασία θα εξαφανιστεί. Ο Δανιήλ μεταφέρει τον τραυματισμένο Αλέξη στη σπηλιά ενός ασκητή, του πατέρα Πορεμιά, με τη φροντίδα του οποίου θα συνέλθει. Όμως η εξαφάνιση της Αθανασίας, της οποίας τα ίχνη έχουν παντελώς χαθεί, θα κάνει τον Αλέξη να επιθυμεί διακαώς το θάνατό του. Με το που ανακτά και πάλι τις δυνάμεις του φεύγουν για το Μεσολόγγι, όπου προς μεγάλη του έκπληξη θα βρει ζωντανό τον Αρέθα να πολεμά, χωρίς όμως κι αυτός να γνωρίζει τίποτα για την τύχη της Αθανασίας. Στο πλευρό του φίλου του πολεμά τώρα κι ο Αλέξης με απaráμιλλο θάρρος, σύντομα όμως θα τον χάσει από βόλι εχθρικό. Απαρηγόρητος πια πολεμάει αβυσσαλέα, επιδιώκοντας το θάνατο, αφού θεωρεί την Αθανασία νεκρή. Τότε είναι που ο Δανιήλ

αποφασίζει να ψάξει για την Αθανασία στη γύρω περιοχή. Έτσι βρίσκεται στο μοναστήρι Λούνδρο να πολεμά τους Τούρκους και να αναζητά ίχνη της Αθανασίας. Εκεί θα συναντήσει έναν παλιό γνωστό τον Σίλα, που τον βαραίνει όμως ένα μυστικό το οποίο με τίποτα δε θέλει να εκμυστηρευτεί στον Δανιήλ. Ο Δανιήλ όμως τον παρακολουθεί κι ανακαλύπτει ότι έχει σχέσεις με έναν Έλληνα πολεμιστή, τον Δημήτριο, ο οποίος όμως δεν του αρέσει καθόλου. Έτσι ένα βράδυ τους παραφυλάει κι όταν ο Δημήτριος απομακρυνθεί, με την απειλή του όπλου ο Δανιήλ αναγκάζει το Σίλα να τον οδηγήσει σε μια κρυφή υπόγεια σπηλιά, όπου ο Δημήτριος κρατά φυλακισμένη μια γυναίκα που δεν είναι άλλη από την Αθανασία. Ο Δημήτριος επιστρέφει, για να αναγκάσει την Αθανασία είτε να γίνει δικιά του είτε να την σκοτώσει. Πέφτει όμως νεκρός από τον Δανιήλ, κι ενώ οι Τούρκοι μπαίνουν στο μοναστήρι, ο Σίλας που γνωρίζει το δρόμο προς την έξοδο τους καθοδηγεί. Με το που βγαίνουν έξω ο Σίλας το σκάει, κι ο Δανιήλ μαζί με την Αθανασία βρίσκουν άσυλο στο χωριό Ανατολικό που επίσης πολιορκείται. Πληροφορούμενοι την τύχη του χωριού Βασιλάκι οι κάτοικοι του Ανατολικού παραδίνονται στον Ιμπραήμ, ο οποίος τους επιτρέπει να αποχωρήσουν με τα πιο πολύτιμα υπάρχοντά τους. Όταν το χωριό πέφτει πια στα χέρια των Τούρκων, η εξαντλημένη Αθανασία μη μπορώντας να μετακινηθεί, βρίσκεται στο έλεος Τούρκων στρατιωτών, οι οποίοι ετοιμάζονται να την βιάσουν αφού έχουν πρώτα τραυματίσει βαριά τον Δανιήλ, ο οποίος καλεί προς βοήθεια. Και πράγματι, ο Τούρκος αξιωματικός Οσμάν γλιτώνει την Αθανασία, εκτελώντας επί τόπου τον επίδοξο βιαστή της. Δίνει εντολή και μεταφέρουν την Αθανασία και τον Δανιήλ στο σπίτι του, όπου ο δεύτερος παρουσιάζεται ως πατέρας της για να μη τους χωρίσουν.

Ο Αλέξης στο μεταξύ εξακολουθεί να πολεμά στο Μεσολόγγι, όπου η κατάσταση είναι κάτι παραπάνω από τραγική. Αποφασίζεται η έξοδος και μόνο ελάχιστοι γλιτώνουν. Ανάμεσά τους κι ο Αλέξης βαριά τραυματισμένος, τον οποίο βρίσκει και περιθάλλπει ο Νικηφόρος, ένας ενενηντάχρονος ερημίτης που περιπλανιέται μαζί με ένα δεκατετράχρονο αγόρι τον Νικήτα. Όταν ο Αλέξης συνέλθει, ακούει την ιστορία του Νικηφόρου. Ο Νικηφόρος ήταν από την Κρήτη, όπου ζούσε ευτυχισμένα με τη μοναχοκόρη του Μελανία μέχρι τη μέρα που έσωσε από πνιγμό έναν Αιγύπτιο ναυαγό τον Σιντάμ. Σφοδρός έρωτας αναπτύχθηκε ανάμεσα στους δύο νέους,

αρραβωνιάστηκαν κι αναχώρησαν για την Πόλη, όπου διέμενε ο θεός του Σιντάμ, ο πανίσχυρος Μπεν Χαμπίμπ. Όταν έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη ο Σιντάμ απέκρυψε από το θείο του τον αρραβώνα του, φοβούμενος την οργή του, ενώ ο θεός, που παρά το προχωρημένο της ηλικίας του είχε βάλει στο μάτι την Μελανία, με διάφορες προφάσεις ανέβαλλε συνεχώς το γάμο των δύο νέων. Η Μελανία όμως ήταν ήδη έγκυος, κι ο Σιντάμ φοβούμενος για την τύχη της από το θείο του, αποφάσισε να την φυγαδεύσει μαζί με τον πατέρα της στην Κρήτη. Εκεί μετά από λίγους μήνες έφερε στον κόσμο ένα αγοράκι. Σύντομα έφτασε κοντά τους κι ο Σιντάμ, κυνηγημένος από το θείο του. Λίγο αργότερα στο κτήμα του Νικηφόρου κατέφτασε ο Μπεν Χαλίμπ, ο οποίος αντικρύζοντας το μωρό θέλησε να το σκοτώσει, αλλά η Μελανία μπήκε μπροστά κι έτσι πέθανε εκείνη από το χέρι του Μπεν Χαλίμπ. Αυτός συνειδητοποιώντας τι έκανε, έφυγε μακριά. Το ίδιο έπραξε κι ο Σιντάμ, για να εκδικηθεί το θάνατο της αγαπημένης του. Πριν φύγει όμως πέρασε στο λαιμό του μωρού μια αλυσίδα με το δαχτυλίδι του. Ο Νικηφόρος έδωσε το βρέφος σε ανθρώπους του να το μεγαλώσουν κι έφυγε να γίνει ερημίτης. Έτσι κυλούσε ο καιρός, μέχρι που λίγους μήνες νωρίτερα ανέλαβε και πάλι τον νεαρό Νικήτα.

Στο Ανατολικό τώρα ο Οσμάν προτείνει στην Αθανασία και τον Δανιήλ να τον ακολουθήσουν στην Αίγυπτο. Εκείνοι δέχονται, νομίζοντας τον Αλέξη για νεκρό. Εν τω μεταξύ ο Αλέξης έχει επανέλθει πλήρως, κι ο Νικηφόρος λίγο πριν πεθάνει του εμπιστεύεται τον Νικήτα. Στο Ανατολικό πληροφορείται τα τελευταία νέα για την Αθανασία και τον Δανιήλ. Αποφασίζει να μεταβεί με τον Νικήτα στην Κρήτη, για να κανονίσει πρώτα θέματα κληρονομιάς του μικρού κι από 'κει να φύγουν για Αίγυπτο. Πραγματικά, αφού ρυθμίσουν τα πάντα στην Κρήτη, φεύγουν με ένα πλοίο για Αίγυπτο. Εν πλώ όμως πέφτουν σε πειρατές που τους πουλάνε σκλάβους σ' έναν πασά. Ο Νικήτας που έχει την εύνοια του γερο-επιστάτη εξαιτίας της ωραίας φωνής του, καταφέρνει ο Αλέξης να δουλεύει ως βοηθός κηπουρού. Εκεί θα αποκαλυφτεί ότι βρίσκονται σκλάβοι στον Οσμάν. Ο Δανιήλ θα δει μια μέρα τον Αλέξη στον κήπο που κοιμάται και θα τον φέρει στα διαμερίσματά τους μαζί με τον Νικήτα, για να συναντήσει την Αθανασία που θα του διηγηθεί την ιστορία τους. Εκεί θα τους βρει ξαφνικά ο Οσμάν, οποίος αρχικά θα θυμώσει βλέποντας έναν ξένο άνδρα, στη συνέχεια όμως θα

πληροφορηθεί την αλήθεια από την Αθανασία και το σημαντικότερο όλων θα ξαναβρεί το χαμένο του γιο που δεν είναι άλλος από τον Νικήτα.

Για λίγο καιρό θα μείνουν όλοι μαζί στον Οσμάν, όμως η διαμονή τους εκεί θα γίνει γνωστή και στην Πόλη, γι' αυτό ο Οσμάν κανονίζει να φύγουν πρώτα οι υπόλοιποι για Αγγλία και να τους ακολουθήσει λίγο αργότερα κι εκείνος. Το πλοίο όμως που επιβαίνουν ο Αλέξης και οι άλλοι θα πέσει και πάλι στα χέρια των πειρατών, κι ο Οσμάν θα σταλεί ως αρχηγός του στόλου στο Μοριά. Μετά από διάφορες περιπέτειες θα βρεθούν όλοι μαζί ξανά εν πλω αυτή τη φορά για Αγγλία. Εκεί θα ζήσουν όλοι μαζί, ενώ ο Νικήτας μεγαλώνοντας θα ταξιδέψει στην Ευρώπη, μαζί μ' έναν Ρώσο ευγενή που γνώρισαν στο πλοίο για το Λονδίνο.

Σχόλια

Σελ: 4-5 ... *Scio, von den Osmanen Saki Adassi genannt, liegt der Halbinsel des festen Landes, ..., das herrliche Harz, welches die Weiber der Osmanen so gern kauen, ..., welche von den Einwohnern nur ή χωρή, ...; wie reizend nur die Natur diese Gegenden begabt!*

- Δίνεται η ακριβής γεωγραφική θέση του νησιού της Χίου.
- Περιγραφή της φυσικής του κατάστασης.
- Πληροφορίες για τη γεωργία του νησιού με αναφορές στα μαστιχόδεντρα και τις ευεργετικές ιδιότητες της μαστίχας, καθώς και την καλλιέργεια εσπεροειδών δέντρων.
- Στοιχείο για τις συνήθειες των Τουρκάλων γυναικών: το μάσημα της μαστίχας, εξαιτίας της ευχάριστης γεύσης της.
- Αναφορά στη χώρα του νησιού, όπως αποκαλείται ακόμη η πρωτεύουσα των νησιών, η οποία αναγράφεται στο κείμενο με ελληνικούς χαρακτήρες ως ή χωρή.

Σελ: 7-8 ...*Ohngeachtet Samos ein sehr bergiges land ist, kann man es doch mit einem kleinen Paradiese verleichen, ..., und in der Nähe der Trümmer der alten Stadt Samos. ..., und herrlich wandelt sich bei den Uiberresten des uralten Tempels der Juno, ... an dessen Ufern Juno geboren ein soll.*

- Περιγραφή της φυσικής κατάστασης της Σάμου.

- Αναφορά στην αρχαία πόλη της Σάμου και στο αρχαίο ναό της θεάς Ήρας, η οποία αναφέρεται με το λατινικό όνομα Juno.

Σελ: 9 ...*,welche ihn in die majestätische Vergangenheit des alten Griechenlands führte. Die Geister der damaligen Heroen und Weisen schienen an ihm vorüber zu schweben, ..., das, ehemals die Wiege der schönsten Tugenden, nun unter dem schweren Drucke der Barbarei schmachtet....*

- Αναφορά στο μεγαλοπρεπές παρελθόν της αρχαίας Ελλάδας και
- στο πνεύμα των αρχαίων ηρώων.
- Διαπίστωση ότι η Ελλάδα, το λίκνο των ωραιότερων αρετών, υποφέρει καταπιεσμένη από τη βαρβαρότητα, με την οποία υπονοούνται οι Τούρκοι.

Σελ: 10 ... - „*O Herr, erwiederte das Weib, vielleicht hat dich der Himmel gesandt zum Beistande in meiner höchsten Noth; ...*“

- Παραπομπή στον από μηχανής θεό της αρχαίας τραγωδίας, αφού στο συγκεκριμένο χωρίο ο Αλέξης εμφανίζεται ως από μηχανής θεός για τη φτωχή γυναίκα.

Σελ: 48 ... *Der Geist der Unruhe hatte sich über das Land verbreitet, die blutigsten Auftritte standen bevor, schon erscholl der Ruf von hier und da verübten unerhörten Grausamkeiten, ..., und erfülle mit Wuth die ohnehin schon erbitterten Herzen. ...*

- Προαναγγελία ταραχών και αιματηρών γεγονότων, μέσω φημών για ανείπωτες φρικαλεότητες που προκαλούσαν την οργή και την αγανάκτηση των Ελλήνων.

Σελ: 51 ...*, denn ihr werdet wahrlich nicht die günstigsten Ereignisse auf Scio hören.*“ ...

- Υπαινιγμός για ταραχές στη Χίο.

Σελ: 52 ... *Es hat dort blutige Gefechte gegeben, das größte Unglück drohen. ...*

- Αναφορά σε αιματηρές συγκρούσεις που έλαβαν χώρα στο Χίο.

Σελ: 58 ...*; beide segnete der Vater. ...*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Η ευχή του πατέρα προς τους δύο μελλονύμφους.

Σελ: 60 ...*,da die Rathe des Statthalters von Morea zu befürchten war. ...*

- Αναφορά στην εκδικητικότητα του Τούρκου πασά.

Σελ: 61 ...*; Die Zwietracht hatte ihre lodernde Fackel geschwungen, ..., wußte Alexis nicht das Geringste, ...*

- Αναφορά στο ξέσπασμα του ελληνικού αγώνα και τα επακόλουθά του, όπως αιματοχυσία και φρικαλεότητες κι από τις δυο πλευρές.
- Επισήμανση του ενδιαφέροντος και της προσοχής που επέδειξε η Ευρώπη στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 65-66 ... *Du weißt doch alle die Unfälle, welche das theure Vaterland betroffen haben?*“ ...

- Γενική αναφορά στα δυσάρεστα συμβάντα στην πατρίδα.

Σελ: 66 ...; *Du sollst treffliche Männer, ... denn ich hoffe, daß Du bald einer unserer Freunde sein wirst.*“

- Έμμεσος υπαινιγμός για τη Φιλική Εταιρεία.

Σελ: 68 ... *„Ich bringe euch die Nachricht, nahm Arethas wieder das Wort,..., und wahrscheinlich werden wir bald bedeutende Hilfe unsern Freunden bringen,..., einen wackeren Vertheidiger des Vaterlandes mehr in ihm gewonnen haben.“* ...

- Αναφορά στον ελληνικό αγώνα για λευτεριά.
- Οργάνωση βοήθειας για τον αγώνα από το εξωτερικό και δη από τους Έλληνες του εξωτερικού

Σελ: 68 ...*,er erfuhr nun auch die Ereignisse in seinem Vaterlande, ... Arethas schilderte mit den lebhaftesten Farben die Großthaten seiner Landsleute, und wie gern jeder Vermögen und Blut dem Wohle des Vaterlandes opfere.* ...

Αναφορά στο

- ξέσπασμα της επανάστασης
- τις ηρωικές πράξεις των Ελλήνων
- την ετοιμότητα των Ελλήνων να θυσιάσουν την περιουσία και το αίμα τους για το καλό της πατρίδας τους.

Σελ: 69 ... *,auf das Wohl der Vaterlandsvertheidiger zu trinken, da schwur auch Alexis, ..., sich als Freund der Lebenden, als Rächer der Getödteten beweisen wolle.*

- Χαρακτηρισμός των Ελλήνων αγωνιστών ως υποστηρικτές του καλού της πατρίδας και
- όσων συμμετάσχουν στον αγώνα ως προστάτες των ζωντανών κι εκδικητές των νεκρών.

Σελ: 69 ..., *er schwärmte nur von den Gräulenscenen, welche jetzt in seinem ehemals so blüthenden Vaterlande herrschten.*

- Αναφορά στις σκηνές φρίκης που λαμβάνουν χώρα στην πατρίδα, που παλαιότερα ήκμαζε, εν μέσω του αγώνα.

Σελ: 70 ..., *auch er hatte eine liebe Gattin daheim, und sie verlassen, um Hilfe für das bedrängte Vaterland zu suchen.*

- Έμφαση στην αγάπη των Ελλήνων για την πατρίδα, αφού τοποθετείται υπεράνω όλων ακόμη και της αγάπης προς τη σύζυγο.

Σελ: 70 ... *Jetzt wurde Alexis erst vollkommen in die Ereignisse des Vaterlands eingeweiht, nun erst erwachte immer heftiger der Wunsch in ihm, gleichfalls zum Wohle seiner Mitbrüder beizutragen. ...*

- Εκφράζεται η επιθυμία των Ελλήνων του εξωτερικού να συνδράμουν τα αδέρφια τους στον αγώνα.

Σελ: 71 ..., *sie auf kurze Zeit zu verlassen, um Theil an den Kriegsscenen im Vaterland zu nehmen; ...*

- Απόδοση της επιθυμίας Έλληνα του εξωτερικού να συμμετέχει στον απελευθερωτικό αγώνα της πατρίδας.

Σελ: 71 ..., *und ich müßte weniger mein Vaterland lieben, wenn ich nicht mit einstimmen sollte; ...*

- Αποτύπωση της αγάπης για την πατρίδα.

Σελ: 73 ...*Wie sehr freuten sie sich, ihren Brüdern die bedeutende Summe des Anlehens überbringen zu können. ..*

- Μεταφορά χρημάτων από το εξωτερικό για την Επανάσταση.

Σελ: 82 ..., *denn dann wird das Gefühl der glühenden Rache mich aufrecht erhalten, ... Beim Himmel, gleich dem gereizten Löwen will ich dann in den Schaaren unsrer und des Vaterlandes Feinden wüthen, und zahlreiche Opfer sollen der unglücklichen Gattin geweiht sein.“ ...*

- Η εκδίκηση οπλίζει με δύναμη τον Έλληνα.
- Ο όρκος στον Θεό από τους Έλληνες ότι θα αγωνιστούν για την πατρίδα.
- Εκδίκηση για την απώλεια της αγαπημένης αποτελεί ο θάνατος του εχθρού.

Σελ: 86 ... *Alle lagerten sich nun in Kreise, ..., daß er zur Besatzung von Messalongi gehöre, ... Er Schilderte nun die harte Bedrängniß der Stadt, und die beiderseitige Wuth mit welcher dieser wichtige Platz belagert und vertheidigt werde. ...*

Αναφορά

- στην πολιορκία του Μεσολογγίου και
- στις σκληρές συνθήκες που επικρατούσαν εκεί.

Σελ: 87 ... *„Wahrscheinlich, sprach der Gefragte, ist jener Arethas, welcher sich durch kühnen Muth in Vertheidigung der Stadt so sehr auszeichnet, der nämliche Freund, ...*

- Εγκώμιο για το μοναδικό θάρρος των υπερασπιστών του Μεσολογγίου.

Σελ: 88 ... *„du kannst dort nicht nur nähere Nachricht erfahren, sondern dich auch auszeichnen im Vereine der tapfern Vertheidiger.“ ...*

- Η στράτευση πατριωτών στον αγώνα για την υπεράσπιση του Μεσολογγίου.

Σελ: 88 ... *Es war ein gewagtes Unternehmen, ... , doch der wahre Muth kann diese nicht beugen. ...*

- Εγκώμιο στο αληθινό, το γνήσιο θάρρος των Ελλήνων που αγνοούν οποιοδήποτε κίνδυνο.

Σελ: 89 ... *Alexis war der türkischen Sprache vollkommen mächtig, man erkannte sie als Landsleute, und zog im traulichen Gespräche mit ihnen fort. ...*

- Αναφορά στη γνώση της τουρκικής γλώσσας από τους Έλληνες.

Σελ: 90 ... *„sie suchten ihr Heil in der Flucht, doch zu spät, nur wenige entkamen, die meisten fielen unter den Schwertern der erbitterten Gegner. ...*

- Αναφορά στη δειλία των Τούρκων που το βάζουν στα πόδια, υποχωρούν αντί να πολεμήσουν.

Σελ: 90 ... *Er war eben in einem Kriegsrathe, denn die Vedrängniß der Stadt, welche immer mehr von den Feinden eingeschlossen wurde, machte die höchste Vorsicht nothwendig. ...*

- Η ολοένα και σκληρότερη πολιορκία της πόλης αποτελεί αιτία για τη βαθμιαία επιδείνωση της κατάστασης στο Μεσολλόγγι εξαιτίας.

Σελ: 91-92 ... *Er ist zur Vertheidigung des Fortes Bassiladi, ..., und wahrscheinlich werden die neuerbauten feindlichen Kanonierschaluppen und heute noch übel mitspielen.“ ...*

- Σημαντικό σημείο-κλειδί για την οχύρωση της πόλης του Μεσολογγίου το φρούριο Βασιλάδι.

Σελ: 92 ...*,meine Bestimmung ruft mich auf die kleine Insel, in das fort Vassiladi, an dessen erhaltung den tapfern Vertheidigern von Messalongi so viel gelegen seyn muß.*“
...

- Η σπουδαιότητα της διατήρησης του φρουρίου Βασιλάδι για την πόλη του Μεσολογγίου.

Σελ: 93 ... *Alexis, ich bin entschlossen, Dir zu folgen, an Deiner Seite zu kämpfen.*“
„*Ueberdenke die Gefahr, welcher Du Dich Preis geben willst, ..., hast für mehr als ein Leben zu bangen, denke an die geliebte Athanasia.*“ ...

- Ετοιμότητα των Ελλήνων να αγωνιστούν μέχρι θανάτου για την πατρίδα, πάνω από τα πτώματα των οποίων θα μπορέσει μόνο να περάσει ο έχθρος.

Σελ: 93-94 ... *Sie schwuren sich, einer des andern Leben zu vertheidigen, und den früher gefallenen Freund fürchterlich an den Gegnern zu rächen.* ...

- Ο όρκος των δύο φίλων να εκδικηθεί ο ένας το θάνατο του άλλου.

Σελ: 94. ..., *wo alles zur tapfersten Gegenwehre bereitet wurde.* ...

- Αναφορά στη γενναία αντίσταση του Μεσολογγίου.

Σελ: 94. ..., *doch gleich einer eisernen Mauer standen die Vertheidiger den Stürmenden entgegen, ..., jeder ... Vortheil wurde ihnen wieder entrissen.* ...

- Παρομοίωση των υπερασπιστών του Μεσολογγίου με ένα σιδερένιο τείχος που τίποτα δεν το διαπερνά.

Σελ: 94-95 ... *Die Feinde benutzten dicken, unglücklichen Schlag, sie stürmten mit erneuerter Wuth, der Schrecken hatte die Arme der Vertheidiger gelähmt, sie hatten alle Munition zur gegenwehr verloren, wüthend drangen die Stürmer vorwärts, ..., vom Dunkel der Nacht begünstiget, nach Messolongi.* ...

- Αναφορά στην επίθεση των γεμάτων οργή και θυμό Τούρκων.
- Υπογράμμιση του τρόμου που παραλύει τους Έλληνες αφού έχουν χάσει όλα τους τα πολεμοφόδια.
- Αναφορά στην υποχώρηση των Ελλήνων προς το Μεσολόγγι.

Σελ: 96-97 ... *,die Belagerer verdoppelten ihren Wuth, die Belagerten ihren eisernen Muth, ... Bald hatte Alexis den Ruhm eines der tapfersten Krieger errungen, wo die*

Gefahr am größten war, stritt er,..., er blieb stets Sieger, durch ihn wurden die wichtigsten Vortheile dem Feinde wieder entrissen. ...

- Εγκώμιο της γενναιότητας του Έλληνα πολεμιστή.
- Εξύμνηση του ατσαλένιου θάρρους των πολιορκημένων.

Σελ: 97 ... *, nach dem Falle von Bassiladi, alles anwenden würden, ...*

- Αναφορά στην πτώση του Βασιλάδι.

Σελ: 98 ... *Da man ihn, als einen alten Mann, nicht für fähig hielt, Dienst auf den Mauern zu leisten, so wurde ihm ein Wachposten im Innern des Klosters anvertraut, um dadurch einen anderen rüstigen Soldaten ersparen zu können. ...*

- Επισήμανση ότι όλοι οι άντρες ανεξαρτήτως ηλικίας αξιοποιούνταν στον αγώνα.

Σελ: 106 ... *Die Feinde nahten mit ihren Kanonierschluppen durch den Kanal von Poro, entschlossen, das Kloster zu stürmen, um dann erst Anatoliko erobern zu können. ...*

- Αναφορά στο χωριό Ανατολικό.

Σελ: 115 ... *, die Besatzung des Klosters hatte nicht länger mehr der Gewalt der Stürmenden widerstehen können, mit unbegrenzter Wuth drangen diese in das Innere des Gebäudes, mehr als vierhundert Bewaffnete wurden ein Opfer der wüthenden Sieger, ... den nächtlichen Himmel. ...*

- Απόδοση της βιαιότητας των Τούρκων μέσα από την παραστατική πτώση του μοναστηριού στα χέρια του εχθρού, την πυρπόλησή του μέσα στη νύχτα και το θάνατο 400 και περισσότερων οπλισμένων αντρών που το υπερασπίζονταν, θυσιαζόμενοι απ' τα χέρια των οργισμένων νικητών.

Σελ: 116-118 ... *Als die Gluth des Klosters den Himmel röthete, ... Sie sahen die Unmöglichkeit ein, sich gegen die Uebermacht der Feinde zu vertheidigen, keine Hilfe war von außen zu erwarten. ... ; zaghafst standen die Männer, vom Schrecken erbleicht, Weiber und Kinder eilten auf dem Sammelplatz der Krieger mit zerrauften Haaren, und forderten unter durchdringendem Geheule Erhaltung ihres Lebens. ... Eine Vertheidigung, welche nicht zum siege führen kann, ist muthwillige strafbare Aufopferung des Lebens. Wir wollen uns dem Feldherrn ergeben, seine Großmuth wird da Schonung bewirken, wo unser längerer fruchtloser Widerstand nur seine höchste Wuth entflammen muß; wir haben schon genug des Elendes fürs Vaterland erduldet, ..., und unsre hilflosen Kinder erhalten, welche die Feinde in unsern Armen morden würden. ... Wir wollen nicht mehr streiten, ..., und laßt uns um Freiheit und Leben mit dem feindlichen Heerführer unterhandeln.“ Vergebens suchten die Anführer diesen Entschluß bekämpfen, ... Ihnen entgegen stellten sich die Feinde mit vorgehaltenen*

Gewehren und Geschütz, denn sie vermutheten einen Ausfall; ... , während die Anatoliker den Befehl erhielten, ..., wenn nicht den Tod aus allen Feuerschlinden sie erreichen sollte. ...

- Επικράτηση πανικού από μέρους των Ελλήνων, αφού δεν μπορούσαν να περιμένουν βοήθεια απ' αλλού.
- Παρουσίαση του εχθρού ως μία υπερδύναμη.
- Οι Έλληνες άντρες εμφανίζονται τρομοκρατημένοι και χλωμοί.
- Οι γυναίκες αναμαλλιασμένες με τα παιδιά τους απαιτούν να παραδοθούν, αφού πιστεύουν ότι η άμυνα που δεν οδηγεί σε νίκη, αποτελεί άδικη θυσία της ανθρώπινης ζωής.
- Ζητείται η παράδοση στον εχθρό, ελπίζοντας στο μεγαλείο και το θάρρος του, καθώς μια άκαρπη αντίσταση θα προκαλούσε την οργή του.
- Διαπίστωση ότι για την πατρίδα έχουν ήδη υποφέρει αρκετά.
- Προσπάθεια των αρχηγών να μεταπείσουν το πλήθος να συνεχίσει τη μάχη.
- Απόφαση και παράδοση στον εχθρό.

Σελ: 118 ... Der heldenmüthige Fürst Ibrahim hatte sich eben im Dorfe Finachia gelagert, ... Mit inniger Rüstung vereilte sein Blick auf den unglücklichen durch Hunger entstellten Menschen. Der Gedanke, sie ihrer Freiheit zu berauben, keimte in seiner Seele nicht auf, ... , sicherte ihnen bei seinem fürstlichen Worte freien Abzug zu, und gestattete Jedem, das von seinem Eigenthume mitzunehmen, was er tragen könne. Jubelnd kehrten die Beglückten nach Anatoliko zurück. ..., und versicherte sich der und Waffen.

- Θετική παρουσίαση του Ιμπραήμ πασά.
 - Πριγκιπική καταγωγή.
 - Ηρωική γενναιότητα
 - Ευαίσθητος κι ανθρώπινος ο Ιμπραήμ, ο οποίος με συγκίνηση συναντά τους ταλαιπωρημένους από την πείνα και τις κακουχίες κατοίκους του Ανατολικού.
 - Το μεγαλείο του Ιμπραήμ που ούτε για μια στιγμή δε σκέφτεται να τους στερήσει την ελευθερία τους.

- Υπόσχεση για ασφαλή αποχώρηση και δυνατότητα να πάρουν μαζί τους όσα από τα υπάρχοντά τους μπορούν να κουβαλήσουν οι ίδιοι, δίνοντας έμφαση στον *τουρκικό λόγο*.

Σελ: 120-121 ... *An die Stelle der ehemaligen Furcht war nun der Geiz getreten, ..., die Freunde, welche sich bei Nertheidigung des Platzes brüderlich die Hand boten, welche der errungenen Freiheit wegen jubelnd mit einander zurückgekehrt waren, wütheten nun gegen einander; ein innerer Krieg begann sich entwickeln, ... , und die Beschleunigung des Abzugs herbeizuführen. ...*

- Αλλαγή συναισθημάτων των κατοίκων του Ανατολικού. Τη θέση του φόβου παίρνει τώρα η τσιγκουνιά που βρίσκει ποικίλες εκφάνσεις.
- Εμφανίζεται η διχόνοια ανάμεσα στους Έλληνες.
- Διαπίστωση ότι μόνο οι δυσκολίες τους ενώνουν.

Σελ: 121-122 ... *Alle Einwohner konnten den Platz nicht verlassen, Kranke und von Alter gänzlich geschwächte Personen wurden so viel möglich unter den Schutz der Behörde gestellt, ... Als nun die Erlaubniß zur Plünderung ertheilt war, stürmten die Krieger, gleich raubgierigen Wölfen in die Häuser, und der Uebelthaten und Gräulscenen wurden viele verübt.*

- Η ύπαρξη ενός συστήματος οργάνωσης όσον αφορά στους όρους παράδοσης του χωριού.
 - Οι ανήμποροι και οι ηλικιωμένοι τίθενται υπό την προστασία των αρχών του χωριού.
- Οργάνωση και στον τουρκικό στρατό, όπου δίνεται σήμα για την έναρξη λεηλασία του χωριού.
- Παρομοίωση των Τούρκων στρατιωτών με πεινασμένους λύκους.
- Αναφορά σε σκηνές φρικαλεότητας και αγριότητας από τους Τούρκους πολεμιστές.

Σελ: 122 ... *„Nehmt, was ihr wollt, rief, ihnen Daniel in ihrer Sprache entgegen, ... Die rohen Krieger lachten ihm ins Gesicht. „Spare deine Vorstellungen, sprachen sie, wir sind nun hier Herren des Platzes, und werden thun, was uns beliebt, ... , wenn du nicht selbst augenblicklich eine Ernte des Todes werden willst.“ ...*

- Γνώση της τουρκικής γλώσσας από τους Έλληνες.

- Έλλειψη σεβασμού από τους Τούρκους στρατιώτες προς έναν γεροντότερο, καθώς και χλευαστικά και ειρωνικά σχόλια εις βάρος του, σχετικά με το ποιος είναι κυρίαρχος τώρα στο χωριό.
- Απειλές για παράδοση των όπλων διαφορετικά η συνέπεια θα είναι η άμεση θανάτωση.
- Παρουσίαση των Τούρκων ως ωμοί πολεμιστές.

Σελ: 123 ... *Osman kam eben ... Er hatte Mißhandlungen strenge verboten; rasch sprengte er auf den blutenden Daniel zu; dieser kannte sich kaum mehr an der Mauer aufrecht erhalten, viel weniger sprechen. ...*

- Αυστηρή απαγόρευση κάθε είδους κακοποιήσεων από τον Τούρκο αξιωματικό Οσμάν.

Σελ: 124 ... *Osman hatte sich mit einigen seiner Begleiter vom Pferde geschwungen, er eilte in die Hütte, und sah, wie eben Athanasia halb entblößt von den Barbaren im Gemache umhergeschleppt wurde, und der schändlichsten Mißhandlung zur Entschädigung für die mißlungene Beute Preis gegeben werden sollte. Ein Säbelhieb von ihm streckte den Kühnsten der Unmenschen zu Boden, ... , doch das weit stärkere Gefühl des Mitleidens hatte sich seiner bemächtigt; ...*

- Παρουσίαση των Τούρκων ως βάρβαροι και υπάνθρωποι.
- Η τραγική θέση προπαντός των γυναικών στον πόλεμο. Γίνεται λόγος για τις κακοποιήσεις και ατιμώσεις των γυναικών, που αποτελούν συνηθισμένο πολύ φαινόμενο.
- Ανθρώπινα συναισθήματα από τον Τούρκο αξιωματικό που νιώθει οίκτο και προσπαθεί να σώσει την Αθανασία και τον Δανιήλ, σε αντιπαράθεση με τους βάρβαρους Τούρκους στρατιώτες

Σελ: 125-126 ... , *„Du stehst unter der Obhut des Pascha Osman, welcher nach dem Gebot des Alkorans stets bemüht ist, ... ; es wird euch beiden gut gehen, denn Osman ist im Kampfe ein Löwe, im Frieden aber ein sanftes Lamm, und ein würdiger Beehrer des Propheten.“*

- Παροχή προστασίας από τον πασά Οσμάν, ο οποίος
 - ◆ ακολουθεί τις επιταγές του Κορανίου και φροντίζει τους αδύναμους και τους πάσχοντες.
- Παρομοίωση του Τούρκου Οσμάν στον πόλεμο με λιοντάρι και στην ειρήνη με αρνί. Εδώ ο συγγραφέας εξαίρει το θάρρος και τη γενναιότητα του Τούρκου στο πεδίο μάχης, αλλά και την καλοσύνη και ανθρωπιά του σε μέρες ειρήνης.

- Παρουσίαση του Τούρκου πασά Οσμάν ως άξιου λάτρη και πιστού του Προφήτη.

Σελ: 127-130 ... *Die bisherigen Ereignisse der Umgegend hatten einen bedeutenden Einfluß auf das Schicksal von Messalangi. ... Ihre Vertheidiger sahen sich immer mehr der Hilfe von außen beraubt, und ihr Muth schwand in eben dem Grande, wie die Kampfsbegierde der siegenden Feinde sich mehrte. Dennoch aber boten sie alles auf, was die Entschlossenheit, mit den Waffen in der Faust zu sterben; ihnen einflößen konnte, um jeden kleinen Vortheil des Feindes mit seinem bedeutenden Verluste zu verbinden. Scenen der beispiellosesten Tapferkeit fielen vor, ... mit jedem Tag mehrte sich die Noth, mit jedem Tage verminderte sich die Anzahl der Streiter, Hunger und Krankheiten stellten sich in den fürchterlichsten Gestalten an. Vergebens sandte man um Hilfe nach Nauplia, ... , hatte allgemein um sich gegriffen, ... , deren unerschütterlicher Muth selbst die Achtung der Feinde errang. Endlich war ihre Lage so verschlimmert, daß sie nur auf höchstens zwanzig Tage mehr Lebensmittel besaßen. Erschöpft von den ununterbrochenen Beschwernissen und der wenigen Nahrung schlichen die sonst rüstigen Männer gleich Leichenbildern einher; eingengt in einem immer kleineren Raum zur Vertheidigung, da die Feinde immer auf den verfallenen Mauern Posto faßten, ... , und den Feinden unendlichen Schaden zugefügt hatten. ...*

- Αναφορά στις δύσκολες συνθήκες που επικρατούσαν στην πολιορκημένη πόλη του Μεσολογγίου.
 - Μείωση των ελπίδων για βοήθεια από αλλού.
 - Βαθμιαία εξασθένηση του θάρρους των πολιορκημένων, ενώ αντιθέτως αυξανόταν η αγωνιστικότητα του εχθρού.
 - Διάχυτη η αποφασιστικότητα να πεθάνουν με τα όπλα στα χέρια.
 - Άνευ προηγούμενου σκηνές γενναιότητας και θάρρους.
 - Αναφορά στην πείνα, τις αρρώστιες και τις κακουχίες των Μεσολογγιτών.
 - Ανώφελη προσμονή βοήθειας από το Ναύπλιο.
 - Παρομοίωση των άλλοτε ρωμαλέων Ελλήνων αντρών με πτώματα, εξαιτίας των τραγικών συνθηκών διαβίωσης μέσα στο Μεσολόγγι.
- Εγκώμιο στη γενναιότητα των πολιορκημένων αγωνιστών, που είχαν κερδίσει ακόμη και των σεβασμό του εχθρού τους.
- Αρνητικός σχολιασμός της στάσης των υπόλοιπων Ελλήνων, που αντί να στείλουν καράβια για να συνδράμουν τους πολιορκημένους, προτιμούσαν να επιχειρούν στα πελάγη, εξαιτίας της δίψας τους για κέρδος.

- Παρομοίωση της δίψας για τον αγώνα με την αδύναμη φλόγα της λάμπας που τρεμοπαίζει αλλά δε σβήνει.
- Εμφάνιση τριάντα υδραίικων και σπετσιώτικων πλοίων που δεν κατάφεραν όμως να σπάσουν το εμπάργκο, εξαιτίας της υπεροχής του τουρκικού στόλου και της πτώσης των χωριών Βασιλάδι και Ανατολικό, γεγονός που δυσχέραινε περαιτέρω τις ήδη δραματικές συνθήκες στο Μεσολόγγι.
- Απώλεια και της έσχατης ελπίδας για ανεφοδιασμό.
- Ομόφωνη συμφωνία ότι το Μεσολόγγι δεν μπορούσε πλέον να κρατηθεί.

Σελ: 130-134 ... *Die Langmuth der Belagerer war vorüber, ... ; Sklaverei und der schreckliche Tod stand allen bevor. ..., und so ihren Muth durch den heldenmüthigsten tod zu krönen. Alle Anstalten zu einem allgemeinen Ausfalle wurden getroffen, keiner hatte Hoffnung, die Stadt wieder zu sehen, ... , alles sich zum gemeinschaftlichen Heldentode verband; Gatten, Aeltern und Kinder umarmten sich unter den bittersten Thränen zum letztenmale in dieser Welt, selbst die, welche bishersich Feinde waren, reichten versöhnt sich die Hand, ... , Weiber, Kinder, Greise und Verwundete wurden in die Mitte genommen, ... , denn auch die Sieger hatten ihren Vortheil mit Scharen von Leichen erkaufen müssen.*

- Παρά τη δεινή κατάσταση στο Μεσολόγγι οι πολιορκημένοι δεν σκέφτονταν ούτε στιγμή την παράδοση. Προτιμούσαν να βρουν φρικτό θάνατο παρά να ζήσουν ως σκλάβοι, προτιμούσαν να στέψουν το θάρρος τους με έναν ηρωικό θάνατο.
- Αναφορά προετοιμασιών για την έξοδο:
 - Αποχαιρετισμός από φίλους, συγγενείς ακόμη κι από κείνους που είχε χωρίσει η έχθρα.
 - Καταστροφή των κανονιών κι όλου του οπλισμού που αναγκάζονταν να αφήσουν πίσω τους.
 - Συγκέντρωση γυναικών, παιδιών κι ηλικιωμένων στο κέντρο της ομάδας, για μεγαλύτερη προστασία κι ασφάλεια όσο βέβαια αυτό ήταν εφικτό στις συνθήκες της εξόδου.
 - Τοποθέτηση ναρκών έτσι ώστε να υπάρξουν απώλειες στις τάξεις του εχθρού ακόμη και την ύστατη στιγμή, γεγονός που υποδηλώνει το πνεύμα αγωνιστικότητας που τους χαρακτήριζε μέχρι τέλους.
- Προδοσία του σχεδίου τους για έξοδο από έναν αιχμάλωτο Τούρκο με αποτέλεσμα ο τουρκικός στρατός εκτός των τειχών να είναι ενήμερος και να τους περιμένει.

- Παραστατική περιγραφή της δραματικής εξόδου.
- Αναφορά σε Αρβανίτες που πολεμούν στο πλευρό των Τούρκων.
- Ελάχιστοι μόνο από τους πολιορκημένους κατάφεραν να επιζήσουν και να διαφύγουν στο βουνό.
- Επισήμανση της αναγνώρισης του ηρωικού πνεύματος του Μεσολογγίου από τον υπόλοιπο κόσμο.
- Αισθητές οι απώλειες και για τον εχθρό παρά τη νίκη του.

Σελ: 134-135 ... *Er sehnte nach dem Tode; ... Ohne daß er selbst es wußte, denn die Kampfbegierde hatte in seiner Sinne nur das Bewußtseyns beraubt, ... , er sank zu den übrigen Leichen hin.*

- Εξύμνηση της δίψας για αγώνα.

Σελ: 137 ... *, während die ersten Strahlen sich auf dem weiten Felde des Todes in dem Blute der unglücklichen Opfer spiegeln mußten, ,,,*

- Ταύτιση του πεδίου μάχης με πεδίο θανάτου.

Σελ: 138 ... *Beide schauderten bei dem Anblicke der verstümmelten Leichen zusammen ... „O Herr lasse sie ruhen im Frieden!“ ...*

- Επίκληση στον Θεό να αναπαυθούν εν ειρήνη τα θύματα του Μεσολογγίου.

Σελ: 138-139 ... *„Sieh hieher, Vater, rief jetzt der Knabe; sieh diesen jungen Mann an, ... , und ich werde wohl auch einst zu den Tapfern gerechnet werden können.“ ...*

- Έμφαση στον ηρωισμό του Έλληνα πολεμιστή που κείται ανάμεσα σε πολλούς νεκρούς Τούρκους, υπονοώντας ίσως ότι έπεσαν από το χέρι του, πριν συναντήσει κι ο ίδιος το θάνατο.
- Το σπαθί εδώ γίνεται σύμβολο ηρωισμού. Μέσω του σπαθιού μεταφέρεται το θάρρος και η γενναιότητα, σαν να αποτελεί προέκταση του Έλληνα αγωνιστή.

Σελ: 146 ... *, wo ich mich ganz der Bildung meines Kindes überließ, ...*

- Έμφαση στη σημασία που απέδιδαν οι Έλληνες γονείς στη μόρφωση των παιδιών τους.

Σελ: 161 ... *Deutlich hörte man in Anatoliko das Getöse des nächtlichen muthenden Kampfes, und das Gebrülle des Geschützes, nur zu bald wurde der Fall von Messalongi durch die emporwirbelnden Flammen bestätigt. ...*

- Αναφορά στην πτώση του Μεσολογγίου.

Σελ: 162 ... , *auf denen sie noch vor Kurzem Wunder der Tapferkeit verübt hatten.* ...

- Αναφορά στο θαύμα της γενναιότητας των Μεσολογγιτών.

Σελ: 165 ... , *ich bin der Gräuelszenen des Krieges satt geworden, ..., wozu auch bereits die Erlaubniß des Feldherrn erhalten habe.* ...

- Αναφορά στην αιγυπτιακή καταγωγή του αξιωματικού Οσμάν που παρουσιάζεται να έχει χορτάσει πια από τη φρίκη του πολέμου.

Σελ: 166 ... , *in eurem unglücklichen Vaterlande nicht mehr leben.* ...

- Χαρακτηρισμός της πατρίδας ως άτυχης εξαιτίας της σκλαβιάς της.

Σελ: 167 ... *Schutz durch Feindes Hand.* ... *Ich habe nicht mehr zu verlieren, ich baue fest auf Osmans edlen Karakter;* ...

- Παροχή προστασίας από τον Τούρκο εχθρό.
- Αναγνώριση του ευγενούς χαρακτήρα του εχθρού από τον Έλληνα Δανιήλ.

Σελ: 170 ... , *nur der Drang der Umstände nöthiget mich, hier zu verweilen, und hundertmal hat es mich gereut, Messalongi verlassen zu haben, ... , und alle Kummer über das leidende Vaterland hätte ein Ende.*“ ...

- Αναφορά στην πτώση του Μεσολογγίου.

Σελ: 171 ... *Erzähle mir doch von den Vorfällen in dieser für Messalongi so schrecklichen Katastrophe.*“ ... „*In der That, fuhr er fort, ich hatte Gelegenheit, den Edelmuth des feindlichen Befehlshabers zu bewundern, du kannst es nicht glauben, mit welcher Sorgfalt er der armen Einwohner und der von den übermüthigen Plünderern Mißhandelten pflegte.* ...

- Η πτώση του χωριού Ανατολικού υπήρξε καταστροφικός παράγοντας για την πτώση του Μεσολογγίου.
- Έμφαση στην ανθρωπιά του Τούρκου αξιωματικού, που προκάλεσε το θαυμασμό του Έλληνα Δανιήλ, αφού έφτασε στο σημείο ο ίδιος να περιποιείται και να φροντίζει τους αναξιοπαθούντες και κακοποιημένους κατοίκους του χωριού.

Σελ: 194 ... *Athanasia hatte sich in einen Winckel geflüchtet, heiße Thränen über den ungerechten Verdacht ihres Gatten quollen aus ihren Augen, ... , denn kein Mensch in der Welt hätte bei dem ersten Anblicke anders urtheilen können.*

- Επισημαίνεται το πόσο ατιμωτικό θεωρείτο για μία Ελληνίδα να βρίσκεται σε ένα χαρέμι. Καμία Ελληνίδα δεν μπορούσε να επιτρέψει να της συμβεί κάτι τέτοιο. Η σκέψη και μόνο εδώ ότι μπορεί η Αθανασία να ανήκει στο χαρέμι του Οσμάν πασά αποτελεί μέγιστη προσβολή για αυτή.

Σελ: 201 ... *Er ist dem Statthalter bekannt gemacht worden, daß ich Fremdlinge, Feinde unseres Volkes beherberge. Nur mit Mühe konnten meine Freunde am Hoflager die drohende Gefahr beseitigen. ...*

- Διαπίστωση ότι οι Έλληνες θεωρούνταν εχθροί του οθωμανικού λαού.

Σελ: 204-205 ... , *wo er endlich im Hafen von Nabarin zu der großen türkisch-ägyptischen Flotte stieß. ...*

- Αναφορά στο Ναυαρίνο, όπου είχε συγκεντρωθεί ο τουρκο-αιγυπτιακός στόλος.

Σελ: 205 ... , *und die wichtigen Ereignisse abzuwarten, welche sich voraussetzen ließen, da die Mächte Europas Theil an den kriegerischen Begebenheiten der Halbinsel zu nehmen schienen. ...*

- Αναφορά στις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις, οι οποίες φαίνεται ότι συμμετείχαν στα πολεμικά γεγονότα στην Πελοπόννησο.

Σελ: 209 ... *Der edler Brite ...*

- Προσφώνηση ενός Βρετανού ως ευγενή.

Σελ: 215 ..., *wir haben eine Schlacht zu erwarten, ...*

- Αναφέρεται στη ναυμαχία στο Ναυαρίνο (Κορώνη).

Σελ: 216-218 ... *Die verbündeten Mächte hatten ihre Flotten in zwei Kolonnen getheilt, ... Um 7 Uhr Abends war das schreckliche Schauspiel beendet. ...*

- Αναφορά στους συμμαχικούς στόλους.
- Νίκη των συμμάχων.
- Λεπτομερειακή περιγραφή της ναυμαχίας.
- Επισήμανση των σημαντικών απωλειών και στην πλευρά των συμμάχων.

Σελ: 223 ... , *und Olnrski mußte es bei seinem Mentor leicht dahin zu bringen, ... , und nicht nach dem ohnehin nur durch die Kriege so unruhig und gefahrvoll gewordenen Griechenland zu gehen, ...*

- Αναφορά στην Ελλάδα ως προορισμός των μορφωτικών ταξιδιών πολλών Ευρωπαίων.

Bozzaris und Theone

(Μπότσαρης και Θεώνη)

Johann Leutbecher

Schmalkalden 1824

Βιογραφικό του Johann Leutbecher: Ο Leutbecher ή Irmin Johann Leitbecher γεννήθηκε στις 4.3.1801 στο Wohlmutthausen στη Σαξονία και πέθανε στις 30.6.1878 στο Erlangen. Σπούδασε Θεολογία, Γλώσσες και Ιστορία στη Γιένα και στο Erlangen. Από το 1828 ως το 1838 υπηρέτησε ως άμισθος υφηγητής της Παιδαγωγικής στο Erlangen κι αργότερα διετέλεσε διευθυντής ενός τοπικού εκπαιδευτηρίου. Έργα του: *Bozzaris und Theone*, ένα μυθιστόρημα από ελληνικό αγώνα για ελευθερία 1824, ποιήματα όπως *Die Lyra der Liebe Vermischte Kleinigkeiten* 1826, *Ludwig I. Ode*, 1827, *Zauberglöckchen*, 1829 και πολλά άλλα στον τομέα της Παιδαγωγικής και της παιδαγωγικής Ιστορίας της Λογοτεχνίας, καθώς και πλήθος μελετών για τον Γκαίτε¹⁷⁰.

Περίληψη

Στην Ενοσία της Θεσσαλίας ο Παρμενίδης συζυτά μαζί με τη γυναίκα του Ευρυάλη για τον αγώνα της πατρίδας για ελευθερία και την επιστροφή των γιων τους, Μπότσαρη και Μιλάνου, από την Ιταλία.

Στη Νάπολη τώρα που σπουδάζουν τα δύο αδέρφια, ο Μιλάνος νομικά και ο Μπότσαρης ιατρική, μετά το κάλεσμα του πατέρα τους να επιστρέψουν στην πατρίδα που τους χρειάζεται, παίρνουν ένα ελληνικό καράβι μαζί με άλλους Έλληνες με προορισμό την πατρίδα. Λίγο έξω από την Κέρκυρα συναντούν ένα τουρκικό πλοίο, στο οποίο και επιτίθενται. Μετά από τη θετική έκβαση της μάχης για τους Έλληνες, βρίσκουν δύο Ελληνίδες αιχμάλωτες, την Μελίτα και την Σεμέλη. Η Μελίτα τους διηγείται ότι σε μια συνάντηση με τον αγαπημένο της τον Μιμνέρμο βρέθηκαν αντιμέτωποι με τους Τούρκους που την πούλησαν μαζί με τη φίλη της, τη Σεμέλη, στον Τούρκο καπετάνιο.

¹⁷⁰ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 10, Francke Verlag, Bern und München 1984, σελ: 1323-1324.

Επειδή δεν ενέδωσαν στις ορέξεις του, τις κλείδωσε για να πεθάνουν από την πείνα. Στην Πρέβεζα, συνέχισαν με τα πόδια για λίγες μέρες μέχρι τα Μετέωρα, όπου άφησαν τις δυο κοπέλες, κι οι νέοι συνέχισαν το δρόμο τους . Κάπου κοντά στο χωριό Γ... συνάντησαν Τούρκους, με τους οποίους πολέμησαν και τελικά κατατρόπωσαν είτε τραματίζοντας είτε σκοτώνοντας κάποιους. Το μοναδικό τους νεκρό θέλησαν να θάψουν σ' ένα κοντινό μοναστήρι, στην καταπακτή του οποίου βρισκόταν χώρος για τους νεκρούς, αλλά μέσα σ' αυτή ανακάλυψαν κατοίκους της γύρω περιοχής. Ανάμεσά τους κι ο πατέρας της Μελίτας, ο Επιμενίδης, ο οποίος γνώριζε τον πατέρα του Μπότσαρη και του Μιλάνου και με χαρά πληροφορήθηκε τα νέα για την κόρη του.

Στη συνέχεια τα δυο αδέλφια φτάνουν στο σπίτι τους, όπου με μεγάλη χαρά και συγκίνηση σμίγουν ξανά με τους δικούς τους. Εκεί θα ζητήσει φιλοξενία και μία νέα από τη Χίο, η Θεώνη, η οποία θα αγαπηθεί με τον Μπότσαρη, και το νεαρό ζευγάρι θα αποφασίσει όχι μόνο να πατρευτούν αλλά και να αγωνιστούν μαζί, αχώριστοι ακόμη και στο πεδίο της μάχης, για τη λευτεριά της πατρίδας τους. Κοντά τους θα βρεθεί κι ο Μιμνέρνος, που μαθαίνει ότι η αγαπημένη του Μελίτα είναι ζωντανή.

Μια μέρα δέχονται επίθεση από Τούρκους στο σπίτι του Παρμενίδη, την οποία και όλοι μαζί αποκρούουν με επιτυχία. Ο Μπότσαρης και η Θεώνη γιορτάζουν τους αρραβώνες τους, ενώ ο Παρμενίδης τους ανακοινώνει ότι θα πολεμήσουν στο πλευρό του γενναίου Γερμανού στρατηγού Νόρμανν. Η μέρα του αποχωρισμού φτάνει κι η Θεώνη ντυμένη άντρας συνοδεύει τον αγαπημένο της.

Ο Μπότσαρης μαζί με τους άντρες του θα τύχει θερμής υποδοχής από τον Νόρμανν, που μαζί με άλλους οπλαρχηγούς, όπως ο Οδυσσέας κι οι αδερφοί Υψηλάντη, ετοιμάζονται να ανακόψουν την πορεία του Χρουσίντ πασά στις Θερμοπύλες. Η μάχη ξεσπά. Οι Έλληνες πολεμάνε ηρωικά, νικώντας τελικά και τρέποντας σε φυγή τον πασά. Το τίμημα όμως της νίκης είναι βαρύ για τον ελληνικό στρατό, αφού ανάμεσα στους νεκρούς βρίσκονται και τα αδέλφια Μιλάνος και Μπότσαρης και ο Οδυσσέας. Η Θεώνη απαρηγόρητη θέλει να ακολουθήσει τον αγαπημένο της στο θάνατο, αλλά ο Τιμοκλής, φίλος και συμπολεμιστής του αγαπημένου της, έχει υποσχεθεί στον Μπότσαρη, λίγο πριν ξεψυχήσει, να την προστατεύει. Ένα γράμμα από τον Παρμενίδη που' χει μάθει την

είδηση του θανάτου των παιδιών του, τους πληροφορεί ότι η Ευρυάλη απεβίωσε τρεις μέρες μετά την αναχώρησή τους κι ότι ο ίδιος μόνος τώρα πια θα πολεμήσει για τη λευτεριά, αφιερώνοντας τη ζωή του στον αγώνα της πατρίδας.

Η σορός του Μπότσαρη μεταφέρεται στην Κόρινθο, όπου θάβεται με τιμές ήρωα. Η Θεώνη βρίσκει καταφύγιο στο σπίτι του Πολύκλειτου, φίλου του Παρμενίδη, όμως σύντομα πολύ θα ανταμώσει τον αγαπημένο της.

Σχόλια

Σελ: 2 ... : *welcher noch die Tugenden seiner Ahnen besaß, für immer angeordnet: daß der fernhin leuchtende Schimmer der brennenden Ampeln dem müden und armen Wanderer, oder Flüchtlinge, wär' es Türk' oder Grieche, eine gastliche Herberge verkünden möchte. Diese Tugend erwarb ihm bei den Griechen, die ihn überdieß noch als einen ächten Freiheitsfreund und tapfern Kämpfer kannten, ..., in ihm einen Freund erkannten und ihn so oft schon gegen andere raub: und mordgierige Muselmänner vertheidigten. ...*

- Αναφορά στους αρχαίους Έλληνες, των οποίων τις αρετές φέρουν σήμερα οι σύγχρονοι Έλληνες.
- Ανάδειξη της φιλοξενίας των Ελλήνων.
- Έμμεση αναφορά σε Φιλέλληνα ως φίλο της ελευθερίας και γενναίο αγωνιστή.

Σελ: 2-3 ... , *der jetzt durch den rasschen Schritt des rauhen Krieges hin und wieder gestört zu werden begann, ..., wie es ihm sein Vermögen und ansehen erlaubte – das erstere verwendete er großentheils auf die Ausrüstung muthiger Hellenen, indem er jetzt durch früher erlittene Wunden an dem heiligen Kampfe nicht mehr persönlichen Antheil nehmen konnte - ... ; wo der Siegesruf der wackern Hellenen von den nahen Thermopyläen, ... , der in das Thal am Evoria führen konnte, verrennen mußten, wenn sie hier siegen wollten. ...*

- Αναφορά στον αγώνα των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων.
- Αξιοποίηση της προσωπικής περιουσίας για τον εξοπλισμό των Ελλήνων.
- Ο αγώνας για λευτεριά χαρακτηρίζεται ως ιερός αγώνας.
- Το κάλεσμα νίκης των Ελλήνων.
- Αναφορά στις Θερμοπύλες που λειτουργεί συνειρμικά, θυμίζοντας μας την ένδοξη μάχη του Λεωνίδα και των τριακοσίων του.

- Αναφορά στην εξάπλωση του ξεσηκωμού και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Σελ: 3-4 ... „*Es wird wohl nicht lange mehr währen sprach er dann bei sich selber – wo die Männer und Jünglinge im schwarzen Kleide, das blutrothe Kreuz auf der Brust, die siegwehenden Paniere der Freiheit auf den Höhen und Thürmen flattern lassen. Das Reich der Türken hat sicher bald ein Ende, denn ihre Grausamkeit hat ihren höchsten Gipfel erreicht. Tausende der unschuldigen Griechen sind gemordet, weil ihre Schätze den Muselmännern in die Augen stachen. Tausende der blühendsten Mädchen wurden in ihren Harems der Kronen der Unschuld beraubt, und aber Tausende – widerstanden sie mit kühnem Tugendmuthe ..., rangen sie verzweifelnd die Hände sich blutig – vom ewig von Mord rauchenden Sarras der Veschnittnen oder der Rapudschis auf die himmelschreiendeste Weise niedergehauen. So jammern Kinder und Mütter um ihren Vater, um ihre entrissenen Schwestern, und feurige Jünglinge um die geraubten, geschändeten, verkauften, verstümmelten, gemordeten Bräute; Rache kocht in dem Busen des Hellenenvolkes, welches sich mit Jugendkraft für den Schirm des Heiligsten verjüngt hat, und sie wird wüthen, wie ein Lavastrom aus dem gährenden Bauche eines Tod rings umherschleudernden Vulkans. ...*

- Αναφέρεται ότι σύντομα θα αρχίσει ο ξεσηκωμός και θα ανεμίζουν τα λάβαρα της ελευθερίας.
- Έκφραση της πεποίθησης ότι εντός ολίγου θα σημάνει το τέλος για το βασίλειο των Τούρκων, γιατί η θηριωδία τους έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της.
- Συνέπειες της οθωμανικής κυριαρχίας στη ζωή των Ελλήνων:
 - Δολοφονίες χιλιάδων αθώων Ελλήνων, γιατί οι μουσουλμάνοι εποφθαλμιούσαν τους θησαυρούς τους.
 - Σκλαβιά και ατίμωση χιλιάδων νεαρών Ελληνίδων στα χαρέμια ή θανάτωσή τους.
 - Σπαραγμός και οδυρμός παιδιών και μητέρων για το χαμό των δικών τους ανθρώπων.
- Παρομοίωση της εκδίκησης που βράζει στο στήθος του ελληνικού λαού με λάβα ηφαιστείου, το οποίο θα ξεσπάσει και θα χύσει την καυτή του μάζα.

Σελ: 5-6 ...; *und Euryales Augen küssend, ..., sowohl über den gemeinsamen Jammer Griechenlands, als auch über die eigenen erlittenen Schläge des Schicksals, ...*

- Αναφορά στη συμφορά της Ελλάδας υπονοώντας τη σκλαβιά της στους Τούρκους.

Σελ: 7 ... , *wie die übrigen unseres Volkes die eiserne Ruthe des Türkenhaufens. ...*

- Υπαινιγμός για τα δεινά που βιώνει ο ελληνικός λαός από τους Τούρκους κατακτητές, τα οποία παρουσιάζει μεταφορικά σαν τα χτυπήματα μιας σιδερένιου ράβδου απ' τα χέρια των Τούρκων, τους οποίους ο συγγραφέας αναφέρει ως μπουλούκι Τούρκων, επιθυμώντας κι επιτυχάνοντας να τους απαξιώσει και υποτιμήσει ως λαό.

Σελ: 8 ... *Sieh, selbst im allgemeinen Unglücke von Hellas, des muthig sich fortrringenden Griechenvolkes, sproßt und noch besonderes Unheil; und wenn die Hellenen siegen, führt uns das Schicksal als Ueberwundene dahin. Mein ahnender Geist sagt mir es!*"

- Χαρακτηρισμός της σκλαβιάς της Ελλάδας ως γενικής ατυχίας.
- Αναφορά στο γενναίο ελληνικό λαό.
- Έκφραση της ελπίδας για νίκη των Ελλήνων.

Σελ: 10-11... *„Ach! Sie werden kommen und wieder ziehen, in den Kampf gehen, dort zu fallen; - entgegnete Euryale – O! Ich kenne Milanos und Bozaris Feuergeist. ... ; und sie werden stürmen, mit dem Schwerte in der Hand in den feindlichen Reihen tanzend, todverbreitend, dem Tode in die Arme stürmen; ... o so hält sie nichts in unsern Armen zurück, sie fliegen hinaus wir der Aar nach der Sonne!*"

- Επισήμανση της ετοιμότητας και προθυμίας των Ελλήνων να συμμετάσχουν στον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας τους.

Σελ: 11 ...*“Und wenn es wäre - ..., da du, eine Griechin, der Griechen schönsten Lorbeer kennst?“ „Ihr Lorbeer wird unserm Hause den Untergang erwecken – setzte Euryale hinzu! ... Du hast sie dem Kampfe geweiht, ich merk' es – sprach Euryale mit ruhiger Ergebung – so will auch ich sie wehen, denn Dein Wille war ja immer auch der meine. ...*

- Παρομοίωση του υψηλότερου ιδανικού των Ελλήνων με την ωραιότερη δάφνη.
- Συνέπεια του αγώνα για κατάκτηση της ελευθερίας αποτελεί η καταστροφή και ο θάνατος αγαπημένων προσώπων.
- Έκφραση της πεποίθησης ότι η απελευθέρωση της πατρίδας αξίζει κάθε μορφής θυσία.

Έμφαση στην ετοιμότητα των γονέων να αφιερώσουν τα παιδιά τους στον αγώνα. Προορισμός των παιδιών των Ελλήνων να πολεμήσουν για τη λευτεριά της πατρίδας τους με τη σύμφωνη γνώμη των ίδιων των γονιών τους. Η αγάπη για την πατρίδα τοποθετείται ακόμη πιο ψηλά κι από την αγάπη για το ίδιο τους το παιδί.

Σελ: 12 ... „ *Sie sollen ziehen, mit Segen ziehn! Riefen sie einande wechselsweise zu, und standen mit der Ruhe edler Seelen auf;*

- Η ευχή των γονέων προς τα παιδιά τους για να συμμετάσχουν στον αγώνα.

Σελ: 13 ... , *wo sie den Wissenschaften oblagen, welche man in Hellas noch zur Zeit nicht gründlich studieren kann; ... , dem nöthigen und höheren Bertriebe der Kunst und Literatur sehr förderlich wären. ...*

- Επισήμανση της έλλειψης ανώτερων εκπαιδευτικών σχολών στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.
- Αναφορά στους Έλληνες που σπουδάζουν στο εξωτερικό.
- Επισήμανση των λιγοστών σχολείων κι εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στον ελλαδικό χώρο, καθώς και της ελλιπούς επάνδρωσής τους με κατάλληλους κι άρτια εκπαιδευμένους διδάσκοντες.

Σελ: 13 - 14 ... *Mit glühendem Eifer trieb Milanos die Rechte, eine Wissenschaft, selten von Griechen praktisch angewendet, weil die Wage der Themis in der Hand der Statthalter bis jetzt war; sie wird es nicht länger seyn; und mit Begeisterung erfaßte Bozzaris die Arzneikunde. ... Jener hatte ihn in seinem Verhältnisse zum Staate betrachtet, und sich ein schönes Ideal von einem guten und edlen Staatsbürger gebildet, ..., und hatte überall das Resultat gefunden:...*

- Διαπίστωση πως η νομική επιστήμη δεν είχε πρακτική εφαρμογή στην Ελλάδα, αφού η δικαιοσύνη βρισκόταν στα χέρια των Τούρκων, αλλά όχι για πολύ ακόμη. Υπαινίσσεται το ξέσπασμα του αγώνα για απελευθέρωση της πατρίδας.
- Αναφορά στην Θέμις την αρχαία θεά της δικαιοσύνης.
- Έμφαση στο γεγονός ότι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των μορφωμένων Ελλήνων βρισκόταν ο άνθρωπος.
- Αποτύπωση της πίστης των καλλιεργημένων Ελλήνων στο ιδανικό ενός πρότυπου πολίτη , στον οποίο έβρισκε την έκφρασή του ο ύψιστος ανθρωπισμός.

Σελ: 14 ... *Beide mußte sonach nothwendiger Weise die Bedrückung ihres Vaterlandes schmerzlich seyn: weil die der Grieche einmal als Sklave behandelt wurde, und er so auch keine Menschlichkeit zu üben sich berufen fühlte; ... , welche durch den schändlichsten Eigennutz der Muselmänner entstanden war. ...*

- Διαπίστωση ότι η καταπίεση της πατρίδας τους είναι ιδιαίτερα οδυνηρή για τους Έλληνες.

- Αναφορά στην απώλεια του ανθρωπισμού από την πλευρά των Ελλήνων, αφού ως σκλάβοι πια δεν ήξεραν να συμπεριφέρονται με ανθρωπισμό.
- Αναφορά στην καταπίεση που υφίστατο το ελληνικό πνεύμα.
- Απόδοση της φτώχειας και της δυστυχίας των Ελλήνων στην ιδιωφέλεια των Μουσουλμάνων.

Σελ: 14-15 ... *Noch wollten sie ihren Cursus um einige Zeit verlängern, als sie plötzlich von ihrem Vater durch Briefe heimgerufen wurden: um entweder in dieser bedrängten Periode das Haus zu schützen und die Mutter, wenn er, der Sechziger etw noch in den Kampf zöge; oder selbst in dem Felde gegen die Verhaßten zu streiten, ... Erglöhnt für alles Göttliche und Rechte eilten sie, ..., zogen sie raschen Schrittes mit noch 22 andern Griechen von dem Piazza di Mercato, ... Jubelnde Kampfeslust loderte in ihrem Brust, und sie konnten nicht rasch genug ihre Bahn durchheilen. Hochbegeistert für Freiheit und Vaterland sangen sie von dem deutschen Heldensänger Körner ein Kriegslied nach dem andern, welche einer ihrer Reisegefährten, Namens Timokles, in das melodische Romaik übersetzt hatte, und verkürzten sich so ihren Weg. ...*

- Χαρακτηρισμός της χρονικής περιόδου του ελληνικού αγώνα ως μία δύσκολη περίοδος.
- Κάλεσμα του Έλληνα πατέρα να συνεισφέρουν οι γιοι του στον αγώνα της πατρίδας είτε προστατεύοντας τη μητέρα, ενώ εκείνος θα πολεμά για την πατρίδα, είτε συμμετέχοντας οι ίδιοι στον αγώνα κατά των μισητών.
- Αναφορά στους Τούρκους ως οι μισητοί.
- Μνεία στη συμμετοχή Ελλήνων του εξωτερικού στον αγώνα της πατρίδας.
- Τεράστια η δίψα για αγώνα.
- Υψηλότετος ο ενθουσιασμός των Ελλήνων για την ελευθερία και την πατρίδα.
- Αναφορά στον Γερμανό ποιητή Körner.
- Αναφορά στη ρωμαίικη γλώσσα, όπου υπονοείται φυσικά η ελληνική.

Σελ: 16 ...*Als sie bei der Insel Corkyra oder Corfu vorbei segelten, ... Sie kam immer näher und die sich nach Kampf sehnenenden Hellenenjünglinge eilten vom Verdeck herab: ... , und den Muselmännern viel Abbruch that, darauf aufmerksam zu machen. Man muß nämlich wissen, daß Einzelne von den Griechen es jetzt für sehr zweckmäßig halten: ... , zum Vortheil der Freiheitsstreiter.*

- Επισημαίνεται η δίψα των Ελλήνων να αγωνιστούν για τη λευτεριά της μητέρας Ελλάδας.

- Καταγραφή των επιθέσεων Ελλήνων ναυτικών σε τουρκικά πλοία, με σκοπό να χρησιμοποιήσουν τη λεία τους στον αγώνα για ελευθερία.

Σελ: 17 ... *Sechs pflegte er allemal zur Unterstützung der Krieger zu kapern, und schickte die vorgefundenen Schätze nach Korinth, dem Sitz der Regierung. ...*

- Αναφορά στην Κόρινθο ως έδρα της ελληνικής κυβέρνησης.

Σελ: 18 ... *Ein fürchterliches Blutbad begann, ... Die Griechen zeichnen sich auch im Kampfe, wie überall, als behend aus. ... Bozzaris und Milanos kämpften brav, und der erstere fällte gerade den Türkenaga, ... Bald erscholl der Siegesruf. ...*

- Παρομοίωση της μάχης μεταξύ Τούρκων κι Ελλήνων με λουτρό αίματος, για να τονιστεί η βιαιότητα που τη χαρακτήριζε.
- Διάκριση των Ελλήνων στο πεδίο της μάχης.
- Επικράτηση των Ελλήνων έναντι των Τούρκων.
- Εξύμνιση της γενναιότητας των Ελλήνων.

Σελ: 20 ... *Ihr wißt es ja, daß es den Griechinnen ein eignes Gefühl ist, mit einem Manne zu sprechen, der das Schwert in der Hand trägt; und daß ihnen immer der Gedanke dabei entsteht, als wären die Männer dann bei aller ihrer Aufmerksamkeit dennoch so fühllos, wie der Krieg selber, so rauh!*

- Διαπίστωση ότι οι Ελληνίδες θεωρούν τους άντρες με το σπαθί στο χέρι τόσο τραχιούς και άκαρδους δίχως συναισθήματα, όσο σκληρός είναι κι ο πόλεμος.

Σελ: 21 ..., *welche nachher der von ihren Reizen hörende Sultan, ... , als sie sich seinen Lüsten nicht ergab, morden ließ, ...*

- Αρπαγή ωραίων Ελληνίδων από Τούρκους και θανάτωση εκείνων που δεν ενέδιδαν στις ορέξεις τους.

Σελ: 25 ...; *er ist sicher in dem Heere der Griechen, ... , indem auch ihn die Rache deiner Entführung hinaus getrieben hat, vielleicht in das Feld: ...*

- Αναφορά στη συγκέντρωση ελληνικού στρατού στη Θεσσαλία.
- Η δίψα για εκδίκηση για τα δεινά που υφίστανται οι Έλληνες, όπως για παράδειγμα εδώ οι ήρωες του διηγήματος που βιώνουν την αρπαγή της κόρης ο ένας και της αγαπημένης ο άλλος, βρίσκει έκφραση μέσα από τη συμμετοχή στον αγώνα.

Σελ: 26 ... „*Was ist dir Timokles? ... ; drum seyn heiter wie ich. Stähle deine Brust zum Todeskampf, zum Sieg!*“

- Έκφραση του πάθους για ελευθερία που καίει τους Έλληνες. Μοναδική τους σκέψη οι μάχες στις οποίες θα αποκτήσουν δάφνινα στεφάνια, υπονοώντας τη νίκη τους επί των Τούρκων.

Σελ: 27 ... *und aus kampfmuthiger Brust tönte Körners Lied: Der Krieger muß zum blut' gen Kampf hinaus von den Lippen der begeisterten Hellenen.*

- Αναφορά στον Γερμανό ποιητή Körner.
- Περιγραφή εικόνας στην οποία ο πολεμιστής στον αιματηρό αγώνα θα αναδυθεί από τα χείλη των ενθουσιασμένων Ελλήνων.

Σελ: 27 ... *Freiheit oder Tod, rief Bozzaris, seyn unser Wahlspruch.*

- Αρχή των Ελλήνων αποτελεί το σύνθημα: Ελευθερία ή Θάνατος.

Σελ: 28 ... *So zogen sie zwischen Parga und Larta hindurch ... hatten sie ohne Abentheuer die alten Felsenklöster ... ; zu einigen wird man hinangewunden.*

- Αναφορά στα Τρίκαλα και στα φημισμένα μοναστήρια στα Μετέωρα.

Σελ: 29 ... *Den folgenden Tag ruhten sie ... , was noch seiner Jugend zu Folge einen kräftigen Arm hatte, zum griechischen Heere geeilt war. ... , gleich den Mainottischen Frauen, in Männertracht unter die Freiheitsbanner gestellt.*

- Διακαής ο ενθουσιασμός των Ελλήνων για τον αγώνα και όσοι μπορούσαν συμμετείχαν σ' αυτόν.
- Ερήμωση των χωριών από τους άντρες που έφευγαν όλοι για να πάρουν μέρος στον αγώνα για λευτεριά.
- Συμμετοχή ακόμη και γυναικών στον αγώνα. Εδώ γίνεται μνεία στις Μανιάτισσες που ντυμένες με αντρικά ενδύματα πολεμούσαν στο πλευρό των αντρών.

Σελ: 30 ... *Auf sichern und ziemlich unbekanntem Fußwegen schlichen sie, ... der auch Rache in seiner Brust hegte, ... in einem falschen und ungerecht entschiedenen Prozesse gegen einen Muselman, ... , sehr häufig vorkommend, ein Hauptmotiv der gegenwärtigen großartigen Volksbewegung im blühenden Hellas ist, ... in dem Waldstriche hinab.*

- Αναφορά στην εκδίκηση των Ελλήνων
- Παρουσίαση των αδικιών των Τούρκων απέναντι στους Έλληνες ως ουσιαστικό κίνητρο για τον αγώνα.
- Χαρακτηρισμός του αγώνα των Ελλήνων για ελευθερία ως λαϊκό κίνημα.

Σελ: 30 – 31 ... , *theils von den Anhängern des Propheten gehalten, welche letzere sich dabei im Weine berauschten, ,, , von denen sie sich zu befreien jetzt allgemeinsam sich erhoben. ...*

- Αναφορά στους Τούρκους ως οπαδούς του Προφήτη.
- Οι Τούρκοι εμφανίζονται να μεθοκοπούν με κρασί που έκλεψαν από Έλληνες οινοποιούς.
- Θετικός σχολιασμός του ελληνικού κρασιού που χαρακτηρίζεται ως *έξοχο ελληνικό κρασί*.
- Αναφορά στα δεινά των Ελλήνων.
- Αναφορά της γενικής εξέγερσης των Ελλήνων.

Σελ: 31 – 32 ... *Alle sahen mit ihm ein: daß dieser Volksaufstand gerecht und herbeigeführt seyn durch den schmutzigsten Egoismus der Statthalter, ... , jeden Raub der Untergebenen von Seiten der Pforte durch die Finger gesehen hatte. ... Die Pascha's zogen dem Volke die Güter ein, und erpreßten alles Geld, um sich selbst zu bereichern; ... , auch zugleich das fürchterliche Ungewitter eines Freiheitskampfes über sich hereinzogen. Wie diese Motive den Jünglingen klar einleuchteten, so hatte sie das übrige Griechenvolk – dem man sehr unrecht thut, wenn man ihm Bildung abspricht, und eine gänzliche Unähnlichkeit mit ihrem altvordern als Schimpf beilegt, ... unter Cantekuzeno sich führte, ... , in einem Lambro Canziano seine noch nicht verdorbene Nationalität beurkundete, ... von den Messalimliken und Pascha's, erleiden mußten.- ...*

- Χαρακτηρισμός της εξέγερσης του λαού ως δίκαιης εξαιτίας του εγωισμού του κράτους, των αδικιών και των ληστειών που βίωναν από την πλευρά της Πύλης.
- Αναφορά στον πλουτισμό των πασάδων με εκβιασμούς κι αρπαγές αγαθών και περιουσιών.
- Παρουσίαση των κινήτρων για συμμετοχή του λαού στον απελευθερωτικό αγώνα:
 - Ο πόνος που προκαλούν σε κάθε Έλληνα οι ισχυρισμοί ότι οι Έλληνες δε διαθέτουν μόρφωση και δεν έχουν καμία ομοιότητα με τους αρχαίους προγόνους τους.
 - Το βυζαντινό παρελθόν ως συνδετικός κρίκος του χθες με το σήμερα των Ελλήνων.
 - Η μη αλλοιωμένη εθνικότητα που διατηρήθηκε αλώβητη μέσα στους αιώνες.

- Ο ξεσηκωμός κι η εκδίκηση και των Ελληνίδων που υπέφεραν τα πάνδεινα από τον Τούρκο κατακτητή.

Σελ: 32 ...*Hier sahen sie ... Weiterhin leuchtete der blutigrothe Feuerstrahl.*

- Αναφορά στις πυρπολήσεις σπιτιών από τους Τούρκους.

Σελ: 33 ... „*Seht - sprach Bozzaris zu seinen Gefährten mit funkelnden Augen und knirschenden Zähnen – wie die Tiger hausen. Sie denken nicht an das Winseln derer, die in diesen stammenden Trümmern begraben werden; ... ; kurz, sie sind nicht Menschen und fühlen nicht wie solche. Hyänen sind sie gleich.*“ ...

- Παρομοίωση των Τούρκων με τίγρεις και ύαινες.
- Καταγραφή του συμπεράσματος ότι οι Τούρκοι δεν είναι άνθρωποι και δεν έχουν ανθρώπινα αισθήματα.

Σελ: 33 ... *Rache! Schrien sie mit Einem Mund! ... , wie sie den am Fuße des Gebirges sorglos Schwelgenden am überraschendsten bekommen könnten. ...*

- Έμφαση στη δίψα για εκδίκηση των Ελλήνων.
- Αναφορά στις λεηλασίες χωριών από τους Τούρκους.

Σελ: 34 ... *Es lebe Freiheit und Vaterland! – rief er – seyn unsere Losung, und Tod den Unterdrückern!*“

- Σύνθημα των Ελλήνων: Ζήτω η Ελευθερία και η Πατρίδα και Θάνατος στους καταπιεστές.

Σελ: 34 ... *Zum Siege! ...*

- Σύνθημα των Ελλήνων πριν τη μάχη: Για τη νίκη!

Σελ: 35 ... *Es währte nicht lange, ... , als auch in ihren Streitigkeiten mit Aegypten und anderen Völker) vermochten nichts gegen die muthige Schaar.*

- Παρουσίαση των Τούρκων στρατιωτών ως ληστών, γιατί έτσι συνήθως συμπεριφέρονταν τόσο σε πολέμους με ευρωπαϊκές δυνάμεις όσο και με άλλους λαούς π.χ. με την Αίγυπτο.

Σελ: 35 – 36 ... *Ohne Anführer wurden sie fortgepeitscht; wer zu fliehen versuchte, wurde wiedergeschossen. ... Die letztern band man mit Stricken Paar um Paar zusammen und warf sie auf einen Haufen. ... , dem es die Türken oft schon nicht besser machten. ... Es ist ja bekannt, wie die Griechen sich Wehr und Waffen und Lebensmittel ankaufen müssen, oder erbeuten: weil sie den großen heiligen Kampf ohne alle Kräfte von außen begonnen haben, und die wenigen bedeutenden*

griechischen Handelshäuser das wenige Vermögen ... , welches seine besten Freunde waren. ...

- Αναφορά σε νίκη των Ελλήνων.
- Συγκέντρωση όλων των Τούρκων τραυματιών σε ένα σωρό, αφού πρώτα τους είχαν δέσει με σχοινιά ανά ζευγάρια, ακολουθώντας την τουρκική τακτική.
- Επισήμανση πως η λεία των Τούρκων περνά στα χέρια των Ελλήνων όχι για προσωπικό πλουτισμό, αλλά για τη χρηματοδότηση του αγώνα τους.
- Αναφορά στο ελληνικό πνεύμα.
- Αναφορά στις δυσκολίες χρηματοδότησης του αγώνα.

Σελ: 37 ... *Wir wollen ihm ein würdiges Todtenamt halten!*“

- Απόδοση τιμών στους νεκρούς από τους Έλληνες, γεγονός που παραπέμπει στο εθιμοτυπικό των αρχαίων Ελλήνων.

Σελ: 37 – 38 ... *Ein Mönch, ..., wie die übrigen jungen Mönche thaten. ... , wurde es der Zerstörung übergeben; ...*

- Υπογράμμιση της συμμετοχής ακόμη και μοναχών στον ελληνικό αγώνα.
- Αναφορά στην κατάληψη της Πρέβεζας από τους Γάλλους.

Σελ: 40 ... , *riechten sie sich die Hände über dem Leichnam, ..., durch Rache geführt wird.*

- Όρκος στο νεκρό για εκδίκηση.
- Έμφαση στο γεγονός ότι οι Έλληνες όταν έχουν τη δυνατότητα δεν αφήνουν ποτέ τους νεκρούς τους πολεμιστές κοντά στους νεκρούς Τούρκους, γιατί τους θεωρούν ανίερους και όχι πια ανθρώπους.
- Συναδέλφωση των Ελλήνων πάνω από το νεκρό κι όρκος για εκδίκηση και καταστροφή του εχθρού.
- Η εκδίκηση αποτελεί κινητήριο δύναμη για συνέχιση του αγώνα.

Σελ: 42 ... , *als hörten sie Männer im Romaik mit einander reden. ...*

- Αναφορά στα Ρωμαίικα , δηλαδή τα Ελληνικά.

Σελ: 44 ... „*Ich höre das melodische Romaik tönen,*“ *sprach mit ... Drum auf! Ihr Genossen; enthüllt Euch!*

- Θετικός σχολιασμός των Ελληνικών ως μία μελωδική γλώσσα.
- Αναφορά στη φορεσιά των αγωνιστών της ελευθερίας, υπονοώντας προφανώς τη φουστανέλα.

Σελ: 45 – 46 ...*Ein Mal standen sie mit griechischen Kaperern in Verbindung, ... sowohl dem gemeinen Griechenvolke, als auch andern europäischen Mächten un Nationen die Gerechtigkeit und Nothwendigkeit der griechischen Palingenesie ... Bei den Griechen bezweckten sie damit, daß sie mit desto größerer Beharrlichkeit das Begonnene verfolgen möchten; ... , wie das griechische Volk nicht rebellirt, sondern nur sich erhoben habe, um wieder die ausgewanderte Gerechtigkeit in die Heimath zurück zu führen; und nicht mehr unter Zwingherrschaft zu stehen, wo alle bürgerliche Ordnung, alle Gesetze der Menschheit mit Füßen getreten würden. Solche Vereine haben sich schon seit mehreren Jahren in Griechenland gefunden, und sie waren verzweigt mit der Hetärie, welche selbst von großen Diplomaten Europa's begünstigt worden zu sezn scheint, ..., wie dem rechnenden Astronomen ein Komet. ...*

- Συγκέντρωση πολεμοφοδίων για τον αγώνα και χρήση πλοίων για το σκοπό αυτόν.
- Αναφορά στην ελληνική παλιγεννεσία με χρήση του ελληνικού όρου.
- Έμφαση στη σπουδαιότητα να κατανοήσουν, τόσο οι ευρωπαϊκές δυνάμεις όσο κι ο ελληνικός λαός, το δίκαιο και την αναγκαιότητα της ελληνικής παλιγεννεσίας
- Σκοπός της Φιλικής Εταιρείας ο ξεσηκωμός των Ελλήνων και η ανάδειξη της ελληνικής επανάστασης στους ξένους όχι ως απλό αντάρτικο, αλλά ως μία εξέγερση για την επαναφορά της δικαιοσύνης στην πατρίδα.
- Αναφορά στην έλλειψη δικαιοσύνης και την καταπάτηση των νόμων και των δικαιωμάτων από τους Τούρκους.
- Η ύπαρξη συλλόγων για την προετοιμασία του ξεσηκωμού που βρίσκονταν σε επαφή με τη Φιλική Εταιρεία.
- Μνεία στη Φιλική Εταιρεία.
- Επισήμανση της υποστήριξης που έχαιρε η Φιλική Εταιρεία από Ευρωπαίους διπλωμάτες.
- Έκπληξη των Ευρωπαίων με το απρόσμενο ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης.

Σελ: 46 ... *„Ja, wie die Löwen, ... haben wir das türkische Lager angefallen und die Mordbrenner gezüchtigt. ... Ein Mann von hundert und fünf und siebenzig ist davon gekommen!“ ...*

- Παρομοίωση των Ελλήνων με λιοντάρια.
- Οι Τούρκοι αναφέρονται ως εμπρηστές.

Σελ: 47 ... *Die Söhne erfuhren jetzt, ... ,das geheiligte Recht des Freiheitskampfes darzustellen, um die Griechen in ihrem Beginnen zur Menschlichkeit zu leiten, und sie in ihrem Eifer nicht erkalten zu lassen. ...*

- Αναφορά στο δίκαιο του αγώνα.
- Σκοπός πολλών Ελλήνων μελών της Φ. Εταιρείας ήταν να συμβάλουν στην καθοδήγηση των συμπατριωτών τους στον ανθρωπισμό.

Σελ: 49 ... *In Frankreichs Gefilden brausete er wild auf, ... , was sich eingemistet hatte;*

- Αναφορά στη Γαλλική Επανάσταση.

Σελ: 50 ... *Weiter zog der Cherub nach Portugal ... , welche die Natur und Menschlichkeit heiligten. ...*

- Αναφορά στα επαναστατικά κινήματα στην Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ιταλία.

Σελ: 50 – 51 ... *Nun ist er endlich ... , die wir Jahrhunderte schon unter dem Halbmonde wüster Horden seufzeten. Geschlechter um Geschlechter sanken vor uns dahin, niedergetreten von den blutdürstigen, egoistischen Barbaren aus Asiens Bergesschluchten. Sie genossen nur unter eiserner Ruthe die blumenreichen Auen des Vaterlandes; ... , so lange als es ihnen vergönnt war vom Eigenwillen der Verhaßten. Alles schien unterzugehen auf dem klassischen Boden. ... Und da erhob sich ein Volk! Da kehrte der Geist ein! ... , wo alles raubte, mordete, und sich dazu nur sammelte zu ein Schaar! Da wo keine Idee an eigene und allgemeinsame Freiheit aufkommen durfte vor dem bluttigen Walten der Zwingherrschaft und einer förmlichen politischen Mitternacht. Aber wie Tag und Nacht folgt, so kam auch in Hellas die Sonne purpurstrahlend hervor und lockte mit ihren wärmenden Gluthen. ... Der Geist ist von selber eingekehrt! ...*

- Έκφραση της ικανοποίησης που επιτέλους η επανάσταση έφτασε και στην Ελλάδα.
- Αναφορά στη μακρά σκλαβιά υπό τις ορδές της ημισελήνου.
- Υπογράμμιση της υποδούλωσης πολλών γενεών.
- Παρουσίαση των Τούρκων ως αιμοδιψών, εγωιστών βαρβάρων που προέρχονται από τις σπηλιές της Ασίας.
- Αναφορά στη σιδερένια ράβδο της σκλαβιάς. Παραπέμπει σε βιβλική εικόνα.

- Αναφορά στους Τούρκους με το χαρακτηρισμό *οι μισητοί*.
- Αναφορά στον ξεσηκωμό του ελληνικού λαού και την επιστροφή του πνεύματος. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι στη σκλαβωμένη Ελλάδα, στον τόπο όπου ήταν αδύνατο να ανθίσει η ιδέα για λευτεριά εξαιτίας της επαχθούς κυριαρχίας της τυραννίας και του αναμφισβήτητου πολιτικού σκοταδισμού, συγκεντρώθηκαν Έλληνες αποφασισμένοι να αγωνιστούν για μια ελεύθερη πατρίδα.
- Αναφορά στο αρχαιοελληνικό έδαφος, χρησιμοποιώντας το επίθετο κλασικό.
- Παρομοίωση της Ελλάδας με τον ήλιο που ανατέλλει και του πόθου για λευτεριά με φυτό που αναπτύσσεται.
- Αναφορά στις ιδέες του Βολταίρου και του Ρουσό που ενέπνευσαν τα επαναστατικά κινήματα στη Γαλλία και τις χώρες των Πυρηναίων.
- Επισήμανση ότι οι Έλληνες δεν εξεγέρθηκαν εξαιτίας αυτών των ιδεών, αλλά λόγω της επιστροφής του ελληνικού πνεύματος.

Σελ: 52 – 64 ... *Groß waren Solon und Sokrates, ... Groß war Miltiades, ... , groß Themistokles, ... , Roma ... Bürgerkriege, Partheiwuth zerfleischten nun unser Vaterland. Leidenschaft, Egoismus und Sucht ... durchtobten das Land der Wonne. ... Hellas weinte, denn es hatte keinen Leonidas mehr, keinen Timoleon und keine Epaminonden mehr. ... Christus Lehre drang da mit Eins, ... Das jetzt so wunderbar aussehende Römerreich zerfiel in zwei große Theile, in das abendländische und morgenländische Kaiserthum. ... ; während das Abendländische Reich, ... , lange schon unter deutscher Oberherrlichkeit war. ... Ein bigotter, schwärmender Clerus raubte mit seinen Sophismen dem Volke allen Verstand, ... , und trieb so sein übles Spiel mit dem alten Hellas. So war es, als Asiens und Arabiens Räuberhorden hereinbrachen, die Bekenner des Islams; ... Jetzt rufe ich Euch die Zeit ins Gedächtnis zurück, wo venetianische und französische herberufene Truppen den Thron Alexius IV. stürzten; ... , kein Paläologe vermochte eine rettende, ... Vierzehnhundert und drei und fünfzig war das verhängnißvolle Jahr, wo die Schwerter Muhameds II. ... Der Hellene war Sklave im drückendsten Verhältnisse ... Schönen Alterthumes Denkmäler zertrümmerte ihre barbarische Hand; ... Die jungen Griechen kamen in die Fremde, ... Hier lernte der Grieche, was er im Vaterland nicht mehr fand, ... Niemand steht dem Griechenvolke bei; ... Soll es nicht seyn, nun so falle der Hellene, seinen Ahnen nicht unwürdig, ... Euch wird eine herrliche Glorie des Nachruhms umwehen!*

- Αναδρομή στην ιστορία της Ελλάδας από την αρχαιότητα ως τις μέρες της Επανάστασης με αναφορές σε σημαντικά πρόσωπα και καθοριστικής σημασίας γεγονότα.

- Αναφορά στον Σόλωνα, τον Σωκράτη, τον Μιλτιάδη και τη νίκη του στη μάχη του Μαραθώνα και τον Θεμιστοκλή, τον νικητή της ναυμαχίας της Σαλαμίνας.
- Αναφορά στον Φίλιππο της Μακεδονίας και το γιο του τον Μέγα Αλέξανδρο.
- Κυριαρχία των Ελλήνων επί των Περσών με τον Μ. Αλέξανδρο.
- Επισήμανση των εμφυλίων πολέμων, των εγωισμών και του πάθους για εξουσία ως αιτίες καταστροφής της χώρας, δηλαδή της Ελλάδας .
- Παρακμή της Ελλάδας όπου δεν υπάρχει κανείς σαν τον Λεωνίδα, τον Τιμολέοντα και τον Επαμεινώνδα.
- Κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους.
- Επικράτηση της χριστιανικής διδασκαλίας.
- Διάλυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε δυτική και ανατολική.
- Παρακμή της βυζαντινής αυτοκρατορίας με τη συμβολή και της εκκλησίας.
- Απειλητική εμφάνιση των ληστρικών ορδών από την Ασία και της Αραβία, των πιστών του Ισλάμ.
- Άλωση της Πόλης από τους Βενετούς και τους Φράγκους.
- Αναφορά των Παλαιολόγων.
- Άλωση της Πόλης το 1453 από τον Μωάμεθ Β' και θάνατος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.
- Μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί.
- Ο ελληνικός λαός σκλάβος των Οθωμανών.
- Αναφορά στην παντελή έλλειψη δημιουργικότητας των Τούρκων και την έφεσή τους μόνο στην καταστροφή, τονίζοντας έτσι τη βαρβαρότητα τους.
- Αναφορά στον Σατωμπριάν που χαρακτήρισε τους Τούρκους ως μία ορδή που πολιόρκησε την Ευρώπη.
- Αναφορά στα βάσανα των Ελλήνων από τους Τούρκους.
- Παρουσίαση της μεταλλαγής των Ελλήνων μέσα από τις περιγραφές ξένων ταξιδιωτών, οι οποίοι εξαιτίας της τυραννίας από λαός του

πνεύματος εξελίχτηκαν σε έναν λαό με βασικά γνωρίσματά του τη διχόνοια, την κατεργαριά και τις προλήψεις.

- Αναφορά στους ένδοξους Σουλιώτες, Μανιάτες και Παργινούς.
- Επισήμανση ότι παρά την παρακμή του πνεύματος, ψήγματά του υπήρχαν ακόμη μέσα στους Έλληνες.
- Αναφορά στη μετάβαση πολλών Ελλήνων στο εξωτερικό με σκοπό τη μόρφωσή τους. Η επαφή τους με νέες φιλελεύθερες αντιλήψεις συνέβαλε δυναμικά στη διαμόρφωση του πνεύματος των Ελλήνων και στη γέννηση της ιδέας για λευτεριά.
- Ρητορικό ερώτημα αν οι Έλληνες έχουν κάποιους υποστηρικτές ή πρέπει να βασιστούν στις δικές τους μόνο δυνάμεις και να αγωνισθούν για την ελευθερία της πατρίδας τους, δίχως να στηρίζονται σε βοήθεια από τρίτους όπως έπραξαν στο παρελθόν.

Σελ: 64 ... ; *und er that wohl nicht Unrecht, ... , und was sie jetzt wieder werden sollen.*

- Επισήμανση ότι οι Έλληνες πρέπει να γνωρίζουν το παρελθόν τους, για να ξέρουν τι ήταν, τι είναι και τι μπορούν να ξαναγίνουν.

Σελ: 66 ... *Die Kadri haben überhaupt viel Aehnliches mit den Zigeunern, mit denen si jedoch nach neuern Bemerkungen der Reisenden in stetem Zwiste leben sollen.*

- Αναφορά στους Τσιγγάνους, για τους οποίους σημειώνεται ότι έχουν πολλές ομοιότητες με τους Καδρή, ένα τάγμα Δερβίσιδων, αλλά με τους οποίους υπάρχει διαρκής έριδα.

Σελ: 70 ... , *seit ich von dem Türken aus meinem Eigenthum getrieben worden bin.*

- Αρπαγές περιουσιών Ελλήνων από τους Τούρκους.

Σελ: 70 ... *“Ueberall Jammer und Noth!” riefen einige mit zornigem und finsterem Blicke.*

- Διαπίστωση ότι παντού κυριαρχούν ο πόνος και η ανέχεια.

Σελ: 71 ... *Bozzaris bemerkte es, ... Schwarz ist die Farbe der Nacht. In der Nacht der Unterdrückung lebten wir, ... , welche mir meine Tage verkümmerten.*

- Αναφορά στη μαύρη φορεσιά των Ελλήνων αγωνιστών. Το μαύρο χρώμα συμβολίζει την καταπίεση που υπομένει ο ελληνικός λαός, ενώ ο κόκκινος σταυρός στο στήθος την πίστη τους.
- Εκφράζεται η επιθυμία πολλών ηλικιωμένων Ελλήνων να ήταν νέοι για να μπορούσαν να πολεμήσουν για τη λευτεριά της πατρίδας τους.

Σελ: 72 ... , daß die Bluthunde wegekämen, ...

- Αναφορά στους Τούρκους ως αιμοβόρα σκυλιά.

Σελ: 72 – 73 ... „Türken sind Türken! ... Ich hab' keine gute Hoffnung zu den Türken. ... Meine Töchter wurden bald groß und schön. Ein junger Türke sah sie, raubte sie, und nachdem er sie geschändet, verkaufte er sie an die Sklavenhändler in Parga. ... So machen' s die Türken!“

- Κακομεταχείριση των Ελλήνων από τους Τούρκους.
- Αρπαγή και ατίμωση Ελληνίδων και πώλησή τους στα σκλαβοπάζαρα.
- Αρπαγή περιουσίας.

Σελ: 74 ... *Wie sollten sie nicht?*“ ... „Die Hellenen kämpften, und ihr Wahlspruch, ... Und die Vernichtung gestaltet sich jede neue Schöpfung.“

- Οι Έλληνες και στο παρελθόν, το 1300, είχαν πολεμήσει με μένος τους Τούρκους.

Σελ: 74 – 75 ... „Das weiß der Osmane ... hat er immer so viel gefürchtet.“

- Επισήμανση του μεγάλου φόβου που τρέφουν οι Οθωμανοί για τη διάλυση της αυτοκρατορίας τους.
- Απόδοση της αντίληψης πως η Ευρώπη παραείναι πολιτισμένη για τους Τούρκους
- Υπογράμμιση του παντοτινού φόβου των Οθωμανών για τα φώτα του Διαφωτισμού.

Σελ: 75 ... *Was war das stete Streben der Türken?* ... , *welche doch einzig nur dem Staate frommen konnte.*“

- Επισήμανση πως φιλοδοξία των Τούρκων δεν υπήρξε ποτέ η κατάκτηση του φωτός της γνώσης, αλλά μοναδικός τους σκοπός ήταν η κυριαρχία τους με το σπαθί. Έμμεση αντιπαράθεση των Ελλήνων, ενός πνευματικού λαού, με τους βάρβαρους, πολεμοχαρείς Τούρκους.

Σελ: 75 ... *Betrachten wir nämlich die Reihe der Sultanen, ... , als grausamen Egoismus walten.*

- Αναφορά στον εγωισμό που διέκρινε όλες τις πράξεις των σουλτάνων.

Σελ: 76 ... , daß die Türken gar keine Staatseinrichtungen kennen. ... Nichts Gesetzliches also haben die Osmanen in ihrer Regierungsform. ... , da ist ewiger Zwiespalt im Hause wie im Staat.“

- Έμφαση στην απόλυτη άγνοια των Τούρκων αναφορικά με τις κρατικές δομές.
- Κατάδειξη της παντελούς απουσίας νομοθεσίας στο κυβερνητικό σχήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Σελ: 76 ... ein Grund für den nothwendigen Fall des Türkenreichs; ... auf eine gesetzliche Besteuerung zu bringen.

- Ανάδειξη ως σημαντικού λόγου για την πτώση του τουρκικού βασιλείου του γεγονότος ότι ακόμη κι οι πιστοί του Ισλάμ δεν είναι ικανοποιημένοι με την καταπίεση που υφίστανται, αλλά δεν είναι ισχυροί για να αντιδράσουν και να απαιτήσουν φορολογία που να διέπεται από νόμους.

Σελ: 77 ... Während dem ... , mit dem sie anders Glaubende verfolgen.

- Υπογράμμιση του φανατισμού των Τούρκων απέναντι σε αλλόθρησκους.

Σελ: 78 – 79 ... Nein sie ist da; ... - diese Stunde hat geschlagen und hier sprießt nut Vortheil für die griechische Sache.

- Διαπίστωση ότι οι φιλοδοξίες των πασάδων για απόσχιση των πασαλικιών τους από την Υψηλή Πύλη και ανεξαρτησία τους λειτουργούσε προς το συμφέρον της ελληνικής υπόθεσης.

Σελ: 81 ... „und dann - , daß ihn ein anderer solcher Regalienpächter bei dem Sultan überbiete und ihm dann dieser den Paschalik übergibt.“

- Αναφορά στη δωροδοκία κρατικών υπαλλήλων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σελ: 83 ... Nicht blos im Felde streitet der verschiedene Glaube gegen einander, sondern auch daheim und oft blutig und grausam.“

- Επισήμανση των αντιπαραθέσεων Ελλήνων και Τούρκων όχι μόνο στα πεδία των μαχών, αλλά και στην καθημερινή ζωή τους.

Σελ: 84 ... „Aber werden das die Hellenen ohne Beihülfe von außen?“ fragte Bozzaris!

- Αποτύπωση του ενδοιασμού εάν οι Έλληνες επιτύχουν στον αγώνα χωρίς ξένη βοήθεια.

Σελ: 84 ... Mir dünkt es gewissermaßen gut, wenn die fremden Mächte weder vermittelnd, ... , die sie hier seyn müßte.

- Εκφράζεται η άποψη ότι θα ήταν προς όφελος των Ελλήνων η μη ανάμειξη των ξένων δυνάμεων στην Ελληνική Επανάσταση.

Σελ: 85 ... , *wo alles weint und jammert, oder weiß er von dem Tag eurer Heimkehr?*“

- Έμφαση στο ασήκωτο βάρος της σκλαβιάς στην Ελλάδα μέσω της άποψης που θεωρεί αδικαιολόγητη κάθε μορφή γιορτής και χαράς, αφού μόνο θρήνος και πένθος αρμόζει στην κατάσταση των Ελλήνων.

Σελ: 87 ... ; *der Herr wird mit und seyn!*

- Πεποίθηση πως οι Έλληνες έχουν τη συμπαράσταση του Θεού στον αγώνα τους.

Σελ: 87 ... *Dort wollen auch wir, wie einst Leonidas, ... Es liegt alles in der Hand des Höchsten!*“

- Έμφαση στην αποφασιστικότητα των Ελλήνων να πολεμήσουν ως ένας άλλος Λεωνίδα.
- Έκφραση της πεποίθησης ότι η Ελληνίδα μητέρα θα πρέπει να αντιδράσει ως Σπαρτιάτισσα.
- Πίστη ότι η τύχη των Ελλήνων βρίσκεται στα χέρια του Ύψιστου.

Σελ: 88 ... *verrann bei dem Kreisen des Pokales, was griechische Sitte ist,*

- Η περιφορά του κυπέλλου από τον έναν στον άλλο μέσα από το οποίο έπιναν όσοι παρεβρίσκονταν στο γεύμα αναφέρεται ως ελληνικό έθιμο.

Σελ: 96 ... *„Ich bin eine Chierin und mußte bei den letzten Gräulen, die daselbst vorfielen, flüchten.*

- Αναφορά στις βιαιοπραγίες στη Χίο.

Σελ: 96 – 97 ... *„Nun Theone, ... daß dieses ein Zeichen der freundschaftlichsten Gastlichkeit der Griechen ist.“*

- Αναφορά στην ελληνική φιλοξενία.
- Το έθιμο θέλει τον ξένο να πίνει πάντα όλο το πρώτο ποτήρι μαζί με τον οικοδεσπότη.

Σελ: 98 ... *„Wenn bei den alten Hellenen ein freundliches Gelag war, ... , so möchte ich sie wohl dazu aufgefordert haben!“*

- Αναφορά στους «λυρωδούς» της αρχαιότητας.

Σελ: 98 ... *Bozzaris, Theonen gegenüber sitzend, ... zu wiederholten Malen;*

- Αναφορά στον ελληνικό χορό με την ονομασία Ρωμαίικος.

Σελ: 108 ... *Er ist ein Kämpfer des Vaterlands ... Und wenn ihn nun der finstre Genius der Schlacht dahinrafft, wenn gleich ich dann_*

- Έμφαση στη στάση της Ελληνίδα αγαπημένης που δεν μπορεί να κρατήσει τον αγαπημένο της που είναι πολεμιστής της πατρίδας μακριά από τον αγώνα, γιατί είναι Ελληνίδα και έχει κι αυτή χρέος στην πατρίδα.
- Ανάδειξη της ανάγκης για πολεμιστές που έχει η Ελλάδα.

Σελ: 111 ... ; *so aber war Bozzaris ihr das, was dem Theseus einst der Faden Ariadnes war ...*

- Παραλληλισμός της σπουδαιότητας του ρόλου του ήρωα του μυθιστορήματος Μπότσαρη με τη σημασία που είχε ο μίτος της Αριάδνης για τον Θησέα.

Σελ: 112 ... *Vor allen fesselten Theonens Blicke die Statuen der Sappho und des Alkäus.*

- Αναφορά της Σαπφούς και του Αλκαίου.

Σελ: 112 ... *Jetzt besahen sie den an den Wänden des Heiligthums in Bronze ganz rein ... , und die um sie in den Fluthen tanzenden Nymphen.*

- Αναφορά στις νύμφες, την Ανδρομέδα και τις Ώρες.

Σελ: 116 ... , *als sie sich entschloß, ... ; denn ich ziehe mit Dir!*

- Πρόθεση της νεαρής Ελληνίδα να συμμετάσχει στον αγώνα.

Σελ: 117 ... *Ich kann nicht wollen, ... und der Traum der süßesten Liebe träumend das Vaterland leiden sähe; ... Johanna D' Arc, die Heldin von Orleans schwebte Euch vor, ihr Jünglinge!*

- Η νεαρή Ελληνίδα θα πάψει να είναι Ελληνίδα αν απαιτήσει από τον αγαπημένο της να μη συμμετάσχει στον αγώνα εξαιτίας της αγάπης της.
- Έκφραση του μίσους για τους Τούρκους.
- Αναφορά στην Μπουμπουλίνα και την Ιωάννα της Λωραίνης.
- Αναφορά στη συμμετοχή και γυναικών στην επανάσταση.

Σελ: 120 ... *Es wehte die gewiß zur Unzeit... , die ich nicht zu schildern vermag.*

- Αναφορά στην καταστροφή της Χίου.

Σελ: 121 ... *die Mordbrenner und Räuber.*

- Οι Τούρκοι εδώ αναφέρονται ως εμπρηστές και λήσταρχοι.

Σελ: 121 ... ; *aber in der Verzweiflung wollte ich lieber in den Fluthen des Aegäermeeres umkommen, als von den barbarischen Händen der Türken gefesselt, als Sklavin weggeführt oder gar gemordet zu werden.*

- Ανάδειξη της απόγνωσης των Ελληνίδων που προτιμούν το θάνατο από την ατίμωση και τη σκλαβιά.

Σελ: 123 ... *Von den ein hundert und zehn tausend Einwohnern,... , ist nur noch ein Häuflein übrig geblieben. ... Der Türke wollte seine Türkigkeit zeigen!*

- Αναφορά στην καταστροφή της Χίου και τις βιαιότητες που ακολούθησαν εις βάρος του ελληνικού πληθυσμού, από τον οποίο απέμειναν ελάχιστοι μόνο.
- Η τουρκικότητα εδώ αποτελεί συνώνυμο της βαρβαρότητας.

Σελ: 126 ... ; *ein Mal die allgemeiner werdende Insurrektion des Hellenenvolkes, ... , den Griechen zu helfen, ist noch unklar.*

- Αναφορά στην εξέγερση των Ελλήνων.
- Έκφραση της πιθανότητας βοήθειας από τη Ρωσία.

Σελ: 127 – 132 ... *Die Türken versprachen dagegen denen, die bis jetzt neutral geblieben, ... , aber wie gewöhnlich hielten sie, ihr Versprechen nicht, mordeten, plünderten und fesselten, ... Endlich aber erschien der Tag der Rache, wo das Schiff des Kapudan Pascha von den Hellenen in die Luft gesprengt wurde ... , daß in Smzrna und Konstantinopel der Sklavenverkauf der griechischen Gefangenen ... bei den bisher neutral gebliebenen Mztileneern die rascheste Insurrektion. ... Mit dem größten Patriotismus schwang man einst das Schwert gegen Xerxes! ... , daß de Himmel den Griechen günstig ist. Er blendete das Auge des kurzsichtigen, egoistischen Turkomanen, ... , daß der souveraine Rath des Hellenenvolkes alle Häfen von Salonicki bis Epidaurus hin in Blokade erklärte; ... Vorsichtig genug handelte hierbei der Senat der Nation im Einverständniß mit den ionischen Inseln, ... Nur der Einigkeitssinn vermag ihre Sklavenketten abzuwerfen. ... Zu beiden ist die Stunde gekommen!*

- Επισήμανση της μη τήρησης του λόγου, της υποσχέσης από τους Τούρκους.
- Η εκδικητικότητα των Ελλήνων.
- Υπογράμμιση της δειλίας των Τούρκων που αποφεύγουν να πολεμήσουν με τους Έλληνες.

- Αναφορά στην καταστροφή της Χίου.
- Απαρίθμηση βιαιοτήτων των Τούρκων όπως ληστείες, ατιμώσεις γυναικών, θανατώσεις, σκλαβοπάζαρα.
- Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης και στην Μυτιλήνη από το φόβο ότι κι εκεί θα συνέβαινε το ίδιο όπως στη Χίο παρά την ουδετερότητα που ακολούθησαν οι Μυτιληνιοί.
- Αναφορά στον πατριωτισμό των Αρχαίων Ελλήνων που πολέμησαν και νίκησαν τον Ξέρξη και που το ίδιο τώρα πράττουν οι απόγονοί τους ενάντια στους βαρβάρους που δεν είναι άλλοι από τους Τούρκους.
- Έκφραση της πεποίθησης ότι ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό των Ελλήνων και τυφλώνει τους κοντόφθαλμους και εγωιστές Τουρκομάνους.
- Αποκλεισμός των Τούρκων και παρεμπόδιση του ανεφοδιασμού τους με το κλείσιμο των λιμανιών της Θεσσαλονίκης και της Επιδάουρου.
- Αναφορά στην ελληνική Γερουσία και τη συνεργασία της με τα Ιόνια Νησιά.
- Απόδοση ιδιαίτερης σημασίας στην ύπαρξη ενότητας μεταξύ των Ελλήνων, η οποία είναι ικανή να σπάσει τα δεσμά της σκλαβιάς.
- Αναφορά στις Θερμοπύλες.

Σελ: 133 ... *Noch unterhielten sich die edlen Jünglinge ... über die Legitimität des Osmanidenreiches, theils über die Frage: was die Christenheit in dem übrigen Europa von den Türken erwarte, wenn sie Herrscher blieben in Griechenland? ... ; denn sie war emsig wie Penelope.*

- Αντικείμενο συζήτησης το θέμα της νομιμότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- Τίθεται το ερώτημα ποιες οι προσδοκίες της χριστιανικής Ευρώπης από τους Τούρκους, εάν παρέμεναν δυνάστες της Ελλάδας.
- Αναφορά στην Πηνελόπη, με την οποία παρομοιάζει τη μητέρα των νεαρών ηρώων, Ευρυάλη, ο συγγραφέας εξαιτίας της φιλοπονίας που χαρακτήριζε και τις δύο γυναίκες.

Σελ: 134 ... , *und sie setzte sich sogleich zur Arbeit nieder auf einer Ottomane, die mit dem Fenster des Zimmers gleiche Höhe hatte. So trifft man sie oft in Griechenland.*

- Πολιτιστικό στοιχείο σχετικά με τη διαρρύθμιση των δωματίων στην Ελλάδα. Ήταν σύνηθες στα ελληνικά σπίτια το ανάκλιτρο να βρίσκεται στο ίδιο ύψος με το παράθυρο.

Σελ: 134 – 135 ... , *sang er unwillkürlich das Schlachtlied der Hellenen, welches Riga gedichtet hatte; derselbe der bei dem Versuche, Griechenland zu revolutioniren, den Tod fand.*

- Αναφορά στον Ρήγα Φεραίο.

Σελ: 136 ... : *Ζώη μου, σας αγαπώ (zoe mu, sas agapo) ... spielte er wieder und sang folgendes Lied:*

- Παράθεση ελληνικής φράσης, μεταγραμμένης με λατινικούς χαρακτήρες.
- Ο συγγραφέας θεωρεί ότι οι Γερμανοί άντρες αναγνώστες γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα, γεγονός που υποδηλώνει τη σημαντική θέση που κατείχαν τα Ελληνικά και δη τα Αρχαία Ελληνικά, που προφανώς υπονοεί ο συγγραφέας, στη γερμανική παιδεία.

Σελ: 142 ... : *Chiaour! Chiaour! – Dadurch war es klar, daß das Schloß von Türken überfallen worden seyn.*

- Αναφορά στην τουρκική υποτιμητική ονομασία των Ελλήνων «γκιαούρης» που σημαίνει άπιστος.

Σελ: 143 ... *Die Turkmanen brachen durch die Hausflur herein, ... und sogleich willens und gierig zu plündern sprengten sie die verschiednen Treppen hinan. ...*

- Αναφορά στους Τούρκους ως Τουρκομάνους που διψούν για λεηλασίες, υπονοώντας με το συγκεκριμένο χαρακτηρισμό την ασιατική καταγωγή των Τούρκων και τη βαρβαρότητα που συνδέεται με αυτή.

Σελ: 143 ... , *kühn wie eine Amazone heraustrat und an Bozzaris Seite zu Parmenides sich stellte.*

- Σύγκριση της Θεώνης, της ηρωίδας του έργου, με τις αμαζόνες της αρχαιότητας.

Σελ: 144 ... *Doch die Schnelligkeit und das feste Vertrauen auf die eigene Kraft, ... , half den Griechen nach und nach den Sieg erringen, jedoch nicht ohne Blutverlust und große Mühe.*

- Μνεία στη γρηγοράδα και την εμπιστοσύνη που τρέφουν οι Έλληνες στις δυνάμεις τους, τους ωθούν στη νίκη επί των Τούρκων που δε διαθέτουν αυτές τις ιδιότητες.

Σελ: 144 ... , *sondern in den Thermopylen. ...*

- Αναφορά στις Θερμοπύλες.

Σελ: 145 ... , *wie die Königin der Amazonen Eogene auf der Insel Oia einst gegen den Häuptling der Piraten, ... , wie uns eine alte Griechensage verkündet. ...*

- Αναφορά στη βασίλισσα των Αμαζόνων Εογένη και τον αρχαίο ελληνικό μύθο σύμφωνα με τον οποίο η Εογένη νίκησε τον αρχιπειρατή κάποτε στο νησί Οία.

Σελ: 146 ... *Die angekommenen Jünglinge beschäftigten sich sogleich mit dem Zusammentragen der Niedergemetzelten ... , als sie zwei und achtzig Todte aufhäuften. ...*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα των Ελλήνων αφού 24 μόνο Έλληνες τα έβαλαν με 82 Τούρκους.

Σελ: 148 ... , *daß sie ihre Wuth sehr gerne an der Vernichtung einzelner Hellenen letzen. ...*

- Υπογράμμιση της αγριότητας των Τούρκων που ξεσπούν με ευχαρίστηση το θύμο τους πάνω στους Έλληνες.

Σελ: 148 ... *gegen die wilden Barbaren, ...*

- Αναφορά στους Τούρκους ως οι άγριοι βάρβαροι.

Σελ: 149 ... , *weil sich der Heldenfürst Norrmann schon heranzieht mit seinen Schaaren, erwarten, ...*

- Αναφορά στο Γερμανό Φιλέλληνα Νόρμανν.

Σελ: 149 ... - *bekamen wir durch Flüchtlinge die Kunde, daß eine Horde der Barbaren den Ort angegriffen und ähnliche Gräueltaten übte, ... , suchen sie alles auf ihrer Flucht zu vernichten. ...*

- Φρικιαστικές χαρακτηρίζονται οι πράξεις των Τούρκων απέναντι στους Έλληνες.
- Αναφορά στους Τούρκους ως οι πιστοί του Κορανίου.
- Παραδοχή ότι οι Τούρκοι κατέχουν τα ωραιότερα μέρη της Ευρώπης, υπονοώντας και την Ελλάδα.

Σελ: 151... , *oder eine Unterhaltung anknüpfen über die interessante Sache des Vaterlandes. ...*

- Χαρακτηρισμός του ελληνικού αγώνα για ελευθερία ως η ενδιαφέρουσα υπόθεση της πατρίδας.

Σελ: 151 ... ; *aber vorerst singt mir das Lied vom deutschen Helden Körner, ...*

- Αναφορά στον Γερμανό ποιητή Körner.

Σελ: 152 ... *Ja, Timokles, wandte er sich zu diesem, ... , wie ein solcher Kraftgesang das Gemüth zum Hohen begeistern kann. ...*

- Τα ποιήματα του Körner εμπυχώνουν τον ελληνικό στρατό.

Σελ: 152 – 153 ... *Man wunderte sich nicht, ... und den Menschen immer mehr von der natürlichen Kindheit seines Wesens entfernen. –*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Οι Έλληνες δεν ντρέπονται να δείξουν την αγάπη τους παρουσία τρίτων.

Σελ: 153 ... *„Also der Heldenfürst Norrmann, ... und die Hauptschlacht ist also nicht mehr fern?“*

- Αναφορά στο Γερμανό Φιλέλληνα Νόρμανν που συμμετέχει στον ελληνικό αγώνα τιμώντας την πατρίδα του, συγκεντρώνει στρατό στις Θερμοπύλες για μια νέα μάχη.

Σελ: 153 ... *Warum nicht? antwortete dieser. ... , die Nachricht von Euerer Tapferkeit zukommen lasse, und ihn darum bitte.*

- Αναφορά στον Λεωνίδα.
- Αναφορά στον Γερμανό Φιλέλληνα ως ο ήρωας Νόρμανν.

Σελ: 154 ... *Er wird es! ... , oder wie die Spartaner fallen möchten.*

- Αναφορά στο περίφημο ταν ή επί τας των Σπαρτιατών.

Σελ: 161 ... *Die Jünglinge eilten ... , der allgemein das Griechenvolk beseelt.*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα του ελληνικού λαού.

Σελ: 162 ... *Wie sich doch die Verkettung der Geschichte ... , theils unverschuldet trug durch mehrere Jahrhunderte. ...*

Αναφορά σε:

- Την ακμή του ελληνισμού και την πτώση του.

- Την αφύπνιση του ελληνικού λαού.
- Τη διαπίστωση ότι ο ελληνικός λαός έφερε τον τουρκικό ζυγό εν μέρει δικαίως κι εν μέρει αδίκως.

Σελ: 163 ... *Warum waren unsere Altvordern so feige? ...*

- Εκφράζεται ή πεποίθηση ότι οι Έλληνες είναι δίκαια σκλαβωμένοι, αφού οι πρόγονοί τους φάνηκαν δειλοί.

Σελ: 163 – 164 ... *Hellas unter dem letzten Paläologen konnte unmöglich kräftiger auftreten; ... , wie jene Helden so recht eigentlich einen tragischen Gegenstand ausmachen, ...*

Αναφορά σε:

- Τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο.
- Την εγκατάλειψη της Ελλάδας στη μοίρα της τόσο από τη δυτική όσο και τη νότια Ευρώπη.
- Τις επαφές του Κων. Παλαιολόγου με τους Γενοβέζους.
- Τις εσφαλμένες ενέργειες του Παλαιολόγου.

Σελ: 164 – 165 ... *Mit Verschulden sank es, ... , indem es gerade durch diese illegitimen Osmaniden bezwungen ward. ...*

- Διατυπώνεται η άποψη ότι ο ελληνικός λαός έχει μεν μερίδιο ευθύνης για την κατάσταση που έχει περιέλθει, αφού δε διαφύλαξε την εθνικότητά του ως όφειλε, από την άλλη όμως δεν ευθύνεται, μια και η τύχη ήταν αυτή που καθόρισε τη μοίρα του.

Σελ: 165 ... *Ich meine, ... in der Vertreibung der Turkomanen aus Europa.*

- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι μέσω της ηρωικής του δύναμης ο λαός θα αναστηθεί και θα συμβάλει στην εκδίωξη των Τουρκομάνων από την Ευρώπη.
- Αναφορά στους Τούρκους με τον όρο Τουρκομάνοι.

Σελ: 166 ... *Ich wollte überleiten auf die Illegitimität des Osmanidenreiches, ...*

- Αναφορά στη μη νομιμότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Σελ: 169 ... *Dazu kommt nun, ... , durch welche die Willkühr der Osmanenherrscher beschränkbar ist.*

- Ο μοναδικός νόμος που ισχύει στην Οθωμανική Αυτοκρατορία είναι η Σούννα και το Κοράνι.

Σελ: 171 ... *Ich weiß, ... , was sicher geschehen wäre, wenn er gar nicht existierte.*

- Θετικά σχόλια για το Κοράνι, αφού εμπεριέχει κάποια εδάφια που απέτρεψαν την εξολώθρευση του ελληνικού λαού.

Σελ: 174 ... *der ganzen finstern Türken Nation ...*

- Αναφορά στο τουρκικό έθνος ως το σκοτεινό έθνος των Τούρκων.

Σελ: 176 ... *Solche Fremdlinge ...; man treibe die Unholde aus!*

- Αναφορά στους Τούρκους με τις λέξεις οι ξένοι και τα τέρατα.
- Παρουσίαση της Ελλάδας ως η γη που ανθίζει.
- Έκφραση της αναγκαιότητας να εκδιωχθούν οι Τούρκοι.

Σελ: 176 ...*Das müssen sie; ... ,nie sich mit unserm Volke befreunden.*

- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι οι Τούρκοι δε θα αποκτήσουν ποτέ μόνρφωση και δε θα γίνουν ποτέ φίλοι με τους Έλληνες.

Σελ: 177 ... *Das giebt ihre Religion nicht zu, ... rolle man sie ins Meer!*

- Επισήμανση της άποψης ότι η θρησκεία, δηλαδή το Ισλάμ, δεν επιτρέπει στους Τούρκους να είναι φίλοι με τους Έλληνες κι οι Έλληνες δεν επιθυμούν τη φιλία τους.
- Αναφορά στους Τούρκους ως οι βάρβαροι.
- Κατάδειξη του πόθου των Ελλήνων να διώξουν τους Τούρκους μέσω της εικόνας να τους πετούν στη θάλασσα πάνω στα ανάκλιτρα που είναι ξαπλωμένοι, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο συγγραφέας.

Σελ: 178 ... *Der Bote an den Helden Norrmann ... wieder hier zu seyn.*

- Αναφορά στον Νόρμανν ως ήρωα.

Σελ: 178 – 179 ... ; *aber dennoch würde ich ..., in den Kampf ziehen.*

- Έμφαση στο μέγεθος της επιθυμίας των Ελλήνων να πολεμήσουν για την πατρίδα τους, παρουσιάζοντας ακόμη κι ηλικιωμένους Έλληνες να λαχταρούν να αγωνιστούν.

Σελ: 179 ... *Bozzaris und Milanos, ... , wenn es das Schicksal erheischt.*

- Επισήμανση της επιθυμίας των Ελλήνων να πολεμήσουν υπό τις διαταγές του Νόρμανν στις Θερμοπύλες, υποδηλώνοντας το σεβασμό και την εκτίμηση που έτρεφαν για τον Γερμανό Φιλέλληνα στην Ελλάδα.

Σελ: 179 ... *die in den Grabgewölben das Beste Griechenlands berathen und fördern.*

- Αναφορά στο καλό της Ελλάδας, υπονοώντας την απελευθέρωσή της.

Σελ: 180 ... *Freiheit und Vaterland!*

- Το σύνθημα Ελευθερία και Πατρίδα.

Σελ: 182 ... *In den Tempel tritt man ... , und mit Gefühl sang Mimnermos zuerst sein Lied an die Liebe.*

- Περιγραφή ενός αρχαιοελληνικού ναού, μέσα στον οποίο υπάρχουν αγάλματα των θεών

Σελ: 195 ... ; *wie die Argonauten einst, ... und das goldne Vließ der Zufriedenheit.*

- Παρομοίωση των ηρώων του διηγήματος με τους Αργοναύτες και το χρυσόμαλλο δέρας της ευχαρίστησης που κατέκτησαν εξαιτίας της αγάπης και του έρωτα που τους περιέβαλλε.

Σελ: 205 ... *Der Bote an den Heldenfürsten Norrmann ... in den Thermopylen.*

- Αναφορά στον ήρωα Νόρμανν.

Σελ: 206 ... *Wenn du mich nicht ... Sklavin wird Theone nicht.*

- Παρουσιάζεται η θέση της Ελληνίδας που προτιμά το θάνατο από μια ζωή στη σκλαβιά.

Σελ: 207 ... ; *wir sind Hellenen; Sieg oder Tod ist unser Gewinn!*

- Ανάδειξη της θέσης των Ελλήνων ότι από αυτόν τον αγώνα μπορούν να βγουν μόνο κερδισμένοι, αφού ή θα νικήσουν τους Τούρκους ή θα πεθάνουν. Γι' αυτούς υπάρχει μόνο η νίκη ή ο θάνατος, παραφράζοντας το σύνθημα ελευθερία ή θάνατος.

Σελ: 207 ... *Der Herr ist mit euch allen.*

- Εκφράζεται η πίστη ότι ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό των Ελλήνων.

Σελ: 208 ... *Meinen Aschenkrug versenkt dann in die düstre Fluth der Lethe.*

- Αναφορά στο έθιμο της καύσης των νεκρών στην αρχαία Ελλάδα.

Σελ: 209 ... *Und Einer für Alle, ... ; noch ein Mal klirrten die Schwerter zusammen.*

- Σύνθημα: Ένας για όλους, όλοι για έναν και όλοι για την πατρίδα.

Σελ: 210 – 211 ... *Auf des Alten Begehren ... , und die Ländler kamen heran.*

- Αναφορά στον ποιητή Körner.

Σελ: 212 – 214 ... *In die Thermopylen ziehen wir, ... Wir sind aufgestanden, es zu rächen. ... Nun wollen wir Frieden für die Heldengeister, ... Wir gehen zum Siege, zum Tode! Das seyn unsre Loosung. ... ; denkt an Chios und Bobelinas Schicksal ... Entweder im Vaterland Freiheit und Ordnung, oder Tod!*

- Ιστορική αναδρομή στη μάχη των Θερμοπυλών και τον Σπαρτιάτη Λεωνίδα.
- Εκφράζεται η άποψη πως οι Έλληνες δεν πρέπει να δείξουν οίκτρο στους βαρβάρους, δηλαδή τους Τούρκους, που καταπάτησαν τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Μνεία στη γενναιότητα του Γερμανού Φιέλληνα Νόρμανν.
- Αναφορά στον Γενοβέζο Giustiniani, φίλο των Ελλήνων, που έπεσε στο πλευρό του Παλαιολόγου.
- Ανάδειξη της εκδίκησης σε σκοπό του ελληνικού ξεσηκωμού.
- Αναφορά στους αρχαίους προγόνους των Ελλήνων που στους τάφους τους θρηνούν για την κατάντια της Ελλάδας οι σύγχρονοι απόγονοί τους.
- Κλήρος των Ελλήνων η νίκη ή ο θάνατος.
- Απαρίθμηση των λόγων για τους οποίους πολεμάνε οι Έλληνες: για την πατρίδα, τη γυναίκα τους, τα παιδιά τους.
- Υπενθύμιση της καταστροφής της Χίου.
- Μνεία στο πρόσωπο της Μπουμπουλίνας.

Σελ: 214 ... ; *und gerade dieser Glaube ist es, ... Tugendkraft nicht ganz entwich.*

- Επισημάνση πως η πίστη του Έλληνα σ' ένα ιδανικό/σκοπό συνέβαλε ώστε οι Έλληνες να μη χάσουν εντελώς τη δύναμη της αρετής τους.

Σελ: 215 ... *Während die Helden so versammelt waren, ... den zum Volkslied gewordenen Gesang von Riga: ihr Hellas Söhn' erstanden.*

- Αναφορά στον Ρήγα Φεραίο και πιθανώς υπονοεί τον Θούρειο όταν μιλά για τραγούδι του λαού γραμμένο από το Ρήγα.

Σελ: 217 – 218 ... *Es muß geschieden seyn! ... , deine Wünsche sich der Füllung nahen.*

- Αναφορά στο μέγαλωμα των ελληνόπουλων από τις μητέρες τους που τους μιλούσαν διαρκώς για τον αγώνα του ξεσηκωμού, προτρέποντάς τα να πολεμήσουν για την πατρίδα και τη δόξα της.

Σελ: 218 ... ; *geht mit meinem Segnen, ...*

- Η ευχή της μάνας προς το παιδί.

Σελ: 220 ... *Der Himmel bringt sie uns wieder! ... Darum seyn ruhig nun, meine Gute!*

- Ελπίδα στον Θεό για βοήθεια και προστασία.

Σελ: 223 ... , *worin die Hellenen, ... Treffen und Insurrectionen begründen wollen.*

- Αναφορά στον αγώνα για λευτεριά της πατρίδας.

Σελ: 223 ... , *daß Türkenschaaren ... aufhielten.*

- Αναφορά σε Τούρκους ληστές.

Σελ: 225 ... *Todt stürzen sie alle nieder.*

- Αναφορά σε νίκη των Ελλήνων, σκοτώνοντας όλους τους Τούρκους.

Σελ: 226 ... *Das erbeutete ward abgeliefert ... ; dir, dessen Namen Hellas ewig preisen wird.*

- Μνεία στο Γερμανό Νόρμανν και το αιώνιο χρέος της Ελλάδας προς αυτόν για τη συμβολή του στον αγώνα.

Σελ: 226 ... *Bravo! Rief Norrmann - ... Doch edler Grieche, deinen Namen sage mir!*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα των Ελλήνων και την ανυπαρξία δειλίας που κάποιοι θέλουν να τους προσάπτουν.
- Αναφορά στην παντελή έλλειψη δειλών στου κόλπους τους Ελλήνων.
- Πληροφορία σχετικά με την έναρξη της στρατιωτικής καριέρας του Νόρμανν, ο οποίος από νεαρή ηλικία κατατάχθηκε στο στρατό.

Σελ: 227 ... *Darauf eröffnete er seine Briefftasche ... , worin Bozzaris zum General ernannt war.*

- Αναφορά στη γερουσία των Ελλήνων που είχε έδρα της την Κόρινθο.

Σελ: 227 ... *Dein Vater, fuhr dann Normann fort, ist sehr geachtet von den Areopagiten, ...*

- Αναφορά στους Αρεοπαγίτες.

Σελ: 229 ... *Ihr seyd Hellenen!*

- Τίτλος τιμής θεωρείται το να είναι κάποιος Έλληνας.

Σελ: 229 ... *Das war in der That ... - so sind die deutschen Frauen nicht gesinnt.*

- Σύγκριση των Ελληνίδων με τις Γερμανίδες. Η Ελληνίδα εμφανίζεται να μη μπορεί να μείνει μακριά από τον αγαπημένο της.

Σελ: 229 ... *Die Liebe zu ihm und meinem Vaterland, denen ich auf diese Weise genügte, werden meine Kräfte stählen.*

- Υπογράμμιση της αγάπης που τρέφει η Ελληνίδα προς τον άντρα της και την πατρίδα της, αγάπη που την οπλίζει με δύναμη να πολεμήσει.

Σελ: 230 ... *Während Bozzaris dem Helden Normann Vieles aus der Vergangenheit erzählte, ...*

- Αναφορά του Νόρμανν ως ήρωα.

Σελ: 230 ... *Willkommen! - ... laßt uns Mal trinken für Hellas Freiheit, ...*

- Πρόποση για την ελευθερία της Ελλάδας.

Σελ: 231 ... *Und wir siegen oder sterben, ... ; das ist Hellenentugend!*

- Παρουσίαση της πεποίθησης των Ελλήνων ότι ή θα νικήσουν τον εχθρό ή θα πεθάνουν, που παραπέμπει στο ή ταν ή επί τας, ως ιδιαίτερης αρετής των Ελλήνων.

Σελ: 232 ... *Churschid Pascha hat alle Muselmänner durch ganz Macedonien an sich gezogen.*

- Αναφορά στον Χουρσίντ πασά.

Σελ: 232 ... *Dieser Macht kräftig und siegreich zu widerstehen, ... sind deshalb schon mit mir übereingekommen. ...*

- Διαπίστωση ότι για να νικήσουν έναν ισχυρό τουρκικό στρατό, οι Έλληνες χρειάζονται ένα πολύ καλά οργανωμένο σχέδιο.
- Πολλοί Έλληνες οπλαρχηγοί είχαν ταχθεί στο πλευρό του Νόρμανν.

Σελ: 233 ... *Darum ist beschlossen worden, daß die Feldherrn Ypsilanti sich vor den Pässen in einiger Entfernung hinwärts nach Larissa ausstellen. ...*

- Αναφορά στο όνομα του Υψηλάντη.

Σελ: 236 ... ; *ihr alle wißt es zu gut, und ich lese in euern Augen die edle Aufopferung für das Hellenenland.*

- Μνεία στην ετοιμότητα των Ελλήνων για αυτοθυσία στο όνομα της πατρίδας.

Σελ: 237 ... *Jeder Hellene arbeitete munter und voller Liebe zum Vaterland.*

- Ανάδειξη της φιλοπατρίας των Ελλήνων που εργάζονταν για να προετοιμαστούν για τη προσκείμενη μάχη.

Σελ: 239 – 240 ... , *und schon unser alter homer erkannte es, ... , weil er meinen Namen verherrlichte.*

- Αναφορά στον Όμηρο.

Σελ: 242 ... *Mit lügenhaften Besprechungen ... pflegt er seine Truppen zum Tode zu führen.*

- Παρουσιάζεται έμμεσα η υπεροχή των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους, αφού ο Χουρσίντ πασάς αναγκάζεται να καταφύγει σε ψευδείς υποσχέσεις, για να καθοδηγήσει τους στρατιώτες του στο πεδίο της μάχης και κατ' επέκταση και στο θάνατο.
- Αντιπαράθεση ελληνικού και τουρκικού ήθους. Οι Τούρκοι δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν το ψέμα, ενώ οι Έλληνες ακολουθούν πάντα το δρόμο της αλήθειας και είναι ειλικρινείς μεταξύ τους.
- Η έλλειψη ιδανικών κι ενός σκοπού για τον οποίο αγωνίζονται ωθούν τους Τούρκους να προβούν σε ψεύτικες υποσχέσεις, κάτι που δεν συμβαίνει στους κόλπους των Ελλήνων αφού έχουν ένα όραμα, ένα σκοπό, την λευτεριά της πατρίδας τους.

Σελ: 242 ... *und Heldengröße muß sich in denselben kund geben; ... , um zu einer glorreichen Befreiung seine Kräfte zu sammeln.*

- Πεποίθηση ότι η Ευρώπη μέσα από την ηρωική στάση των Ελλήνων θα δει ότι η Ελλάδα ανασυντάχθηκε με όλες τις δυνάμεις για την απελευθέρωσή της.

Σελ: 242 ... *Sie steigt zu einer Flamme der Begeisterung, als stritte ich um mein eigenes Vaterland.*

- Διαπίστωση ότι οι Φιλέλληνες πολεμάνε για την Ελλάδα με τον ίδιο ενθουσιασμό που θα το έπρατταν και για την πατρίδα τους.

Σελ: 243 – 244 *Ein Jeder dachte mit Heiterkeit ... bei zu der Bozzaris des Heldenmuthes des Hellenen.*

- Παρουσίαση του Τούρκου ως άσπλαχνου και δειλού, χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούνται από τους Έλληνες για να εμψυχώσουν το στράτευμά τους και να ανυψώσουν το ηρωικό τους θάρρος.

Σελ: 246 ... , *auf welcher Riga seine Lieder spielte.* ...

- Αναφορά στον Ρήγα Φεραίο.

Σελ: 247 ... , *daß ich ein Mal die Rolle ... , übernehmen kann.*

- Αναφορά στους αρχαίους αοιδούς που συνόδευαν τους αρχαίους Έλληνες στις μάχες.

Σελ: 148 – 149 ... *Darauf ging er mit Theone Und wie sie sich tapfer wehren wollten.*

- Προετοιμασία των Ελλήνων για την επικείμενη μάχη.
- Εμψύχωση των Ελλήνων θυμίζοντάς τους το ένδοξο παρελθόν των προγόνων τους.
- Αναφορά στον Λεωνίδα και τις Θερμοπύλες.
- Αναφορά στο Γερμανό Νόρμανν αποκαλώντας τον ευγενή Γερμανό.
- Διατυπώνεται η επιθυμία να καταρρίψουν την εντύπωση των Ευρωπαίων περί δειλίας των Ελλήνων.

Σελ: 249 ... *Alle standen nun auf, ... nach Sieg oder Tod.*

- Ετοιμότητα των Ελλήνων για έναν νικηφόρο αγώνα, γεμάτοι λαχτάρα για νίκη ή θάνατο.

Σελ: 250 ... *In der alten Zeit der olympischen Sanger ... , trat er ernst und voller Begeisterung auf.*

- Αναφορά στην αρχαία εποχή των ολύμπιων αοιδών και το Σπαρτιάτη ήρωα Τυρταίο που εξυμνούσαν πολλοί αοιδοί. Προφανώς εννοεί τον ελεγειακό ποιητή Τυρταίο που καταγόταν μάλλον από τις Αφιδνές της Λακεδαιμόνος και έζησε τον 7^ο π. Χ. αιώνα. Σύμφωνα με την παράδοση ήταν Σπαρτιάτης στρατηγός, του οποίου τα τραγούδια βοηθούσαν στην εξύψωση του μαχητικού πνεύματος των στρατιωτών στο πεδίο της μάχης.

Σελ: 255 ... *Wahre Begeisterung für das Gerechte der Vaterlandsache ... er noch manchen dichterischen Mangel an sich trug.*

- Έκφραση του αληθινού ενθουσιασμού που ένιωθαν οι Έλληνες για το δίκαιο του αγώνα τους.

Σελ: 256 ... *Es war ein Situationsplan beigefügt, ... , um sich bei den Hellenen einen immer grünenden Lorbeerkrantz zu erringen.*

- Εξύμνιση των ταλέντων του Γερμανού Φιλέλληνα Νόρμαν, που αγνοώντας τα πειράγματα φίλων του και τα παράπονα της συζύγου του, εγκατέλειψε την πατρίδα του, για να αποκτήσει δόξα κοντά στους Έλληνες.

Σελ: 256 - 257 ... *Hier hatte Odysseus, ... kein türkischer Spion mehr sehen lassen.*

- Αναφορά στην εξυπνάδα των Ελλήνων.
- Συνειρισμός με τον Οδυσσέα.

Σελ: 258 ... *Mit Kanonendonner ... , der tapfere Streiter.*

- Αναφορά στον Υψηλάντη.
- Αναφερόμενος στον Οδυσσέα ίσως ο συγγραφέας να υπονοεί και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο.

Σελ: 258 ... *Die Türken wagten keinen Ueberfall, ... , weil sie die Stärke der Griechentruppen nicht kannten.*

- Έμφαση στη δειλία, την ατολμία των Τούρκων, που δεν προβαίνουν σε επίθεση, γιατί δεν γνωρίζει τις δυνάμεις που διαθέτουν οι Έλληνες.

Σελ: 259 ... *Gegen morgen brachte man einen gefangenen Muselmann. ... und ließ ihn bewachen.*

- Αναφορά στην κακομεταχείριση Τούρκου κατασκόπου από Έλληνες.

Σελ: 259 ... *Der Pascha von Drama stürmte gegen die beiden Ypsilanti ... und drängten den Feind oft zurück.*

- Αναφορά στους αδελφούς Υψηλάντη που συμμετείχαν στη μάχη, καθώς και στη γενναιότητα των ίδιων αλλά και των αντρών τους, αποθώντας τους Τούρκους.

Σελ: 260 ... *Churschid Pascha befehligte gegen Odysseus; ... und hielt sich an dem Gatten fest.*

- Παρομοίωση του Έλληνα ήρωα Οδυσσέα με λέαινα που αγωνίζεται να σώσει τα μικρά της.
- Οι Τούρκοι αναφέρονται ως βάρβαροι και ο τρόπος που πέφτουν νεκροί στο πεδίο της μάχης παρομοιάζεται με τον τρόπο θερισμού του σταριού.

Σελ: 260 ... *Noch war das mörderische Wagen ... Auch die Feldherrn Ypsilanti hatten dem Feinde großen Nachtheil gebracht.*

- Παρουσίαση του ήρωα Οδυσσέα ως ακούραστου, υποδηλώνοντας την αντοχή και τη συνεχή ετοιμότητα των Ελλήνων.
- Εγκώμιο για τη γενναιότητα των Ελλήνων πολεμιστών.
- Αναφορά στα αδέλφια Υψηλάντη.
- Αναφορά στις τεράστιες απώλειες των Τούρκων.

Σελ: 262 ... *Norrmann ging ... , durchkommen zu lassen.*

- Επισήμανση της μεγάλης πίστης και αφοσίωσης του Γερμανού Φιλέλληνα Νόρμανν στο σκοπό του.

Σελ: 264 – 265 ... *Nun hört - ... , daß wir als Helden fielen.*

- Έκφραση της επιθυμίας των Ελλήνων να πεθάνουν σαν ήρωες.

Σελ: 265 ... , *bereit zu Tod, zu Sieg.*

- Ετοιμότητα των Ελλήνων είτε να νικήσουν είτε να πεθάνουν.

Σελ: 267 ... *Diesen ihren gewöhnlichen Kampf fruf abrüllend, ... , als zöge ein Schwarm Bienen herauf.*

- Αναφορά στα πολεμικά τραγούδια των Γενιτσάρων.
- Παρομοίωση των Τούρκων στρατιωτών με σμήνος μελισσών εξαιτίας του μεγάλου αριθμού τους.

Σελ: 268 ... *Kein Aetna, ... , der kann sich einen Begriff davon wohl machen.*

- Σύγκριση του πεδίου μάχης και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας με την έκρηξη του Βεζούβιου και της Αίτνας.
- Διαπίστωση ότι τα ηφαίστεια είναι λιγότερο τρομακτικά από τη μάχη, υποδηλώνοντας το μέγεθος της σκληρότητας και της αγριότητας που λάμβαναν χώρα στο πεδίο μάχης.

Σελ: 268 ...*Alles das, ... in der Faust auf den ersten Verhau los.*

- Επισήμανση της ηρεμίας των Ελλήνων στο πεδίο της μάχης, που αποδιοργανώνει κι αποσυντονίζει τους Τούρκους.

Σελ: 268 – 269 ... , *und die vorkämpfenden Streiter ... hielten sich ritterlich.*

- Διαπίστωση ότι οι Έλληνες αγωνιστές πολεμάν ιπποτικά.

Σελ: 269 ... , *indem sich die Leichen der Türken so gemehrt haben, ... , so steigen.*

- Έμφαση στον τεράστιο αριθμό των νεκρών Τούρκων, που ο σωρός από τα πτώματά τους διευκόλυνε τους υπόλοιπους να ανέβουν στο οχύρωμα.

Σελ: 269 ... *Immer noch strürmten die Wüthenden umsonst.*

- Αναφορά στους Τούρκους με το επίθετο οργισμένοι.
- Άκαρπες οι επιθέσεις των Τούρκων.

Σελ: 270 ... *Denn Bozzaris ließ sogleich ... durch den Kampf ermattet werden.*

- Έμφαση στη δύναμη κι επιμονή των Ελλήνων που ακούραστοι συνεχίζουν να πολεμάνε.

Σελ: 271 ... *Einige Stunden dauerte ... in dem Engpaß des Leonidas.*

- Ο θάνατος για την πατρίδα θεωρείται δοξασμένος θάνατος για τους Έλληνες.

Σελ: 271 ... : *Hellenen zum Sieg oder zum Tode noch heute! ... - ebenfalls vorantritt.*

- Κάλεσμα των Ελλήνων να νικήσουν ή να πεθάνουν.

Σελ: 272 ... *Churschid Pascha, ... war auch der wilde Osmane Dram Aly.*

- Υποχώρηση του Χουρσίντ πασά με μεγάλες απώλειες για τους Τούρκους.

Σελ: 272 ... , *als man hier die Siegessalve erschallen ließ.... Das Vaterland wird frei!*

- Κραυγή χαράς από τους Έλληνες μετά τη μάχη: «Νίκη! Η πατρίδα θα ελευθερωθεί».

Σελ: 272 ... *Sieg und Freiheit ... ,als sie den Geliebten bluten sah!*

- Έμφαση στο μέγεθος της αγάπης του Έλληνα για την πατρίδα που ακόμη κι ετοιμοθάνατος ο Έλληνας αγωνιστής σκέφτεται την ελευθερία της πατρίδας του.

Σελ: 273 ... : *sie starben den Heldentod.*

- Αναφορά στον ηρωικό θάνατο.

Σελ: 273 ... : *wir haben des Vaterlandes Freiheit ... herrschen sie nicht wieder die Barbaren! –*

- Απόδοση καθοριστικής σημασίας στη νίκη για την έκβαση του αγώνα, αφού στο Μοριά έπαψε πια η κυριαρχία των Τούρκων.
- Αναφορά στους Τούρκους ως οι βάρβαροι.

Σελ: 275 ... *Wer kann den Schmerz Theonens fassen, ... Wie er, starb einst Protoklus.*

- Σύγκριση του Μπότσαρη με τον Πάτροκλο.

Σελ: 275 ... *Einer Kassandra war sie zu vergleichen.*

- Σύγκριση με τη μυθική μάντισσα Κασσάνδρα.

Σελ: 276 ..., *wie Chronions Liebe Semele verzehrte.*

Αναφορά στη Σεμέλη και τον Κρόνιο Δία.

Σελ: 278 ...*Er starb wie ein Siegesheld, ... der erste Adjutant.*

- Ηρωικός ο θάνατος για τη νίκη της πατρίδας και με τιμές ήρωα η κηδεία.

Σελ: 278 ... *Braver Deutscher*

- Τιμητική προσφώνηση του Γερμανού Φιλελληνα: γενναίε Γερμανέ.

Σελ: 279 ... *Als Heldenführer – fuhr Norrmann fort - ... Wer veranstaltet von Euch morgen den Leichenzug?*

- Ένδειξη τιμής η μεταφορά των σορών των ηρώων στην Κόρινθο.

Σελ: 280 – 281 ... *Nach langem und herrlichem Zureden der Generale ließ sie es geschehen; ... Die Rohorten riefen es nach mit fürchterlich schallenden Stimmen.*

- Προσκύνημα του νεκρού στρατηγού Μπότσαρη από τους άντρες.
- Η σκηνή θυμίζει τη σκηνή από την Ιλιάδα, όπου ο νεκρός Αχιλλέας μεταφέρεται στο στρατόπεδο των Ελλήνων.
- Ο όρκος των αντρών για εκδίκηση του θανάτου του αρχηγού τους.

Σελ: 281 ... *Die Rache seyn Euer und mein die Klage!*

- Διαπίστωση ότι η εκδίκηση αρμόζει στους άντρες και το μοιρολόι στις γυναίκες.

Σελ: 283 ... *Ich bin nun allein, ... , meine Söhne und das Vaterland rächen.*

- Η συναίσθηση του χρέους θα φέρει τον ηλικιωμένο Παρμενίδη να ενταχθεί κι αυτός στο ελληνικό στράτευμα, αφού μετά το θάνατο της συζύγου του είναι ο μόνος που απέμεινε για να εκδικηθεί το θάνατο των γιων του και να αγωνιστεί για την πατρίδα του.

Σελ: 284 ... *Bozzaris Leiche lag auf den Schildern, und schon erschienen die Tragenden.*

- Ο νεκρός Μπότσαρης πάνω στις ασπίδες θυμίζει το ή ταν ή επί τας των Σπαρτιατών.

Σελ: 292 ... *Der sarg ward zugedeckt, ... , und so ging die Leiche auf den nicht fernen Todtenhof.*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Τοποθέτηση στεφανιών πάνω στο φέρετρο κατά την ταφή. Εδώ τα στεφάνια είναι από κυπαρίσια.

Der neue Achilles

(Ο νέος Αχιλλέας)

Franz von Elsholz

Cöln 1821

Βιογραφικό σημείωμα του Franz von Elsholz: Γεννήθηκε στις 1.10.1791 στο Βερολίνο και πέθανε στις 22.1.1872 στο Μόναχο. Γιος εμπόρου, υπήρξε αξιωματικός, αλλά με το τέλος των απελευθερωτικών πολέμων απολύθηκε από το στρατό με το βαθμό του ιλάρχου. Στη συνέχεια εργάστηκε ως κυβερνητικός γραμματέας στην Κολωνία, ταξίδεψε στην Αγγλία και την Ιταλία ως ελεύθερος συγγραφέας και για αρκετό χρονικό διάστημα διέμεινε στη Βαϊμάρη, όπου και γνωρίστηκε με τον Γκαίτε. Από το 1828 έως τα τέλη του 1829 ανέλαβε τη διεύθυνση του βασιλικού θεάτρου στην Γκότα, από το 1837 ως το 1857 υπηρέτησε ως σύμβουλος στην πρεσβεία της Σαξονίας στο Μόναχο κι εν συνεχεία διέμεινε έξω από το Μόναχο κοντά στη λίμνη Starnberger, όπου και ίδρυσε τη Λογοτεχνική Εταιρεία «Die Zwanglosen» κι εξέδωσε τα λογοτεχνικά περιοδικά «Ecos», «Deutsche Theeblätter» και «Blätter für Literatur und Leben». Έγραψε πολλά μυθιστορήματα, θεατρικά και ποιήματα.¹⁷¹

Περίληψη

Στα Τρίκαλα, μετά την κατάληψη της πόλης από τους Τούρκους, δύο Ελληνίδες κόρες η Φολή και η Οινώνη βρίσκονται στα χέρια του εχθρού αιχμάλωτες και πουλιούνται στον πλούσιο Τούρκο Αμπντουλάχ. Η Φολή, κόρη Έλληνα ευγενούς κι ορφανή από μητέρα, έχασε μέσα στην αναταραχή την οικογένεια που την είχε αναλάβει, μια και ο πατέρας της πολεμούσε με το στόλο του τους Τούρκους. Η Οινώνη, που στην πραγματικότητα είναι ο νεαρός Λεώνης, του οποίου η μητέρα του τον μεταμφίεσε σε κοπέλα, για να γλιτώσει από το θάνατο λίγο πριν η ίδια θανατωθεί μπροστά στα μάτια του,

¹⁷¹ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 4, Francken Verlag, Bern und München 1971, σελ: 193-194.

αποκαλύπτει στη νέα του φίλη την αλήθεια και της εκμυστηρεύεται ότι στο μέρος της καρδιάς της φυλάει το μαχαίρι που του 'δωσε η μητέρα του λίγο πριν χαθεί για πάντα. Στα χέρια του Τούρκου Αμπντουλάχ η Φολόη και ο Λεώνης έρχονται πιο κοντά κι αναπτύσσουν τρυφερά συναισθήματα ο ένας για τον άλλο.

Πολύ γρήγορα όμως οδηγούνται μπροστά στον Αμπντουλάχ, ο οποίος ρίχνεται στην Φολόη παρουσία του Λεώνη που τον μαχαιρώνει, για να σώσει την αγαπημένη του. Ο πληγωμένος Αμπντουλάχ καλεί βοήθεια, και στο κιάσκι του κήπου όπου εξελίσσεται η σκηνή μπαίνει ένας υπηρέτης του Τούρκου, ο οποίος βοηθά τους δύο νέους να δραπετεύσουν, φεύγοντας κι αυτός μαζί τους. Στην περιπλάνησή τους μαζί του πληροφορούνται ότι πρόκειται για έναν Γερμανό τον Thomas Wandel, ένθερμο οπαδό του Ναπολέοντα, που μετά από πολλές περιπέτειες βρέθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Ένα πρωινό, ξυπνώντας ο Λεώνης διαπιστώνει ότι η Φολόη δε βρίσκεται πια μαζί τους, ενώ ο Wandel που φυλούσε σκοπιά τη νύχτα έχει αποκοιμηθεί. Οι δυο τους τώρα πια συνεχίζουν την περιπλάνησή τους, όμως πολύ σύντομα πέφτουν στα χέρια του Χασάν και των αντρών του, ο οποίος βρισκόταν στην υπηρεσία του νεκρού τώρα πια Αμπντουλάχ. Τους πιάνει λοιπόν αιχμαλώτους για να τους οδηγήσει στον Ιμπραήμ πασά, διάδοχο του Αμπντουλάχ, με σκοπό την παραδειγματική τιμωρία του φονιά του, όπως πιστεύεται ότι είναι ο Wandel. Ο Χασάν τους μεταφέρει στο σπίτι του, όπου τους κρατά ξεχωριστά, προσφέροντας μεγάλη περιποίηση στον Λεώνη. Ο Ιμπραήμ φτάνει σε λίγο κι αυτός, κι ενώ ετοιμάζονται να παραλάβει ο Ιμπραήμ τον Wandel κι ο Χασάν τον Λεώνη, δέχονται επίθεση από τους Έλληνες. Βγαίνουν λοιπόν με τους άντρες τους να τους αντιμετωπίσουν, αφήνοντας τους κρατουμένους τους με έναν μόνο φρουρό. Ο Λεώνης δράπτεται της ευκαιρίας να ελευθερώσει τον Wandel και μαχαιρώνοντας το φρουρό το σκάνε, καταφεύγοντας στους Έλληνες που πολεμάνε τους Τούρκους. Η μάχη παίρνει θετική έκβαση υπέρ των Ελλήνων, κι οι Τούρκοι εγκαταλείπουν τις θέσεις τους. Ο Wandel κι ο Λεώνης βρίσκονται ανάμεσα στους Έλληνες, των οποίων αρχηγός είναι ο Δημήτριος, που εντυπωσιάζεται από τη γενναιότητα του Λεώνη. Αποφασίζουν να κινηθούν προς τη θάλασσα, για να βρουν διέξοδο από τους Τούρκους που τους

καταδιώκουν με ενισχύσεις. Ο Δημήτριος, που φοβάται μην πέσουν στα χέρια του εχθρού, στέλνει μικρές ομάδες για αναγνώριση του εδάφους. Έτσι ο Λεώνης κι ο Wandel συμμετέχουν σε μία απ' αυτές και λίγες ώρες αργότερα φτάνουν στην ακτή.

Επιστρέφοντας για να ειδοποιήσουν και τους υπόλοιπους, συναντούν λίγους συμπολεμιστές τους που τους ανακοινώνουν ότι δέχτηκαν επίθεση από τους Τούρκους κι ότι όλοι έπεσαν ηρωικά εκτός από τους ίδιους που κατόρθωσαν να διαφύγουν. Εκεί στην ακτή βλέπουν από μακριά ένα πλοίο. Όταν διαπιστώσουν ότι δεν είναι εχθρικό, σηκώνουν λευκές σημαίες και σε λίγη ώρα βρίσκονται στο κατάστρωμά του. Πρόκειται για ένα πλοίο από την Κεφαλονιά. Καθ' οδόν συναντούν ένα τούρκικο καράβι. Μετά από παρότρυνση του Λεώνη, του επιτίθενται και το καταλαμβάνουν. Στη διάρκεια της μάχης ο Λεώνης τραυματίζεται σοβαρά στο χέρι, όμως συνεχίζει να πολεμά. Με την κατάληψη του τουρκικού πλοίου ο Wandel αναζητά γιατρό για το φίλο του, αλλά προς μεγάλη του έκπληξη συναντά την Φολόη, η οποία του ζητά να απελευθερώσει τον πατέρα της και τους υπόλοιπους Έλληνες φυλακισμένους στο αμπάρι. Ανάμεσά τους κι ένας Έλληνας γιατρός που ακρωτηριάζει το χέρι του Λεώνη αλλά του σώζει τη ζωή.

Ο πατέρας της Φολόης, ο Σκίπιος Μαυροκορδάτος, είχε πέσει με το πλοίο του στα χέρια των Τούρκων μετά από προδοσία Εβραίων που βρέθηκαν με δόλο στο καράβι του. Ο Wandel πληροφορείται ότι η Φολόη είχε βρεθεί και πάλι κοντά στον πατέρα της, αφού οι θεοί της γονείς την είχαν ξαναβρεί εκείνο το περίφημο πρώτο βράδυ κοντά στον Λεώνη και την είχαν οδηγήσει στον πατέρα της.

Όταν συνέρχεται ο Λεώνης, ο Μαυροκορδάτος του ανακοινώνει πως θα τον στείλει μαζί με τον Wandel και την Φολόη στη Γαλλία, για να αναρρώσει και να παντρευτεί την κόρη του. Του τονίζει όμως ότι οποιαδήποτε στιγμή το θελήσει, μπορεί να επιστρέψει και να αγωνιστεί ξανά για την πατρίδα του.

Σχόλια

Σελ: 2 – 3 ... *Auf dem öffentlichen Platz, ... , sammelten sich nach und nach die Ungläubigen, ... , vor den unschuldigen Opfern ihrer Wuth wiederholen mochten.*

- Αναφορά στους Τούρκους με τον όρο οι άπιστοι, οι βάρβαροι.

- Αναφορά στη βιαιότητα των Τούρκων και τα δεινά που υπέμειναν όσοι από τους Έλληνες επέζησαν:
 - Σκλαβιά
 - Σωματική κακοποίηση

Σελ: 4 – 5 ...*die Mutter steckte mich in dieses wunderliche Kleid, ... , den die Türken allen griechischen Jünglingen geschworen haben sollen.*“

- Συνήθεια των Τούρκων να σκοτώνουν όλα τα αρσενικά παιδιά των Ελλήνων.

Σελ: 5 – 6 ... , *da wurde unser Haus erbrochen ... „Lebe für dein Vaterland!“*“ ...

- Αναφορά στη βιαιότητα των Τούρκων απέναντι στις Ελληνίδες, δίνοντας έμφαση στην πρακτική του βιασμού που ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στους Τούρκους στρατιώτες.
- Η Ελληνίδα μητέρα προτιμά να αυτοκτονήσει, για να γλιτώσει την ατίμωση από τον Τούρκο.
- Ευχή της μητέρας προς το γιο να ζήσει για χάρη της πατρίδας του. Μέσω της μητρικής ευχής τονίζεται η αγάπη προς την πατρίδα, που αποτελούσε πρώτη προτεραιότητα, αφού την ύστατη στιγμή η μητέρα θέτει πάνω από το καλό του παιδιού το καλό της πατρίδας.

Σελ: 10 – 16 ... *Seit Jahrhunderten seufzte das griechische Volk unter dem schmähligen Druck der türkischen Herrschaft. ... - zur stummen, traurigen Zeugin des Verderbens aller ihrer Bewohner.*

- Αναφορά στην πολύχρονη κατοχή της Ελλάδας από τους Τούρκους.
- Έμφαση στην καταπίεση των Ελλήνων με τη συχνή χρήση της έκφρασης τουρκικός ζυγός.
- Ανασκόπηση του ένδοξου ελληνικού παρελθόντος και αποδοχή των σημερινών Ελλήνων ως απογόνων του πιο πολιτισμένου, καλλιεργημένου λαού του κόσμου, δηλαδή των αρχαίων Ελλήνων.
- Οι σύγχρονοι Έλληνες έχουν επίγνωση της καταγωγής τους και του μεγαλείου των προγόνων τους παρά την καταπίεση που υφίστανται.
- Έκφραση των αμφιβολιών της Ευρώπης για την ύπαρξη σχέσης μεταξύ των σημερινών Ελλήνων και των ένδοξων προγόνων τους, καθώς και η έλλειψη ενδιαφέροντος από την Ευρώπη για την τύχη των Ελλήνων.

- Αναφορά στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, το ξέσπασμα της επανάστασης στη Μολδοβλαχία και την εξάπλωσή της στην Πελοπόννησο και τα νησιά του Αιγαίου.
- Απαρίθμηση των συνεπειών της επανάστασης στον ελληνικό πηθυσμό:
 - Κακοποιήσεις χριστιανών.
 - Καταστροφές και λεηλασίες εκκλησιών.
 - Θανάτωση του Πατριάρχη την Κυριακή του Πάσχα και βεβήλωση της σορού του από τους Τούρκους και τους Εβραίους.
- Έμφαση στο φανατικό μίσος των Εβραίων για τους Έλληνες.
- Αναφορά στη δίψα για αίμα των μουσουλμάνων και τις απάνθρωπες πράξεις που διετέλεσαν.
- Αναφορά στους Έλληνες ως υποστηρικτές του χριστιανισμού.
- Επισημάνση ότι ο όρκος των Ελλήνων να πολεμήσουν για τον Θεό και την ελευθερία προσδίδει περισσότερο έναν θρησκευτικό χαρακτήρα στον αγώνα παρά έναν πολιτικό.
- Συνέπειες για τον ελληνικό αγώνα:
 - Αύξηση της συμμετοχής και του ενδιαφέροντος της Ευρώπης για το ελληνικό ζήτημα, αφού μέσα από τα δεινά των Ελλήνων έβλεπε να απειλείται η ίδια και η πίστη της.
 - Αντίδραση και δυσαρέσκεια της Ευρώπης για το μαρτυρικό θάνατο του Πατριάρχη.
 - Η κραυγή εκδίκησης όλων των πολιτισμένων λαών γίνεται μοχλός για την ανατροπή της τουρκικής κυριαρχίας στην Ευρώπη.
 - Σύμπνοια όλων των χωρών του μορφωμένου κόσμου με τους Έλληνες.
 - Διοργάνωση εράνων για την υποστήριξη των κατετραγμένων του πολέμου.
- Διαπίστωση πως τους ενάντιους στον ελληνικό αγώνα δε συνδέει η πίστη αλλά το μίσος απέναντι στο χριστιανισμό.
- Αναφορά στο σκληρό κλήρο των ελληνικών πόλεων που πέφτουν στα χέρια των Τούρκων, υπονοώντας τα μαρτύρια που τις περιμένουν.

Σελ: 17 ... , *war gleich bey dem Ausbruch der Unruhen mit Wort und Beispiel thätig gewesen, ... , in den Gewässern des Archipelagus der türkischen Seemacht bedeutenden Abbruch that.*

- Ηθική και υλική υποστήριξη του αγώνα από τους Έλληνες.
- Διάθεση της περιουσίας των Ελλήνων για την ιερή υπόθεση με τη δημιουργία ενός μικρού στόλου, για να χτυπήσουν με επιτυχία την τουρκική ναυτική δύναμη.

Σελ: 18 ... , *strahlte das holde Geschöpf in muthiger Glorie, ... , den sie im Geist unter den Zeitgenossen wieder aufblühen sah.*

- Αναφορά στις δοξασμένες πράξεις των Ελλήνων στον αγώνα.
- Αναφορά στην αίγλη των προγόνων που θα λάμψει και πάλι στο πνεύμα των σημερινών Ελλήνων.

Σελ: 24 ... „*dem Vaterlande gehör' ich und dir, drum thu' ich Alles, mich beiden zu erhalten.*“

- Απόδοση σημασίας στη διατήρηση της ζωής του Έλληνα, διότι αυτή ανήκει στην πατρίδα.

Σελ: 32 – 33 ... „*da träumte mir, ... , als wäre der Ort das alte Athen, ... , und alle Männer geben die Hand und beschrieben das heilige Zeichen vor Kopf und Brust; ...*

- Αναφορά στην αρχαία Ελλάδα και δη στην αρχαία Αθήνα.
- Αναφορά σε έναν ρήτορα που ξεσηκώνει το λαό για τον αγώνα.

Σελ: 36 ... „*In Byzanz,*“ ...

- Αναφορά στο Βυζάντιο.

Σελ: 37 ... „*Ist' s nicht lächerlich,*“ *murmelte der Alte, „daß man sich gegen die Herrschaft des halben Mondes aufsteht?*

- Αναφορά στον ξεσηκωμό.

Σελ: 40 – 41 ... *Ich bin ein Deutscher, ... , und nach dem Frieden zurück ins liebe Vaterland.*

- Αναφορά στην κατάσταση που επικρατούσε στη Γερμανία:
 - Οι ζωές των απλών ανθρώπων ανήκαν στους ηγεμόνες τους που αποφάσιζαν για αυτούς.

- Έλλειψη ελευθερίας της σκέψης κι αντιμετώπιση του ανθρώπου ως αντικειμένου.
- Αναφορά στην αμερικανική επανάσταση για ελευθερία από τους Άγγλους αποικιοκράτες.
- Παραλληλισμός της επανάστασης στην Αμερική με την ελληνική επανάσταση.

Σελ: 55 ... „Ja!“ rief begeistert der Jüngling, „das will ich. ... , daß ich für die Freiheit kämpfe!“

- Αναφορά στον αγώνα για ελευθερία.

Σελ: 55 ... , daß wir den Barbaren nicht in die Hände fallen. ...

- Αναφορά των Τούρκων ως βαρβάρων.

Σελ: 59 ... „Was will der Christen Hund mit dem Säbel,“ schnaubte ein Andrer; „schneidet ihm die Ohren ab.“

- Παρουσίαση της βαρβαρότητας των Τούρκων μέσω της σκηνής, στην οποία ένας Τούρκος στρατιώτης ζητά από έναν συμπολεμιστή του να κόψει τα αυτιά του Έλληνα που έπεσε στα χέρια τους.

Σελ: 63 – 64 ... Leontes hatte, als er unterwegs aus seiner Ohnmacht erwachte, ... ; die Augen waren halb gebrochen.

- Αναφορά στη βάρβαρη κι απάνθρωπη μεταχείριση του Wandel από τους Τούρκους φρουρούς του.
- Χρήση του επιθέτου *βάρβαρος* αντί του ουσιαστικού καταγωγής *Τούρκου*.

Σελ: 69 – 70 ... Wüthend tobte der nächtliche Kampf und ... , zum Oberhaupt der Schaar gewiesen wurde.

- Μάχη μεταξύ Τούρκων κι Ελλήνων με νίκη των Ελλήνων και υποχώρηση των Τούρκων.

Σελ: 71 ... „Schnell hat das Schicksal mich mündig gemacht, und mich geweiht zum Streiter für mein Vaterland.

- Αναφορά στον αγώνα για την πατρίδα.

Σελ: 71 ... Drum gebt mir Waffen, ... und jenes Lohnes würdig mache.“

- Υπογράμμιση της δίψας των Ελλήνων να πολεμήσουν για την ελευθερία τους.

Σελ: 74 ... - *sein Bruder kommt uns zur Hülfe und wird bald in unsrer Mitte seyn.*“

- Πεποίθηση των Ελλήνων ότι θα δεχτούν βοήθεια από τον αδελφό του Ναπολέοντα.

Σελ: 75 – 76 ...“*Wend’ es der Himmel!*“ ... , *sondern auch geben, für unser Eigenthum ihre Gesetze!*“

- Εκφράζεται η άποψη των Ελλήνων πως καλύτερα να αγωνιστούν δίχως ξένη βοήθεια για την ελευθερία τους και να απολαύσουν μόνοι τους τους καρπούς της προσπάθειάς τους, παρά να έχουν την ανάμειξη των ξένων, υπονοώντας εδώ τα ανταλλάγματα που ίσως οι δεύτεροι τους ζητήσουν μελλοντικά.

Σελ: 76 ...*Aber können wir der Hülfe entbehren?... und neben den alten Fesseln neue Drangfalle zu tragen haben?*“

- Τίθεται το ερώτημα εάν οι Έλληνες θα τα καταφέρουν χωρίς ξένη βοήθεια ή θα υποκύψουν τελικά.

Σελ: 76 – 77 ...“*Ein Volk,*“ *versetzte Leontes,* „*erlingt nicht, so lang es stehn will; ... und die Uebriggebliebnen sich ein Grab suchen in fremder Erde!*“

- Πεποίθηση ότι ένας λαός δεν μπορεί να πέσει, να υποκύψει όσο εκείνος θέλει να στέκεται όρθιος.
- Εκφράζεται η πίστη πως ο λαός των Ελλήνων δεν μπορεί να χαθεί όσο συνεχίζει να αποτελεί έναν λαό. Αν όμως επιτευχθεί να εξαφανιστεί το όνομα των Έλλήνων από τη γη, τότε και οι εναπομείναντες θα αναζητήσουν έναν τάφο σε ξένο έδαφος, θα προσφύγουν δηλαδή στην ξενιτιά.

Σελ: 85 ... , *um sich durch die Türken, ... und die Mittel zu erneuter folgenreicher Wirksamkeit zu finden hoffte.*

- Παρομοίωση των Τούρκων με σμήνος από μύγες.

Σελ: 87 ... *Im Geiste sah er Leontes schon als Retter Griechenlands, ... , hochbeglückt und geehrt von Welt und Nachwelt.*

- Παρουσίαση του πολεμιστή Λεόντη ως σωτήρα της Ελλάδας.
- Αναφορά στην προσδοκία δημιουργίας ενός νέου ελληνικού κράτους.

Σελ: 88 ... ; *seine Augen funkelten, ... , wenn jener von Griechenlands Freiheit sprach,*
...

- Αναφορά στην ελευθερία της Ελλάδας.

Σελ: 90 ... *So konnten die Flüchtlinge einen befreundeten Hafen erreichen ... und sich daselbst einer größeren Heeres=Masse anschließen.*

- Έμμεση αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης στην Πελοπόννησο και την επιθυμία των Ελλήνων να πολεμήσουν για την πατρίδα τους με την ένταξή τους σε κάποια μάχιμη στρατιωτική ομάδα.

Σελ: 90 – 91 ... *Demetrius Stellung war den Türken verrathen worden, ... , oder das elendste Leben als ein Geschenk ihrer Gnade empfangen.*“

- Παρουσίαση των Τούρκων ως βαρβάρων με «τρομακτικές κραυγές» που ορμάνε στους Έλληνες και προκαλούν ένα «λουτρό αίματος».
- Εξύμνιση της γενναιότητας των Ελλήνων που δεν παραδίνονται.
- Οι Έλληνες προτιμούν το θάνατο από τον τρομερό κλήρο της σκλαβιάς.
- Χαρακτηρισμός της μάχης με τους Τούρκους ως «σφαγείς», ενώ οι Έλληνες αναφέρονται ως οι «γενναίοι».
- Παρουσίαση της θάλασσας ως μοναδικής διεξόδου για τους Έλληνες.
- Για τους Έλληνες υπάρχουν διαφορετικά είδη θανάτου κι εδώ εκφράζεται η προτίμησή τους να πνιγούν παρά να «σφαγιαστούν» από χέρι Τούρκου, ενώ αρνούνται και να ζήσουν μια άθλια ζωή, προφανώς ως σκλάβοι, δώρο ευσπλαχνίας των Τούρκων.

Σελ: 92 – 93 ... *Dasselbe war ein kleines Kriegsfahrzeug von der insel Cephalonien, ... , die Türken aber zu wecken und zu berauben.*

- Αναφορά στα Επτάνησα ως προτεκτοράτο των Άγγλων και την κήρυξη του πολέμου στην Πύλη από την Αγγλία.

Σελ: 96 ... „*Wie?*“ ... *wir fliehen – vor dem Türken?*“

- Έμφαση στην επιμονή και τόλμη των Ελλήνων που δεν εγκαταλείπουν ποτέ τον αγώνα κατά των Τούρκων και δεν τον βάζουν ποτέ στα πόδια.

Σελ: 96 ...“*Was helfen sie ihm,*“ ... „*wenn die Mannschaft sie nicht zu brauchen weiß.* ...

- Αναφορά στην ανικανότητα των Τούρκων ναυτών.

Σελ: 97 ... *Und er redete nicht vergebens; Wie glühten vor Kampflust und ihre Begeisterung theilte sich, wie ein elektrisches Feuer, ..., endlich einwilligte.*

- Έμφαση στην όρεξη και τον ενθουσιασμό των Ελλήνων να πολεμήσουν.

Σελ: 98 ...*auf Schußweite wurde die griechische Flagge aufgezo-gen und ehe der Türke, ...*

- Αναφορά στην ελληνική σημαία.

Σελ: 98 ... *Kein Laut des Schmerzes entflo-h ihm; ... , und das Ereignißblieb im Getümmel des Kampfes unbemerkt.*

- Αναφορά στο απαράμμιλο ηρωικό θάρρος του Έλληνα αγωνιστή που παρά το βαρύ τραυματισμό του δεν αφήνει να καταλάβει κανείς τίποτα και συνεχίζει να πολεμά.

Σελ: 99 ... , *in welchem die überraschten und durch den Fall ihres Führers in völlige Verwirrung ... , ergab sich die ganze Mannschaft zu Gefangenen.*

- Οι Τούρκοι αναφέρονται ως Μουσουλμάνοι.
- Παρουσίαση των Τούρκων να βρίσκονται σε παντελή σύγχυση και να προβάλλουν μικρή αντίσταση κατά των Ελλήνων.

Σελ: 103... *Nur Wandel, der treu entschlossne Freund blieb gefaßt, ...*

- Χαρακτηρισμός του Γερμανού ως πιστού φίλου.

Σελ: 105 ... *Einige Elende, durch die Vermittlung verrätherischer Juden erkauf-t, ... mit dem willkommenen Zuwachs rüstig in See.*

- Παρουσίαση των Εβραίων ως προδοτών των Ελλήνων.

Σελ: 111... *die Thaten eines Alexander, ...*

- Αναφορά στον Μέγα Αλέξανδρο.

Σελ: 123 ... , *da du in einem so zarten Alter dir schon den Namen eines guten Bürgers erworben. ... , daß er dir zu Theil werde.*

- Αναφορά στο χρέος της πατρίδας προς τους αγωνιστές της που θα τους το ξεπληρώσει όταν ελευθερωθεί.
- Με το όρο «καλός πολίτης» υπονοούνται οι δημοκρατικές αρχές και αντιλήψεις που έχει ήδη αποκτήσει ο Έλληνας αγωνιστής Λεόντης.

Σελ: 123 – 124 ... *Kannst du, wackrer Streiter, ... - Morgen mit dem Frühesten also nach Frankreich!*

- Αναφορά στις Σπαρτιάτισσες.

Die Sklavin in Anatolis Wüste

(Η σκλάβια στην έρημο της Ανατολής)

C. Hildebrandt

Leipzig 1822

Βιογραφικό του Johann Andreas Christoph Hildebrandt:Γεννήθηκε στις 13.4.1763 στο Halberstadt και πέθανε στις 25.11.1846 στο Eilsdorf. Εργάστηκε ως βοηθητικός ιερέας στο Halberstadt, ιεροκήρυκας στο Welferlingen και στη συνέχεια στο Eilsdorf. Υπήρξε συγγραφέας πολυάριθμων μυθιστορημάτων με ιππότες, ληστές και μυθιστορημάτων τρόμου με φαντάσματα.¹⁷²

Περίληψη

Στην Κωνσταντινούπολη ζει η Παύλομνα, κόρη ενός πλούσιου Έλληνα εμπόρου, του οποίου η οικογένεια συνδέεται από παλιά με στενούς φιλικούς δεσμούς με την οικογένεια του Τούρκου Σελίμ, αξιωματικού των Γενιτσάρων. Η κόρη του Σαράγια είναι η επιστήθια φίλη της Παύλομνας, αφού οι μητέρες τους ήταν επίσης αγαπημένες φίλες. Η είδηση του ξεσπάσματος της Ελληνικής Επανάστασης στο Μοριά θα αλλάξει άρδην τις συνθήκες και για τις δύο οικογένειες. Ο πατέρας της Παύλομνας συλλαμβάνεται και θανατώνεται ως προδότης και συνωμότης, ο Σελίμ στέλνεται σε αποστολή στην Ελλάδα με σκοπό να καταπνίξει τον ξεσηκωμό, η Σαράγια κινδυνεύει να βρεθεί στο χαρέμι του Σουλτάνου και η Παύλομνα βιώνει όχι μόνο το χαμό του πατέρα της αλλά και του αρραβωνιαστικού της Κονδούρου από τα χέρια του Τούρκου πασά Ιμπραήμ, ο οποίος ευθύνεται για όλα αυτά τα δεινά. Η Παύλομνα, για να γλιτώσει από το μένος του Ιμπραήμ που της ζητά να τον ακολουθήσει στη Βαγδάτη με αντάλλαγμα τη δική της ζωή και των δικών της, διαφεύγει με τη βοήθεια ενός πιστού υπηρέτη της στη Σμύρνη και βρίσκει καταφύγιο κοντά στον ηλικιωμένο πατέρα του Κονδούρου.

Δύο χρόνια έχουν πια περάσει. Η Παύλομνα βρίσκεται στη Σμύρνη κι είναι αρραβωνιασμένη με το Λάμπρο, όταν στην πόλη ξεσπούν ταραχές και τρομερές διώξεις των Ελλήνων και του χριστιανικού στοιχείου γενικότερα. Μέσα σε συνθήκες τρόμου,

¹⁷² Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 7, Francke Verlag, Bern und München 1978, σελ: 1166-1168.

θανάτου και αφανισμού, με υποκινητή τον Ιμπραήμ πασά, η Παύλομνα θα πιαστεί αιχμάλωτη και θα πουληθεί ως σκλάβα, ενώ ο Λάμπρος θεωρείται νεκρός. Έτσι θα ξεκινήσει μια μακρά οδύσσεια για τη νεαρή Ελληνίδα, η οποία ως σκλάβα θα βρεθεί μέχρι τα βάθη της Ανατολής, περνώντας ανιστόρητες περιπέτειες και κακουχίες, για να φτάσει τέλος στη λύτρωση που θα της προσφέρει ο Ιμπραήμ πασάς, που εν τω μεταξύ αρραβωνιασμένος τώρα με την Σαράγια και μετανιωμένος για τις αποτρόπαιες πράξεις του θα την ελευθερώσει και θα τη φέρει κοντά στον Λάμπρο που δεν είχε τελικά πεθάνει.

Σχόλια

Σελ: 9 *Sein Palast gränzte mit unserm Hause, ... Beide hatten sich kennen und schätzen gelernt, ... Was diese Freundschaft erhöhete, war der Umstand, daß Beider Gattinnen eben so Freunde waren, ... , dies Ausfallen hätte bemerken sollen.*

- Εμφάνιση των Ελλήνων ως μορφωμένων των οποίων την παρέα επιζητούν οι υψηλόβαθμοι Τούρκοι στρατιωτικοί, παράδειγμα που ακολουθούν και οι σύζυγοι αυτών.
- Ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και δεσμών εμπιστοσύνης ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους.

Σελ: 23 – 24 *... Ich kannte unser Volk; ich wußte wie es von den übermpthigen Türken behandelt wurde - ... , der das Wohl von Tausenden untergräbt.*

- Αναφορά στην κακομεταχείριση του ελληνικού λαού από τους Τούρκους.
- Εγκώμιο του θάρρους των Ελλήνων της Ηπείρου και του Μοριά αλλά και των Τούρκων που πολεμούν ως αντίπαλοι.
- Αναφορά σε έναν *αιματηρό εμφύλιο πόλεμο*, υπονοώντας τον ελληνικό ξεσηκωμό. Χαρακτηρισμός όμως που δεν ευσταθεί, αφού εμφύλιος πόλεμος θεωρείται η πολεμική διένεξη ανάμεσα στον ίδιο λαό, ενώ εδώ οι Έλληνες βάλλουν κατά των Τούρκων Οθωμανών. Διαφαίνεται η αντίληψη κάποιων της εποχής να αντιμετωπίζουν την ελληνική επανάσταση ως εμφύλια διαμάχη εντός των συνόρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, εφόσον αυτή αποτελείτο από ένα μωσαϊκό λαών.

Σελ: 25 – 27 *Meinem Vater konnte die Nachricht von dem Aufstand Griechenlands unmöglich gleichgültig seyn. ... er sieht dies frei. Eben so dachte, so fühlte mein Vater.*

- Αναφορά στην είδηση της ελληνικής εξέγερσης που φτάνει στους Έλληνες της Πόλης.
- Αναφορά στην καταπίεση και τα δεινά των Ελλήνων από τους Τούρκους και τη χρήση κάθε μορφής βίας, για να καταπνίξουν το θάρρος των Ελλήνων που επιθυμούν να αποδεσμευτούν από τον ατιμωτικό τουρκικό ζυγό.
- Έμφαση στις ελπίδες των Ελλήνων για τη σωτηρία του λαού τους.

Σελ: 30 – 31 ... „ *Ich freue mich, wenn ich sehe, daß ein Volk seine Freiheit mit ernst will. ... Ich streite und falle dann für die Freiheit meines Volkes. ... daß sie sich vielleicht auf dem Schlachtfelde treffen könnten. ... den sie Hand in Hand auf und ab gingen.*

- Διάθεση αυτοθυσίας των Ελλήνων για το ιδανικό της ελευθερίας αλλά παράλληλα και η αναγνώριση ότι ο εχθρός, δηλαδή οι Τούρκοι, πρέπει να δράσει όπως ορίζει το καθήκον του.
- Αποδοχή και κατανόηση από έναν Τούρκο στρατιωτικό αξιωματούχο του αγώνα ενός λαού για ελευθερία, στην περίπτωση μας των Ελλήνων, , ο οποίος διέπεται από θετικά συναισθήματα παρά τη θέση και την καταγωγή του.
- Εκφράζεται η ευχή οι δυο φίλοι να μη βρεθούν ποτέ αντιμέτωποι στο πεδίο μάχης, αφού τότε θα βρεθούν μπροστά στο σκληρό δίλημμα πατρίδα ή φίλια.

Σελ: 34 ... „*O Gott, wer nur erst rächen könnte!*“

- Επίκληση στον Θεό με διάθεση για εκδίκηση.

Σελ: 36 ... , *ich kann nicht anders als Grausamkeit von Euerm Volke erwarten ... Ach, jene armen Verkauften stehen mir immer vor der Seele!*“

- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι από τους Τούρκους μπορεί κανείς να προσδοκά μόνο φρικαλεότητες.

Σελ: 47 ... „*Saraja wird mich zu ihm führen, ... , an dem ich mein Vaterland räche!*“

- Δίψα για εκδίκηση στο όνομα της πατρίδας.

Σελ: 54 ... *Er war schrecklich. ... , in ihre verschlossenen Wohnungen zurückgescheucht.*

- Εκφράζεται ο φόβος κι ο τρόμος των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη για τις βαρβαρότητες των Τούρκων απέναντί τους ως αντίποινα για τον ξεσηκωμό των Ελλήνων στον ελλαδικό χώρο.

- Παρουσίαση σκηνών αγριότητας και βαρβαρότητας στους δρόμους της Πόλης από Τούρκους με αποδέκτη τους ανυπεράσπιστους Έλληνες κατοίκους.

Σελ: 55 ... *Selims kriegerischer Anzug war mir schrecklich. ... die goldnen Ketten, ...*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Λεπτομερής περιγραφή της πολεμικής στολής ενός υψηλόβαθμου γενίτσαρου.

Σελ: 58 ... *Dahin zogen sie, ..., aus deren Augen Wuth und Mordlust strahlte.*

- Έμφαση στην αγριότητα των Γενιτσάρων, παρουσιάζοντάς τους με μάτια γεμάτα οργή να διψάν να σκοτώσουν.

Σελ: 64 ... *Aus Achtung gewiß nicht, ..., wie seine Mordlust kennen keine Grenzen.“*

- Αναφορά στην αγριότητα και τη διάθεση να δολοφονήσει του Τούρκου Ιμπραήμ.

Σελ: 67 ... *An die Stelle der Janitscharen rücken Völker, ... und alle griechischen Häuser plündern werden.“*

- Αναφορά στο μένος διαφόρων λαών που, παίρνοντας τη θέση των Γενιτσάρων, βιαιοπραγούσαν κατά των Ελλήνων και λεηλατούσαν τα σπίτια τους.

Σελ: 75 ... *„Jetzt solltet Ihr ... , und Euer Vater wäre in einem Augenblick frei!“*

- Παρουσίαση του φαινομένου διαφθοράς και δωροδοκίας των Τούρκων.

Σελ: 99 ... *ein eben so starker Haufen verworfener Griechinnen ... unter den Schiffsknechten umher.*

- Αναφορά σε Ελληνίδες πόρνες που προέρχονταν από την κατώτερη τάξη.

Σελ: 122 ... *„Wo soll ... aufgesteckt werden.“*

- Παρουσίαση της βαρβαρότητας των Τούρκων που εκφράζεται με την μη απόδοση σεβασμού προς τους νεκρούς και την ατίμωση αυτών.

Σελ: 155 ... *Auch ich konnte durch seine Geschichte einen Beitrag liefern, ... ; seine einzige Tochter war ihm gestohlen.*

- Αναφορά στα δεινά των Ελλήνων από τους Τούρκους όπως για παράδειγμα η θανάτωση της συζύγου και του γιου και η αρπαγή της κόρης.

Σελ: 160 ... *Streiten ... fechten.*

- Αναφορά στον αγώνα για ελευθερία.

Σελ: 161 ... „*Es ist ein Fußgefecht ... gieb' s nicht.*“

- Παρουσίαση των δυνατοτήτων που έχει ο Έλληνας: να νικήσει ή να πέσει για την πατρίδα. Θυμίζει το περίφημο ή ταν ή επί τας.

Σελ: 171 ...*war dieses Blut feindlich oder ... meines Volkes?*

- Αναφορά στους αγωνιστές ως οι εκδικητές της ελευθερίας.

Σελ: 175 ...*Schrecklich war der Anblick ... , um ihrem Leben ein Ende zu machen.*

- Περιγραφή της σκηνής του πεδίου μάχης με τα πτώματα των ηττημένων Τούρκων που αναφέρονται ως οι εχθροί του ελληνικού λαού.

Σελ: 176 ...*Wir haben gesiegt; aber der Sieg ist theuer erkauft !*“

- Ακριβό το τίμημα της νίκης, αφού σημαίνει την απώλεια των αγαπημένων.

Σελ: 178 ...*Da lag ... Vaterlandes.*

- Η αυτοθυσία των Ελλήνων για χάρη της ελευθερίας της πατρίδας.

Σελ: 181 ...*Nur wenige ... geworden.*

- Παρουσίαση της μεταχείρισης των Τούρκων αιχμαλώτων. Το μίσος των Ελλήνων προς τους Τούρκους ήταν τόσο μεγάλο που δεν έδειχναν κανένα έλεος ακόμη και σ'αυτούς που παρέδιδαν τα όπλα.

Σελ: 188 ... *Wird man es glauben ... ertragen konnte*

- Η απώλεια των οικείων προσώπων τοποθετείται χαμηλότερα από τον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας.

Σελ: 197 ... *Die Unruhen ... einfanden.*

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό.

Σελ: 198 ... *Fast ... befleckt*

- Αναφορά στις βιαιότητες και από την πλευρά των Ελλήνων που επισκιάζουν τη δόξα τους.

Σελ: 199 ... *Aber auch von Seiten ... überzusetzen.*

- Παρουσίαση της προσπάθειας των Τούρκων να καταπνίξουν την ελληνική επανάσταση, συγκεντρώνοντας στρατεύματα από ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σελ: 200 ... *Wußten sie ... zu bereichen.*

- Αναφορά στην αγριότητα των τουρκικών ορδών.
- Έκφραση της ανησυχίας των Ευρωπαίων της Σμύρνης όσον αφορά στο πέρασμα των τουρκικών ορδών από την πόλη τους.
- Καμία διάκριση από τους Τούρκους ανάμεσα σε Έλληνες ή Λεβαντίνους. Σκότωναν τους πάντες μόνο όχι τους Τούρκους.

Δεύτερος τόμος

Σελ: 6 ... *Lambro Cazzoni...*

- Αναφορά στον Λάμπρο Κατσώνη (1752-1804), ναύαρχο του ρωσικού ναυτικού και ήρωα του επαναστατικού κινήματος του 1787.

Σελ: 11 ... *Möglich, daß ... zugetheilt werden.*

- Εκφράζεται η επιθυμία των Ελλήνων για ελευθερία.

Τρίτος τόμος

Σελ: 166 ... *Griechenlands Söhne ... europäische Heere.*

- Αναφορά στη νικηφόρα έκβαση της επανάστασης για τους Έλληνες.

Theodora die Leipziger Jungemagd

(Θεοδώρα η νεαρή υπηρέτρια από την Λειψία)

Adolf von Schaden

Λειψία 1822

Βιογραφικό σημείωμα για τον Adolph von Schaden: Γεννήθηκε στις 18.5.1791 στο Oberdorf στο Allgäu και πέθανε στις 30.5.1840 στο Μόναχο. Χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο Johann Nepomuk. Από το 1805 ως το 1815 υπηρέτησε ως ανθυπολοχαγός στις υπηρεσίες του Βαυαρού βασιλιά. Πραγματοποίησε πολλά ταξίδια, εργάστηκε ως κατ' οίκον καθηγητής στη Δρέσδη και στο Μόναχο. Ασχολήθηκε επίσης με τη δραματουργία, τη συγγραφή στατιστικών έργων, ταξιδιωτικών βιβλίων και ιστορικών μυθιστορημάτων.¹⁷³

Περίληψη

Στη Μάνη γύρω στα 1770 αρχηγός είναι ο περίφημος Ζανετάκης Κουτουφάρης. Οι Έλληνες ξεσηκώνονται με τη σύμπραξη των Ρώσων κι ο μοναχογιός του Κουτουφάρη θα πέσει πάνω στη μάχη, ενώ η τετράχρονη κόρη του Ζανετάκη θα βρεθεί άγρια δολοφονημένη μέσα στην κούνια της. Μετά και το θάνατο του Κουτουφάρη θα χηρέψει ο θρόνος της αρχηγίας στη Μάνη. Οι Τούρκοι θα διορίσουν Μπεν έναν Έλληνα Φαναριώτη, τον Μίβικα, ο οποίος και θα σταλεί στη Μάνη με τη συνοδεία του τουρκικού στόλου. Στην ακέφαλη πια Μάνη που επικρατεί η αναρχία και η διχόνοια θα υψώσει το ανάστημά του απέναντι στον επερχόμενο κίνδυνο ο Μανιάτης Βασίλειος Σαραβάθης. Θα ενώσει τους συμπατριώτες του, και θα κατορθώσουν όλοι μαζί να νικήσουν τον Μιβίκα και τις δυνάμεις του. Μετά από αυτή τη νίκη του ο Σαραβάθης θα ανακηρυχτεί ο νέος αρχηγός της Μάνης.

Χήρος ο ίδιος, με δυο γιους και μία κόρη, θα προσλάβει έναν ιερέα από τη Χίο ως παιδαγωγό, τον Νικηφόρο. Αυτός θα αναλάβει τη διαπαιδαγώγηση και τη μόρφωση του

¹⁷³ Wilhelm, Kosch, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 14, Francke Verlag, Bern 1971, σελ: 160-163.

πρωτότοκου Τερτουλιανού και του δευτερότοκου Νικοδήμου, ενώ η μικρή Σοφία θα παραμείνει στις φροντίδες της Ζακυνθινής παραμάνας της.

Λίγα χρόνια αργότερα, ο Βασίλειος αποφασίζει για το μέλλον των δυο αγοριών του. Ο Νικόδημος θα πάει στη Χίο, όπου προορίζεται να γίνει ιερέας, ενώ ο Τερτουλιανός με τη συνοδεία του Νικηφόρου θα ταξιδέψει στην Ευρώπη, για να γνωρίσει τον κόσμο και να αποκτήσει εμπειρίες, αφού προορισμός του είναι να λάβει μέρος στην απελευθέρωση της πατρίδας του και να διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο.

Το 1812 βρίσει τον Τερτουλιανό στη Λειψία να σπουδάζει, όπου αποφασίζει να μάθει Αγγλικά με τον καθηγητή Κρούμμιστιφελ. Στο πρώτο κιάλας μάθημα θα συναντήσει στην οικία του δασκάλου του την υπηρέτριά του Θεοδώρα, για την καταγωγή της οποίας ελάχιστα γνωρίζουν, και θα την ερωτευτεί αμέσως. Λίγο καιρό αργότερα πληροφορείται από τον καθηγητή του την ξαφνική εξαφάνιση της Θεοδώρας, γεγονός που θα συμβάλει στην απόφαση του Τερτουλιανού να συμμετάσχει στους απελευθερωτικούς αγώνες των Γερμανών. Το 1813 βρίσκεται έξω από τη Δρέσδη, όπου πολεμά στο πλευρό των Ρώσων, κι ένας Γερμανός ιππότης θα τον σώσει από βέβαιο θάνατο.

Με το πέρας του πολέμου ο Τερτουλιανός βρίσκεται και πάλι στη Δρέσδη. Εκεί θα γνωριστεί με τον Γερμανό βαρόνο Τέρσμπουργκ, με τον οποίο θα κάνει παρέα και που σύντομα θα τον φέρει σε επαφή με την Ιταλίδα χήρα βαρόνη Πουτσίνι που συμπτωματικά είναι και γειτοόμισσά του. Εν τω μεταξύ, τυχαία εντελώς μια Κυριακή θα δει στη καθολική εκκλησία την Θεοδώρα, την οποία τόσα χρόνια δεν είχε βγάλει από το μυαλό του. Ένα απόγευμα η χήρα Πουτσίνι θα του ριχτεί, αλλά εκείνος θα την απωθήσει και θα αποχωρήσει από το σπίτι της. Το ίδιο βράδυ ο βαρόνος Τέρσμπουργκ, υποδούμενος τον προσβεβλημένο από την απαράδεκτη συμπεριφορά του Τερτουλιανού προς τη βαρόνη, θα τον καλέσει σε ξιφομαχία στις κατακόμβες της πόλης. Ο Τερτουλιανός θα πάει, αλλά ο βαρόνος θα τον πυροβολήσει πίσωπλάτα και θα τον αποτελείωνε με το ξίφος του, αν δεν τον έσωζε μια γυναικεία παρουσία. Τέσσερις μέρες μετά ο Τερτουλιανός θα συνέλθει και θα αντικρύσει έκπληκτος την Θεοδώρα. Από την ίδια θα μάθει ότι τον έσωσε μια τσιγγάνα, η Τούλα Δέτα, την οποία η Θεοδώρα γνώρισε πριν τέσσερα χρόνια στη Λειψία και της αποκάλυψε πως κατάγεται από πριγκιπικό

γένος μιας μακρινής χώρας. Από τότε ζει μαζί της χωρίς να της λείπει το παραμικρό. Από την τσιγγάνα ο Τερτουλιανός θα πληροφορηθεί ότι η Θεοδώρα είναι η νεκρή κόρη του Κουτουφάρη, της οποίας το θάνατο είχαν σκηνοθετήσει για λόγους ασφάλειας.

Μετά από μικρό χρονικό διάστημα οι δύο νέοι θα ξεκινήσουν το ταξίδι τους για τη Μάνη μέσω Τεργέστης, όπου εκεί ο Τερτουλιανός θα ανταμώσει τον παλιό του συμπολεμιστή τον Γερμανό Μαλίτζ, κι όλοι μαζί θα φτάσουν στην Ελλάδα. Εκεί θα τους υποδεχτεί ο Βασίλειος που μαθαίνει όλη την αλήθεια για την Θεοδώρα και προτείνει το γάμο στους δύο νέους. Ωστόσο, παράλληλα ανακοινώνει στον Τερτουλιανό την αποστολή που τον περιμένει για το καλό της πατρίδας του. Σύμφωνα λοιπόν με το σχέδιο ο Τερτουλιανός θα πρέπει να φύγει για την Πόλη, υποδυόμενος ότι έχει αλλαξοπιστήσει, και να μπει στις υπηρεσίες του Σουλτάνου με σκοπό να κερδίσει την εμπιστοσύνη του και να βρει ευκαιρία να τον σκοτώσει. Έτσι λοιπόν ο Τερτουλιανός αναχωρεί για την Κωνσταντινούπολη, με τη συνοδεία του γιου της τσιγγάνας. Εκεί μεταμφιεσμένος στον Τούρκο Αλή κατορθώνει να κερδίσει την εμπιστοσύνη του Σουλτάνου, αποκαλύπτοντάς του υποτιθέμενα μυστικά σχέδια των Ελλήνων σε συνεργασία πάντα με το θείο του Τιμόθεο, τον Πατριάρχη στη Πόλη. Στο χαρέμι του θα βρεθεί η χήρα Πουτσίνι που κυφορεί το παιδί του Τέρσμπουργκ, ο οποίος έχει πουληθεί σκλάβος, και θα τον αγοράσει ο Τερτουλιανός.

Εν τω μεταξύ ο Σουλτάνος Μαχμούντ, για να δοκιμάσει τον Αλή, του ζητά να συλλάβει τον Πατριάρχη ως προδότη και να τον θανατώσει. Ο Τερτουλιανός συντετριμμένος θα περικυκλώσει την οικία του Τιμόθεου και με βαριά καρδιά θα του αποκαλύψει την αλήθεια, λέγοντάς του πως δεν μπορεί να διαπράξει τέτοιο έγκλημα. Ο Πατριάρχης θα προσευχηθεί για τελευταία φορά και θα βγει μόνος του να αντιμετωπίσει τους Γενισάρους που θα τον δολοφονήσουν με άγριο τρόπο. Ο Μαχμούντ πεισμένος πια για την αφοσίωση του Αλή, του προσφέρει τιμές κι αξιώματα, ενώ θα του δώσει για γυναίκα του τη δεκατετράχρονη κόρη του, την Φατίμα. Σύντομα όμως ο Αλή θα πέσει σε δυσμένεια και θα κινδυνεύει άμεσα. Την κατάλληλη στιγμή εμφανίζεται η τσιγγάνα Τούλα που οργανώνει την απόδραση του Τερτουλιανού από την Πόλη με πλοίο. Λίγο έξω από το Μαραθονήσι κοντά στη Μάνη το πλοίο θα βουλιάξει, παρασύροντας μαζί

του την βαρόνη Πουτσίνι και τον Τέρσμπουργκ. Οι υπόλοιποι θα σωθούν και θα φτάσουν στη Μάνη, όπου θα πληροφορηθούν τα μαύρα μαντάτα. Ο αγάς της Τριπολιτσάς, ο Αλαντίν, έχει εξαπολύσει επίθεση και ο Βασίλειος και η Θεοδώρα πέφτουν στα χέρια του. Ο Βασίλειος θα τυφλωθεί αμέσως και θα βασανιστεί φρικτά, ενώ η Θεοδώρα θα μεταφερθεί στο χαρέμι του Αλαντίν. Ο Τερτουλιανός μεταμφιεσμένος σε σκλάβο, θα εκμεταλλευτεί την καλή φωνή του και θα βρεθεί στο χαρέμι ως δώρο του Αλαντίν προς την Θεοδώρα. Δυστυχώς, ένας ευνούχος θα αποκαλύψει το μυστικό στον αγά κι εκείνος έξαλλος από θυμό ετοιμάζεται να τιμωρήσει τους δυο νέους με το μαρτύριο της σταύρωσης, όταν ο Μαλτίτζ με το ιππικό του θα επιτεθεί και θα ελευθερώσει τον φίλο του. Ο Γερμανός ιππότης θα προτείνει στον Τερτουλιανό την ανταλλαγή της Θεοδώρας με την Φατιμά, την οποία και θα αποδεχτεί ο Αλαντίν. Όλοι μαζί επιστρέφουν στη Μάνη λίγο πριν ξεψυχήσει ο Βασίλειος. Ο Τερτουλιανός ζητά από τον αδελφό του να τον παντρέψει με την Θεοδώρα και τον Μαλτίτζ με την Σοφία αμέσως μπροστά στο νεκρό πατέρα τους. Οι γάμοι τελούνται και λίγο αργότερα οι δύο άντρες φεύγουν για να ενωθούν με τους υπόλοιπους ξεσηκωμένους Έλληνες, ενώ η Θεοδώρα αναλαμβάνει την ηγεσία της Μάνης.

Σχόλια

Τόμος 1ος

Σελ: 12 – 13 ... *Freiheit heißt des Mainoten Element; ... , doch dabei scheint seine List ihm angeboren.*

- Στοιχεία του χαρακτήρα των Μανιατών μέσα από την:
 - Εξύμνιση του θάρρους των Μανιατών, που αγγίζει τα όρια του ριψοκίνδυνου, αλλά και της αγάπης τους για την πατρίδα. Οι Μανιάτες τρέφουν *αγριότατο μίσος* για τους δυνάστες της Ελλάδας που τους διαποτίζει μέσα από το μητρικό γάλα που πίνουν.
 - Επισήμανση της δολιότητας και της πανουργιάς τους που φέρεται να είναι *έμφυτες*.

Σελ: 15 – 16 ... *Die Russen bekriegten die Pforte und die hochsinnigen Hellenen, ... , die Arnauten zerstreute und die Ruhe für's erste wieder herstellte.*

- Αναφορά στην επανάσταση του 1770 με την παρακίνηση των Ρώσων που δυστυχώς κατέληξε σε αποτυχία.

Σελ: 17 -19 ... *Ganz eigen ist aber auch die Art, ... , ihn im Rücken und der Flanke anzugreifen und zu zernichten.*

- Περιγραφή του τρόπου που μάχονταν οι Μανιάτες και του χώρου που κινούνταν και ζούσαν, με έμφαση στο μεγάλο υψόμετρο, το δύσβατο της περιοχής αλλά και την ύπαρξη των, χαρακτηριστικών για τη Μάνη, πύργων για την άμυνά τους.

Σελ: 33 – 34 ...*Mit der tiefsten Indignation sah auch er hernieder auf Gräciens Sklaverei, ... , als dem kühnen, hochherzigen Fürsten der Mainoten zur Last gelegt werden.*

- Αναφορά στα γεγονότα της επανάστασης του 1770.

Σελ: 65 ... , *in den Kampf für Ehre, Freiheit, Religion und Vaterland.*“

- Έκφραση της προσδοκίας μίας νέας εξέγερσης που θα φέρει την ελευθερία της πατρίδας τους.

Σελ: 103 ... *In Deutschland hatte bereits die wichtigste Epoche seiner neuen Geschichte, ... , nahm lebhaften Antheil an der großen Sache der Deutschen.*

- Αναφορά στους αγώνες για ελευθερία των Γερμανών ενάντια στην ξένη τυρρανία, όπου προφανώς υπονοεί την κυριαρχία των Γάλλων.

Σελ: 103 ... *Es waren gerade Th. Körners, ... Als er auf die Wörter traf:*

- Αναφορά στον Γερμανό ποιητή Theodor Körner και τη μεγάλη απήχηση που είχαν τα ποιήματά τους στους Έλληνες.

Σελ: 103 - 104 ... *Ja wohl, ja wohl, es hätteunter der Zuchtpeitsche der rohen Türken Homer, ... , und seine Homere und seine Helden alle werden wiederkehren.*

- Επισήμανση του πόθου των Ελλήνων για λευτεριά, της σιγουριάς τους ότι κάποτε θα ελευθερωθούν αλλά και της υπομονής που ακόμη πρέπει να επιδείξει ο ελληνικός λαός μέχρι να φτάσει αυτή η στιγμή.
- Έμφαση στη βαρβαρότητα και τη βιαιότητα των Τούρκων με τη χρήση του επιθέτου *ωμός* για το χαρακτηρισμό των Τούρκων και της έκφρασης *το μαστίγιο της τιμωρίας*, δημιουργώντας μια ατμόσφαιρα αγριότητας και τρόμου, δηλωτική όμως της σκλαβιάς των Ελλήνων .
- Αναφορά στον Όμηρο και τους ήρωες των έργων του.

Σελ: 104 ... *Tertulians Enthusiasmus für die Freiheit der Teutonen erhielt mit jedem Tag neue Nahrung ... , er wolle in den Reihen der Alliierten mitkämpfen für Deutschlands heilige Sache.*

- Αναφορά στους Γερμανούς με τον όρο *Τεύτονες*.
- Έκφραση της συμπαράστασης από τον Μανιάτη Τερτουλιανό στο αγώνα των Γερμανών για τη δική τους ελευθερία.
- Χρήση της έκφρασης *ιερή υπόθεση* για τον αγώνα των Γερμανών για ελευθρία, έκφραση που επιλέγεται για να δηλώσει και τον ελληνικό αγώνα κατά των Τούρκων.

Σελ: 104 – 105 ...*“Wohl muß ich es loben, ... daß Ihr Euch so heiß für die gerechte sache dieser Deutschen interessirt, ... , so mögt Ihr ziehen im Namen unseres Gottes und Herrn.”*

- Αναφορά στο γερμανικό αγώνα.
- Παρουσίαση της προσπάθειας ενός ιερωμένου να αποτρέψει τον Τερτουλιανό από το να συμμετέχει ενεργά στον αγώνα των Γερμανών, με τη λογική ότι θα πρέπει να βοηθήσει το δικό του λαό όταν έρθει η κατάλληλη στιγμή.
- Έκφραση της υποχρέωσης του κάθε Έλληνα προς την πατρίδα του να συμβάλει στην απελευθέρωσή της, υποχρέωση όμως που τον περιορίζει να αφιερωθεί στον απελευθερωτικό αγώνα της δικής του μόνο πατρίδας.
- Επίκληση στο όνομα του Θεού.

Σελ: 106 – 107 ...*“Ihr wißt es, mein theurer Lehrer! ... Freiheit ist das innigste Band, welches Nationen eng verbindet, und im Ringen nach ihr müssen nach heiligen Gesetzen der Natur Völker hülfreich sich unterstützen; ... , kann Euch nicht entgangen sein.*

- Η ελευθερία για τον Έλληνα/Τερτουλιανό είναι ΜΙΑ και ΜΟΝΑΔΙΚΗ και είναι αυτή που ενώνει όλα τα έθνη. Υποστηρίζεται ότι τους Γερμανούς και τους Έλληνες συνδέουν δεσμοί συγγενικοί λόγω του πνεύματος και του πολιτισμού και πως οι Γερμανοί μπορούν επάξια να θεωρηθούν τέκνα της Ελλάδας.
- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι αν οι Έλληνες υποστηρίξουν τους Γερμανούς στον αγώνα τους το ίδιο μπορεί να πράξουν κι εκείνοι στο μέλλον για τον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα.

Σελ: 107 ... *Ich kenne die Denkart meines würdigen Vaters; er wird es unbedingt billigen, daß ich an diesem Kampf thätigen Antheil nehme, ... , wenn die Sonne der Freiheit tagt, zur Schlacht zu führen?*

- Η συμμετοχή του Έλληνα Τερτουλιανού στον αγώνα των Γερμανών θα έχει ιδιαίτερη σημασία για τον ελληνικό αγώνα, αφού τις γνώσεις και την εμπειρία που θα αποκτήσει εκεί θα μπορέσει να τις εφαρμόσει στα ελληνικά πεδία μάχης, συμβάλλοντας έτσι στη θετική έκβαση της ελληνικής επανάστασης.

Σελ: 112 ... *Unter diesen Entsendeten befanden sich auch Tertullian und Ypsylanti, der später so berühmt gewordene griechische Freiheitsheld;*

- Αναφορά στον Υψηλάντη, τον μετέπειτα ήρωα της επανάστασης.

Σελ: 117 – 118 ... *„Du bist ein Grieche? ... , denn gar hoch achte ich Dein altes edles Volk, ...*

- Έκφραση του θαυμασμού των Γερμανών για τους Έλληνες και δη τους αρχαίους προγόνους τους.

Σελ: 125 ... *nur von Rußland dürfen wir mächtige, vielleicht auch von dem erwachten Spanien einige Hülfe erwarten.*

- Εκφράζεται η ελπίδα των Ελλήνων πως βοήθεια μπορούν να προσδοκούν μόνο από τη Ρωσία και την Ισπανία.
- Αναφορά στην Ισπανία ως η *αφυπνισμένη Ισπανία, υπονοώντας τον ισπανικό αγώνα για ανεξαρτησία.*

Σελ: 185 ... *„Uecht ist der Wein, ... und diese oder den Tod erringt.“*

- Παρομοίωση του ελληνικού λαού με κρασί με σκοπό να υπογραμμίσει την αυθεντικότητα, την ειλικρίνεια του ελληνικού λαού αναφορικά με τον πόθο και τον αγώνα του για ελευθερία.

Σελ: 258 ... *„Eile mein theurer Erstgeborener! ... , bricht das Licht der neuen bedeutenden Zeit, herein, Du weißt, welche ich meine.“*

- Νύξη για την έναρξη του ελληνικού αγώνα.

Σελ: 275 ... *Zieht mit mir, rief lebhaft der Grieche aus, ... , wie Ihr seid, thun uns Noth.*

- Υπαινιγμός ότι σύντομα θα ξεκινήσει η Ελληνική Επανάσταση.

Τόμος 2ος

Σελ: 7 - 8 ... *Mein Sohn! Wahrheit ists, ... thätig wird auf dem ganzen griechischen Festlande an Hellas Wiedergeburt gearbeitet; ... , oder die Ehre und Macht der Altvordern wieder erringen.*

- Αναφορά στην αναγέννηση της Ελλάδας μέσα από τον αγώνα που πολύ σύντομα θα ξεσπάσει.

Σελ: 8 ... *Hoffentlich werden unsere Nachkommen,, wenn sie die Thaten dieser Generation staunend ... lesen, ... , den nimmer unterjochten Söhnen des alten Sparta, ... , welches die netten Hellenen zur staunenden Bewunderung der ganzen Welt nächstens aufzuführen gedenken.*“

- Επισήμανση ότι οι Μανιάτες θεωρούσαν τους εαυτούς τους απογόνους των Σπαρτιατών.
- Παρομοίωση της ελληνικής εξέγερσης που θα ακολουθήσει με ένα μεγάλο δράμα που θα προκαλέσει το θαυμασμό ολόκληρης της οικουμένης.
- Θετικός χαρακτηρισμός των Ελλήνων ως *συμπαθητικών*.

Σελ: 9 ... *o, wenn doch nur erst die Feuer auf unsern Höhen loderten, ... , an der Spitze der tapfern Deinen in den großen Kampf zu ziehen.*

- Δυναμική έμφαση στον ελληνικό ξεσηκωμό για ελευθερία με τη χρήση εκφράσεων όπως *το πυροκόκκινο σημάδι της αφύπνισης, η φωτιά που φουντώνει στα υψώματα και ο πόθος που καίει τον πρωτότοκο*.

Σελ: 10 – 12 ... *So geheim und vorsichtig bisher die Verschworenen auf dem Festlande dem großen Tage vorbereiteten, ... , solange bis endlich einst Hellas und seine Sprache aufhören würden zu sein.*

- Αναφορά στις προετοιμασίες των μνημένων στον αγώνα, οι οποίες όμως έχουν γίνει αντιληπτές από τον σουλτάνο Μαχμούτ Β' με συνέπεια να έχει σκληρήνει τα μέτρα κατά των ραγιάδων.
- Εκφράζεται η ανάγκη εύρεσης ενός προσώπου που θα εισχωρήσει στην αυλή του σουλτάνου και θα προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες στους Έλληνες.

Σελ: 13 – 14 ... *, du sollst nach Constantinopel reisen, im Staube vor Mahmuds Throne dich winden, ... , väterlicher Rath wird dich leiten auf dem schweren Pfade der Pflicht.*“

- Απόδοση σεβασμού και τιμών στον Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης με τη χρήση του επιθέτου *αξιοσέβαστος*.
- Έμφαση στη σπουδαιότητα της πόλης της Κωνσταντινούπολης για τον ελληνισμό, χαρακτηρίζοντάς της *ιερή* αλλά και *ατιμασμένη* ταυτόχρονα, αφού αποτελεί την έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου αλλά παράλληλα έχει αλωθεί από τους Μωαμεθανούς και δη τους Τούρκους.

Σελ: 16 ... *Du mußt nach Meisterthum in der Schule der List und Verstellungskunst bestreben, ... , in welcher der Zweck einmal die Mittel heiligt.*“

- Έγκριση της χρήσης δόλου, της παραποίησης της αλήθειας και της υποκρισίας στην επίτευξη των ελληνικού σκοπού που δεν είναι άλλος από τον αγώνα για ανεξαρτησία. Απόδοση λοιπόν άφεσης αμαρτιών, αφού όπως δηλωτικά αναφέρεται «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».

Σελ: 18 ... *Kannte ich doch mein Blut, ... , nur muthig und getrost, mein theurer Tertulian! Gott ist mit uns und ich hoffe, alles soll gelingen unter seinem mächtigen Schutz.*“

- Έκφραση της εμπιστοσύνης του Έλληνα πατέρα στον γιο πως με γενναιότητα ήρωα θα πολεμήσει για τη νικηφόρα έκβαση του αγώνα.
- Εμπύχωση του γιου από τον πατέρα, που τον καλεί να φανεί γενναίος και θαρραλέος.
- Πεποίθηση ότι ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό των Ελλήνων και γι' αυτό θα πετύχουν αφού έχουν την προστασία του.

Σελ: 33 ... *und als einen künftigen rüstigen Kämpen für Griechenlands große Sache vor.*

- Αναφορά στη μεγάλη υπόθεση των Ελλήνων.

Σελ: 33 – 34 ... „*Seid mir willkommen, ... , auf jedem Boden, von welchem die Kultur des menschlichen Geschlechtes ausging und dessen Bewohner nun leider so tief gesunken sind; ... , und möchten nur viele brave Deutsche Eurem Beispiel folgen und an dem wichtigen Geschäfte von Hellas Wiedergeburt Theil nehmen, ..., die laute Kunde durch alle Welt verbreiten wird.*“

- Αναφορά στην παλιγεννεσία της Ελλάδας και στο ξέσπασμα του αγώνα που πολύ σύντομα θα λάβει χώρα.
- Αναφορά στους γενναίους Γερμανούς που ακολουθούν το παράδειγμα των Ελλήνων και συμμετέχουν επίσης στην σπουδαία υπόθεση της ελληνικής παλιγεννεσίας.
- Παρουσίαση της Ελλάδας ως ο χώρος όπου γεννήθηκε ο πολιτισμός του ανθρώπινου γένους αλλά και του βαθιού ξεπεσμού των κατοίκων της, υπονοώντας τη σκλαβιά τους από τους Τούρκους.

Σελ: 38 ... *dir stellt sich kein Opfer zu schwer dar, wenn die Sache des Vaterlandes gebietet, ...glaube ich daher mit dir sprechen zu dürfen.*

- Έμφαση στην αξία οποιασδήποτε θυσίας και οποιουδήποτε κόπου όσον αφορά στο ελληνικό ζήτημα.

Σελ: 40 ... *und näher steht dem ächten Hellenen das Interesse des Vaterlandes, als jenes der eigenen Person.*

- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι για τον αληθινό Έλληνα το ενδιαφέρον για την πατρίδα βρίσκεται πιο ψηλά από οτιδήποτε άλλο ακόμη και από τον ίδιο τον εαυτό του.

Σελ: 41 ... , *die Tyrannen zum Besten der großen guten Sache zu überlisten.*

- Έμμεση αναφορά στους Τούρκους ως *τυρράνους*.
- Έγκριση της χρήσης δόλου απέναντι στους τυρράνους για το καλό της μεγάλης ελληνικής υπόθεσης.

Σελ: 75 – 76 ... „*Ali! Der Patriarch ist ein hochbegabter Greis, aber nichts weniger als schwachsinnig; ..., den die Griechen beabsichtigen.*

- Εκφράζονται οι υποψίες του σουλτάνου Μαχμούτ για την εξέγερση των Ελλήνων.

Σελ: 85 – 86 ... , *ist das große Geheimniß unseres Volks nicht glücklich genug bewahrt worden, ... daß er einen Aufstand der Hellenen fürchtet;*

- Αναφορά στην ελληνική εξέγερση, *το μέγα μυστικό*, που το γνωρίζουν ακόμη και οι Τούρκοι.

Σελ: 86 ... *Tief verachtet der fanatische Sultan unser Volk; ... , denn die rechte Zeit scheint vorhanden,*

- Βαθιά η περιφρόνηση του σουλτάνου για τους Έλληνες, τους οποίους δε θεωρεί ικανούς για οτιδήποτε σημαντικό, γι' αυτό και τα μέτρα που παίρνει είναι ελάχιστα.
- Εκφράζεται η πίστη ότι ο αγώνας θα αποδώσει και η κατάλληλη ώρα πλησιάζει.

Σελ: 90 ... *allein es handelt sich hier um Hellas Wiedergeburt ... herbeiführen.*

- Στον αγώνα για την παλιγεννεσία της Ελλάδας όλα τα μέσα είναι θεμιτά.

Σελ: 91 – 92 ... *er ahnet mein Antheil ... fall.*

- Αναφορά στην ιερή υπόθεση των Ελλήνων, την απελευθέρωση δηλαδή από τον τουρκικό ζυγό.

Σελ: 93 ... *auf die Beschwörung der Griechen Bezug.*

- Αναφορά στη *συνομωσία* των Ελλήνων, υπονοώντας την ελληνική εξέγερση.

Σελ: 113 ... *Ihr habt dieses Ziel erwählt, ... , so winke Euch der Liebe süßester Lohn.*“

- Αναφορά στην απελευθέρωση της Ελλάδας.

Σελ: 115 ... , *doch bald besiegte im Innern des edlen Hellenen ein besseres Gefühl jenes der Rache, ... sich regen zu wollen schien.*

- Εγκώμιο στο ήθος των Ελλήνων που διαθέτουν υψηλά αισθήματα.

Σελ: 132 ... *Ausgebrochen in der That war nun der allgemeine Aufstand des unterdrückten großen Volkes ... , und Eilboten brachten die keinesweges angenehme Nachricht nach Stambul.*

- Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης στην Πελοπόννησο και τα νησιά.

Σελ: 132 ... *Der zweite Mahmud wüthete, und Constantinopels roher Pöbel mißhandelte die in Hauptstadt wohnenden unglücklichen Griechen bekanntlich auf die grausamste und ungerechteste Weise, ... , Antheil an dem traurigen Schicksale dieser seiner Landsleute gewahren zu lassen.*

- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων στους Έλληνες της Πόλης εξαιτίας της εξέγερσης, υπερτονίζοντας τον βιαιότατο και άδικο χαρακτήρα των συγκεκριμένων πράξεων κατά των άτυχων Ελλήνων.

Σελ: 142 ... *fruchtlos und thörichterweise würdest du dein Leben opfern, ... , für welche du nun kräftig zu wirken vermagst.*

- Εκφράζεται η άποψη πως η ζωή του Έλληνα δεν ανήκει στον ίδιο αλλά στον Θεό και στη μεγάλη υπόθεση του ελληνικού λαού, για την οποία οφείλει να εργαστεί με σθένος.

Σελ: 153 ... *Häufiger denn jemals besuchte Mahmud, ... , und beinahe stets begleitete Ali Pascha ihn dahin.*

- Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης.

Σελ: 154 ... *Bei dem Allen vergaß der ... , denn Geld that gar sehr Noth, die große gute Sache zu unterstützen.*

- Συγκέντρωση χρημάτων για τη στήριξη του ελληνικού αγώνα που προέρχονταν από τα ταμεία της Πύλης.

Σελ: 155 ... *Höchst natürlich war ein solcher heißer Wunsch des Hellenen motivirt. ... , und im Blute der barbarischen Unterdrücker den Tod des theuren Oheims und die Schmach der Seinen überhaupt zu sühnen;*

- Έμφαση στη δίψα για συμμετοχή στον αγώνα με σκοπό την εκδίκηση του θανάτου συγγενικού προσώπου (θείου).

Σελ: 160 ... *Hellas ist erwacht, hu! Lustig geht schon der Tanz, ... , Euer Schwert ziehen im heiligen Kampfe, und in die Heimath Euch abzuholen, bin ich hier.*“

- Αναφορά στην αφύπνιση της Ελλάδας και την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού.
- Σχηματισμός στρατού από τους Μανιάτες.
- Έμφαση στη συμμετοχή ενός Γερμανού ιππότη.

Σελ: 170 – 171 ...*Mächtiglich rüstete man sich auf Maina, ... , Theil zu nehmen, an dem großen Völkerkampfe für Freiheit, Religion und Selbstständigkeit der Hellenen. ... , um mit demselben aus den Gebirgen zu brechen und mit den übrigen Griechen gemeinschaftlich das türkische Joch im Peloponnes zu brechen.*

- Αναφορά στις προετοιμασίες των Μανιατών να συμμετέχουν στον αγώνα των υπόλοιπων Ελλήνων στο Μοριά.
- Αναφορά στο ελληνικό αγώνα για την ελευθερία, τη θρησκεία και την ανεξαρτησία.

Σελ: 172 ... , *in jedem Winkel des Peloponnes der Aufstand ausgebrochen war, ...*

- Αναφορά στην εξέγερση των Ελλήνων σε ολόκληρη την Πελοπόννησο.

Σελ: 175 ... *Fürsten Basilius aber befahl der grause Tyrannenknecht, voersrst mit einem glühenden Stahle die Augen auszustechen. ... , und gerade sollten noch entsetzlichere Grausamkeiten an dem unglücklichen Greise verübt werden, ...*

- Περιγραφή της βαρβαρότητας των Τούρκων μετά τη νίκη τους επί των Μανιατών με την αναφορά ενός φρικιαστικού παραδείγματος τύφλωσης ενός γέροντα Μανιάτη με πυρακτωμένο σίδερο από τους Τούρκους.

Σελ: 175 ... *Die Osmanen sahen sich überrumpelt und wenige konnten ihre Pferde erreichen; ... der wackere deutsche Ritter nun den Türken bei.*

- Υπογράμμιση της εκδίκησης των Μανιατών για το χαμό των συμπολεμιστών τους.
- Επισήμανση του καίριου χτυπήματος που επέφερε ο Γερμανός ιππότης στους Τούρκους με αποτέλεσμα τη συντριβή τους.
- Χαρακτηρισμός του Γερμανού ιππότη ως ο γενναιόφρων.

Σελ: 181 ... , *der in der allgemeine Revolution verwickelt war, ...*

- Αναφορά στην ελληνική επανάσταση.

Σελ: 206 – 207 ... *„Die Gnade des Allerhöchsten sei gelobt und gespiesen, ... , dann wird früher der Tag des Heiles erscheinen.“*

- Παρομοίωση της ελευθερίας με ήλιο που σύντομα θα ανατείλει και ο ελληνικός λαός, που αποτελούσε πρότυπο για όλον τον κόσμο πριν πολλά χρόνια, θα απαλλαγεί από τα δεσμά της σκλαβιάς.

Σελ: 211 – 212 ... *„Bei dem Schatten des theuren Vaters und bei Allem, was Hellas als heilig verehrt, ... , als bis das Volk der Griechen frei und die Macht der Tyrannei zernichtet ist.“*

- Όρκος των Ελλήνων να αγωνιστούν για την ελευθερία της πατρίδας τους.

Σελ: 213 ... *Bald darauf liefen in Marathonisi sichere Nachrichten ein, ... unter der Anführung bewährter Capitanos Schlachthaufen gegen Tripolitza im Anmarsche seien.*

- Διάδοση της χαρμόσυνης είδησης του ξεσηκωμού των Ελλήνων στην Ήπειρο, Θεσσαλία, Μακεδονία και το Μοριά.

Σελ: 214 ... *“Pflicht und Ehre rufen nun, ... , nicht mehr dürfen wir zögern, mit Blut und Leben die große heilige Sache Hellas zu unterstützen.“*

- Έμφαση στην αξία του καθήκοντος και της τιμής στην κοινωνία των Μανιατών, που τους καλούν να υποστηρίξουν με το αίμα και τη ζωή τους τον ιερό αγώνα της Ελλάδας.

Σελ: 215 – 216 ... *„ Mit deinem Schilde oder auf demselben kehre zurück“ ... , sonder feierlich und großartig gestaltete sich der Abschied.*

- Αναφορά στην περίφημη ευχή της αρχαίας Σπαρτιάτισσας *ή ταν ή επί τας*.
- Παραλληλισμός των γυναικών της Μάνης με τις αρχαίες Σπαρτιάτισσες.

Σελ: 217 ... *Tapfer fochten zwar die Osmanen, ... , die übrigen alle fielen unter dem Rächerschwerte der Mainoten, an Begnadigung war hier nicht zudenken.*

- Παρουσίαση πολεμικής σκηνής που υμνεί την ανδρεία των Μανιατών που παραλληλίζονται με τους αρχαίους Σπαρτιάτες.
- Θετικό σχόλιο για τη γενναιότητα που αγωνίζονταν και οι Οθωμανοί.
- Έμφαση στην εκδικητικότητα και το μένος των Μανιατών κατά των Τούρκων, αφού με τη λήξη της μάχης δεν υπήρχαν καθόλου Τούρκοι αιχμάλωτοι. Οι Μανιάτες δεν έδειχναν καμία ευσπλαχνία προς τον εχθρό.

Σελ: 218 ...*“Ich sehe es voraus, ein langer, ein entsetzlicher Kampf wird beginnen, ... und allen Greueln und Grausamkeiten Thür und Thor eröffnet erblickten wird.”*

- Πρόβλεψη για την έναρξη ενός μακριού αγώνα που θα συνοδεύεται από όλα τα κακά και τις φρικαλεότητες που αυτός συνήθως συνεπάγεται.

Σελ: 219 ... *„dies wird kein Krieg, ... Der Meuchelmord der Söhne schreit nach Blut.“*

- Εκφράζεται η άποψη ότι ο αγώνας των Ελλήνων αποτελεί μια σταυροφορία, έναν ιερό πόλεμο. Οι Τούρκοι εκπροσωπούν το τύραννο που στέρησε από τους Έλληνες το δίκαιο, τα ήθη, την αρετή, την πίστη. Τα δεινά που υπέμεινε ο ελληνικός λαός ζητούν αίμα, ζητούν εκδίκηση.

Σελ: 221 – 222 ... *Wenn einst des deutschen Sehers – des würdigen Professor Krugs zu Leipzig - Worte in Erfüllung gegangen sein werden, ... im heiligen Freiheitskampfe der Hellenen“ zu liefern.*

- Αναφορά στον Γερμανό Φιλέλληνα και πανεπιστημιακό καθηγητή Krug.
- Υπόσχεση του συγγραφέα ότι όταν πραγματοποιηθούν τα λόγια του Krug, όταν ξεθωριάσει το φως της ημισελήνου πάνω από την Πόλη, όταν η βεβηλωμένη Αγία Σοφία γίνει πάλι εκκλησία και όταν τα Προπύλαια των Αθηνών ανυψωθούν εκ νέου με λαμπρότητα, τότε κι εκείνος θα γράψει το νέο του έργο για τον Τερτουλιανό και τον Γερμανό ιππότη στον ιερό απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων.

Kampf und Liebe, oder die griechischen Brüder

(Πόλεμος και έρωτας ή οι Έλληνες αδελφοί)

Dorismund

Λειψία 1823

Βιογραφικό του Dorismund: Ψευδώνυμο του Karl Julius Dehmel. Γεννήθηκε στις 31.7.1803 στο Bernstadt της Σαξονίας και πέθανε στις 10.2.1828 στη Δρέσδη. Σπούδασε Φιλοσοφία, Ιστορία και Θεολογία στη Λειψία το 1821 και το 1824 στο Marburg. Το 1825 εργάστηκε στο Ινστιτούτο Blochmannschen στη Δρέσδη. Έργα του: *Kampf und Liebe oder die griechischen Brüder 1823*, *Erzählungen 1823* και *Die Grafen Weinthal 1825 – 1826*.¹⁷⁴

Περίληψη

Κάπου στη Μεσηνία ο γερο-Δαμάστης, πατέρας του Εύφαιμου, του Αμύντα και της Θεοφανείας, ποθεί τη στιγμή που η πατρίδα του θα απελευθερωθεί από τους Τούρκους. Οι δυο γιοι του αγαπούν την Θεοφανεία με έναν τρόπο ερωτικό, ενώ εκείνη τρέφει αγάπη μεγάλη για τον Αμύντα. Βρίσκονται και οι τέσσερις συγκεντρωμένοι στο σπίτι, όταν ο Αμύντας φέρνει την είδηση του ξεσηκωμού στο Μοριά. Το χαρμόσυνο νέο δε θα αντέξει η αδύναμη καρδιά του πατέρα, ο οποίος, προαισθανόμενος το θάνατό του, μάζεψε τα παιδιά κοντά του και τους αποκάλυψε το το μεγάλο μυστικό του. Η Θεοφανεία ήταν η κόρη ενός πολύ καλού του φίλου, που μαζί με την οικογένειά του ξεκληρίστηκε από τον Αμπντούλ πασά. Τώρα, τελευταία του επιθυμία είναι η Θεοφανεία να διαλέξει και να παντρευτεί έναν από τους γιους του.

Μετά το θάνατο του γερο-Δαμάστη η Θεοφανεία επιλέγει τον Αμύντα. Πολύ σύντομα κυνηγημένοι από τους Τούρκους θα βρουν καταφύγιο στο βουνό, όπου είχαν συγκεντρωθεί κι άλλοι Έλληνες πατριώτες. Εκεί ο γεροντότερος, ο Πολυάρτης, ζητά εξ ονόματος όλων ο Εύφαιμος να αναλάβει την αρχηγία, την οποία και δέχεται. Ξεκινούν για την Κορώνη, όπου λίγο πιο έξω από την πόλη έχει συγκεντρωθεί ολόκληρος ο

¹⁷⁴Kosch, Wilhelm, Berger, Bruno, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 3, Francke Verlag, Bern 1971, σελ: 36.

ελληνικός στρατός με αρχηγό τον Κνόφωνα. Εκεί αποφασίζεται ο Εύφαιμος να αναλάβει τη γενική αρχηγία.

Ακολουθεί σκληρή μάχη με τελικούς νικητές τους Έλληνες. Από το στράτευμα των Τούρκων διαφεύγει ένας νεαρός, ο Πρώτος, που γίνεται ο καλύτερος φίλος του Αμύντα. Οι υπόλοιποι όμως και ιδιαίτερα ο Εύφαιμος και η Θεοφανεία είναι δύσπιστοι απέναντι στον Πρώτο. Στη μάχη ο Εύφαιμος πληγώνεται βαριά στο δεξί χέρι με συνέπεια τον ακρωτηριασμό του για να σωθεί η ζωή του και την ανάδειξη του Αμύντα σε γενικό αρχηγό ως αντικαταστάτη του αδελφού του.

Το στράτευμα θα ξεκινήσει για την Πύλο με τον Πρώτο στο πλευρό του Αμύντα. Μετά τη νίκη και τον ελαφρύ τραυματισμό του Αμύντα, αποκαλύπτεται ότι ο Πρώτος είναι μια μεταμφιεσμένη Τουρκάλα, η Φατιμέ. Μέσα από μηχανοραφίες της Φατιμέ διακόπτεται η επικοινωνία ανάμεσα στα δύο αδέρφια. Ο Αμύντας πιστεύει πως η Θεοφανεία βρίσκεται κοντά στον αδελφό του, ενώ εκείνοι νομίζουν ότι ο Αμύντας τους έχει ξεχάσει.

Εν τω μεταξύ, στην Κορώνη φτάνει ο φιλέλληνας Hermann, ο οποίος αναπτύσσει μία δυνατή φιλία με τον Εύφαιμο και την Θεοφανεία. Όταν αποκαλύπτεται η αλήθεια, η Φάτιμε αυτοκτονεί, ο Εύφαιμος αναλαμβάνει και πάλι την αρχηγία κι όλο το στράτευμα ξεκινά για το Άργος με τελικό σκοπό την κατάκτηση της Κορίνθου, ενώ η Θεοφανεία έχει μείνει πίσω στην Κορώνη. Η μάχη για την Κόρινθο είναι πολύ σκληρή. Οι Έλληνες και ο Hermann πολεμούν με γενναιότητα και αυτοθυσία. Ο Αμύντας μάχεται σα λιοντάρι, σώζεται από το ξίφος ενός του Τούρκου χάρη σε ένα νεαρό Έλληνα, στο πρόσωπο του οποίου αναγνωρίζει την αγαπημένη του Θεοφανεία που πληγώνεται όμως θανάσιμα.

Η Κόρινθος ελευθερώνεται, η Θεοφανεία πεθαίνει, ο Hermann επιστρέφει στη χώρα του για να βρει την αγαπημένη του και οι δυο αδελφοί ετοιμάζονται για νέους αγώνες, για νέες νίκες όπως τους πρόσταξε η Θεοφανεία.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: 9 – 10 ... *O mein Gott! Soll ich ihn nicht sehen, den Wonnetag, wo mein unglückliches, unterjochtes Volk sich erhebt unter der Last seiner Ketten? ... O mein armes, armes Volk!*“ - -

- Αναφορά στο δυστυχισμένο ελληνικό λαό που υποφέρει κάτω από τον τουρκικό ζυγό, τον ξεσηκωμό του οποίου ο γερο-Δαμάστης δεν γνωρίζει εάν θα ζήσει και αναρωτιέται αν ο λαός του έχει τόσο απομακρυνθεί από την ένδοξη πορεία των προγόνων του . Εδώ τίθεται εμμέσως το ερώτημα που αρκετοί Ευρωπαίοι έφεραν ως αντιεπιχείρημα για τη σύμπραξη ή όχι της Ευρώπης με τους Έλληνες στον αγώνα τους κατά των Τούρκων, δηλαδή αν οι σκλαβωμένοι Έλληνες μπορούσαν να θεωρηθούν πραγματικά απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων ή ήταν τόσο καταλυτική η επίδραση των κατακτητών επάνω τους μέσα στο πέρασμα των αιώνων, με αποτέλεσμα να έχει αλλοιωθεί ανεπανόρθωτα ο συνδετικός κρίκος που τους ένωνε με το δοξασμένο αλλά μακρινό παρελθόν.

Σελ: 10 ... *Da trat, als sei sie der Engel, der dem gedrückten Griechenland die Freiheit wiederbringen sollte, ... , Theophania in das Zimmer.*

- Παρομοίωση της Ελληνίδας Θεοφανείας με άγγελο, ντυμένη απλά στα λευκά με ένα στεφάνι να στολίζει τα σγουρά μαλλιά, που φέρνει την ελευθερία στην καταπιεσμένη Ελλάδα.

Σελ: 11 ... *„Freiheitsengel!“* ...

- Έμμεση αναφορά στην προσμονή της ελευθερίας της Ελλάδας μέσω της προσφώνησης «άγγελε της ελευθερίας» με την οποία απευθύνεται ο Δαμάστης στη νεαρή Ελληνίδα Θεοφανεία.

Σελ: 11 ... *„Auch du bist ja nicht sicher vor der Gier der Barbaren!“*

- Αναφορά στους Τούρκους ως βαρβάρους και την απληστία που τους χαρακτηρίζει, από την οποία κανείς δεν είναι ασφαλής πόσο μάλλον μία Ελληνίδα κόρη.

Σελ: 12 – 13 ... *„Ich bin umhergeschweist in den Gebirgen“ – erzählte der erhitzte Amyntas ..., es ginge gegen unsere Henker, ... O, es ist schrecklich, Vater! Und wann wird das enden!“*

- Έμφαση στον πόθο του νεαρού Έλληνα να πολεμήσει τους δημίους της πατρίδας του.
- Παρουσίαση του αμέριστου μίσους που αισθάνονται οι Έλληνες για τον Τούρκο δυνάστη τους.

- Υπογράμμιση των δεινών που υπέμεναν οι Έλληνες από τους Τούρκους, όπως αναφέρεται εδώ η αρπαγή μιας Ελληνίδας και η μεταφορά της στο χαρέμι του Αμπντούλ πασά.
- Υποβολή του ερωτήματος πότε επιτέλους θα ελευθερωθούν οι Έλληνες.

Σελ: 15 ... *„stillen Ruhe zu genießen, da schwangen die Osmaniden die blutige Geißel über das schöne Land.*

- Αναφορά στην κατάκτηση της Ελλάδας από τους Οθωμανούς με το ματωμένο μαστίγιό τους να πέφτει πάνω στην όμορφη χώρα.

Σελ: 15 – 16 ... *Nicht mehr waren die Griechen die, welche sie sonst gewesen waren; ... und sie erheben zum schrecklich blutigen Kampfe gegen ihre rauhen Unterdrücker.*

- Διαπίστωση ότι οι Έλληνες έπαψαν να είναι αυτοί που ήταν πριν την έλευση των Οθωμανών.
- Μικρής διάρκειας η αντίσταση που πρόβαλαν οι Έλληνες, οι οποίοι σύντομα ένωσαν τον ζυγό των Οθωμανών και η ημισέληνος υψώθηκε στη χώρα τους.
- Μέσω μόνο της σκληρής δουλείας οι Έλληνες συνειδητοποίησαν πόσο πολύ είχαν απομακρυνθεί από το πνεύμα των προγόνων τους και αποφάσισαν να ξεσηκωθούν.

Σελ: 16 ... *Wie damals Alles der fremden, barbarischen Herrschaft unterlag, ... und ihr Stamm bis auf einen einzigen Zweig vertilgt worden.*

- Αναφορά στη βάρβαρη κυριαρχία επί των Ελλήνων και την εξόντωση αυτών.

Σελ: 17 ... *„danieder gebeugt von dem traurigen Schicksale seines Volkes.*

- Με την έκφραση *θλιβερό πεπρωμένο* υπονοεί τη σκλαβιά της Ελλάδας.

Σελ: 18 - 20 ... *„Ich befand mich“ ... „in einer wilden, felsigen Gegend. ... Du Engel! rief ich außer mir – und erwachte.“*

- Περιγραφή του ονείρου/οράματος για την απελευθέρωση. Η ελευθερία παρουσιάζεται ως λευκοφορεμένος άγγελος με γυναικεία μορφή, οι Τούρκοι ως τεράστιοι βράχοι που μοιάζουν με δυνατούς πύργους, ενώ ο Έλληνας δεμένος με σχοινιά να κλαίει.

Σελ: 23 – 24 ... *„Ja, wenn ich den Tag noch erlebe! ... wo mein Volk sich endlich aufrisst aus seiner blutigen Slavarei; ... dann weiß ich erst, warum ich gelebt habe!“*

- Έκφραση του πόθου για τον ερχομό της μέρας που ο ελληνικός λαός θα αποτινάξει τη σκλαβιά.

- Σκοπός ζωής για τον Έλληνα γέροντα η απελευθέρωση της πατρίδας του. Τότε θα μπορεί να πεθάνει ήσυχος, αφού μόνο τότε θα καταλάβει, θα μάθει γιατί έζησε.

Σελ: 25 ... *die Hoffnung der Freiheit.*

- Εκφράζεται η ελπίδα που τρέφει ο κάθε Έλληνας για ελευθερία.

Σελ: 26 ...*“Hellas ist erwacht!”*

- Αναφορά στην αφύπνιση της Ελλάδας, δηλαδή τον ξεσηκωμό του 21.

Σελ: 26 ...*Der wetzte mit flammenden Augen sein Schwert. ... jauchzte er und schwang hoch sein Schwert empor.*

- Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης και την προετοιμασία των Ελλήνων για να συμμετάσχουν σ' αυτόν.

Σελ: 27 ...*In fernen und näheren Gegenden unsers Morea haben sich die kühnsten Männer erhoben ... Hellas ist erwacht!”*

- Αναφορά στην έναρξη του αγώνα στο Μοριά ενάντια των Τούρκων.
- Αναφορά στους Τούρκους ως τυράννους.
- Έμφαση στον ενθουσιασμό που διακατέχει όλους τους Έλληνες, αφού άνθρωποι κάθε ηλικίας, νέοι και γέροι, έπιασαν τα όπλα κι οι Τούρκοι έχουν ήδη εκδιωχθεί από κάποιες περιοχές.
- Παρομοίωση του ενθουσιασμού για τον αγώνα σαν τη φωτιά που εξαπλώνεται σε όλη την Ελλάδα.
- Αναφορά στη συγκέντρωση αντρών για να πολεμήσουν.

Σελ: 27 ... *„Erwacht!“ ... ; ich muß fort!“*

- Έμφαση στο μέγεθος του πόθου για ελευθερία. Αφού ξεσηκώθηκε η Ελλάδα, ο γέροντας Δαμάστης νιώθει έτοιμος πια να πεθάνει ήσυχος.

Σελ: 32 ... *„Mein Vaterland wird frei – meine Kinder – werden – glücklich – sein.“*

- Για τον Έλληνα πατέρα η ευτυχία των παιδιών του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την απελευθέρωση της πατρίδας. Πραγματική ευτυχία μπορεί να υπάρξει μόνο μέσα στο πλαίσιο της ελευθερίας.

Σελ: 34 ... *„Die Zeit ist edel und kostbar; ... der es so sehnlich wünschte!“*

- Τονισμός της σπουδαιότητας της στιγμής και το κάλεσμα για αγώνα.

Σελ: 35 ... „*Noch heute wähle!*“ ... „*Morgen gehen wir zum Kampfe.*“

- Έμφαση στη βιασύνη που ορίζει τις ενέργειες και αποφάσεις των Ελλήνων, αφού αυτό που προέχει είναι ο αγώνας. Δεν έχουν χρόνο για άλλες σκέψεις και υποθέσεις. Ο χρόνος είναι πολύτιμος για την έκβαση του αγώνα.

Σελ: 40 ... „*durch den Kampf um mein Vaterland ...; ich habe sie sehr hart beleidigt!*“

- Ο αγώνας για την πατρίδα προσδίδει ιδιαίτερη τιμή κι αξιοσύνη.

Σελ: 42 „*Rettet euch, ... Zieht euch links durch das Gebirge nach Corone, wo wir uns versammeln.*“

- Συγκέντρωση των Ελλήνων στην Κορώνη.
- Αναφορά στη βαρβαρότητα και εκδικητικότητα των Τούρκων που σκοτώνουν όποιον Έλληνα βρουν στο πέρασμά τους.

Σελ: 43 – 44 ... *Schon hörten sie fern die Schaar ihrer Verfolger ... ; gräßliches Gebrüll hatte an ihr Ohr.*

- Παρουσίαση του κυνηγητού της Ελληνίδας κόρης από τους Τούρκους διώχτες της.
- Έμφαση στον αγώνα και την αγωνία να τους ξεφύγει.

Σελ: 44 ... „*Leben oder Tod!*“

- Το σύνθημα Ζωή ή Θάνατος που θυμίζει το περίφημο *Ελευθερία ή Θάνατος*, αφού η ελευθερία αποτελεί συνώνυμο της ζωής για τον ελληνικό λαό και δίχως αυτή δεν μπορούν, δε θέλουν να ζουν.

Σελ: 45 - 46 ... „*Stärke mich, mein Gott!*“ ..., *da sah er in einem Nachen die Schaar der Verfolger mit ihren blutig flammenden Fackeln herbeieilen.*

- Παράκληση στον Θεό για βοήθεια.
- Τονίζεται η τόλμη και η αυτοθυσία με την οποία ο Αμύντας πολεμά τον εχθρό.
- Παρομοίωση του αγωνιστικού του σθένους με τη δύναμη λιονταριού.

Σελ: 46 – 47 ... „*Die Verfolger kommen!*“ ..., *wüthend vom heulenden Sturme empörte Flut den Nachen der Feinde mit sich fortriß...*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα του Αμύντα που ακόμη και πληγωμένος πολεμά τον εχθρό.
- Ευχαριστία στον Θεό και θερμή παράκληση να μην τους αφήσει να πέσουν στα χέρια των Τούρκων.
- Τονίζεται η βαρβαρότητα των Τούρκων μέσα από τις άγριες φωνές τους που ζητούν εκδίκηση για το θάνατο των ομόθρησκών τους.

Σελ: 47 ... *und immer weiter dahin trieb der reißende Strom die Türkenschaar ... Still faltete Amzntas die Hände zum Gebete und beugte sich über die Seinen.*

- Η προηγούμενη παράκληση προς τον Θεό εισακούστηκε, οι Τούρκοι αφανίστηκαν στο μανιασμένο ποταμό κι ο Αμύντας τώρα ευχαριστεί με προσευχή τον Θεό.

Σελ: 54 ... *Eyphämos hörte eine Weile ..., und tapfer zu erkämpfen sich gelobten.*

- Έκφραση του ενθουσιασμού των Ελλήνων για τον ξεσηκωμό και της ελπίδας τους για μια χρυσή νίκη, καθώς και της επιθυμίας τους να αγωνιστούν για αυτήν.

Σελ: 57 – 58 ... *„Du bist“ ... „aus edlem, altgriechischen Blute entsprossen, ...; so werden wir siegen oder sterben!“*

- Αναφορά στην ευγενική καταγωγή της οικογένειας Ευφαίμου που φτάνει μέχρι την αρχαία Ελλάδα.
- Εκδήλωση της επιθυμίας του Ευφαίμου να γίνει αρχηγός του ελληνικού στρατεύματος με μοναδικό σκοπό να αγωνιστούν για την ελευθερία και την ειρήνη, νικώντας ή πεθαίνοντας.
- Έμμεση αναφορά στη σπαρτιάτικη ρήση ή ταν ή επί τας.

Σελ: 58 – 59 ... *„Euer Vertrauen hat mich gerührt, ... und betreten inbrünstig zu dem Herrn des Himmels und der Erde.*

- Αποδοχή της πρότασης του Ευφαίμου και επίκληση στο υψηλό πνεύμα των προγόνων του.
- Ο όρκος πίστης και υπακοής του αρχηγού δίνεται πάνω στο σπαθί. Το σπαθί ανάγεται σε σύμβολο ιερό, παίρνει τη θέση του Ευαγγελίου.

Σελ: 63 ... *„In dem Thale, ... Laßt uns das Eine retten: unser Freiheit! – Und jetzt, Brüder! Brecht auf!“*

- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων (κάψιμο χωριών).

- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι τα αντίποινα ήταν το θέλημα του Θεού.
- Μοναδικός σκοπός η περίσωση της ελευθερίας. Η σωτηρία της ζωής των Ελλήνων ταυτίζεται με την ελευθερία.

Σελ: 67 ... „*Willkommen, ihr Brüder! ... „Ja, Hellas ist stark und kräftig erwacht!*“

- Καλωσόρισμα στον αγώνα για την πατρίδα και την ελευθερία.
- Παρουσίαση της Ελλάδας ως δυνατής και αφυπνισμένης ξανά.

Σελ: 68 ... *Auf dieser Ebene stand jetzt ..., zu dem sein Herz sich vor Allen neigte.*

- Συγκέντρωση του ελληνικού στρατού έξω από την Κορώνη.
- Έμφαση στον τεράστιο ενθουσιασμό με τον οποίο ο τοπικός ελληνικός πληθυσμός περιέβαλε το ελληνικό στράτευμα.

Σελ: 68 – 69 ... *Knophon, ein ehrwürdiger, ... , zog sein gutes Schwert und rief: ...*

- Αναφορά στην ύπαρξη τριών αρχηγών μέσα στο ελληνικό στράτευμα.

Σελ: 69 ... *“Hört mich, ihr Brüder Griechenlands!”*

- Προσφώνηση των Ελλήνων συγκεντρωμένων *αδέλφια της Ελλάδας*.

Σελ: 69 – 71 ... *„Es ist nöthig, Brüder Griechenlands! ... Es ist aber Euphämos, der wackere Sohn des Damastes!“*

- Προσφώνηση των αγωνιστών ως *αδελφών της Ελλάδας*.
- Εκφράζεται η ανάγκη επιλογής ενός κατάλληλου αρχηγού που θα τους καθοδηγήσει με δύναμη και ζήλο σ' αυτόν το σημαντικό και υπέροχο αγώνα που τους περιμένει.
- Προτείνεται για αρχηγός ο Εύφαιμος.

Σελ: 71 ... *„Euphämos führe uns zum Kampfe!“*

- Ομόφωνη εκλογή του Ευφαίμου δια βοής.

Σελ: 71 – 72 ... *Knophon ging auf Euphämos zu, führte ihn mit einem kräftigen Händedrucke an die Spitze des Heeres und sprach: ... lange hielt er ihn umschlungen.*

- Περιγραφή της διαδικασίας να χρίσουν τον Εύφαιμο αρχηγό.

Σελ: 75 ... *Die Tage des Kampfes sinf nahe. ...*

- Προαναγγέλεται πως πλησιάζει η ώρα του μεγάλου αγώνα.

Σελ: 78 ...*“du bist der Engel, der mir die Fesseln löst, und mir das Schwert in die Hand giebt. ... Und wenn ich sterbe?“*

- Αναφορά στην αιματηρή μάχη που θα ακολουθήσει, στην οποία είτε θα ζήσει είτε θα πεθάνει ο Αμύντας.
- Παρομοίωση της αγαπημένης του, της Θεοφανείας, με άγγελο που θα λύσει τα δεσμά του και θα βάλει στο χέρι του το σπαθί.

Σελ: 78 ... *„Dann stirbst du für deine Freiheit, und ich bleibe dennoch dein!“*

- Η Θεοφανεία αποδέχεται με στωικότητα την πιθανότητα ο αγαπημένος της Αμύντας να πεθάνει για το ιδανικό της ελευθερίας.
- Δήλωση της Θεοφανείας ότι θα εξακολουθήσει να είναι δική του ακόμη και στο ενδεχόμενο του θανάτου του, καταδεικνύοντας τη δύναμη της αγάπης της, που ούτε κι ο ίδιος ο θάνατος δεν δύναται να αποδυναμώσει.

Σελ: 80 – 81 ... *„Der Pascha Abdul“ ... Der Kampf beginnt? ... als Euphämos sanft sich los riß.*

- Εμφάνιση του πασά Αμπντούλ που καθοδηγεί τον τουρκικό στρατό.
- Έναρξη της μάχης.
- Παρομοίωση της γενναιότητας που θα επιδείξει ο Εύφαιμος με την τόλμη του λιονταριού.
- Η δίψα Ευφαίμου να εκδικηθεί το θάνατο των γονιών της Θεοφανείας.
- Επίκληση στον Θεό από την Θεοφανεία για βοήθεια.

Σελ: 81 – 83 ...*Lautes Jauchtzen erfüllte die Straßen. ... Unzählbar war das wüthende Heer der Muselmänner. Der grimelige Abdul lechzte nach dem Blute der Empörer. ... Aber nicht einen Fuß wichen die Griechen zurück löwenkühn, alle für Einen und Einer für Alle, ... , daß es beim ersten Angriffe sogleich wankte und das erstemal wich.*

- Περιγραφή των στιγμών λίγο πριν την έναρξη της μάχης.
 - Ως αμέτρητο κι εξοργισμένο περιγράφεται το τουρκικό στράτευμα.
 - Ο άγιος Αμπντούλ πασά ζητούσε το αίμα των ξεσηκωμένων.
 - Μικρός ο αριθμός των Ελλήνων.

- Ο τουρκικός στρατός ομοιάζει με Κολοσσό.
- Οι Έλληνες εμφανίζονται τολμηροί ως λιοντάρια να μην υποχωρούν ούτε βήμα.
- Σύμπνοια στο ελληνικό στράτευμα. Όλοι πολεμούν για την πατρίδα κι όχι για τον εαυτό τους, για το δικό τους ατομικό συμφέρον.
- Αναφορά στο φημισμένο σύνθημα των τριών σωματοφυλάκων του Δουμά «ένας για όλους κι όλοι για έναν», επηρεασμένος ίσως ο συγγραφέας από το έργο του Γάλλου συναδέλφου του, για να υπογραμμίσει τη συσπείρωση, το πάθος αλλά και τη σύμπνοια των Ελλήνων.

Σελ: 83 ... „Gott und die Freiheit!“ ... *Plötzlich stand Euphämios vor Abdul.*

- «Θεός και Ελευθερία» το σύνθημα του αρχηγού, με το άκουσμα του οποίου οι Έλληνες ορμάνε στη μάχη. Το συγκεκριμένο σύνθημα δηλώνει πως οι Έλληνες αγωνίζονται για την πίστη τους και την πατρίδα τους και αντικατοπτρίζει την άποψη πολλών Φιλελλήνων ότι ο ελληνικός αγώνας έχει δισδιάστατο χαρακτήρα, δηλαδή θρησκευτικό κι εθνικό. Πρόκειται δηλαδή για έναν πόλεμο θρησκειών.

Σελ: 83 – 85 ... „Theophania!“ rief er aus und drang glühend auf ihn ein. ... , die blutigste Rache im empörten Herzen.

- Περιγραφή της μάχης με έμφαση στο θάρρος και την αυτοθυσία των Ελλήνων να κατατροπώνουν τον εχθρό.

Σελ: 87 ... *kaum hatte Theophania das Lied geendigt, ...; nur der rechte Flügel stehe noch im Kampfe.*

- Είδηση της νικηφόρας κατάληξης της μάχης για τους Έλληνες μέσω των κραυγών της νίκης.
- Περιγραφή του αγγελιαφόρου της χαρμόσυνης είδησης, ενός Έλληνα γεμάτου με αίματα και σκόνες, με στόχο να δώσει έμφαση στην πραγματική διάσταση του πεδίου μάχης, στη σκληρότητα δηλαδή και τη βία του πολέμου.

Σελ: 87 ... „Dank und Preis dir, mein Gott und Herr!“

- Ευχαριστία και απόδοση τιμών στον Θεό για τη νίκη που έδωσε στους Έλληνες.

Σελ: 87 ... „Leben und kämpfen tapfer an allen Orten, ... Und nun erhob der Bote kräftig seine Stimme in Lobeserhebungen der beiden tapfern Brüder.

- Εγκώμιο για τη γενναιότητα των δύο αδελφών που εδώ αποκαλούνται ήρωες.

Σελ: 88 ... *Ueberall, wo der Pascha sich blicken ließ, drängte Euphämios die türkischen Reihen zurück; ... ; es war der rasendste, schrecklichste Kampf.*

- Η μαχητικότητα του Ευφάιμου τρέπεται σε υποχώρηση τα τουρκικά στρατεύματα του Αμπντούλ πασά.
- Η δειλία των Τούρκων του Αμπντούλ πασά διπλασιάζει την οργή του Ευφάιμου.
- Ιδιαίτερα σφοδρή και φρικτική η μάχη.
- Μικρός ο αριθμός των Ελλήνων αλλά και οι Τούρκοι παρουσιάζονται αποδεκατισμένοι.

Σελ: 89 ... *Euphämios bemerkte, wie der Pascha ihn immer im Auge hatte; ... , und Euphämios mit einem gewaltigen Hiebe spaltete dem Gegner den Kopf.*

- Περιγραφή της σκηνής που ο Εύφαιμος στήνει παγίδα στον πασά και τελικά τον σκοτώνει.

Σελ: 89 – 90 ... *„Ehebrecher! Fahre zur Hölle!“ ... , der alsbald in allgemeiner Flucht seine Rettung suchte.*

- Χαρακτηρισμός του Τούρκου πασά ως μοιχού από τον Εύφαιμο, υπονοώντας ίσως ο συγγραφέας εδώ ότι η διατήρηση χαρεμιού από τους Τούρκους εκλαμβάνεται ως αμάρτημα στη χριστιανική κοινωνία.
- Βαρύς τραυματισμός του Ευφάιμου από το χτύπημα Τούρκου και η διάσωσή του από τους στρατιώτες του, που επιφέρουν και την τελική νίκη επί του εχθρού.

Σελ: 90 ... *,sie hatte dem bei ihr stehenden Griechen oft das Schwert aus der Hand zu reißen gesucht, ... und oft mit Gewalt nur konnte sie der Griechen halten.*

- Έμφαση στην τόλμη και στη φιλοπατρία της Θεοφανείας, η οποία καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αγωνιστεί και η ίδια χωρίς όμως να επιτυγχάνει το σκοπό της, να ξεφύγει δηλαδή από τον Έλληνα φρουρό που την φυλά, για να αποτρέψει τη συμμετοχή της στη μάχη.

Σελ: 91 ... *Haben wir gesiegt?“*

- Έμφαση στο πάθος για τον αγώνα μέσω της πρώτης ερώτησης που υποβάλλει ο βαριά λαβωμένος Εύφαιμος. «*Νικήσαμε;*»

Σελ: 92 ... *“Herr Gott ... gern sterben!“*

- Εξύμνιση του Θεού για τη νίκη που χάρισε στους Έλληνες.

Σελ: 95 ... *„Und du konntest als Grieche gegen Griechen fechten?“ zürnte Amyntas und warf sein Haupt herum.*

- Αδιανόητο για έναν Έλληνα το ερώτημα πώς είναι δυνατόν ένας Έλληνας να πολεμά στο πλευρό των Τούρκων.

Σελ: 95 – 96 ... *Als die Griechen sich plötzlich mit schöner, stolzer Kraft erhoben, wollte mich der Pascha tödten lassen.*

- Αναφορά στην έναρξη του ελληνικού ξεσηκωμού.

Σελ: 96 ... ; *denn mir war ein Leben theuer, das ich erst im Kampfe für Freiheit und Vaterland wagen wollte.*

- Έμφαση στην αξία που έχει η ανθρώπινη ζωή. Η ζωή αξίζει να θυσιαστεί μόνο στο βωμό του αγώνα για την ελευθερία και την πατρίδα.

Σελ: 97 ... *tapfer und kühn will ich mit um die griechische Freiheit fechten!*

- Έκφραση της επιθυμίας του Έλληνα να αγωνιστεί για την πατρίδα με τόλμη και γενναιότητα.

Σελ: 98 ... *„Mein Diener?“ ... wie kann also ein Grieche mein Diener sein!*

- Εκφράζεται η πεποίθηση ότι ένας Έλληνας δεν μπορεί ποτέ να είναι υπηρέτης παρά μόνο ελεύθερος.

Σελ: 100 ... *„Wie haben gesiegt!“ ... „hätte ich auch mein Leben opfern müssen um diesen glänzenden Sieg!“*

- Ανακοίνωση της ελληνικής νίκης με δυνατές κραυγές.
- Υπογράμμιση του αισθήματος αυτοθυσίας των Ελλήνων για την ελευθερία.

Σελ: 102 ...; *und so ungeduldig ... nach neuen Kämpfen glühte, ...*

- Έμφαση στην ανυπομονησία, το θάρρος και την τόλμη των Ελλήνων για νέους αγώνες.

Σελ: 103 ... *„Gott will es so! ... auch das gute Schwert noch führen.“*

- Εγκώμιο στο θάρρος και την αυτοθυσία του Έλληνα, που πηγάζουν από την αγάπη για την πατρίδα. Ακόμη και με ένα μόνο χέρι ο Έλληνας ήρωας θα συνεχίσει να μάχεται.

Σελ: 105 ... *Mit bewunderungswürdiger Standhaftigkeit hatte Euphämos die peinigenden Schmerzen ausgehalten.*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα του Ευφαίμου που υπέμενε τους φρικτούς πόνους του ακρωτηριασμού.

Σελ: 108 – 109 ... *Da kam ein Bote von Knophon. ... , daher das ganze griechische Heer mit erneuter Wuth wäre.*

- Αναφορά σε μικρές νίκες των Ελλήνων με ελάχιστες απώλειες.
- Αναφορά στον ερχομό νέου τουρκικού στρατού.
- Επισήμανση της ανάγκης επιστροφής στο στράτευμα του Αμύντα, για να εμπυχώσει τους στρατιώτες.
- Αναφορά στις βαρβαρότητες των Τούρκων απέναντι στους Έλληνες.

Σελ: 111 ... „*O, könnt ich mit dir!*“ seufzte er, ...

- Τονίζεται ο πόθος για συμμετοχή στον αγώνα του νεαρού Έλληνα.

Σελ: 116 ... *Ich will euch führen in den Kampf für das Vaterland und Freiheit!*“

- Αναφορά στον αγώνα για την πατρίδα και τη λευτεριά.

Σελ: 122 ... *Knophon brachte die frohe Nachricht, ... deutschen Jünglinge sich schon in Marseille eingeschifft hätten.*

- Αναφορά σε Γερμανούς φιλέλληνες που θα καταφτάσουν εν πλω από τη Μασσαλία.

Σελ: 122 – 123 ...*Alles war entzückt über diese Nachricht ... , Andere schwiegen und schienen auf Gott allein zu vertrauen.*

- Έκφραση επαίνου για τον γερμανικό λαό από τον Αμύντα.
- Αναφορά στον Αλέξανδρο Υψηλάντη.

Σελ: 126 ... *Alle aber starben, wie Kämpfer um Freiheit und Vaterland sterben sollen!*

- Αναφορά στον ηρωικό θάνατο και την αυτοθυσία των αγωνιστών για την πατρίδα.

Σελ: 127 ... *Die Mienen der Türken, ... ; die Feinde drängten nach.*

- Έκπληξη και θαυμασμός ακόμη και από τους ίδιους τους Τούρκους για τη γενναιότητα με την οποία οι Έλληνες κρατούσαν τις θέσεις τους.
- Ο θάνατος του αρχηγού όπλισε με ακόμη περισσότερο θάρρος τους Έλληνες.

Σελ: 128 ... „Hilf unsrer Freiheit, Gott!“ ... „Christus und Freiheit!“ ...

- Παράκληση για βοήθεια στον Θεό.
- Σύνθημα του αγώνα για τον Χριστό και την Ελευθερία.

Σελ: 128 ... *zu groß und zu gewaltig aber war der Muth und die Tapferkeit der Griechen.*

- Εγκώμιο στο μεγαλείο του θάρρους και της γενναιότητας των Ελλήνων.

Σελ: 131 – 132 ... „Als sich Griechenland unter seinem schweren Joch ... , da standen auch wir auf in den Nachbargegenden, Triphylia und Pisatis.

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό.

Σελ: 132 ... *denn Gott war mit uns ...*

- Πεποίθηση πως ο Θεός βρισκόταν στο πλευρό των Ελλήνων.

Σελ: 141 – 142 ... *Blitzschnell war die türkische Besatzung zur Gegenwehr fertig... konnte gar nicht erst in Bewegung kommen.*

- Κατάληψη της Πύλου από τους Έλληνες.

Σελ: 143 ... *Messenien ist frei!*“

- Αναφορά στην απελευθέρωση της Μεσσηνίας.

Σελ: 143 – 144 ... *Alle Anwesende folgten seinem Beispiele, stieg empor zu dem Gotte der Nacht und Liebe.*

- Ευχαριστίες στον Θεό.

Δεύτερος τόμος

Σελ: 152 ... *Das Schiff war gelandet. ..., woher sie entsprossen war.*

- Αναφορά στον ανεφοδιασμό του ελληνικού στρατού με πυρομαχικά από ένα πλοίο.
- Αναφορά στους Γερμανούς Φιλέλληνες που κατέφτασαν με το πλοίο, γεμάτοι ενθουσιασμό από τη μακρινή πατρίδα τους, για να συμμετέχουν στον αγώνα για την ελευθερία ενός αρχαίου ένδοξου λαού και να ανθίσει πάλι ο χριστιανισμός ελεύθερος.

Σελ: 152 ... *Euphämos trat mit seiner Schwerter zu den jungen deutschen Männern, und hieß sie herzlich und kräftig willkommen.*

- Θερμή υποδοχή των Γερμανών Φιλελλήνων από τον Εύφαιμο.

Σελ: 162 ... „*Du bist eine Feindin meines Vaterlandes? ... eilte er hinweg.*

- Διαπίστωση ότι ο εχθρός της πατρίδας αποτελεί και προσωπικό εχθρό του κάθε Έλληνα.

Σελ: 200 ... *Da vernahmen wir die erste Kunde ... für eine so herrliche Sache einzusetzen.*

- Αναφορά ότι η είδηση της ελληνικής επανάστασης έφτασε και στην Γερμανία.
- Αναφορά στην ιερή υπόθεση της Ελλάδας.

Σελ: 205 – 206 ...*Es wäre Verbrechen gegen mein Vaterland, wenn ich es nicht thäte, da ich mich wieder wohl fühle.*

- Η μη συμμετοχή στον αγώνα για ελευθερία θεωρείται έγκλημα κατά της πατρίδας.

Σελ: 208 – 209 ... *Wir kämpften Alle, wie es unser Muth und unsere Begeisterung erwarten ließen.*

- Αναφορά στη γενναιότητα και το θάρρος με τα οποία αγωνίζονταν οι Έλληνες και που ήταν αναμενόμενα.

Σελ: 244 ...*den Herrmann zum Anführer der andern Abtheilung gewährt,*

- Ένδειξη εκτίμησης προς τους Φιλέλληνες με την ανάδειξη του Herrmann σε αρχηγό ενός τμήματος του στρατού.

Σελ: 248 ... *wenn einst Griechenland frei, und Amyntas aus dem Kriege zurückgekehrt sein würde.*

- Αναφορά στην απελευθέρωση της Ελλάδας.

Σελ: 250 – 251 ... *Die Türken rückten ihnen schnell entgegen. ... , gingen wieder überden Fluß Alphe und fanden erst in Leonderi Widerstand.*

- Αναφορά στη νίκη των Ελλήνων επί των Τούρκων και την οπισθοχώρηση των τελευταίων.

Σελ: 252 ... *Da erhielt Panarchos geheime Nachricht, ... , gegen Korinth.*

- Αναφορά στα σχέδια των Ελλήνων να πολιορκήσουν την Κόρινθο.

Σελ: 255 ... *Hinter Mantegna kam den Griechen ein türkisches Heer entgegen. ... und so wurde der neue Kampf blutig und gräßlich.*

- Αναφορά σε μία μάχη πίσω από την περιοχή Μαντένια (Θεσσαλία στον Ασπροπόταμος), όπου οι Τούρκοι αρχικά είχαν την υπεροχή, αλλά οι Έλληνες τελικά με πείσμα νίκησαν.
- Αναφορά στις φρικαλεότητες της μάχης, του αγώνα και του πολέμου γενικότερα.

Σελ: 258 ... *In Eilmärschen kamen sie dort an, ... , empfangen.*

- Αναφορά στην ενότητα των Ελλήνων που όλοι είχαν ένα κοινό σκοπό, να επαναφέρουν την ελευθερία στην πατρίδα τους.

Σελ: 266 ... *Es gefiel mir aber, ... , der mich dafür küßte.*

- Η θετική αποδοχή του ελληνικού αγώνα και του γερμανικού φιλελληνικού κινήματος στη Γερμανία, το οποίο κίνημα είχε την υποστήριξη πολλών.

Σελ: 268 – 269 ... *Ich will mit Gottes Hilfe recht bald gesund sein, ... „ich muß euch glücklich in Korinth sehen!“*

- Παράκληση στον Θεό από τον Herrmann να γίνει πάλι καλά, για να μπορέσει να λάβει μέρος στην απελευθέρωση της Κορίνθου.
- Έμφαση στο δυνατό πάθος του Φιλέλληνα για ενεργή συμμετοχή στον αγώνα.

Σελ: 270 – 273 ... *Nach einigen Tagen standen sie vor Corinth. ... „Sieg! Sieg!“ ruft das tapfere Griechenheer, und der Türken Flucht is allgemein.*

- Περιγραφή της μάχης για την απελευθέρωση της Κορίνθου.
- Εγκώμιο στο θάρρος των Ελλήνων που παρομοιάζεται με εκείνο του λιονταριού.
- Παρουσίαση των Τούρκων ως αιμοσταγών.
- Αντιπαράθεση της τουρκικής βαρβαρότητας με το υψηλό ελληνικό φρόνημα.

Σελ: 273 ... *Corinth war erobert; ... Siegegeschrei und Jubel tönte durch die Straßen.*

- Αναφορά στη μεγάλη ελληνική νίκη στην Κόρινθο και τους πανηγυρισμούς που την ακολούθησαν.

Σελ: 274 ... „*Neue Kämpfe – neue Kronen – meine Freunde – Amyntas!*“

- Αναφορά στους νέους αγώνες που θα ακολουθήσουν για νέες νίκες.
- Παρομοίωση των νικών με κορώνες που θα αποκτήσουν, επισημαίνοντας έτσι τη σπουδαιότητα και την αξία της νίκης.

Σελ: 276 ... *Mögen sie bald die Krone der Freiheit bringen ihrem Lande!*

- Εκφράζεται η ευχή, ο ευσεβής πόθος για μια γοργή απελευθέρωση της χώρας.
- Παρουσίαση της ελευθερίας ως ένα στέμμα που θα φορεθεί στην Ελλάδα.

Helas und Helianor

(Ο Έλας και ο Ελιανώρ)

Julia Baroninn v. Richthofen

Ντάντσιγκ 1824

Βιογραφικό της Julia v. Richthofen: Η βαρόνη Julie Charlotte Dorothea Therese von Richthofen το γένος de Champs γεννήθηκε στις 2.3.1785 στο Pillau της Πρωσίας και πέθανε στις 28.12.1840 στο Βερολίνο. Το 1802 παντρεύτηκε τον βαρόνο Heinrich v. R. με τον οποίο έζησε στο Künstrin. Έργα της: *Die Calatonierin 1813, Der Geisterrat 1813, Helas und Helianor 1824, Die Orientalin 1825, Zanina oder Amerikas goldenes Leben 1825, Emilie von Rellow oder Mißtrauen und Liebe 1827, Die Verstoßene 1828, Der Onkel 1828* κ. ά.¹⁷⁵

Περίληψη

Ο Αριστομένης Κέος ζει στους πρόποδες του βουνού Ίρα στην Πελοπόννησο μαζί με τους δύο μονάκριβους γιους του, τον Έλας και τον Ελιανώρ. Ο πρώτος είναι δυναμικός χαρακτήρας, θαρραλέος, γεμάτος γενναιότητα και με τη φλόγα της νιότης να τον συνεπαίρνει. Ο δεύτερος, 17 χρονών, δύο μόλις χρόνια μικρότερος από τον αδελφό του, μοιάζει πολύ της μητέρας του. Διακρίνεται για την ευασιθησία του, είναι συναισθηματικός και μοιάζει με άγγελο.

Ο Αριστομένης πέρασε την παιδική του ηλικία στη Μεσσήνη της Ιταλίας, όπου η οικογένειά του ασχολιόταν με το εμπόριο. Πάντοτε τον έλκυε η χώρα των προγόνων του, έτσι μετά το θάνατο του πατέρα του αποφάσισε να την επισκεφτεί. Φτάνοντας στην Πελοπόννησο κατευθύνθηκε στη Μάνη και το χωριό. Εκεί, μια μέρα έφτασε στα αυτιά του η είδηση ότι ο αγάς της περιοχής είχε καταστρέψει τη σοδειά ενός γέροντα Έλληνα, γιατί η κόρη του, που ο αγάς είχε βάλει στο μάτι, είχε εξαφανιστεί. Σ' ένα περίπατό του στο βουνό ο Αριστομένης συνάντησε μια κοπέλα σπάνιας ομορφιάς, η οποία ονομαζόταν Αετούσα κι αποδείχτηκε ότι επρόκειτο για την κοπέλα που είχε ακούσει. Ο πατέρας της την είχε κρύψει εκεί στις σπηλιές, αλλά εδώ κι οχτώ μέρες δεν είχε

¹⁷⁵ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 12, Francke Verlag, Bern 1990, σελ: 1176.

εμφανιστεί. Ο Αριστομένης πρότεινε λοιπόν να την φυγαδέψει στη Σικελία μαζί με τον πατέρα της και να τους ακολουθήσει κι εκείνος σύντομα.

Έτσι πραγματικά συνέβη κι ο Αριστομένης σύντομα παντρεύτηκε την Αετούσα. Όλα πήγαιναν καλά μέχρι που αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Πελοπόννησο μετά το θάνατο του πατέρα της. Εκεί, στους πρόποδες της Ίρας ζούσαν αρχικά μια ήρεμη ζωή μαζί με τα δυο αγόρια που στο μεταξύ είχαν αποκτήσει, μέχρι τη μέρα που ο Αριστομένης βρισκόταν μαζί με τη γυναίκα του στο σημείο όπου είχαν γνωριστεί, όταν οι φωνές ενός υπηρέτη τους καλούσε να επιστρέψουν σπίτι, γιατί ο μικρός Ελιανώρ είχε δαγκωθεί από μια οχιά. Έτρεξαν στο σπίτι, όμως και τα δύο παιδάκια κοιμόνταν σάα και ήρεμα. Τότε ακούστηκαν οι κραυγές της Αετούσας, αλλά ο Αριστομένης δεν μπορούσε να τη βρει πουθενά. Ο υπηρέτης που τους ειδοποίησε είχε επίσης εξαφανιστεί. Για μέρες τους έψαχναν δίχως όμως κανένα αποτέλεσμα. Ο παλιός αγάς είχε επιστρέψει στην Πόλη κι ο καινούριος δεν μπορούσε να θεωρηθεί ύποπτος.

Μια μέρα, ένας ψαράς εμφανίστηκε με ένα σημείωμα από την Αετούσα, γραμμένο με το ίδιο της το αίμα. Είχε πέσει θύμα απαγωγής κάποιου υψηλού αξιωματούχου της Πύλης και σύντομα θα μεταφερόταν στην Κωνσταντινούπολη. Με τη βοήθεια μιας μουγγής σκλάβας που της είχαν παραχωρήσει, κατάφερε να στείλει στον αγαπημένο της σύζυγο τούτο το γράμμα. Γνωρίζοντας πια τι την περιμένει, είχε κόψει τις φλέβες του αριστερού χεριού με σκοπό να αυτοκτονήσει για να γλιτώσει την ατίμωση. Επρόκειτο για μια τελευταία επικοινωνία με τον Αριστομένη, για να του ανακοινώσει τον επικείμενο θάνατό της κι ότι, έστω κι αν δε γνωρίζει τον τάφο της, θα βρίσκεται για πάντα κοντά του, μέσα στην καρδιά του.

Αυτήν την ιστορία αφηγήθηκε ο Αριστομένης στους γιους του στο ίδιο σημείο που είχε πρωτοσυναντήσει τη μητέρα τους, λίγο πριν ο Έλας αναχωρήσει για σπουδές στη Γερμανία, για να μπορέσει αργότερα να εκπληρώσει τους στόχους της Φιλικής Εταιρείας, στην οποία μέλος ήταν ο Αριστομένης και είχε συνδράμει οικονομικά. Λίγες μέρες μετά την αναχώρηση του Έλας δύο Αλβανοί έφτασαν στον Αριστομένη μαζί με έναν νεαρό. Του έδωσαν ένα γράμμα από την πριγκίπισσα Μπαλογκίνη, φίλη της Αετούσας από τον καιρό που ζούσαν στην Μεσσήνη, Η πριγκίπισσα τον παρακαλούσε

να προσφέρει άσυλο στην κόρη της Ιππολύτη, την οποία ένας κακός Εβραίος είχε βάλει στο μάτι. Η Ιππολύτη δεν ήταν άλλη από το νεαρό που συνόδευε τους Αλβανούς. Από εκείνη την ημέρα λοιπόν ο Αριστομένης απέκτησε μια θυγατέρα που έκανε καλή παρέα με τον Ελιανώρ.

Στο μεταξύ ο Έλας είχε φτάσει μέσω Τεργέστης και Αυστρίας στο Τύμπινγκεν. Εκεί αναζήτησε τον εξάδελφο του πατέρα του που είχε φύγει από μικρός κι είχε γίνει τώρα πια υπουργός στο Τύμπινγκεν. Παράλληλα με τις σπουδές του επισκεπτόταν συχνά το συγγενή του, ο οποίος είχε μια πολύ χαριτωμένη κόρη την Ελοΐδη, που πολύ σύντομα ερωτεύτηκε τον Έλας και για την οποία όμως κι εκείνος ανέπτυξε τα ανάλογα αισθήματα. Το ίδιο συνέβη και στην Ελλάδα με τον Ελιανώρ και την Ιππολύτη, ο έρωτας των οποίων έβρισκε σύμφωνο και τον Αριστομένη.

Ο Αριστομένης αποφάσισε να στείλει τον Ελιανώρ στην Κωνσταντινούπολη, για να έρθει σε επαφή με τους εκεί ανθρώπους της Εταιρείας και να συλλέξει πληροφορίες και νέα για την πορεία του μεγάλου ζητήματος της πατρίδας. Η μέρα του αποχαιρετισμού έφτασε κι η Ιππολύτη συνόδευσε το Ελιανώρ για λίγο με σκοπό να τον ξεπροβοδίσει και να' χουν την ευκαιρία να βρεθούν λίγο μόνοι τους.

Στο δρόμο ο Ελιανώρ συνάντησε έναν μοναχό που του μίλησε για την Σιβύλλη, μια μάντισσα γριά που κατείχε τα μυστικά της φύσης. Ο μοναχός προθυμοποιήθηκε να οδηγήσει τον Ελιανώρ σ' αυτήν, για να του δώσει απαντήσεις στα ερωτήματά του. Όταν φτάσανε σε κάποια αρχαία μνημεία, ο μοναχός έδειξε ένα συγκεκριμένο κίονα, τον οποίο είχε στήσει ένας απόγονος των Ηρακλείδων κατά τους πρώτους μεσσηνιακούς πολέμους, για να ευχαριστήσει τις Ερινύες, γιατί κατόρθωσε να αποσπάσει τρόφιμα από τα χέρια του εχθρού, τους Λακεδαιμόνες που πολιορκούσαν την περιοχή κι έτσι είχε κατορθώσει να αποφύγει για αρκετό καιρό τη σκλαβιά. Σε αυτό το σημείο είχαν παρατηρηθεί παράξενα φαινόμενα και σύμφωνα με το θρύλο ένας απόγονος των Αεπιτυδών θα έβλεπε το πεπρωμένο της χώρας μέσα στον μαγικό καθρέφτη. Ο μοναχός εξαφανίστηκε αποχαιρετώντας τον Ελιανώρ που κάθισε κάτω από τον κίονα. Ξαφνικά όμως το έδαφος άνοιξε και βρέθηκε μέσα σε μια σπηλιά. Μπροστά του εμφανίστηκε η Συβίλλη που του είπε ότι γνωρίζει το λόγο που ήρθε σ' αυτήν και πάνω

στο ιερό ο Ελιανώρ είδε να διαδραματίζεται μια σκληρή μάχη με τέρατα, δράκους, ανοιχτούς τάφους και δαίμονες. Από τους τάφους πρόβαλαν τα πνεύματα των νεκρών με το σύμβολο της πίστης τους πάνω. Ξαφνικά μια βροχή από αίμα έπεσε, η σκηνή καθάρισε κι από το χάος εμφανίστηκε ο ήλιος, φωτίζοντας ένα διάδρομο, πάνω στον οποίο τα νεαρά αετόπουλα δοκίμαζαν τα φτερά τους και προσπαθούσαν να αγγίξουν τη λάμψη του ήλιου. Τότε έπεσε ένα παραπέτασμα κι η Συβίλλη ζήτησε από τον Ελιανώρ να μνημονεύσει τη μάντισσα της Ιθώμης. Ο Ελιανώρ χαμένος στις σκέψεις, άκουσε την Συβίλλη να αναγνωρίζει στο πρόσωπό του έναν Αεπιτύδη και να ψελίζει πως η ώρα της λύτρωσης πλησιάζει και ότι τώρα μπορεί να τη δει με την πραγματική της μορφή. Ένα ξανθό κορίτσι βρέθηκε στην αγκαλιά του που άρχισε να του διηγείται: Πριν τον δεύτερο μεσσηνιακό πόλεμο ο πρόγονός του ο Αριστομένης ζούσε στην Αμυκλέα και τον ερωτεύτηκε η Κόρη της Σπάρτης δίχως όμως ανταπόκριση, μια και οι Σπαρτιάτες ήταν οι δυνάστες της πατρίδας του. Η κοπέλα μεταμφιέστηκε σε Μεσσήνια και πήγε στην Πύλο να τον βρει, αλλά εκείνος είχε ήδη νυμφευτεί μια συμπατριώτισσά του. Η ζήλια κι ο έρωτας την έκαναν να θέλει να τον σκοτώσει. Αστόχησε όμως και το μαχαίρι βυθίστηκε στη δική της καρδιά. Οι θεοί τον τιμώρησαν να γίνει μάρτυρας της πτώσης και των δύο λαών, την σκλαβιά δηλαδή της Ελλάδας. Όμως η τιμωρία τελείωσε και τώρα μια νέα εποχή ξεκινά. Η μορφή της κοπέλας έβγαλε έναν κρίκο από το δάχτυλό της και του είπε να τον δώσει ως απόγονος του Αριστομένη σε μια κοπέλα από τη Σπάρτη, γιατί έτσι μόνο θα βρει την αιώνια ειρήνη. Στη συνέχεια του έδωσε να πιει από ένα κύπελο ένα δυναμωτικό ποτό, που νοστιμότερο δεν είχε ξαναπιεί ο Ελιανώρ, κι εξαφανίστηκε. Όταν ο Ελιανώρ ξύπνησε, βρισκόταν και πάλι δίπλα στον κίονα κι ένα λευκό σημάδι στο δάχτυλό του φαινόταν μόνο σαν αποτύπωμα από δακτυλίδι. Κατέληξε ότι επρόκειτο για όνειρο και συνέχισε το ταξίδι του. Έφτασε στην Κόρινθο όπου έμεινε σε ένα μοναστήρι. Εκεί συνάντησε και πάλι το μοναχό που λεγόταν Ανσέλμος και βρήκε κι ένα δακτυλίδι όμοιο με αυτό της Συβίλλης που δεν μπορούσε να βγάλει πια. Φεύγοντας από το μοναστήρι ταξίδεψε σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας κι έφτασε τέλος στην Πόλη. Εκεί συναντήθηκε με τον Πατριάρχη κι έκανε επαφές για θέματα της Εταιρείας με διακεκριμένους Φαναριώτες. Ένα βράδυ, καθώς γύριζε στο μοναστήρι όπου διέμενε, άκουσε κραυγές και τρέχοντας για βοήθεια, βρέθηκε μαχαιρωμένος. Ο άνθρωπος που

του έσωσε τη ζωή ήταν ο Ιμπραήμ, ένας Τούρκος που τον περιέθαλψε για αρκετές μέρες. Όταν πια είχε αναρρώσει, ολοκλήρωσε την αποστολή του στην Πόλη και ξεκίνησε το ταξίδι της επιστροφής του. Πρώτος σταθμός η Θεσσαλονίκη κι από 'κει η Αλβανία. Μετά το Δυρράχιο επισκέφτηκε την Πρέβεζα όπου ζούσε η μητέρα της Ιππολύτης η Ολυμπία, για να της μεταφέρει νέα της κόρης της και να τους δώσει την ευχή της. Αυτή τον φυγάδευσε από την πόλη, γιατί ήδη είχαν φτάσει Τούρκοι που τον καταζητούσαν. Έτσι ντυμένος ψαράς πήρε το δρόμο του γυρισμού και γρήγορα βρέθηκε κοντά στους δικούς του.

Στο μεταξύ, στη Γερμανία ο Έλας ζούσε ευτυχισμένες στιγμές του έρωτά του με την Ελοΐδη. Οι σκέψεις όμως ότι η αγάπη τους δε θα είχε μέλλον, αφού αυτός από τη μια έπρεπε να αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στον αγώνα για τη λευτεριά της πατρίδας του κι από την άλλη ο πατέρας της αγαπημένης του δε θα δεχόταν ποτέ η κόρη του να παντρευτεί έναν Έλληνα, τον οδήγησαν σε ένα ταξίδι στη βόρεια Γερμανία και την Αγγλία μαζί με το Γερμανό φίλο του, τον Waldermars.

Μετά την επιστροφή του, ένα γράμμα του πατέρα του που ήταν αντίθετος στη σχέση του Έλας καθώς και οι εξελίξεις στο θέμα του ξεσηκωμού σε συνδυασμό με την απόφαση της Ελοΐδης τον έκαναν να ετοιμάζεται να γυρίσει στην πατρίδα του. Ο Έλας λίγο πριν την αναχώρησή του από τη Γερμανία συναντήθηκε για μια τελευταία φορά με την αγαπημένη του, η οποία, συμμεριζόμενη απόλυτα το χρέος του προς την πατρίδα, τον έκανε να αναγνωρίσει και να θαυμάσει το μεγαλείο της ψυχής της. Μετά το δύσκολο τούτο αποχαιρετισμό ο Έλας μαζί με τον Waldermars κι άλλους Γερμανούς που ήθελαν να βοηθήσουν την Ελλάδα στον αγώνα αναχώρησαν για τη Βιέννη.

Στο διάστημα αυτό πίσω στο Μοριά, στο σπίτι του Αριστομένη έφτασε ένα μήνυμα της Ολυμπίας από την Κωνσταντινούπολη που εξηγούσε πώς βρέθηκε εκεί και καλούσε την κόρη της Ιππολύτη να την επισκεφτεί μια και ήταν άρρωστη στα τελευταία της, για να τη δει για μια ύστατη φορά. Η Ιππολύτη με πόνο, γιατί θα αποχωριζόταν τον αγαπημένο της Ελιανώρ, αφού οι δύο νέοι αντάλλαξαν λόγια αιώνιας αγάπης, ξεκίνησε για την Πόλη. Εκεί εγκαταστάθηκε στο σπίτι του Έλληνα πρίγκιπα Μορούση, που παρείχε φιλοξενία στην άρρωστη μητέρα της μαζί με την κόρη του Ορσεΐδη που είχε αναλάβει

και την περιποίησή της. Στην Πόλη τα νέα για την αγριότητα με την οποία οι Έλληνες αντιμετώπιζαν τους Τούρκους στον αγώνα για την ελευθερία τους είχαν εξαπλωθεί κι η ώρα για αντίποινα στους χριστιανούς και ιδίως τους Έλληνες πλησίαζε επικίνδυνα. Για την οικογένεια Μουρούζη, η αυστηρή επιτήρηση που βρισκόταν λόγω της υψηλής θέσης του πρίγκιπα Μουρούζη καθώς κι ο επικείμενος θάνατος της Ολυμπίας, έκαναν αδύνατη τη φυγή τους από την Πόλη.

Πίσω στον Έλας τώρα, που μαζί με τους άντρες του είχε καταταγεί στο στρατό του Υψηλάντη και βρίσκονταν έξω από το Βουκουρέστι. Σε μια αποστολή αναγνώρισης του εδάφους ανακάλυψαν έναν ψηλό πύργο, ο οποίος προς έκπληξη όλων έκρυβε δύο γυναίκες. Η έκπληξη όμως του Έλας ήταν ακόμη μεγαλύτερη, όταν ανακάλυψε ότι επρόκειτο για τη μητέρα του Αετούσα που δεν είχε πεθάνει. Μετά την απελευθέρωσή της και τη μουγγής υπηρέτριας της Έλενας, έμαθαν πως κατά την απόπειρα αυτοκτονίας δεν είχε τελικά πεθάνει, όμως για τιμωρία της είχαν κόψει τα χέρια και την είχαν φυλακίσει στον πύργο για 17 χρόνια. Η χαρά και των δύο ήταν ανείπωτη. Μετά την πρώτη νίκη του στρατού του Υψηλάντη, ο Έλας ανέθεσε στον Waldemar να οδηγήσει τη μητέρα του στον πατέρα του, μια και ο ίδιος έπρεπε να πράξει το καθήκον του προς την πατρίδα, καθώς η αριθμητική υπεροχή των Τούρκων δεν άφηνε περιθώρια νίκης.

Πίσω στην Πελοπόννησο ο Ελιανώρ ηγείτο ενός στρατεύματος με σκοπό την κατάληψη της Τριπολιτσάς. Εν τω μεταξύ ο Έλας τραυματίζεται θανάσιμα. Ο Waldemar καταφτάνει με την Αετούσα στο Μοριά, ο Ελιανώρ μαθαίνει τα νέα και αμέσως μετά τη νίκη στην Τριπολιτσά φεύγει για την Πόλη, για να αναζητήσει την Ιππολύτη με τη βοήθεια του Ιμπραήμ.

Η Ιππολύτη και η Ορσεΐδη έχουν μεταφερθεί για εκτέλεση, όταν εμφανίζεται ο Ελιανώρ που μαχαιρώνει στην καρδιά την Ορσεΐδη, νομίζοντας ότι είναι η Ιππολύτη με σκοπό να μείνει πιστός στον όρκο του. Η Ιππολύτη, μάρτυρας της σκηνής, συνειδητοποιεί τι συνέβη. Αμέσως μετά ο Ελιανώρ επιχειρεί να αυτοκτονήσει, αλλά ο Ιμπραήμ αποτρέπει το θανάσιμο χτύπημα και τον μεταφέρει πληγωμένο στο σπίτι του, ενώ η Ιππολύτη πουλείται σκλάβα στον Τούρκο Ομάρ.

Στη Γερμανία η Ελοΐζη πληροφορείται το θάνατο του Helas και τη γνωριμία του με το θείο της, κόμη Rothenthal. Αποφασίζει λοιπόν ή να παντρευτεί το θείο της ή να κλειστεί σε μοναστήρι, για να μείνει πιστή για πάντα στον αγαπημένο της. Ο πατέρας της, που έχει ήδη μάθει για τη σχέση της με τον Έλας, δίνει τη συγκατάθεσή του κι ο γάμος γίνεται.

Στην Κωνσταντινούπολη τώρα, ο Ομάρ προόριζε την Ιππολύτη να πάρει τη θέση της νεκρής αγαπημένης του, Σαΐντε, αλλά όταν η Ιππολύτη αρνείται, θυμώνει και την ρίχνει στη φυλακή. Χάρη όμως στο μαύρο υπηρέτη Λέιλο που καταφέρνει να εξευμενήσει τον αφέντη του, η Ιππολύτη εγκαθίσταται στον κήπο του παλατιού. Η σωτηρία της τριχρονής κόρης του Ομάρ, της Σουλεϊμά, από βέβαιο πνιγμό από την Ιππολύτη, έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας δυνατής φιλίας ανάμεσα στην Ιππολύτη και τον Ομάρ. Ο Ομάρ θα την βοηθήσει να φύγει από την Πόλη για να φτάσει τελικά μέσω Τεργέστης κοντά στον Αριστομένη. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στην Ρ... η Ιππολύτη συναντά την Ελοΐζη και την συνοδεύει στο Τ....

Ο Ελιανώρ όταν πια συνέρχεται αποφασίζει να φύγει για Γερμανία, για να γνωρίσει την αγαπημένη του αδελφού του. Στη Γερμανία λοιπόν μετά από μικρές παρεξηγήσεις συναντιούνται η Ιππολύτη και ο Ελιανώρ κι η ιστορία παίρνει επιτέλους ένα γλυκό τέλος.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: 4 ... *des Jahres 1814 schienen ihm der erste Lichtstrahl anbrechender Morgenröthe, ... , wurde jetzt schnell zur That.*

- Αναφορά στην ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας το 1814.

Σελ: 4 – 5 ... *Wie eine Lebhaftigkeit, die dem Greisesalter nicht eigen ist, ... , und beide thätige Mitglieder der Hetäria werden.*

- Παρουσίαση του οράματος του Αριστομένη για μια ελεύθερη Ελλάδα.
- Αναφορά στην αποστολή νέων Ελλήνων στη Γερμανία με σκοπό τις σπουδές, οι οποίες όμως μελλοντικά θα εξυπηρετήσουν το στόχο για μια ελεύθερη Ελλάδα.

Εδώ διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι η κάθε ενέργεια των Ελλήνων είχε απώτερο σκοπό να συμβάλει στην απελευθέρωση της πατρίδας.

- Αναφορά σε συμμετοχή στην Φιλική Εταιρεία.

Σελ: 9 ... , *der Aga des Ortes habe das Feld eines Greises unreif abmähen lassen, ... , und sie bisher trotz aller Nachstellungen nicht aufgefunden werden konnte.*

- Αναφορά στα δεινά των Ελλήνων από τους Τούρκους. Ο αγάς της περιοχής για αντίποινα, επειδή η κόρη ενός Έλληνα γέροντα αρνήθηκε να μπει στο χαρέμι του κι εξαφανίστηκε, έβαλε να θερίσουν το χωράφι του πατέρα της, ενώ δεν ήταν ακόμη ώριμα τα σπαρτά.

Σελ: 12 ... *Der Rache des Pascha Aga zu entfliehen, wurde beschlossen, Aethousa mit ihrem Vater nach Sicilien überzuschiffen; ...*

- Αναφορά στις εκδικητικές διαθέσεις των Τούρκων.

Σελ: 19 ... *eine griechische Sklavin, ... , diese Zeiten in deine Hände bringen zu wollen.*

- Δείγμα της αγριότητας των Τούρκων το κόψιμο της γλώσσας σε μια Ελληνίδα σκλάβα.
- Χαρακτηρισμός του Τούρκου ως αιμοδιψή τυράννου.

Σελ: 20 – 21 ... *O Aristomenes! Wolltest du mich nicht lieber tod, ... , wenn sie nicht die treue Aethousa bleiben kann!*

- Έμφαση στο ήθος των Ελληνίδων, που προτιμούν το θάνατο από την ατίμωση.

Σελ: 25 ... , *der Tracht nach Albaneser, ...*

- Αναφορά στους Αλβανούς, που διακρίνονται από τους Έλληνες σύμφωνα με τη φορεσιά τους.

Σελ: 26 ... , *das zum lieblichen Mädchen aufblühende Kind habe bereits die Aufmerksamkeit eines jüdischen Unterhändlers erregt, ... ; denn ohne sie die True eines Sklaven wäre Hippolyta nun schon von jenem geraubt und verkauft.*

- Παρουσίαση μιας αρνητικής εικόνας του Εβραίου εμπόρου, ο οποίος επιθυμεί διακαώς την πανέμορφη Ιππολύτη με απώτερο σκοπό το κέρδος μέσω της πώλησής της.

Σελ: 27 ... *der Rache des boshafte Juden dadurch entziehen, ...*

- Αναφορά στην εκδικητική μανία του Εβραίου.

Σελ: 28 ... , *schöne wie Antinous*, ...

- Σύγκριση του Ελιανώρ με τον Αντίνοο.
- Αναφορά στην αρχαία Ελλάδα μέσω του Αντίνοου.

Σελ: 30 ... *Nicht Homers energische Dichtungen, nicht Diodor, nicht Plutarch waren ihr fremd;...*

- Αναφορά στον Όμηρο, τον Διόδωρο και τον Πλούταρχο.

Σελ: 30 ... *auf die Unterjochung seiner Brüder, die Grausamkeit, die Bedrückungen, unter welchen diese leben, zurück kam; ...*

- Αναφορά στη σκλαβιά των Ελλήνων και τις φρικαλεότητες των καταπιεστών τους.

Σελ: 31 ... *Dieser erklärte ihnen, wie der Neid das Erwachen des Volkes hindern, und den edlen Bund lähmen werde; ... , weihten sie ihren Arm dem Gebote der Moral und des Christenthums, statt dem einer egoistischen Politik.*

- Αναφορά στους λόγους που εμποδίζουν την αφύπνιση του ελληνικού λαού.
 - Ο φθόνος.
 - Οι ευθύνες των Μεγάλων Δυνάμεων που ακολουθούν τις επιταγές της πολιτικής και όχι του χριστιανισμού.
- Έμμεση αναφορά στη Φιλική Εταιρεία που παρεμποδίζεται στην αποστολή της.
- Υπαινιγμός για το θρησκευτικό χαρακτήρα που θα πρέπει να έχει η απελευθέρωση των Ελλήνων, αφού ουσιαστικά πρόκειται για την υποδούλωση ενός χριστιανικού λαού από έναν μουσουλμανικό, αλλά και για το χρέος της Δύσης προς την Ελλάδα αφού συνδέονται με κοινή θρησκεία.

Σελ: 32 ... , *das freie, gemütlliche Leben*, ... , *welche den griechischen Nacken umklirren*, ...

- Σύγκριση ανάμεσα στους ελεύθερους λαούς και τους σκλαβωμένους Έλληνες, καθώς η διαπίστωση της ελευθερίας που βιώνουν οι άλλοι, καθιστά ακόμη πιο βαριές τις αλυσίδες των καταπιεσμένων Ελλήνων.

Σελ: 34 ... *In reinem Deutsch, welches er in der Kindheit schon erlernte, ...; o, wie wird sich mein Vater freuen!*

- Αναφορά στην εκμάθηση Γερμανικών από τον Έλας από την παιδική του ήδη ηλικία, τονίζοντας έτσι τη σημασία που έδιναν οι Έλληνες στη μόρφωση των παιδιών τους.
- Παρουσίαση της ιδιαίτερης θέσης που κατείχαν οι Έλληνες στα μάτια των Γερμανών μέσω του θαυμασμού που προκαλούσε το άκουσμα και μόνο ότι κάποιος ήταν Έλληνας.

Σελ: 39 ... , *und aus deren Gestalten den Trost für seines Vaterlandes Zukunft entnehmen.*

- Ο Έλας έβρισκε ελπίδα και παρηγοριά για το μέλλον της πατρίδας του μέσα από τη μελέτη της Ιστορίας της και των σημαντικών μορφών του παρελθόντος της.

Σελ: 58 ... *zu meines Vaterlandes schönen Fluren, die man nach dem Geklirr der Ketten schätzt. ...*

- Αναφορά στη σκλαβωμένη Ελλάδα, της οποίας η αξία υπολογίζεται μέσα από το σούρσιμο των αλυσίδων που της έχουν περάσει.

Σελ: 69 ... *Ein fortgesetzter Druck,, ein lebendigeres Gefühl ihres Unglücks, ... , des Vaterlandes Ansprüche im weitesten Sinne zu erfüllen.*

- Αναφορά στις προετοιμασίες της Φ. Εταιρείας για την ελληνική εξέγερση.
- Υπαινιγμός ότι σύντομα πλησιάζει η ώρα των μεγάλων αλλαγών.

Σελ: 70 ... ; *des Greises Herz klopfte mit Jugendfeuer, wenn er bei neuem Lichte die alten Ketten brechen sah; ...; daher bemühte er sich, die Heftigkeit seiner Landsleute zu mäßigen, ... , bis daß die Flamme lodern könne zum Himmel.*

- Αναφορά στις αλυσίδες της σκλαβιάς.
- Προσπάθεια να μη γίνει αντιληπτή η προετοιμασία για τον ξεσηκωμό, παρά μόνο όταν φτάσει η κατάλληλη στιγμή.

Σελ: 70 – 71 ... , *Helianor`n mit den Häuptern des Bundes bekannt zu machen, ... , durch mündliche Uebertragung der eigenen Ideen die möglichste Verkettung und Einigung zu bewirken.*

- Αναφορά στους αρχηγούς της Φ. Εταιρείας, την προσημονή της εξέγερσης και την επικοινωνία τους μέσω προφορικών μόνο μηνυμάτων λόγω του κινδύνου να αποκαλυφτούν.

Σελ: 71 ... *Große Zwecke sind der großen Opfer werth, ...*

- Επίγνωση ότι για την επίτευξη μεγάλων στόχων είναι απαραίτητη μια μεγάλη θυσία, κι εδώ ο Αριστομένης είναι διατεθημένος να θυσιάσει, αν χρειαστεί, το δεύτερο γιο του

Σελ: 72 ... *In einigen Tagen, ..., sollte Helianor ... verlassen, ... bis Konstantinopel gehen, ..., den ersten Donner zu vernehmen, und dessen Kraft zu ermessen. ...*

- Με την αποστολή του Ελιανώρ στην Κωνσταντινούπολη επιχειρείται μια αποτίμηση, μέτρηση των δυνάμεων πριν τον ξεσηκωμό.
- Έμμεση αναφορά στους Φαναριώτες που αποτελούσαν τις καλές οικογένειες του ελληνικού έθνους.

Σελ: 73 ... , *ich will mit Dir der Kette Glieder zählen, ... ; auf Deinem Knie werde ich die Kränze binden, womit die Freiheit ihre Sieger schmückt, ... , gewönne nur das Vaterland ein freies Grab auf freier Erde. ...*

- Έμφαση στην προσμονή της λευτεριάς με την εικόνα του σπασίματος των κρίκων της αλυσίδας της σκλαβιάς.
- Εκφράζεται η πεποίθηση πως ακόμη κι αν χάσουν τα πάντα, θα κερδίσουν στην πατρίδα έναν ελεύθερο τάφο πάνω σε μια ελεύθερη γη.

Σελ: 84 ... , *der nun auf das Unglück und die Leiden der unterdrückten Nation zu sprechen, ... , von der Rache, die, dem Blitze gleich, den Kopf des Ungeheuers treffen werden. ...*

- Αναφορά στα πάθη του σκλαβωμένου ελληνικού έθνους.
- Αναφορά στο μέλλον και την εκδίκηση που θα χτυπήσει το κεφάλι των Τούρκων.
- Παρομοίωση των Τούρκων με τέρατα.

Σελ: 92 ... ; *sei der Gräber werth, die deinen Muth fordern, ... , um sie jetzt oder niemals zu versöhnen. ...*

- Αναφορά ότι πλησιάζει η ώρα της σωτηρίας της πατρίδας.

Σελ: 94 – 95 ... ; *von Stufe zu Stufe sah ich das gemeinschaftliche Vaterland zur tiefsten Knechtschaft versinken, sah mein theures Griechenland, ... , sah dieses Volk gleich Würmern unter den Tritten heidnischer Tyrannen sich regen. ...*

- Παρουσίαση της κατάστασης της Ελλάδας, της πτώσης δηλαδή του ελληνικού λαού στη σκλαβιά. Ενός λαού, για τον οποίο όλη η Ευρώπη υπήρξε υπερήφανη, που ανέδειξε έναν Σωκράτη, έναν Σόλωνα, έναν Δημοσθένη, για να μετατραπεί τελικά σε σκουλίκι κάτω από το πέλμα του τυράννου.

Σελ: 95 ... ; *doch die Buße ist vollbracht, der Geist erwacht, ... , um vom großen Geiste der Versöhnung die des Lorbeers zu empfangen.*

- Παρουσίαση της σκλαβιάς ως μιας τιμωρίας που επιβλήθηκε στην Ελλάδα, αλλά που τώρα έρχεται το τέλος της.
- Αναφορά στον ερχομό του ξεσηκωμού.

Σελ: 98 ... *die Eifersucht der Türken bisher zu entfernen gewußt hatte, ...*

- Αναφορά στα ζηλόφθονα αισθήματα των Τούρκων προς τους Έλληνες.

Σελ: 98 – 99 ... *Helianor konnte sich dagegen die Möglichkeit des Mißlingens nicht denken; ... , die sich Agenor bemühte ihm aufzuzählen. ...*

- Για τον Ελιανώρ ήταν αδιανόητο να σκεφτεί να εγκαταλείψει την πατρίδα του σε περίπτωση αποτυχίας της εξέγερσης, ακόμη κι αν μπορούσε να πάρει μαζί του όλη την περιουσία του.
- Ο ακράδαντος ενθουσιασμός για τον αγώνα και τη νίκη δεν του επέτρεπε να δει ρεαλιστικά τις δυσκολίες και τους κινδύνους.

Σελ: 99 ... ; *sprach von dem Mangel an Einigkeit unter den Lenkern des Ganzen, von dem Ehrgeitze, der Eifersucht, dem Eigennutze und dem Zwiespalte, ...*

- Αναφορά στην έλλειψη ενότητας ανάμεσα στους πρωτεργάτες του ελληνικού κινήματος, και τη διχόνοια που μαστιζε τους Έλληνες στο σύνολό τους.

Σελ: 100 ... , *die Fesseln der Söhne der Nacht und Feinde des Christenthumes zu sprengen, ...*

- Παρομοίωση των Τούρκων με τους γιους της νύχτας, του σκοταδιού.
- Παρουσίαση των Τούρκων ως εχθρών του χριστιανισμού.

Σελ: 105 ... *es schien... , und ihm, ... , so viele Zeichen des Unglückes gefunden, ...*

- Αναφορά στην καταπίεση των Ελλήνων.

Σελ: 106 - 107... , *daß, seit dem im Jahre 1773 mißglückten Freiheitsversuche, ... Der Barbar irrt, ... , und blutig werden sie mir die nächsten Tage besieghen.*

- Αναφορά στην εξέγερση του 1773 και την μετέπειτα επιδείνωση της κατάστασης για τους Έλληνες, που επέβαλαν οι Τούρκοι με σκοπό να ανακόψουν την αγάπη και την προσπάθεια για λευτεριά. Προφανώς ο συγγραφέας εννοεί τα επαναστατικά κινήματα που εκδηλώθηκαν στην

Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τον Όλυμπο, την Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου.

- Εκφράζεται η πίστη ότι οι Έλληνες δε θα λησμονήσουν ποτέ την ελευθερία.
- Αναφορά στις προετοιμασίες των Ελλήνων για τον ξεσηκωμό το 1810 και το 1811.
- Αναφορά στους Τούρκους με το χαρακτηρισμό ο βάρβαρος.

Σελ: 118 ... *hatte nicht außer dem Vater auch das Vaterland Ansprüche, ... , wenn er sein Leben an Heloisens Herz knüpfte?...*

- Εκφράζεται η υποχρέωση του Έλληνα γιου προς την πατρίδα που δεν του επιτρέπει να αφιερωθεί σε ό,τιδήποτε άλλο.

Σελ: 121... , *mich jede Forderung unterwerfe, ... ; alles kann ich daher, nur nicht Griechenland aufgeben.*

- Η πατρίδα πρώτη στις προτεραιότητες του Έλληνα. Όλα δύναται να τα εγκαταλείψει, την Ελλάδα όμως ποτέ.

Σελ: 123 ... *Welches Land könnte nun aber die Gefühle des Vaterlands liebe fester begründen, ... , daß jetzt, in den Stunden des Erwachens nach langem Schläfe, ... , und mein Arm bis zu den letzten Zuckungen seiner Kraft es zu beschützen hat. ...*

- Αναφορά στα επιτεύματα της Ελλάδας.
- Αναφορά στην αφύπνιση των Ελλήνων.

Σελ: 126 ... *Ueberdieß ist Helas mit tausend Banden an diesen unglücksschwangern Boden gefesselt, ... , edel und schön wie Titus und Antinous.*

- Η υποχρέωση των Ελλήνων προς την πατρίδα τους.
- Αναφορά στους ισχυρούς δεσμούς που δένουν τους Έλληνες με την Ελλάδα.

Σελ: 129 ... *Der Artzt, welcher ihn täglich einige Male besuchte, ... , wenn er den Zustand der Wunde gebessert ward; ...*

- Παρουσίαση ενός Τούρκου γιατρού που μιλά Ελληνικά.
- Θετική παρουσίαση του Τούρκου γιατρού που εκτελεί το χρέος του ως γιατρός χωρίς οποιαδήποτε εσωτερική αντίσταση.

Σελ: 130 ... , *da er einem Armenier den Credit auf eine bedeutende Summe länger verweigert habe. ...*

- Αρνητική αναφορά στους Αρμένιους που παρουσιάζονται εκδικητικοί.

Σελ: ... 130 – 131 ...*Daß du ein Grieche bist, ...; denn wie ich die Juden nicht achte, so bemitleide ich die Griechen, ... Ein Händedruck deutete seine Ueberraschung und knüpfte hier das Band herzlicher Freundschaft.*

- Διάκριση στην αντιμετώπιση των Εβραίων και των Ελλήνων από τους Τούρκους. Για τους πρώτους δεν τρέφουν ίχνος σεβασμού, ενώ για τους δεύτερους νιώθουν οίκτο εξαιτίας των αντιποίνων που υφίστανται λόγω του ξεσηκωμού, που δεν μπορεί όμως να συμβάλει στην ανάπτυξη φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων.
- Αναφορά στην κακή εικόνα που είχαν οι Έλληνες για τους Τούρκους, αλλά και η ευχαρίστηση που αισθάνθηκε ο Ελιανώρ με τη διαπίστωση ότι υπάρχουν και καλοί Τούρκοι. Ο Ελιανώρ θα εκτιμήσει όμως την καθάρια ψυχή του Ιμπραήμ παρ' όλο που θεωρεί τους Τούρκους βάρβαρους και διεφθαρμένους, ενώ το σφίξιμο του χεριού από μέρος του Τούρκου θα προκαλέσει την έκπληξη του Ελιανώρ αλλά θα θέσει και τις βάσεις μιας ειλικρινούς φιλίας.

Σελ: 131 ... *wenn das Phlegma und die ganze Nationalität des Türken widrig auf jeden anderen Griechen gewirkt haben würde, ... mit seiner sanften Nachricht zu ebnen.*

- Αναφορά στα δυσμενή συναισθήματα που προκαλούσαν οι Τούρκοι στους Έλληνες.

Σελ: 148 – 149 ... *Ja, so lange man sich hier an den Zuckungen der gedrpckten Hellenen weiden kann, ... , um nicht selten von Spleen in seiner Schöpfung überfallen zu werden.*

- Αναφορά στους Άγγλους συμμάχους των Τούρκων.
- Σύγκριση του ζεστού κλίματος της Ελλάδας με το ψυχρό της νήσου της Μ. Βρετανίας που επισκέπτεται ο Έλας.

Σελ: 158 – 159 ... *Die blutige Rache, ... und den Feind außer Fassung bringen sollte.*

- Εκφράζεται η δίψα των Ελλήνων για εκδίκηση.
- Αναφορά στην ώρα του ξεσηκωμού που πλησιάζει.

Σελ: 159 ... , *da es die Aufmerksamkeit der Tyrannen ...*

- Αναφορά στους Τούρκους ως τυράννους.

Σελ: 159 ... *das Signal zum großen Erwachensfeste...*

- Αναφορά στο σήμα έναρξης του αγώνα, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως *γιορτή αφύπνισης*.

Σελ: 160 ... , *die Stimmung des tapferen Stammes der Albaneser für seine Zwecke zu erspähen; ...*

- Θετική αναφορά στη γενναιότητα του αλβανικού λαού.

Σελ: 161 ... , *den Segen der ehrwürdigen Matrone gedachte er als Brautschatz für sich daheim zu nehmen.*

- Έμφαση στη σημασία της ευχής της μάνας και στη συνήθεια η μητέρα να δίνει την ευχή της στο γιο πριν το γάμο.

Σελ: 163 ... *einige Winke aus der Sphäre einer viel fordernden, aber auch reich belohnenden nahen Zukunft; ...*

- Αναφορά στον ξεσηκωμό που απαιτεί πολλά από τους Έλληνες αλλά και που στο μέλλον θα τους ανταμοίψει με την ελευθερία.

Σελ: 165 – 166 ... *Eine freie Aeüßerung zog die andere nach sich, ... , weil sie sich in Durazzo des Hochverathes verdächtig gemacht hatte.*

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό.

Σελ: 169 ... , *nimmer kannst Du aufhören, als Hellen zu empfinden. ...*

- Εκφράζεται η αντίληψη πως δεν μπορεί ποτέ κανένας Έλληνας να αποπονηθεί την ελληνικότητα και να σταματήσει να νιώθει Έλληνας.

Σελ: 170 ... ; *ich sandte Dich nach Deutschland, ... , aus der Bildung desselben Deine eigene vervollständigen zu lernen; ...*

- Θετική αναφορά στη Γερμανία και την υψηλού επιπέδου μόρφωση που παρείχε.

Σελ: 171 ... *auf dem Schilde oder mit dem Schilde!*“

- Αναφορά του περίφημου ή ταν ή επί τας, που εκφράζει και το φρόνημα των γυναικών της σκλαβωμένης Ελλάδας που τάσσονταν κι εκείνες υπέρ της λευτεριάς της πατρίδας.

Σελ: 182 ... ; *überall wird das Theuerste auch das Erstgeborene für die ersehnte Freiheit sein; ... , aber für den Lorbeer des Siegers den Muth eines Märtyrers. Mit der Sonne des sechsten Aprils wird die Kraft erstehen, ... aber den Ausruf des Erstaunens entlocken soll.*

- Η λευτεριά απαιτεί το πιο ακριβό τίμημα, όπως για παράδειγμα τον πρωτότοκο γιο.
- Έμφαση στην ανυπομονησία για τον ξεσηκωμό.
- Εκφράζεται η πεποίθηση πως ούτε η ανθρώπινη ζωή, ούτε το αίμα, ούτε τα αγαθά έχουν κάποια αξία, γι' αυτό μπορούν να θυσιαστούν για το μέγα ιδανικό.
- Αναφορά στις 6 Απριλίου ως ημερομηνία έναρξης του αγώνα.

Σελ: 184 ... ; *ich habe selbst vor dem Abschiede mir noch die Rechte des Sohnes erbeten, sagte er, und erhielt sie als den schönsten Schmuck meines Lebens.*

- Η ευχή της μάνας για το γάμο.

Σελ: 185 ... , *so geliebt zu sein, ... und zurückkehrend als Deutscher auf deutschen Boden, ...*

- Όνειρα για μια ελεύθερη πατρίδα.

Σελ: 186 ... *Wache ich, ... die Antwort des Friedens für sie erkämpfen helfen? ...*

- Αναφορά στη λύση του ελληνικού προβλήματος, υπονοώντας την έναρξη του αγώνα.
- Αναφορά στο γερμανικό φιλελληνισμό.

Σελ: 187 ... , *mein Blut, mein Leben gehört der Befreiung meiner Brüder; ... nun geht das Loos meiner Zukunft hervor; ...*

Το αίμα και η ζωή του Έλληνα ανήκει στην πατρίδα με σκοπό την απελευθέρωση των Ελλήνων αδελφών του.

Σελ: 188 ... ; *er fühlte, jetzt ganz Grieche sein zu müssen, ...*

- Ο αγώνας για την πατρίδα απαιτεί ολοκληρωτική αφοσίωση, η στιγμή απαιτεί ο πρωταγωνιστής να είναι μόνο Έλληνας, μόνο πατριώτης.

2^{ος} Τόμος

Σελ: 10 ... ; *es ist der Genius des Vaterlandes, ... , um sich der Erinnerung seiner Altväter ohne Schaam wieder näher zu dürfen.*

- Το κάλεσμα της πατρίδας στον αγώνα.
- Παρομοίωση των Ελλήνων με αρνιά, ενώ των Τούρκων με λύκους.

- Αναφορά στην αφύπνιση της Ελλάδας μετά από 1000 χρόνια νάρκης.
- Ο πόνος που βιώνει ο Έλληνας του δίνει δύναμη κι ο αναγεννημένος τώρα Έλληνας σπάει τα δεσμά του, για να μπορέσει να πλησιάσει, έστω και λίγο, χωρίς ντροπή τη δόξα των προγόνων του.

Σελ: 12 ... ; *gestand, daß er schon von zarter Kindheit an mit der Auferstehungsfeste seines Vaterlandes, ...*

- Έμφαση στο γεγονός πως από την παιδική τους ηλικία οι Έλληνες μεγάλωναν με την προσμονή της Ανάστασης της πατρίδας.

Σελ: 13 ... , *wo die brennende Geißel der Tyrannei alles versengt, ..., sprich Heloise, ist er nicht jedes Opfers werth? ...*

- Αναφορά στους Γερμανούς Φιλέλληνες, τους οποίους ενώνει με τους Έλληνες όχι η καταγωγή αλλά η αγάπη για την ελευθερία της Ελλάδας. Για αυτούς υπάρχει μόνο είτε η σωτηρία είτε ο θάνατος.

Σελ: 19 ... *Darum bin ich begleitet von eine Schaar muthiger Jünglinge, ... „Solchen Kämpfern wird der Lorbeer grünen; ...*

- Έμμεση αναφορά στους Γερμανούς Φιλέλληνες οι οποίοι θα δρέψουν τις δάφνες της δόξας.

Σελ: 20 ... *auf des Fürsten Y. Heer zu stoßen. ...*

- Η αναφορά στον πρίγκιπα Υ. πρέπει να υπονοεί τον Υψηλάντη.

Σελ: 25 ... , *und betete um Segen für das leidende Volk. ...*

- Προσευχή για τον ελληνικό λαό που υποφέρει.

Σελ: 26 ... , *und eine hierauf gebaute Zukunft feiernd, ... und Europa's Erstaunen wecken sollte.*

- Η επανάσταση των Ελλήνων θα προκαλέσει την έκπληξη της Ευρώπης.

Σελ: 26 – 27 ... , *der in einem Haufen grausam verstümmelter Türken bestand, ... , als erstes Opfer, unter Steinwürfen gefallen.*

- Αναφορά στην αγριότητα των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους (φρικτά ακρωτηριασμένα σώματα των Τούρκων).
- Διαπίστωση ότι τα μέσα για την επίτευξη ενός ιερού σκοπού πολλές φορές δεν είναι πάντα τα σωστά.

- Παρουσίαση της δίψας για εκδίκηση από την πλευρά των Τούρκων τώρα.
- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων με το λιθοβολισμό ενός Έλληνα περαστικού από το μαινόμενο τουρκικό όχλο.

Σελ: 27 – 28 ...; *er schien für seine und der Seinigen Freiheit besorgt; ... , um solche Auftritte ungesehen zu machen.*

- Έκφραση της ανησυχίας για την ελευθερία των Ελλήνων στην Πόλη αλλά και για τους κινδύνους που διατρέχουν, λόγω της έκρυθμης κατάστασης που επικρατεί με το ξέσπασμα της επανάστασης.
- Αναφορά στις βιαιότητες των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του αγώνα που του προσέδιδαν αρνητική χρειά και προκαλούσαν τον οίκτο για τους Τούρκους, με πολλούς Έλληνες να είναι εκ διαμέτρου αντίθετοι σε τέτοιες ενέργειες.

Σελ: 30 ... *Schon drohte die Gährung der Christenfeinde den Ausbruch; ... , der sorgenvollen Verwirrung im Gemache eines geliebten Kranken glich, dem noch die letzten Mittel bereitet werden.*

- Αναφορά στη φυγή πολλών Ελλήνων από την Πόλη πριν το ξέσπασμα του μίσους και των αντιποίνων κατά των Χριστιανών, εξαιτίας της έναρξης του ξεσηκωμού.

Σελ: 34 ... *eines aufgestandenen Volkes ...*

- Αναφορά στον εξεγερμένο ελληνικό λαό.

Σελ: 34 – 35 ...; *nicht länger hatten beide den Sturm zu beschwören vermocht, ... , und es jauchzte bei den Tributen eines Eides, der ihm die Adern mit Rache schwellte. ...*

- Έμφαση στον ξεσηκωμό που συνταράζει σαν καταιγίδα την Ελλάδα.
- Παρουσίαση του καλέσματος για συμμετοχή στον αγώνα ως κάλεσμα για εκδίκηση για όσα υπέμειναν τόσα χρόνια.
- Αναφορά στην 7^η Απριλίου ως ημερομηνία έναρξης του αγώνα.
- Διαπίστωση πως οι Έλληνες ξεσηκώθηκαν χωρίς να ενδιαφέρονται πια για ξένη βοήθεια ή για τη συγκατάθεση των ξένων μεγάλων δυνάμεων στον αγώνα τους.

Σελ: 35 ...; *der sein Beruf an die Spitze der Mainotten Corps stellte, ... so wichtige Tripolizza erobern zu helfen.*

- Αναφορά στην προετοιμασία στρατού με τη συμμετοχή των Μανιατών για την πολιορκία της Τριπολιτσάς.

Σελ: 36 ... ; *nichts verlangte der edle Sinn, ... , aber als guter Mensch dem entwaffneten Feinde barmherzig sein.*

- Αναφορά στο ύψιστο αγαθό της ελευθερίας για το οποίο θα αγωνιστεί ο Ελιανώρ.
- Ευχή προς το γιο να μη βάψει τα χέρια του με αίμα αθώων, να αγωνιστεί όπως αρμόζει σε έναν Αεπυτίδη ιπποτικά, δηλαδή ηρωικά, αλλά και ως καλός άνθρωπος να επιδείξει ευσπλαχνία στον άοπλο εχθρό.

Σελ: 36 ...; *des Lebens Glück ist ja des heiligen Sieges Preis, ... , bring ich den Lorbeer dir, oder zahle mit dem Leben die Ungunst der Götter.*

- Επισήμανση πως για τους Έλληνες ευτυχία αποτελεί το τίμημα της νίκης.
- Αναφορά στις ηρωίδες Σπαρτιάτισσες μητέρες.
- Υπόσχεση ανάλογη με το σπαρτιάτικο ρητό δίνει εδώ ο ήρωας στον πατέρα του, λέγοντάς του ότι είτε θα φέρει τη δάφνη της νίκης είτε θα πληρώσει με τη ζωή τη δυσμένεια των Θεών.

Σελ: 37 ... *ich weihe gerne mein Leben für Euch und unsere Sache!*

- Έμφαση στην ετοιμότητα του Έλληνα να θυσιάσει τη ζωή του για την Ελλάδα και τους Έλληνες συμπατριώτες του.

Σελ: 38 ... , *der nur gegen die Streitenden gefochten, ... und keinen Wehrlosen getödet hatte;* ...

- Επισήμανση της δίκαιης αναμέτρησης στο πεδίο της μάχης, μιας μάχης μεταξύ ίσων δίχως τον άδικο σκοτωμό αθώων.

Σελ: 38 ... *Anders hatte der Götter Gunst auf den großen Haufen gewirkt, ... , sich Gehör zu verschaffen, um die Ruhe wieder herzustellen.*

- Αναφορά στη δίψα για αίμα των Ελλήνων.
- Επισήμανση της αγριότητας που χαρακτήριζε το στράτευμα των Ελλήνων με σκοπό να αποκτήσουν τα λάφυρα της νίκης.

Σελ: 38 - 39 ... *Dem Feinde baute ich eine goldene Brücke, ... damit er selbst zum Verkündiger unseres jüngst erfochtenen Sieges werde, ..., und so nur Untergang in der Zukunft finden kann.*

- Ο λόγος παρότρυνσης, ενθάρρυνσης του στρατεύματος από τον Ελιανώρ πριν τη μάχη.

- Ζητά να δείξουν ευσπλαχνία προς τον εχθρό, για να μπορέσει να διαφύγει ο Τούρκος και να διαδώσει εκείνος τη μεγάλη νίκη των Ελλήνων, η οποία θα προσδώσει στους Έλληνες ακόμη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους.
- Αναφέρεται στην ελευθερία που διεκδικούν.
- Επισημαίνει ότι μέχρι χθες ο εχθρός τιμούσε το θάρρος των Ελλήνων, στο μέλλον όμως θα αισθάνεται το ρίγος του θανάτου κάθε φορά που θα ακούγονται οι ιαχές των Ελλήνων.
- Παρομοιάζει τον ελληνικό στρατό με τα ορμητικά νερά των ποταμών που αυξάνει τη δύναμή του και διώχνει τον εχθρό, στον οποίο το μέλλον επιφυλάσσει την καταστροφή.

Σελ: 40 ... *Die Vorsicht befahl Helianor'n, nur langsam vorzurücken, ... ,aber der Muth, der aus der Gesammtheit sprach, imponirte nicht weniger, als der auf den Gräbern der Väter schwebende.*

- Αναφορά στις προσεκτικές κινήσεις του Ελιανώρ για να καταλάβει την Τριπολιτσά.
- Συγκέντρωση όλο και περισσότερων Ελλήνων από όλες τις επαρχίες για συμμετοχή στο ελληνικό στράτευμα.
- Αναφορά στη γενναιότητα του στρατεύματος, που μπορεί το όλο εγχείρημα να του πρόσδιδε λάμψη ανάλογη εκείνης των προγόνων του, η τόλμη όμως του στρατεύματος συναγωνιζόταν επάξια εκείνη που αιωρούταν πάνω από τους τάφους των προγόνων.

Σελ: 40 ... *Das wilde Gewirr in Helianor's neuem Leben hatte die Gefühle des Herzens nicht erstickt; ... ; ein im Danke zu dem großen Geber gerichtetes Gebet war die Weihe der gesegneten Stunde.*

- Έμφαση στη διατήρηση των ανθρωπίνων συναισθημάτων και χαρακτηριστικών από τον Helianor παρά την αγριότητα του πολέμου.
- Προσευχή ευχαριστίας προς τον Θεό για τη μεγάλη νίκη στην Τριπολιτσά.

Σελ: 41 ... , *wo die Siegesnachricht Aristomenes zu einem Tempel der Freude und des Dankens umschuf, ... des freien Griechenlandes erwarten, ... hatten den Sieg und die Freiheit auf die bisher entweihten Felder Griechenlands geführt, ihre Namen waren auf die Zunge eines jeden Edlen ihres Volkes, ...*

- Παρομοίωση του σπιτιού του Αριστομένη με ένα ναό χαράς και ευχαριστίας, εξαιτίας της είδησης της νίκης στην Τριπολιτσά, δημιουργώντας έτσι μια εικόνα που παραπέει στην αρχαία Ελλάδα και την συνδέει με το σήμερα.

- Αναφορά στην ελεύθερη Ελλάδα, η οποία αποτελεί το σκοπό του αγώνα.
- Αναφορά στη συμβολή του Ελιανώρ και του Έλας στη νίκη για τη λευτεριά της πατρίδας.

Σελ: 46 ... ; *selbst ein eifriger Anhänger der Griechen, ... , welche für deren Sache fochten; ...*

- Παρουσίαση ενός Γερμανού Φιλέλληνα, ένθερμου υποστηρικτή των Ελλήνων.

Σελ: 48 ... , *dankbar aber auch alle die fremden Jünglinge, welche sich aus Achtung für die alten Griechen heilige Gräber auf den blutigen Kampfplatz, der Enkel führen ließen, ...*

- Αναφορά στους Φιλέλληνες που από αγάπη και σεβασμό προς τον αρχαίο ελληνικό πνεύμα επιθυμούν να πολεμήσουν στο πλευρό των Ελλήνων.

Σελ: 49 ... ; *von Furchtlosigkeit, vielleicht auch Schwärmerei getrieben, ... , und mehrere Tage verflossen, ohne daß die tiefste Stille unterbrochen ward.*

- Παρουσίαση του Έλας ως ατρόμητου.
- Το θάρρος και η επαγρύπνηση αντικαθιστούν την έλλειψη εμπειρίας και εξάσκησης των Ελλήνων στο πολεμικό πεδίο.

Σελ: 51 ... , *die Trophäen der Tyrannei eilig zu verlassen, ...*

- Αναφορά στα τρόπαια της τυραννίας, όπου υπονοεί την τουρκική κυριαρχία επί των Ελλήνων.

Σελ: 53 ... , *sprach Waldemar, der unter der Gitterluke stand, in gebrochenem Griechisch ...*

- Έμφαση στη γνώση της ελληνικής γλώσσας από τους Γερμανούς.

Σελ: 64 ...; *man fluchte der heidnischen Grausamkeit, ...*

- Αναφορά στην αγριότητα των Τούρκων.

Σελ: 67 ... ; *ich kenne dieß Opfer! ... , der sorgsame Wächter einer Hülflosen zu sein.*

- Παρουσίαση της άποψης ότι η μη συμμετοχή στη μάχη θεωρείται μεγάλη θυσία, αφού στο πολεμικό πεδίο μπορεί κανείς να αποκτήσει δάφνες δόξας και τιμής.

Σελ: 70 ... *Hoffnung hob nun wieder die Brust; ..., der glänzendste Sieg den Feind in die Flucht trieb, ... , sich ihr als ihren Retter zeigen dürfe.*

- Αναφορά στη λαμπρή νίκη των Ελλήνων και τη φυγή των Τούρκων.
- Απόδοση ευχαριστιών στον Θεό.

Σελ: 71 ... , *wie auch dieser für seine und seiner Väter Rechte kämpfe; ...*

- Παρουσίαση του ελληνικού αγώνα ως αγώνα για τα δίκαια των προγόνων.

Σελ: 73 – 74 ... , *indem er ihn zum Oberhaupte der heiligen Schaar mit dem Bemerken ernannte, die ihrem Ideale das Schönste und Edelste, ... , Allen erwünscht sein werde.*

- Αναφορά στον Ιερό Λόχο και στους νέους που με υψηλά ιδανικά συμμετέχουν σ' αυτόν, έτοιμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους.

Σελ: 74 ... *Griechenlands erste Familien, Deutschlands berühmteste Universitäten hatten des neuen Volkes Hoffungskeime zwischen diesen Paniren niedergelegt, ... , ihn der Hölle Sturm nicht schrecken dürfe.*

- Έλληνες από τις πιο επιφανείς οικογένειες και Γερμανοί φοιτητές από τα καλύτερα Πανεπιστήμια της χώρας τους συμμετείχαν στον Ιερό Λόχο.

Σελ: 76 ... *meinen Arm dem Fürsten Y.... bot, ... , meine Kräfte entzog.*

- Αναφορά στον πρίγκιπα Υ..., όπου προφανώς υπονοεί τον πρίγκιπα Υψηλάντη.
- Συμμετοχή του Έλας στο στρατό του Υψηλάντη για τον σκοπό στον οποίο ήταν ταγμένος.

Σελ: 77 ... , *mit lichten Gliedern stehen wir heute einem starken Feinde gegenüber; ... , und die Saat scheint mir noch nicht gereift, die dem Geschlechte der Hellenen eine gesegnete Ernte versprechen darf. ... , würdig des Ruhmes der Ahnen zu sterben; ... , nur hiezu bin ich mehr als vorbereitet.“*

- Έμφαση στην αριθμητική υπεροχή των Τούρκων και την επίγνωση της ήττας που θα ακολουθήσει για τους Έλληνες.
- Επισήμανση πως ο σπόρος της λευτεριάς δεν έχει ωριμάσει ακόμη για να χαρίσει στο ελληνικό γένος τον ευλογημένο καρπό της ελευθερίας.
- Έσχατη λύση για τους Έλληνες αποτελεί ο ηρωικός θάνατος για να τιμήσουν τη δόξα των προγόνων τους.

Σελ: 77 ... ; *jeder Arm wird dort zur Stütze, ... , unter welcher es athmete.“*

- Διαπίστωση πως στην Ελλάδα η κάθε θυσία συμβάλλει στο στήσιμο μιας νέας Ελλάδας, στην απόκτηση της ελευθερίας.

Σελ: 79 ... , nach Moreaüberzukommen sei, ... , welche die Stärkeren mit Staunen und Schrecken erfüllte.

- Αναφορά στον απελευθερωτικό αγώνα στην Πελοπόννησο.
- Αναφορά στο ελληνικό σύνθημα νίκη ή θάνατος που θυμίζει το περίφημο ελευθερία ή θάνατος
- Έμφαση στη σθεναρή αντίσταση των Ελλήνων που προκάλεσε την έκπληξη και τον τρόμο στους Τούρκους.

Σελ: 80 ... , die Ungläubigen bekämpfen zu helfen. ... , mit überwältigender physischer Kraft Hügel von Leichen um sich her thürmten.

- Αναφορά στους Τούρκους ως οι άπιστοι.
- Εγκώμιο στην ελληνική ανδρεία.

Σελ: 81 ... Die Hälfte der Türken hatte der Tag geraubt, ... , verloren das Opfer von Griechenland in seinen würdigen Söhnen; ...

- Αναφορά στο Ιερό Λόχο των Φιλελλήνων.
- Παρομοίωση των Φιλελλήνων που έπεσαν στον ελληνικό βωμό της λευτεριάς με τα βλαστάρια του πνεύματος και του φωτός.
- Αναγνώριση των Φιλελλήνων που θυσιάστηκαν ως αντάξια τέκνα της Ελλάδας.

Σελ: 87 ... , doch ohne Gewinn für die Tugend, ohne den unbefleckten Kranz des wahren Freien. Die Schilderung der Blutgier und der schädlichsten Grausamkeiten, ... , und verwundeten tief die fühlende Seele;

- Επισημαίνεται η έλλειψη αρετής από την πλευρά των Ελλήνων κατά τη νίκη τους επί των Τούρκων, η οποία αμαυρώνει την αληθινή ελευθερία.
- Αναφορά στις φρικαλεότητες των Ελλήνων κατά των Τούρκων στο πεδίο της μάχης.

Σελ: 95 – 96 ... Kennst auch du schon die Gräuel, sprach er, welche Stambul beflecken? ... , wie sie auf immer den Arm uns stählen soll!

- Αναφορά στις βιαιοπραγίες και φρικαλεότητες των Τούρκων κατά των Ελλήνων της Πόλης, οι οποίες αμαυρώνουν τη φήμη της Πόλης, δηλαδή των Τούρκων,
- Αναφορά στην εκδίκηση των Ελλήνων, που ξυπνάνε όλες οι βαρβαρότητες που διέπραξαν οι Τούρκοι κατά του ελληνικού στοιχείου, με την παρουσίαση του

αγγέλου της εκδίκησης, ο οποίος για κάθε ρινίδα ελληνικού αίματος απαιτεί τα τριπλάσια αντίποινα.

Σελ: 102 ... , *welche die Wuth seiner Glaubensgenossen hinreichend bezeichne. ...*

- Αναφορά στο τουρκικό μένος κατά των Ελλήνων της Πόλης.

Σελ: 105 , *da schon beleidigte mich die thierische Wildheit des Volkes, ...*

- Αναφορά στην ζώωδη αγριότητα του τουρκικού λαού.

Σελ: 108 ... ; *doch Orseide, bekannter als sie mit dem fanatischen Hasse ihrer Feinde, ... , dieser Versuch würde nutzlos, ...*

- Αναφορά στο φανατικό μίσος των Τούρκων που τίποτα δεν είναι δυνατόν να το σταματήσει.

Σελ: 110 ... ; *man fürchtet, ... , einer der nächsten Morgen werde sie gefesselt auf den Sklavenmarkt führen ... erlasse mir das Uebrige! ...*

- Έμφαση στην ένταση του μίσους των Τούρκων που ξεσπούσαν ακόμη και πάνω στα παιδιά και τις γυναίκες των Φαναριωτών.

Σελ: 112 ... , *und schritten so, ... , welches drohend und mit brüllenden Beleidigungen seine Schlachtopfer verfolgte.*

- Εγκώμιο στην ελληνική περηφάνεια που ακόμη και λίγο πριν το θάνατο δε λυγίζει, δε γονατίζει.

Σελ: 112 ...*Es wankte ihr Fuß, ... : gönne nicht diesen Triumph unsern Peinigern!*

- Επισημαίνεται η προσπάθεια που καταβάλλουν οι Έλληνες να κρύψουν το φόβο τους για τον επικείμενο θάνατό τους, για να μη δώσουν την ευχαρίστηση της νίκης και της υπεροχής στους καταπιεστές τους.

Σελ: 113 ... *Erreicht war der weite Platz, ... , sich der schamlosesten Sklaverei Preis geben.*

- Έμφαση στη δίψα για εκδίκηση των Τούρκων με τη χρησιμοποίηση εκφράσεων όπως: οι διψασμένοι για αίμα, κραυγές της κολάσεως, αλλαγαμοί κακίας.

Σελ: 119 ... ; *ist mir's doch, ... , den Muth mit der Schönheit anmuthsvoll vereine.*

- Αναφορά στο ένδοξο ελληνικό παρελθόν, που κι ο Τούρκος ακόμη γνωρίζει κι αναγνωρίζει, το οποίο προβάλλει μέσα από τα ερείπια της Ελλάδας και ενώνει την τόλμη με την ομορφιά στο πρόσωπο της Ελληνίδας.

Σελ; 129 ... *Dunkele Gerüchte von einer bedeutenden Niederlage der Hellenen verbreiteten sich durch diese Residenz, ...*

- Αναφορά σε μια σημαντική ήττα των Ελλήνων κι ειδικά του Ιερού Λόχου.

Σελ: 156 – 157 ... , *so soll dein Geliebter an jenem für dein Volk so furchtbaren Abende gefallen sein.*

- Αναφορά στο θάνατο για την πατρίδα.

Σελ: 157 ... ; *von allen Gräueln eines Krieges, dessen Beendigung nicht voraus zu sehen war, ...*

- Αναφορά στα κακά του πολέμου και στο γεγονός πως δε θα τελειώσει σύντομα.

Σελ: 158 ... *Die treue Anhänglichkeit des Ersteren und meine Milde, ... , man des gleichen Glaubens nicht bedürfe? ...*

- Αναφορά στην πιστή αφοσίωση και την επιείκεια του χαρακτήρα ως στοιχεία που καθορίζουν την αξία ενός Οθωμανού, καθώς επίσης και στην ανάπτυξη φιλίας και εμπιστοσύνης ανάμεσα σε δύο ετερόθρησκους, έναν Έλληνα κι έναν Τούρκο δηλαδή.

Σελ: 159 ... *Es kann, Omar, ... , die Jahrhunderte lang schlummerten!*

- Αναφορά στα δικαιώματα των Ελλήνων που για αιώνες τώρα καταπατούνται.

Σελ: 203 ... , *daß ganze Nationen verdammen, ... , und Haß der Mensch nicht gegen Menschen üben müssen.*

- Διαπίστωση ότι δεν είναι δυνατόν να προβαίνουμε στην καταδίκη ολόκληρων εθνών και πως σε κάθε έθνος, σε κάθε φυλή υπάρχουν οι σπόροι του Καλού, ενώ ο άνθρωπος δεν πρέπει ποτέ να βάζει με το μίσος του εναντίον άλλου αθρώπου.

Des Mainotenfürsten Tertullian Sarvathy und von Maltiß Waffenthaten

(Ο Μανιάτης πρίγκιπας Τερτουλιανός Σαρβάθης και ο Γερμανός βαρώνος φον Μάλτιτς Βάφφεντατεν)

Adolph von Schaden

Λειψία 1824

Βιογραφικό σημείωμα για τον Adolph von Schaden: Γεννήθηκε στις 18.5.1791 στο Oberdorf στο Allgäu και πέθανε στις 30.5.1840 στο Μόναχο. Χρησιμοποιούσε το ψευδόνυμο Johann Neromuk. Από το 1805 ως το 1815 υπηρέτησε ως ανθυπολοχαγός στις υπηρεσίες του Βαυαρού βασιλιά. Πραγματοποίησε πολλά ταξίδια, εργάστηκε ως κατ' οίκον καθηγητής στη Δρέσδη και στο Μόναχο. Ασχολήθηκε επίσης με τη δραματουργία, τη συγγραφή στατιστικών έργων, ταξιδιωτικών βιβλίων και ιστορικών μυθιστορημάτων.¹⁷⁶

Περίληψη

Με το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης ο Τερτουλιανός ηγείται των Μανιατών, έχοντας στο πλευρό του τον πιστό του φίλο Μάλτιτς, με σκοπό να ενταχθούν στο στράτευμα του Μαυροκορδάτου. Κατά τη διάρκεια της πορείας ο Μάλτιτς αφηγείται στο φίλο του την ιστορία της ζωής του. Ως τρίτος γιος ενός εύπορου Γερμανού ευγενή διδάχτηκε από τον πατέρα του Αρχαία Ελληνικά και Λατινικά, Μαθηματικά και Φιλοσοφία. Σε ηλικία 16 ετών επηρεασμένος από τους ήρωες του Ομήρου αποφάσισε να ακολουθήσει στρατιωτική καριέρα. Μετά την πρώτη του απόπειρα ως αξιωματικός, επέστρεψε στο πατρικό του κι αφοσιώθηκε στην ποιητική τέχνη. Με την έναρξη του ισπανικού αγώνα βρέθηκε στο Λονδίνο, όπου κατατάχτηκε στο στρατό της βρετανικής αυτοκρατορίας με το βαθμό του αξιωματικού και πολύ σύντομα βρέθηκε στην Ιβηρική χερσόνησο υπό τις διαταγές του στρατηγού Wellington. Σε μια μάχη όμως τραυματίστηκε και μεταφέρθηκε πάλι πίσω στο Λονδίνο για να αναρρώσει. Εκεί θα γνωρίσει το μεγάλο έρωτα στο πρόσωπο της Αγγέλικας αλλά και την απογοήτευση που θα τον οδηγήσει πίσω στην πατρίδα του. Ο Ναπολέων είχε ηττηθεί στη Ρωσία και στη

¹⁷⁶ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 14, Francke Verlag, Bern 1990, σελ: 160-163.

Γερμανία μόλις ξεκινούσε ο αγώνας για ελευθερία, στον οποίο σύντομα συμμετείχε και ο Μάλτιτς και στη μάχη της Δρέσδης το 1813 γνώρισε τον Τερτουλιανό. Με τον ερχομό της ειρήνης ο Μάλτιτς πήρε την απόφαση να ταξιδέψει. Στην Τεργέστη συνάντησε ξανά τον Έλληνα φίλο του και συνεπαρμένος από τα υψηλά ιδανικά του τον ακολούθησε στην Πελοπόννησο, όπου γνώρισε την Σοφία, την παντρεύτηκε και τάχθηκε στον αγώνα των Ελλήνων για ελευθερία.

Εν τω μεταξύ έχουν πια φτάσει στο Βαρδούσι, όπου βρισκόταν ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος με το στράτευμά του. Οι Τούρκοι είχαν το πλεονέκτημα, τόσο εξαιτίας της αριθμητικής υπεροχής τους όσο και λόγω της θέσης που κατείχαν. Μετά από αιματηρές για τους Έλληνες μάχες ο Μάλτιτς πρότεινε το σχηματισμό μιας τριγωνικής στρατιωτικής φάλαγγας που θα οδηγούσε τους Έλληνες στη νίκη, αφού θα υπερείχαν λόγω της στρατηγικής και της τακτικής τους. Οι Έλληνες οπλαρχηγοί συμφώνησαν εκτός από τον Τερτουλιανό που εξέφρασε την πλήρη αντίθεσή του. Η συνέχεια υπήρξε τραγική για τον ελληνικό στρατό με την πανωλεθρία της φάλαγγας και τη σφαγή πλύθους Ελλήνων στρατιωτών. Μετά την υποχώρηση των Ελλήνων οι δύο φίλοι διαπληκτίστηκαν σφοδρά, με τον Μάλτιτς να κατηγορεί του Έλληνες για αχαριστία και τον Τερτουλιανό σε έξαλλη κατάσταση να τον τραυματίζει σοβαρά. Ο Τερτουλιανός συνειδητοποιεί την πράξη του και ζητά από τον Μαυροκορδάτο την παραδειγματική τιμωρία του. Ο δεύτερος για τιμωρία τον στέλνει σε μια ιδιαίτερα δύσκολη αποστολή στην Κωνσταντινούπολη.

Ο Τερτουλιανός ξεκινά λοιπόν εν πλώ για τη Μήλο κι από κει για την Πόλη μεταμφιεσμένος σε Τούρκο. Στη διάρκεια του ταξιδιού θα γνωρίσει την ηρωική Μπουμπουλίνα και οι δυο τους θα νιώσουν έντονα αισθήματα ο ένας για τον άλλο. Με ένα βρετανικό πλοίο ο Τερτουλιανός θα φτάσει τελικά στην Κωνσταντινούπολη, όπου θα συναντηθεί με τους Έλληνες και θα αποφασίσουν τη δολοφονία του σουλτάνου από τον ίδιο τον Τερτουλιανό καθώς και την εξέγερση στην Πόλη, που από καιρό προετοιμάζουν μυστικά. Δυστυχώς το σχέδιο δολοφονίας θα αποτύχει, η εξέγερση θα πνιγεί στο αίμα και ο Τερτουλιανός, τελευταία στιγμή, θα σωθεί από το μανιασμένο

τουρκικό πλήθος από τον παλιό του καθηγητή των Αγγλικών, ο οποίος εργάζεται ως γραμματέας ενός Άγγλου λόρδου, στην κατοικία του οποίου θα κρυφτεί ο Τερτουλιανός.

Ο πρώην καθηγητής του όμως θα τον προδώσει στο λόρδο που συνεργάζεται με τους Τούρκους κι ένα βράδυ που ο Τερτουλιανός θα βγει για να συναντήσει τους Έλληνες φίλους του, λίγο πριν φτάσει στο δωμάτιό του, μία γυναίκα θα τον προειδοποιήσει και θα τον κρύψει στο δικό της διαμέρισμα. Επρόκειτο για τη μυλαίδη Αραμπέλλα, μετρέσσα του λόρδου, η οποία όπως του δήλωσε, απεχθανόταν τον λόρδο κι έτρεφε φιλελληνικά συναισθήματα. Ανάμεσα στους δύο δεν άργησε να δημιουργηθεί μια ερωτική σχέση που όμως ένα πρωί αποκαλύφθηκε από τον λόρδο, με αποτέλεσμα η μυλαίδη να τον μαχαιρώσει πισώπλατα και μαζί με τον Τερτουλιανό να το σκάσουν στην Πελοπόννησο με το πλοίο του λόρδου.

Στο Μοριά τώρα θα βρεθούν πάλι στο στρατό του Μαυροκορδάτου που πολιορκούσε την Τριπολιτσά και την αρχηγία τώρα είχε αναλάβει ο Δημήτριος Υψηλάντης. Ο Τερτουλιανός θα μετανιώσει για τις σχέσεις που έχει συνάψει με την Αραμπέλλα κι ο κακός της χαρακτήρας τον αναγκάζουν να την κλειδώσει σε ένα δωμάτιο, όταν θα συναντήσει ξανά τον Μάλτιτς. Του εμπιστεύεται το κλειδί του δωματίου κι εκείνος συναντά τον Υψηλάντη, για να συζητήσουν το σχέδιο πολιορκίας. Όταν θα επιστρέψει στο δωμάτιο θα βρει τον Μάλτιτς σε άθλια κατάσταση και το πτώμα της Αραμπέλλας στα πόδια του, που δεν ήταν άλλη, από την Αγγέλικα, την παλιά του αγαπημένη. Θάβουν κρυφά το πτώμα με τη βοήθεια των Μανιατών δίχως να καταγγείλουν την πράξη του Μάλτιτς.

Η επίθεση ξεκινά και η Τριπολιτσά τελικά θα πέσει μετά από πολύ αίμα κι από τις δυο πλευρές. Ακολουθούν τρομερές φρικαλεότητες από τους Έλληνες, ο Τερτουλιανός σκοτώνει τον πασά της πόλης και τελευταία στιγμή ένας Γερμανός, ο Σέλμαρ, τον γλιτώνει από βέβαιο θάνατο. Η φωτιά έχει εξαπλωθεί και η φυλακή καίγεται όταν ο Τερτουλιανός ακούει τη φωνή μιας Γερμανίδας φυλακισμένης. Με κίνδυνο τη ζωή του την σώζει κι αποκαλύπτεται πως πρόκειται για την Μαθίλδη Μάλτιτς, τη μητέρα του Μάλτιτς. Ο Σέλμαρ γίνεται φίλος με τον Τερτουλιανό και του εξομολογείται την ιστορία της ζωής του. Το αληθινό του όνομα είναι Βίλλιμπαλντ Σίλντροτ, κατάγεται από

οικογένεια ευγενών στη Βαυαρία και γονείς του είναι η Ματθίλδη και ο Χύγκεν Σίλντροτ. Στις 2 Μαΐου του περασμένου χρόνου, του 1820 δηλαδή, είχε σκοπό να γνωρίσει την αγαπημένη του Αλμπίνα στους γονείς του, όταν μαθαίνουν ότι είναι αδέρφια, αφού ο πατέρας του ήταν δίγαμος και για αρκετά χρόνια ζούσε μια διπλή ζωή. Την τρομερή αυτή είδηση αποκάλυψε στην Αλμπίνα η Ουρσίνα, μια παλιά ερωμένη του πατέρα της που είχε ορκιστεί να τον εκδικηθεί, αλλά την ίδια είδηση θα ακούσουν οι δυο νέοι με τα ίδια τους αυτιά να ομολογεί ο Χύγκεν στη σύζυγό του. Η Αλμπίνα, μη μπορώντας να αντέξει την αλήθεια πηδά στον καταρράκτη και βρίσκει τραγικό θάνατο στον νερόμυλο, ενώ την ίδια στιγμή την ακολουθεί κι ο Βίλλιμπαλντ πηδώντας επίσης στο νερό. Τα κορμιά των δυο νέων ανασύρονται από το νερό. Ο Χύγκεν μέσα στην απόγνωσή του αυτοκτονεί, συνθλίβοντας το κρανίο του με μια πέτρα. Η Ματθίλδη ορκίζεται να χτίσει έναν ναό στη θέση του μύλου για να ξορκίσει το κακό, ενώ τα τρία σώματα μεταφέρονται στην οικία. Εκεί διαπιστώνεται πώς ο Βίλλιμπαλντ είναι ζωντανός. Για περισσότερο από έναν χρόνο βρισκόταν σε άθλια ψυχολογική και πνευματική κατάσταση, όμως σιγά-σιγά άρχισε να συνέρχεται. Στο άκουσμα της είδησης για το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης πήρε την απόφαση να συμμετάσχει στην εξέγερση. Έτσι βρέθηκε στο Μοριά με το όνομα Σέλμαρ.

Στο μεταξύ η Ματθίλδη φον Μάλτιτς μετά τη σωτηρία της από τον Τερτουλιανό έπεσε βαριά άρρωστη και πέθανε αφού έδωσε την ευχή της στον αγαπημένο της γιο Μάλτιτς.

Πίσω στην Μάνη τώρα η Θεοδώρα, η σύζυγος του Τερτουλιανού, που έχει αναλάβει την αρχηγία αντιμετωπίζει το σοβαρό κίνδυνο των Τούρκων που έχουν συγκεντρωθεί στον Ταΰγετο. Για να τους αντιμετωπίσει, θέτει στην κορυφή ενός αδύναμου στρατιωτικού σώματος τον Μανιάτη Αρχόλοχο. Προσωρινά αντιμετωπίζεται το πρόβλημα, σύντομα όμως, η εμφάνιση τουρκικών πλοίων μαζί με τουρκικά στρατεύματα να έχουν κυκλώσει τους Μανιάτες θα δυσχεράνει οικτρά τη θέση τους. Η βοήθεια θα έρθει από τον Υδραίο Αυρήλιο Τενέτη, που αφού καταλάβει τα τουρκικά πλοία θα συντρέξει τους Μανιάτες και θα τους βγάλει από τη δεινή τους θέση. Ο Αυρήλιος τραυματίζεται σοβαρά και μεταφέρεται στο σπίτι της Θεοδώρας, την φροντίδα του οποίου θα αναλάβει η Σοφία. Όταν ο Αυρήλιος ξεπεράσει τον κίνδυνο, θα επιδωθεί σεν έναν αγώνα κατάκτησης της

Σοφίας, που θα πέσει στην παγίδα του Υδραίου. Αφού ο Αυρήλιος κατακτήσει την Σοφία, το ενδιαφέρον του θα στραφεί στη Θεοδώρα, έχοντας βλέψεις ακόμη και για την αρχηγία της Μάνης. Η είδηση του θανάτου του Τερτουλιανού και του Γερμανού Μάλτιτς θα φέρει την Θεοδώρα σε τραγική θέση, αφού οι καπεταναίοι της Μάνης επιθυμούν έναν άντρα για αρχηγό και σύντομα θα της θέσουν το ζήτημα επιλογής ενός νέου συζύγου. Υποψήφιοι θα είναι ο Υδραίος Αυρήλιος και ο Μανιάτης Αρχίλοχος. Η Θεοδώρα με γνώμονα το καλό της πατρίδας θα δεχτεί την πρόταση με βαριά καρδιά και θα διαλέξει τον Υδραίο. Μετά το γάμο αυτός όμως περιορίζει τις ελευθερίες των Μανιατών, συγκεντρώνοντας όλες τις εξουσίες πάνω του και προκαλώντας τη δυσαρέσκειά τους. Η Σοφία, μην αντέχοντας την προδοσία του Υδραίου, εγκαθίσταται στο εξοχικό σπίτι της οικογένειας, υφαίνοντας σχέδια εκδίκησης. Συμπαραστάτη θα βρει στο πρόσωπο του Ανδρέα, ο οποίος επίσης νιώθει πληγωμένος και προδομένος. Έτσι παντρεύονται κρυφά κι ένας εμφύλιος πόλεμος ξεσπά ανάμεσα στους Μανιάτες. Μέσα σ' αυτήν την αναταραχή επιστρέφουν κι ο Μάλτιτς κι ο Τερτουλιανός ζωντανοί. Τότε αποκαλύπτεται η πλεκτάνη που ο Αυρήλιος είχε στήσει, παρακρατώντας όλον αυτόν τον καιρό τα μηνύματα από τον ελληνικό στρατό, εμποδίζοντας την επικοινωνία με τους Μανιάτες. Γίνεται πλέον σαφές ότι αυτός βρίσκεται πίσω από την ψευδή είδηση του θανάτου των δύο αγωνιστών. Ο Μάλτιτς ζητά από την Σοφία να διαλέξει. Η επιλογή τον πληγώνει βαθιά, αλλά αποχωρεί με μοναδική αξιοπρέπεια, δίχως να εμπλακεί στο εμφύλιο που σπαράζει τη Μάνη. Ο Τερτουλιανός όμως θα πράξει ακριβώς το αντίθετο κι ο Αυρήλιος θα βρει το θάνατο από το σπαθί του. Δυστυχώς η κατάσταση θα επιδεινωθεί με το θάνατο του Αυρηλίου. Οι Μανιάτες, για λόγους προσωπικού συμφέροντος, αρνούνται να δεχτούν τον Τερτουλιανό και πάλι για αρχηγό τους κι η πλειονότητά τους βρίσκεται απέναντί του. Αδελφικό αίμα χύνεται, ενώ ο Τερτουλιανός και οι λιγιστοί πιστοί του άντρες πέφτουν ένας – ένας. Η Θεοδώρα, που βλέπει με τα ίδια της τα μάτια την τροπή της μάχης, τινάζεται στον αέρα μέσα στο κάστρο, παρασύροντας μαζί της στο θάνατο τον Ανδρέα και πολλούς Μανιάτες πολεμιστές. Το θάνατο θα βρει και η Σοφία. Εν τω μεταξύ, ο Μάλτιτς και ο Σέλμαρ αποφασίζουν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Εκεί, θα απαρνηθούν τα εγκόσμια και θα αφοσιωθούν στον Θεό σ' ένα μοναστήρι Βενεδικτίνων μοναχών, λαμβάνοντας το μοναχικό σχήμα.

Τέλος, στη Μάνη επιστρέφει και πάλι η τάξη κι αρχηγός ορίζεται ο που δεν είχε συμμετάσχει στην άσκοπη αιματοβαμμένη αντιπαράθεση των συμπατριωτών του, ο οποίος επαναφέρει τους δημοκρατικούς θεσμούς και η ζωή τραβά ξανά το δρόμο της.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: 3 ...*Die hochsinnige Hetäria war hervorgetreten aus dem Reiche ihrer goldenen Träume; ... vielleicht einbischen nur zu früh in der Moldau und Wallachei in's Leben. ...*

- Αναφορά του συνθήματος «Νίκη ή Θάνατος».
- Αναφορά στο πρόωρο ξεκίνημα της επανάστασης στη Μολδαβία και τη Βλαχία.

Σελ: 4 ... ; *voll flammenden Enthusiasm griffen Alle zu den Waffen, ... , jene kriegerischen von dem halben Monde nimmermehr gänzlich überwundene Gebirgländer.*

- Έμφαση στον ενθουσιασμό των Πελοποννησίων που στο άκουσμα της έναρξης του ξεσηκωμού στη Βλαχία πήραν κι οι ίδιοι τα όπλα στα χέρια τους.
- Μνεία στους Σπαρτιάτες, ως ένδοξους προγόνους των Μανιατών, τους οποίους οι Τούρκοι δεν είχαν κατορθώσει να υποτάξουν.

Σελ: 4 ... , *und des deutschen Freiherrn Maltitz, der sich vorerst bei ihnen eingebürgert hatte, ...*

- Αναφορά σε Γερμανό Φιλέλληνα που συμμετείχε στον αγώνα στο πλευρό των Ελλήνων.

Σελ: 5 , *aus Tripolizza entsendeter türlischer Schlachthaufen geworfen und gänzlich zerstreut; ...*

- Αναφορά στη νικηφόρα κατάληψη της Τριπολιτσάς από τους Έλληνες.

Σελ: 5 ... *mit der Hauptarmee des Fürsten Petros Maurokordatos zu vereinen, ... über die würdigen Nachkömmlinge der alten Spartaner und Messenier auf Morea geworden war.*

- Αναφορά στον Πέτρο Μαυροκορδάτο και τους αρχαίους Σπαρτιάτες.

Σελ: 5 ... , *hatten die wackern Hochländer des Peloponnes ...*

- Αναφορά στους Μανιάτες με τη φράση *γενναιόψυχοι ορεσίβιοι της Πελοποννήσου*.

Σελ: 6 ... ; *indessen keines einzelnen Streiters Muth und Geduld konnten natürliche schwierigkeiten besiegen, ... künftigen Hindernissen viel bedeutsamerer Art zu trotzen.*

- Επισήμανση των δυσκολιών που συναντούσαν οι Έλληνες πολεμιστές στις πορείες τους, που όμως δεν ήταν σε θέση να κλονίσουν το ηθικό τους και να λυγίσουν τη γενναιότητα και την υπομονή των αγωνιστών.

Σελ: 21 ... *Es war der Augenblick, in welchem Europas Aufmerksamkeit nach Hispanien hin allein gerichtet blieb.*

- Μνεία στην εξέγερση στην Ισπανία.

Σελ: 25 – 27 ... *Der große Tag ist angebrochen, ganz Morea ist unter Waffen; ... Euch bitten, möglichst die Vereinigung Eurer Braven mit der Hauptarmee zu beschleunigen.*“

- Υπαινιγμός για την απελευθέρωση της Ελλάδας, με αναφορά στον *ερχομό της μεγάλης μέρας*.
- Έμφαση στον εγκλεισμό των Τούρκων στο Καστέλο (Τριπολιτσά) και την αναγκαιότητα για νίκη πριν σταλεί τουρκική βοήθεια απ' έξω.
- Αναφορά στον Μαυροκορδάτο.

Σελ: 27 ... , *doch breche ich Morgen mit der Sonne auf ... , die Freiheit zu erringen oder' zu sterben .*

- Αναφορά στον Μαυροκορδάτο.
- Έμφαση στην αποφασιστικότητα των Ελλήνων για ελευθερία ή θάνατο.

Σελ: 27 – 28 ... „*Die Tyrannen, fuhr der officier redend fort, haben bereits angefangen schreckliche Rache an einem unglücklichen Theile der Unserigen zu nehmen. Das schöne Patras liegt in Staub und Asche, ... , des würdigen Vaters Servasius.*“

- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως τυράννων.
- Αναφορά στο ξέσπασμα εκδίκησης των Τούρκων πάνω στον ελληνικό πληθυσμό εξαιτίας της επανάστασης.
- Αναφορά στην ολική καταστροφή της όμορφης πόλης των Πατρών από τους Τούρκους και τη σφαγή του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού.

Σελ: 28 ... , *wie viele deiner Söhne werden fallen, ... , ehe wir das Ziel, das erhabene erreichen?*“

- Απαρίθμηση των δεινών που πρέπει να υπομένουν ακόμη οι Έλληνες μέχρι να ελευθερωθούν.
 - Θάνατος νέων ανδρών.
 - Ατίμωση Ελληνίδων θυγατέρων.
 - Καταστροφή σπιτιών και πόλεων.

Σελ: 29 ... , *sahen wir nicht dazumal schon ein, daß durch bedeutsame Opfer allein nur die Freiheit deines großen Volkes würde erkanst werden können?*

- Υπογράμμιση της αναγκαιότητας για θυσίες που πρέπει να γίνουν για να υπάρξει ελευθερία.

Σελ: 29 ... ; *aus der Asche dieses Patras wird den hochsinnigen Hellenen ein strahlender Phönix erstehen, ... wird das heilige Panier des geretteten Griechenlands wehen!*“

- Αναφορά στην αναγέννηση της Ελλάδας μέσω της περιγραφής μιας εικόνας που απεικονίζει έναν φοίνικα να προβάλλει μέσα από τις στάχτες της πόλης της Πάτρας, ενώ πάνω στο σβέρκο της της ποδοπατημένης τουρκικής τυρανίας κυματίζει το ιερό λάβαρο της απελευθερωμένης Ελλάδας.

Σελ: 30 ... „ *den allgemeinen Aufstand der ganzen Halbinsel müssen wir unsern Truppen verkünden, ... , wohl gar der Muth beeinträchtigen?*“

- Έμφαση στην ανάγκη διάδοσης της χαρμόσυνης είδησης του ξεσηκωμού ολόκληρης της Πελοποννήσου στο ελληνικό στράτευμα και της μη αποκάλυψης της καταστροφής της Πάτρας με σκοπό να μην αποθαρρυνθεί ο στρατός.

Σελ: 30 – 31 ... *Woll edlen Eifers erwiederte der deutschen Ritter: ... , der Meuchelmord der Söhne schreit nach Blut.*“

- Εκφράζεται η αναγκαιότητα μετάδοσης της είδησης της πυρκαγιάς της πόλης της Πάτρας και των βιαιοπραγιών εις βάρος του ελληνικού στοιχείου, έτσι ώστε να υπάρξει η δίκαιη θλίψη των Ελλήνων, η δίκαιη αγανάκτηση που θα τους ξεσηκώσει να πολεμήσουν ακόμη πιο παθιασμένα, ζητώντας εκδίκηση για τον άδικο κι ατιμωτικό χαμό των συμπατριωτών τους.

Σελ: 31 – 33 ... *Plötzlich vergaßen die tapfern Mainoten Hunger und Ermüdung; ... ; Kampf und Türkenblut heischten Mainas Söhne mit Ungestüm, ...*

- Τονίζεται ιδιαίτερα η αντίδραση των Ελλήνων που στο άκουσμα της είδησης ξέχασαν την πείνα και την κούραση και ξεσηκώθηκαν ζητώντας εκδίκηση.
- Αναφορά στον Ρήγα Φεραίο.

Σελ: 45 ... *Die furchtbaren Legionen des alles verschlingenden Weltdespoten hatten im Lande der Reussen ein eifriges grab gefunden; ... , für Hohes empfängliche deutsche Jugend in das Schlachtfeld führte und wie Helden kämpfen ließ.*

- Αναφορά στα γεγονότα στη Γερμανία, όπου υπονοεί τους απελευθερωτικούς αγώνες.

Σελ: 53 ... *Freiheitshelde ...*

- Απόδοση του χαρακτηρισμού *ήρωες της ελευθερίας* σε όλους τους αγωνιστές της λευτεριάς ανεξαρτήτου εθνικότητας.

Σελ: 54 ... , *wo sich der Fürst Maurokordatos mit seinem Heere gelagert hatte. ... ; unter ungestümen Jubel ging die Vereinigung der beynden Heere von Statten.*

- Αναφορά στον Μαυροκορδάτο.

Σελ: 58 ... , *den empörten Peloponnes schnell zu unterwerfen und die sogenannten Rebellen mit furchtbarer Strenge zu züchtigen.*

- Αναμονή βοήθειας μέσω θαλάσσης από την Κωνσταντινούπολη για τους Τούρκους, για να πάρουν και πάλι τον έλεγχο της Πελοποννήσου και να τιμωρήσουν με ιδιαίτερη σκληρότητα τους αντάρτες.
- Ο χαρακτηρισμός *αντάρτες* αναφέρεται για τους ξεσηκωμένους Έλληνες.

Σελ: 59 ... *Fürst Sarvathy,, Odysseus Andruzzo, Kolokotroni, ... , und ein gewisser Pozzonita wurden zu dem Kriegsrathe berufen.*

- Αναφορά στον Κολοκοτρώνη και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο.

Σελ: 60 – 61 ...*“Meine theuren Freunde! ... Wir, ein großes, Jahrhunderte lang unterdrücktes, Volk, ... und von den Tyrannen aufgelegte schreckliche Joch zu tragen; ... Doch, wir sind Christen, ..., Sache die Stimme der civilisirten Welt zu gewinnen; ... , Hochsinn zu zeigen und die Barbaren zu beschämen, ...: jetzt dem uns gegenüber stehenden Feinde Friede, Sicherheit des Eigenthums und der Person, Freiheit des Cultus und Gleichheit dem Gesetze anzubieten, ... , wenn die im Peloponnes lebenden Türken sich entschließen werden, unsere Oberherrschaft auf Morea anzuerkennen, ... Wann hätten die Barbaren je uns Treue gehalten? ... und ihr entschiedenes Uebergewicht wird uns sicher dann erdrücken.““*

- Παρουσίαση της πρότασης του Μαυροκορδάτου στους Έλληνες οπλαρχηγούς.
 - Αναφορά στον για αιώνες καταπιεσμένο ελληνικό λαό και την προσπάθεια αποτίναξης του τουρκικού ζυγού.

- Έμφαση στο γεγονός ότι οι Έλληνες είναι χριστιανοί και την προσπάθειά τους να κερδίσουν την εύνοια του χριστιανικού κόσμου όσον αφορά στην ελληνική υπόθεση.
- Προσφορά ειρήνης, ασφάλειας της ιδιοκτησίας κι ελευθερία στις παραδόσεις του και ισότητα προς τον τουρκικό πληθυσμό του Μοριά, εάν αναγνωρίσει την ελληνική κυριαρχία και συμφωνήσει να ζήσει αδελφικά με το ελληνικό στοιχείο.
- Έκφραση αντιρρήσεων από τον Τερτουλιανό σχετικά με την πρόταση του Μαυροκορδάτου.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *βαρβάρους* και στο γεγονός πως ποτέ δεν έδειξαν εμπιστοσύνη στους Έλληνες.

Σελ: 62 ... „*Freunde! Wahrhaft Ihr urtheilt zu rasch, ... Nimmerwehr werden Stolz, Fanatismus, Uebermuth und Mangel an Klugheit diesen Türken erlauben, ... , in der Meinung der Welt bedeutsam gewonnen; ... , nichts weiteres zu unternehmen.*“

- Ανάλυση του σκεπτικικού της πρότασης του Μαυροκορδάτου.
- Αναφορά στην *περηφάνεια, το φανατισμό, την έλλειψη εξυπνάδας* των Τούρκων που δεν θα τους επιτρέψουν να δεχτούν την πρόταση των Ελλήνων.
- Αναφορά στην *εύνοια του υπόλοιπου κόσμου*, που οι Έλληνες θα αποκτήσουν χωρίς καμιά θυσία αν ακολουθήσουν τη συγκεκριμένη πρόταση.

Σελ: 63 ...*ein edler Aetolier mit Friedensvorschlägen, ... , gegen den Feind geführt zu werden.*

- Αναφορά στους Τούρκους με το χαρακτηρισμό *βάρβαροι*.
- Έμφαση στη φρικαλεότητα των Τούρκων, παρουσιάζοντας ως παράδειγμα τα βασανιστήρια που υπέστη ένας άτυχος Έλληνας αγγελιαφόρος, που μετέφερε προτάσεις για ειρήνη, του οποίου οι Τούρκοι έκοψαν τη μύτη και τα αυτιά στην περιοχή Βαρδούσι.
- Έλλειψη κάθε είδους σεβασμού από τους Τούρκους όσον αφορά διεθνείς πρακτικές, όπως η αποστολή αγγελιαφόρου με ειρηνευτικές προτάσεις.
- Δίψα των Ελλήνων για εκδίκηση στο άκουσμα της είδησης της τύχης του Έλληνα αγγελιαφόρου.
- Απαίτηση των Ελλήνων να αντιμετωπίσουν τον εχθρό με σύνθημα *ζωή ή θάνατος*.

Σελ: 65 ... *deux ex machina* ...

- Χαρακτηρισμός του ήρωα Μάλτις ως από μηχανής θεός, παραπέμποντας σε αρχαία τραγωδία.

Σελ: 67 ..., *der Ungestüm und die Wuth der Mainoten zeigten sich grenzenlos, ... welche sich endlich in eine übereilte und wilde Flucht auflöste.*

- Έμφαση στην οργή των Ελλήνων και την υποχώρηση των Τούρκων.

Σελ: 68 ... *hellenische General Kolokotroni* ...

- Αναφορά στον στρατηγό Κολοκοτρώνη.

Σελ: 69 ... *Das durch ehemalige englische Offiziere sehr zweckmäßig geleitete Feuer der türkischen Feld=Artillerie brachte ... , ihr Heil nun ebenfalls in der Flucht suchten.*

- Επισήμανση της έλλειψης ετοιμότητας του αιτολικού στρατεύματος, του πανικού του και την τροπή του σε φυγή.

Σελ: 70 ... *Die Rache schnaubender Osmanen unterließen nicht den traurigen Fall sich zu Nutzen zu machen, ... herbei und die Spahis hieben Aetolier dem Hundert nach in Stücken; ...*

- Αναφορά στην εκδίκηση των Οθωμανών και το σφαγιασμό των Αιτωλών.

Σελ: 71 ... , *ein schreckliches Blutbad unter den Osmanen ausrichten, ...*

- Έμφαση στο λουτρό αίματος που προκάλεσαν οι Έλληνες αυτή τη φορά στις τάξεις των Τούρκων.

Σελ: 71 – 72 ... *Die Mainoten bekamen Luft und metzelten Blutdürstigen, ... , rasch auf den Feind ein.*

- Παρομοίωση των Μανιατών πολεμιστών με τίγρεις.

Σελ: 73 ...*Das Schlachtfeld war von beinahe noch mehr hellenischen denn türkischen Leichen bedeckt, ... in einer gut gewählten Position.*

- Περιγραφή του πεδίου μάχης, το οποίο αναφέρεται ως πεδίο σφαγής. Ο αριθμός των πτωμάτων των Ελλήνων ξεπερνούσε αυτόν των Τούρκων, ενώ ο οθωμανικός στρατός κατείχε καλύτερη θέση από γεωγραφικής άποψης σε σχέση με το ελληνικό στράτευμα.
- Αναφορά στον ελληνικό στρατό με τη φράση *στρατός της ελευθερίας*.

Σελ: 75 – 76 ... *Man kam in der Meinung überein, ... , sie zu den Waffen rufend, neuerdings erlassen sollte.*

- Αναφορά στις δυσκολίες που προκαλεί ο πόλεμος εναντίον των Τούρκων.
- Υπογράμμιση της ανάγκης καλύτερου οπλισμού και καλύτερης στρατιωτικής εκπαίδευσης των Ελλήνων.
- Σύνταξη διακήρυξης για κάλεσμα των Πελοποννησίων να συμμετάσχουν στον αγώνα.

Σελ: 77 ... , *und dieses Mittel ist kein anderes, ... und Kraft jene alten der stehenden Heere überwiegen.*

- Αναφορά στην πρόταση του Μάλτιτς, της οποίας βασικό σημείο αποτελεί η ανάγκη εξεύρεσης νέων τακτικών και στρατηγικών συστημάτων, η εφαρμογή των οποίων θα συμβάλει στη νίκη των Ελλήνων.

Σελ: 80 – 81 ... , *die Osmanen sind viel weniger noch taktische Herrenmeister, ... die Preußen und Oesterreicher waren, ...*

- Σχολιασμός της πολεμικής στρατηγικής των Τούρκων που παρουσιάζονται ως πιο τακτικά οργανωμένοι.
- Σύγκριση των Τούρκων με τους Πρώσους και Αυστριακούς στρατιώτες του περασμένου αιώνα, δηλαδή του 18^{ου} αιώνα, που ήταν πιο τακτικοί.

Σελ: 81 ... , *könnte den Hellenen jetzt in dem begonnenen Kampfe mit dieser unerhabenen Pforte ebenfalls gedeihlich seyn.*“

- Έκφραση της άποψης πως είναι πιθανόν οι Έλληνες να βγουν κερδισμένοι στον αγώνα κατά της Πύλης, όπως συνέβη και με τους Γάλλους απογόνους της Γαλλικής Επανάστασης όταν αντιμετώπισαν το συμμαχικό στρατό των Γερμανών.

Σελ: 97 ... *Ohngefähr um dieselbe Zeit erhielt Fürst Maurokordatos die sichere Kunde, ... , um diese wichtige Provinz dem eisernen Scepter der Pforte wieder zu unterwerfen.*

- Αναφορά στην είδηση αποστολής στόλου με σκοπό την παροχή βοήθειας στον οθωμανικό στρατό, για να θέσει πάλι υπό την κυριαρχία της Πύλης τη σημαντική επαρχία της Πελοποννήσου.

Σελ: 98 ... *Uebrigens waren die Ausrufe des Fürsten Maurokordatos auf Morea nicht ohne Erfolg gewesen; die Armee der Hellenen sah sich um beinahe 2000 Köpfe verstärkt.*

- Υποστήριξη του ελληνικού στρατεύματος με την προσθήκη 2000 ακόμη πολεμιστών.

Σελ: 102 ... *Nun hatten auch die sonst so braven Mainoten alles Zutrauen in die neue Taktik verloren; ... und ein schrecklich Blutbad richteten die Osmannen unter dem Haufen an.*

- Αναφορά στην τραγική κατάληξη της στρατηγικής του Μάλτιτς που είχε ως αποτέλεσμα τη σφαγή των αντρών της τριγωνικής φάλαγκας.
- Μνεία στην εμπιστοσύνη που έδειχναν οι Μανιάτες στον αρχηγό τους και την πίστη τους στις εντολές που έπαιρναν.

Σελ: 103 ... , *Niemand hörte auf Befehl oder Kommandowort und die Türken mordeten die Hellenen ungefährdet und nach Herzenslust dahin.*

- Υπογράμμιση του χάους που επικράτησε στις τάξεις των Ελλήνων και της σφαγής τους από τους Τούρκους.

Σελ: 106 ... , *durch schändliche Verleumdung der für's Höchste gefallenen Helden die eigene Erbärmlichkeit zu verhüllen.*“

- Αναφορά στους πεσόντες Έλληνες ως ήρωες, που σκοτώθηκαν για το ύψιστο φρόνημα, υπονοώντας την ελευθερία.

Σελ: 106 – 107 ... *Ha, fragte er höhnlich lachend, ... , wortlosen und undankbaren Menschen verstanden wissen wollten.*“

- Αποτύπωση της απογοήτευσης του Μάλτιτς για τη μη αναγνώριση των θυσιών του από τους Έλληνες.
- Αναφορά στους Έλληνες ως έναν λαό του οποίου το όνομα χρησιμοποιόταν για να εκφράσει υποτίμηση κι απαξίωση.
- Αναφορά στην ονομασία Γκρεκός που για πολλούς υποδήλωνε ένα άτομο εγωιστικό, αχάριστο δίχως λόγο.

Σελ: 111 ... , *ich habe den deutschen Ritter, ... , den Freund und Wohlthäter meines Landes – erschlagen.*“

- Χαρακτηρισμός του Γερμανού ιππότη ως ευεργέτη του ελληνικού λαού.

Σελ: 112 ... „*Du heiliger Schutzgeist der alten Hellas! ... , und wende sie gnädig ab von seinem ohnehin tiefgebeugtem Haupte!*“

- Έκκληση για βοήθεια στο θεικό προστάτη της Ελλάδας να μη χαθεί και η τελευταία κι η τελευταία ελπίδα για την ελευθερία του ελληνικού λαού εξαιτίας της διχόνοιας ανάμεσα στους Έλληνες.
- Αναφορά των δεινών που έχουν ήδη υπομείνει.
 - Η τυραννία των απίστων.
 - Η απαξίωση των Ελλήνων.
- Αναφορά στους Τούρκους ως οι *άπιστοι*.

Σελ: 114 ... *den Mainoten zu strafen wagen, ... , einen sehr großen Dienst zu leisten, der ihm mehr nützt, denn Euer Tod.*“

- Παρουσίαση των διαφόρων ελληνικών φύλων που συμμετάσχουν στον αγώνα, όπως για παράδειγμα οι Θεσσαλοί, οι Μακεδόνες, οι Αιτωλοί ...
- Η τιμωρία του Τερτουλιανού για τον τραυματισμό του φίλου και συμπολεμιστή του Μάλτις θα είναι η προσφορά μιας πολύ μεγάλης υπηρεσίας στην πατρίδα του, την οποία θα αποφασίσει και ορίσει ο αρχηγός του ελληνικού στρατού.

Σελ: 115 – 117 ... „*Ich habe in verflossener Nacht einen geheimen Boten von den Unsrigen aus Constantinopel erhalten und wichtige Dinge gehen unter den dort lebenden vornehmen Griechen, welche in Geheim der guten Sache anhängen vor. ... , Instruktionen und Briefe an die Häupter der Verbündeten in Euren Händen befinden.*“

- Αναφορά στις ενέργειες των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης που έχουν σχέση με την μεγάλη υπόθεση και την προετοιμασία ενός σχεδίου, η εφαρμογή του οποίου θα συμβάλει στη γρήγορη αναγέννηση της Ελλάδας.
- Αναφορά στο συμφέρον της Ελλάδας.
- Αναφορά στην Φιλική Εταιρεία.

Σελ: 117 – 118 ... „*Ich habe die verlässlichsten Nachrichten, ... , um zurück nach Konstantinopel zu segeln.*“

- Αναφορά στην απελευθέρωση της Μήλου.

Σελ: 121 ... *Wie zum Schwure erhob der Kranke mühesam die matte Rechte zur Höhe; ... er mit verhülltem Gesichte aus dem Gemache.*

- Εγκώμιο στο μεγαλείο της ψυχής του Γερμανού ιππότη, ο οποίος ακόμη και μετά από όσα συνέβησαν είναι έτοιμος να βοηθήσει το φίλο του.

Σελ: 122 ... *Dort angelangt fand er zwar allerdings größere Kähne, ... , alle bei der neu errichteten Flotte der Hellenen Dienste genommen.*

- Μνεία στον πατριωτισμό των Ελλήνων ναυτικών που διέθεσαν όλα τα πλοία τους στον ιερό αγώνα.

Σελ: 123 ... *Ihr Kapitain sowohl als der Steuermann waren als die Empörung auf Milo ausgebrochen, ... , das heißt, sie wurden ermordet.*

- Αναφορά στη θανάτωση ενός Τούρκου καπετάνιου και του τιμονιέρη του από τους Έλληνες κατά την έναρξη των γεγονότων στη Μήλο.

Σελ: 126 ... *Die Weiber waren wie die amazonen des Alterthumes kostümir und bewaffnet; ... , der als Heldenerzieher einen Knaben auf dem Ruder trägt, *) zu erschauen waren.*

- Συμμετοχή και των Ελληνίδων γυναικών στον αγώνα.
- Σύγκριση των Ελληνίδων με τις αμαζόνες της αρχαιότητας.
- Περιγραφή των πολεμιστριών.

Σελ: 127 ... ; *es war die heldenmüthige Spezziotin, Boblina selbst, von der öfters auch in den Zeitungen Meldung geschah.*

- Αναφορά στην Μπουμπουλίνα, την ηρωίδα από τις Σπέτσες.

Σελ: 127 ... *durch welche sich die Mitglieder des Bundes der Hetäria auf der Stelle untereinander erkennen; ein gleiches Verfahren beobachtete Ambrosio.*

- Έμμεση αναφορά στην Φιλική Εταιρεία.

Σελ: 130 ... *die Barbaren seyen hier in doppelter Hinsicht überwunden worden.*

- Αναφορά στους Τούρκους με το χαρακτηρισμό *οι βάρβαροι*.

Σελ: 131 – 136 ... *Entsprossen aus einer der ersten Familien der Insel Spezzia, ... , eine lange Reihe von Stunden war ihm etlichen Augenblicken gleich in der angenehmen Gesellschaft entschwunden.*

- Στοιχεία και πληροφορίες για τη ζωή της Μπουμπουλίνας.

Σελ: 132 ... *zu einen Völkerstamme entkommen, ... , da sie ihn nicht zu unterjochen vermochten.*

- Αναφορά σ' έναν ορεσίβιο ελληνικό πληθυσμό που δεν είχε υποκύψει στον Τούρκο κατακτητή.

Σελ: 132 ... *Hier lebte Boblina ein paar Jahre sicher, ..., in stiller Zurückgezogenheit.*

- Υπογράμμιση του μίσους που έτρεφε η Μπουμπουλίνα για τους βάρβαρους φονιάδες του συζύγου της .

Σελ: 133 ... *Indessen fühlte die unglückliche Insel Spezzia von Tag zu Tag mehr den Druck der Tyrannei.*

- Αναφορά στη συνεχώς αυξανόμενη τουρκική τυραννία στις Σπέτσες.

Σελ: 133 ... *Die Musselmänner, hier noch viel roher und grausamer als auf dem Continent, ... , ohne die Justiz Maßregeln traf, diese Attentate zu hemmen und zu bestrafen.*

- Αναφορά στα δεινά των Σπετσιωτών.
- Παρουσίαση των Τούρκων στις Σπέτσες ως *σκληρότερων και ωμότερων* από τους συμπατριώτες τους στην ηπειρωτική Ελλάδα.
- Αναφορά στο τουρκικό μένος κατά των Χριστιανών.
- Χρήση της λέξης *Μουσουλμάνοι* αντί για Τούρκοι.
- Έμφαση στα φαινόμενα απαγωγής και ατίμωσης Ελληνίδων παρθένων από Τούρκους αλλά και την ατιμωρησία αυτών με την παντελή έλλειψη της δικαιοσύνης.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *βαρβάρους*.

Σελ: 133 ... *Dieses Unwesen gedieh besonders in den letzten Jahren, ... , welche alle diese Mädchen leibreich bei sich aufnahm.*

- Επισήμανση της επιδείνωσης των συνθηκών διαβίωσης των Ελλήνων τα τελευταία χρόνια πριν το ξέσπασμα της επανάστασης.

Σελ: 134 ... , *und als unter allen Inseln, ... , stieg Boblina mit ihren reizenden Amazonen sogleich von den Bergen hernieder.*

- Μνεία στο ξεσηκωμό των Σπετσιωτών, αφού οι Σπέτσες υπήρξε από τα πρώτα νησιά που ύψωσε το λάβαρο της επανάστασης.

Σελ: 140 – 141 ... *Boblina verschloß sich in ihre Kajüte und vergoß eben so viele herbe Thränen, ... , hellenischen Paares ein großer genannt werden.*

- Αναφορά στην Διδώ και τον Αινεία. Στην ελληνική μυθολογία η Διδώ ήταν πριγκίπισσα της Τύρου, που πήγε στη Βόρεια Αφρική και ίδρυσε την Καρχηδόνα. Ο Βιργίλιος περιγράφει στο τέταρτο βιβλίο της Αινειάδας τον τραγικό έρωτα της

Διδούς για τον Αινεία, όταν αυτός πέρασε από τη βορειοαφρικανική ακτή. Ο Αινείας ανταποκρίθηκε αρχικώς στον έρωτά της, αλλά πήρε εντολή από τον Δία να φύγει για την Ιταλία, οπότε άρχισε να ετοιμάζεται. Η Διδώ, όταν το κατάλαβε, άναψε φωτιά μέσα στην οποία έριξε το ξίφος του, την εικόνα του και καθετί που μπορούσε να της θυμίζει την προδοσία του. Στη συνέχεια ανέβηκε στην πυρά και κάηκε. Πριν πεθάνει όμως, καταράστηκε τον Αινεία κι έκανε έκκληση στους Τυρίους να μισούν τους απογόνους του, δηλαδή τους Ρωμαίους.

Σελ: 142 ... *und Tertulian hütete sich vor, ... , denn als Hellene.*

- Αναφορά στην υποστήριξη που παρείχε η Μ. Βρετανία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σελ: 162 ... *; die Kunde von dem mislungenen Attentate auf des Sultans Leben verbreitete sich wie ein Laufffeuer, ... , sich mit Recht scheuen muß.*

- Παρομοίωση των Τούρκων να πολεμούν από θυμό σαν τίγρεις.
- Αναφορά στην αποτυχία της εξέγερσης των Ελλήνων της Πόλης που καταπνίγεται στο αίμα.
- Αναφορά στις φρικαλεότητες κατά των Ελλήνων της Πόλης.

Σελ: 163 – 164 ... *Der Aufruhr der Hellenen war mißglückt und bereits im Auflodern gänzlich erstickt, ... und unter den schrecklichsten Qualen auf offener Straße getödtet.*

- Αναφορά στην αποτυχία της εξέγερσης στην Κωνσταντινούπολη.
- Υπογράμμιση της αγριότητας των Τούρκων.

Σελ: 164 ... *So leise sarvathz diese Worte auch zu sprechen glaubte, ... Das Geschrei des hinterlistigen Juden ...*

- Αρνητική αναφορά στους Εβραίους.
- Παρουσίαση του Ισραηλίτη ως καταδότη του Έλληνα, του οποίου ζητά το θάνατο.

Σελ: 171 ... *auch die türkische Mundart angeeignet hatte.*

- Υποτίμηση, υποβάθμιση της τουρκικής γλώσσας ,αναφέροντάς την ως *διάλεκτο* κι όχι ως γλώσσα.

Σελ: 175 ... *Aus der Moldau und Wallachei waren bereits offizielle aber für die Hellenen höchst niederschlagende Nachrichten eingelaufen; ... , die an ihm zu Verräthern geworden waren.*

- Αναφορά στον Υψηλάντη και την ήττα του στη Μολδοβλαχία.

Σελ: 176 ... *denn man kannte diesen Lord als einen schändlichen Feind der Griechen, ... und Unterhandlungen betrieb.*

- Παρουσίαση των Άγγλων ως εχθρών των Ελλήνων και συνεργάτη της Πύλης.

Σελ: 178 ... *„Mein Fürst! ... und dieser dem Tyrannen Mahmud verrathen;*

- Υπογράμμιση της προδοσίας του Έλληνα από τον Άγγλο λόρδο και το γραμματέα του.

Σελ: 186 – 187 ... *„Gowardice´s politisches szstem wendet alle Mittel an, ... , denn ich bin – eine echte Brittin.*

- Αναφορά στην αναγέννηση της Ελλάδας στην οποία όμως αντιτίθεται το πολιτικό σύστημα της Μ. Βρετανίας.
- Μνεία στον αγγλικό φιλελληνισμό.

Σελ: 189 ... , *auch fordern mich Ehre und Vaterlandsliebe auf, ... nach dem Peloponnes zu entkommen?“*

- Εγκωμιαστική αναφορά στην τιμή και την αγάπη για την πατρίδα.

Σελ: 193 ... *feurigies Griechenblut ...*

- Χαρακτηρισμός του ελληνικού αίματος και κατ' επέκταση των Ελλήνων ως φλογερού και γεμάτου πάθος.

Σελ: 201 ... *„O warum, rief unser Held aus, ... nun bis zur Verworfenheit hernieder sinken ließ.“*

- Αναφορά στους Τούρκους ως *βαρβάρους*.
- Απόδοση τιμής ο χαρακτηρισμός *μάρτυρας* για οποιόν πεθαίνει για την πατρίδα.

Σελ: 202 – 203 ... *diese Papiere hier, ... endlich wird uns auch nicht übel zu statten kommen.“*

- Αναφορά στην ύπαρξη κάποιων αγγλικών εγγράφων, των οποίων η σπουδαιότητα και το περιεχόμενο μπορούν να βοηθήσουν τον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 205 ... , *behandelten sie doch nichts destoweniger die Fahrzeuge der Britten, ... , voll Aengstlichkeit buhlten, ...*

- Παρουσίαση των Τούρκων ως *όχημα* για την επίτευξη των βρετανικών σκοπών και φιλοδοξιών, αφού επιζητούν τη φιλία και την υποστήριξη των Βρετανών.

Σελ: 215 ... , *wie Oesterreichs Internuntius und Englands Botschafter in Constantinopel auf ihren Einfluß und Scharfsinn aufgeboten hatten, ... mehr denn nur zu gut gelungen war.*

- Παρουσίαση της εμπλοκής της Αυστρίας και της Αγγλίας, έτσι ώστε να μην αναμειχθεί η Ρωσία.

Σελ: 216 – 217 ... „*Was helfen, rief er wehrmüthig aus, ... , mit raschen Schritten ihrer gänzlichen Vernichtung entgegen schreiten!*“

- Υπογράμμιση του υψηλού φρονήματος των Ελλήνων.
- Έμφαση στο αίσθημα αυτοθυσίας για το ιδανικό της ελευθερίας.
- Υπογράμμιση της έλλειψης βοήθειας προς την Ελλάδα από τις υπόλοιπες χριστιανικές χώρες.
- Αναφορά στη μακροχρόνια υποδούλωση των Ελλήνων.
- Έκφραση του φόβου για καθολική εξαφάνιση της Ελλάδας.

Σελ: 217 ... , *und wenn jene Macht unsere Paniere segnet, ... , wir werden dennoch Sieger bleiben; ...*

- Έκφραση της πίστης και της πεποίθησης των Ελλήνων πως θα νικήσουν ακόμη κι αν όλες οι μεγάλες δυνάμεις σταθούν απέναντί τους.

Σελ: 218 ... *An nichts wollen wir uns kehren, durch nichts unsern Muth beugen lassen; ... , denn entehrende Sklaverei.*

- Αποτύπωση της πεποίθησης ότι ακόμη κι αν ο Ύψιστος έχει αποφασίσει την πτώση της Ελλάδας ο αγώνας θα συνεχιστεί. Ένας έντιμος θάνατος στο πεδίο της μάχης είναι προτιμότερος από την ατιμωτική σκλαβιά.

Σελ: 218 – 219 ... , *diesen Hauptsitz der Barbarei im Peloponnes beschlossen ...*

- Χαρακτηρισμός της πόλης της Τριπολιτσάς ως *έδρας της βαρβαρότητας στην Πελοπόννησο.*

Σελ: 226 ... *Unter der zahlreichen türkischen Besatzung befanden sich unter Andern auch 3000 Albaneser. ... eben so müde als der in der Festung bereits eingetretenen Hungersnoth waren.*

- Διαπίστωση των κακών σχέσεων μεταξύ των Αρβανιτών και των Τούρκων, παρόλο που οι πρώτοι πολεμούσαν υπό τις διαταγές των δευτέρων.

Σελ: 228 ... „*Im Namen Gottes und des heiligen Kreuzes!*“ ...

- Έκκληση στον Θεό για βοήθεια.

Σελ: 229 ... ; *indessen stellte Tripolizza nun ein anderes Saragossa dar.*

- Σύγκριση της Τριπολιτσάς με τη Σαραγόσα, εξαιτίας των δύο πολιορκιών της πόλης κατά τη διάρκεια του αγώνα για ανεξαρτησία κατά του Ναπολέοντα. Η πρώτη έλαβε χώρα από τον Ιούλιο ως τον Αύγουστο του 1808, ενώ η δεύτερη από το Δεκέμβριο του 1808 μέχρι τις 20 Φεβρουαρίου του 1809 που η πόλη έπεσε στα χέρια των Γάλλων.

Σελ: 229 – 230 ... *Jedes Haus stellte sich als eine kleine Festung dar und ... , und die wüthende Erbitterung der Hellenen artete leider in beklagenswerthe Grausamkeiten bei dieser Gelegenheit aus.*

- Έμφαση στο σκληρό αγώνα που κατέβαλαν οι Τούρκοι της Τριπολιτσάς για να κρατήσουν την πόλη τους, παρουσιάζοντας κάθε τουρκικό σπίτι ως ένα μικρό οχυρό που έπρεπε να καταληφθεί το καθένα ξεχωριστά.
- Διαπίστωση ύπαρξης μεγάλου αριθμού θυμάτων κι από τις δυο πλευρές.
- Αναφορά στις ελληνικές φρικαλεότητες εις βάρος του τουρκικού πληθυσμού.

Σελ: 230 ... *Ein ehemaliger französischer Offizier und in den Reigen der Hetäristen ...*

- Μνεία σε Γάλλο φιλέλληνα στις γραμμές της Φ. Εταιρείας.

Σελ: 230 – 232 ... „*Die Hellenen opferten bei der Einnahme von Tripolizza nicht nur die ganze zahlreiche türkische Besatzung, ... , welche die hellenische Armee selbst nöthigte, die Gegend vorerst ganz und gar zu verlassen.*“

- Παρουσίαση των φρικαλεοτήτων των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους.
 - Θανάτωση όχι μόνο στρατιωτών αλλά και 8.000 αθώων από τον άμαχο πληθυσμό ανεξαρτήτου ηλικίας και γένους.
 - Δημόσια ατίμωση γυναικών και κοριτσιών.
 - Φρικτές μέθοδοι θανάτωσης.
 - Ιδιαίτερα ωμοί και άγριοι απεικονίζονται οι Μανιάτες.

- Έμφαση στον τεράστιο αριθμό των νεκρών που χρειάστηκαν δύο ολόκληροι μήνες για να ταφούν όλοι οι νεκροί.
- Καταπάτηση όλων των νόμων και προσταγιών της ανθρωπιάς από τους Έλληνες.

Σελ: 232 ... *Wahr bleibt es: die Hellenen verdienen, ... , die größten und härtesten Vorwürfe, ... es stehe das ganze Volk der Griechen auf einer eben so tiefen Stufe der Kultur, als die Muhamedaner selber.*

- Διαπίστωση πως οι Έλληνες φέρουν τρομερές ευθύνες για τις θηριωδίες που έλαβαν χώρα στην Τριπολιτσά, αλλά δε δικαιολογείται να ειπωθεί πως ολόκληρος ο λαός των Ελλήνων είναι τόσο βάρβαρος όσο κι οι Τούρκοι.

Σελ: 236 ... „*Ich heiße Selmar und bin – ein Deutscher.*““

- Μνεϊά στους Γερμανούς φιλέλληνες που συμμετείχαν στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 239 ... „*Sie ist eine Deutsche, ... , in die Flamme zu stürzen.*“

- Υπογράμμιση της βαθιάς υποχρέωσης που έχει ο ελληνικός λαός απέναντι στους Γερμανούς αλλά και της ανάγκης ανταπόδοσης της βοήθειας που έλαβαν.

Σελ: 241 ... , *allein das Schiff, an dessen Bord ich mich befand, ... , genommen und ich Elende fiel eine Gefangene in der Barbaren Hände.*““

- Θεώρηση των Τούρκων ως βαρβάρων από την πλευρά των Γερμανών.
- Καταπάτηση του διεθνούς δικαίου από τους Τούρκους, αφού επιτίθενται σε πλοίο που φέρει σημαία ουδέτερης χώρας.

2^{ος} τόμος

Σελ: 67 ... *Griechenlands Wiedergeburt hatte begonnen; ... und fühlenden Menschen aller gebildeten Theile des Erdenballes mächtiglich an.*

- Αναφορά στην έναρξη της παλιγεννεσίας της Ελλάδας, υπονοώντας την έναρξη της ελληνικής επανάστασης.
- Χαρακτηρισμός της ελληνικής επανάστασης ως ένα μέγα παγκόσμιο γεγονός.
- Έμφαση στο τεράστιο ενδιαφέρον που έδειχναν οι σκεφτόμενοι και συμπάσχοντες με τους Έλληνες άνθρωποι ανά την υφήλιο για τα τεκταινόμενα στην Ελλάδα.

Σελ: 68 ... „*Jene Zeit hat sich erneut; in Griechenland kämpft man für Christi Lehre und entgeht mit deine Zustimmung nicht, ... , damit sich früher seine gräßliche Pein in Fegefeuer löse.*“

- Απεικόνιση του ελληνικού αγώνα ως αγώνα για τη χριστιανική διδασκαλία, αγώνα μεταξύ θρησκειών.

Σελ: 70 ... *Nachdem in jenem von den Hetäristen mit Sturm genommenen Tripolizza Ruhe und Ordnung wieder hergestellt waren,*

- Αναφορά στους Έλληνες με τον όρο *εταριστές*, υπονοώντας ότι οι Έλληνες ήταν μέλη της Φ. Εταιρείας.

Σελ: 76 ... , *Theil zu nehmen an dem großen Kampfe des Gesamtvaterlandes,*

- Αναφορά στον μεγάλο ελληνικό αγώνα με σκοπό την απελευθέρωση ολόκληρης της πατρίδας.

Σελ: 77 ... *aus der großen hellenischen Armee ...*

- Μνεία στο μεγαλείο του ελληνικού στρατού.

Σελ: 80 ... *in den großen Völkerkampf gezogen, ...*

- Αναφορά στον αγώνα του ελληνικού λαού.

Σελ: 81 ... *Gleich bei's Beginnen der denkwürdigen griechischen Wiedergeburt ...*

- Αναφορά στην ελληνική παλιγεννεσία.

Σελ: 82 ... , *versammelt sie unter unserer Fahne, ... , Kühnheit und Muth werden die Zahl ersetzen.*“

- Μνεία στη βοήθεια του Θεού.
- Έκφραση της πεποίθησης πως ο αγώνας κατά των Τούρκων αποτελεί μια πράξη δικαίου.
- Η αγάπη για την πατρίδα, η τόλμη και το θάρρος θα ισοσταθμίσουν την έλλειψη ικανού αριθμού στρατιωτών για την υπεράσπιση της Μάνης.

Σελ: 83 ... , *fest entschlossen zu sterben oder zu des Vaterlandes Rettung beizutragen,*
...

- Έμφαση στην αποφασιστικότητα των Μανιατών να πεθάνουν για την υπεράσπιση της πατρίδας τους.

Σελ: 84 ... *und die Barbaren stiegen ans Land.*

- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *βαρβάρων*.

Σελ: 92 ... *schon waren die Barbaren aufs Haupt geschlagen, ...*

- Αναφορά στους Τούρκους ως *οι βάρβαροι*.

Σελ: 93 ... *In wahrlich wundersamer Weise war Maina abermals errettet worden aus dem schwerdräuenden Joche der Sklaverei, ... und des ihr treu ergebenen Volkes zum Himmel.*

- Απόδοση ευχαριστιών στον Θεό για τη σωτηρία της Μάνης και την αποφυγή του ζυγού της σκλαβιάς.

Σελ: 99 – 100 ... *Wie die jungen vornehmen Griechen alle hatte auch unser Aurel, ... , weitläufige Reisen in fremde Länder unternommen.*

- Διαπίστωση πως προ της επανάστασης κοινή πρακτική αποτελούσε οι γόνοι καλών ελληνικών οικογενειών να ταξιδεύουν στο εξωτερικό.

Σελ: 100 ... *Die beginnende Wiedergeburt des Vaterlandes rief unsern Aurel zwar endlich in die Heimath zurück, ...*

- Έμφαση στο γεγονός ότι η έναρξη της επανάστασης λειτούργησε ως κάλεσμα επιστροφής στην πατρίδα για πληθώρα νεαρών Ελλήνων.

Σελ: 105 ... , *Hetäriens weiß und blaue Fahne schwingend, ...*

- Η σημαία της Φιλικής Εταιρείας φέρεται να έχει λευκό και γαλανό χρώμα.

Σελ: 107 ... , *sie beschlossen alles zu wagen und zu stürzten aus ihren Schluchten auf das vereinigte Heer der Hellenen, ... und großen Theils aufgerieben;*

- Υπογράμμιση της δίψας για εκδίκησης των Τούρκων που πολεμούν στο όνομα του προφήτη τους, *αλλαάζοντας νίκη ή θάνατος*.
- Παρουσίαση της αναμέτρησης των Τούρκων με τους Μανιάτες ως ενός πολέμου θρησκειών.
- Έμφαση στη γενναιότητα των Μανιατών και τη νίκη τους επί των Τούρκων.

Σελ: 111 ... ; *Sophia weinte im einsamen Gemache und brütete Rache, denn sie war eine Griechin.*

- Η επιθυμία της Σοφίας για εκδίκηση δικαιολογείται από το γεγονός ότι είναι Ελληνίδα.

Σελ: 115 – 116 ... „*daß in einer großen und sehr heftigen Schlacht, ... den Tod der Ehre erlitten hätten.*“

Σελ: 116 ... *Aus allen Häuser erschallte der laute Jammer der Weiber, ... , ihre Kleider.*

- Παρουσίαση εθίμων που σχετίζονται με το θάνατο, όπως το μοιρολόι και το σκίσιμο των ρούχων.

Σελ: 118 ... , *um unsere Selbstständigkeit nämlich, geschehen.*

- Αναφορά στην αυτονομία της Μάνης.

Σελ: 132 – 133 ... ; *die großen von Alters hergebrachten Freiheiten und Rechte des mainotischen Volkes ...*

- Αναφορά στις δημοκρατικές δομές που υπήρχαν από πολύ παλαιότερα στη Μάνη.

Σελ: 138 ... *Die Würfel waren gefallen, Bürgerblut geflossen!*

- Επισήμανση της διχόνοιας ανάμεσα στους Μανιάτες και ξέσπασμα εμφυλίου πολέμου στη Μάνη.

Σελ: 141 ... *blutigem Bürgerkrieg ...*

- Αναφορά στην εμφύλια διαμάχη που ξέσπασε στη Μάνη.

Σελ: 149 – 150 ... , *der nur mein unglückliches Vaterland verwüstet, du dem Hellas ohnehin schon so gar vieles zu danken hat!*“

- Έκφραση ευγνωμοσύνης στον Γερμανό Φιλέλληνα.

Σελ: 151 – 152 ... *ich bin nach diesem Land gezogen, ... und mein Handeln wird ihn dir von selbst in wenigen Stunden bereits verkünden.*“

- Αποτύπωση της πρόθεσης του Γερμανού Μάλτιτς να πολεμήσει μαζί με τους Έλληνες κι όχι εναντίον τους.

Σελ: 157 – 158 ... „*Freunde! Gegen die Reigen der Barbaren habe ich Euch geführt, ... , Gewissen und Vaterlandsliebe es gebieten.*“

- Έκφραση της άρνησης του Γερμανού Φιλέλληνα να συμμετάσχει σε έναν εμφύλιο.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *βαρβάρους*.

Σελ: 163 ... *Jene herrliche Lilie, ... nun hatte ein Elender bereits geknickt.*

- Αναφορά στα τρόπαια της αναγεννημένης Ελλάδας.

Σελ: 172 ... *den die Häupter der Hetäria im Peloponnes ... , als man den erwähnten Ausfall vorbereitete.*

- Μνεία στη Φιλική Εταιρεία.

Σελ: 173 ... *daß die Höfe von London und ... , unsere Nacken in das ehemalige schwächliche Joch zu beugen.*

- Αναφορά στην αλλαγή της στάσης της Αγγλίας και της Ρωσίας υπέρ των Ελλήνων.

Σελ: 174 ... *ich murre nicht, ... Hellas sich wieder erhebt.*“

- Υπογράμμιση της ιερής ελληνικής υπόθεσης που αρχίζει να βρίσκει υποστηρικτές.

Σελ: 178 ... *Man weiß, ... , welcher ihm in einer andern Sache die Augen öffnete.*

- Διαπίστωση ότι οι Έλληνες πιστεύουν σε προκαταλήψεις.

Die beiden Freunde

(Οι δύο φίλοι)

Fischer

Βερολίνο 1829

Βιογραφικό του Wilhelm Fischer: Γεννήθηκε γύρω στα 1800, σπούδασε στο Βερολίνο κι εκεί έγινε μέλος του λογοτεχνικού κυριακάτικου συλλόγου, του οποίου και ανέλαβε τη διεύθυνση από το 1829 ως το 1831. Το 1831 εργάστηκε ως επιμελητής στο γερμανικό περιοδικό «Panthéon», ενώ το 1832 αποχώρησε από το λογοτεχνικό σύλλογο, στο περιοδικό του οποίου είχε δημοσιεύσει πλήθος άρθρων. Έργα του: τα μυθιστορήματα *Antonio* το 1828, *Die Beiden Freunde* 1829 και *Der Deutsche in Neapel* 1832.¹⁷⁷

Περίληψη

Στη Γερμανία η Έμμα φον Λίντενφελς δέχεται την επίσκεψη της φίλης της, βαρόνης φον Λίλιενχολμ, η οποία την πληροφορεί για την άσχημη κατάσταση της κόρης της Κλάρας, την οποία εγκατέλειψε ο σύζυγός της, Όττο φον Άιχφελντ, και που τώρα βρίσκεται στο Παρίσι, ερωτευμένος – σύμφωνα με τις φήμες – με μια Ελληνίδα ονόματι Αναστασία.

Αυτά τα νέα ξυπνούν στην Έμμα τη θύμηση του άντρα της Γιόζεφ, ο οποίος επίσης πριν χρόνια την είχε εγκαταλείψει, αφήνοντάς την μόνη με το γιο τους Ρούντολφ. Ο Ρούντολφ σήμερα βρίσκεται στο Παρίσι μαζί με τον αδελφικό του φίλο Έντουαρντ Ντέναου για σπουδές. Τα δυο παιδιά μεγάλωσαν από μικρά μαζί και την ανατροφή του Έντουαρντ ανέλαβε η Έμμα, όταν οι γονείς του απεβίωσαν εντελώς ξαφνικά.

Το ίδιο βράδυ, στο σπίτι της Έμμα εμφανίζεται ένας παράξενος άντρας με το όνομα Μπάντερ, τον οποίο η Έμμα θα ξανασυναντήσει την ημέρα που θα πληροφορηθεί το θάνατο της Κλάρας. Ο Μπάντερ την πληροφορεί πως ο Ρούντολφ και ο Έντουαρντ φεύγουν από το Παρίσι με προορισμό την Ελλάδα, είδηση που ξαφνιάζει την Έμμα και την κάνει να αρρωστήσει σοβαρά.

¹⁷⁷ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 5, Francke Verlag, Bern und München 1978, σελ: 148.

Πίσω στο Παρίσι τώρα, οι δυο φίλοι γνωρίζονται με τον Γάλλο Μαρκίς Νταμμόντ, υποστηρικτή του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων, ο οποίος θα τους συστήσει τον Μπάντερ, έναν ιδιόρρυθμο Γερμανό έμπορο. Ο Μπάντερ έχει υπό την προστασία του την Ελληνίδα Αναστασία, που θα γνωριστεί με τον Έντουαρντ και μεταξύ τους θα δημιουργηθεί μια σχέση αγάπης. Ο Όττο φον Άιχφελντ, που μαθαίνει για τη γνωριμία τους, ζηλεύει αφόρητα κι έρχεται σε αντιπαράθεση με τον Έντουαρντ, με αποτέλεσμα να έρθουν σε σύγκρουση κι εκεί πάνω ο Ρούντολφ, για να προστατέψει το φίλο του, σκοτώνει τον Όττο. Μετά από αυτό το τραγικό συμβάν ο Μπάντερ τους συμβουλεύει να εγκαταλείψουν το Παρίσι. Οι δύο φίλοι αναχωρούν μαζί με τον Μαρκίς Νταμμόντ για Μασσαλία κι από εκεί θα αποπλεύσουν για την Ελλάδα και συγκεκριμένα για τον Μοριά. Πριν την αναχώρησή τους ο Έντουαρντ συναντιέται για μια τελευταία φορά με την Αναστασία, η οποία του ζητά μια χάρη μόλις φτάσει στην Ελλάδα, την οποία ο Έντουαρντ αρνείται να αποκαλύψει ακόμη και στους συντρόφους του. Ο Μπάντερ, λίγο πριν ξεκινήσουν το ταξίδι τους, κάνει κάποιες παράξενες προβλέψεις που προβληματίζουν τους δύο νέους.

Φτάνοντας στο Μοριά θα βρουν καταφύγιο στο Γαστούρι κι από εκεί θα αρχίσουν τις εξορμήσεις τους στη γύρω περιοχή, εξερευνώντας τα αρχαία μνημεία που αφθονούν στην ένδοξη χώρα των Ελλήνων. Εκεί, ο Έντουαρντ θα αποκαλύψει στους δύο συντρόφους πως η Αναστασία τον παρακάλεσε να ψάξει και να βρει τη χαμένη αδερφή της.

Σε μια εξόρμησή τους συναντούν έναν Άραβα καβαλάρη συνοδεία μιας όμορφης Ελληνίδας, της Ευριώνης, από την οποία μαθαίνουν ότι ήταν αιχμάλωτη των Τούρκων και ο τωρινός της συνοδός, ο Αλμάνσορ την απελευθέρωσε από τους δεσμούς της. Έχοντας την υπόνοια ότι πρόκειται για την αδερφή της Αναστασίας, αποφασίζουν να τους συνοδεύσουν πίσω στο Γαστούρι, όπου θα είναι ασφαλείς. Ο Ρούντολφ ερωτεύεται την Ευριώνη κι ελπίζει η προφητεία του Μπάντερ να επαληθευτεί στο πρόσωπο της Ελληνίδας. Στο δρόμο για το Γαστούρι οι τρεις νέοι ακούν πως η Ευριώνη βρισκόταν κρατούμενη του Γιουσούφ Ομέρ, ενός Γερμανού, με το όνομα Γιόζεφ φον Λίντενφελς,

που' χε αλλαξοπιστήσει. Το άκουσμα του ονόματος προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στον Ρούντολφ, αφού αναγνώρισε τον πατέρα του.

Καθ' οδόν δέχονται επίθεση από τους Τούρκους και πάνω στη συμπλοκή χάνεται ο Μαρκίς, δικαιώνοντας τις προβλέψεις του Μπάντερ, ενώ την ίδια τύχη έχει και ο Αλμάνσορ. Η Ευριώνη πέφτει και πάλι στα χέρια των Τούρκων, ενώ ο Έντουαρντ κι ο Ρούντολφ επιστρέφουν στο Γαστούρι με σκοπό να επιστρέψει ο ένας στην πατρίδα κι ο άλλος να συνεχίσει την αναζήτηση της αδερφής της Αναστασίας.

Αφού φτάσουν στο Γαστούρι, θα συμμετάσχουν στη ναυμαχία του Ναυαρίνου με νίκη του συμμαχικού στόλου. Εκεί, βρίσκουν και πάλι την Ευριώνη, ενώ ο Γιουσούφ πέφτει νεκρός, ζητώντας συγχώρεση από τη σύζυγό του Έμμα.

Στη Γερμανία, στο πλευρό της Έμμα βρίσκεται η Αναστασία που της συμπαραστάθηκε σε όλη τη διάρκεια της ασθένειάς της. Γράμματα από τον Μπάντερ και τον Ρούντολφ εξηγούν τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κι ανακοινώνουν την άφιξη των δύο φίλων καθώς και της αδελφής της Αναστασίας.

Σχόλια

Σελ: 29 ... *Die allgemeine Begeisterung für Griechenlands Sache hat auch auf mich ergriffen, ... als Christ und Mensch nicht schöner erfüllen können.*

- Αναφορά στην *ελληνική υπόθεση*.
- Μνεία στους αθάνατους προγόνους των Ελλήνων στους οποίους ο δυτικός κόσμος οφείλει πολλά.
- Υπογράμμιση του καθήκοντος του Γερμανού να ταχθεί στο πλευρό των Ελλήνων τόσο ως χριστιανός αλλά και ως άνθρωπος.

Σελ: 31 ... *Von Marseille aus hatte er mit seinen Freunden Dönau und dem Marquis Dammont Frankreich verlassen, ...*

- Αναφορά στην πόλη της Μασσαλίας, το λιμάνι από το οποίο αναχωρούσαν οι αποστολές των Φιλελλήνων.

- Συμμετοχή Γερμανών και Γάλλων φιλελλήνων.

Σελ: 38 ... , *kam auch bald die Rede auf Griechenland, ... , dessen geistige Ausbildung sich auf dem nie wankenden Fundamente des Antiken am meisten stützte, ...*

- Έμφαση στο γεγονός πως η Ελλάδα αποτελούσε αντικείμενο ενδιαφέροντος στην Ευρώπη.
- Αναφορά στην υποδούλωση της Ελλάδας από τον οθωμανικό δεσποτισμό.
- Μνεία στη συμβολή των αρχαίων Ελλήνων που αποτέλεσαν το θεμέλιο της κλασικής παιδείας στην Ευρώπη.

Σελ: 39 ... *Ob der Marquis Dammont vielleicht nicht andere Beweggründe zu diesem Spaziergang hatte, ... und so gleichsam eine Proselytenmacherei nachging.*

- Υπογράμμιση του έντονου ενδιαφέροντος του Γάλλου για την Ελλάδα.
- Έμφαση στην προσπάθεια του Γάλλου φιλέλληνα να κερδίσει κι άλλους, να προσηλυτίσει ανθρώπους για την υπόθεση της Ελλάδας.

Σελ: 43 ... *Knüpfte sich nun an die Gestalt des Mädchens der Gedanke, ... , daß sie vielleicht selbst die schwere Hand der Barbaren gefühlt; ...*

- Αναφορά στην καταπίεση των Ελλήνων τους Τούρκους τυράννους.

Σελ: 53 ... , *daß ich der Schützer dieses Mädchens werden soll, ... , so führst Du die Heilige mir, dem Sieger, entgegen.*

- Αναφορά στον αγώνα για την πατρίδα και τον πόθο για απελευθέρωση.

Σελ: 53 ... *Hier schwöre ich Gott, ... und meinen Arm zu weihen dem Kampfe für Griechenlands Freiheit.*

- Όρκος των Γερμανών φιλελλήνων στον Θεό πως θα συμμετέχουν στον απελευθερωτικό αγώνα της Ελλάδας.

Σελ: 53 ... *Die drei Freunde umarmten sich, und Hellas hatte in ihnen drei kräftige Herzen gewonnen.*

- Αναφορά στους τρεις φιλέλληνες.

Σελ: 54 ... , *setzten sich die drei Verbündeten nieder ... , sich zu dem Adel seiner Ahnen von neuem emporzuschwingen.*

- Έμφαση στην αφιέρωση των φιλελλήνων στον αγώνα ενός λαού να υψωθεί στο μεγαλείο των προγόνων του, χωρίς κανένα προσωπικό συμφέρον από την πλευρά τους.

Σελ: 58 ... *Lieber Lindenfels, ... , welcher Ihnen bevorstehn?*

- Εγκώμιο στον αγώνα για την ελευθερία ενός λαού καταπιεσμένου, στερούμενου των δικαιωμάτων του.
- Νύξη για τους κινδύνους που ελλοχεύουν.

Σελ: 67 ... , *ist es Ihr heiliger und fester Wille, nach Griechenland zu gehen? ...*

- Έμφαση στην ιερότητα και την αποφασιστικότητα της βούλησης των φιλελλήνων να μεταβούν στην Ελλάδα.

Σελ: 71 - 72 ... *Das Interesse für Griechenland war um diese Zeit auf den höchsten Punkt gesteigert, ... , sollte für die Unglücklichen eine rege Theilnahme erwachen.*

- Αναφορά στο έτος 1827 κατά το οποίο διαδραματίζεται το μυθιστόρημα ως χρονιά μεγάλου ενδιαφέροντος για το ελληνικό ζήτημα στην Ευρώπη.
- Απαρίθμηση λόγων και γεγονότων που συνέβαλαν στην αναθέρμανση του ενδιαφέροντος των Ευρωπαίων για τα ελληνικά δρώμενα.
 - Η πτώση του Μεσολογγίου.
 - Η καταστροφή του τουρκικού στόλου στο Ναυαρίνο.
 - Μεγάλο ενδιαφέρον ακόμη κι από τη μακρινή Αμερική.
 - Άνθηση του φιλελληνισμού.
- Αρνητική αναφορά στο δόλο που οι Έλληνες είχαν επιδείξει στο παρελθόν.

Σελ: 72 ... *Es würde zu weit führen, ... , der einst unter dem großen Pericles Attica so mild und lieblich begrüßte.*

- Αναφορά σε αδικίες των Ελλήνων απέναντι στην Ευρώπη.
- Χαρακτηριστικά των Ελλήνων η απιστία και η αχαριστία.
- Αναφορά στους αγώνες των Ελλήνων με τους Πέρσες.
- Αναφορά στη βυζαντινή περίοδο στη διάρκεια της οποίας επήλθε επιμειξία των Ελλήνων και των Οθωμανών, ενώ και οι διαφορετικοί κατακτητές συνέβαλαν στην ενδυνάμωση των αρνητικών στοιχείων των Ελλήνων.

- Υπογράμμιση της όρεξης για ζωή που είχαν οι αρχαίοι Έλληνες.
- Κρίνεται αναγκαίο το πέρασμα αρκετών χρόνων μέχρι τον ερχομό του λυκαυγές της ελευθερίας που θα ξημερώσει για τους Έλληνες.

Σελ: 72 – 73 ... , wo Ibrahim Pascha, ... Missolungi erobert als wollten sie mit der Vernichtung desselben den Hellenen die letzte Hoffnung zum Frieden entreißen.

- Αναφορά στον Ιμπραήμ πασά με έμφαση στην αγριότητα και τη λύσσα που τον χαρακτήριζαν, αφού, μετά την κατάληψη του Μεσολογγίου και την ολική καταστροφή του, κινήθηκε προς την Πελοπόννησο, όπου έκαψε τα πάντα ακόμη και τις ελιές.

Σελ: 73 – 74 ... Das ionische Meer, ... , durch französische, englische und russische Geschwader belebt, ... , etwas Feindliches zu unternehmen.

- Αναφορά στα Ιόνια Νησιά που βρίσκονταν υπό γαλλική, αγγλική και ρωσική κυριαρχία στο πέρασμα των αιώνων.

Σελ: 75 ... Für den, ... , und rinnt auch in den Becher dieses Hochgeföhls die Thräne der tiefsten Wehmuth über die jetzigen Zustand des einst so blühenden Hellas, ... , sie mit kühnem Muthe zu überspringen.

- Μνεία στους ήρωες της αρχαιότητας αλλά και τη σπουδαιότητα που έχει μια επίσκεψη σε ελληνικά εδάφη για κάποιον με κλασική παιδεία.
- Συναισθήματα λύπης και πικρίας προκαλεί η εικόνα της σημερινής Ελλάδας, συναισθήματα που ομοιάζουν με εκείνα του θεατή μιας αρχαίας τραγωδίας.
- Αναφορά στον Φίλιππο τον Μακεδόνα.
- Υπογράμμιση του τωρινού ελληνικού αγώνα για ελευθερία.
- Παρουσίαση της διαφοράς, του τεράστιου χάσματος ανάμεσα στην αρχαία και τη σημερινή Ελλάδα.
- Επισήμανση πως η νέα Ελλάδα δε θα απολαύσει ποτέ ξανά τους καρπούς που κάποτε ωρίμαζαν στην αρχαία, υπονοώντας ίσως ότι η σύγχρονη εκδοχή της δεν θα καταφέρει να φτάσει ξανά στο πνευματικό επίπεδο του παρελθόντος και να δημιουργήσει επιτεύγματα εφάμιλλα της φήμης των προγόνων της.

Σελ: 76 – 77 ... , wo sie durch Dammonts Bekanntschaft mit einem der französischen Seekapitäne ihren Wunsch, an dem Kampfe für Griechenland Theil zu nehmen, erfüllt zu sehen glaubten.

- Έκφραση της επιθυμίας των φιλελλήνων να συμμετάσχουν στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 77 ... , *und einige Stunden südlich von dieser Stadt fließt der Alpheus, an dessen Ufern einst für Hellas versammelte, um die olympischen Spiele zu feiern.*

- Μνεία στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας.

Σελ: 78 ... , *welche im grauen Alterthum in so großer Heiligkeit standen, ... , das Land des Friedens genannt wurde.*

- Αναφορά στην ύπαρξη αρχαίων μνημείων στην Ηλεία που παλαιότερα αποκαλούσαν η χώρα της ειρήνης.

Σελ: 81 ... , *seit ich Griechenland selbst gesehen, ... , was ich mir in Euren Herzen errichtet habe.*

- Υπογράμμιση της ερήμωσης και καταστροφής της Ελλάδας.

Σελ: 81 ... *Wo ist Olympia, ... , der diese geweihte Stelle betritt.*

- Έκφραση της πικρίας για όλα όσα χάθηκαν από την αρχαία Ελλάδα.
- Αναφορά στο άγαλμα του Δία, φτιαγμένο από τον Φειδία.
- Αναφορά στην Ολυμπία.

Σελ: 92 – 93 ... *Auf diese Weise verliebt er sich jährlich wohl ein Dutzendmal, ... , die ein Türke mit seiner Liebe beglückt.*

- Επισημαίνεται η μεγάλη συχνότητα και επιπολαιότητα που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις αγάπης που αναπτύσσουν οι Τούρκοι.

Σελ: 111 ... *Euch wie die früheren hat gewiß auch der edle Eifer hergeführt, ... , verlasenes Mädchen.*

- Μνεία στους φιλέλληνες που πολεμούσαν στο πλευρό των Ελλήνων.
- Έκφραση ευχαριστιών προς τους Φιλέλληνες.

Σελ: 130 ... , *daß sowohl er als auch seine Freunde an dem Kampfe für Griechenland Theil nehmen, ... , daß sie das Schicksal der Hellenen einer besseren Zukunft erfreuen dürfe.*

- Αναφορά στον ελληνικό αγώνα.
- Υπογράμμιση της συμμετοχής φιλελλήνων στην ελληνική επανάσταση.

Σελ: 152 – 153 ... *Unser Fahrzeug bringt Briefe nach einem der Schiffe ... und an dem Kampfe Theil zu nehmen.*

- Έμφαση στη συμμετοχή φιλελλήνων στον αγώνα των Ελλήνων.

Σελ: 158 ... *von welcher der mäoniche Barde seinen Helden Odysseus so viel sprechen läßt ... , daß der göttliche Dulder Odysseus beherschte?*

- Μνεία στον Οδυσσέα και τον Όμηρο.

Σελ: 164 ... , *für die heiligen Rechte eines Volkes zu fechten, ... , dem Mitleid und Erbarmen Preis gegeben waren.*

- Έμφαση στο ιερό δικαίωμα ενός λαού για ελευθερία.
- Αναφορά στα δεινά που υπέμεναν οι γυναίκες εξαιτίας της σκλαβιάς τους.

Σελ: 164 ... *Vor sich sahen sie in schöner Ordnung die Flotte ... , jedem feindlichen Angriffe zu begegnen.*

- Αναφορά στο συμμαχικό προς τους Έλληνες στόλο.

Σελ: 166 – 167 ...*Da die Seeschlacht bei Navarin Monate lang allen europäischen Zeitungen Stoff lieferte, ... , möchte nur als alleinige Folge jenes Acts angesehen werden.*

- Μνεία στη ναυμαχία του Ναυαρίνου που για μήνες είχε προσελκύσει το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων μέσα από άρθρα εφημερίδων σχετικά με τα γεγονότα στην Ελλάδα.

Σελ: 168 ... *die schon sehr geschwächten Türken ... , von Blut geröthete Fluth gestürzt.*

- Υπογράμμιση της γενναιότητας με την οποία οι Τούρκοι πολεμούσαν στη ναυμαχία του Ναυαρίνο.

Σελ: 178 ... , *griechischen Philosophen „in einem schönen Körper müsse auch eine schöne Seele wohnen“ ...*

- Αναφορά στο αρχαίο ρητό: «Νους υγιής εν σώματι υγιές».

Die Freunde

(Οι φίλοι)

O'tzel

Λειψία 1834

Περίληψη

Στην Πελοπόννησο, κάπου στην Ηλεία, ο προεστός Στέφανος αποφασίζει, μετά από συνεννόηση με την Εθνοσυνέλευση στο Άργος, να στείλει τους δύο γιους του, τον Αλέξανδρο και τον Δημήτρη, σε μια ιδιαίτερα δύσκολη αποστολή στα Ιωάννινα, για να συναντήσουν τον Αλή πασά. Ο τύραννος των Ιωαννίνων έχει έρθει σε ρήξη με το σουλτάνο που' χει στείλει τον Χουρσίντ πασά, για να τον αντικρούσει. Για αυτό το λόγο ο Αλή πασάς ζήτησε τη βοήθεια των ξεσηκωμένων Ελλήνων, έτσι ώστε κι εκείνος να παραμείνει στο αξίωμά του αλλά κι οι Έλληνες να μην έρθουν αντιμέτωποι με τις ορδές του Χουρσίντ, που στη συνέχεια σκοπό έχουν να κινηθούν προς το Μοριά, για να καταπνίξουν την επανάσταση.

Έχοντας λοιπόν την απάντηση της ελληνικής Εθνοσυνέλευσης στα χέρια τους τα δυο αδέρφια μαζί με τον επιστήθιο φίλο τους, Όσκαρ, έναν Γερμανό φιλέλληνα που με πάθος διακρίθηκε στο πλάι τους για το δίκαιο της Ελλάδας, φτάνουν στα Γιάννενα, όπου μετά από μια σύντομη συνάντηση με τον Αλή πασά, βρίσκονται στο παλάτι του φιλοξενούμενοι – φυλακισμένοι, περιμένοντας την επόμενη συνάντησή τους, για να του ανακοινώσουν τις αποφάσεις των Ελλήνων.

Το βράδυ λοιπόν δέχονται μια παράξενη επίσκεψη στο δωμάτιό τους. Πρόκειται για τον Ισαάκ Μπεν Σαμουήλ, τον Εβραίο γιατρό του Αλή πασά, ο οποίος θέλει να τους βοηθήσει για να εκδικηθεί την ατίμωση και το θάνατο της πολυαγαπημένης του κόρης Θήρτσα από τον ίδιο τον Αλή πασά. Ο Δημήτρης κι ο Αλέξανδρος, έχοντας ζηήσει κάτι ανάλογο, την ατίμωση δηλαδή της αδελφής τους Πελαγίας από τον Έλληνα Ανάργυρο και την αυτοκτονία της μην αντέχοντας άλλο την ντροπή, συμπράττουν με τον Σαμουήλ

και καταστρώνουν μαζί ένα σχέδιο, για να πλησιάσουν το στράτευμα του Χουρσίντ πασά και να συλέξουν πληροφορίες, πολύτιμες για τη διεξαγωγή του ελληνικού αγώνα στο Μοριά.

Το επόμενο πρωινό ο Αλή πασάς τους δέχεται σε ακρόαση, για να μάθει την απόφαση των Ελλήνων. Οι τρεις φίλοι του ανακοινώνουν ότι αδυνατούν να του παράσχουν βοήθεια, αφού το ελληνικό στράτευμα αριθμεί ακόμη λίγους σχετικά άντρες. Αναχωρούν λοιπόν με την έγκριση του πασά, για να επιστρέψουν στο Άργος. Όμως, ενώ η ακολουθία τους τους περιμένει στην Άρτα, αυτοί συναντιούνται με τον Ισαάκ, σύμφωνα πάντα με το σχέδιό τους, και μεταμφιεσμένοι ο Όσκαρ και ο Αλέξανδρος σε Τούρκους σωματοφύλακες του Αλή κι ο Δημήτρης σε Αρμένη γιατρό καταφέρνουν να εισχωρήσουν στο εχθρικό στράτευμα του Χουρσίντ, που κινείται εναντίον της πόλης των Ιωαννίνων. Εκεί μαθαίνουν πως ο ακριβής αριθμός του στρατού ανέρχεται σε 60.000, ενώ οι Τούρκοι επιθυμούν για ευνόητους λόγους να διαδίδουν ότι είναι πολύ μικρότερος και ότι μετά τα Γιάννενα θα κινηθούν νότια προς την Πελοπόννησο, για να καταπνίξουν την ελληνική Επανάσταση.

Μεσ την αναμπουμπούλα που δημιουργεί μια ξαφνική επίθεση του Αλή πασά, οι τρεις φίλοι μαζί με τον Ισαάκ βρίσκουν την ευκαιρία να ξεφύγουν και να συναντήσουν την ακολουθία τους, κινούμενοι στη συνέχεια όλοι μαζί για το Άργος. Εκεί συναντιούνται με τον πατέρα τους που βρίσκεται στην πόλη, αφού όλοι οι προεστοί πρέπει να συζητήσουν για την επίθεση στην Τριπολιτσά. Παρά τις διαφωνίες που εκφράζονται, καταφέρνουν να συμφωνήσουν και κινούνται κατά της Τριπολιτσάς.

Η πολιορκία της πόλης δεν είναι εύκολη υπόθεση. Έλληνες και Τούρκοι πολεμούν με απaráμιλλο θάρρος, αλλά τελικά η πόλη πέφτει στα χέρια των Ελλήνων. Δυστυχώς, σκηνές άπειρων φρικαλεοτήτων ακολουθούν από πλευράς των Ελλήνων που αμαυρώνουν τη νίκη τους και προκαλούν τη μεγάλη απογοήτευση των φιλελλήνων που συμμετείχαν στη μάχη. Σε μια τέτοια σκηνή βρίσκεται παρών κι ο Αλέξανδρος, ο οποίος γλιτώνει από τα χέρια των επίδοξων βιαστών της μια νεαρή πανέμορφη Τουρκάλα, την Σουλεϊμά ή Αλεξία, κόρη ενός Τούρκου και μιας Ελληνίδας που επίσης σφαγιάστηκαν.

Ο Αλέξανδρος μεταφέρει σε ασφαλές μέρος την νεαρή κοπέλα και πληροφορείται την εξαφάνιση του φίλου του Όσκαρ από τον υπηρέτη του δευτέρου, τον Λαυρέντιο. Ο Αλέξανδρος ψάχνει το φίλο του Όσκαρ στο σημείο που πολεμούσε κατά την κατάληψη της Τριπολιτσάς, όπου και τον βρίσκει τραυματισμένο και τον μεταφέρει σε κάποιο σπίτι. Εκεί δέχεται τις φροντίδες του Ισαάκ και σε λίγες ημέρες θα αναρρώσει αρκετά. Η Αλεξία αφηγείται την ιστορία των γονιών της στον Αλέξανδρο, καθώς ένας μεγάλος έρωτας έχει αναπτυχθεί μεταξύ τους. Η μητέρα της, πλούσια Ελληνίδα από τη Χίο, ερωτεύτηκε τον γοητευτικό Τούρκο Μουράτ, που - με τη σύμφωνη γνώμη της - την έκλεψε με κινηματογραφικό τρόπο. Στη συνέχεια παντρεύτηκαν κι έφυγαν για την Τριπολιτσά, όπου κι απόκτησαν την Αλεξία.

Λίγο καιρό αργότερα, τα δύο αδέλφια μαζί με τον Όσκαρ, τον Ισαάκ και την Αλεξία επιστρέφουν στην οικογένειά τους, όπου θα γίνουν αποδέκτες θερμότατης υποδοχής και κυρίως ο Όσκαρ από την Μαρία, την αδελφή των φίλων του. Μετά από μερικές εβδομάδες έφτασε γραφή από την ελληνική Γερουσία που καλούσε τον Δημήτριο να μεταβεί στην Κέρκυρα, για να παρακολουθεί τις πολιτικές κινήσεις των Άγγλων, ενώ τον Αλέξανδρο να επιστρέψει στην Τριπολιτσά και να βοηθήσει τον Υψηλάντη να θέσει σε τάξη το στράτευμα. Ο Όσκαρ ανέλαβε την αποστολή να ταξιδέψει ως την Πόλη και να έρθει σε επαφή με τους εκεί Έλληνες, που ετοιμάζονταν να ξεσηκωθούν, και να τους ενημερώσει για την υποστήριξη που τυχόν θα είχαν από την Ελληνική Εθνοσυνέλευση. Ο Όσκαρ λοιπόν φτάνει στην Κωνσταντινούπολη, όπου ανακοινώνει στον πρίγκιπα Μουρούζη ότι η Εθνοσυνέλευση δε δύναται να βοηθήσει τους Φαναριώτες στην εξέγερση που σχεδίαζαν και τους καλεί να μην προχωρήσουν. Ο πρίγκιπας τον ενημερώνει πως το συγκεκριμένο σχέδιο έχει ήδη ναυαγήσει, μια κι ένας Έλληνας τους πρόδωσε στην Πύλη, με αποτέλεσμα τη σύλληψη, το βασανισμό και το θάνατο πολλών επιφανών κι όχι μόνο Φαναριωτών. Προσπάθειες του Ρώσου Στρογκανώφ να πείσει το σουλτάνο να δείξει οίκτο προς τους ομόθρησκούς του Έλληνες κατέληξαν στο κενό.

Ο Όσκαρ επιστρέφει και πάλι στο Μοριά κι οι φίλοι ανταμώνουν ξανά στο σπίτι του Στέφανου, όπου και μαθαίνουν από τον Ισαάκ πως ο Χουρσίντ πασάς σύντομα θα κινηθεί προς την Πελοπόννησο, για να καταπνίξει την εξέγερση. Οι τρεις φίλοι θα

βρεθούν πάλι υπό τις διαταγές του Μαυροκορδάτου, για να συμμετάσχουν στην εκστρατεία του στην Ακαρνανία. Σύντομα θα λάβει χώρα η μάχη στο Πέτα με τη συμμετοχή του Λόχου των φιλελλήνων και του περίφημου Γερμανού λοχαγού Νόρμανν, μάχη όμως θα χαθεί για τους Έλληνες εξαιτίας της προδοσίας του Έλληνα Γκόγκου και που θα κοστίσει τη ζωή πολλών φιλελλήνων. Ο Μαυροκορδάτος θα αποφασίσει να κινηθούν προς το Μεσολόγγι, για να στηρίξει τους μαχόμενους πολιορκημένους. Σε μια μάχη των Σουλιωτών στα βουνά της Πίνδου ο Δημήτριος θα πέσει ηρωικά μαζί με τον Μπότσαρη. Οι σοροί τους θα μεταφερθούν στο Μεσολόγγι, όπου και θα ταφούν με τιμές ηρώων.

Ο Όσκαρ κι ο Αλέξανδρος λίγο αργότερα θα επιστρέψουν στην πατρική οικία, όπου σύντομα θα γίνουν οι γάμοι τους με την Μαρία και την Αλεξία αντιστοίχως.

Σχόλια

Σελ: 1 – 3 ... *Auf der Halbinsel Morea, ... , vermischen sich ihre Stimmen mit dem geheimnißvollen Rauschen des Landes.*

- Λεπτομερής περιγραφή της ομορφιάς της ελληνικής φύσης στην Ηλεία.

Σελ: 3 – 4 ... *Doch konnte diese sinnige, Griechenlands Wiedererwachen bezeichnende Zierbe, ...*

- Αναφορά στην αφύπνιση της Ελλάδας.

Σελ: 5 – 6 ... *Die herabhängenden blauen Mützen, ... , quer über den Rücken.*

- Περιγραφή του οπλισμού των Ελλήνων.

Σελ: 7 ... *Der tapfre Deutsche zieht auch mit uns; ... , in Gesellschaft etwas zu unternehmen.*

- Αναφορά στον γενναίο Γερμανό που μετέχει στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 8 – 9 ... *Die Griechne lieben es, ... die ringum herrschende Pracht vervielfältigten und sie noch mehr erhoben.*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Περιγραφή της διακόσμησης των ελληνικών σπιτιών εξέχοντων Ελλήνων. Βασικά χαρακτηριστικά μιας ελληνικής κατοικίας όπως παρουσιάζονται στο απόσπασμα είναι το μαρμάρινο δάπεδο, μαρμαρίνες κολώνες, αραβουργήματα στο ταβάνι, χρωματιστά χαλιά, το ντιβάνι με τα πολλά

ριχτάρια και οι βιτρίνες στους τοίχους με τα κρύσταλλα και τα γυαλικά. Εμφανής είναι η επιρροή της αρχαίας Ελλάδας με τους κίονες, αλλά και το πάντρεμα με την Ανατολή μέσα από την ύπαρξη των χαλιών, των αραβουργημάτων αλλά και του περίφημου ντιβανιού.

Σελ: 10 – 11 ... *„Gott und seine Heiligen geleiten Euch!“ ... Gott, der Schützer jeder guten Sache, wird auch Euer Schild seyn!“*

- Επίκληση στον Θεό για βοήθεια.
- Έμμεση αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό.
- Υπογράμμιση του κινδύνου της ζωής των τριών αγωνιστών που αποστέλλονται στον Αλή πασά, αφού εκείνος μπορεί να τους προδώσει, για να γλιτώσει τον εαυτό του.
- Έμφαση στη γενναιότητα και την εξυπνάδα των Ελλήνων με τις οποίες θα καταφέρουν να υπερνικήσουν τα όποια εμπόδια αντιμετωπίσουν.
- Παρουσίαση του Θεού ως προστάτη κάθε καλής, δίκαιης πράξης. Θα αποτελέσει την ασπίδα προστασίας των Ελλήνων.

Σελ: 11 ... *Seit Jahrhunderten erduldet das griechische Volk alle Quallen, ... , der ihm Menschenrechte um das köstliche Gut Freiheit wieder geben sollte.*

- Αναφορά στους πολλούς αιώνες σκλαβιάς των Ελλήνων.
- Υπογράμμιση των βασανιστηριών που υπέστησαν οι Έλληνες από την βαρβαρότητα των Τούρκων.
- Επισημάνση της σιγουριάς που χαρακτήριζε τους Τούρκους, που πίστευαν πως οι Έλληνες, οι σκλάβοι δε θα τολμούσαν ποτέ να σπάσουν τις αλυσίδες τους.
- Έμμεση αναφορά στη Φιλική Εταιρεία με σκοπό τον ξεσηκωμό.
- Παρουσίαση της ελευθερίας ως το ύψιστο, το πολυτιμότερο όλων αγαθό.

Σελ: 11 – 16 ... *Schon war eine allgemeine Empörung vorbereitet, nur der Ausbruch noch hinaus geschoben, als der Fürst Ypsilanti, ... , und die Gefahr gefürchtet, sich als Kundschafter unter ein feindliches Heer zu wagen.*

- Σύντομη αναδρομή στο ιστορικό του ελληνικού ξεσηκωμού.
- Αναφορά στον Υψηλάντη.
- Σύμβολο της επανάστασης το έμβλημα της ελευθερίας και της θρησκείας.

- Αναφορά στο Μοριά ως η πρώτη ελληνική περιοχή που ξεσηκώθηκε.
- Έμφαση στην ταχεία εξάπλωση του αγώνα.
- Παρουσίαση των βιαιοπραγιών και των αντιποίνων στους Έλληνες της Πόλης με το ξέσπασμα της επανάστασης.
- Αναφορά στη δημιουργία ελληνικής κυβέρνησης στο Άργος.
- Αναφορά στο Φανάρι και στους κατοίκους του ως πράκτορες της ελληνικής κυβέρνησης.
- Αναφορά στον Μαυροκορδάτο, τον τότε πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης.
- Έκκληση του Αλή πασά για συνεργασία προς τους ξεσηκωμένους Έλληνες με σκοπό την από κοινού αντιμετώπιση του Χουρσίντ πασά.
- Απαρίθμηση χαρακτηριστικών του ηπειρώτη δεσπότη, Αλή πασά, όπως η *πονηριά, η αφερεγγυότητα και η στυγερότητά του*.

Σελ: 17 ... *Das Vaterland, began er , ... , damit ich mein Haus bestellen könne!*

- Πίστη πως η ιερή υπόθεση του ελληνικού λαού αξίζει την απώλεια της ζωής.
- Δίκαιη θεωρείται η θυσία της ζωής για την πατρίδα.
- Έκκληση στον Θεό για βοήθεια.

Σελ: 18 ... *;und wenn selbst Maurocordato's Ansehen oft nicht vermochte, ... , die aufgerechten Gemüther zu besänftigen.*

- Αναφορά στην ελληνική διχόνοια και την έλλειψη συμφωνίας ανάμεσα στα διάφορα κόμματα.

Σελ: 18 ... *, wie er der jungen Freiheit Bestem durch ... , deren Ende man noch nicht absehen könnte!*

- Αναφορά στη νεαρή ελευθερία.

Σελ: 19 ... *unter der Zahl der tapfersten Freiheitskämpfer nennen hörte!*

- Αναφορά στους γενναίους αγωνιστές.

Σελ: 19 ... *Und nun sprach er davon, wie er seine Söhne durch einen sechsjährigen Aufenthalt in Frankreich, ... , seine Söhne mit jener wichtigen Mission nach Janina zu beauftragen.*

- Απόδοση μεγάλης αξίας στη μόρφωση από τους Έλληνες.
- Επισήμανση του φαινομένου μετάβασης πολλών Ελλήνων στο εξωτερικό για σπουδές, σε χώρες όπως η Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία.

Σελ: 20 ... , *von den Gegenswünschen des tapfern Bischofs Germanos, ...*

- Αναφορά στον επίσκοπο Γερμανό, όπου προφανώς υπονοεί τον Παλαιών Πατρών Γερμανό.

Σελ: 22 – 23 ... *Der junge Tag goß sein volles Licht auf die blühende Gestalt. ... , daß Griechenland nicht sein Vaterland sey. Es war ein deutscher Jüngling.*

- Αναφορά σε νεαρό Γερμανό φιλέλληνα που συμμετείχε στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 24 ... *Als Griechenland seine im Auslande sich aufhaltenden Söhne aufrief, ... , der Kämpfer für die große Sache eines Volkes zu werden.*

- Παρουσίαση του μεγάλου κύματος επιστροφής Ελλήνων φοιτητών του εξωτερικού πίσω στην πατρίδα τους με το ξέσπασμα του αγώνα, για να συμμετάσχουν στον *ιερό απελευθερωτικό αγώνα*.
- Έμφαση στον ενθουσιασμό των Γερμανών να πολεμήσουν για τη μεγάλη υπόθεση ενός ευγενούς λαού.

Σελ: 24 ... *Seine Körperkraft, seine Geschicklichkeit im Schwerdtkampfe, ... , daß die Deutschen unter denselben ihn zu ihrem Anführer erwählt hatten.*

- Υπογράμμιση των αρετών ενός Γερμανού αγωνιστή, δηλαδή της ικανότητας, αγωνιστικότητας και γενναιότητάς του, οι οποίες του έφεραν την εκτίμηση των Ελλήνων συναγωνιστών του.
- Αναφορά στο λόχο των Φιλελλήνων, τον οποίο διέκρινε η γενναιότητα και η τόλμη και μετρούσε πολεμιστές από όλα σχεδόν τα έθνη της Ευρώπης.
- Επισήμανση της πανευρωπαϊκής διάστασης που είχε λάβει το φιλελληνικό κίνημα.

Σελ: 24 – 25 ... *In dem Hause des Stephanos war Oskar allgemein geliebt und geachtet, ... , bei der nach Janina zu sendenden Mission bewilligt.*

- Αναγνώριση κι εκτίμηση για τον Γερμανό φιλέλληνα.

Σελ: 57 ... *Bei den Heiligen, da waren zwei Juden, ... Laßt uns doch einmal ihr Versteck besehen.*

- Αναφορά σε δύο Εβραίους, των οποίων η συμπεριφορά κρίνεται ύποπτη και χρήζει περαιτέρω διερεύνησης από τα δύο αδέλφια. Εμφανής η δυσπιστία προς τους Εβραίους από τους Έλληνες.

Σελ: 59 ... *Das heißt wahrscheinlich, hängen und köpfen seyn.*

- Ειρωνικό σχόλιο του Γερμανού φιλέλληνα αγωνιστή Όσκαρ περί της διακακιοσύνης του ο Αλή πασά.

Σελ: 59 ... *Hat denn die türkische Brutalität europäischen Ansichten? ... , daß ich mich täuschen mag!*

- Αναφορά στην τουρκική βαρβαρότητα με την υποβολή ερώτησης από τον Γερμανό φιλέλληνα Όσκαρ σχετικά με το αν η τουρκική βαρβαρότητα έχει τελικά ευρωπαϊκά στηρίγματα. Υπαινιγμός για τη στάση των Μ. Δυνάμεων στο ελληνικό ζήτημα, που αρχικά ακολούθησαν πολιτική στήριξης για τη διατήρηση των παλιών καθεστώτων, δηλαδή των εκάστοτε αυτοκρατοριών ως είχαν.

Σελ: 60 – 61 ...*Hart am diesseitigen Ende des Bazars, ... , an eine nahe Mauer lebendig Genagelter bis zum Entsetzen gesteigert wurde.*

- Παρουσίαση των φρικαλεοτήτων του Αλή πασά.
 - Αποκεφαλισμένα κεφάλια σε σωρούς κατά μήκος του δρόμου.
 - Σκορπισμένα καμμένα ανθρώπινα μέλη.
 - Αιματοβαμμένοι πάσσαλοι για παλούκωμα.

Σελ: 63 – 64 ...*Hier gingen oder standen Arnauten, ... , welche nur der Hufschlag der Pferde und der Ruf des Chiaour, Platz zu machen, unterbrach.*

- Περιγραφή της στολής των αντρών του Αλή πασά. (πολιτισμικό στοιχείο)

Σελ: 66 ... „*Das ist also der Löwe von Epirus!*“ ...

- Προσφώνηση του Αλή πασά ως *το λιοντάρι της Ηπείρου*.
- Παρομοίωση του Αλή πασά με *λιοντάρι*.

Σελ: 122 ... , *und vom Bassa bis zum Bimbaschi ... , dessen Tapferkeit und Klugheit von Allen gekannt und gepriesen wird.*“

- Υπογράμμιση της αναγνώρισης που απολάμβανε από όλους ο Χουρσίντ για τη γενναιότητα και εξυπνάδα που τον διέκριναν.

Σελ: 122 – 123 ... , dessen Sohn Beli eine grausame Verfolgung über unser Geschlecht ergehen ließ, ... , uns zu verbergen!

- Αναφορά στο διωγμό των Εβραίων των Ιωαννίνων από τους Τούρκους και δη από το γιο του Αλή πασά, τον Βαλή, ο οποίος τους εκβίαζε με απώτερο σκοπό τις οικονομικές απολαβές.

Σελ: 124 ... Auf die Seite tretend und der deutschen Sprache sich bei ihrem Gespräch bedienend, ...

- Έμφαση στη γνώση γερμανικών από τους Έλληνες.

Σελ: 126 ... und erzählte zuerst dem Bezir von der damals noch im Geheim drohenden Gährung in Morea. ... Aber warum bewegt der Name des Abtrünnigen Euer Gemüth so sehr?“

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό στο Μοριά.
- Παρουσίαση του Έλληνα που αλλαξοπίστησε για προσωπικά οφέλη και ο χαρακτηρισμός αυτού ως ο αποστάτης.

Σελ: 127 ... Schändlich lohnte er diese Liebe. ... Mit diesem Dolche endete sie ihr entehrtes Leben!

- Έμφαση στη σπουδαιότητα, τη σημασία της «τιμής» των κοριτσιών στην Ελλάδα. Η ατιμασμένη κόρη προτίμησε να δώσει τέλος στην ατιμασμένη ζωή της, καρφώνοντας ένα μαχαίρι στη καρδιά της.

Σελ: 129 ... Nur sein Blut kann den Tod meiner unglücklichen Schwester Pelagia sühnen; ... ich halte meinen Schwur!“

- Αναφορά στον όρκο του αδελφού να εκδικηθεί την ατίμωση της αδελφής του με το θάνατο του υπευθύνου.

Σελ: 130 ... „Die Sache des Vaterlandes zu fördern, ... auch meine heilige Rache verstumme!

- Υπογράμμιση της σειράς προτεραιοτήτων που θέτουν οι Έλληνες τη συγκεκριμένη στιγμή. Πρώτα έρχεται το ζήτημα της πατρίδας και μετά ακολουθεί η εκδίκηση για θέματα τιμής. Τοποθέτηση της πατρίδας υπέρ άνω όλων.

Σελ: 131 ... , denn ich bin es herzlich müde, von den grausamen Launen dieser mächtigen Ungläubigen abzuhängen.

- Αναφορά στις φρικτές διαθέσεις των ισχυρών απίστων, δηλαδή των Τούρκων.

Σελ: 143 ... „*Noch ist sie dies zwar,*“ ... , *und die mächtigsten Fürsten werden sich unsrer Sache annehmen!*“

- Παρουσίαση των φιλελλήνων της Ευρώπης στο πλευρό των Ελλήνων.
- Ενεργή συμμετοχή των φιλελλήνων στον ελληνικό αγώνα από χώρες όπως η Ιταλία, Γαλλία και Γερμανία.

Σελ: 144 ... „*Gott wird die gerechte Sache nicht verlassen,*“ ... , *so bleibt uns doch immer ein ruhmvoller Soldatentod im Kampfe für das höchste Gut.*“

- Πεποίθηση των Ελλήνων πως ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό τους και δε θα εγκαταλείψει τη δίκαιη υπόθεση.
- Αναφορά στην ελευθερία ως το ύψιστο αγαθό.
- Παρουσίαση του θανάτου του πολεμιστή ως *δοξασμένου θανάτου*, αφού πρόκειται για θάνατο στο βωμό της ελευθερίας της πατρίδας.

Σελ: 147 – 148 ... *Weitläufig setzte das großherrliche Schreiben die Maaßregeln auseinander, ... Gebrauche o Churschid mächtig und schnell Deinen Arm zur Vollziehung unsres höchsten Willens!*“

- Αναφορά στα μέτρα που πήρε η Πύλη εναντίον των Ελλήνων.
- Αναφορά στον Έλληνα ως γκιαούρη.
- Υπογράμμιση της διαταγής της Πύλης να θανατώνεται κάθε Έλληνας που μπορεί να πολεμήσει.
- Αναφορά στην ανατροφή των ελληνόπουλων ως μωαμεθανών με σκοπό να υπηρετήσουν αργότερα στον οθωμανικό στρατό.

Σελ: 149 ... „*Siegen oder sterben,* ... *nur daß wir in ihm jetzt zum nimmer Wankendwerden bestärkt sind.*“

- Αναφορά στο περίφημο *νίκη ή θάνατος*.

Σελ: 151 ... , *hastig auf sie zuschritt und im jüdischen Dialect anhub:* ...

- Αναφορά στην εβραϊκή διάλεκτο.

Σελ: 166 ... *Es war ein Armenier* ...

- Αναφορά σε έναν Αρμένιο.

Σελ: 168 ... *Gar wichtige Nachrichten überbringe ich dem großmächtigen Seraskier. ... was viel Blut ersparen wird.*“

- Παρουσίαση Αρμενίων να βρίσκονται στις υπηρεσίες των Τούρκων.
- Αναφορά στο επάγγελμα του ιατρού που συχνά ασκείτο από Αρμένιους.

Σελ: 168 ... *Zurück! Brüllte der Aga. ... , oder ob Du Dich durch eine Lüge retten willst!*“

- Η λέξη «γκιαούρης» χρησιμοποιείται όχι μόνο για τους Έλληνες, αλλά για τους αλλόθρησκους. Στο συγκεκριμένο σημείο αναφέρεται σε έναν Αρμένιο.

Σελ: 187 – 188 ... *Selbstgefällig entgegnete Murad: ... , die meine Lippen verunreinigt haben.*“

- Διάδοση ψευδούς αριθμού αναφορικά με τις στρατιωτικές δυνάμεις τους από τους ίδιους τους Τούρκους με σκοπό την παραπλάνηση των Ελλήνων στο Μοριά και την καλλιέργεια της διχόνοιας ανάμεσά τους.
- Αναφορά στους Σουλιώτες.

Σελ: 188 ... , *aber zugleich nochmals die ihnen schon von Ali mitgetheilte Nachricht erhielten, ... , zu einem furchtbaren Denkmale der Rache eines Despoten für alle künftige Zeiten.*

- Σκοπός των Τούρκων η εξολόθρευση του ελληνικού λαού, η ερήμωση του Μοριά, η οποία θα αποτελέσει ένα φρικιαστικό μνημείο της εκδίκησης του Τούρκου δεσπότη για το μέλλον.

Σελ: 191 ... *Da ging der treulose Caretto, ... Dort wolle er eine von ihm versönlich angeführte Schaar mit ihnen vereinigen.*

- Μνεία στον Μάρκο Μπότσαρη.
- Αναφορά στην αναζήτηση βοήθειας του Αλή πασά από τους Σουλιώτες, τους ορκισμένους εχθρούς των Τούρκων.

Σελ: 194 ... *in der Versammlung der Edelsten des Volkes von dem Fürst Maurocordato in den schmeichelhaftesten Ausdrücken ihr Lob aussprechen; ...*

- Μνεία στον πρίγκιπα Μαυροκορδάτο.
- Αναφορά στα μέλη της συνέλευσης ως *οι πιο ευγενείς του ελληνικού λαού*.

Σελ: 194 ... , *dem jeder Grieche, ... , welche Tripolizza eng umschlossen hielten, angereiht.*

- Έμφαση στη μαζική συμμετοχή στον αγώνα και τον μνημειώδη ενθουσιασμό των Ελλήνων, αφού ο κάθε Έλληνας που ήταν σε θέση να πιάσει όπλο κατατασσόταν στις γραμμές εκείνων που πολιορκούσαν την Τριπολιτσά.

Σελ: 196 ... *und der Wind trug zu den Freunden deutlich ... die im bunten Gemisch die Stadt einschließenden Griechen verhöhnten.*

- Παρουσίαση των Τούρκων ως απολίτιστων που με άγριες κραυγές χλεύαζαν τους Έλληνες της Τριπολιτσάς.

Σελ: 196 ... *Zwischen ihnen flatterten himmelblaue Fahnen mit dem weißen Kreuze und dem weissagenden Spruche: Mit diesem Zeichen wirst Du fliegen! ... „Mit ihm oder auf ihm!“*

- Αντιπαράθεση της τουρκικής σημαίας με το κόκκινο χρώμα του αίματος και της γαλανόλευκης ελληνικής σημαίας.
- Αναφορά στην παλιγεννεσία της Ελλάδας.
- Παρουσίαση του φοίνικα ως συμβόλου της ελληνικής παλιγεννεσίας.
- Έμμεση αναφορά στην περίφημη ευχή των Σπαρτιατισσών μονάδων «ή ταν ή επί τας», αφού η ελληνική σημαία παρουσιάζεται να φέρει το αρχαίο πατριωτικό ρητό: «Με αυτήν ή πάνω σ' αυτήν».

Σελ: 197 ... *„Steht hier nicht,“ ... , die Belagerung Iliums im klaren Bilde vor uns?“*

- Αναφορά στην Ιλιάδα του Ομήρου με την πολιορκία της Τριπολιτσάς να θυμίζει την πολιορκία της Τροίας.

Σελ: 198 ... *„Wüthend genug mögen übrigens unsre alten Zwingherrn seyn,“ ... Sie werden sich hartnäckig vertheidigen.“*

- Επισήμανση της αλλαγής της κατάστασης: Οι παλιοί αφεντάδες βρίσκονται πολιορκημένοι από τους άλλοτε σκλάβους τους.
- Έκφραση του θυμού που νιώθουν οι Τούρκοι της Τριπολιτσάς για τη νέα κατάσταση που δημιουργείται.
- Υπογράμμιση της επιμονής των Τούρκων να υπερασπιστούν την πόλη τους.
- Υπονούμενο για το δύσκολο αγώνα που έχουν να δώσουν οι Έλληνες για να καταλάβουν την Τριπολιτσά.

Σελ: 198 ... *Ihre zertrümmerten Mauern sollen der Grundstein unsrer jungen Freiheit werden ... , die Freiheit zu erringen, zur innigsten Einigkeit auffordern!“*

- Εκφράζεται η πεποίθηση πως η πτώση της πόλης της Τριπολιτσάς θα αποτελέσει το θεμέλιο λίθο της λευτεριάς της πατρίδας.
- Επίκληση στον αρχαίο Επαμεινώνδα για βοήθεια.
- Χαρακτηρισμός της Ελλάδας ως *άτυχης πατρίδας* εξαιτίας των εμφύλιων πολέμων που την σπάραξαν κατά καιρούς στο παρελθόν.
- Αναφορά στη διχόνοια ανάμεσα στους Έλληνες καπεταναίους, οι οποίοι οφείλουν να ενωθούν για το κοινό συμφέρον.
- Αναφορά στην επανάσταση του 1770.
- Κάλεσμα για ενότητα προς τους Έλληνες με σκοπό την ελευθερία.

Σελ: 199 ... *Lange noch sprachen die Freunde über den jetzigen, ... durch die niedrigsten Leidenschaften einzelner Kapitanis herbeigeführt wurde.*

- Αναφορά στη διχόνοια των καπεταναίων.

Σελ: 199 ... *hinter welchem zwei Armatolier von Colocotroni's Capitanirie Wache hielten.*

- Αναφορά στον Κολοκοτρώνη.

Σελ: 200 ... *„Er lagert mit der Schaar der Philhellenen um das Zelt des heiligen Bischofs Germanos“, war die Antwort.*

- Αναφορά στον Υψηλάντη, τον λόχο των φιλελλήνων και τον επίσκοπο Γερμανό.

Σελ: 201 ... *Auf einer kleinen Erhöhung stand das Zelt des ehrwürdigen Bischofs Germanos.*

- Αναφορά στον *αιδεσιμότατο* Γερμανό.

Σελ: 202 – 203 ... *Zur Rechten neben ihm stand Colocotroni ... , und mit dessen Handriemen er unaufhörlich Spielerei trieb, ... ,und doch zählte der Fürst erst zwei und dreißig Jahre.*

- Αναφορά και περιγραφή του Κολοκοτρώνη.
- Αναφορά στον Δημήτρη Υψηλάντη.

Σελ: 204 – 205 ... *Denket daran, ... wechselten stürmisch miteinander ab.*

- Απόδοση της σκέψης ότι η πατρίδα προσμένει *από τα τέκνα της την λευτεριά από τις αλυσίδες της τυραννίας*.

- Αναφώνηση των συνθημάτων: Ελευθερία ή Θάνατος και Ζήτω η πατρίδα! Ζήτω η πατρίδα των Ελλήνων!

Σελ: 205 ... *Mit der Schaar der Philhellenen würde ich dann am westlichen Thore den Angriff beginnen!*“

- Αναφορά στο λόχο των φιλελλήνων.

Σελ: 206 ... , „*wird nun wahrscheinlich meinen Armatoliern einen Ort zum stürmen anweisen, ... , den Ruhm ihres Führers nur erheben soll!*“

- Αναφορά στους αρματωλούς.

Σελ: 206 – 207 ... „*Bei Gott und bei allen Heiligen sez es geschworen,*“ ... , *an welchem Orte es auch sey, führen wird.*“

- Όρκος των Ελλήνων στον Θεό και τους Αγίους.
- Αναφορά στον Ιερό Λόχο που βρισκόταν υπό του Δημήτριου Υψηλάντη.
- Ένταση ανάμεσα στον Κολοκοτρώνη και τον Υψηλάντη.
- Λήξη της συνεδρίασης με τις ευλογίες του Γερμανού.

Σελ: 207 – 208 ... *Golden und prächtig trat die Sonne hervor, ... , Haß hervorzubringen im Stande sind.*

- Αναφορά στις φρικαλεότητες που μπορούν να προκαλέσουν ο πολιτικός και θρησκευτικός φανατισμός.

Σελ: 209 – 210 ...*In diesem Augenblick zeigte sich dem Heere ein feierliches Schauspiel ... , die Natur und Tendenz des Kampfes anzeigte.*

- Περιγραφή της σκηνής, στην οποία ο επίσκοπος Γερμανός ηγείται με τα λάβαρα της επανάστασης.

Σελ: 210 – 211 ... *Mit den lebhaftesten Farben schilderte er die seit Jahrhunderten verübten furchtbaren Grausamkeiten der Türken, ... , und war halblaut gesprochene Gebete Einzelner unterbrachen die feierliche Stille.*

- Απαρίθμηση όλων των δεινών που υπέμειναν τόσους αιώνες οι Έλληνες από τους Τούρκους με σκοπό την εμφύχωση των αγωνιστών.
- Παρακίνηση των Ελλήνων να πολεμήσουν για τη θρησκεία και την ελευθερία μέχρι την τελευταία τους πνοή.
- Ευλογία του στρατεύματος πριν τη μάχη.

Σελ: 211 ... *Noch einmal erhob Germanos! ... jesu sey Lob und Preis! Tod unsern Tyrannen!*“

- Αποτύπωση της άποψης πως η απώλεια της ζωής για την πατρίδα αποτελεί το μικρότερο κακό.
- Παρομοίωση της Τριπολιτσάς με την πτώση της Ιεριχούς από την Π. Διαθήκη.
- Πεποίθηση ότι όσοι πεθάνουν για την πατρίδα θα γίνουν μάρτυρες.
- Αναφορά του επισκόπου Γερμανού *στα βάσανα των ατιμασμένων Ελληνίδων, τα δάκρυα των αρπαγμένων γιων, τις πληγές των σκοτωμένων γερόντων που ζητούν εκδίκηση* με σκοπό να εμψυχώσει τους άνδρες λίγο πριν την επίθεση στην Τριπολιτσά.
- Αναφορά στην ελευθερία και στο σύνθημα: Ζήτω η ελευθερία.
- Απόδοση τιμών στον Χριστό.
- Αναφορά στο σύνθημα: Θάνατος στους τυράννους.

Σελ: 212 – 213 ... *Mitten durch das Getöse klang es wie Gesang ... Auf, so greift denn zu den Waffen u. s. w.*

- Αναφορά στον Ρήγα Φεραίο και τον ύμνο του για την ελευθερία.

Σελ: 213 ... *Nur ... erwarteten.*

- Απεικόνιση της δίψας να αγωνιστούν και να νικήσουν που διακρίνει τους Έλληνες πολεμιστές.

Σελ: 214 ... *In Gottes und der Heiligen Namen vorwärts! ... , der Erste in Tripolizza gewesen zu seyn!*“

- Προτροπή των Ελλήνων αγωνιστών να πολεμήσουν *στο «ιερό» όνομα του Θεού.*
- Αναφορά στον Κολοκοτρώνη.
- Εμψύχωση των αγωνιστών, δίνοντας έμφαση στη δόξα που θα αποκτήσουν οι πρώτοι Έλληνες που θα μπουν στην Τριπολιτσά, προτρέποντάς τους έτσι να πολεμήσουν με περισσότερο πάθος, για να μην δρέψει τις δάφνες της «πρωτιάς» ο Κολοκοτρώνης, όπως αναφέρεται στο συγκεκριμένο σημείο.

Σελ: 216 ... *Nicht eine Spanne breit wich der eherne Muth der Janitscharen und Albanesen; ... , in den Reihen der Kämpfer auf und ab jagte:*

- Αναφορά στη γενναιότητα των Γενιτσάρων και των Αρβανιτών.

Σελ: 218 ... *Oskar hat nämlich seine Ziel, ... , und den Sieg schneller erringen helfen.*

- Εκφράζεται η διαπίστωση πως η αιχμαλωσία ή ο θάνατος του Τούρκου αρχηγού θα έπληττε το ηθικό των Τούρκων και θα έφερνε πιο γρήγορα τη νίκη στο στρατόπεδο των Ελλήνων.

Σελ: 219 ... *Aber die Osmanti, ob gleich jetzt von vorn und im Rücken angegriffen, ... , und führten ihn gefangen fort.*

- Διαπίστωση ότι τόσο οι Έλληνες όσο και οι Τούρκοι πολεμούν με γενναιότητα και αυτοθυσία.
- Εκφράζεται η σπουδαιότητα της συμβολής του Γερμανού φιλέλληνα Όσκαρ στην έκβαση της μάχης προς όφελος των Ελλήνων.

Σελ: 220 ... *Die tiefe Kopfwunde nicht fühlend, im Glühen der Siegeslust, ... Aber er erlag bald unter Oskar's gewaltigen Streichen.*

- Εγκώμιο στην αγωνιστικότητα του Γερμανού Φιλέλληνα που δε νιώθει τις πληγές από τα χτυπήματα των Γενιτσάρων εξαιτία της δίψας του να νικήσουν.

Σελ: 221 – 222 ... *Vergeblich versuchten menschliche Capitani der Wuth Einhalt zu thun,, und sie über Trümmern und Leichen, und durch das strömende Blut zurückziehen.*

- Παραστατικότατη απεικόνιση των φρικαλεοτήτων των Ελλήνων πολεμιστών μετά την πτώση της Τριπολιτσάς στον τουρκικό πληθυσμό της πόλης, οι οποίες υπήρξαν ανάλογες των τουρκικών. Βιασμοί, λεηλασίες, θανατώσεις, πυρκαγιές έλαβαν χώρα από τους Έλληνες αγωνιστές παρά τις όποιες άκαρπες προσπάθειες επιβολής της τάξης και επίδειξης αυτοσυγκράτησης εκ μέρους κάποιων Ελλήνων οπλαρχηγών, για να σταματήσουν τούτες τις βαρβαρότητες.
- Έμφαση στην απογοήτευση και τον πόνο που βίωσαν οι φιλέλληνες με την κατάληψη της Τριπολιτσάς, αναφέροντας χαρακτηριστικά «ότι μάτωνε η καρδιά των ευγενών Φιλελλήνων μπροστά στις άνευ λόγου σκηνές οργής» που εξελίσσονταν μπροστά στα μάτια τους, αφού ποτέ δεν περίμεναν μια τέτοια απάνθρωπη συμπεριφορά από τους Έλληνες.

Σελ: 223 ... *In einer Ecke wehrte sich ein Mädchen, ... , mit grausamen Händen sie mißhandelten.*

- Αναφορά στις βιαιότητες και πάλι των Ελλήνων με την παρουσίαση μιας σκηνής κακοποίησης ενός πανέμορφου κοριτσιού, που παρομοιάζεται με ουρί

του παραδείσου, το οποίο αντιστέκεται με όσες δυνάμεις της έχουν απομείνει στα χτυπήματα δύο «άγριων κλεφτών».

Σελ: 224 ... „*Rette mich, wenn Du ein Mensch bist! Ich bin eine Christinn, wie Du! ... , loslassend und hilfeflehend gegen Alexander ausstreckend.*

- Έκκληση για βοήθεια από νεαρή κοπέλα που υφίσταται τις κακοποιήσεις των δύο κλεφτών.
- Αναφορά του χριστιανικού θρησκευμάτός της στην προσπάθειά της να σωθεί.
- Χαρακτηρισμός των δύο Ελλήνων πολεμιστών που επιθυμούν να βιάσουν την κοπέλα ως βαρβάρων διά στόματος της νεαρής.

Σελ: 224 ... *Wie ein gereizter Löwe sprang Alexander auf die Klefti's los. ... mein Schwert soll Euch Gehorsam abzwingen!*“

- Παρομοίωση του Έλληνα Αλέξανδρου που ορμά να σώσει την κοπέλα από την ατίμωση με *Λιοντάρι*.
- Εκφράζεται η πεποίθηση μέσω του Αλέξανδρου πως οι βιαιοπραγίες και οι φρικαλεότητες των Ελλήνων πολεμιστών θα αμαυρώσουν τη νικηφόρα δόξα τους.
- Έκκληση στο όνομα του Θεού από τον Αλέξανδρο να σταματήσουν, διαφορετικά θα προβεί ο ίδιος στη χρήση βίας για να τους αποτρέψει.

Σελ: 225 ...“*Wagt es nicht, das Mädchen anzutasten,*“ *donerte Alexander, ... Wollt Ihr gegen die eigne Glaubensgenossinn wüthen?*“

- Χαρακτηρισμός των Ελλήνων που επιχειρούν να βιάσουν την κοπέλα ως βαρβάρων.

Σελ: 229 ... „*Mein Vater, wehe mir, daß ich ihn nicht mehr besitze, ... Ach auch sie haben die Barbaren gemordert!*“

- Επισήμανση της ύπαρξης μεικτών γάμων. Εδώ μεταξύ Τούρκου και Ελληνίδας.

Σελ: 230 - 231 ... *An seiner Hand das zitternde Mädchen, verließ Alexander mit seinen Kriegern, ..., vollendete das gräßliche Büd des Entsetzens und des Grausens.*

- Αναφορά στην πυρπόληση της πόλης της Τριπολιτσάς.
- Έμφαση στις κραυγές των παγιδευμένων που κρύφτηκαν για να ξεφύγουν από το μένος των Ελλήνων.

Σελ: 231 ... *und unweit desselben ein noch von der Zerstörungswuth der Griechen, die nur die Stadt im Auge gehabt zu haben schienen, ...*

- Έμφαση στο «καταστροφικό μένος των Ελλήνων».

Δεύτερο μέρος

Σελ: 11 ... *Da erhob der Israelit die flachen Hände weit ausgebreitet und betete: ... Er hat dein Flehen erhöret, dein Gebet nahm der Herr an.*

- Αναφορά στον Εβραίο ως Ισραηλίτη.
- Επίκληση του Εβραίου στον Θεό του.

Σελ: 12 ... *Denn beschlossen war es bei mir, ... , der meinem guten Säbel unterlegen wäre;*

- Αναφορά στον ομηρικό ήρωα Αχιλλέα που πήρε εκδίκηση για τον φίλο του Πάτροκλο. Έτσι κι ο Αλέξανδρος θα εκδικιόταν για το θάνατο του πολυαγαπημένου φίλου του Όσκαρ, σκοτώνοντας όσους περισσότερους Τούρκους μπορούσε.
- Έμφαση στους στενούς δεσμούς φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών.

Σελ: 13 ... *Dies geht nun um so eher, ..., was bei den reichlich versehenen Zeughäusern der gewonnenen Stadt leicht auszuführen ist.*

- Αναφορά στον εξοπλισμό του ελληνικού στρατού με πολεμοφόδια των Τούρκων που βρήκαν στις αποθήκες της πόλης που κατέλαβαν, δηλαδή της Τριπολιτσάς.

Σελ: 14 ... *„Heiliger Aaron, was beginnt Ihr doch!“*

- Επίκληση του Εβραίου γιατρού στον Ααρών, σε αναλογία με τους δικούς μας Αγίους.

Σελ: 14 ... *Großer Abraham! Ich glaube, er ist ohnmächtig; er hat die Augen geschlossen.“*

- Επίκληση Εβραίου στον Αβραάμ.

Σελ: 15 – 16 ... *Von der höchsten Kuppel der Hauptmoschee wehte, ..., das Hauptbanner der Christen, ..., und noch immer Geschrei der Angst und der Wuth schrecklich sich mischend, hörbar hinüber schallten.*

- Αναφορά στο λάβαρο των Χριστιανών που κρέμεται από το κεντρικό τζαμί της πόλης, όπου διαφαίνεται πως η ελληνική επανάσταση αποτελούσε για πολλούς Ευρωπαίους έναν πόλεμο των θρησκειών.
- Αναφορά στα φρικτά αντίποινα των Ελλήνων στους Τούρκους της Τριπολιτσάς.

Σελ: 16 ... „Führe mich weg von hier,“ bat Oskar seinen Freund, ..., in den Lorbeerkrantz des Sieges den Oelzweig der Menschlichkeit zu flechten.“

- Οι φρικαλεότητες των Ελλήνων επισκιάζουν τη νίκη τους και θα αμαυρώσουν για πάντα την πρώτη νίκη του ελληνικού λαού, η οποία θα έπρεπε να αποτελεί εγκώμιο του ανθρωπισμού των Ελλήνων κι όχι της βιαιότητάς του.

Σελ: 16 – 17 ...“Das verhüte Gott,“ entgegnete Demetri, ... aber ein milderes Urtheil wird man sprechen, wenn die Geschichte zugleich der Leiden gedenkt, unter denen das sonst so herrliche Volk der Hellenen viele Menschenalter hindurch erdrückt war, ..., indem sie die Hellenen zu einer homogenen Masse zusammendrückte, gänzlich vermischte.

- Παρουσίαση κάποιων ελαφρυντικών για τη βιαιότητα των Ελλήνων όπως για παράδειγμα τα δεινά που υπέμεναν για χρόνια από τους Τούρκους με αναφορά στη θανάτωση επισκόπων.
- Πεποίθηση πως όταν οι Έλληνες σπάσουν επιτέλους τα δεσμά της σκλαβιάς, θα αποκτήσουν ξανά τα ευγενή χαρακτηριστικά των προγόνων τους που τους έκαναν να διακρίνονται στην αρχαιότητα.

Σελ: 18 – 19 ... Die Dankbarkeit gegen ihren Retter war in der Tochter Murads der milde Boden, aus welchem die Pflanze der Liebe emporkeimte. ... Wie schnell verflogen den Glücklichen die Stunden.

- Αναφορά στην αγάπη που αναπτύχθηκε ανάμεσα στον Αλέξανδρο και την Σουλεϊμά ή Αλεξία.

Σελ: 20 – 21 ...“Willst Du uns nicht,“ fuhr er fort, „die Geschichte Deiner Mutter erzählen, wie sie die Gattinn eines Moslemin wurde und doch dem Glauben der Väter treu blieb, und auch Du in demselben erzog?“ ...

- Αναφορά στο μεικτό γάμο μεταξύ του Τούρκου πατέρα και της Ελληνίδας μητέρας της Σουλεϊμά ή Αλεξίας, με έμφαση τόσο στο γεγονός ότι η Ελληνίδα έμεινε πιστή στη θρησκεία της παρά το γάμο της με μουσουλμάνο αλλά και στη χριστιανική ανατροφή που έδωσε στην κόρη της. Η συγκεκριμένη αναφορά υποδηλώνει τόσο τη δύναμη ψυχής της μητέρας, που κατόρθωσε σε τέτοιους δύσκολους καιρούς όχι μόνο να διατηρήσει την πίστη της αλλά και να τη μεταδώσει στην μονάκριβη κόρη της, αλλά και την ανεκτικότητα του Τούρκου και κυρίως τη δύναμη της αγάπης που ξεπερνά κάθε είδους εμπόδια.

Σελ: 22 *...man sah den schönen jungen Türken überall gern, ... , überall gern gesehen wurde.*

- Θετικά σχόλια για τον Τούρκο πατέρα της Σουλεϊμά ή Αλεξίας.
- Απόδοση σεβασμού στην θρησκεία του άλλου.
- Ταπεινότητα.
- Ευχάριστος κι εύθυμος χαρακτήρας.
- Ανάπτυξη φιλικών δεσμών με Έλληνες.
- Διαπίστωση πως η ύπαρξη φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων δεν ήταν και τόσο σπάνια.

Σελ: 22 *... die hier ohne Pflege herrlich gedeihen, ... , bald die des alten Landmannes Homer, bald Romanzen aus den ritterlichen Kreuzzügen, ...*

- Αναφορά στον Όμηρο.

Σελ: 22 – 23 *...Ein Stolz meines Großvaters, der selbst zu den gebildesten Bewohner der insel galt, ... , diese Dichtungen durch Tanz und pantomimische Darstellungen zu versinnlichen.*

- Υπογράμμιση της σημασίας της μόρφωσης για τους Έλληνες.
- Παροχή παιδείας και στα κορίτσια.

Σελ: 23 – 24 *... Dies war Allen bekannt, und meine Mutter stürmisch aufgefordert, die Romaika aufzuführen. ... , die Bewegungen des Tanzes leitete.*

- Αναφορά στον ελληνικό χορό «ρωμαίικο». Πρόκειται για ελληνικό παραδοσιακό χορό της Θράκης και της Ανατολικής Ρωμυλίας.
- Αναφορά στην Αριάδνη με την οποία παρομοιάζεται η μητέρα της Αλεξίας.

Σελ: 26 *... denn ob es gleich sehr gewöhnlich ist, daß auf den Inseln Ehen zwischen Muhamendanern und griechischen Jungfrauen geschlossen werden, ... , dessen religiöse Abneigung gegen die Bekenner des Korans sie kannte.*

- Επισήμανση πως στα ελληνικά νησιά αρκετά συχνά τελούνταν μεικτοί γάμοι.

Σελ: 28 *... „Es war die Zeit der Mastixernte, ... , giebt zu mancherlei festlichen Vergnügungen auf der Insel Veranlassung.*

- Αναφορά στη συγκομιδή της μαστίχας στη Χίο, η οποία συχνά αποτελούσε αφορμή για εορτασμούς.

Σελ: 41 ... *Die Streifwunde am Kopfe, ... , so daß er in wenig Tagen wieder ausgehen konnte.*“

- Αναφορά στους Μανιάτες που συμμετείχαν στην πολιορκία της Τριπολιτσάς.

Σελ: 41 ... *„Nun erzählte Murad uns selbst, daß nicht nur Morea, sondern auch viele Inseln im vollen Ausruhr gegen die Pforte wären; ... , zu denen bereits Eilboten abgesendet wären, bald wieder unterworfen werden.“*

- Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης στο Μοριά και σε πολλά ελληνικά νησιά.
- Έκφραση της πεποίθησης των Τούρκων πως οι Έλληνες δε θα πετύχαιναν το σκοπό τους.

Σελ: 42 ... *„Aber Murad hatte sich getäuscht. ... , als Eure Schaaren die Stadt stürmten.“*

- Επισήμανση ότι η Τριπολιτσά έπεσε εξαιτίας του σκληρού αποκλεισμού, της πολιορκίας που εφάρμοσαν οι Έλληνες, αφού σιγά – σιγά η πείνα θέριζε τους πάντες μέσα στην πόλη.
- Αναφορά στο γεγονός πως οι Τούρκοι κατά τη διάρκεια της πολιορκίας μοίραζαν τρόφιμα μόνο στους Γενισάρους, τα οποία είχαν με βία αποσπάσει από τους Έλληνες κατοίκους.

Σελ: 44 ... *„Alles ist verloren,“ ... ; vielleicht steht uns der Weg nach der Citadelle noch offen!*“

- Αναφορά στη νίκη των Ελλήνων στην Τριπολιτσά.
- Έμφαση στο πάθος με το οποίο αγωνίζονται οι Έλληνες, οι οποίοι παρουσιάζονται σαν να αγωνίζονται για να κερδίσουν τον παράδεισο.

Σελ: 44 ... *„Meine Janitscharen, die Feigen, haben mich verlassen,“ rief er. ... , und euch an einen sichern Ort zu geleiten!*“

- Επισήμανση της δειλίας των Γενισάρων που εγκατέλειψαν τον αρχηγό τους για να σωθούν οι ίδιοι.

Σελ: 44 – 45 ... *Eben waren wir in das Zimmer getreten, ... , da packten mich jene zwei Barbaren, aus denen fürchterlichen Händen Du, wie von Gott gesendet, mich befreitest!*“

- Αναφορά στη βιαιότητα των Ελλήνων κλεφτών.
- Αναφορά στους Έλληνες ως *βαρβάρους* εξαιτίας των φρικτών πράξεών τους.

Σελ: 47 ... , *daß sie bei der blutigen Eroberung Tripolizza's verwundet, vielleicht einer von ihnen getödtet ist!*"

- Αναφορά στην *αιματηρή κατάληψη της Τριπολιτσάς*.

Σελ: 50 ... *Isaac hatte es sich nicht nehmen lassen, ... , zu begleiten.*

- Υπογράμμιση της αγάπης που έτρεφε ο Εβραίος γιατρός για το Γερμανό φιλέλληνα, που τον είχε σαν γιο του.

Σελ: 50 ... *Achtungsvoll, er hatte ja für ihr Vaterland geblutet, geleiteten ihn jetzt die Aelteren zu Maria, ...*

- Έμφαση στο σεβασμό που ένιωθαν οι Έλληνες προς το Γερμανό φιλέλληνα που αγωνίστηκε και τραυματίστηκε για την πατρίδα τους την Ελλάδα.

Σελ: 53 ... , *und zugleich englands Politik näher kennen zu lernen, die bis jetzt sich nur zweideutig äußert.*

- Επισήμανση της διαφορούμενης πολιτικής που ακολουθούσε η Αγγλία απέναντι στους Έλληνες.

Σελ: 53 ... *Du, Alexander, aber soolst wieder nach Tripolizza, ..., hier sich sammelnden Schaaren ordnen zu helfen.*

- Αναφορά στον πρίγκιπα Υψηλάντη.
- Αναφορά στην εμφάνιση αταξίας στις γραμμές τους ελληνικού στρατεύματος.
- Διαπίστωση πως πολλοί Έλληνες πολεμούσαν από δίψα για λεία κι όχι από αγάπη για την πατρίδα.

Σελ: 54 – 55 ... „*Die Botschaften aus Morea, erwiederte Stephanos, ..., einen Versuch zu wagen, in einem Aufstande die Ketten ihrer Tyrannen zu zerbrechen. ..., am meisten aber auf dessen Besonnenheit man vertrauen könne.*“

- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων στους Έλληνες της Πόλης εξαιτίας της έναρξης της ελληνικής επανάστασης στο Μορέα.
- Αναφορά στις θανατώσεις επιφανών Φαναριωτών.
- Αναφορά στην απόφαση για ξεσηκωμό των Ελλήνων και στην Κωνσταντινούπολη.

Σελ: 55 ... *„O so schlag mich doch vor, ..., seit ich hier ein Asyl gefunden, mir zur heiligsten Pflicht gemacht.“*

- Έμφαση στην προθυμία του Γερμανού να αναλάβει μια δύσκολη αποστολή, γιατί θεωρεί την Ελλάδα πατρίδα του, για την οποία επιθυμεί να αγωνιστεί, αφού σ'αυτήν βρήκε άσυλο και αποτελεί πια για αυτόν το πιο ιερό καθήκον του.

Σελ: 55 – 56 ... *„Und dann würde ich auch schon, durch die Tracht der Franken geschützt, ..., und ich könnte um so sicherer mit den Fanarioten in Verbindung treten.“*

- Υπογράμμιση της *τουρκικής βαρβαρότητας* και της διαπίστωσης ότι, ταξιδεύοντας ως Γερμανός με δυτική ένδυση, κινδυνεύει πολύ λιγότερο από ό,τι κάποιος Έλληνας.

Σελ: 62 ... *Selbst den mächtigsten Gott zog die Liebe vom Olymp zur Erde; uns Sterbliche hebt sie zum Himmel empor.*

- Αναφορά στον Όλυμπο και δη στον θεό Δία που ερωτευόταν θνητές πολύ συχνά.

Σελ: 66 ... *„Kaum graute der Morgen, ..., den Vater zu einer neuen Sitzung nach Epidauros einzuladen. ..., die in Epidauros ausgesprochen werden soll.“*

- Παρουσίαση της Επιδαύρου ως της πρώτης πρωτεύουσας της ελεύθερης Ελλάδας και έδρας της ελληνικής Γερουσίας.
- Διαπίστωση πως τα νέα σχετικά με τη νίκη στην Τριπολιτσά έχουν ξεσηκώσει τους Έλληνες σ' όλη την Ελλάδα και η *σπίθα της Επανάστασης εξαπλώνεται γοργά*.

Σελ: 69 ... *denn durch Oskar's fränkische Tracht, ... , nach der Hauptstadt des türkischen Reichs lockte;*

- Έμφαση στο γεγονός πως η εμφάνιση με φράγκικα ρούχα παρείχε ασφάλεια σε κάποιον.
- Αναφορά στη συνήθεια πολλών Ευρωπαίων να ταξιδεύουν ανά τον κόσμο, οι γνωστοί περιηγητές.

Σελ: 81 ... *Gern nahm Oskar dies Anerbieten an, ..., welche für diese nur verderblich ausschlagen konnte.*

- Μνεία στους Έλληνες της Πόλης.

Σελ: 82 – 83 ... *In einem Kaffeehause ließ er seinen Diener zurück, ..., ja die ansehnlichsten trugen sichtbare Spuren gewaltsamer Zerstörungen an sich.*

- Αναφορά στην ελληνική συνοικία της Πόλης.
- Έμφαση στα αντίποινα των Τούρκων στο ελληνικό στοιχείο της Πόλης εξαιτίας του ξεσηκωμού στο Μοριά, θέλοντας να υπογραμμίσει το το εύρος των δεινών που υπέμειναν οι Έλληνες από το τουρκικό μένος μέσω μιας εικόνας που παρουσιάζει ακόμη και τα κτήρια να φέρουν ορατά σημάδια καταστροφής, αφήνοντας τη φαντασία ελεύθερη να σκιαγραφήσει με μελανά χρώματα τις βιαιοπραγίες που υπέστησαν οι άνθρωποι.

Σελ: 83 ... *Durch eine der erstern ward er nach der Wohnung des Fürsten Morusi geführt.*

- Αναφορά στον πρίγκιπα Μουρούζη.

Σελ: 84 ... *„Sie haben mich zu sprechen verlangt?“ redete Oskar in dem reinsten Französisch an.*

- Έμφαση στη γλωσσομάθεια των Ελλήνων και ιδιαίτερα εκείνων της Πόλης.

Σελ: 84 ... *Wie lange schon haben ich und meine Freunde eine Nachricht von dorthier sehnlich erwartet, ... , ihnen Hilfe leisten zu können.*

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό και τη νίκη των Έλλήνων.
- Μνεία στην ελληνική Εθνοσυνέλευση.
- Επισήμανση της αδυναμίας των Ελλήνων του Μοριά να βοηθήσουν τους συμπατριώτες τους στην Πόλη σε περίπτωση εξέγερσης.
- Έκφραση της επιθυμίας της Εθνοσυνέλευσης να αποτρέψει μια πιθανή εξέγερση των Φαναριωτών λόγω της προαναφερθείσας αδυναμίας.

Σελ: 85 ... *„Wir haben schon selbst die Hoffnung aufgegeben, ... uns die Freiheit zu erringen.“*

- Υπογράμμιση της έλλειψης κάθε ίχνους ελπίδας για ξεσηκωμό στην Πόλη από τους εκεί Έλληνες.

Σελ: 85 ... *„Der Gesandte einer europäischen Macht, ... Sie werden die Ueberbleibsel der edelsten Familien unsers Vaterlandes noch kennen lernen.*

- Επισήμανση της προδοσίας του σχεδίου για ξεσηκωμό των Ελλήνων της Πόλης από πρέσβη ευρωπαϊκής χώρας. (Οι Μεγάλες Δυνάμεις αρχικά ήταν στο πλευρό των Τούρκων)
- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων επί του ελληνικού πληθυσμού της Πόλης.

Σελ: 85 – 86 ... *und später die kräftige Fürsprache des edeln russischen Gesandten Stroganoff, ... , seinen grausamen Verfolgungen Einhalt zu thun.*

- Έκφραση της ελπίδας για βοήθεια από τη Ρωσία.
- Αναφορά στον Ρώσο πρεσβευτή Στρογκανώφ.

Σελ: 89 – 90 ... *„Dies ist der Ort,“ ... , in welchem die Nachkommen der alten byzantinischen Kaiserhauses, ... , nicht zusammenreimen?“*

- Μνεία στο Βυζάντιο και αναφορά στους Φαναριώτες ως απογόνους των Βυζαντινών.

Σελ: 92 ... *„Vergeblich bat sich der edle Stroganoff bei dem Divan für unser Volk verwendet, ... , daß er nicht unter den Speißen der Peik's falle.“*

- Αναφορά στην προσπάθεια του Στρογκανώφ να αποτρέψει την αιματοχυσία των Ελλήνων της Πόλης από τους Τούρκους, ζητώντας ακρόαση στο Ντιβάνι.
- Έμφαση στην απόλυτη εξουσία του σουλτάνου ελέω Θεού, χαρακτηριστικό δόγμα της εποχής.

Σελ: 92 – 93 ... *„Und doch kann ich zu hoffen nicht aufhören,“ ... Hast Du noch keine Nachricht aus Morea?“*

- Αναφορά στο μαρτυρικό θάνατο του πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης.

Σελ: 94 ... , *weil es den Moreoten und den Hydrioten unmöglich seyn würde, ... , auf frankischen Schiffen sich nach ihrer freien Halbinsel zu retten.“*

- Μνεία στους Υδραίους ναυτικούς.
- Προτροπή των Φαναριωτών να μεταβούν στον ελεύθερο Μοριά.

Σελ: 94 ... *Wäre es uns doch möglich, ... , denn alle christlichen Kirchen Stambuls sind zerstört.“*

- Μνεία στον Θεό.
- Επίσημανση της λύσσας των Τούρκων.

Σελ: 95 – 96 ... *„Dies sind die Mittel, welche die Aufstand unseres Volkes kräftig unterstützen sollten,“ ... und das weite mit ihnen und uns angefüllte Gewolbe flöge in die Luft!“*

- Αναφορά σε έναν Έλληνα προδότη.

- Έκφραση της προτίμησης των Ελλήνων να τυναχτούν στον αέρα παρά να πέσουν στα χέρια των Τούρκων.

Σελ: 96 ... „*Besser ist doch ein solcher Tod, ..., oder die Mißhandlungen der wollüstigen Türken!*“

- Έκφραση της άποψης των Ελλήνων πως προτιμότερος είναι ο θάνατος παρά η σκλαβιά και οι ατιμώσεις των Τούρκων.

Σελ: 97 ... „*Glückliches Morea,*“ ... , *fragte er Oskar, sich selbst unterbrechend.*

- Προσφώνηση *ευτυχισμένε Μοριά* γιατί σύντομα θα είναι ελεύθερος και θα κατοικείται από ελεύθερους ανθρώπους.

Σελ: 97 – 98 ... *Da erschien dem Träumenden die Mutter Gottes, ... in seine Locken und nahm ihn dahin auf feurigem Wagen.*

- Αναφορά στην Παναγιά και παρομοίωσή της με γλυκιά αιολική φλογέρα.

Σελ: 98 – 100 ... *Seine Lage ward im höchsten Grade verwickelt, ... , die sich von der geschlagenen und zerstreuten Heerde hierher gerettet.*“

- Μνεία στον πατριάρχη Γρηγόριο.

Σελ: 100 – 101 ... *Noch war die Sonne nicht aufgegangen, als der Fürst und Oskar, ..., dem alten Hippodrom zueilten.*

- Αναφορά στις κακοποιήσεις των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη.
- Επισήμανση πως τα φράγκικα ενδύματα παρείχαν προστασία από τους Τούρκους.

Σελ: 101... *Kaum vermochten sie durch die den großen Raum füllenden, ... und Giaur verfolgt, und gewiß nur durch ihre Kleidung gegen Feindseligkeiten geschützt.*

- Διαπίστωση ότι η φράγκικη περιβολή πρόσφερε προστασία αλλά παράλληλα αναγνωριζόταν από τους Τούρκους ως ένδυμα των απίστων.

Σελ: 103 ... *In seinen Mienen malte sich Stolz, Schläfrigkeit und Dummheit.*

- Απαρίθμηση στοιχείων του χαρακτήρα του σουλτάνου:
 - Περηφάνεια
 - Ανία
 - Βλακεία

Σελ: 106 – 107 ... *„Du hast es erlaubt, ... , für meine Glaubensgenossen Dein hohes Mitleid erfliehende Schrift überreichen darf!“*

- Έκκληση του Ρώσου Στρογκανώφ προς τον σουλτάνο να επιδείξει οίκτρο απέναντι στους ομόθρησκούς του Έλληνες.

Σελ: 109 ... *„Sie sehen, Fürst,“ wendete er sich, ... Ich habe heute in dem Außersten das Letzte versucht!“*

- Διαπίστωση πως όλες οι προσπάθειες για να μεταπειστεί ο σουλτάνος και να μαλακώσει τη στάση του απέναντι στους Έλληνες αποβαίνουν άκαρπες.

Σελ: 109 ... *„Das heutige Benehmen des unmenschlichen Schlächters wird die Türken um zu neuen wüthenden Verfolgungen auffordern. ... und ihnen neue zuzuführen ist bei der überall umher spähenden Wachsamkeit unsrer Feinde nicht möglich!“*

- Επισήμανση ότι η σκληρή δημόσια στάση του σουλτάνου θα επιδεινώσει την κατάσταση των Ελλήνων στην Πόλη, αφού οι Τούρκοι θα παραδειγματιστούν από τον σουλτάνο και δε θα επιδείξουν κανένα έλεος στους Έλληνες.

Σελ: 109 – 110 ... *„Mein Kaiser, durch das Elend Ihres Volkes zum innigsten Mitleid bewegt, ..., und las Philhehene sich das Vertrauen der griechischen Nationalversammlung in einem hohen Grade erworben haben müsse.*

- Παρουσίαση της θέσης του τσάρου που συμπάσχει με τους Έλληνες και δε θα επιτρέψει ο τύρρανος, δηλαδή ο σουλτάνος, να εξαφανίσει έναν ολόκληρο λαό.
- Έκφραση της έκπληξης του Ρώσου πώς είναι δυνατόν ένας Γερμανός φιλέλληνας να χαίρει τέτοιας εμπιστοσύνης από την ελληνική Εθνοσυνέλευση.
- Έμφαση στην καταξίωση που βρήκαν οι φιλέλληνες και δη οι Γερμανοί από τους Έλληνες.

Σελ: 114 ... *Phönix sei der Asche entstiegen!“*

- Απόδοση της εικόνας του φοίνικα να αναγεννιέται μέσα από τις στάχτες. Το πουλί φοίνικας αποτελεί το σύμβολο της αναγέννησης.

Σελ: 114 ... *Oskar wiederholte ihm die Formel noch einmal, ..., und auch schon vorher die Hetäristen erkannten, ...*

- Αναφορά στους *εταίριστές*, τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας.

Σελ: 122 ... *, als sei der alte Löwe von Epirus seinen Feinden erlegen, ... , um die empörten Inseln des Archipelagus wieder zu unterwerfen.*

- Αναφορά στον Αλή Πασά και παρομοίωσή του με *λιοντάρι της Ηπείρου*.

Σελ: 122 – 123 ... *Aber wie in der Zeit der Perserkriege die Griechen des Festlandes vor Xerxes drohendem Nahen nach den Inseln sich flüchteten, ... , denn auch diesen war die Lage des Vaterlandes nur zu genau bekannt.*

- Αναφορά στους Περσικούς Πολέμους.
- Παραλληλισμός των Τούρκων με τους Πέρσες.

Σελ: 124 ... *Englands Politik zeigt sich nach Allem, ... , weil sein Handel in unsern Meeren ein freundschaftliches Verhältniß mit der Pforte erfordert.*

- Εξήγηση για την εχθρική στάση των Άγγλων εναντίον των Ελλήνων αποτελούν οι εμπορικές σχέσεις της Αγγλίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σελ: 124 ... *Er fürchtet überhaupt durch unser Aufblühen zum eignen Staat und bei der Thätigkeit unsrer Inselbewohner, ... mit Kriegsbedürfnissen aller Art zu unterstützen.“*

- Έκφραση των φόβων της Αγγλίας ότι σε περίπτωση δημιουργίας ελληνικού κράτους θα δυσκολέψουν οι εμπορικές σχέσεις της στη Μεσόγειο.

Σελ: 130 ... *Die graue Gestalt des jüdischen Arztes näherte sich dem Tische.*

- Αναφορά στον Εβραίο γιατρό. Το συγκεκριμένο επάγγελμα ήταν από τα πιο συχνά ασκούμενα επαγγέλματα από Εβραίους.

Σελ: 130 – 131 ... *Mein Bruder Abraham hat mir geschrieben, daß Churschid mit seiner ganzen Macht sich gegen Moreazu wenden gedenke, ... , jenen Kriegern in ihren Bergen Unterstützung zu bringen.“*

- Αναφορά στον Χουρσίντ πασά και τον Μαυροκορδάτο.
- Αναφορά στους Σουλιώτες.

Σελ: 131 ... *„Wie,“ sprach sie, ... , daß sie lieber feig, als tapfer heißen wollten?“*

- Εξύμνηση του μεγαλείου της ψυχής της Ελληνίδας μάνας που προτιμά τα παιδιά της να κινδυνέψουν για την ιερή υπόθεση της πατρίδας παρά να μείνουν στην ασφάλεια της πατρικής εστίας.
- Αναφορά στις Σπαρτιάτισσες
- Έκφραση νουθέτησης της μητέρας προς τις κόρες, πώς είναι δυνατόν να θέλουν τους αγαπημένους τους δειλούς κι όχι γενναίους.
- Αναφορά στην ιερή υπόθεση της πατρίδας.

Σελ: 132 ... „Und meiner Alexia mußst Du auch verzeihn, ... , daß wir uns Alle gewiß glücklich wieder sehen werden.“

- Αναφορά στη φρικαλαιότητα του πολέμου.

Σελ: 133 ... „Nun, wendete er sich an Alexander, ..., dort kommt Demitri; seine Eile hat etwas zu bedeuten.“

- Αναφορά στον πρόεδρο Μαυροκορδάτο και την κίνησή του προς υποστήριξη των Σουλιωτών.

Σελ: 134 – 135 ... Sie wurden von Maurokordatos mit der leichten Höflichkeit eines Mannes von Welu und mit der freien Herzlichkeit eines Soldaten empfangen. ..., mit dem Schwerte ein neues Vaterland zu gewinnen.

- Χαρακτηρισμός του Μαυροκορδάτου ως κοσμοπολίτη και στρατιώτη.
- Αναφορά στον Γερμανό στρατιωτικό φιλέλληνα Νόρμανν.
- Μνεία στο λόχο των φιλελλήνων.
- Αναφορά στον Τριακονταετή Πόλεμο της Γερμανίας.
- Αναφορά στους Γερμανούς που πολέμησαν εναντίον των Ρώσων, Γάλλων, Πρώσων, Άγγλων και Σουηδών και τώρα πολεμάνε στο πλευρό των Ελλήνων.
- Αναφορά στον Ναπολέοντα.
- Μνεία σε διάφορους λαούς, (Ισπανοί, Ναπολιτάνοι ...) που συμμετείχαν στον ελληνικό αγώνα και που επίσης είχαν αγωνιστεί για την ελευθερία της πατρίδας τους.
- Μνεία και σε άλλα επαναστατικά κινήματα της εποχής.

Σελ: 136 ... die Stratarchen

- Χρησιμοποίηση της ελληνικής λέξης *στρατάρχες*.

Σελ: 136 – 137 ... Von allen Seiten dringt der Feind mit Uebermacht auf uns ein! ... , hier müssen wir kämpfen, und siegen oder sterben!

- Αναφορά στην αριθμητική υπεροχή των στρατευμάτων του Χουρσίντ.
- Αναφορά στη μάχη του Πέτα.
- Μνεία στη σπουδαιότητα του περάσματος, γιατί από αυτό θα μπορούσαν οι Τούρκοι να εισχωρήσουν με ευκολία στο Μεσολόγγι.

- Έμφαση στο γεγονός πως μόνο πολύ λίγοι Ηπειρώτες συμμετείχαν στον ελληνικό αγώνα για λευτεριά.
- Εγκωμιαστικά σχόλια για τους Σουλιώτες που αντιστάθηκαν απέναντι στον Ομέρ Βρυώνη.
- Επισήμανση της αναγκαιότητας αναχαίτησης των Τούρκων διότι διαφορετικά θα κινηθούν νοτίως προς Πελοπόννησο και θα χαθούν όλα.
- Το σύνθημα να αγωνιστούν, είτε νικώντας είτε πεθαίνοντας, παραπέμπει στο σπαρτιάτικο ή ταν ή επί τας.

Σελ: 137 – 138 ... *Bekannt mit allen Schluchten und gefährlichen wegen der gebirgigen Gegend führte der einzige epirotische Kapitän, ... , in ihren Reihen standen Alexander und Oskar.*

- Αναφορά στο μοναδικό Ηπειρώτη σπλαρχηγό που συμμετείχε στην εκστρατεία, τον Γκόγκο. Έμμεσος υπαινιγμός για την αδιαφορία των υπολοίπων.
- Αναφορά στο Γερμανό Νόρμανν.
- Μνεία στους φιλέλληνες που συμμετέχουν στην εκστρατεία.

Σελ: 139 ... *„Vorwärts,“ kommandierte Normann, „das Gebüsch zu reinigen! ... , und Gogos die unsern Rücken hinter Peta deckende Anhöhe besetzt hat!“*

- Μνεία στη συμβολή του Γερμανού Νόρμανν στον ελληνικό αγώνα.
- Αναφορά στην ύπαρξη Έλληνα προδότη που πρόδωσε στους Τούρκους το πέρασμα.

Σελ: 139 – 140 ... *Aber kaum hatten die Philhellenen ihren Marsch angetreten, als das Gebrüll Allah! Allah! Ringsum schallte, ..., und mit wildem Gebrüll suchten die Feinden den mit griechischen Geschütz besetzten Bergrücken zu ersteigen; das Treffen was allgemein.*

die Fliehenden sammelte und zum neuen Angriff vorwärts trieb.

- Αναφορά στο σύνθημα των φιλελλήνων «*Εμπρός*» κατά τη μάχη σε διάφορες γλώσσες, για να τονίσει τη συμμετοχή φιλελλήνων από διαφορετικές χώρες.
- Εγκώμιο για το θάρρος και την αγωνιστικότητα των φιλελλήνων.

Σελ: 141 – 142 ... *Da erscholl plötzlich ein furchtbares Krachen von der Seite des Waldes her. ... , als Murad mit wohl zwanzig Spahis im vollen Lauf den Weg abschneiden wollte.*

- Περιγραφή της σφαγής των φιλελλήνων από τους Τούρκους στη μάχη του Πέτα με τρομακτικές εικόνες, όπου ολόκληρες μονάδες φιλελλήνων συνετρίβησαν, πληγωμένοι κατακρεουργούνταν κατά φρικιαστικό τρόπο και αλλαλάζοντας το όνομα του Αλλάχ ορμούσαν τα μυριάσματα των Τούρκων και κατέσφαζαν με γιαταγάνια τους όλο απελπισία αμυνόμενους

Σελ: 142 ... „*Christenhund,*“ ... , *mein Roß!*“

- Απόδοση χαρακτηρισμού *χριστιανικό σκυλί* στους Έλληνες και φιλέλληνες από τους Τούρκους. Διαφαίνεται πάλι η θεώρηση πως πρόκειται για έναν θρησκευτικό πόλεμο.

Σελ: 143 ... *Löwenstärke* ...

- Παρουσίαση του Γερμανού να πολεμά τον Τούρκο με *λιονταρίσια δύναμη*.

Σελ: 144 *Hier hielt Normann umgehen von einer kleinen Schaar, ..., die sich hier wieder versammelt hatten, fast keiner ohne Wunden.*

- Υπογράμμιση της πίστης του Νόρμανν στη θετική έκβαση της μάχης.
- Αποτύπωση της προσπάθειάς του να εμπυχώσει τους άντρες του.

Σελ: 145 ... *Die zwei Kanonen antworteten, durch französische Artilleristen bedient, ununterbrochen und wie es schien mit glücklichem Erfolg; ...*

- Αναφορά στη συμμετοχή Γάλλων φιλελλήνων ως κανονιοβολιστών στον ελληνικό αγώνα, υπογραμμίζοντας την ειδική εκπαίδευση που κατείχαν, κάτι που δε διέθεταν οι περισσότεροι Έλληνες αγωνιστές.

Σελ: 147 – 149 ... *Schon wollten die Philhellenen auf die Feinde eindringen, als sie von dem hinter liegenden Peta ein wildes Gestümmel hörten. „Verloren! Verloren!“ riefen einige, „seitwärts zurück!“ ..., oder nach dem Dorfe zu irren, und nur wenige kämpfen und widerstehen.*

- Παρουσίαση της ήττας των Ελλήνων εξαιτίας του Έλληνα προδότη Γκόγκου.
- Εγκώμιο στο θάρρος και την ανδρεία των φιλελλήνων. Ήταν οι μόνοι που συνέχισαν να υπερασπίζονται τη θέση τους ακόμη κι όταν όλα είχαν πια χαθεί.
- Έμφαση στη συμβολή του Νόρμανν.

Σελ: 149 ... *Aber noch ehe die Jünglinge ihren Entschluß ausführen konnten, ... Wie Löwen stürzten die Philhellenen auf die Türken, wie Hagelwetter rasselten ihre Kolbenschläge auf die über den plötzlichen Angriff Bestürzten.*

- Εξύμνιση της γενναιότητας του Νόρμαν και των υπόλοιπων φιλελλήνων, που παρά τις τεράστιες απώλειες συνεχίζουν να πολεμούν και να βοηθούν τους συναγωνιστές τους.
- Παρομοίωση των φιλελλήνων με *λιοντάρια που ορμούν* πάνω στους Τούρκους.
- Παρομοίωση των χτυπημάτων των φιλελλήνων στον *έχθρο με βροχή από χαλάζι.*

Σελ: 150 ... *Fast schon erschöpft und waffenlos vertheidigte sich Alexander mit den Fausten gegen sechs Arnauten, ... , wahrscheinlich um ihm, nach ihrer Sitte, den Kopf abzuschneiden.*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα του Έλληνα. Ένας εναντίον έξι πολεμά με μόνο όπλο του τις γροθιές του.
- Επισήμανση της μεθόδου του αποκεφαλισμού των εχθρών ως τουρκικής πρακτικής.

Σελ: 150 – 151 ... *Die Philhellenen hatten, als die Freunde wieder an sie schlossen, ... ; aber sie waren zu erschöpft von ihrem blutigen Siege.*

- Εξύμνιση του απaráμιλλου θάρους των φιλελλήνων που για άλλη μια φορά αντιστέκονται στα τουρκικά χτυπήματα.

Σελ: 152 – 153 ... *„Das war ein heißer Tag,“ ... , wenn ich daran denke, welche herrliche Menschen wir heute verloren haben. ... „Weil er meinte, daß jede persönliche Leidenschaft untergehen müsse in der großen Sache des Vaterlandes,“ ... , sich wieder zu lagern und nahm selbst Platz an dem Feuer.*

- Τραγικός απολογισμός της μάχης του Πέτα. Από τους 3000 πολεμιστές απέμειναν μόνο 300 κι αυτοί πληγωμένοι. Ο αριθμός 300 παραπέμπει στους 300 του Λεωνίδα.
- Η ήττα στο Πέτα αποτέλεσε *καίριο χτύπημα* στον ελληνικό αγώνα, η οποία εδώ χαρακτηρίζεται ως *αναντικατάστατη απώλεια για την πατρίδα.*
- Αναφορά στους πεσόντες φιλέλληνες ως *απώλεια υπέροχων ανθρώπων.*
- Απόδοση κατάρας στον προδότη.
- Διαπίστωση πως στον αγώνα για την πατρίδα δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προσωπικές διαφορές.

Σελ: 154 ... *Aber schon seine Verwundung ist uns ein großer Verlust, ... , doch seiner Gegenwart bei Ausführung desselben berauben wird.*“

- Εγκώμιο στο πρόσωπο του Νόρμανν, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι ακόμη κι ο τραυματισμός του θεωρείται τεράστια απώλεια για τους Έλληνες, αφού για μικρό χρονικό διάστημα δε θα συμμετάσχει στα πολεμικά συμβούλια.

Σελ: 154 – 155 ... *„Und was werden um die Sulioten, ... Aber wie wird es möglich seyn, daß wir dreihundert Streiter diese Stadt gegen die Uebermacht Omer's Brione's vertheidigen! ... ; vielleicht könnte man durch ihn etwas über den Plan des Feindes erfahren.*“

- Αναφορά στους γενναίους Σουλιώτες, στον ηρωικό λαό.
- Αναφορά στην πολιορκία του Μεσολογγίου από τον Ομέρ Βρυώνη.

Σελ: 155 ... *„Nach Missolunghi müssen wir; ... , nach Morea vorzudringen.*

- Έκφραση της ανάγκης μετάβασης του εναπομείναντα στρατού στο Μεσολόγγι με σκοπό να παρεμποδίσει τον εχθρό να φτάσει στο Μοριά.

Σελ: 156 ... *Erfreut über diesen Entschluß, ... , jener ihn auf den jungen Deutschen und dessen Freunde aufmerksam gemacht habe.*

- Παραδοχή του Μαυροκορδάτου πως η ιδέα για αποστολή έμπιστων αντρών στους Σουλιώτες προέρχεται από τον Νόρμανν.

Σελ: 157 ... *Botzaris ...*

- Αναφορά στον Σουλιώτη Μπότσαρη.

Σελ: 157 – 158 ... *Da lag der edle Held, der sein Vaterland und seine geliebte Gattinn verließ, um für Griechenlands Freiheit zu fechten, ... Thränen in den Augen schieden die Jünglinge.*

- Εγκώμιο στο μεγαλείο των φιλελλήνων μέσω της μνείας στις θυσίες του Νόρμανν, που εγκατέλειψε σύζυγο και πατρίδα για να πολεμήσει για την ελευθερία της Ελλάδας.
- Αναφορά στο Σουλιώτη Μάρκο Μπότσαρη.

Σελ: 160 – 161 ... *„Vielleicht sind es Arnauten,“ ... , die sie dann mit einem Goldstück bezahlt bekommen.*“

- Έμφαση στη βαρβαρότητα των Τούρκων που κόβουν τα κεφάλια των νεκρών Ελλήνων και τα πληρώνονται με χρυσά νομίσματα.

Σελ: 161 – 162 ... *„Bei allen Heiligen, das sind Sulioten,“ ... Diese sprangen auf und ergriffen ihre Waffen.*

- Αναφορά στη γλώσσα των Σουλιωτών, υπονοώντας τη διάλεκτό τους.
- Αναφορά στους Σουλιώτες με τιμητικά λόγια: *Γιοι του Σουλίου, οι ευγενείς του Σουλίου ...*

Σελ: 163 ... *Es waren zwei kräftige wohl bewaffnete Krieger. ... ; ein rothes Plattmützchen bildete den Kopfputz.*

- Περιγραφή της στολής και του οπλισμού των Σουλιωτών.

Σελ: 163 – 164 ... *Die rauhe Naturschönheit der epirotischen Gebirgsgegend, ... , lagen oder standen in einzelnen Trupps nicht weit von denselben.*

- Περιγραφή του άγριου φυσικού τοπίου της Ηπείρου.

Σελ: 166 ... *welche ihn zum Abgott seines Volkes und zum Erschrecken der Türken und Albanesen gemacht hatten .*

- Αναφορά στον Μάρκο Μπότσαρη ως τον τρόμο των Τούρκων και των Αρβανιτών.

Σελ: 167 ... *„Die Uebermacht der Feinde hat und erdrückt,“ ... , „Durch Deinen Arm soll sie noch Mauern erhalten,“ erwiederte.*

- Αναφορά στην ήττα στο Πέτα.
- Αναφορά στο Μεσολόγγι ως η πόλη δίχως τείχη.
- Κίνηση του ελληνικού στρατού προς το Μεσολόγγι.

Σελ: 168 ... *Opfert Eure Gebirge der heiligen Sache des Vaterlandes; ... , und stärkt Euch durch Speise un Trank; denn nach Sonnenuntergang brechen wir auf!“*

- Παράκληση του Μαυροκορδάτου προς τους Σουλιώτες να θυσιάσουν, δηλαδή να εγκαταλείψουν τα βουνά για την *ιερή υπόθεση της πατρίδας* και να υπερασπιστούν το πέρασμα Αράκυνθος, ενώ στη συνέχεια να ενωθούν με τους υπόλοιπους στο Μεσολόγγι.

Σελ: 170 ... *„Jünglinge,“ sagte er, „unsere alten Gesänge erzählen von einem tapfern Könige Leonidas. ... , aus diesem Engpaß ein Thermopylä zu machen.“*

- Μνεία στον Λεωνίδα και τις Θερμοπύλες και τον παραλληλισμό της τωρινής κατάστασης με τη μάχη στις αρχαίες Θερμοπύλες.

Σελ: 171 ... *Während eine bedeutende Abtheilung des türkischen Heeres, dieselbe, von welcher Marcos gestern gesprochen hatte, ... , den Rest des geschlagenen kleinen Heeres in Missolunghi zu vernichten.*

- Αναφορά στον Ρασίντ πασά και τον Ομέρ Βρυώνη που κινούνται εναντίον του Μεσολογγίου.

Σελ: 172 ... *Von den Türken dachte anfänglich keiner an Widerstand; ...*

- Διαπίστωση πως οι Τούρκοι δεν αντιδρούν στο χτύπημα των Σουλιωτών.

Σελ: 173 ... *Denn nach ihrem Kriegsgebrauch legten die Sulioten ihre Mäntel und Gewehre ab, und stürzten mit blanker Waffe von den Felsen herab in die Fliehenden.*

- Παρουσίαση της πολεμικής συνήθειας των Σουλιωτών να αφήνουν τις κάπες τους και τον οπλισμό τους και να πηδάνε πάνω από τα βράχια πάνω στους Τούρκους που εγκατέλειπαν τις θέσεις τους.

Σελ: 173 – 174 ... *„Meine Brüder,“ sagte Botzaris zu den Freunden; ... unser schönes Vaterland besudeln.*

- Εγκώμιο διά στόματος Μπότσαρη για τον τρόπο που πολεμούν οι Σουλιώτες, που αν η Ελλάδα διέθετε πολλούς τέτοιους πολεμιστές, σύντομα θα διώχνανε τον Τούρκο από την πατρίδα.

Σελ: 175 ... *„Sulioten, das Vaterland sieht heute eure Thaten! ... Auf zum Sieg!“*

- Κάλεσμα προς τους Σουλιώτες να λάβουν μέρος στη μάχη.

Σελ: 175 – 176 ... *Muthig suchten die Albanesen die Felsen zu erklimmen. ... , aus der Entfernung ein lebhaftes Gewehr- und Geschützfeuer gegen die Felsen zu richten.*

- Αναφορά στους Αρβανίτες που πολεμούσαν στο πλευρό των Τούρκων.
- Εξύμνηση του θάρρους των Αρβανιτών, που εξασκημένοι στον πόλεμο, ήταν επίσης δεινοί πολεμιστές όπως οι Σουλιώτες.
- Επισήμανση πως η αριθμητική υπεροχή των Αρβανιτών μπορεί να φέρει τη νίκη στην τουρκική πλευρά.
- Η εμπύχωση των Σουλιωτών από τον Μπότσαρη θα φέρει τελικά τη νίκη στους Έλληνες.
- Περιγραφή του πεδίου μάχης με παραστατικές εικόνες του θανάτου και της βίας του πολέμου.

Σελ: 176 – 177 ... *Aber was der Tapferkeit nicht gelungen war, sollte Verrätherei ausrichten. ... , noch nichts von diesem sie umgarnenden eisernen Netz ahndend, gegenüber standen.*

- Αναφορά στην ύπαρξη Έλληνα προδότη.
- Διαπίστωση πως ό,τι δεν κατάφεραν οι Αρβανίτες με τη γενναιότητά τους θα το καταφέρουν μέσω του προδότη Έλληνα αγρότη που πρόδωσε ένα πέρασμα στους Τούρκους, για να περικυκλώσουν τους Σουλιώτες.
- Αναφορά στον Ομέρ Βρυώνη και τον Ρασίντ πασά.
- Έμφαση στη αριθμητική υπεροχή των Τούρκων έναντι των Σουλιωτών: 14000 Τούρκοι εναντίον 450 Σουλιωτών.

Σελ: 179 – 180 ... *„Meine lieben Brüder und Waffengefährten,“ hob nun Botzaris mit Ruhe an, ..., und mit Einer Stimme riefen: „Wir gehen mit Dir!“ Gott steht uns bei!“*

- Κάλεσμα του Μπότσαρη προς τους Σουλιώτες συμπολεμιστές του με την προσφώνηση: «*Αδέλφια και και σύντροφοι στα όπλα*»
- Επισήμανση της δυσκολίας της μάχης.
- Έμφαση στην πίστη στον Χριστό.
- Αναφορά στο σταυρό, το σύμβολο του χριστιανισμού, πάνω στην ελληνική σημαία.
- Πάντρεμα της πατρίδας και της θρησκείας, αφού *όποιος πιστεύει στον Ιησού Χριστό, του οποίου το ιερό σύμβολο κυματίζει πάνω σε τούτη την αγιασμένη σημαία, ετοιμάζεται για να νικήσει ή να πεθάνει.*
- Πεποίθηση πως η στάση των Σουλιωτών θα αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση για τον υπόλοιπο κόσμο.
- Εγκώμιο στο θάρρος και τη γενναιότητα των Σουλιωτών.
- Υπογράμμιση της πίστης και της εμπιστοσύνης των Σουλιωτών στο πρόσωπο του αρχηγού τους Μπότσαρη. Συντάσσονται μαζί του σ' αυτήν τη δύσκολη αποστολή.
- Επίκληση στον Θεό αλλά και ταυτόχρονη πεποίθηση ότι ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό τους.
- Παραλληλισμός των 240 Σουλιωτών με τους 300 Σπαρτιάτες του Λεωνίδα.

Σελ: 180 – 182 ... „Nein, Meine Freunde,“ begann er, „das wolle Gott nicht, ... ; ich werde aus diesem Paß ein Thermopylä machen, ... , daß Du uns für schwach oder für feig, oder überhaupt für unwerth hältst, ... „Was unser Leben nicht schon längst dem Vaterlande geweiht,“ unterbrach ihn Demitri, „und konnte es nicht schon längst der Preis des ersten Feindes sein, welcher die Macht hatte, ... Aber fordere keine Erklärung; und laß uns an Deiner Seite fechten!“

- Ύμνος στη γενναιότητα τόσο των Σουλιωτών όσο και των Ελλήνων αγωνιστών γενικότερα.
- Επισήμανση της ολοκληρωτικής αφιέρωσης της ζωής τους στην πατρίδα.
- Η ζωή των αγωνιστών αποτελεί το τίμημα που πρέπει να πληρώσουν.
- Διαπίστωση της επιμονής των αγωνιστών που φτάνει μέχρι και το θάνατο.
- Εξύμνιση της ανδρείας και του θάρρους του Μπότσαρη, που, ενώ γνωρίζει την έκβαση της μάχης, δεν το βάζει κάτω, δεν εγκαταλείπει τον αγώνα. Παραλληλισμός με τον Λεωνίδα.
- Άμεσος υπαινιγμός πως τούτη η μάχη θα αποτελέσει τις νέες Θερμοπύλες.

Σελ: 182 – 183 ... „Nun wohl denn, meine Brüder,“ begann Botzaris, ... In dieser Nacht wird die Rachestunde schlagen. ... , so lange dieser Arm sich bewegen kann, so lange meine Brust athmet.“

- Αναφορά πως σήμανε η ώρα για εκδίκηση.
- Έμφαση στα δεινά των Σουλιωτών, οι οποίοι υπέφεραν όσο κανένας άλλος Έλληνας.
- Εγκώμιο στην αποφασιστικότητα του Μπότσαρη να πολεμήσει. Το μίσος που τον καίει του δίνει δύναμη, το μίσος τον γεμιζει ενθουσιασμό για τη μάχη. Ακόμη κι αν κανένας από τους συμπολεμιστές του δεν τον ακολουθήσει, αυτός θα ορμήσει μονάχος του πάνω στον εχθρό.
- Αναφορά στους Τούρκους ως τους άπιστους.
- Κάλεσμα του Μπότσαρη όχι απλά να νικήσουν αλλά να εξολοθρεύσουν τον εχθρό.

Σελ: 183 ... „Vernichtung der Ungläubigen, so lange noch Leben in unsrer Brust ist!“ Alle wiederholten diese Worte.

- Όρκος, υπόσχεση των Σουλιωτών πριν τη μάχη πως θα αφανίσουν τους άπιστους όσο υπάρχει ζωή μέσα στο στήθος τους.

Σελ: 184 ... „Auf Omer Brione werfen wir uns,“ schloß der Suliottenführer, ..., leicht durch die erschrockenen Feinde hindurch nach Missolunghi gelangen.“

- Εναποθέτηση όλων των ελπίδων για τη σωτηρία κάποιων στην τύχη.

Σελ: 185 ... „Und wollen wir nicht“ fragte ein alter Krieger, ... ,welche sich nun löste, damit Alle einander umarmten.

- Περιγραφή του τελετουργικού πριν από τη μάχη σύμφωνα με το οποίο όλοι οι πολεμιστές έβγαζαν τα ρούχα τους, άφηναν τα όπλα τους κι έπαιρναν το μπάνιο τους σ' ένα ποταμό. Χτένιζαν με προσοχή τα μακριά τους μαλλιά από το μέτωπο προς τα πίσω και τα στόλιζαν με ένα στεφάνι από βελανιδιά. Με τα καλύτερά τους όπλα εμφανίστηκαν μπροστά στον αρχηγό τους, τον Μπότσαρη. Εκείνος μαζί με τέσσερις από τους γεροντότερους συγγενείς του έφτιαξαν ένα ιερό και πάνω τοποθέτησαν έναν σταυρό, μπροστά στον οποίο όλοι γονάτισαν προσευχόμενοι. Αντάλλαξαν όπλα μεταξύ τους κι έδωσαν τον ακόλουθο όρκο: «Η ζωή μου είναι η ζωή σου και η ψυχή μου είναι η ψυχή σου!» «Λοιπόν, αδέλφια στη ζωή και το θάνατο» φώναξε ο Μπότσαρης και έδωσε στον γεροντότερο από τους συγγενείς του το αδελφικό φιλί, ο οποίος με τη σειρά το έδωσε στο διπλανό κι έτσι συνεχίστηκε η αλυσίδα μέχρι που αγκαλιάστηκαν όλοι.

Σελ: 186 ... Wie Adler, bereit, auf ihre Beute herabzustürzen, ... , um auf das feindliche Lager loszuschießen.

- Παρομοίωση των Σουλιωτών με αετό που παραμονεύει τη λεία του.

Σελ: 186 ... Muth ihr Tapfern! der Herr beschütze uns!

- Έκφραση της πεποίθησης πως ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό των Ελλήνων και θα τους προστετέψει, η οποία λειτουργεί ενθαρρυντικά για τους πολεμιστές.

Σελ: 187 ... „Waffenbrüder, der Himmel selbst liefert die Ungläubigen in unsre Hände! Auf! folgt mir!“

- Πίστη ότι ο Θεός συμπαραστέκεται στους Σουλιώτες.

Σελ: 189 ... Gott will sie vernichten!

- Πεποίθηση ότι ο Θεός υποστηρίζει τους Σουλιώτες, αφού ο Θεός επιθυμεί να αφανίσει τους άπιστους.

Σελ: 190 ... Wie Todesengel mähten die Freunde an Botzaris Seite die Feinde nieder, ... Endlich wankten die Feinde.

- Παρομοίωση των Ελλήνων πολεμιστών με τον άγγελο του θανάτου που σπέρνει το θάνατο στους εχθρούς.

Σελ: 191 ... *Wie ein Cherub mit dem Flammenschwerte, ... , daß keine feindliche Hand ihren Führer berühre.*

- Παρομοίωση των Ελλήνων με τα Χερουβήμ.
- Έμφαση στο γεγονός πως οι Σουλιώτες προστατεύουν ακόμη και νεκρό τον αρχηγό τους, τον Μπότσαρη, για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων και τον βεβηλώσουν.

Σελ: 191 ... *„Ungläubiger Hund, jetzt sollst du mit deinem Leben deine Betrügerei büßen!“ stürzte er auf ihn los.*

- Άπιστο σκυλί αποκαλεί ο Έλληνας τον Τούρκο.

Σελ: 191 ... *, die Feinde zurückweichen würden und er die Leiche des gefallenen Helden retten könnte.*

- Θέμα τιμής και τεράστιας σημασίας η προσπάθεια να περισώσουν το άψυχο κορμί του αρχηγού τους για τους Σουλιώτες.

Σελ: 192 ... *Er warf sich über Botzaris, als sollte sein Körper dem todten Helden noch Schutz gewähren.*

- Απόδοση σπουδαιότητας στη προσπάθεια περίσωσης της σορού του νεκρού ήρωα Μπότσαρη, μέσω της εικόνας του θανάσιμου τραυματισμού του Δημήτρη, φίλου του Μπότσαρη, ο οποίος έπεσε πάνω στο νεκρό ήρωα σαν να 'θελε να τον προστατέψει.

Σελ: 192 ... *Mit grellem Siegsgeschrei brachen die Türken auf die geringe Anzahl der Sulioten ein, ... , wenn ihnen nicht plötzlich Hilfe erschienen wäre.*

- Εγκώμιο στην απaráμιλλη ανδρεία των Σουλιωτών κατά την υπεράσπιση των νεκρών συμπολεμιστών τους.

Σελ: 193 ... *„Auf Eurem Feldherrn zu Hülfe!“ ... , matt von der furchtbaren Blutarbeit eben der Uebermacht erliegen wollten.*

- Ζήτημα τιμής για τους Σουλιώτες να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων ούτε νεκρός ο Μπότσαρης.

Σελ: 193 ... *Ein furchtbarer Kampf, ... , denn Botzaris war von den Türken erkannt worden.*

- Παρομοίωση της μάχης των Ελλήνων με των Τούρκων με αυτή μεταξύ Λιονταριού (Έλληνες) και τίγρη (Τούρκοι).

Σελ: 194 ... , *aber gleich dem verwundeten Panther, ... , der den Kopf spaltete, Murad nieder.*

- Παρομοίωση του Γερμανού φιλέλληνα να αγωνίζεται σαν ένας τραυματισμένος πάνθηρας, γιατί παρά τα τραύματά του συνεχίζει γενναία να μάχεται.

Σελ: 195 ... *Alle kleinern, den von Botzaris angeordneten Rückhalt bildenden Trupps, ... , stürzten sie in furchtbarer Wuth über die Barbaren her.*

- Αναφορά στους Τούρκους ως τους βαρβάρους.
- Έμφαση στην ορμή και την οργή με την οποία μάχονται οι Σουλιώτες.

Σελ: 195 – 196 ... *Rachegefühl führte das Schwert Oskars und Alexanders, ... Kein Türke entging dem Gemetzel.*

- Η δίψα για εκδίκηση για το θάνατο των φίλων τους κάνει τους Έλληνες να πολεμούν με μεγαλύτερη μανία και πάθος.
- Ένδειξη της μαχητικότητας των Ελλήνων ότι ούτε ένας Τούρκος δεν γλίτωσε τη σφαγή.

Σελ: 196 ... *Die Sonne ging auf und beleuchtete die Trophäen der Griechen. ... , alles Gepäck nebst dem Geschütz war zurückgeblieben.*

- Υπογράμμιση του μεγάλου αριθμού των νεκρών Τούρκων που ανέρχονταν σε 1500.
- Έμφαση πως τρόπαια για τους Έλληνες αποτελούσαν οι νεκροί Τούρκοι και ο εξοπλισμός τους.

Σελ: 196 ... *Groß war der Jammer und das Wehklagen der Sulioten um den geliebten Feldherrn.*

- Αναφορά στο μοιρολόι για τον νεκρό αρχηγό.

Σελ: 196 – 197 ... *Da lag der Leonidas auf seiner blauen Chlamys, ...*

- Παρομοίωση του Μπότσαρη με τον Λεωνίδα που κείται πάνω στην μπλε χλαμύδα. (αρχαιοελληνικό στοιχείο)

Σελ: 197 – 198 ... *Da trat Tzavellas, durch seinen Muth und seine Tapferkeit unter den Sulioten hochgeehrt, ... und sie wird schwingend sprachen alle Sulioten die letzten Worte nach.*

- Εγκώμιο στην τόλμη και τη γενναιότητα του Τζαβέλα.

- Παρομοίωση του Μπότσαρη με αετό.
- Όρκος για εκδίκηση του θανάτου του Μπότσαρη και του Δημήτρη.
- Παντελής η έλλειψη οίκτρου για τους Τούρκους.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *άπιστους*.
- Τελετουργικό του όρκου για εκδίκηση με την ανύψωση του σπαθιού.

Σελ: 199 ... *„Meine Brüder,“ hob er, als jene geendet, ... , um dem Fürsten und Missolunghi unsern Rettungssieg zu verkünden?“*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα των Σουλιωτών, αφού ελάχιστοι αυτοί στον αριθμό νίκησαν τους Τούρκους, γιατί τους ενδυνάμωσε η τόλμη τους.
- Απόδοση τεράστιας σημασίας στη συγκεκριμένη νίκη, αφού ουσιαστικά έσωσε το Μοριά από τον εχθρό.
- Αναφορά στο Μεσολόγγι.
- Διαπίστωση ότι ο ετοιμοθάνατος Μπότσαρης πεθαίνει ικανοποιημένος, γιατί ξεπλήρωσε το χρέος του προς την πατρίδα.
- Επισήμανση πως πεθαίνει νικητής και γι' αυτό δε χρειάζεται μοιρολόι.
- Παρουσίαση του Μπότσαρη ως πρότυπο προς μίμηση.

Σελ: 200 ... *„Grüßt Maurokordatos von mir,“ begann er endlich schwach zu den Freunden, ... ohne jenen Helden. – Lebt wohl!“*

- Αναφορά στον Μαυροκοδάτο και τον Νόρμανν.
- Απόδοση σπουδαιότητας στον Μαυροκορδάτο και τον Νόρμανν με το να τους σκέφτεται λίγο πριν πεθάνει ο Μπότσαρης.

Σελ: 200 – 201 ... *„Seid einig; ... , wie Blumen bei der Sonne Untergang.*

- Προτροπή για ενότητα των Ελλήνων, πίστη στην πατρίδα και ταπεινότητα προς τον Θεό, δια στόματος του ετοιμοθάνατου Μπότσαρη.

Σελ: 201 – 203 ... *„Warum hast Du uns verlassen? ... , Deinen Bruder in seinem Schooße.“*

- Αναφορά στο μοιρολόι των νεκρών.
- Εξύμνηση των αρετών των νεκρών.

Σελ: 203 – 204 ... *Mit allen Truppen der, ... „Leicht sei euch die Erde!“*

- Αναφορά στην απόδοση τιμών στους νεκρούς. Τη σορό του νεκρού ήρωα στην τελευταία κατοικία του συνοδεύουν το στράτευμα και ο λαός του Μεσολογγίου, οι προεστοί, καθώς κι αλυσοδεμένοι Τούρκοι αιχμάλωτοι, συγγενείς και Σουλιώτες που 'χαν στολίσει τα όπλα τους με δάφνες, υπό το άκουσμα κανονιοβολισμών.

Σελ: 205 ... *“Und wer schläft hier neben unserm Bruder?“ fragte Oskar. „Graf Normann,“ erwiderte Maurokordatos dumpf.*

- Αναφορά στον τάφο του Νόρμανν που βρισκόταν δίπλα από το μνήμα του Μπότσαρη.

Σελ: 205 – 206 ... *„Vergebens hat sich der edle Deutsche gefreut, Griechenlands Freiheit mit erringen zu helfen, ... , werden die Töchter der Hellenen in friedlichen Zügen nach diesen Gräbern mit Lorbeerkränzen und Cypressenzweigen zu Todtenopfern wallfahrten! Aber lassen Sie uns gehen, schon bricht die Nacht ein!“*

- Υπογράμμιση του πόθου του Νόρμανν να συμβάλει στην απελευθέρωση της Ελλάδας.
- Αναφορά στον τρόπο που έχασε τη ζωή του ο Νόρμανν. Δεν έτυχε δοξασμένο θάνατο στη μάχη, αλλά απεβίωσε εξαιτίας μιας ασθένειας. Αντιπαράθεση με τον Μπότσαρη και το Δημήτρη που σκοτώθηκαν δοξασμένα πάνω στη μάχη.
- Σύγκριση του Μπότσαρη με τον Αχιλλέα.
- Έμφαση στην πεποίθηση ότι οι τάφοι των τριών ηρώων δε θα ξεχαστούν, αφού θα αποτελέσουν τόπο προσκυνήματος για τις κόρες των Ελλήνων που θα τους επισκέπτονται και θα τους στολίζουν με στεφάνια δάφνης, σύμβολο δόξας κι ανδρεία.

Die Insel Sphagia

(Η νήσος Σφαγία)

Harro Harring

Λουκέρνη 1825

Βιογραφικό σημείωμα του Harro Harring: Ο επαναστάτης, ποιητής και ζωγράφος Harro Paul Harring, που γεννήθηκε το 1798 στο Ibenshof της Βόρειας Φριςλανδίας, έχει σήμερα αδίκως λησμονηθεί, αφού η ιδιόμορφη προσωπικότητά του, ο αγώνας του για την ελευθερία, η περιπετειώδης ζωή του και η εντατικότητα ενασχόλησή του με τη λογοτεχνία και τη ζωγραφική θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης υπό το πρίσμα του δημοκρατικού κινήματος στη Γερμανία. Γιος αγρότη, ο Harro Harring ολοκλήρωσε αρχικά τη μαθητεία του στις υπηρεσίες του τελωνείου στο Husun, εν συνεχεία φοίτησε στις Σχολές Καλών Τεχνών της Κοπεγχάγης και της Δρέσδης, όπου και ήρθε σε επαφή με την ριζοσπαστική πτέρυγα των γερμανικών φοιτητικών ενώσεων, γεγονός που έμελε να παίξει καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα πορεία του. Έτσι άρχισε να υποστηρίζει ενεργά τον αγώνα καταπιεσμένων λαών και να γράφει οργισμένα ποιήματα, λιβέλλους, μυθιστορήματα και άρθρα εφημερίδων. Έλαβε μέρος στην Ελληνική Επανάσταση και τους απελευθερωτικούς αγώνες των Πολωνών, ενώ στην Πράγα στην προσπάθειά του να απελευθερώσει από τη φυλακή τον Έλληνα Αλέξανδρο Υψηλάντη, έναν από τους πρωτοστάντες της Επανάστασης, αναγκάστηκε να εξαφανιστεί για να αποφύγει τη σύλληψή του. Συμμετείχε επίσης στην Ιουλιανή Επανάσταση του 1830 στη Λειψία και το Braunschweig, στα γεγονότα του Hambacher Fest και στη κατάληψη της Κεντρικής Φρουράς στη Φρανκφούρτη. Ο Harring υπήρξε «επαγγελματίας επαναστάτης» κι αγωνιστής της ελευθερίας και της δικαιοσύνης, με αποτέλεσμα να παρακολουθείται από χαφιέδες, τα έργα του συχνά να λογοκρίνονται κι ίδιος να φυλακιστεί αρκετές φορές. Πολλά από τα έργα του ήταν απαγορευμένα στη Γερμανία, η διακίνησή τους γινόνταν μόνο στα κρυφά, ενώ άσκησαν σημαντική επιροή στο γερμανικό εργατικό κίνημα. Εργάστηκε ως θεατρικός συγγραφέας στο Μόναχο, τη Βιέννη και την Πράγα και στην Νέα Υόρκη ως συγγραφέας. Όμως πουθενά δεν μπορούσε να μείνει για πάντα σε ένα μόνο μέρος, όσο ήξερε ότι κάπου στον κόσμο εξακολουθεί να υπάρχει σκλαβιά και

καταπίεση. Ταξίδεψε σχεδόν σε ολόκληρο τον κόσμο καθώς και στην Βόρεια και Νότια Αμερική, όπου καυτηρίασε και αποτύπωσε στα σκίτσα του την αθλιότητα και τη δυστυχία των σκλάβων. Ως συναγωνιστής του Γκαριμπάλντι επιθυμούσε να συμβάλει στην ίδρυση των Ηνωμένων Πολιτειών της Νότιας Αμερικής. Είχε γνωρίσει σημαντικές προσωπικότητες του 19^{ου} αιώνα όπως τους Caspar David Friedrich, Heinrich Heine, Ludwig Börne, Mazzini, Garibaldi, Sarah Margaret Fuller, Alexander Everett, Victor Hugo και πολλούς άλλους. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο νησί Jersey άρρωστος και μέσα σε μεγάλη φτώχεια και μοναξιά. Ο Theodor Storm τον βοήθησε να επιστρέψει στην πατρίδα με μια πραγματογνωμοσύνη που διάκειντο ευμενώς προς το άτομό του, αλλά ο ίδιος ο Harring έθεσε τέλος στη ζωή του το 1870.¹⁷⁸

Περίληψη

Στη Μεσσηνία, το 1820 μετά από πολύμηνη πολιορκία της πόλης του Ναυαρίνου από τους Έλληνες, η πόλη πέφτει στα χέρια τους, αφού υποσχεθούν πως θα επιτρέψουν τη μετάβαση του τουρκικού πληθυσμού με πλοία στην Αφρική. Οι Έλληνες όμως την τελευταία στιγμή αλλάζουν γνώμη και με την κατάληψη της πόλης από εκδικητικότητα μεταφέρουν τις τουρκικές οικογένειες στο νησάκι Σφαγία απέναντι από το Ναυαρίνο.

Οι Έλληνες λεηλατούν την πόλη κι ασκούν αντίποινα στους Τούρκους. Στα μπουντρούμια της φυλακής βρίσκονται αλυσοδεμένοι δύο Τούρκοι. Ένας ηλικιωμένος στα πρόθυρα του θανάτου κι ο εικοσάχρονος Ομάρ, γιος του Μπεν της πόλης. Οι δύο κρατούμενοι φρουρούνται από δυο Μεσσήνιους κι έναν Βορειοευρωπαίο, τον Βάλντεμαρ, που πολεμά στο πλευρό των Ελλήνων.

Ο Ομάρ, εκμεταλλευόμενος τον ύπνο των δύο Μεσσήνιων φρουρών, εκλιπαρεί το Βάλντεμαρ να του χαρίσει την ελευθερία του, για να μπορέσει να βρει την αγαπημένη του Ζαΐντα. Ο Βάλντεμαρ όμως αρνείται και σε λίγη ώρα μεταφέρουν τον Ομάρ στο παλιό του σπίτι, όπου τον περιμένουν οι Έλληνες οπλαρχηγοί. Τον

¹⁷⁸ Thode, Thomas, Harro Harring's sämtliche Werke, Eutiner Landesbibliothek Eutin 2005, σελ: 189.

ανακρίνουν με σκοπό να εκμαιεύσουν πληροφορίες για το φρούριο της Μεθώνης. Ο Ομάρ όμως με τίποτα δεν προδίδει την πατρίδα του στους πρώην ραγιάδες, για τους οποίους τρέφει μόνο απαξιωτικά συναισθήματα. Εκμεταλλευόμενος τη μοναδική ευκαιρία που του προσφέρεται και γνωρίζοντας όσο κανένας άλλος τα κατατόπια του σπιτιού, δραπετεύει δίχως να τον εντοπίσουν οι Έλληνες. Μέσω ενός μυστικού περάσματος φτάνει στην παραλία κι από εκεί κολυμπώντας στο νησί Σφαγία. Εκεί, βρίσκει την αγαπημένη του εξαντλημένη δίπλα στο νεκρό πατέρα της να πνέει τα λοίσθια. Με το χαμό της Ζαΐντας νιώθει πραγματικά χαμένος. Σ' αυτήν την κατάσταση τον βρίσκει ο Έλληνας Δρυάτος που φτάνει στο νησί και του ζητά να τον ακολουθήσει πίσω στο Ναυαρίνο για να δικαστεί. Ο Ομάρ, θυμούμενος την παλιά φιλία που συνέδεε τους δύο νέους, αρνείται και βρίσκει το θάνατο με έν χτύπημα στην καρδιά από τον παλιό του φίλο Δρυάτο.

Σχόλια

Σελ: 92 ... *Vor dem Thore nach Nordosten liegen die Trümmer der neulich zerstörten Wohnstätte bedrückter Griechen, ..., welches oft Zeuge ward ihrer verbissenen Wuth.*

- Αναφορά στους καταπιεσμένους Έλληνες που έγιναν ξένοι στην ίδια τους τη χώρα.
- Διαπίστωση πως οι Έλληνες βρίσκουν καταφύγιο και ζουν εκτός των πόλεων των Τούρκων.
- Επισήμανση της οργής που αισθάνονται οι Έλληνες για την κατάστασή τους.

Σελ: 92 – 93 ... *Lange ward Navarino im Jahre 1820 von den Griechen belagert, ... , setzte man den größten Theil unter irgend einem Vorwande auf die Felseninsel Sphagia.*

- Αναφορά στην πολιορκία της πόλης του Ναυαρίνου από τους Έλληνες.
- Επισήμανση πως οι Έλληνες καθαρά λόγω εκδίκησης καταπατούν την υπόσχεσή τους να επιτρέψουν στον τουρκικό πληθυσμό να εγκαταλείψει την πόλη.

Σελ: 93 ... , *als die Häupter der ihnen so verhaßten Nation, einem nach martervolleren Tode zu opfern.*

- Υπογράμμιση της εκδικητικότητας των Ελλήνων.
- Αναφορά στους Τούρκους ως το *μισητό έθνος*.
- Υπογράμμιση του μαρτυρικού θανάτου που προετοίμαζαν οι Έλληνες για τους Τούρκους επικεφαλής.

Σελ: 94 ... *ihres bitteren Glaubenshasses noch größere Leiden, ...*

- Αναφορά στο θρησκευτικό μίσος που ένιωθαν οι Έλληνες για τους Τούρκους.

Σελ: 94 ... *nebst Waldemar`n, einem Nordländer, als Wache. ... Eine Pistole und eine lange Flinte waren ihre Waffen.*

- Μνεία σ' έναν Βόρειο φιλέλληνα, μάλλον Γερμανό, που πολεμά μαζί με τους Έλληνες.
- Περιγραφή της ενδυμασίας των Μεσσήνιων χωρικών. Φορούσαν μια πουκαμίσια από σκληρό λευκό ύφασμα, από πάνω ένα πανωφόρι από το ίδιο υλικό, στο πίσω μέρος του οποίου υπήρχε μια κουκούλα σαν αυτή των μοναχών. Στήθος, χέρια και πόδια ήταν γυμνά και ηλιοκαμμένα όπως το πρόσωπό τους. Ένα πιστόλι και ένα τουφέκι αποτελούσαν τον οπλισμό τους.

Σελ: 95 ... , *dessen Antlitz die Züge seiner Bildung und eines einnehmenden Characters trugen.*

- Αναφορά στο πρόσωπο του Τούρκου Ομάρ, *το οποίο μαρτυρά μόρφωση και καλό χαρακτήρα.*

Σελ: 96 ... , *mochte sich dennoch auf dem Gesicht des Franken das Mitgefühl ausdrücken, welches seine Brust für den Moslim belebte.*

- Έμφαση στη συμπόνοια του δυτικού Βάλντεμαρ για τον Τούρκο.
- Ακριβής αναφορά της εθνικότητας του φιλέλληνα. Πρόκειται για Γερμανό, από την επαρχία της Φραγκονίας στη Βαυαρία.

Σελ: 97 ... *Meine Pflichten sind mir heilig; ...*

- Έμφαση στην αναπτυγμένη συναίσθηση του καθήκοντος που διακρίνει τον Βάλντεμαρ, όταν αναφέρει πως *τα καθήκοντά μου μου είναι ιερά.*

Σελ: 99 ... *Und wenn auch Alle halb erstorben dalägen, ... , durch sein Erscheinen ihren Tod zu verbittern!*

- Έκφραση του μίσους και της οργής που αισθάνεται ο Ομάρ για τον Γερμανό φιλέλληνα.

Σελ: 100 ... „*Siehe! Die Hunde dort schlafen.*

- Αναφορά στους Έλληνες ως σκυλιά διά στόματος Ομάρ.

Σελ: 100 ... *bin nicht Herr deiner Freyheit, ... , unempfindlich gegen deine Leiden.*

- Επισήμανση του Γερμανού Βάλντεμαρ ότι ο ίδιος είναι μεν πολεμιστής με τη σημαία του λαού που είναι εχθρός του Ομάρ και δεν μπορεί να ορίσει για την ελευθερία του, αλλά δεν είναι και ψυχρός και αναισθητός επέναντι στον πόνο του.

Σελ: 101 – 102 ... *Glaube mir, du erschienst den Griechen nicht willkommen ... Du bist hergezogen für deinen Glauben, für die Idee der Freyheit; nicht für die Freyheit dieser Verabscheuungswürdigen, ... Aber Homers Volk is Homers Schande worden! ... , zu handeln nach der Stimme deiner Menschenbrust, ...*

- Έκκληση του Ομάρ στην ανθρωπιά του Γερμανού.
- Παρουσίαση του ελληνικού αγώνα κατά των Τούρκων ως ενός θρησκευτικού αγώνα, μέσω της προσπάθειας του Ομάρ να πείσει τον Βάλντεμαρ να τον ελευθερώσει, λέγοντάς του ότι συμμετέχει σ' αυτόν τον αγώνα εξαιτίας της πίστης του κι όχι για την ελευθερία των Ελλήνων που δεν τους αξίζει καθόλου, που δεν έχουν πια τίποτα κοινό με τους αρχαίους του Ομήρου, και πως δεν έχει καμία υποχρέωση απέναντι στους Έλληνες που κάλλιστα θα μπορούσαν να είναι οι σκλάβοι του.

Σελ: 103 ... *Mit dem Ausdruck der Verachtung und innerer Empörung sah er den hereintretenden Griechen an, ... , darauf ihm einen Wink gab, zu folgen.*

- Υπογράμμιση της απαξίωσης που αισθάνεται ο Ομάρ για τους Έλληνες.

Σελ: 104 ... *cito eleutria! (Es lebe die Freiheit!) ...*

- Αναφορά του ελληνικού συνθήματος: Ζήτω η ελευθερία. Γραμμένο με λατινικούς χαρακτήρες και σε παρένθεση η γερμανική απόδοση.

Σελ: 104 ... *Die eroberten Waffen und sonstige Beute beschäftigten die Neugierde überall. ... , ob den Vorübergehenden Schaden zugefügt werden könnte.*

- Αναφορά στο έθιμο των μπαλωθιών που έριξαν οι Έλληνες μετά την κατάληψη του Ναυαρίνου.
- Επισήμανση της απερισκεψίας των Ελλήνων, αφού δεν συλλογίστηκαν τα ατυχήματα που μπορούσαν να προκαλέσουν οι μπαλωθιές.

Σελ: 105 ... „*daß sie als Messenier bloß Messenien befreyen wollten, die benachbarten Provinzen sie nichts angingen.*“

- Διαπίστωση πως οι Μεσσήνιοι ενδιαφέρονται μόνο για την απελευθέρωση της Μεσσηνίας και καθόλου για τις υπόλοιπες γειτονικές περιοχές.

Σελ: 105 ... *Türkische Knaben, die die Griechen nicht dem Tode geopfert, ... , das letzte Todesstöhnen eines bejammernswürdigen Opfers.*

- Αναφορά στις βιαιοπραγίες των Ελλήνων απέναντι στον άμαχο, τουρκικό λαό, όπως για παράδειγμα βρισιές και κακοποιήσεις Τούρκων αγοριών ή ατιμώσεις νεαρών Τουρκάλων και διαπομπεύσεις.

Σελ: 106 ... , *ging er, seinem Nationalcharakter getreu, stolz und mit vollem Bewußtseyn seiner Würde einher.*

- Εγκώμιο στο χαρακτήρα, την αξιοπρέπεια και την περηφάνεια του Ομάρ.

Σελ: 108 ... *Zu den türkischen Häusern geht man durch einen von Steinmauer umgebenen Hof, ... , wenn nicht im Sommer die Sonnenhitze das sorgfältige Verschließen nothwendig macht.*

- Περιγραφή μιας τουρκικής κατοικίας. Ένας ψηλός πέτρινος τοίχος περιβάλλει την αυλή του σπιτιού, από την οποία μια σκάλα οδηγεί στον πρώτο όροφο. Ο κάτω χώρος είναι ως επί τω πλείστον ακατοίκητος και αποτελείται από θόλους, που χρησιμεύουν για την αποθήκευση προμηθειών. Εκεί βρίσκονται και μεγάλα πήλινα αγγεία, που μέσω του διάτρητου πατώματος διοχετεύουν με δροσιά τον όροφο που κατοικείται. Στους τοίχους των δωματίων γύρω – γύρω υπάρχουν χτιστοί καναπέδες σκεπασμένοι με χαλιά και μαξιλάρια. Στους τοίχους υπάρχουν ξυλόγλυπτα ντουλάπια, ενώ συχνά και τα ταβάνια φέρουν ξυλόγλυπτα διακοσμήματα. Γυάλινα τζάμια στα παράθυρα σπάνια βρίσκει κανείς στα σπίτια της μεσαίας τάξης. Στα περισσότερα παράθυρα υπάρχουν ρολά εσωτερικά και παντζούρια εξωτερικά, ενώ συνήθως είναι και τα δύο ανοιχτά εκτός από το καλοκαίρι που κλείνουν λόγω ζέστης.

Σελ: 109 ... *,flatterte auf einer hohen Stange die griechische Fahne. ... , bilden die Insigne.*

- Περιγραφή της ελληνικής σημαίας. Στο εσωτερό ένας φοίνικας υψώνεται μέσα από τις φλόγες, μια άγκυρα, στην οποία έχει τυλιχτεί ένα φίδι και διάφορες ρήσεις.

Σελ: 109 ... *Zwey Mainotten standen daneben als Wache. ... ; auf dem Kopfe kleine rothe Kappen, mit blauem Büschel.*

- Περιγραφή της ενδυμασίας των Μανιατών. Κοντά χρωματιστά πανωφόρια, των οποίων τα μανίκια κάλυπταν μόνο τα μπράτσα τους. Του μηρούς κάλυπταν φαρδιά πράσινα πανιά, σε σχήμα γυναικείας φούστας, που έδεναν ανάμεσα στα γόνατά τους. Άσπρες υφασμάτινες κάλτσες με κόκκινες ρίγες έντυναν τα πόδια

από πάνω μέχρι τον αστράγαλο. Στο ζωνάρι, όπου υπήρχαν δύο μικρές κόκκινες θήκες για σφαίρες, είχαν τα μαχαίρια και τα πιστόλια τους. Στο κεφάλι φορούσαν κόκκινους σκούφους με μπλε φούντα.

Σελ: 112 ... *Unter den übrigen bedeutenden, ... saß ein blonder dänischer Jüngling, genannt der rothe Franke, ... , der Zeuge ward seiner kühnen Thaten.*

- Αναφορά σε έναν Δανό φιλλέληνα.
- Απαρίθμηση των αρετών του.
 - Γενναιότητα στη μάχη.
 - Ανθρωπιά και μεγαλοψυχία απέναντι στον εχθρό.
 - Αγαπητός και τιμημένος από τους Έλληνες.

Σελ: 113 ... *Aus dem türkischen Jünglinge war aber sehr wenig herauszubringen, ... , und seiner nächsten Umgebung sie zu verbergen gesucht hatte.*

- Εξύμνιση της πίστης του Ομάρ στην πατρίδα του, αφού δεν προδίδει τίποτα από όσα ενδιαφέρονται να μάθουν οι Έλληνες.

Σελ: 114 – 115 ... *ihrer Habsucht und Geldbegierde nicht minder wichtig, als der Kriegszustand benachbarter Festungen.*

- Παρουσίαση των Ελλήνων ως άπληστων για χρήματα και χρυσό. Τους είναι εξίσου σημαντικά με τις υπόλοιπες πληροφορίες για την κατάσταση των οχυρών άλλων πόλεων όπως η Μεθώνη.

Σελ: 116 ... *Die greuelvollsten Qualen, je von deinem Volke ersonnen, ... sogleich uns das Kästchen öffnest!*

- Έμφαση στη σκληρότητα των Ελλήνων μέσω της επησήμενσης ότι τα βασανιστήρια που πέρασαν οι Έλληνες από τους Τούρκους θα χωριούν μπροστά στα μαρτύρια που περιμένουν τον Ομάρ.

Σελ: 116 ... *Hunde ...*

- Αναφορά των Ελλήνων στους Τούρκους ως σκυλιά.

Σελ: 121 – 122 ... *Der allgemeine Zorn löste sich endlich in die grausamsten Handlungen gegen den Rest der türkischen Gefangenen, Slaven und Slavinnen.*

- Επισήμενση του ξεσπάσματος του θυμού των Ελλήνων πάνω στους Τούρκους φυλακισμένους, σκλάβους και σκλάβες.

Σελ: 125 ... *den Fluch aus gegen Gott, ... , das nicht anerkenne Mahom als wahren Propheten.*

- Κατάρα του Τούρκου προς τους Έλληνες.

Σελ: 136 ... *Nicht stehst du hier als Richter unserer Thaten, Folgen undenkbarer Tyranny deines Volkes! ... Nicht wirst du deiner Strafe enteilen!*

- Απεικόνιση των βιαιοπραγιών των Ελλήνων στον τουρκικό πληθυσμό ως συνέπεια των πράξεων των Τούρκων, της *αδιανόητης τυραννίας τους* όλα αυτά τα χρόνια.

Σελ: 137 ... , *der einst die Knospe der Bruderliebe keimen ließ in deiner und meiner Brust.*

- Έμφαση στην ύπαρξη φιλίας και αδελφικής αγάπης ανάμεσα σε Τούρκο κι Έλληνα.

Graf Branzka

(Ο βαρώνος Μπράντσκα)

Wilhelmine von Alben

Λειψία 1829

Βιογραφικό της Wilhelmine von Alben: Έζησε το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα. Δεν γνωρίζουμε τίποτα για τις χρονολογίες γέννησης και θανάτου της, καθώς και κανένα στοιχείο για τη ζωή της. Έργα της: *Elise von Erlen 1827*, *Graf Branzka 1829*, *Die nordische Rose 1823* και *Die Nebenbuhler 1838*.¹⁷⁹

Περίληψη

Φθινόπωρο του 1820 και στο Βουκουρέστι μια μυστική συνάντηση λαμβάνει χώρα ανάμεσα στον πρίγκιπα Γκούτσι και τρεις νέους, τον Θεόδωρο, τον Παδοκλή Μαυροκορδάτο και τον Γιόζεφ φον Μπράντσκα Βάρασντιν, με θέμα τον επικείμενο αγώνα για λευτεριά. Ο Παδοκλής πρόκειται να αραβωνιαστεί την Λαρύστα, κόρη ενός επιφανούς συγγενή του πρίγκιπα στην Ανδριανούπολη κι ο Γιόζεφ θα τον συνοδέψει σ' αυτό το ταξίδι, στο οποίο θα μεταφέρουν και πολύτιμα έγγραφα με πληροφορίες για σημαντικές ελληνικές οικογένειες.

Λίγες ημέρες αργότερα αναχωρούν διά θαλάσσης για την Κωνσταντινούπολη, όπου και θα μείνουν για λίγους μήνες. Ο αρραβώνας της Λαρύστας και του Παδοκλή αποτελούσε ένα πολύ σημαντικό γεγονός, μια και θα έφερνε κοντά τις δύο μεγάλες οικογένειες των Μαυροκορδάτων και των Γκούτσι.

Μια μέρα, καθώς ο Παδοκλής κι ο Γιόζεφ ιππεύουν μέσα σ' ένα δάσος, δέχονται επίθεση κι ο Παδοκλής πληγώνεται στο χέρι. Ο Παδοκλής μεταφέρεται τότε στο σπίτι του Πέρσου, ενός φτωχού Έλληνα ψαρά, όπου θα δεχτεί τις πρώτες βοήθειες και θα παραμείνει μέχρι να συνέλθει από τον πυρετό. Εκεί ένα πρωινό, κι ενώ η ακολουθία του απουσιάζει γιατί αναζητεί τον Γιόζεφ που λείπει εδώ κι ώρες για έναν περίπατο, ο

¹⁷⁹ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Ergänzungsband I, K.G.Saur Verlag, Bern 1994, σελ: 96.

Παδοκλής ειδοποιείται από την Ευφροσύνη, την κόρη του Παίρσου ότι πλησιάζουν οπλισμένοι άντρες και καλείται να την ακολουθήσει. Ο Παδοκλής που δεν ξέρει αν μπορεί να την εμπιστευτεί, αποφασίζει να μείνει και δέχεται επίθεση από δύο μασκοφορεμένους. Ακολουθεί μια σκληρή αναμέτρηση. Εν τω μεταξύ επιστρέφει και η φρουρά του, κι ο Παδοκλής ακινητοποιεί τους μασκοφόρους, διαπιστώνοντας πως ο ένας εκ των δύο είναι γυναίκα. Παρά τις όποιες αντιρήσεις, με την παρέμβαση του Μπράντσα αφήνονται ελεύθεροι οι Τούρκοι κι αυτός διηγείται στο φίλο του ότι αντάμωσε μια θεσπέσια ύπαρξη, την οποία ερωτεύτηκε στη στιγμή. Οι δυο μασκοφόροι ήταν η Τουρκάλα Ζαΐντα και ο Νουραντίν, ο κουινιάδος της, που είχε επίσης ερωτευτεί τη Λαρύστα κι επιθυμούσε να βγάλει από τη μέση τον Μαυροκορδάτο. Στο μεταξύ, Ο Γιόζεφ κι ο Παδοκλής εγκαταλείπουν το σπίτι του Παίρσου και ξεκινούν για την Ανδριανούπολη, ενώ η Ευφροσύνη είναι θλιμμένη αφού αγαπά τον Παδοκλή.

Στην Ανδριανούπολη τώρα, η Λαρύστα περιμένει να δει τον αραβωνιαστικό της μαζί με τη φίλη της Θεώνη. Όταν φτάσουν οι δύο νέοι, η Λαρύστα θα ερωτευτεί τον Γιόζεφ, νομίζοντας ότι είναι ο αραβωνιαστικός της. Όταν όμως ανακαλύπτει πως πρόκειται για τον φίλο του, είναι απαρηγόρητη όπως κι ο Γιόζεφ, αφού η γυναίκα που λατρεύει θα αραβωνιαστεί τον Παδοκλή.

Αισθήματα όμως για τον Γιόζεφ έχουν αναπτύξει κι η Θεώνη και η Ζαΐντα. Η Ζαΐντα ντύνεται φτωχικά και προσποιούμενη πως πουλά λουλούδια προσεγγίζει τη Θεώνη και της πουλά ένα στεφάνι φτιαγμένο από δηλητηριώδη άνθη. Η Θεώνη τα αγοράζει και πείθει την Λαρύστα να το φορέσει την ημέρα του αραβώνα της, όπως κι αυτή πράττει. Όμως ο Γιόζεφ, αναγνωρίζοντας τα δηλητηριώδη λουλούδια, της σώζει τη ζωή, ενώ η μικρή αδελφή της Λαρύστας, υποστηρίζει ότι αυτή έφερε το στεφάνι για να βγάλει την Θεώνη από τη δύσκολη θέση.

Στο παλάτι του Γκούτσι τώρα, μετά τον αραβώνα λαμβάνει χώρα μια μυστική συνάντηση, κατά την οποία αποφασίζεται η μυστική αναχώρηση του Γιόζεφ για την Πόλη, με σκοπό να έρθει σε επαφή με τον Πατριάρχη Γρηγόριο κι άλλους επιφανείς Έλληνες. Στο παλάτι όμως εισχωρεί κι ο Νουραντίν, που μπαίνει στο δωμάτιο της Λαρύστας και της εκφράζει τον έρωτά του, προσπαθώντας να την πείσει να τον

ακολουθήσει. Μόλις αναχωρήσει ο Νουραντίν, η Λαρύστα ειδοποιεί τους υπόλοιπους πως το παλάτι είναι περικυκλωμένο από Τούρκους, θέλοντας έτσι να εμποδίσει την αναχώρηση του Γιόζεφ μια και υπήρχε άμεσος κίνδυνος για τη ζωή του.

Στο μεταξύ, στο σπίτι του Παίρσου καταφτάνει ο Θεόδωρος, ο οποίος έχει μάθει για τον έρωτα της Ευφροσύνης για τον Μαυροκορδάτο. Όταν το επιβεβαιώνει κι από την ίδια, φεύγει ορκισμένος εκδίκηση. Μετά το νυχτερινό επεισόδιο με τον Νουραντίν, ο Γκούτσι ζητά από τον Γιόζεφ να πάρει μαζί του στην Κωνσταντινούπολη την Λαρύστα για μεγαλύτερη ασφάλεια.

Λίγο καιρό αργότερα, οι ήρωές μας βρίσκονται στη Βασιλεύουσα με τη Λαρύστα και τις αδελφές της φιλοξενούμενες του Πατριάρχη Γρηγόριου. Ο Μαυροκορδάτος, ο Μπράντσα κι ο Πατριάρχης συναντιούνται κρυφά με επιφανείς άντρες της Πόλης, συζητούν για τον ξεσηκωμό και στέλνουν τον Θεόδωρο με όλες τις πληροφορίες στον Γκούτσι στην Ανδριανούπολη. Αυτός όμως, γεμάτος μίσος για τον Μαυροκορδάτο, προδίδει τους συμπατριώτες του στους Τούρκους, κι ο σουλτάνος διατάζει αντίποινα για τους Έλληνες της Πόλης. Θύμα του τουρκικού όχλου ο Γρηγόριος, που βρίσκει φρικτό θάνατος στα χέρια των Τούρκων. Την ίδια μοίρα θα είχε κι ο Μαυροκορδάτος που προσπάθησε να σώσει τον Πατριάρχη, αν δεν το έσωζε ο Μπράντσα και δεν τον μετέφερε σ' ένα κοντινό σπίτι. Επρόκειτο για ένα τουρκικό σπίτι, όπου εκεί βρισκόταν η Ζαΐντα, που επιχείρησε να τον κάνει να αλλάξει πλευρά και του έσπειρε υποψίες για τον φίλο του και τη Λαρύστα. Ο Νουραντίν, που και αυτός βρίσκεται στην Πόλη για χάρη της Λαρύστας, πληροφορείται από τους υπηρέτες του την παρουσία του Μαυροκορδάτου και πηγαίνει στα διαμερίσματα της Ζαΐντας, όπου μονομαχούν. Μετά από εκκλήσεις της Ζαΐντας ο Νουραντίν λέει στο Μαυροκορδάτο ότι τον αφήνει να φύγει από το παλάτι, όπως στο παρελθόν είχε κάνει κι εκείνος κι ότι την επόμενη φορά που θα συναντηθούν κανένας τους δεν θα χρωστάει τίποτα στον άλλο. Ο Μαυροκορδάτος, έξαλλος από θυμό, αρνείται την πρόταση του Νουραντίν και συνεχίζει να μονομαχεί, όταν στο παλάτι εισέρχεται ελληνικό πλήθος μαζί με τον Παίρσο, που επίσης βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη μετά από επιθυμία της κόρης του, και παίρνουν μαζί τους τον Μαυροκορδάτο.

Ο Μπράντσα συνοδεύει την Λαρύστα και τα κορίτσια πίσω στην Ανδριανούπολη, όπου θα είναι πιο ασφαλείς, όμως καθ' οδόν συναντούν τον Υψηλάντη κι αποφασίζουν να μείνουν για λίγο καιρό στο Δοφάνι. Ο Μαυροκορδάτος αναχωρεί λίγο αργότερα για την Ανδριανούπολη κι όταν φτάνει, ο Γκούτσι του ανακοινώνει ότι η Λαρύστα δεν έχει ακόμη καταφτάσει. Και οι δυο τους φοβούνται πιθανή ανάμειξη του Νουραντίν. Ο Μαυροκορδάτος βγαίνει προς αναζήτηση της Λαρύστας και συναντά τον Παίρσο που τον οδηγεί στη καλύβα του, όπου βρίσκεται και η Ευφροσύνη. Εκεί τον βρίσκει ο αγγελιοφόρος του Γκούτσι που έχει λάβει μήνυμα από τον Υψηλάντη και πληροφορείται την άφιξη της Λαρύστας στο Δοφάνι. Έτσι, κι ο Μαυροκορδάτος ξεκινά για εκεί.

Στο μεταξύ, ο Νουραντίν ετοιμάζει την απαγωγή της Λαρύστας στο Δοφάνι με τη βοήθεια κουρσάρων. Όμως η Ευφροσύνη ακούει από τους ίδιους τους κουρσάρους το σχέδιο που καστρώνουν, αφού τους φιλοξενεί στην καλύβα της που της έχουν ζητήσει την άδεια να ξεκουραστούν. Με κίνδυνο τη ζωή της ειδοποιεί την Λαρύστα στο Δοφάνι. Η Ζαΐντα στο μεσοδιάστημα έχει επισκεφτεί την Λαρύστα και της έχει εμπιστευτεί το γιο της που κινδυνεύει από τον σουλτάνο.

Στο κάστρο τώρα βρίσκονται κι ο Μπράντσα κι ο Μαυροκορδάτος, οι οποίοι αποφασίζουν τη φυγάδευση της Λαρύστας και των παιδιών στο κοντινότερο μοναστήρι, ενώ οι ίδιοι θα μείνουν να υπερασπιστούν το κάστρο. Το σχέδιο ευτυχώς στέφεται με επιτυχία κι η Λαρύστα με τα παιδιά βρίσκονται ασφαλείς στο μοναστήρι με τη συνοδεία του Γιαρονάκι. Ο Νουραντίν γίνεται έξαλλος από το θυμό του κι ετοιμάζει νέο σχέδιο. Οι σχέσεις των δύο αντρών εξακολουθούν να είναι πολύ κακή, αφού ο πρίγκιπας Γκούτσι επιμένει στο γάμο ανάμεσα στην Λαρύστα και τον Μαυροκορδάτο. Μια νέα επίθεση του Νουραντίν στο μοναστήρι για να αρπάξει την Λαρύστα θα έχει τραγική κατάληξη, αφού θα πεθάνει η Λαρύστα, προκαλώντας μεγάλο πόνο σε όλους. Πριν κλείσει τα μάτια της, εμπιστεύεται τον μικρό Νταγκάν, που στο μεταξύ έχει βαφτιστεί χριστιανός στον Μπράντσα. Η Λαρύστα θάβεται στο μοναστήρι, ενώ ο Παδοκλής είναι απαρηγόρητος που δεν την πρόλαβε ζωντανή. Απαραηγόρητος όμως είναι κι ο Νουραντίν που νιώθει υπεύθυνος για το θάνατό της κι επιχειρεί να αυτοκτονήσει. Τον εμποδίζουν ο Παδοκλής κι ο Μπράντσα, αλλά τραυματίζεται σοβαρά και τον περιθάλλπουν οι καλόγριες.

Ο Μαυροκορδάτος φεύγει για να συναντήσει το λόχο του Υψηλάντη. Εκεί μακριά από όλα συνειδητοποιεί ότι ποτέ δεν είχε πραγματικά αγαπήσει την Λαρύστα, ενώ θυμάται πάλι την πρώτη μεγάλη του αγάπη την Μαρία, αδελφή του Μπράντσα. Έρχεται σε επαφή μαζί της και κανονίζουν να μεταβεί αυτή στην Ανδιανούπολη, για να γίνει ο γάμος. Ενώ βρίσκεται καθ' οδόν για Ανδριανούπολη, ο πατέρας του Παδοκλή που φιλοξενείται από τον πατέρα της Λαρύστας εξαιτίας των ταραχών στην Πόλη, δέχεται την επίσκεψη της Γκιούλα που του αποκαλύπτει ένα τρομερό μυστικό. Αυτός πέφτει βαριά άρρωστος και κοντά του προστρέχουν τόσο ο Παδοκλής όσο κι ο Μπράντσα. Ο γέρος Μαυροκορδάτος όμως λίγο πριν ξεψυχήσει, προσφέρει τον τελευταίο εναγκαλιασμό στον Μπράντσα κι όχι στον Παδοκλή, γεγονός που εξοργίζει ακόμη περισσότερο τον Παδοκλή που πιστεύει πως ο Μπράντσα του στερεί για άλλη μια φορά ό,τι θεωρεί δικό του.

Η μέρα άφιξης της Μαρίας έχει ήδη φτάσει. Όλα είναι έτοιμα για την υποδοχή της νύφης. Εκεί βρίσκονται και οι δύο παλιοί φίλοι. Φτάνει η Μαρία, μαζί της όμως εμφανίζεται και η γριά Γκιούλα, η οποία λέει ότι δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί αυτός ο γάμος, αποκαλύπτοντας ένα τρομερό μυστικό. Ο Παδοκλής δεν είναι ο γιος του Μαυροκορδάτου, αλλά ο πρίγκιπας Μπράντσα και κατά συνέπεια και αδελφός της Μαρίας. Η Γκιούλα είχε αλλάξει τα βρέφη όταν ήταν ακόμη λίγων ημερών, μια και αυτή τότε ήταν υπηρέτρια της κυράς Μαυροκορδάτου που ήταν άρρωστη και το μωρό της ασθενικό. Ο γέρος Μπράντσα δέχεται και τους δυο για γιους του, που έχουν μείνει άφωνοι.

Εν τω μεταξύ, ο Νουραντίν έχει χάσει την εύνοια του σουλτάνου, που έχει στείλει Γενισάρους να τον συλλάβουν νεκρό ή ζωντανό. Αυτοί απειλούν να κάψουν το μοναστήρι, αλλά ο Νουραντίν παραδίδεται με τον όρο να αφήσουν άθικτο το μοναστήρι. Πραγματικά έτσι γίνεται. Ο Μπράντσα κι ο Παδοκλής, που πληροφορούνται το γεγονός θεωρούν ατιμωτική τη σύλληψη για τον Νουραντίν και τον ελευθερώνουν. Αυτός, που δεν θέλει πια να ζει, πολεμά κατά των Ελλήνων, επιζητώντας το θάνατο που του αξίζει και σύντομα χάνει τη ζωή του σε μια μάχη. Την ίδια μοίρα θα έχει κι ο Παδοκλής που θα πεθάνει από τα χέρια των Τούρκων του Νουραντίν, που ζητούσαν εκδίκηση για το

θάνατο του αρχηγού τους. Μόνο ο Μπράντσκο θα ζήσει και θα πάρει μέρος σε όλες τις μάχες και τις νίκες της πατρίδας του της Ελλάδας.

Σχόλια

1^ο Μέρος

Σελ: 3 ... , *“glaubt es mir, ... , der Augenblick zu unserer und zu Griechenlands glücklicher Befreiung ist noch nicht da!*

- Αναφορά στην απελευθέρωση των παραδουνάβιων περιοχών και της Ελλάδας, της οποίας η ώρα δεν έχει ακόμη έρθει.

Σελ: 5 ... *Ihr aber, Ihr seyd die Glücklichen, ... sie dürfte wohl die jugendliche Stirn eines edlen Fürstensonnes aus Griechenlands Mitte schmücken!*“

- Έκφραση της πεποίθησης ότι το πολίτευμα του νέου ελληνικού κράτους θα πρέπει να είναι η βασιλεία.
- Επισημάνση πως το νέο ελληνικό βασίλειο θα πρέπει να έχει βασιλιά ένα πριγκιπόπουλο από την Ελλάδα.
- Χαρακτηρισμός αυτών που θα συμβάλουν στον αγώνα για τη λευτεριά της Ελλάδας ως *μακάριων*.

Σελ: 6 ... , *das freie Griechenland wird einst seinen Beherscher unter den edlen Söhnen des Landes wählen! Das Volk wird auf sie blicken, dann gilt es Thaten, Thaten!*

- Αναφορά στη δημοκρατική πρακτική του εκλέγειν που θα βρει εφαρμογή στην ελεύθερη Ελλάδα για την επιλογή του κυβερνήτη.

Σελ: 8 ... *unter den herabgekommenen Nachfolgern jener großen Vorfahren ... ; es sind wichtige Pläne für die Zukunft!*

- Μνεία στους μεγάλους προγόνους των Ελλήνων.
- Αναφορά στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριο.
- Αναφορά στο Μαυροκορδάτο και τον Καλλιμάχη. Εδώ προφανώς εννοεί τον Σκαρλάτο Καλλιμάχη, πρίγκιπα της Βλαχίας το 1821, από τη μεγάλη φαναριώτικη οικογένεια Καλλιμάχη που έδωσε πολλούς πρίγκιπες στη Μολδαβία.

Σελ: 9 ... , *und das große Werk, das sich bereitet, wird einst desto sicherer gelingen!*

- Αναφορά στην προετοιμασία του απελευθερωτικού αγώνα με την φράση *το μεγάλο έργο*.

Σελ: 10 – 11 ... *Sie waren schnell bekannt worden, ... , was klein ist kann groß werden!*“

- Αναφορά στην απελευθέρωση της Ελλάδας.
- Αποτύπωση της ολοκληρωτικής αφοσίωσης των Ελλήνων στην πατρίδα τους.
- Επισήμανση πως δύναμη της Ελλάδας αποτελεί η ικανότητά της να *εξυψώνει τα μικρά σε μεγάλα*.

Σελ: 12 ... *„das also ist das Land meiner Sehnsucht, ... , das Land der Helden und Götter!“*

- Παρουσίαση της Ελλάδας ως *η χώρα του πόθου κα των ονείρων, η χώρα των ηρώων και των θεών, το λίκνο του ανθρώπινου γένους*.

Σελ: 12 ... *Du warst einst groß, schön bist du wohl noch, ... , doch heute möchte ich nur jubeln. Daß wir da sind.“*

- Αναφορά στο μεγάλο ελληνικό παρελθόν, τα σημερινά δεσμά, τους απογόνους του παλιού γένους των ηρώων.
- Αναφορά στην αφύπνιση του ελληνικού πνεύματος και την προσμονή πράξεων αγωνιστικών.

Σελ: 17 ... , *daß Beide nicht dasselbe Vaterland haben konnten; ...*

- Μνεία σε φιλέλληνα.

Σελ: 18 ... , *zu welcher aus einem goldenen Gefäß kostbares Rauchwerk ausduftete, ...*

- Αναφορά στη χρήση λιβανιού από τους Έλληνες.

Σελ: 23 ... *„Aus meines Vaters eigenen Händen will ich das Schwerdt zum Kampf empfangen, ... rief dieser begeistert und empfang es blitzenden Augen.*

- Χαρακτηρισμός της ελληνικής υπόθεσης ως *καλής υπόθεσης*.

Σελ: 33 ... , *diesen berüchtigsten Sitz grausamer Politik und heimlicher Ränke, ...*

- Απόδοση του χαρακτηρισμού *φρικιαστική* για την πολιτική που ακολουθούσε η Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σελ: 35 ... *„O wie freue ich mich auf den wilden Pomp des Morgenlandes, der über die Trümmern einer schönen Vorzeit stolz empor ragt und sich noch großartig offenbart! ..., in deren Laufe sie jedoch den ehrwürdigen Patriarchen Gregorius kennen lernten, ...*

- Μνεία στο ένδοξο ελληνικό παρελθόν, τους Έλληνες ποιητές και ήρωες, στα μεγάλα έργα τους και τον Μαυροκορδάτο.
- Αναφορά στον Πατριάρχη Γρηγόριο.

Σελ: 38 – 39 ... *„als etwa den unbeschreiblichen Eindruck, den Griechenland auf mich macht, die Größe ferner Jahrhunderte weht uns hier an! ... , deine Ketten zerreißen zu helfen!*

- Αναφορά στο αρχαίο μεγαλείο της Ελλάδας, τον σημερινό καυμένο και τλαιπωρημένο ελληνικό λαό και τις αλυσίδες της σκλαβιάς.
- Παρουσίαση της Ελλάδας ως υψηλό πρότυπο.

Σελ: 39 – 40 ... *„Ja,“ sprach der Andere ... „das Große bereitet sich im Stillen, bei der ersten Gelegenheit rührt sich alles und schüttelt seine Fesseln ... Sage, ist nicht Alles wohl berechnet?“ „Freilich wohl!“ entgegnete der Graf, ...*

- Αναφορά στην μυστική προετοιμασία του Μεγάλου Αγώνα.
- Χρησιμοποίηση ενός κοινωνικού γεγονότος όπως ο αρραβώνας ως πρόφαση για τις μυστικές συναντήσεις των Ελλήνων πριγκίπων.

Σελ: 40 – 41 ... *Die Fürsten Maurokordatos und Guzzi stehen an der Spitze mächtiger Partheien, ... ich gab mein Wort!*

- Επισήμανση της ύπαρξης κομμάτων (ομάδων) που ελέγχονται από διαφορετικούς αρχηγούς.
- Υπογράμμιση της αναγκαιότητας να μην ξεσπάσει διχόνοια ανάμεσα στους Έλληνες, όταν έρθει η ώρα για πράξεις, η ώρα του ξεσηκωμού δηλαδή.

Σελ: 54 – 55 ... *, Herr, wenn sie Dich fangen, die Unmenschen, sie werden Dich mißhandeln, ... , lieber tödte mich auf der Stelle, oder folge mir!*

- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *υπανθρώπων*.
- Αναφορά στα φρικτά βασανιστήρια και τις κακοποιήσεις που υπομένει όποιος πέσει στα χέρια των Τούρκων.

Σελ: 56 ... *, bald bekreuzte sie ihn im Stillen und rief den Namen der Mutter Gottes ... , vom Halse und warf die Schnur um den seinen.*

- Επίκληση στην Παναγία για προστασία.
- Αναφορά στο μυστήριο της βαφτίσεως και το σταυρό.

Σελ: 59 ... „Deshalb noch nicht, elender Türke!“ rief stolz der Graf, lerne edle Griechen besser kennen!

- Παρουσίαση των Ελλήνων ως ευγενών σε αντιδιαστολή με τους ποταπούς Τούρκους.

Σελ: 59 – 60 ... *uns liegt nichts am Tode Einzelner; ...*

- Διαπίστωση πως τους Έλληνες δεν ενδιαφέρει ο θάνατος μεμονωμένων Τούρκων.

Σελ: 60 – 61 ... , *daß man einige Türken zurückbehalten hatte, ... , aus Rache heimliche Gräuelszenen an den Türken verübten.*

- Έκφραση του φόβου για αντίποινα των Ελλήνων προς τους Τούρκους.
- Επισήμανση πως μια τέτοια συμπεριφορά ανάλογη αυτής των Τούρκων καταπιεστών τους θα κατέστηνε τους Έλληνες άξιους της σκλαβιάς.
- Διαπίστωση ότι ο ελληνικός λαός έχει πέσει πολύ χαμηλά.
- Αναφορά στις φήμες σχετικά με την εκδικητικότητα των Ελλήνων πάνω στους Τούρκους.

Σελ: 62 – 63 ... , *wo überall Spuren an eine große Vergangenheit erinnern und an die ungewisse Zukunft mahnen, als flehe sie uns um Thaten an.*

- Αναφορά στα ίχνη της αρχαίας Ελλάδας που υπάρχουν παντού θυμίζοντας το μεγάλο παρελθόν και προειδοποιώντας για ένα ανασφαλές μέλλον που μας ικετεύει να δράσουμε.

Σελ: 64 ... *und den Charadsch noch nicht bezahlt haben konnte, ...*

- Αναφορά στο φόρο του χαρατσιού.

Σελ: 67 ... , „*erzähle uns lieber, wie es sonst herrlich und anders hier gewesen ist, ... , „ach nur nicht so viel arbeiten!“*

- Μνεία στους θεούς των αρχαίων, τα μαντεία και την Τροία.

Σελ: 70 ... , *dachten unsere großen Vorfahren sich ihn auch, ...*

- Μνεία στους μεγάλους προγόνους των Ελλήνων.

Σελ: 71 ... *Griechenlands Töchter sind schön!“*

- Εγκωμιαστικός σχολιασμός της ομορφιάς των Ελληνίδων.

Σελ: 77 ... , *in diesem Lande für Frauen unerhörte Freiheit verschafft und beschützt.*“

- Επισήμανση της έλλειψης ελευθερίας για τις γυναίκες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κι ιδιαίτερα για τις Τουρκάλες.

Σελ: 83 ... , *als ich sie in Stambuls Straßen gesehen hatte und unwillkürlich mit den vormaligen Halbgöttern des alten Griechenlands verglich.*

- Αναφορά στους ημίθεους της αρχαίας Ελλάδας.

Σελ: 94 ... *Von diesem Verein hängt mehr ab, als das kurze Glück eines flüchtigen Menschenleben ... , und das kannst Du nur seyn.*

- Έμφαση στη διαπίστωση πως η ευτυχία μίας μόνο ανθρώπινης ζωής έχει ελάχιστη σημασία σε σχέση με την τύχη της πατρίδας.

Σελ: 94 ... , *schon sieht das gedrückte Volk hoffend auf ihn, ... , ist es einmal frei, früh oder spät!*

- Έκφραση των ελπίδων ενός καταπιεσμένου λαού για ελευθερία, ο οποίος θα δεχτεί για κυβερνήτη μόνο έναν Έλληνα πρίγκιπα.

Σελ: 101 ... *ja ich glaube beinah, „ lächelte sie, „es haben sich ein Paar Götter vom alten Olymp auf den Weg gemacht zu uns, ...*

- Αναφορά στους ολύμπιους θεούς.

Σελ: 103 ... *Dieser alte griechische Nationaltanz ...*

- Αναφορά σε αρχαιοελληνικό χορό.

Σελ: 105 ... *„Auch der edle Fremdling, ... , findet hier im Lorbeer schon im Voraus seinen Lohn!“*

- Έμμεση αναφορά στο δύσκολο αγώνα των Ελλήνων.
- Αναγνώριση της σπουδαιότητας της συμμετοχής των φιλελλήνων σ' αυτόν τον αγώνα.

Σελ: 111 ... *„Griechenland war unsere Wiege, ... setzte sie leise hinzu.*

- Έμμεση αναφορά στην υποχρέωση, το χρέος που έχουν οι Ευρωπαίοι προς τους Έλληνες, την πατρίδα τους, που αποτέλεσε το λίκνο του πολιτισμού.

Σελ: 114 ... *Nach einigen Tagen langte der Patriarch Gregorius von Constantinope unter dem Vorwande kirchlicher Angelegenheiten in Adrianopel an ... im hohen Rathe der Fürsten haben.*

- Μνεία στον Πατριάρχη Γρηγόριο και τη συμμετοχή του στον αγώνα.

Σελ: 114 – 115 ... *Doch jetzt und schon lange duldeten die Osmanen keine Glocken mehr in den Kirchen der unterdrückten Griechen, ... , verspottet oder wohl gar mißhandelt zu werden.*

- Επίσημανση της καταπίεσης των χριστιανών από τους μωαμεθανούς που τους απαγόρευαν ακόμη και να χτυπούν τις καμπάνες των εκκλησιών τους.
- Αναφορά στις κοροϊδίες και τους βασανισμούς των χριστιανών από τους Τούρκους.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *βαρβάρους καταπιεστές*.

Σελ: 118 ... *sie hatten immer Spione zur Hand, zu welchen nicht selten selbst Griechen sich hergaben, ... , und nur Einzelne ragen in seiner ganzen Glorie aus der Menge hervor.*

- Διαπίστωση πως όλοι οι Έλληνες δεν διέθεταν τις αρχαίες αρετές κι αρκετοί διακρίνονταν από ποταπά πάθη κι ενεργούσαν ως σπιούνιοι των Τούρκων. Εξαίρεση αποτελούσαν μόνο οι άνθρωποι που έφεραν την αρχαία δόξα.

Σελ: 164 ... , *es wird auch eine Larysta begeistern und schöner ist es dann, für das Vaterland zu kämpfen und – für sie!*“

- Εξύμνιση του μεγαλείου να πολεμά κανείς για την πατρίδα και για εκείνη που αγαπά.

Σελ: 165 ... , *welche die Nachricht bestätigten, ... , es aber aus Klugheit verheimlichte.*

- Αναφορά στις ταραχές στη Βλαχία.

Σελ: 165 ... , *daß die Unruhen in den entfernten Provinzen immer mehr um sich griffen ... und in Morea freudig aufgenommen wurde.*

- Επίσημανση της εξάπλωσης των ταραχών σε άλλες επαρχίες πέρα της Βλαχίας.
- Μνεία στον Δημήτριο Υψηλάντη, την άφιξή του στο Μοριά και τη θερμή υποδοχή που του επιφύλασσαν.

Σελ: 166 ... *Jetzt ist es auch für uns Zeit, loszubrechen! ... und vor allen Dingen müssen wir uns jetzt gemeinschaftlich berathen.*

- Διαπίστωση ότι η έφτασε η ώρα του ξεσηκωμού και στην Ελλάδα.

- Αναφορά στη ύπαρξη συνδέσμων σε πολλές περιοχές όπως στην Αθήνα, τον Μοριά, την Πόλη.
- Έκφραση της ανάγκης για συνοχή και σύμπνοια των Ελλήνων.

Σελ: 169 ... *Da waren die Musen in ihrer Mitte, ... , so wie in dem einfachen Kreuzritter an seiner Seite, Graf Branzka.*

- Αναφορά στις μούσες, τον Απόλλωνα, τις Μαινάδες, τις Χάριτες και τις Μοίρες.

Σελ: 177 ... *„unsere Sache geht gut, ... o die Türken müssen untergehen! und sie werden!“*

- Αναφορά στον Αλέξανδρο Υψηλάντη.
- Μνεία στον ελληνικό ξεσηκωμό.
- Επισήμανση της θετικής έκβασης της ελληνικής υπόθεσης.

Σελ: 199 ... *„Gott wird richten zwischen Euch und uns!“*

- Πεποίθηση πως ο Θεός αποφασίζει και θα ρυθμίσει τις σχέσεις των Ελλήνων και των Τούρκων, υπονοώντας τη έκβαση του αγώνα προς όφελος των Ελλήνων.

Σελ: 204 ... *wenn er schon osmanische Fesseln trüge ...*

- Αναφορά στα οθωμανικά δεσμά.

Σελ: 211 – 213 ... *Man hatte den kühnen Plan gemacht und mit Begeisterung ergriffen, ..., ja für Eins hundert andere aus Asien rufen konnte.*

- Μνεία στον Αλέξανδρο Υψηλάντη και τον Ιερό Λόχο.
- Αναφορά βιογραφικών στοιχείων του Υψηλάντη.
- Επισήμανση του σχεδίου άλωσης της Πόλης από τους Έλληνες.
- Υπογράμμιση της πίστης των Ελλήνων να αναμένουν βοήθεια από τη Ρωσία.

2^ο Μέρος

Σελ: 4 ... *Auch Alexander Ypsilanti sandte ihm zuweilen Boten ... , ja welchen er seine Vertrauten wählte;*

- Αναφορά στον Αλέξανδρο Υψηλάντη.

Σελ: 9 ... *Gemeinschaft mit den Griechen war jetzt Schmach und Hochverrath zugleich.*

- Επισήμανση πως τη συγκεκριμένη στιγμή οι διαπροσωπικές σχέσεις των Τούρκων με Έλληνες αποτελούσαν προδοσία για τους Τούρκους.

Σελ: 10 ... *Er hatte den Fürsten unterwegs getroffen und brachte Nachricht von ihm ... , kühne gewagte Thaten zu vollbringen.*

- Μνεία στον Αλέξανδρο Υψηλάντη και το θάρρος του.

Σελ: 14 ... , *um Dich mit Ypsilanti zum großen Angriff zu vereiningen.!*

- Αναφορά στον Υψηλάντη και τη μεγάλη επίθεση που προφανώς θα σηματοδοτήσει την έναρξη της Επανάστασης.

Σελ: 15 ... *Fort nach dem Theile der Stadt, den man Pera nennt, wo die christlichen Gesandten und Präsidenten wohnen.*

- Αναφορά στην περιοχή Πέρα της Κωνσταντινούπολης, όπου κατοικούσαν πολλοί ξένοι, δηλαδή χριστιανοί διπλωμάτες και πρόεδροι.

Σελ: 16 ... *Freiheit ist ein leerer Name! ... , darum trage lieber Deine gewohnten alten Ketten.“*

- Θλιβερή διαπίστωση πως η απελευθέρωση της Ελλάδας θα φέρει έναν πρίγκιπα στην εξουσία, ο οποίος θα φέρει έναν άλλο ζυγό υποδούλωσης για τους Έλληνες.

Σελ: 16 – 17 ... *Er war genug in die politischen Verhältnisse eingeweiht, ... , wo er immer gehalten wird.*

- Αναφορά στην αρχικά εχθρική στάση της Μ. Βρετανίας ως προς την Ελλάδα και την απελευθέρωσή της, καθώς και στο ρόλο της ως *σπιούνος* της Πύλης.

Σελ: 18 – 19 ... *Theodoro hatte sich nicht geirrt; schnell geht die Rache der Türken. ... und das grenzenloseste Entsetzen bemächtigte sich Aller.*

- Αναφορά στην ταχεία εκδήλωση της εκδίκησης των Τούρκων με την εκδήλωση αγριοτήτων εις βάρος του ελληνικού στοιχείου, όπως η βεβήλωση εκκλησιών και οι κακοποιήσεις ανθρώπων

Σελ: 20 – 21 ... *„Alles, alles ist verloren und das Vaterland geht vollends unter mit dem Volke!“*

- Έκφραση του φόβου πως όλα χαθήκανε πια για την Ελλάδα όσον αφορά στον αγώνα, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι μαζί θα εξαφανιστεί κι ο ελληνικός λαός.

Σελ: 21 ... *Tyrannen* ...

- Αναφορά στους Τούρκους ως *τυράννους*.

Σελ: 22 ... „*O ich glaube es, ..., nichts heilig, was uns angehört; ...*

- Επισήμανση της παντελούς έλλειψης σεβασμού από τους Τούρκους προς τη χριστιανική πίστη.

Σελ: 32 ... *Der Patriarch schüttelte ungläubig das Haupt; ... , daß man heute noch mehr Zierden an den Kirchthüren erblicken dürfte.*

- Έμφαση στη βαρβαρότητα των Τούρκων απέναντι στους ιερείς.

Σελ: 34 ... „*mein Eilbote ist von Petersburg zurück und – jede Unterstützung abgeschlagen – man läßt uns untergehen!*

- Υπογράμμιση της στάσης των Ρώσων που αφήνουν στη μοίρα τους τους Έλληνες και δεν τους υποστηρίζουν στον αγώνα τους.

Σελ: 34 ... „*Kampf, Kampf! Ypsilanti kann nicht fliehen, und auch nicht verzweifeln!*

- Μνεΐα στον Υψηλάντη, ο οποίος είναι ταγμένος στον αγώνα.

Σελ: 35 – 36 ... „*Ha! Grausame Osmanen! Euch zu bekriegen ist mir doppelter Beruf, mich treibt das Vaterland, ... da setzte ich meine Familie unvorsichtig der Rache aus!*

- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *φρικαλέων Τούρκων*.
- Έμφαση στη δίψα για εκδίκηση του Υψηλάντη, αφού οι Τούρκοι είχαν αποκεφαλίσει τον πατέρα του.

Σελ: 37 ... , *die sich dann noch stolzer aufrichten würden, jetzt aber schon eine immer größere Schaar um sich zu versammeln hofften, ...*

- Έκφραση της ελπίδας του Υψηλάντη όλο και περισσότεροι αγωνιστές να προστεθούν στο λόχο του.

Σελ: 37 ... „*laßt mich, Kinder, mich ruft die Pflicht!*“

- Έμφαση στην αίσθηση του καθήκοντος που δεν αφήνει περιθώρια στον Πατριάρχη να αποφύγει τον κίνδυνο που διατρέχει.

Σελ: 41 – 42 ... *Wie, ich sollte treulos fliehen und die zitternden Lämmer verlassen, ... , die durch das schon geflossene Blut lüstern gemacht nach Beute lechzen!*“

- Μνεία στο υψηλό φρόνημα του Πατριάρχη, ο οποίος έχοντας συναίσθηση των καθηκόντων του, δεν εγκαταλείπει το ποίμνιό του.
- Παρομοίωση των Τούρκων με ύαινες.

Σελ: 43 ... *Die Mußelims hatten ihn ergriffen, rissen ihn empor und die ehrwürdige Gestalt schwebte über die Menge, ... Noch seine letzten Bewegungen waren Segenzeichen.*

- Αναφορά στο μαρτυρικό θάνατο του Πατριάρχη Γρηγορίου.
- Παρουσίαση κάποιων Τούρκων να δείχνουν σεβασμό προς τον ιερωμένο, ενώ άλλοι απολύτως τίποτα.

Σελ: 46 ... *Das Bild des erwürgten Patriarchen noch vor Augen, ... , als müsse er stehen bis ans äußerste Ende der Welt.*

- Αναφορά στο στραγκαλισμό του Πατριάρχη και τα υπόλοιπα θύματα του τουρκικού όχλου.

Σελ: 49 ... *ich bin vernichtet, habe den Sieg der Hölle gesehen, ... todt ist der Patriarch! Ermordert!*“

- Αναφορά στο θάνατο του Πατριάρχη.
- Χαρακτηρισμός της επικράτησης των Τούρκων ως η *νίκη της κολάσεως*.

Σελ: 53 – 54 ... *wir sind die Glücklichen! Denn unser Volk ist zum Herrschen geboren, auf Erden ist ihm die Nacht verliehen und im Himmel Paradieseswonne!*

- Έκφραση της πεποίθησης των Τούρκων πως είναι γεννημένοι για να κυριαρχούν στη γη.

Σελ: 71 ... *Man fing wieder an, einige Kirchen einzureißen, ..., immer aufgebrachter wurden.*“

- Αναφορά στο ξέσπασμα της Επανάστασης στο Μοριά και τα νησιά του Αιγαίου.
- Υπογράμμιση της οργής και των αντιποίνων των Τούρκων εξαιτίας της γνωστοποίησης των παραπάνω πληροφοριών στην Πόλη.

Σελ: 71 – 72 ... *Der schreckliche Tod des Patriarchen hatte in seinem Hause einen unbeschreiblichen Einbruch gemacht. ... , wo solche empörende Gräuelszenen vorfielen und so grausame Thaten vollbracht wurden.*

- Αναφορά στον φρικτό θάνατο του Πατριάρχη.
- Αναφορά στο έθιμο του μοιρολογιού.
- Υπογράμμιση των φρικιαστικών πράξεων των Τούρκων ως μορφής αντιποίνων στους Έλληνες της Πόλης.

Σελ: 75 ... *Das Rusen, erzählte er, ... , der sich mir einer muthigen Schaar so weit vorgewagt hatte, ...*

- Αναφορά στον Υψηλάντη και τον γενναίο του λόχο.

Σελ: 88 ... *dort gehen alle Freuden „auf Triumph! Triumph! Der Sieg bleibt „unser!“*

- Μνεία στον ελληνικό ξεσηκωμό και τη νίκη.

Σελ: 92 ... , *daß auch dort in diesen Tagen Unruhen ausgebrochen waren.*

- Αναφορά σε ταραχές που έλαβαν χώρα και στην Ανδριανούπολη.

Σελ: 96 ... , *der immer mehr aufbrauste, je mehr der Aufruhr in den Provinzen um sich griff. ... und die mißhandelte Leiche des Patriarchen mit schwerem Gelde erkaufte hatte, ...*

- Αναφορά στις εξεγέρσεις σε διάφορες επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- Αναφορά στην φρικτή θανάτωση του Πατριάρχη και το κακοποιημένο πτώμα του.
- Επισημάνση της παντελούς έλλειψης σεβασμού των Τούρκων προς τους νεκρούς, αφού απαιτούν χρήματα ακόμη και για την παράδοση της σορού του νεκρού Πατριάρχη.

Σελ: 112 ... ,*daß sie ohngeachtet ihrer Sehnsucht nach Ypsilanti's Fahnen ... , indem sie diese beschützten.*

- Αναφορά στον Υψηλάντη.

Σελ: 113 ... *Fürst Guzzi, erzählte sie, sey jetzt nicht in Adrianopel, ... und Reichen ängstlicher denn je dort wegzukommen suchten.*

- Μνεία στον Υψηλάντη και το λόχο του, στον οποίο έχουν συγκεντρωθεί γόνοι από τις καλύτερες ελληνικές οικογένειες.
- Αναφορά στις βαρβαρότητες των Τούρκων της Πόλης και το φευγιό των πιο πλούσιων Ελλήνων.

Σελ: 113 – 114 ... *und den jungen Helden die Hände frei zu machen, ..., als zum Schutz der Damen;*

- Επισήμανση των υποχρεώσεων των ηρώων μας να συμμετέχουν στον ξεσηκωμό, οι οποίες αποτελούν βασική προτεραιότητα τη δεδομένη στιγμή.

Σελ: 119 ... , *und sah es gern, ... , oder Flüchtigen und Verdrängten eine kurze Erholung gewähren konnte.*

- Αναφορά στην πατρίδα και τους Έλληνες που ασχολούνται με την υπόθεσή της, δηλαδή την Επανάσταση.

Σελ: 127 ... *eine Wahnsinnige seyn,* ...*

- Υποσημείωση στο κείμενο με αναφορά στον τρόπο που αντιμετώπιζαν τους τρελούς στην Ελλάδα, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να ζουν και να κινούνται ελεύθεροι, ενώ μέσω του οίκτου που προκαλούσαν στους υπόλοιπους αποκτούσαν όλα όσα χρειάζονταν.

Σελ: 133 – 134 ... *„Ich sage auch nicht in solchem Schutz nur die Gewißheit, ... , für mich aufs Spiel zu setzen, läßt mich erbeben!“*

- Επισήμανση πως οι ανδρείοι άντρες πρέπει να αφιερώσουν τη ζωή τους στην πατρίδα κι όχι να τη διακινδυνεύουν για μια γυναίκα.

Σελ: 177 ... *„Spricht so Griechenlands edle Tochter,“ ... , ihrem Vaterlande ein Opfer zu bringen?*

- Αναφορά στα δεσμά της δουλείας.
- Επισήμανση του κινδύνου να ξεσπάσει διχόνοια ανάμεσα στους Έλληνες, επιδρώντας αρνητικά στην ελληνική υπόθεση.

Σελ: 186 ... *„Die Unruhen! Die Gefahr!“*

- Αναφορά στις ελληνικές εξεγέρσεις.

Σελ: 189 ... , *“ die Griechen werden immer unbändiger! Es ist, als hätte der Tod Gregorius die Flamme heller angeblasen! ... , die das Volk aufwiegen!“*

- Διαπίστωση ότι ο θάνατος του Γρηγόριου ενδυνάμωσε τους Έλληνες στον αγώνα τους κατά του Τούρκου.
- Αναφορά στην απαίτηση του Τούρκου μουφτή για ακόμη περισσότερα δεινά και θύματα για τους Έλληνες.

Σελ: 189 – 190 ... „*dieses entartete weichliche Geschlecht gleicht einer Natter mit Hundert Köpfen!*

- Παρομοίωση των Ελλήνων με *έχιδνα με χίλια κεφάλια*.

Σελ: 190 ... *denn sie erheben einmal wieder ihre Häupter so kühn und hoch, ... , könnte er sie mit einem Schlage treffen – aber so – ha!*

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό και τις εξέχουσες ελληνικές οικογένειες των Μαυροκορδάτου και Μουρούζη.
- Υπογράμμιση των φρικαλεοτήτων κατά των Ελλήνων με σκοπό την κατάπνιξη της Επανάστασης.

Σελ: 198 ... „*es sind wieder Nachrichten da; ... auch Türken werden darin untergehen!*

- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων πάνω στους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης εξαιτίας της είδησης του ξεσηκωμού στο Μοριά.
- Επισήμανση πως στην Ανδριανούπολη επικρατεί ακόμη ησυχία.

Σελ: 199 ... , *an des Siegers, ... , der dann wohl bald eine Krone tragen dürfte!*“

- Αναφορά στην απελευθέρωση της Ελλάδας και τη δημιουργία βασιλείου με τον υπαινιγμό ότι ο Μαυροκορδάτος θα μπορούσε να στεφεί βασιλιάς.

Σελ: 199 ... , *ich werde denn jetzt gilt es, eng zusammen zu halten, ... , sonst erhebt die Zwietracht ihr verderbliches Haupt unter uns und wir sind verloren!*

- Έμφαση στη ανάγκη για ομόνοια ανάμεσα στους Έλληνες σε τούτη τη δύσκολη στιγμή του ξεσηκωμού.

Σελ: 199 ... *Du und Padokles, ihr seyd die Fessel, welche die mächtigsten Partheien zusammenhält und – Du reichst ihm die Hand! Das ist mein letztes Wort!*“

- Υπαινιγμός για το πρόβλημα της διχόνοιας που ταλανίζει τους Έλληνες.
- Υπογράμμιση της ανάγκης για ενότητα που θα επιτευχθεί μέσω του γάμου, μια αρκετά συχνή τακτική.

Σελ: 212 ... *Zuerst wurde dem Popen ein Geschenk für die Miari oder Parzen überreicht, ... , ob es angenommen wurde.*

- Αναφορά στα έθιμο της ορθόδοξης βάφτισης, σύμφωνα με το οποίο οι γονείς φέρνουν στον ιερέα ένα δώρο για τις τρεις μοίρες, μια και οι περισσότεροι πίστευαν ότι αυτές αποφάσιζαν για τη ζωή των ανθρώπων.

Σελ: 213 ... *Als man dem Knaben nach dem Gebrauch ein kleines Kreuz um den Hals hängen wollte, ward ...*

- Αναφορά στο έθιμο της βαφτίσεως με το σταυρό που προσφέρεται στο νεοφώτιστο νήπιο.

Σελ: 217 ... *„der Sultan habe ihm einige orta Janitscharen anvertraut, ... , um die Griechen zu demüthigen.*

- Επισήμανση της χρησιμοποίησης των Γενιτσάρων με σκοπό την ταπείνωση των Ελλήνων.

Σελ: 241 ... *„Hell strahlt das Morgenroth“ der Sieg bleibt unser!“*

- Έμφαση στη σιγουριά των Ελλήνων για τη νίκη τους .

Σελ: 244 ... *das durch die Wuth der Türken in hellen Flammen stand.*

- Υπογράμμιση της οργής και του μένους των Τούρκων που τους καθιστά αδίστακτους και βίαιους.

Σελ: 256 – 257 ... *In Constantinopel ging es indessen furchtbar zu. Zahllose Opfer fielen, unter welchen auch drei Bischöfe waren, ... , sich in die Bestrafung der Rebellen zu mischen. ... , selbst Frauen und Kinder der Griechen wurden nicht mehr verschont. Nun aber vergalten die Griechen Gleiches mit Gleichen und opferten, was sie erreichen konnten, ihrer grenzenlosen Rache.*

- Αναφορά στα αντίποινα των Τούρκων πάνω στους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης εξαιτίας της Επανάστασης, χωρίς να εξαιρούνται ούτε καν οι κληρικοί από τις αγριότητες.
- Επισήμανση της αντίδρασης των Μεγάλων Δυνάμεων κι έκφραση του αποτροποασμού τους στο Ντιβάνι δίχως θετικά αποτελέσματα, αφού οι Τούρκοι τους διαμήνυσαν πως δεν έχουν κανένα διακαίωμα ανάμειξης όσον αφορά στην τιμωρία των επαναστατών, δηλαδή των Ελλήνων. Ίσα – ίσα που η ανάμειξη των ξένων δυνάμεων έκανε ακόμη πιο σκληρούς τους Τούρκους που σκότωναν ακόμη και γυναικόπαιδα.
- Αναφορά στην αντίδραση των Ελλήνων επίσης με αντίποινα και την απεριόριστη εκδίκησή τους.

Σελ: 287 ... *Du wurst vielleicht einst Griechenlands – ha! Des freien Griechenlands Krone tragen - ach,“ ...*

- Έκφραση της πεποίθησης για ίδρυση ενός μελλοντικού ελληνικού βασιλείου.

Σελ: 288 – 289 ... *was ist das kleine Schicksal des Einzelnen gegen das Gigantische eines Landes, eines ganzen Volkes! ... „Laß uns zum Kampfe eilen, dort wird mir leichter werden!“*

- Υπογράμμιση της σπουδαιότητας που έχει η τύχη, η μοίρα ενός ολόκληρου λαού, μιας χώρας σε αντιπαράθεση με αυτή του ενός, καθιστώντας σαφή την υπερίσχυση του γενικού συμφέροντος έναντι του ατομικού.

Σελ: 298 ... , *weil Alle wohl fühlten, daß diesen Beiden Ruhe nicht zuträglich sey ... für eine große Sache wieder Gehalt für sie gewinnen konnte.*

- Μέσω του σκληρού αγώνα και των σπουδαίων πράξεων για τη μεγάλη υπόθεση της πατρίδας οι δύο ήρωες μπορούν μόνο να ανταμοιφθούν και να βρουν λίγη ηρεμία.

Σελ: 301 ... *die Psyche Eurer alten Griechen verkörpert zu erblicken wahrte!*

- Έμφαση στο μεγαλείο των αρχαίων προγόνων των Ελλήνων μέσω της αναγνώρισης που τυγχάνει ακόμη κι από τους Τούρκους.
- Χρησιμοποίηση της ελληνικής λέξης *ψυχής* για να υπογραμμίσει το μεγαλείο των αρχαίων Ελλήνων.

Σελ: 305 ... *„jetzt nehme ich Euren Vorschlag an und führe Euch dafür zu Sieg und Ruhm!“ ... stand er mit empor gerichtetem Blick in ihrer Mitte und flüsterte leise: „Nuruddin sterbe““*

- Αναφορά στην *τουρκική σοβαρότητα* που χαρακτήριζε τους Γενιτσάρους, οι οποίοι δύσκολα εκδήλωναν τα συναισθήματά τους.

Σελ: 307 ... *Als die Janitscharen ihren Helden in des Todes Arme sinken sahen, ... , bezeichneten das des Anführers und Pascha's.*

- Υπογράμμιση της πίστης των Τούρκων στον αρχηγό τους, μέσω της σκηνής που τους θέλει με το που πέφτει νεκρός ο αρχηγός τους, να χάνουν το θάρρος τους και να οπισθοχωρούν, αφήνοντας έτσι τη νίκη στους Έλληνες.

Σελ: 309 ... *Nach einigen Tagen wagten die Griechen einen kühnen Ueberfall der Türken, ... , als er schon nicht mehr athmete, noch einmal über seine Feinde.*

- Απόδοση της ελληνικής ήττας στη συγκεκριμένη αναμέτρηση στη δίψα για εκδίκηση των Τούρκων για το θάνατο του αρχηγού τους, η οποία τους ώθησε να πολεμήσουν λυσσαμένα, υποδηλώνοντας ότι η ήττα για τους Έλληνες αποτελούσε σπάνιο φαινόμενο.

Σελ: 309 – 310 ...*aber von einem breiten Türkensäbel getroffen, ... , mit einem tiefen Seufzer in die Arme des Todes.*

- Παρομοίωση του Παδοκλή με τον Αλκιβιάδη.

Σελ: 316 ... *Der Fürst Maurokordato selbst lebt ein thatenreiches Leben; ... im Jahre 1822 und sein Enthusiasmus blitzte feurig auf.*

- Μνεία στις ηρωικές πράξεις του Μαυροκορδάτου που συμμετείχε σε όλες τις νίκες του έθνους του.

Andruzzos der Livadier

(Ανδρούτσος ο Λιβαδιώτης)

Wilhelm von Lüdemann

Λειψία 1827

Βιογραφικό σημείωμα για τον Wilhelm von Lüdemann Γεννήθηκε στις 15.5.1796 στο Küstrin και απεβίωσε στις 11.4.1863 στο Liegnitz, όπου για την ακρίβεια πνίγηκε. Χρησιμοποιούσε τα ψευδώνυμα Ernst Scherzlieb και Justus Ironius Kosmopolita. Σπούδασε Νομικά στο Βερολίνο, διορίστηκε σε κρατική θέση, ταξίδεψε πολύ στο εξωτερικό και το 1824 επέστρεψε μόνιμα στη Γερμανία, όπου διέμεινε στη Δρέσδη, το Ααχεν και το Μπρέσλαου. Μετέφρασε έργα του Λόρδου Βύρωνα και του Vittorio Alfieri. Έγραψε πολλά μυθιστορήματα και διηγήματα εμπνευσμένα από τον ελληνικό αγώνα.¹⁸⁰

Περίληψη

Στην περιοχή της Λιβαδειάς οι αρματωλοί διαφέντευαν την επαρχία για περισσότερα από 100 χρόνια. Αρχηγός τους ήταν ο Ανδρικός. Όμως ο νέος πασάς περιόρισε τις εξουσίες των αρματωλών και προώθησε στη θέση τους Αρβανίτες πολεμιστές. Έτσι, ο Ανδρικός βρέθηκε μαζί με την οικογένειά του, τη γυναίκα του, Χάιδω, και τα δυο τους παιδιά, την Στασούλα και τον Ανδρούτσο στο βουνό, όπου τώρα πια ζούσαν με μεγάλες δυσκολίες. Μέσα σ' αυτές τις σκληρές συνθήκες ο Ανδρικός πέθανε κι ο θάνατός του πόνεσε ιδιαίτερα το μικρό Ανδρούτσο, που ξεχώριζε τόσο για τη σωματική του ρωμαλότητα όσο και για τη γενναιότητα, την ανδρεία του και την εξυπνάδα του.

Ένας τυφλός φίλος του Ανδρικού, τραγουδιστής, ο Γκαβογιάννης, που έφτασε με τη συνοδεία ενός κοριτσιού, της Αρετής, τους ανακοίνωσε την πρόθεση του πασά να καταλάβει το Κλεπποχώρι, έχοντας τη συμπαραράσταση του προεστού Τσίδρου από τη Δαυλιά. Έτσι ο Δήμος, το πρωτοπαλίκarlo του Ανδρικού, κι ο αδελφός της Χάιδως, που τώρα είχε πάρει τη θέση του Ανδρικού, αποφάσισαν να εκδικηθούν, χτυπώντας τη

¹⁸⁰ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 10, Francke Verlag, Bern 1980, σελ: 65-66.

Δαυλιά. Σ' αυτήν την επίθεση θα ελάμβανε μέρος για πρώτη φορά κι ο δεκατριάχρονος Ανδρούτσος. Οι Τούρκοι ξαφνιάστηκαν από την απρόσμενη επίθεση κι η επόμενη μέρα βρήκε τους αρματωλούς νικητές, έχοντας χάσει έναν μόνο άντρα ενώ οι Τούρκοι 400.

Ο ανιψιός του Δήμου, ο Γιωργάκης, είχε πάρει όμηρο την Ειρήνη, κόρη του προεστού Τσίδρου. Ο Δήμος την μετέφερε στο σπίτι του Ανδρούτσου, γεγονός που εξόργισε το Γιωργάκη που έβλεπε ανταγωνιστικά τον Ανδρούτσο. Εν τω μεταξύ, ο Τσίδρος πρότεινε την εξαγορά της κόρης του. Ο Δήμος του διαμήνυσε ότι δεν θέλουμε χρήματα αλλά τον όρκο του προεστού πως ποτέ ξανά δε θα βλάψει με λόγια ή πράξεις την ελευθερία των Ελλήνων, όμως ο προεστός αρνήθηκε. Σύντομα έφτασε η είδηση ότι ο πασάς Βελής επέστρεψε με πολυάριθμο στρατό στη Δαυλιά και τώρα κατευθύνεται προς το Κλεπτοχώρι, για να πάρει εκδίκηση για την ατιμωτική ήττα που υπέστη. Οι περιστάσεις λοιπόν φέρνουν το Δήμο αντιμέτωπο με την ανάγκη να ορίσει το νέο πρωτοπαλικάρο, αφού ο Καλιακούδας, το πρωτοπαλικάρό του είχε πέσει ως το μοναδικό θύμα στη Δαυλιά. Είχε λοιπόν να επιλέξει ανάμεσα στον Ανδρούτσο και το Γιωργάκη. Η δοκιμασία που θα περνούσαν οι δύο υποψήφιοι ήταν η εξής: Ο Δήμος είχε στερεώσει ένα μικρό δαχτυλίδι σε ένα λεπτό κλαδάκι με μακρύ νήμα που κουνούσε ο αέρας. Από απόσταση 100 βημάτων εκείνος που θα πετύχαινε με το βόλι του το δαχτυλίδι, θα χριζόταν πρωτοπαλικάρο. Η δοκιμασία κρίθηκε ως ιδιαίτερα δύσκολη αν όχι ακατόρθωτη από τους άντρες, όμως νικητής τελικά αναδείχτηκε ο Ανδρούτσος, κερδίζοντας το θαυμασμό όλων των παρεβρισκομένων αλλά και ταυτόχρονα το φθόνο του Γιωργάκη.

Η μέρα αναμέτρησης με τα εχθρικά στρατεύματα φτάνει και μετά από μια σκληρή μάχη, νικητές χριζονται ο Δήμος με τα παλικάρια του, που παίρνουν ομήρους τον πασά Βελή και τους πέντε μπέηδες. Μέρους αργότερα ο προεστός Τσίδρος τους στέλνει μήνυμα ότι δέχεται τη συμφωνία που του είχαν προτείνει για την απελευθέρωση της κόρης του, ενώ ο Δήμος διαπραγματεύεται την απελευθέρωση των Τούρκων ομήρων με συγκεκριμένα ανταλλάγματα. Ο Γιωργάκης, μην αντέχοντας να ζει κοντά στον Ανδρούτσο, ζητά από τον προεστό, κατά την παράδοση της Ειρήνης, το χέρι της κόρης του κι ανακοινώνει στο Δήμο πως θα φύγει από το Κλεπτοχώρι. Μετά την αναχώρηση του Γιωργάκη, πλησιάζει και η μέρα που θα φύγουν κι ο Γκαβογιάννης με την κόρη του. Στο άκουσμα της είδησης

ο Ανδρούτσος ζητά να παντρευτεί την Αρετή κι ο γάμος κανονίζεται για το φθινόπωρο, ο οποίος και θα τελεστεί, τηρώντας όλα τα έθιμα και τις παραδόσεις. Ο Ανδρούτσος και η Αρετή αποκτούν το γιο τους Οδυσσέα, τον μετέπειτα φημισμένο ήρωα της Επανάστασης, κι η ζωή τους κυλά αρμονικά κι ευτυχισμένα.

Τώρα πια βρισκόμαστε στο έτος 1769 και στα βόρεια σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μαίνεται ο ρωσο-τουρκικός πόλεμος. Ο πασάς Καλίλ, που είχε αναλάβει μετά την αποχώρηση του Βελή, ετοιμάζεται να αναχωρήσει με το στρατό του για τη Μολδαβία. Όμως η δίψα να εκδικηθεί το θάνατο των δύο γιων του τον οδηγεί στο στήσιμο μια παγίδας για τους κλέφτες. Ο Δήμος μαζί με το πρωτοπαλικάρο του Ανδρούτσο και λίγους εκλεκτούς πολεμιστές του πέφτουν σ' αυτήν την παγίδα, με αποτέλεσμα το θανατηφόρο τραυματισμό του Δήμου, ο οποίος λίγο πριν ξεψυχήσει ορίζει τον Ανδρούτσο αντικαταστάτη του, ενώ ο φίλος του Γεώργιος τραυματίζεται σοβαρά. Ο Ανδρούτσος αποφασίζει να πολεμήσει με άλλους Έλληνες οπλαρχηγούς, όπως τον Κολοκοτρώνη, στο πλευρό των Ρώσων που αναμένονται στο Μοριά. Τα γυναικόπαιδα στέλνονται στην Πρέβεζα, ο Γεώργιος στο μοναστήρι του Αγίου Βασιλείου κι ο Ανδρούτσος ξεκινά με τους άντρες του την πορεία προς την Πελοπόννησο. Μετά από μέρες, φτάνοντας στον Ταΰγετο, θα διαπιστώσει ότι ο ρωσικός στρατός ήδη αποχωρεί, ενώ ο ίδιος βρίσκεται εγκλωβισμένος, μια και οι υπόλοιποι οπλαρχηγοί δεν μπορούν να τον συντρέξουν, αφού βρίσκονται αποκομμένοι πριν τον Ισθμό της Κορίνθου, που φυλάνε 20.000 Αρβανίτες.

Απογοητευμένος από την έκβαση της εκστρατείας, συνειδητοποιεί ότι μοναδική λύση είναι η επιστροφή στη Λιβαδειά κι από εκεί η πορεία προς την Ήπειρο, για να ενωθούν με τον εκεί στρατό. Μετά από τρομερές κακουχίες και συγκρούσεις με τους Τούρκους, φτάνουν στην Πάτρα κι από 'κει επιβιβάζονται σε πλοία Επτανησίων που τους μεταφέρουν στο ουδέτερο έδαφος της Πρέβεζας, όπου ο Ανδρούτσος θα σμίξει και πάλι με την οικογένειά του.

Με τη συνθήκη του Καϊναρτζή οι ήρωές μας βρίσκονται εν έτι 1775 και πάλι στο Κλεπτοχώρι. Το 1786 οι Ρώσοι υποστηρίζουν οικονομικά τον ξεσηκωμό των Ελλήνων,

κι ο Ανδρούτσος ξεκινά και πάλι προς τα βόρεια ετούτη τη φορά. Σε μία μάχη με τους Σουλιώτες εναντίον του Αλή πασά θα συναντήσει ξανά το φίλο του Γεώργιο.

Για άλλη μια φορά οι Έλληνες θα προδοθούν από τους Ρώσους και θα αφεθούν μόνοι στη μοίρα τους. Ο Ανδρούτσος θα πάει και πάλι στην Πρέβεζα, όπου ψάχνει για πλοίο που θα τον μεταφέρει στην Οδησό για να συνεχίσει τον αγώνα του. Στην Πρέβεζα βρίσκει ένα πλοίο, όμως ο Γεώργιος, έχοντας μια κακή προαίσθηση, τον παρακαλά να μην ταξιδέψει μόνος του και τον αποχαιρετά, λέγοντας πως πρόκειται για την τελευταία φορά που βλέπονται. Ο Ανδρούτσος ανεβαίνει στο καράβι, όπου αφού κανονίσει τα του ταξιδιού, θα βρεθεί αλυσοδεμένος. Τότε θα ξανασυναντήσει το Γιωργάκη, ο οποίος έχει γίνει πια καπετάνιος, κι εξαιτίας του μίσους του για τον Ανδρούτσο, θα τον παραδώσει στις αρχές των Βενετών κι από εκεί θα μεταφερθεί στην Πόλη. Ο προδότης Γιωργάκης θα βρει το θάνατο από το χέρι του Γεώργιου, όταν αργότερα ο δεύτερος ανακαλύψει την πλεκτάνη του πρώτου.

Ο Ανδρούτσος θα βρεθεί στη φυλακή κι εκεί θα αποκτήσει έναν νέο φίλο, τον Γιαννάκη. Ο Γιαννάκης καταγόταν από μια πολύ πλούσια φαναριώτικη οικογένεια κι ήταν ανιψιός του Πατριάρχη Δημητρίου. Ο έρωτάς του για την Ελληνίδα Αθανασία στάθηκε η αιτία της φυλάκισής του, αφού ο Λεύκος, ένας συγγενής της Αθανασίας που ήταν κι ο ίδιος ερωτευμένος μαζί της, μετά από ανεπιτυχείς προσπάθειες να την κερδίσει, αποφάσισε να βγάλει τον Γιαννάκη από τη μέση, καταδίδοντάς τον στην Μεγάλη Πύλη ως εμπλεκόμενο στον αγώνα των Σουλιωτών στην Ήπειρο και υποστηρικτή των Ρώσων. Έτσι βρέθηκε καταδικασμένος σε ισόβια στην τρομερή φυλακή Μπάγκνο κι αλυσοδεμένος σε ζευγάρι μαζί με τον Ανδρούτσο.

Εν τω μεταξύ ο Γεώργιος επιστρέφει στο Κλεπποχώρι, όπου ανακοινώνει τα άσχημα νέα. Η Αρετή μετά από τρεις ημέρες θα πεθάνει, μην αντέχοντας τη θλιβερή είδηση. Μετά την κηδεία της η Χάιδω και η Στασούλα αποφασίζουν να φύγουν για την Κωνσταντινούπολη, ενώ ο Οδυσσέας με τους άντρες του κινείται εναντίον της Λιβαδειάς, για να εκδικηθεί τη σύλληψη του πατέρα του. Στην Πόλη τώρα, οι δύο γυναίκες συναντούν τυχαία τον μοναχό Ευθύμιο, ο οποίος τους προσφέρει καταφύγιο στο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου. Τις φέρνει σε επαφή με τον Πατριάρχη, όμως η

αλλαγή του βεζύρη θα έχει μοιραίες συνέπειες για το Γιαννάκη και τον Ανδρούτσο. Ο Πατριάρχης, κατά την ακρόασή του από το νέο βεζύρη, καταφέρνει να αποσπάσει την υπόσχεση για απελευθέρωση του ανιψιού του. Πολύ σύντομα όμως θα καταλάβει πως η υπόσχεση του βεζύρη σήμανε το θάνατο του Γιαννάκη. Βαθειά θλιμμένος με αυτήν την τροπή δεν τολμά να ζητήσει χάρη για τον Ανδρούτσο, φοβούμενος ότι θα έχει την ίδια τύχη.

Ο Ευθύμιος πετυχαίνει να λάβει αμνηστία ο Ανδρούτσος από τον ίδιο τον Σουλτάνο, όμως κατά διαβολική σύμπτωση την ίδια μέρα ο Ανδρούτσος δραπετεύει, αλλά δυστυχώς πέφτει και πάλι στα χέρια των δεσμοτών του.

Πίσω στο Κλεπτοχώρι, ο Οδυσσέας και οι υπόλοιποι κινούνται εναντίον της Λιβαδειάς. Ο Γεώργιος καταφέρνει να πιάσει αιχμάλωτο τον Δερβίς Αλή με σκοπό να τον ανταλλάξουν με τον Ανδρούτσο. Ένα από τα παλικάρια του όμως μαχαιρώνει θανάσιμα τον όμηρο, χωρίς βέβαια να γνωρίζει το σχέδιο του Γεώργιου. Έτσι χάνονται και οι τελευταίες ελπίδες σωτηρίας για τον Ανδρούτσο.

Ο Ευθύμιος επιστρέφει στην Ελλάδα μαζί με την Χάιδω και την Στασούλα, των οποίων τα ίχνη θα χαθούν κάπου στους Άγιους Τόπους. Ο Ευθύμιος, αφού γίνει ηγούμενος στη μονή του Αγίου Βασιλείου, μετά από χρόνια θα εγκαταλείψει το αξίωμά του και θα φύγει για τα Ιεροσόλυμα, όπου θα συναντήσει ένα φημισμένο ιερομόναχο, που δεν είναι άλλος από τον μεταανοημένο Λεύκο.

Ο Οδυσσέας, ο Κουτσαντώνης και ο Γεώργιος θα ανέβουν στα βουνά. Οι δύο τελευταίοι όμως θα βρουν μαρτυρικό θάνατο από τον Αλή πασά των Ιωαννίνων. Η μοναδική είδηση για τον Ανδρούτσο θα φτάσει γύρω στα 1800, όπου εικάζεται ότι πέθανε από επιδημία χολέρας στη φυλακή.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: 4 – 5 ... ; *als so der zwischen den griechischen und Albaneser-Stämmen bestehende Nationalhaß zum erstenmal in diejenige feindliche Berührung trat, ...*

- Επισήμανση του εθνικού μίσους μεταξύ Ελλήνων και Αρβανιτών.

Σελ: 8 ... *Seit der Unterjochung der Ebenen und Küstenländer Thessaliens, Epirus, ... hatten die Gebirgslandschaften den türkischen Heeren in ihrem Heldenmuth einen unbesiegbaren Widerstand entgegengesetzt.*

- Αναφορά στην υποταγή στον τουρκικό ζυγό των πεδινών και παραθαλάσσιων περιοχών της Θεσσαλίας, της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Λιβαδειάς και την αντίσταση που προέβαλαν οι ορεινές κοινότητες των παραπάνω επαρχιών.

Σελ: 8 – 10 ... *Die Pforte sah sich nach langen, fruchtlosen Kämpfen endlich genötigt, ... , von dem Sterbenden auf seinen Nachfolger übertragen.*

- Παρουσίαση στοιχείων αναφορικά με τα καθήκοντα, τα δικαιώματα και την αρχηγία των αρματωλών. Η Πύλη είχε αναγκαστεί να κλείσει ειρήνη με τους αήττητους ορεσίβιους. Έτσι δημιουργήθηκε μια συνθήκη υποταγής που προέβλεπε:
 - Αυτόνομη κυβέρνηση για τους αρματωλούς με την υποχρέωση καταβολής φόρου υποτέλειας.
 - Δικαίωμα να έχουν όπλα.
 - Ανάληψη της αστυνομικής εξουσίας από τους αρματωλούς και την καταστολή ληστειών και λεηλασιών.
 - Διάρθρωση της περιοχής σε επτά ελεύθερους τομείς, με τον κάθε τομέα να έχει το δικό του αρχηγό και το αξίωμα της αρχηγίας να κληροδοτείται από τον πατέρα στο γιο.
 - Σταδιακή εξαφάνιση της ονομασίας *κλέφτες* και επικράτηση της λέξης *αρματωλοί*.
- Αναφορά στον *καπετάνιο* και το *καπετανάτο* με το *πρωτοπαλίκαρο*.

Σελ: 10 – 11 ... , *die Albaneser und, was mehr war, persönliche und glühende Feinde der Armatolis waren, ...*

- Επισήμανση της εχθρότητας μεταξύ Αρβανιτών κι Ελλήνων.

Σελ: 12 ... *Sofort hießen diese so beschränkten Hauptleute und ihre Mannschaft den Türken wiederum Räuber, ... , der Klephten, wieder an.*

- Διάκριση των κλεφτών από τους αρματωλούς. Οι κλέφτες ήταν εκείνοι οι αρχηγοί που, επειδή δεν επέδειξαν υποταγή στους νέους πασάδες, τους αφαιρέθηκε κάθε αξίωμα, με βία απομακρύνθηκαν από τα εδάφη τους και αναγκάστηκαν να βρουν καταφύγιο στα βουνά.

Σελ: 16 ... *Vor allem aber brach schon hier jene glühende Haß gegen die Unterdrückter seines Vaterlandes hervor, ...*

- Έμφαση στο μίσος για τον καταπιεστή της πατρίδας.

Σελ: 17 – 18 ... , *die erste Myriologen-Sängerin zu seyn, ... , mehr dieses Ruhmes wegen,*

- Αναφορά στις μοιρολογίτριες.

Σελ: 23 ... , *bei diesen Worten endlich brach der laute Schmerz der Trauernden los, ... ; die Kinder weinten und wehklagten.*

- Αναφορά στο μοιρολόι πριν και κατά τη διάρκεια της νεκρώσιμης ακολουθίας.

Σελ: 32 ... *Doch die Gesänge der Freude sind todt, der Agaraner herrscht dort:*

- Αναφορά στους Τούρκους ως οι *Αγαρηνοί*.

Σελ: 34 ... , *sie alle dem Pascha in die Hände zu liefern und sollte er darüber zu Erde fallen.*

- Παρουσίαση του μεγαλύτερου όρκου των Ελλήνων: «*Μακάρι να πεθάνω!*»

Σελ: 35 ... , *sie sollte nun an dem Feinde seines Vaterlandes, ... , dem Mörder seines Vaters Rache nehmen dürfen!*

- Αναφορά στη δίψα για εκδίκηση πάνω στο μισητό εχθρό της πατρίδας, το δολοφόνο του πατέρα του.

Σελ: 36 ... , *hatte aus Besorgnis vor der türkischen Rache die Aufnahme der Zurückgebliebenen schon mehrmals verweigert.*

- Αποτύπωση του φόβου για πιθανή εκδίκηση των Τούρκων.

Σελ: 39 ... *und unter dem Freudenruf: kalon molivi ...*

- Αναφορά στην ευχή μεταξύ Ελλήνων πολεμιστών *Καλό μολύβι*, δηλαδή καλό βόλι.

Σελ: 64 ... „*Die freien Männer von Kleptochorion machen keine Gefangene, um sie für Geld zu verkaufen.*

- Έμφαση στην τιμή των κλεφτών, επισημαίνοντας πως δεν έπαιρναν ομήρους με σκοπό την ανταλλαγή τους για λύτρα.

Σελ: 74 ... *Die Gedanken an Ruhm, Freiheit, Ehre; ... , daß er sich keiner einzelnen Empfindung klar bewußt war.*

- Υπογράμμιση των σκέψεων για εκδίκηση, τιμή, δόξα κι ελευθερία που βαραίνουν τους ώμους του Ανδρούτσου.

Σελ: 78 ... *Der täglich drohende Ausbruch des Krieges mit Rußland, ...*

- Αναφορά στον επικείμενο πόλεμο μεταξύ Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Σελ: 79 ... *Von den Albanesern hatte das rächende Schwert keinen verschont. Dem Tage der Rückkehr in die Heimath folgte der herkömmliche Schmaus. ... Während des Mahles sang der Greis von diesem Tage folgendes Lied: ...*

- Υπογράμμιση του μίσους των Ελλήνων για τους Αρβανίτες.
- Παρουσίαση του ελληνικού γλεντιού με ψήσιμο σουβλιστών, πιστολιές και πυροτεχνήματα και κρασί για τους άντρες, ενώ οι γυναίκες υπό τον ήχο τραγουδιού και μουσικής χόρευαν το συνηθισμένο χορό. (πολιτιστικό στοιχείο)

Σελ: 83 ... *„Das Wort des Klephten sey heilig, ... , dabei zum Zeugen aufgerufen wurde.“*

- Επισήμανση της ιερότητας του όρκου για τους Έλληνες κλέφτες.

Σελ: 98 - 102 ... *An einem Abend als die Reihe des Erzählens ihn traf, bat er, daß ihm verstatet würde, statt der Erzählung ein Lied zu singen, ... „Und wie sie auf die Thür ihm schließt, dahin fliegt ihre Seele.“*

- Παρουσίαση του τραγουδιού *Του νεκρού αδελφού*.

Σελ: 105 ... *Er wollte seinen Freund, den alten Capetan Kolokotroni, ... , in den Bergen von Agrapha besuchen.*

- Αναφορά στον Κολοκοτρώνη.

Σελ: 108 ... *, hob einen Apfel auf, der grade im Weg lag, ... , seinen zögernden Entschluß festsetzte, und warf ihn behend Areten zu. ... sie fing ihn auf – ein sicheres Zeichen, ein feierliches Beweis, daß sie seine Bewerbung gut heiße.*

- Ομοιότητα της συγκεκριμένης σκηνής με αυτή που η μυθολογία θέλει τον Πάρη να προσφέρει το μήλο της Έριδας στην θεά Αφροδίτη, ενώ εδώ ο Ανδρούτσος το πετά στην Αρετή που το πιάνει, σημάδι ότι αποδέχεται το ενδιαφέρον του.

Σελ: 112 ... *; er war ein Neffe des gewaltigen Kolokotronis, der ganz Thessalien und Macedonien mit seinem Ruhme erfüllte; ...*

- Μνεία στον Κολοκοτρώνη και τη φήμη του που γέμιζε ολόκληρη τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία.

Σελ: 118 – 125 ... *Von dieser Stunde an war von nicht andern, als von Andrutzos Freudentage in der ganzen Gemeinde die Rede. ... Geleitet von dem greisen Vater und der Mutter Chaido verschwanden die Liebenden, und der Jubel der Gäste verklang.*

- Παρουσίαση των εθίμων του γάμου (πολιτισμικό στοιχείο).
 - Τρεις μέρες πριν το γάμο απεσταλμένοι των δύο οικογενειών γύριζαν από σπίτι σε σπίτι στο χωριό, μοιράζοντας τις προσκλήσεις και κερνώντας κρασί. Όποιοι αποδέχονταν την πρόσκληση έστελναν τις επόμενες ημέρες για δώρο στο σπίτι του γαμπρού ένα αρνί στολισμένο με κουδούνια και κορδέλες κι ένα καλάθι με άσπρο ψωμί ή κάτι παρόμοιο.
 - Το βράδυ πριν το γάμο όλοι οι νέοι άντρες συγκεντώνονταν στο σπίτι του γαμπρού, για να τον στολίσουν. Η τελετή ξεκινούσε με το ξύρισμα του γαμπρού, που διαρκούσε όλη τη νύχτα με κέφι και χωρατά. Παράλληλα όλες οι νέες κοπέλες του χωριού μαζεύονταν στο σπίτι της νύφης, όπου της έπλεκαν τα μαλλιά σε πλεξούδες, την έντυναν, την στόλιζαν τραγουδώντας όλες μαζί.
 - Τη μέρα του γάμου ο γαμπρός συνοδεία όλων των αντρών εμφανίζονταν στην πόρτα της νύφης για να την οδηγήσουν στην εκκλησία. Μπροστά στο σπίτι η νύφη τραγουδούσε ένα αποχαιρετιστήριο τραγούδι.
 - Κατά τη διάρκεια της τελετής το ζευγάρι στέκεται μπροστά στο ιερό του ναού, ενώ ο ιερέας τους φορά τις κορώνες στο κεφάλι και τους ενώνει τα χέρια.
 - Μετά την τελετή στην εκκλησία ακολουθεί το γαμήλιο γλέντι στην πλατεία του χωριού, όπου η νύφη θα βγάλει επιτέλους το πέπλο.
 - Την επόμενη του γάμου οι φίλες της νύφης την επισκέπτονται στο σπίτι, όπου την ντύνουν με καλή φορεσιά και την οδηγούν στο πηγάδι του χωριού. Εκεί γεμίζει ένα νέο σταμνί με νερό και ρίχνει ψίχουλα ψωμιού και καρπούς μέσα στο σκοτεινό νερό. Αμέσως οι ανύπαντρες κοπέλες αρχίζουν το χορό τραγουδώντας.

Σελ: 126 ... , *den kleinen Odysseus, ... , des der Freiheit thätig mitwirkten.*

- Αναφορά στον γιο του Ανδρούτσου, τον Οδυσσέα και τη μελλοντική δόξα που θα αποκτήσει με την προσφορά του στον αγώνα για λευτεριά.

Σελ: 127 ... *Oft wenn der Knabe sanft die Purpurlippe bewegte, versicherte sie, jetzt bespreche er sich mit den Moiren, ... , daß die holden Frauen beim Weggehen nirgend anstießen, ...*

- Αναφορά στις μούρες που μοιραίνουν τα παιδιά κατά τη γέννησή τους. (πολιτιστικό στοιχείο)

Σελ: 127 – 128 ... „Schlummre holdes Söhnelein – Schlummre Pallicari mein, ... „Morpheus holt den Knaben.“

- Παρουσίαση ενός νανουρίσματος.

Σελ: 132 ... , den Feind des heiligen Glaubens ...

- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως εχθρών της πίστης.

2^{ος} Τόμος

Σελ: 5 ... Allen, welche Andruzzos länger und genauer beobachteten, ... , daß er mit einem großen Plan zur allgemeinen Befreiung seines Vaterlandes umgehe.

- Επισήμανση της ύπαρξης ενός σχεδίου για την απελευθέρωση της πατρίδας.

Σελ: 6 ... Sie seufzen unter dem Joch eines mitleidlosen Feindes. ... , entreißen wir ganz Hellaw den Klauen des Tigers.

- Αναφορά στο ζυγό του άσπλαχνου εχθρού.
- Έκφραση της επιθυμίας για απελευθέρωση της πατρίδας Ελλάδας.
- Παρομοίωση των Τούρκων με τίγρη, από τα νύχια του οποίου θα σώσουν την πατρίδα.

Σελ: 7 ... , Namen: Vaterland und Hellas ...

- Αναφορά στην πατρίδα και την Ελλάδα.

Σελ: 8 – 9 ... „Von Euthymos, die mich gestern verließ, weiß ich, daß Morea unsre Freunde, die Russen, erwartet. ... Freunde – gefällt euch mein Plan, und seid ihr entschlossen, ihm mit euerm Blute zu verwirklichen?“

- Μνεία στον Κολοκοτρώνη.
- Παρουσίαση της προετοιμασίας του πρώτου ξεσηκωμού των Ελλήνων με τη βοήθεια των Ρώσων, που όμως έληξε άδοξα.
- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως εχθρών της πίστης, τον οποίο θα νικήσουν και θα στείλουν πάλι πίσω στην Ασία.

Σελ: 10 ... ; das Ziel seines Lebens ward ihm deutlicher, ... - die Freiheit seines Vaterlandes!

- Έμφαση στη σημασία της απελευθέρωσης της πατρίδας που αποτελούσε σκοπό ζωής για τον Ανδρούτσο.

Σελ: 11 ... *des wiedererwachenden Griechenlands ...*

- Αναφορά στην Ελλάδα που αφυπνίζεται.

Σελ: 12 ... *Kolokotroni, der gefeierte Türkensieger, ...*

- Αναφορά στον Κολοκοτρώνη, τον τιμημένο νικητή των Τούρκων.

Σελ: 13 ... *Unter diesen Umständen gedachte Andruzzos der Verbindungen seines Vaters in Preveza, ... unter dem Schutz von Venedig und der hohen Pforte bildete.*

- Αναφορά στο στάτους που απολάμβανε η πόλη της Πρέβεζας που αποτελούσε ένα είδος ελεύθερου κράτους υπό την κοινή προστασία της Βενετίας και της υψηλής Πύλης.

Σελ: 15 – 16 ... , *besonders auf die wilden und kriegerischen Mainottenstämme gerichtet, ...*

- Αναφορά στους άγριους και πολεμοχαρείς Μανιάτες.

Σελ: 16 ... *Durch die Vermittlung zweier einflußreicher und ihr vollkommen ergebener Fanarioten-Familien, ... Fürst Murusi auf Corfu und Papapulo führten die Unterhandlungen.*

- Μνεία στις φαναριώτικες οικογένειες των Μουρούζη, Κατακουζηνών, στον Θεσσαλό Παπαπούλο και στον Καλαματιανό Μπενάκη.

Σελ: 17 ... , *die Papapulo verheißten - ... unter Alexis Orlow.*

- Αναφορά στον Αλέξη Ορλώφ.

Σελ: 24 ... *Allein das Vaterland ist dem Erwachen nahe; wir müssen ihm zu Hülfe.“*

- Επισήμανση πως πλησιάζει η ώρα της αφύπνισης της πατρίδας και υπάρχει η ανάγκη όλοι να βοηθήσουν σ' αυτό.

Σελ: 25 ... , *und blickte die Hoffnung des Sieges nur hindurch, ...*

- Έμφαση στην ελπίδα για νίκη που εμπυχώνει τους Έλληνες.

Σελ: 35 ... *Dies Land, von dem Zug der Troja bestürmenden Helden einst ausging, ... , diese Berge sollten jetzt Zeugen der übermenschlichen Anstrengungen des größten Mannes in dem neuerwachten Hellas seyn!*

- Μνεία στην αρχαία Ελλάδα.
- Εγκώμιο για τις υπεράνθρωπες προσπάθειες του Ανδρούτσου, του μεγαλύτερου άντρα της νέας αφυπνισμένης Ελλάδας.

Σελ: 37 – 38 ... *Der gesunkene Muth erwachte wieder; ... , und mit den Waffen in der Hand erwartete man das rettende Dunkel.*

- Εξύμνιση του θάρρους των Ελλήνων.

Σελ: 40 ... ; *nur Andruzzos, dieser außerordentliche Mensch, widerstand dem andringenden Elend.*

- Εγκώμιο για το θάρρος και το μεγαλείο του Ανδρούτσου.

Σελ: 40 – 41 ... ; *sie waren entschlossen ihm zum Sieg oder in den Tod zu folgen. ...*

- Έμφαση στην αποφασιστικότητα των Ελλήνων ότι είτε θα νικήσουν ή θα πεθάνουν.

Σελ: 41 ... , *der Feind, von panischem Schrecken erfaßt, ergriff die Flucht. ...*

- Υπογράμμιση της εμφάνισης πανικού στις τάξεις του εχθρού με συνέπεια τη υποχώρησή του.

Σελ: 42 – 43 ... *Dieser fast unglaubliche Kampf, ... , was ihn über die andern so hoch empor hob.*

- Μνεία στη φήμη του Ανδρούτσου για την απίστευτη νίκη που κατακλύζει όλη την Ελλάδα.
- Παρουσίαση σκηνών θαυμασμού προς το πρόσωπο του Ανδρούτσου, όπως ο ασπασμός της φορεσιάς του και η απόδοση σ'αυτόν τιμών αγίου.
- Έμφαση στην ταπεινότητα του Ανδρούτσου που δεν συνειδητοποιούσε αυτό που τον ανύψωνε πάνω από τους υπόλοιπους.

Σελ: 44 ... , *als sie von den unsterblichen Thaten hörten, die dem Opfertod der Ihrigen vorangegangen waren! ...*

- Αναφορά στις αθάνατες πράξεις και τον ηρωικό θάνατο – θυσία των Ελλήνων πολεμιστών.

Σελ: 49 ... , *als sich dem Heerhaufen Kolokotronis anzuschließen, ...*

- Μνεία στον Κολοκοτρώνη.

Σελ: 49 ... , mit den Suliotischen Streitern in Epirus. ...

- Αναφορά στους Σουλιώτες πολεμιστές της Ηπείρου.

Σελ: 50 ... , *glühender Haß gegen den Feind des Vaterlandes* ...

- Υπογράμμιση του ελληνικού μίσους για τους Τούρκους που καίει μέσα σε κάθε Έλληνα.

Σελ: 52 ... *ihr Muth gewinnt der Sieg; es gelingt ihnen, sich durchzuschlagen.*

- Διαπίστωση ότι χάρη στην επίδειξη θάρρους επιτυγχάνεται η νίκη.

Σελ: 54 ... , *auf einem größerem Schauplatz, ... für ihr von neuem unterdrücktes Vaterland entgegen zu treten.*

- Επισημάνση της προσμονής των Ελλήνων να τους δοθεί η ευκαιρία να χτυπήσουν τον εχθρό της καταπιεσμένης πατρίδας τους.

Σελ: 54 ... *Diesmal hatte jedoch das russische Cabinet beschlossen, ... , nach diesem Orte zu gemeinschaftlicher Wirksamkeit beschieden.*

- Αναφορά στη νέα ευκαιρία που παρουσιάστηκε για ξεσηκωμό των Ελλήνων το 1786 με το νέο ρωσοτουρκικό πόλεμο.
- Παρουσίαση της απόφασης της ρωσικής κυβέρνησης να παρέχει μόνο οικονομική βοήθεια στους Έλληνες, ενώ την οργάνωση όλου του εγχειρήματος να την αναλάβουν οι ίδιοι οι Έλληνες.
- Αναφορά στο Σούλι ως κέντρο του ελληνικού κινήματος.

Σελ: 56 ... *sein Sohn Odysseus aber trug schon das rothe Tressenwestchen und Schwert und Flinte eines Pallicaris.*

- Υπογράμμιση της συμμετοχής του Οδυσσέα στον στρατό του πατέρα του.

Σελ: 57 – 60 ... *Hier war es, wo achtzehnhundert Griechen gegen die furchtbare Macht Alis einen heldenkampf bestanden, ... , und ließ gegen dreitausend Todte auf dem blutigen Schlachtfelde zurück.*

- Μνεία στη μάχη των Σουλιωτών ενάντια στο στρατό του Αλή πασά και τη νίκη τους.
- Αναφορά στον Κολοκοτρώνη.
- Περιγραφή της μάχης.

Σελ: 60 ... *Kolokotronis und Tsavellas, die Anführer in diesem unvergeßlichen Kampf, ..., und hoch und herrlich blühten die Hoffnungen der Griechen empor.*

- Μνεία στους αρχηγούς των Σουλιωτών, Κολοκοτρώνη και Τζαβέλλα.
- Υπογράμμιση της αναγνώρισης της προσφοράς του Ανδρούτσου στη νίκη από τους δύο οπλαρχηγούς κι ένδειξη σεβασμού στο πρόσωπο του Ανδρούτσου από όλο το στράτευμα.
- Αναφορά στη είδηση της νίκης του Λάμπρου Τζαβέλλα επί του τουρκικού στόλου.
- Έμφαση στην άνθηση της ελπίδας για τους Έλληνες.

Σελ: 62 ... *Der große und unsterbliche Sieg der Griechen sollte nicht minder fruchtlos erkämpft seyn, ... , ewig denkwürdige Belagerung gegen Ali bestanden.*

- Έμφαση στις ατελέσφορες προσπάθειες των Ελλήνων, διότι οι Ρώσοι υπό τις πιέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης δέχτηκαν τους όρους για ειρήνη με την Πύλη, ενώ οι Έλληνες για δεύτερη φορά αφέθηκαν στο έλεος των Τούρκων.

Σελ: 66 ... *So lag er denn in schmachvollen Fesseln, ... , der größte Mann Griechenlands in jenen Tagen.*

- Παρουσίαση του Ανδρούτσου ως το καλύτερο μυαλό, ο πιο σημαντικός άντρας της Ελλάδας στην εποχή του.

Σελ: 67 ... *Sein erster Gedanke war sein tiefgebeugtes Vaterland; sein zweiter seine Arete, seine Mutter, sein Sohn.*

- Έμφαση στο γεγονός πως η πρώτη σκέψη του ήρωα είναι η πατρίδα και μετά η οικογένεια. Προτεραιότητα για τους Έλληνες αποτελούσε η πατρίδα τους και μετά όλα τα υπόλοιπα.

Σελ: 71 ... ; *er wußte, daß die venetianische Regierung, ... , und daß sie diesem Dienst gleichfalls eine bedeutende Belohnung zuerkannt hatte.*

- Αναφορά στη συνεργασία των Βενετών με τους Τούρκους.

Σελ: 79 ... , *so viel an ihm lag, seinem Glauben und seinem Vaterlande treu zu erhalten.*

- Έμφαση στην πίστη, την πατρίδα και τη θρησκεία.

Σελ: 80 – 81 ... *Es war die Zeit des Ramadan, ... für die lange Trauer des Tages und seine Entbehrungen entschädigt.*

- Αναφορά στον εορτασμό του Παμαζανίου.

Σελ: 81 ... , *hier kämpfte einst Alcibiades siegreich; hier zog Alexanders Heldenschaar zur Eroberung eines Welttheils aus; ...*

- Μνεία στον Αλκιβιάδη και τον Αλέξανδρο.

Σελ: 82 – 83 ... , *welches schwere Loos diejenigen seiner Waffenbrüder getroffen hatte, ... , der Cahn des Märtyrer Todes.*

- Παρουσίαση των Τούρκων ως *απάνθρωπων εχθρών* και αναφορά στο μαρτυρικό θάνατο που βρήκε ο Κολοκοτρώνης στα χέρια τους.

Σελ: 84 – 85 ... *Diese anscheinende Milde einer Regierung, ... , Courd Pliassa, hervorbrachte, ...*

- Υπογράμμιση της έλλειψης ευσπλαχνίας από τους Τούρκους.
- Αναγνώριση του ηρωισμού του Ανδρούτσου ακόμη κι από τον εχθρό του, γεγονός που τον γλιτώνει από το θάνατο.

Σελ: 86 ... *des mitleidslosen Ali, Pascha von Jannina, ...*

- Αναφορά στον άσπλαχνο Αλή πασά.

Σελ: 89 ... *den größten Helden Griechenlands, den Sieger von Bostitza und Suli erkannte.*

- Αναφορά στον Ανδρούτσο ως τον *πιο μεγάλο Έλληνα ήρωα*.

Σελ: 102 ... , *durchschnitten die ruhmbedeckten Thermopylen, ... auf den Fußtapfen Leonidas neue Lordbeeren sammeln sollte, ...*

- Μνεία στον Λεωνίδα.

Σελ: 104 ... *den stummen Armenier, den geschwätzigen Araber, ... , und den liederreichen Brunnenmacher aus Epirus ...*

- Παρουσίαση συγκεκριμένων στερεοτύπων για διάφορες εθνότητες.
 - Ο αμίλητος Αρμένιος
 - Ο πολυλογάς Άραβας
 - Ο βαρύθυμος Βλάχος
 - Ο Ηπειρώτης χτίστης πηγαδιών με τα πολλά τραγούδια

Σελ: 109 ... *den Helden von Achaia* ...

- Αναφορά στον Ανδροούτσο ως *ήρωα της Αχαΐας*.

Σελ: 129 ... *eines elenden Rajahs* ...

- Χρήση της λέξης *ραγιάς*.

Σελ: 153 ... *Die ganze eigenthümliche Milde seiner Natur erwachte auf einmal in seiner Brust; ... , den mit dem Tode Ringenden zu retten.*

- Έμφαση στην αυτοθυσία του ήρωα για το καλό του άλλου, παρ'όλο που εκείνος δε τον βοήθησε, υπογραμμίζοντας το μεγαλείο της ψυχής του Έλληνα που θέτει σε δεύτερη μοίρα τον εαυτό του και προτάσσει τη σωτηρία των υπολοίπων.

Σελ: 165 – 167 ... *Jeder der Führer, umringt von einem Feind, ... Der schönste Sieg war gewonnen; ...*

- Ύμνος στο μεγαλείο, το θάρρος, την τόλμη και τη λεβεντιά των Ελλήνων στο πεδίο της μάχης.

Σελ: 170 ... *Seitdem weihte er jedem Athemzug seines Lebens dem Vaterland, ... , dem untodrückten Hellas Sühnopfer zu bringen.*

- Υπογράμμιση της στάσης πολλών Ελλήνων να αφιερώσουν ολοκληρωτικά τη ζωή τους στον αγώνα για ελευθερία.

Σελ: 170 – 171 ... *Indeß wurden die Umstände dieses heldenmüthigen Kampfes und der Kraft gegen die Uebermacht bald genug durch ganz Hellas bekannt.*

- Αντιπαράθεση της τόλμης των Ελλήνων με τη στρατιωτική υπεροχή των Τούρκων.

Σελ: 173 ... , *hier ward Kutzantonis wiederum der Schrecken der Türken. ...*

- Χαρακτηρισμός του Κουτσαντώνη ως *τρόμου των Τούρκων*.

Σελ: 174 ... , *und Ali bedurfte zuletzt eines Heeres von 8 bis 9000 Mann, ... und seiner Waffenbrüder nur einigermaßen Einhalt zu thun.*

- Παρουσίαση της ανάγκης του Αλή – πασά για μεγαλύτερο στρατό, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει κατά κάποιον τρόπο στα χτυπήματα του Κουτσαντώνη.

Σελ: 175 ... , *den Ort wo Xerxes seine Brücke schlug, ... mit seinen Phalangen nach Asien hinüberzog, ...*

- Αναφορά στον Ξέρξη και τον Μέγα Αλέξανδρο.

Σελ: 182 ... *und der türkische Barbar ...*

- Αναφορά στον Τούρκο ως βάρβαρο.

Σελ: 185 – 188 ... *Hier pflegte sich um diese Zeit eine glänzende Vereinigung der ausgezeichnetsten Pallicari ... , als die Schaaren Alis zu bekämpfen.*

- Αναφορά στην προετοιμασία του αγώνα κατά του Αλή πασά.

Σελ: 192 ... *Die Albaneser, ... , widerstand dem Angriff von sechzig wohlbewehrten Albanesern.*

- Αναφορά στους Αρβανίτες.
- Υπογράμμιση της τόλμης και του ηρωισμού των Ελλήνων που πολεμούν ένας εναντίον 60, προκαλώντας την έκπληξη των Αρβανιτών.

Σελ: 193 ... *Das grausame Herz des Tyrannen weidete sich ... wir nicht den Muth haben.*

- Χαρακτηρισμός του Αλή πασά ως άσπλαχνου.
- Έμφαση στη βαρβαρότητα του Αλή μέσω της αναφοράς του συγγραφέα ότι δε δύναται να περιγράψει το είδος του μαρτυρικού θανάτου που βρήκαν οι ήρωες που έπεσαν στα χέρια του Αλή.

Σελ: 194 – 195 ... *Ali, ... mit der Pforte zerfallen, ... , und zwei türkische Heere fanden hier unter seinem Heldenschwert den Untergang.*

- Αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό.
- Παροχή πληροφοριών για το τέλος του Αλή πασά.
- Παρουσίαση του ήρωα Οδυσσέα ως ενός νέου Λεωνίδα.

Σελ: 196 – 197 ... *Am letzten Tage des Jahrhunderts, ... , seinem Gott und seinem Vaterlande treu, verstorben.*

- Αναφορά στην ελληνική επανάσταση.
- Ύμνος στην πίστη του Ανδρούτσου προς την πατρίδα που διήρκησε μέχρι το θάνατό του.

Klein Teufelchen oder Der Stiefbruder

(Ο μικρός διαολάκος ή ο ετεροθαλής αδελφός)

Dr. Friedrich Pauer

Μπράουνσβαϊγκ 1828

Βιογραφικό σημείωμα του Dr. Friedrich Pauer: Γεννήθηκε στις 24.4.1802 στο Αννόβερο και πέθανε στις 1.4.1848 στη Βρέμη. Αρχικά υπηρέτησε στο στρατό ως αξιωματικός του πυροβολικού και στη συνέχεια σπούδασε Νομικά και μετέβη στις Η.Π.Α., όπου εργάστηκε ως διευθυντής στους σιδηροδρόμους κατασκεύασε τη γραμμή Βαλτιμόρη – Οχάιο. Επέστρεψε στη Γερμανία όπου σύντομα απεβίωσε σε ατύχημα. Υπήρξε επίσης μεταφραστής και αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Union» την περίοδο πριν την Επανάσταση του Μαρτίου του 1848. Στη Βρέμη κατά τη δεκαετία του 1820 δημοσίευσε μεγάλο αριθμό διηγημάτων και μυθιστορημάτων, μετέφρασε τη βιογραφία του J. W. Lake για τον Λόρδο Βύρωνα στα Γερμανικά, ενώ από το 1840 και μετά έγραψε βιβλία για τις Η.Π.Α. ¹⁸¹

Περίληψη

Κάπου στη Γερμανία, δυο αδέρφια ο Γκόττχολντ κι η Παουλίνε θα χωριστούν όταν πεθάνει ο πατέρας τους, και η μηριά τους Ζαμπίνε θα δώσει τον Γκόττχολντ στον αδελφό του συζύγου της, ενώ θα κρατήσει κοντά της την Παουλίνε που θα περάσει δύσκολα χρόνια, τόσο εξαιτίας της μηριάς της, όσο και λόγω του μικρότερου ετεροθαλούς αδελφού, που απέκτησε ο πατέρας της από το δεύτερο γάμο του με την Ζαμπίνε. Πέντε ολόκληρα χρόνια είχε ο Γκόττχολντ να δει την αδελφή του, όταν ο θείος τον έστειλε να την φέρει κοντά του. Δυστυχώς όμως, φτάνοντας στο πατρικό σπίτι του, αντίκρουσε το πτώμα της άτυχης Παουλίνε. Έτσι εγκατέλειψε για άλλη μια φορά το πατρικό του.

¹⁸¹ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 11, Francke Verlag, Bern und Stuttgart 1988, σελ: 953.

Ο Γκόττχολντ έφυγε στη Ιταλία, όπου γνώρισε το λόρδο Βύρωνα, ενώ πίσω στην πατρίδα ο ετεροθαλής αδελφός του συναναστρεφόταν το φίλο του, Φερντινάρδο, ο οποίος παρέδιδε μαθήματα στην κόρη του υπουργού, την Μανόν. Ο Διαολάκος λοιπόν έμπλεξε τον Φερντινάρδο στα χαρτιά, καθιστώντας τον πολύ σύντομα υποχείριό του, αφού ο Φερντινάρδος είχε χρέη που χάρη στο Διαολάκο μπορούσε να μην εξοφλήσει άμεσα.

Κάποια στιγμή, μετά από παρότρυνση του Διαολάκου, οι δυο τους πήγαν στο σπίτι της Ροζαλίας, αγαπημένης του Φερντινάρδου, και του αδελφού της, κι ενώ αυτοί απουσίαζαν, τους αφαίρεσαν χίλια τάληρα, αφήνοντας ένα σημείωμα πως το ποσό το δανείστηκε ο Φερντινάρδος. Ο Ρίχαρντ, αδελφός της Ροζαλίας, του ζήτησε να επιστρέψει τα χρήματα, μια και σε λίγες μόνο ημέρες θα διεξαγόταν έλεγχος στο ταμείο. Ο υπουργός μετά από συζήτηση με τον Διαολάκο πρότεινε ως λύση στον Φερντινάρδο να παντρευτεί την Μανόν, που περίμενε το παιδί του μετά από μια νύχτα που μεθυσμένος είχε περάσει μαζί της, και στη συνέχεια να γίνει ιερέας και να αναχωρήσουν μαζί για την ενορία του. Ο Φερντινάρδος μέσα στην απελπισία του δέχεται αυτή τη λύση και στέλνει ένα γράμμα στην Ροζαλία με τον Διαολάκο που της εξηγεί τι συνέβη.

Ο γάμος του πραγματοποιείται, και την παραμονή των Χριστουγέννων ο Διαολάκος, που επιθυμεί να παντρευτεί την Ροζαλία, σε συνενόηση με τον υπουργό κατηγορούν τον Ρίχαρντ για υπεξαίρεση χρημάτων. Μοναδική σωτηρία του, ο γάμος του Διαολάκου με την Ροζαλία. Αυτή όμως αρνείται, κι ο Ρίχαρντ αλυσσοδεμένος οδηγείται στη φυλακή, ενώ εκείνη μην αντέχοντας τη σκληρή πραγματικότητα χάνει τα λογικά της.

Σχόλια

Σελ: 39 ... *Griechenland, welches der Lord kurze Zeit vorher besucht hatte, ... , seinen hohen Sinn für Freiheit und Christenthum zu entfalten.*

- Αναφορά στις δυσμενείς συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα λόγω της Τουρκοκρατίας.
- Αναφορά σε επίσκεψη του λόρδου Βύρωνα στην Ελλάδα με έμφαση στην αγάπη του για ελευθερία.

Σελ: 114 ... *An ihrem Grabe wollte er noch einmal beten ... , in schmähhlicher Knechtschaft schmachtenden Griechen mit neuer Kraft beseelte.*

- Αναφορά στη σκλαβιά των Ελλήνων.

Σελ: 114 ... *Dort hatte er sein ganzes Besitzthum zu Gelde machen lassen, um auch nicht mit leeren Händen zu den Griechen zu kommen.*

- Έμφαση στη διάθεση προσφοράς πολλών φιλελλήνων προς τους Έλληνες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για τη ρευστοποίηση της περιουσίας του.

Σελ: 144 ... *Das unglückliche Schicksal Griechenlands, ... , den Griechen seine Hilfe zu bieten.*

- Επισήμανση της διάθεσης πολλών φιλελλήνων Ευρωπαίων να συντρέξουν τους Έλληνες στην προσπάθειά τους για λευτεριά και τη μετάβασή τους στην Ελλάδα μέσω της Μασσαλίας.
- Έμφαση στη χριστιανική Ευρώπη που συμπαραστέκεται στον ελληνικό αγωνιζόμενο λαό.
- Υπογράμμιση της βαθιάς επίδρασης που είχε πάνω στο λόρδο Βύρωνα το δράμα των άτυχων Ελλήνων.

Σελ: 146 ... *Bald war er zum Häuptling von 200 Sulioten erwählt ... , bestehend, auszeichnete Dienste.*

- Αναφορά στη συμμετοχή Γερμανών από τη Φραγκονία.

Σελ: 167 – 168 ... *„Marco Botzaris,“ flüsterte vergehend Gotthold, ... , glücklicher Fahrt lag Gotthold in den Armen seines Byron.*

- Μνεία στον Μπότσαρη και το λόρδο Βύρωνα.

Σελ: 184 – 185 ... *Der ungeheuerste Schmerz fesselte damals die Gemüther in Griechenland, ... , in der schon die sterblichen Ueberreste der Helden Marco Botzaris und General Normann ruhten.*

- Αναφορά στη μεγάλη υπόθεση της Ελλάδας.
- Μνεία στο θάνατο του λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι στις 22 Απριλίου 1824.
- Μνεία στον Μάρκο Μπότσαρη και τον Γερμανό φιλέλληνα στρατηγό Νόρμανν που επίσης έχουν ταφεί στο Μεσολόγγι.

Der Todesruf

Wahre Begebenheit aus dem griechischen Freiheitskampfe

(Το κάλεσμα του θανάτου - Αληθινό συμβάν από τον ελληνικό αγώνα για ελευθερία)

Gustav Sellen

Λειψία 1828

Βιογραφικό σημείωμα του Gustav Sellen: Ψευδόνυμο του Karl Ludwig Friedrich Gustan von Alvensleben. Γεννήθηκε στις 3.5.1800 στο Βερολίνο και απεβίωσε στις 4.8.1868 στη Βιέννη. Ο Gustan von Alvensleben καταγόταν από οικογένεια Γερμανών ευγενών και σε ηλικία μόλις 13 ετών έλαβε μέρος στους απελευθερωτικούς πολέμους της Γερμανίας, ξεκινώντας έτσι τη στρατιωτική του σταδιοδρομία, την οποία όμως εγκατέλειψε το 1823 για να σπουδάσει Νομικά στη Λειψία, όπου εν συνεχεία έζησε μόνιμα ως ελεύθερος συγγραφέας. Το 1830, εξαιτίας ενός αρνητικά διακείμενου προς την αστυνομία της Λειψίας κειμένου του, φυλακίστηκε για μικρό χρονικό διάστημα. Το 1836 διατέλεσε διευθυντής του βασιλικού θεάτρου στο Meiningen, ενώ το 1841 μετακόμισε στη Βιέννη. Εκεί, το 1848 συμμετείχε ενεργά σε επαναστατικά κινήματα, μετά την κατάπνιξη των οποίων καταδικάστηκε αρχικά σε θάνατο, αλλά στη συνέχεια μετά από απονομή χάριτος η θανατική ποινή μετατράπηκε σε ποινή φυλάκισης ενός έτους. Ο Sellen υπήρξε ένας πολυδιάστατος συγγραφέας της λαϊκής λογοτεχνίας. Έγραψε μία σειρά από νουβέλες, διηγήματα και μυθιστορήματα, ασχολήθηκε επιτυχώς με τη μετάφραση από τα Αγγλικά και τα Γαλλικά και υπήρξε εκδότης διαφόρων εφημερίδων. Παντρεύτηκε τρεις φορές κι απέκτησε εννέα παιδιά, εκ των οποίων τα πέντε πέθαναν σε παιδική ηλικία. Η ηθοποιός Friederike von Alvensleben, το γένος Klinglin, ήταν γιαγιά του.¹⁸²

¹⁸² Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 1, Francke Verlag, Bern und München 1971, σελ: 89-90.

Περίληψη

Πέντε φιλέλληνες είναι στην Ελλάδα, πολεμώντας στο πλευρό των Ελλήνων για το μέγα ιδεώδες της ελευθερίας. Στην παρέα προστίθεται κι ένας Βαυαρός. Όλοι μαζί βρίσκονται σ' ένα μοναστήρι, όπου ενώ πίνουν το εύγευστο ελληνικό κρασί, σπάει χωρίς εμφανή λόγο το κύπελο του Βαυαρού, γεγονός που εκλαμβάνεται ως κακός οιωμός.

Λίγες μέρες αργότερα, η ίδια παρέα, μια νύχτα με καταιγίδα, αναζητά και βρίσκει καταφύγιο στο εγκαταλελειμμένο σπίτι μιας τουρκικής οικογένειας που οι Έλληνες σκότωσαν. Εκεί πίνοντας και πάλι κρασί, κάθε φορά που κάνουν μια πρόποση για τη θετική έκβαση του αγώνα, η πόρτα ανοίγει με ορμή. Οι φίλοι κάθε φορά ψάχνουν μήπως κρύβεται κάποιος που θέλει να τους τρομάξει ή να τους κάνει πλάκα, αλλά χωρίς επιτυχία. Έτσι με ανακούφιση υποδέχονται την ανατολή του ηλίου κι αποχωρούν από το συγκεκριμένο σπίτι.

Μετά από μικρό χρονικό διάστημα, στη μάχη του Ναυπλίου αναγκάζονται σε υποχώρηση εξαιτίας της δειλίας των Ελλήνων, ενώ ο Βαυαρός φιλέλληνας πληγώνεται θανάσιμα από τρία βόλια. Τα νέα για το στοιχειωμένο σπίτι κυκλοφορούν γρήγορα και κανένας Έλληνας δεν τολμά να περάσει το κατώφλι του, φοβούμενος μια ανάλογη τύχη.

Σχόλια

Σελ: 219 ... *Ursprünglich bestand unsere Gesellschaft aus fünf Mitgliedern, ... , der jedoch vollkommen fertig deutsch sprach.*

- Επισημαίνεται η συμμετοχή Γερμανών, Δανών και Πολωνών φιλελλήνων στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 220 ... *ein Bayer von Geburt ...*

- Αναφορά σε Βαυαρό φιλέλληνα που συμμετείχε στον αγώνα των Ελλήνων για λευτεριά και διακρίνεται για το θάρρος και τη γενναιότητά του.

Σελ: 221 ... , *daß wir entfernt vom Vaterlande, ... , das noch dazu sich im Zustande der vollkommensten Anarchie bestand.*

- Υπογράμμιση της αναρχίας που επικρατούσε στις τάξεις των Ελλήνων.

Σελ: 221 ... *Wir nahmen dies nicht übel, ... , die verlangte Zeche zu vergüten.*

- Αναφορά στο γεγονός ότι οι φιλέλληνες έπρεπε συχνά να πληρώσουν προκαταβολικά οτιδήποτε καταλάωναν, αφού είχαν υπάρξει περιπτώσεις φιλελλήνων που δεν πλήρωναν.

Σελ: 223 ... , *und als wir einige Tage darauf ein ziemlich heftiges Gefecht mit den Türken hatten, ... , durchaus verworfen und verbannt.*

- Επισήμανση της συμμετοχής φιλελλήνων σε μάχες εναντίον των Τούρκων.

Σελ: 224 ... *Aus sicherer Hand wußten wir, ... , Thür und Fußboden noch mit deutlichen Spuren des hier vergossenen Blutes bedeckt.*

- Ανάδειξη των βιαιοτήτων των Ελλήνων κατά των Τούρκων, όπως η σφαγή μιας ολόκληρης τουρκικής οικογένειας με φρικιαστικό τρόπο.

Σελ: 225 ... *und eben wollten wir auf das Wohl der Sache, ...; inwendig befindlichen Drücker geschehen war.*

- Υπαινιγμός σχετικά με την απελευθέρωση της Ελλάδας.

Σελ: 226 ... *„Nun auch ein Becher auf unser Aller glückliches und siegreiches Ueberstehen dieses gerechten Freiheitskampfes,“ rief ich.*

- Αναφορά στο δίκαιο ελληνικό αγώνα.

Σελ: 227 ... *„Auf glückliches Gelingen des vorhabenden Sturmes auf Napoli,“*

- Αναφορά στην επίθεση στο Ναύπλιο

Σελ: 229 ... *Die Feigheit der Griechen war die hauptschächlichste Ursache, ... , aber unter diesen Wenigen war auch der Herr von ...*

- Παρουσίαση της δειλίας των Ελλήνων ως τη βασική αιτία της ήττας στη μάχη του Ναυπλίου.

Anatolika oder die Braut von Missolunghi

(Ανατόλικά ή η νύφη από το Μεσολόγγι)

Gustav Ad. Grahl

Αμβούργο 1827

Βιογραφικό του Gustav Adolf Grahl: Ψευδώνυμο του Dietrich Christian L. V. Starkenfels. Γεννήθηκε στις 28. 7. 1795 στη Βρέμη και πέθανε στις 22. 1. 1858 στο Αμβούργο. Υπηρέτησε ως στρατιωτικός γιατρός στο γαλλικό στρατό, ενώ το χρονικό διάστημα 1817 – 1819 συνέχισε κι ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ιατρική στο Βερολίνο. Το 1822 άρχισε να εργάζεται ως γιατρός στο Αμβούργο. Έγραψε αρκετά θεατρικά έργα που όμως δεν εκδόθηκαν ποτέ, ιατρικά συγγράμματα και το μυθιστόρημα *Anatolika oder die Braut von Missolunghi 1827*.¹⁸³

Περίληψη

Γενάρης του 1826 κι από το πολιορκημένο Μεσολόγγι ο νεαρός Κάρυστος σε επιστολή του προς το θείο του Κέφαλο τον παρακαλεί να δεχτεί στην οικογένειά του στο Βαθύ της Ιθάκης την αρραβωνιαστικιά του, την Ανατόλικά. Ο Κέφαλος δέχεται και σε λίγες μέρες υποδέχεται μαζί με την οικογένειά του τη νεαρή Μεσολογγίτισσα.

Οι δυο νέοι επικοινωνούν μέσω γραμμάτων, στα οποία παρουσιάζονται οι δεινές εξελίξεις στην πολιορκημένη πόλη, παράλληλα με την καταγραφή των συναισθημάτων του ζευγαριού. Κυρίως όμως της Ανατόλικας που όλο και περισσότερο κλείνεται στον εαυτό της, ενώ η κατάσταση της υγείας της ολοένα και χειροτερεύει, καταλήγοντας σε αιμόπτυση.

Μετά την τραγική έξοδο του Μεσολογγίου ο Κάρυστος επιζεί και μεταβαίνει στην Ιθάκη κοντά στην αγαπημένη του. Οι γιατροί, εξαιτίας της υγείας της Ανατόλικας, τους συνιστούν μια αλλαγή περιβάλλοντος με καλύτερο κλίμα. Έτσι βρίσκονται φιλοξενούμενοι, στο Αργοστόλι στην Κεφαλονιά, μιας φιλικής οικογένειας του Κέφαλου, όπου σύντομα θα επέλθει το μοιραίο για την Ανατόλικά.

¹⁸³ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 6, Francke Verlag, Bern und München 1978, σελ: 711.

Σχόλια

Σελ: 7 ... *Es wird hier erst eine Stunde vor Sonnenuntergang zu Mittag gespeiset, weswegen ich denn dieser peinlichen Stunde nicht entging.*

- Πολιτιστικό στοιχείο: Αναφορά στην ώρα που τρώγανε το βραδινό στην Ιθάκη, μία ώρα πριν τη δύση του ηλίου.

Σελ: 7 – 8 ... , *und in frommen Gebete die heißen Wünsche einer ganzen Nation für die heilige Sache ... , nahm dies noch mehr zu.*

- Παρουσίαση της επιθυμίας ενός ολόκληρου έθνους για την ιερή υπόθεση μιας συντετριμμένης πατρίδας.

Σελ: 37 ... *O bete, Geliebter, bete! ... , auf's Vaterland herab.*

- Παράκληση στον Θεό να βοηθήσει την πατρίδα.

Σελ: 40 ... *Dein schönes Gemüth gar keinen Ausweg mehr findet und vergebens nach Licht und Befreiung flehend, ...*

- Υπαινιγμός για τον πόθο, τη δίψα για ελευθερία.

Σελ: 40 ... , *dem Heimath und Karystro mit eisern Banden angeschmiedet ist, ... Noch gestern ist wiederum eine Anzahl Weiber und Kinder fortgeschickt.*

- Παρουσίαση της πατρίδας δεμένης με σιδερένια δεσμά μέχρι να'ρθει η ώρα της απελευθέρωσης.
- Αναφορά στη φυγή γυναικοπαίδων από το Μεσολόγγι για να σωθούν.

Σελ: 41 ... *Es ward von unserm Commandanten befohlen, die Vertheidiger von Bassiladi noch mit einer kleinen Schaar Freiwilliger zu verstärken.*

- Αναφορά στην υπεράσπιση του χωριού Βασιλλάδι και την υποστήριξή του από μια μικρή ομάδα εθελοντών από το Μεσολόγγι.

Σελ: 41 – 42 ... *Du mir kann ich den, in den tiefster Schmach wehklagenden Vaterlandes, ... , noch was sonst die Welt mißbilligen müßte und verwerfen!*

- Έμφαση στο γεγονός πως η πατρίδα ετούτη τη στιγμή χρειάζεται τον Κάρυστρο, ο οποίος και δεν μπορεί να την εγκαταλείψει για την αγάπη μιας γυναίκας, όσο δυνατή κι αν είναι. Ενώ η αγαπημένη του δεν πρέπει να του ζητά να πράξει κάτι τόσο ποταπό όπως να εγκαταλείψει το καθήκον του προς την πατρίδα του.

Σελ: 44 ... *Vor vierzehn Tagen noch, wenn ich vom Kampfe ermüdet der Erholung bedurfte, ...*

- Αναφορά στον αγώνα μέσα στο Μεσολόγγι.

Σελ: 44 ... , *damit sie hier der Wuth grausender Barbarennicht zu Beute werden.*

- Αναφορά στους Τούρκους ως φρικτούς βαρβάρους και υπογράμμιση του ξεσπάσματος του μένους τους πάνω στα θύματά τους.

Σελ: 45 ... *Noch immer werden wir von Ibrahim's Horden hart bedrängt; ... , bevor das Herz des letzten tapfern Griechen verblutet ist!*

- Αναφορά στην πολιορκία του Μεσολογγίου από τον Ιμπραήμ.
- Υπογράμμιση των χτυπημάτων που επέφεραν οι Έλληνες στον εχθρό με την ευτυχία για την πόλη κατάληξη, να μη δέχονται επιθέσεις για δύο μέρες.
- Αναφορά στο χωριό Βασιλλάδι που υποφέρει τρομερά, αλλά το υπερασπίζονται λίγοι ήρωες που παρομοιάζονται με ιερό λόχο, ενώ είναι έτοιμοι να πέσουν για την πατρίδα μέχρι τον τελευταίο.
- Έμφαση στη στάση του υπόλοιπου χριστιανικού κόσμου που παρουσιάζεται να παρατηρεί απλά τη σφαγή των αδελφών του χωρίς να επεμβαίνει. Υπαινιγμός ότι ο αγώνας των Ελλήνων θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ως ένας θρησκευτικός πόλεμος.
- Έκκληση για βοήθεια προς τους ομόθρησκους Ευρωπαίους πριν χαθούν και οι τελευταίοι γενναίοι Έλληνες.

Σελ: 46 ... *Lipidas, der kühne, treue Lipidas will abermals das Wagstück unternehmen, ... durch Feind und Meeresstrom zu dringen.*

- Επισήμανση των προσπαθειών για σπάσιμο του θαλάσσιου αποκλεισμού του Μεσολογγίου με επιτυχή έκβαση κάποιες φορές.

Σελ: 48 - 49 ... *Der Herr stärke sie und Euch und verleihe den Waffen des Vaterlandes Sieg, ... , Eures Vaterlandes ewigen Andenkens würdig.*

- Παράκληση στον Κύριο να προσφέρει στην πατρίδα τιμές, δόξα και την νίκη.
- Έκκληση στον πολεμιστή Κάρουστρο να συνεχίσει να ηγείται των υπερασπιστών του Μεσολογγίου, τιμώντας έτσι το όνομά του και την πατρίδα του.

Σελ: 49 ... *Soviel der treue Lipidas in seinem kleinen Canot nur eben bergen konnte, ... , und lasse ihn uns baldigst wiedersehen.*

- Επισήμανση της προσπάθειας εισαγωγής τροφίμων στο Μεσολόγγι με ένα μικρό κανό, υποδηλώνοντας έτσι την έλλειψη τροφίμων μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση τις τραγικές συνθήκες, αφού οι ποσότητες που χωρούν σ' αυτό το κανό είναι αμελητέες μεν, αλλά σημαντικότερες για την υπό πολιορκία πόλη.

Σελ: 51 ... , *der, durch die Missolunghi bedrohenden Kriegsunruhen und den Tod von Anatolica's Pflegemutter veranlaßt, ...*

- Αναφορά στην πολιορκία του Μεσολογγίου.

Σελ: 52 ... , *ihre Vaterstadt weiß sie von den Türkischen Barbaren bedroht und das Leben ihres Geliebten in Gefahr ...*

- Αναφορά στην πολιορκία του Μεσολογγίου από Τούρκους βαρβάρους.

Σελ: 52 ..., *die eine weise Vaterland ihr auferlegte: ...*

- Χαρακτηρισμός της πόλης του Μεσολογγίου ως σοφής πατρίδας.

Σελ: 56 ... *allein die kritische Situation, ... und scheint auch nicht einmal geeignet, ...*

- Αναφορά στην κρισιμότητα της κατάστασης στην πόλη του Μεσολογγίου.

Σελ: 59 ... *Dein Vater, ..., lebt nun in einer besseren Welt.*

- Επισήμανση της αυτοθυσίας των Ελλήνων που πολεμούν για το ιερό δικαίωμα της πατρίδας για ελευθερία.

Σελ: 68 ... *Anatolica, Vaterland, ihr seid noch da! ... Furchtbar füllen die blutigen Vorzeichen mein Gehirn!*

- Διαπίστωση πως τα σημαντικότερα στη ζωή του Καρύστου είναι η αγαπημένη του και η πατρίδα του.

Σελ: 71 ... *Noch einmal rief ich den Geist des Vaters an, ... , sterben zu können, wie er starb.*

- Έκφραση της δίψας για εκδίκηση του θανάτου του πατέρα του.
- Έμφαση στην ετοιμότητα του Καρύστου να πεθάνει για την πατρίδα, όταν αυτή το απαιτήσει.

Σελ: 80 ... ; *außer, daß das Schicksal der armen Belagerten ... für die heldenmüthigen Landesbrüder tief beklemmt.*

- Παρουσίαση των πολιορκημένων Μεσολογγιτών να έχουν τη συμπάθεια και την υποστήριξη των Ελλήνων και στην Κεφαλονιά.

Σελ: 85 ... *Du mußttest damals bald darauf fort von mir; ... ; und jetzt seid Ihr die hart bedrängten, ...*

- Εγκώμιο στη γενναιότητα των Μεσολογγιτών.
- Χαρακτηρισμός του εχθρού ως *μισητού*.
- Αναφορά στη σκληρή πολιορκία.

Σελ: 96 – 98 ... , *so lag der Umstand einzig und allein in den heißen Kämpfen, ... , Dich auf einige Stunden in meine arme zu schließen.*

- Αναφορά
 - στις καθημερινές επιθέσεις των Τούρκων το Μάρτη του 1826 στο Μεσολόγγι, οι οποίες απαιτούσαν την πλήρη ετοιμότητα των πολιορκημένων.
 - στις άκαρπες προσπάθειες των βαρβάρων.
 - στις φρικτές κραυγές των Τούρκων που ομοίαζαν με αυτές ζώων κατά τις επιθέσεις τους.
 - στη νίκη των Ελλήνων και το σύνθημά τους: «Θεός, Πατρίδα κι Ελευθερία»
 - στις απώλειες των Τούρκων του Ρεσίντ πασά.
 - στις ελπίδες των Μεσολογγιτών να πετύχει η προσπάθεια του γενναίου Μιαούλη να σπάσει το θαλάσσιο αποκλεισμό.
 - στην πίστη των πολιορκημένων ότι ο Μιαούλης θα τα καταφέρει.
 - στον Ιμπραήμ.

Σελ: 98 ... *Es kommt ja eine bessere Zeit und daß sie kommen wird, das ist ganz gewiß;*

- Έκφραση της πεποίθησης πως έρχονται καλύτερες μέρες και της σιγουριάς πως θα' ρθουν.

Σελ: 102 ... *Missolunghi wird immer mehr und mehr von den Türken bedrängt und niemand, ..., wo Tausende ihrem Untergange nahe sind!*

- Επισήμανση πως ολοένα και περισσότερο σφίγγει ο κλοιός της πολιορκημένης πόλης από τους Τούρκους.
- Έκφραση της ευχής για γοργή απελευθέρωση της πόλης που υποφέρει τα πάνδεινα σε τρισάθλιες συνθήκες.

- Υπογράμμιση της πείνας που θερίζει και της αποστολής μεμονωμένης βοήθειας σε τρόφιμα που δυστυχώς δεν επαρκεί για τους πολιορκημένους που βρίσκονται στα πρόθυρα της κατάρρευσης.

Σελ: 112 ... , *und erfleht vom Himmel unser beider und des Vaterlands Wohl.*

- Προσευχή για το καλό της πατρίδας.

Σελ: 114 ... , *wo wir einen festen Punkt nach dem andern, ... , die uns die letzte Entscheidung, als unaufhaltsam vor die Seele führen: ...*

- Διαπίστωση ότι πολλοί γενναίοι Έλληνες βρήκαν το θάνατο.
- Επισήμανση της τραγικής θέσης που βρίσκονται οι Μεσολογγίτες, η οποία δε θα αλλάξει παρά μόνο με βοήθεια απ' έξω, διαφορετικά σύντομα θα χαθούν.

Σελ: 114 – 116 ... *Innerhalb acht Tagen ist unsere Feste von Ibrahims Truppen fünfmal bestürmt; ... , so gehen wir dem sichern Untergang entzogen, der vielen Tausenden bereitet ist.*

- Αναφορά στις τελευταίες εξελίξεις στο Μεσολόγγι:
 - Πέντε επιθέσεις των Τούρκων μέσα σε οχτώ μέρες.
 - Επιθέσεις επίσης από τους *άγριους Αιγυπτίους*, οι οποίοι όμως απωθήθηκαν από τους πολιορκημένους.
- Έμφαση το γεγονός ότι όσοι άντρες είναι ακόμη ζωντανοί, με τις όποιες δυνάμεις τους έχουν απομείνει, πολεμούν με το θάρρος που διακρίνει έναν Έλληνα. Εγκώμιο για τον Έλληνα, αφού τοποθετείται υψηλότερα του ήρωα.
- Επισήμανση της συμμετοχής και των γυναικοπαίδων στην άμυνα της πόλης.
- Χρήση ναρκών από τους Μεσολογγίτες.
- Υπογράμμιση της ελληνικής γενναιότητας. Ο Ιμπραήμ διατάσσει την παύση των επιθέσεων στο Μεσολόγγι και επιτίθεται στο Βασιλάδι με πάνω από 3000 στρατό, ενώ στο Βασιλάδι *οι Γενναίοι* που δεν ξεπερνούσαν τους 150 απέκρουσαν τις επιθέσεις.
- Εξύμηση της αυτοθυσίας των *Γενναίων* στο Βασιλάδι που χάθηκαν όλοι, συμπαρασύροντας στο θάνατο περισσότερους από 800 Αιγύπτιους πολεμιστές.
- Αναφορά στη νέα επίθεση του Ιμπραήμ στο Μεσολόγγι μετά την πτώση του Βασιλάδι.

- Παρουσίαση του συνθήματος των πολιορκημένων *Νίκη ή Θάνατος*. Για τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες η ζωή ταυτίζεται με τη νίκη, χωρίς αυτή δεν μπορούν να ζουν.
- Επίσημανση των ελπίδων που οι Μεσολογγίτες είχαν εναποθέσει στη βοήθεια που θα τους έφερνε ο Μιαούλης, η οποία θα σήμανε τη σωτηρία τους αλλά και την ανακάταληψη του Βασιλάδι.
- Επίγνωση ότι αν χανόταν και η τελευταία τους ελπίδα, δηλαδή ο Μιαούλης, τότε θα ήταν πια αφημένοι στο έλεος της μοίρας τους, που θα ήταν και η καταστροφή τους.

Σελ: 126 – 127 *...da steht das alte, ehrliche Erbstück mit einem Pärchen Turteltauben, ... , wen ihr damit auf angenehme Weise überraschen und erfreuen könnet.“*

- Έμφαση στις διαστάσεις που είχε πάρει η πείνα μέσα στο Μεσολόγγι που τρώγανε τα πάντα ακόμη και περιστέρια.
- Εξύμνιση του μεγαλείου ενός Μεσολογγίτη αγωνιστή που θέλει να φάει τα περιστέρια μόνο όταν πια έχει φτάσει στο έσχατο σημείο. Μέχρι τότε όμως τα προσπατεύει και τα ταΐζει με τα ελάχιστα που υπάρχουν.

Σελ: 128 *... unsre Sieges, oder Todtenfeier empfangen sollen, in den Tempel.*

- Αναφορά του συνθήματος των Μεσολογγιτών *Νίκη ή Θάνατος*.

Σελ: 129 *... Erhöre denn, Du, o Herr, das Wehklagen so vieler Tausende ... , deren sie noch bedürfen wird!*

- Προσευχή στον Θεό να ακούσει το θρήνο τόσων χιλιάδων και να δυναμώσει τους αμύνοντες της χριστιανικής πίστης, που πολεμάνε για την ελευθερία και την προστασία των γυναικών, των μητέρων, των αδελφών και των παιδιών τους.

Σελ: 130 *...Der Führer einer Orta des Redschild Pascha, ..., bis unter meinen Streichen er mir zur Beute wurde.*

- Αναφορά στο Ρεσίντ πασά και σε άλλη μια νικηφόρα ελληνική απόκρουση των Τούρκων.

Σελ: 137 *... bald wird Euch der tapfere Miaulis, ... , das Ihr so lange schon mit Muth ertragen habt, befreien!*

- Έκφραση της ελπίδας πως ο γενναίος Μιαούλης θα βρίσκεται σύντομα στο Μεσολόγγι και θα απελευθερώσει τους Πολιορκημένους από τη δυστυχία που με τόση γενναιότητα υπομένουν τόσο καιρό.

Σελ: 144 ... *denn Missolunghi ist auch von der Seeseite so fest eingeschlossen, daß er, ... , welches jedoch Anatolica nicht erfahren darf.*

- Επισήμανση του αποκλεισμού του Μεσολογγίου και από τη θάλασσα στις αρχές Απριλίου.
- Διαπίστωση της αδυναμίας του Μιαούλη να σπάσει τον αποκλεισμό και να προστρέξει προς βοήθεια στους δυστυχείς Πολιορκημένους.
- Έμφαση στις δραματικές συνθήκες του αποκλεισμού που επικρατούν, αναφέροντας ότι ούτε τα γράμματα δεν μπορούν να φτάσουν μέσα.

Σελ: 145 – 146 ... , *beseelt mich doch auch der heiße Wunsch für die Befreiung Missolunghi's, die ja auch ihr doppelte Freude bringen würde ... , unsere Klage in Lobgesang verwandelt!*

- Έκφραση της επιθυμίας για απελευθέρωση του Μεσολογγίου.
- Αναφορά στη φρικτή μοίρα των καημένων των Πολιορκημένων έτσι και παραδοθούν.
- Επισήμανση της περηφάνειας με την οποία φέρει κάποια το όνομα Ελληνίδα.
- Υπογράμμιση του γεγονότος πως οι Τούρκοι δεν έχουν να κάνουν με κάποιον δειλό, μαλακό λαό, αλλά με πατριώτες που υπερασπίζονται την τιμή της πατρίδας των ένδοξων προγόνων τους.
- Επισήμανση της πείνας και της απεριγράπτης δυστυχίας που βασανίζει τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες.
- Εναποθέτηση όλων των ελπίδων για την υπόθεση της ανθρωπότητας (εννοεί την ελληνική υπόθεση που ανάγεται σε τόσο σημαντική. Η Ελλάδα ταυτίζεται με την ανθρωπότητα) στα χέρια του Θεού.

Σελ: 147 – 148 ... *So eben erhält mein Vater die schreckliche Nachricht von Missolunghi's Fall. ... Schiffer, welche grade in dem Augenblick in der Nähe sich befanden und Zeugen des gräßlichen Moments gewesen sind, haben diese Kunde gebracht.*

- Χαρακτηρισμός της είδησης για την πτώση του Μεσολογγίου ως *φρικτής*.
- Επισημαίνεται πως η μοίρα των Μεσολογγιτών θα συνταράξει όχι μόνο όλη την Ελλάδα αλλά και την χριστιανική Ευρώπη.
- Αναφορά πως η είδηση για την πτώση της πόλης διαδόθηκε από τα καράβια που βρίσκονταν κοντά στο πολιορκημένο Μεσολόγγι κι έγιναν μάρτυρες της Εξόδου.

Σελ: 149 ... *So ist es also geschehen, das längst gefürchtete Unglück! ... , wo zahllose Menschen in einer Nacht ihren Untergang, ihren Tod fanden!*

- Επισημαίνεται ότι αυτό που φοβόνταν συνέβη, δηλαδή η πτώση του Μεσολογγίου.
- Αναφορά στους αμέτρητους νεκρούς μέσα σε μία νύχτα.

Der Griechenfreund

(Ο φίλος των Ελλήνων)

K. Hildebrandt

Cöslin 1833

Βιογραφικό του Karl Hildebrandt: Γεννήθηκε στις 29.3.1796 στο Weferlingen και πέθανε στις 13.4.1861 κοντά στο Stettin. Σπούδασε στο Θεολογία, το 1813 συμμετείχε ως εθελοντής στον πόλεμο και το 1815 έλαβε το βαθμό του ανθυπολοχαγού. Αργότερα έγινε διευθυντής σε σχολείο στο Demmin και από το 1822 και μετά εργάστηκε ως πάστορας στο Tribsow και το Barnimslow. Έγραψε διηγήματα, χρησιμοποιώντας το ψευδώνυμο Karl Norden.¹⁸⁴

Περίληψη

Βενετία 1824. Εκεί συναντιέται ο συγγραφέας με έναν Πρώσο στρατιώτη, τον Βίλχελμ Σόλτζεναου από τη Σιλεσία, ο οποίος αρχίζει να του αφηγείται τη ζωή του. Γιος του δημάρχου του Fählenberg σπούδαζε στο Halle και ήταν ερωτευμένος με την Κλημεντίνη, κόρη του Σύντικους, φίλου του πατέρα του. Με την κατάληψη της Σιλεσίας από τον Ναπολέοντα ο Βίλχελμ επιστρέφει στο Fählenberg, όπου βρίσκει τον πατέρα του να πνέει τα λοίσθια. Μετά το θάνατο του πατέρα του απευθύνεται στον Σύντικους, ο οποίος όμως σκευωρεί εναντίον του σε συνεργασία με τον καμπούρη επιθεωρητή Μπάχμανν που επιθυμεί να παντρευτεί την Κλημεντίνη. Η περιουσία του πατέρα του δημεύεται κι ο μόνος που συμπαραστέκεται στον νεαρό Βίλχελμ είναι ο γραμματέας Μάγιερ, επίσης φίλος του πατέρα του.

Ο Βίλχελμ αποφασίζει να καταταγεί στο γαλλικό στρατό και συνεννοείται με την Κλημεντίνη να τον περιμένει μέχρι να συγκεντρώσει χρήματα. Ο Βίλχελμ, ως στρατιώτης τώρα, λαμβάνει μέρος σε πολλές μάχες, αλλά πάντα γράφει στην πολυαγαπημένη του και στον Μάγιερ χωρίς όμως ποτέ να λάβει απόκριση.

Όταν μετά από αρκετό καιρό θα επιστρέψει, συναντά τον Μάγιερ που τον θεωρούσε πια νεκρό κι από αυτόν θα πληροφορηθεί ότι η Κλημεντίνη μόλις παντρεύτηκε τον

¹⁸⁴ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 7, Francke Verlag Bern und München 1978, σελ: 1169-1170.

Μπάχμανν, ο οποίος είχε αναλάβει το ταχυδρομείο κι έκρυβε τα γράμματα του Βίλχελμ. Ο Βίλχελμ αποφασίζει να φύγει, ζητώντας η Κλημεντίνη να μη μάθει ποτέ την αλήθεια, αφού ήταν ήδη αρκετά δυστυχισμένη και θα συνέχιζε να είναι για πάντα.

Μετά από διάφορες περιπλανήσεις βρίσκεται στην Ιταλία, όπου γνωρίζεται με τον Έλληνα Μιαούλη και αποφασίζει να υποστηρίξει τον ελληνικό αγώνα. Φτάνοντας με τον Μιαούλη στο Ναυαρίνο, πληροφορούνται την αρπαγή της κόρης του Μιαούλη, Ζάλιας, από το γέρο αγά. Αποφασίζουν να δράσουν κρυφά και τέλος απελευθερώνουν την Ζάλια, σκοτώνοντας τον αγά κι ακόμη έναν Τούρκο.

Ο Βίλχελμ με το ξέσπασμα του ξεσηκωμού συμμετέχει ενεργά σε πολλές μάχες, ενώ τη στιγμή της αφήγησής του βρίσκεται σε αποστολή μεταφοράς χρημάτων στο πολιορκημένο Μεσολόγγι.

Σχόλια

Σελ: 186 ... , *wo er auβer dem alten Miauli, so heiβt der Mann, noch andere zwei Griechen traf.*

- Αναφορά στον Μιαούλη.

Σελ: 186 – 187 ... *Schon lange hatten die Griechen im Geheimen sich verschworen, das eben so schwächliche als drückende Joch der Türken abzuschütteln. ... , die zwar immer miβtrauisch gegen die Griechen gewesen waren, einen größern Argwohn gegen sie faβten.*

- Αναφορά στη μυστική προετοιμασία των Ελλήνων να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό, υποννοώντας τη Φιλική Εταιρεία.
- Επισήμανση της προσπάθειας στο εξωτερικό να κερδίσουν οι Έλληνες το ενδιαφέρον των ξένων.
- Παρουσίαση κάποιων Γάλλων να βρίσκονται στο πλευρό των Ελλήνων.

Σελ: 187 ... , *ob er nicht Lust habe, ... , und nach Kräften zur Befreiung des armen, unterdrückten Volkes mitzuwirken.*

- Προσπάθεια στρατολόγησης ξένων στον ιερό ελληνικό αγώνα.
- Αναφορά στην επιθυμία ίδρυσης μιας δημοκρατίας στην ελεύθερη Ελλάδα.

Σελ: 188 ... *Habt Ihr Lust, so schlagt ein in die Hand eines alten Mannes, ... , wie von unsern ganzen Plane schweigt!*“

- Προσπάθεια στρατολόγησης ξένων.
- Υπογράμμιση της βαρύτητας που έχει ο λόγος ενός άντρα στην ελληνική κοινωνία, ο οποίος ισχύει σαν συμβόλαιο.
- Έμφαση στο γεγονός πως η απελευθέρωση της Ελλάδας είναι πρωτίστης σημασίας.

Σελ: 188 ... *Hatte es ihn schon mächtig ergriffen, ... , und bat Miauli nun, über seine Zukunft zu bestimmen.*

- Αναφορά στους γερμανικούς απελευθερωτικούς αγώνες που επηρέασαν τους Γερμανούς φιλέλληνες να νιώσουν τον αγώνα των Ελλήνων και να συμμετέχουν σ' αυτόν.

Σελ: 189 ... *„es lebe Griechenland!“ ... „aber Tod den Türkenhunden!“*

- Αναφορά συνθημάτων υπέρ της Ελλάδας και κατά των Τούρκων: *Ζήτω η Ελλάδα, Θάνατος στα τουρκικά σκυλιά.*

Σελ: 189 ... *„Und nun kein Glas mehr!“ sagte er dann, ... , nun ich einmal den Türkengeschmack im Mund habe.*

- Υπογράμμιση του μίσους για τους Τούρκους.

Σελ: 190 ... *Seine Geschäfte waren sehr glücklich abgeschlossen ... , „auch das habe ich zur Befreiung meines Vaterlandes angesetzt!“*

- Αναφορά στις οικονομικές θυσίες των Ελλήνων για χάρη της απελευθέρωσης της πατρίδας.

Σελ: 190 ... *Daß sie sich unterwegs, ... , bedarf kaum eine Erwähnung und manches Stündchen wurde auf diese Art in der netten Kajüte verplaudert.*

- Αναφορά στον ελληνικό αγώνα.

Σελ: 191 ... *„Dort ist mein altes liebes, ... , indem er Scholzenau mit gewohnter Herzlichkeit die Hand drückte.*

- Διαπίστωση πως η Ελλάδα γίνεται η νέα πατρίδα του φιλέλληνα αγωνιστή.

Σελ: 193 ... *Scholzenau kannte die Sitten der Griechen, ... , während Vater und Söhne auf der andern Seite des Saales durch eine Tür verschwanden.*

- Επισήμανση της συνήθειας των Ελλήνων να μην επιτρέπουν σε ξένους την είσοδο στα δωμάτια που βρίσκονταν γυναίκες.

Σελ: 194 ... , *die ihn oft, ... , durch ihre Lieder und durch ihre Liebkosungen aufgeheitert hatte;*

- Αναφορά στην Παναγία, που συμπαραστέκεται στον καταπιεσμένο ελληνικό λαό, και σ' αυτήν βρίσκουν παρηγοριά.

Σελ: 194 ... *Es war klar, ... , oder von ihren Reizen auch nur gehört hatte, das Bubenstück ausführte.*

- Υπογράμμιση του συχνού φαινομένου οι Τούρκοι να απαγάγουν Ελληνίδες.

Σελ: 195 - 196 ... „*O, lieber, lieber Freund, Du kennst die Türken, ... , als jene großen Güter in unserm unglücklichen Lande. Komm mit mir!*“

- Διαπίστωση πως η χρήση βίας από την πλευρά των Ελλήνων μετά τις αρπαγές των κοριτσιών τους δεν είχε απολύτως κανένα αποτέλεσμα, μόνο επέφερε ακόμη περισσότερα δεινά.
- Έμφαση στην αδυναμία των Ελλήνων να προστατεύσουν τις οικογένειές τους, υποδηλώντας έτσι τη δεινότητα της θέσης τους υπό των Τούρκων.
- Επισήμανση της παντελούς έλλειψης δικαίου και δικαιοσύνης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Σελ: 196 ... *Den Türken überlisten, sei das einzige Mittel, ... , und genau wisse, wo ihr Räuber sie verborgen halte.*

- Παρουσίαση της χρήσης δόλου ως το μοναδικό όπλο, μέσο των Ελλήνων κατά των Τούρκων.

Σελ: 197 ... *Scholzenau wurde ihnen als ein künftiger Streiter für Griechenlands Sache vorgestellt, ... , und damit Scholzenau sollte an der Unterhaltung Theil nehmen können, ...*

- Αναφορά στον Γερμανό συναγωνιστή των Ελλήνων.
- Διαπίστωση πως οι Έλληνες γνώριζαν ξένες γλώσσες.

Σελ: 201 ... „*Nun denn,*“ *sagte Makariosti, ... noch dem Türkenhunde tapfern Widerstand leistet.*

- Επίκληση στον Θεό να οπλίσει με δύναμη την κόρη του Μιαούλη και να αντισταθεί στον Τούρκο που την άρπαξε.

- Χαρακτηρισμός του Τούρκου απαγωγέα ως *τουρκικού σκυλιού*.

Σελ: 204 – 205 ... *Es war ein eignes Gefühl für Scholzenau, ... , doch an Scenen dieser Art eigentlich nicht gewöhnt.*

- Έμφαση στην ευαισθησία του Γερμανού φιλέλληνα απέναντι στο θάνατο, παρά το γεγονός ότι είχε υπάρξει στρατιώτης και θα έπρεπε να έχει συνηθίσει.

Σελ: 211 ... *endlich war die große politische Mine zum Aussprengen fertig und die furchtbare, ... , und mit welcher er in den Gefechten, deren sie theilhaftig ward, sich rühmlichst hervortrat.*

- Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης πρώτα στη Μολδοβλαχία και μετά στο Μοριά.
- Επισήμανση της συμμετοχής του Γερμανού φιλέλληνα κατά τον ελληνικό αγώνα σε διάφορες θέσεις και στη μετέπειτα εξέλιξή του σε αρχηγό της Λεγεώνας των Ξένων, που απαρτιζόταν από Γάλλους και Γερμανούς.

Σελ: 211 ... *Im Jahre 1824 hatte der größte Theil von Morea schon eine Art von Unabhängigkeit erkämpft, ... , doch wenigstens für damals von der Bothmäßigkeit der Türken befreit.*

- Αναφορά στην απελευθέρωση και κατά έναν τρόπο την ανεξαρτησία του Μοριά το 1824.

Σελ: 212 ... *...eine bedeutende Summe Geldes, ... , wo sich damals der bereits in Funktion getretene Senat befand, zu überbringen.*

- Αναφορά στο πολιορκημένο Μεσολόγγι.
- Επισήμανση της ύπαρξης γερουσίας που λειτουργούσε στο Μεσολόγγι.
- Έμφαση στην ένδειξη εμπιστοσύνης στο πρόσωπο του Γερμανού φιλέλληνα με την επιφόρτισή του με τη μεταφορά χρημάτων στην πολιορκημένη πόλη.

Σελ: 213 ... *„Er wurde, versetzte Scholzenau, ... , nach Constantinopel geschleppt und dort – lebendig gespießt!*

- Παρουσίαση εδώ του Μιαούλη να βρίσκει τραγικό θάνατο στην Κωνσταντινούπολη, όπου σουβλίστηκε από τους Τούρκους ζωντανός. Διακρίνεται ο επηρεασμός του συγγραφέα από το βάρβαρο τρόπο θανάτωσης του Αθανάσιου Διάκου.

Σελ: 214 ... *„Befinden sich unter englischen Schutz an der nahegelegenen Insel Zante, ... , mit welcher Scholzenau aufstand, um mir Lebewohl zu sagen.*

- Αναφορά στην αγγλική προστασία στο νησί της Ζακύνθου.
- Υπογράμμιση της συμμετοχής του Γερμανού φιλέλληνα στο μυστήριο της βάφτισης με την ιδιότητα του νονού, για να υποδηλώσει την πλήρη αποδοχή του από τους Έλληνες και την ένταξή του στην ελληνική κοινωνία, αφού ο νονός ήταν και είναι ένα ιδιαίτερα τιμώμενο πρόσωπο.
- Διαπίστωση πως την όποια κατάληξη του ελληνικού αγώνα την γνωρίζει μόνο ο Θεός.

Σελ: 215 ... , *und mit desto größerem Interesse las ich in den Zeitungen, da ich nun einen mir lieb gewordenen Bekannten auf den Kriegsgefildten hatte!*

- Επισήμανση της ύπαρξης άρθρων σε ευρωπαϊκές εφημερίδες για την έκβαση του αγώνα στην Ελλάδα, γεγονός δηλωτικό του ενδιαφέροντος των Ευρωπαίων για την ελληνική υπόθεση.

Bublina

(Μπουμπουλίνα)

Christian A. Vulpius

Γκότα 1822

Βιογραφικό σημείωμα για τον Christian A. Vulpius. Γεννήθηκε στις 23.1.1762 στη Βαϊμάρη όπου και πέθανε στις 26.6.1827. Χρησιμοποιούσε τα ψευδώνυμα Anshelmo Marcello Thuring και Tirso de Milano. Ήταν γιος του αρχειοφύλακα Johann Friedrich Vulpius και γαμπρός του Johann Wolfgang von Goethe. Μεγάλωσε μέσα σε μεγάλη φτώχεια και το 1782 ξεκίνησε να σπουδάζει Νομική στη Γιένα και το Erlangen παράλληλα με την ενασχόλησή του με τη Λογοτεχνία, την Ιστορία, τη Νομισματολογία και την Οικοσημολογία. Το 1786 αναγκάστηκε να διακόψει τις σπουδές του εξαιτίας του θανάτου του πατέρα του, για να μπορέσει να συντηρήσει την οικογένειά του. Το 1788, μέσω της αδελφής του Κριστίνε ζήτησε τη βοήθεια του Goethe, ο οποίος και τον πρότεινε σε αρκετούς εκδοτικούς οίκους, αλλά δυστυχώς ανεπιτυχώς. Εν τέλει, άρχισε να εργάζεται ως γραμματέας κάποιου βαρώνου αρχικά και στη συνέχεια το 1791 ως θεατρικός γραμματέας και δραματουργός, όταν ο Goethe ανέλαβε τη διεύθυνση του βασιλικού θεάτρου. Το 1801 ο Vulpius παντρεύτηκε την Helen Deahna κι ονόμασε τον πρωτότοκο γιο του Ρινάλντο. Εργάστηκε επίσης ως γραμματέας βιβλιοθήκης, βιβλιοθηκάριος και ως κρατικός υπάλληλος στο μουσείο νομισμάτων. Έγραψε μυθιστορήματα, θεατρικά έργα, διηγήματα και συλλογή λαϊκών παραμυθιών και θρύλων της Θουρηγγίας. Ένα από τα γνωστότερα έργα του το «Renaldo und Renaldini», που πούλησε χιλιάδες αντίτυπα κι έγινε best seller. Επίσης, ασχολήθηκε με τη μετάφραση πολλών οπερών στα Γερμανικά και τη μεταφορά τους στο θεατρικό σανίδι. Δέχτηκε αρκετές διακρίσεις για τη συμβολή του στην αναδιοργάνωση της βιβλιοθήκης της Γιένα και το 1816 τιμήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Γιένα με τους τίτλους του «ιππότη του τάγματος του λευκού γερακιού» και του «συμβούλου του δούκα»¹⁸⁵

¹⁸⁵ Kosch, Wilhelm, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 26, K.G. Saur Verlag Zürich und München 2006, σελ: 478-489.

Περίληψη

Ο Λυσίας, ένας βοσκός, κι ένας άγνωστος άντρας συναντιούνται στην ύπαιθρο της Σάμου και συνομιλούν για τη δεινή θέση της Ελλάδας με αναφορές στο ένδοξο παρελθόν των προγόνων τους.

Λίγο αργότερα οι Σαμιώτες μαζί με άλλους νησιώτες θα ξεσηκωθούν και θα συγκεντρώσουν στόλο κατά των Τούρκων. Εδώ εμφανίζεται και η δοξασμένη Μπουμπουλίνα που ζει πια στη Σάμο και συμμετέχει κι η ίδια ενεργά στις προετοιμασίες των συμπατριωτών της για την αναμέτρηση με τον εχθρό.

Παράλληλα με την παρουσίαση των προετοιμασιών των Ελλήνων νησιωτών για τη συνέχιση του αγώνα τους, έχουμε και την αφήγηση στοιχείων σχετικά με τη ζωή της Μπουμπουλίνας. Μαθαίνουμε λοιπόν ότι έχει ήδη χάσει τον άντρα της και τα παιδιά της από τα χέρια των Τούρκων, έχει αιχμαλωτισθεί με την ανάμειξη κάποιου Εβραίου, καταλήγοντας σε χαρέμι μεγάλου Τούρκου αγά, και τελικά κατορθώνει να δραπέτεύσει και να βρεθεί στη Σάμο, όπου ορκισμένη να εκδικηθεί το θάνατο των αγαπημένων της παίρνει μέρος στην εξέγερση στο Αιγαίο.

Η μεγάλη μέρα της ναυμαχίας φτάνει κι ο ελληνικός στόλος στέφεται νικητής χάρη στην αγωνιστικότητα, τον πόθο για ελευθερία και τον ηρωισμό όλων των νησιωτών με ξέχωρη τη συμβολή της Μπουμπουλίνας στην επίτευξη της νίκης.

Μετά τη νίκη ολόκληρο το νησί της Σάμου συμμετέχει στον εορτασμό προς τιμή των ηρώων νικητών, με την Μπουμπουλίνα να κατέχει και πάλι εξέχουσα θέση και να εισπράττει από όλους τους Έλληνες την αναγνώριση που της αξίζει.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: III – IV ... , *der mit Muth und Schert den Griechen in unsern Tagen zueilte, ... , barbarischen Mahoms Bekennen.*

- Αναφορά στον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα, τους φιλέλληνες που φτάνουν στην Ελλάδα και τους βάρβαρους καταπιεστές των Ελλήνων.

- Χρήση του επιθέτου *βάρβαρος* για την αναφορά στους Τούρκους.

Σελ: 8 ... *Die Zeit des Handels ist gekommen und gebiert die Zeit der Thaten.* „*Wie lange liegt die Zeit schon in Wehen!*“ ... , *was reisen sollte!*“

- Επισήμανση πως έφτασε πια η ώρα του ξεσηκωμού.
- Παρομοίωση του χρόνου, με τη διαδικασία του τοκετού, κι έμφαση στο πλήρωμα του χρόνου, αναφερόμενος μεταφορικά ο συγγραφέας στη μακρά προετοιμασία του ξεσηκωμού που τώρα θα αποδώσει καρπούς.

Σελ: 8 – 9 ... *Ich blicke aber gern nach der Vorzeit der Griechen.* ... , *bis tief hinab zu Alexander.*

- Σύντομη αναδρομή στο παρελθόν των Ελλήνων με αναφορές στον Ορφέα, τον Όμηρο και τον Αλέξανδρο.

Σελ: 9 ... „*Und glaubst du nicht, ..., bis zum zweiten mal ein Ilion zerstöhren können?*“

- Έκφραση του ερωτήματος εάν οι Έλληνες θα μπορέσουν να νικήσουν.

Σελ: 10 – 11 ... „*Erwacht sind Griechenlands Götter und Hellas wird frei! ..., wenn eine stete tapfere Faust den Wünschen eines großen Herzens folgt, so ...*

- Αναφορά στον ξεσηκωμό των Ελλήνων.
- Επισήμανση του ενδιαφέροντος των ξένων λαών για την ελληνική επανάσταση.
- Υπογράμμιση της σκλαβιάς των Ελλήνων για τετρακόσια χρόνια.
- Έμφαση στον αφανισμό της Ελλάδας ως κράτος, αλλά και στο γεγονός ότι γλώσσα, έθιμα, επιστήμη, τέχνες και προτιμήσεις ενώνουν τους Έλληνες.
- Ανάδειξη της ευκολίας με την οποία οι Οθωμανοί κυριάρχησαν στο ελληνικό κράτος, αλλά και της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν τώρα οι Έλληνες για να απελευθερωθούν.
- Πεποίθηση πως *οι καλοί θεοί*, επηρεασμός από τους αμέτρητους θεούς της αρχαιότητας, θα παρέχουν βοήθεια στο κοπιαστικό εγχείρημα των Ελλήνων για την απόκτηση της ελευθερίας τους.
- Έκφραση της πίστης στην υπεροχή του χριστιανισμού απέναντι στο μωαμεθανισμό.

Σελ: 12 ... *Aber das ist so die Manier und das ewig müßige Daseyn der Griechen der Vorwelt und der Jetztwelt.* ... , *und es ist gut, wenn ihr euch darein zu finden wiset.*“

- Έμμεση αμφισβήτηση της ελληνικότητας των σημερινών απογόνων των αρχαίων Ελλήνων, αφού για τόσα πολλά χρόνια είναι υποδουλομένοι.
- Ειρωνική έκφραση του θαυμασμού για την υποταγή που επέδειξαν οι Έλληνες, την οποία μπορεί να εκλάβει κανείς και ως δειλία.

Σελ: 14 ... *Wir aber, die wir uns Glieder des Volkes nennen, ... Dies zu sagen ist uns ehrenvoll, und übrigens sollt ihr uns kennen lernen.*“

- Έμφαση στην περηφάνεια που αισθάνεται κάποιος επειδή είναι χριστιανός.

Σελ: 15 ... *Dort geht sie, wie ein strahlendes Gestirn, ... O! was alles kann nicht das Weib, wenn es will!*“

- Αναφορά στην Μπουμπουλίνα με τη διαπίστωση πως γεννήθηκε για να γίνει σωτήρας της Ελλάδας, προσθέτοντας ότι το κακό που χτύπησε την Ελλάδα συνέβαλε στο μεγαλείο της.

Σελ: 27 ... „*Die Ammen sind, wie ihr wißt, in allen guten Häusern, ... es heißt: eine zweite Mutter.*“

- Πολιτιστικό στοιχείο: Αναφορά στο ρόλο και τη σημαντική θέση της παραμάνας μέσα στην ελληνική οικογένεια, χαρακτηρίζοντας τη συγκεκριμένη λέξη *απαλή και σπουδαία*, ενώ έχει τη σημασία της *δεύτερης μητέρας*.

Σελ: 36 ... „*Siehe, mit Rosenfingern eröffnet Cos, (wie Homer sagt) die Pforten des Himmels, ... , so raubte sie Cos, die herrliche Morgenröthe.*“

- Αναφορά στον μυθικό Φαέθωνα.

Σελ: 38 ... *von der schönen Bublina, ... , als jene Himmels Hetäre.*“

- Παρουσίαση της Μπουμπουλίνας ως μίας ουράνιας εταίρας που αξίζει μεγάλες τιμές.

Σελ: 43 ... *O! diese häßlichen Türken Popanze. Liebe zehn Lysiassen, als einen Einzigen solchen Vogelscheu!*

- Έκφραση της απέχθειας των Ελλήνων προς τους Τούρκους.

Σελ: 43 – 44 ... *Was sie verlegen macht, ... Kennst du diese Hochherzige?*“

- Επισήμανση του φόβου των Τούρκων για επικείμενο ξεσηκωμό των Ελλήνων.

Σελ: 44 – 46 ... , *der durch die Dardanellen gekommen war, ..., so schnüren eure Peiniger euch in doppelte Banden.*“

- Έκκληση για ξεσηκωμό των Ελλήνων.
- Αναφορά των δεινών και των ατιμώσεων που βιώνει ο ελληνικός πληθυσμός.
 - Θανατώσεις από τους πρεσβευτές του Κορανίου.
 - Θανατώσεις πατριαρχών και ιερέων.
 - Ατιμώσεις γυναικών και κοριτσιών, μετατροπή τους σε σκλάβες για τους ατιμωτές του σταυρού και πώλησή τους σε Αρμένιους κι Εβραίους ιδιοκτήτες οίκων ανοχής. Αρνητική η εικόνα των δυο εθνοτήτων.
 - Καταστροφές ιερών τόπων λατρείας.
 - Βασανιστήρια ακόμη κι αυτό της σταύρωσης.
- Προσπάθεια αφύπνισης των Ελλήνων μέσω του ερωτήματος που τίθεται: *«Εσείς δεν είστε οι απόγονοι εκείνων που ταπεινώσαν τους Πέρσες, εκείνων που έδωσαν στον κόσμο έναν Αλέξανδρο;»*
- Αναφορά στο πλήρωμα του χρόνου για σωτηρία κι εκδίκηση.
- Επισήμανση πως ό,τι είναι να γίνει, πρέπει να συμβεί είτε άμεσα είτε ποτέ.
- Παρουσίαση των Τούρκων ως βασανιστών.
- Έκφραση της άποψης πως αν χαθεί ετούτη η κατάλληλη για τον ελληνικό ξεσηκωμό στιγμή, τότε *οι βασανιστές τους θα τους δέσουν με διπλά δεσμά*, δηλαδή τα δεινά για τους Έλληνες θα αυξηθούν στο έπακρο.

Σελ: 46 - 47 ... *„Ergreift eure Waffen, ... , Ich habe es geheiligt und zu meiner That in der heiligen Grotte der Kirche des heiligen Evangelisten, auf Pathmos, weihen lassen.“*

- Παρότρυνση προς τους Έλληνες να πάρουν τα όπλα και να χτυπήσουν τον εχθρό.
- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *σκυλιών του κορανίου* που τους αξίζει μόνο ο θάνατος.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *τους άπιστους*.
- Παρουσίαση του σπαθιού των Ελλήνων ως συνδετικού κρίκου του αγώνα με τη θρησκεία, αφού η λαβή του φέρει το σχήμα του σταυρού, του ιερού συμβόλου του χριστιανισμού.
- Αναφορά στην ιερή σπηλιά του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο.

- Έμμεσος υπαινιγμός πως η εκκλησία υποστηρίζει την ιδέα του ξεσηκωμού, διαφαίνεται από τον ισχυρισμό του ήρωα Θρασύμωνα ότι το σπαθί του ευλογήθηκε στην ιερή σπηλιά του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο.

Σελ: 47 – 49 ... „*Johannes war der Lieblingsjunger unsers HERRN. ... , die Aufrufe des klugen Odysseus, Wählt, die Freiheit oder höhere Knechtschaft bis in den Tod!*“

- Αναφορά στον Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο και το μοναστήρι του στην Πάτμο.
- Έκκληση προς τους Σαμιώτες να πάρουν τα όπλα, να σκοτώσουν τους άπιστους και να μιλήσουν ελεύθερα, επισημαίνοντας πως το κάλεσμα για ελευθερία έχει εξαπλωθεί σε όλη την Ελλάδα.
- Παρομοίωση του Υψηλάντη με τον πολυμήχανο Οδυσσέα.
- Παρουσίαση της διακήρυξης του Υψηλάντη, της ανάγκης δηλαδή επιλογής είτε της ελευθερίας είτε της δουλείας μέχρι το θάνατο.

Σελ: 49 ... *Alle schrieen: „Gott rette das freie Griechenland!“*

- Παράκληση προς τον Θεό να σώσει την ελεύθερη Ελλάδα.

Σελ: 50 – 51 ... „*Ihr Bewohner von Samos! ... , ehe ihr ferner tragt das Joch der Knechtschaft und eurer Verzweiflung unterliegt.*“

- Αναφορά στο φημισμένο Πυθαγόρα, πατρίδα του οποίου ήταν επίσης η Σάμος που τόλμησε να τα βάλει με τους Αθηναίους.
- Εγκώμιο στην αποφασιστικότητα των προγόνων τους κι έκφραση της ελπίδας να τους μοιάζουν οι σημερινοί Σαμιώτες.
- Έκκληση να ενωθούν με τους Μυτιληνιούς και τους Ικαριώτες, για να πολεμήσουν τους Τούρκους.
- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *σκύλων του κορανίου*.
- Αναφορά στους Έλληνες ως *συντρόφους* που έχουν την ίδια πίστη.
- Έκφραση της ανάγκης για εκδίκηση.
- Πίστη στη βοήθεια του Θεού να αγωνιστούν ενάντια στις *χλωμές ανθρώπινες σκιές της διδασκαλίας του κορανίου*.
- Παρουσίαση της Παρθένου Μαρίας ως συμπαραστάτριας των Ελλήνων.
- Προτροπή προς τους Σαμιώτες να ξεσηκωθούν παρά να συνεχίσουν να φέρουν το ζυγό της σκλαβιάς.

Σελ: 51 ... „*Laßt sie kommen! Sie treibt die Wuth über den Tod ihres Gesellen, ... Dort oben lächelt und die Krone der Freiheit!*“

- Αναφορά στους λόγους για τους οποίους πολεμούν Τούρκοι κι Έλληνες. Οι πρώτοι από οργή για το θάνατο των συντρόφων τους, οι δεύτεροι διότι μέσα τους καίει η ιερή φλόγα για λευτεριά.
- Έμφαση στο δίλημμα ή πολεμάμε ή θα νικηθούμε και θα πεθάνουμε.
- Παρομοίωση της ελευθερίας με μια κορώνα που τους περιμένει.

Σελ: 51 ... , *und kühn ins Handgemenge mit dem Volke, ... , fiel Lysias von der Kugel eines Janitscharen, ...*

- Υπογράμμιση τους θάρρους και της αυτοθυσία των Ελλήνων.
- Αναφορά στους Γενισάρους.

Σελ: 52 ... „*O Barbaren!*“ *gebt mir sein Leben wieder!*“ ... *Führt sie in mein Serail!*“

- Προσφώνηση των Τούρκων ως *βαρβάρων*.
- Επίσημανση της τύχης των Ελληνίδων να καταλήγουν σε χαρέμια.

Σελ: 52 – 54 ... *Da trat entschlossen herbei, bewaffnet, wie ehemals die Göttin der Athener, ... „gesegnet sey, du hehre Herrliche! Ich gehe mit dir, zu Sieg und Tod!*“

- Παρομοίωση της Μπουμπουλίνας με τη θεά Αθηνά.
- Επίσημανση πως μια Ελληνίδα δεν μπορεί ποτέ να γίνει σκλάβα ενός μωαμεθανού.
- Παρομοίωση της Μπουμπουλίνας με *αμαζόνα*.
- Υπογράμμιση του πάθους της Μπουμπουλίνας για λευτεριά αλλά και της οργής της για τον Τούρκο κατακτητή μέσω της εικόνας των τρομοκρατημένων Τούρκων που τρέπονται σε φυγή κυνηγημένοι από την ηρωίδα.
- Παρουσίαση της Παναγίας ως *βασίλισσας των Ουρανών*.
- Όρκος της Μπουμπουλίνας να αφιερώσει τη ζωή της στην Παναγία, την ελευθερία του έθνους της και να απαρνηθεί την αγάπη και τις χαρές της.
- Έκφραση της επιθυμίας της να πολεμήσει ιπποτικά και να εκδικηθεί το θάνατο του συζύγου της και των παιδιών της.

- Αυτοπροσδιορισμός της Μπουμπουλίνας ως *ηρωίδας της Παναγίας και γυναίκα της πίστης*.
- Έμφαση στην επιθυμία της Μπουμπουλίνας να *κατατροπώσει τα σμήνη των απίστων και να τους εξολοθρεύσει όπως τα ζιζάνια στο χωράφι*.
- Αναφορά του συνθήματος για *νίκη ή θάνατο*, θυμίζοντας το περίφημο ελευθερία ή θάνατος.

Σελ: 54 – 55 ... *„Wir kommen zu euch, aus dem Ikarischen Meere, und grüßen euch als Freunde und Waffengesellen. ... aber wir wissen auch das Schwert zu führen und zu kämpfen für die Freiheit der Griechen.“*

- Αναφορά στη συγκέντρωση στόλου από νησιά του Αιγαίου, για να αγωνιστούν για την ελευθερία των Ελλήνων με ιδιαίτερη μνεία στους Ικαριώτες που αναφέρονται ως οι *πορφυρογεννημένοι*.

Σελ: 55 – 56 ... *„Schiffe! Schiffe! – schrie das Volk ... , redete er, als er an’s Land gekommen war, die Volksmenge an: ...*

- Αναφορά στη συμμετοχή των Υδραίων με καλά αρματωμένα πλοία.
- Μνεία σε Γάλλο φιλέλληνα στο πλευρό των Υδραίων, με πολύ καλές γνώσεις της ελληνικής γλώσσας.

Σελ: 56 – 57 ... *„Edle Samier! Achtbare Männer und Frauen! Ich, von Geburt ein Franzos, ... , so lange wir noch zweihundert bewaffnete Schiffe besitzen.“*

- Αναφορά στον Γάλλο φιλέλληνα που εγκατέλειψε την πατρίδα του, για να πολεμήσει για την ελευθερία των Ελλήνων.
- Επισήμανση της συμπαράστασης από την εκκλησία.
- Παρουσίαση των Υδραίων ως ανθρώπων της θάλασσας που την γνωρίζουν καλά, αλλά ξέρουν και να πολεμούν.
- Έμφαση στην ισχύ του υδραϊκού στόλου.
- Αναφορά στον Θεμιστοκλή, ο στόλος του οποίου ηγούταν δε διέθετε ούτε καν τη μισή δύναμη του υδραϊκού στόλου και παρ’ όλα αυτά κατρόπωσε τον περσικό στόλο στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Σελ: 58 – 59 ... *Sogleich begann der Angriff mit großer Heftigkeit. ... , im Namen und Schutz des HERRN!“*

- Αναφορά στην έναρξη της επίθεσης με υποχώρηση των Γενισάρων και νίκη των Ελλήνων.

- Δοξασία στον Θεό για τη νίκη στο όνομα του ΚΥΡΙΟΥ και την προστασία που τους πρόσφερε.

Σελ: 65 ... *Der damalige Proveditore Bembo, ... , wurde ihr Beschützer, vermittelte die Sache, und rettete sie vom Tode.*

- Επισήμανση της κυριαρχίας των Βενετών στη Ζάκυνθο.

Σελ: 66 ... *„Er fiel mit Ehre. ... , den darf die Geliebte nicht beklagen.*

- Έκφραση της πεποίθησης πως όποιος πέφτει με το σπαθί στο χέρι για την πατρίδα, πεθαίνει ηρωικά και με τιμή.

Σελ: 68 ... *Er haßt den Türkenvolk und liebt die Griechen. Lionardo Montebello ist sein Name. Er und Bublina, welch, ein edles Paar!“*

- Παρουσίαση Ιταλού φιλέλληνα που μισεί τον τουρκικό λαό κι αγαπά τους Έλληνες.

Σελ: 69 ... *„Liebt er die Griechen, so wird er zu ihnen kommen und für sie und mit ihnen fechten. ... auf die so sonderbar durch vulkanische Erhebungen entstandene Insel Santorini gebracht zu werden wünschen.*

- Αναφορά και πάλι στον Ιταλό φιλέλληνα που αν αγαπά τους Έλληνες θα ‘ρθει κοντά τους, για να πολεμήσει για το καλό τους μαζί τους.
- Έμφαση στη δίψα για εκδίκηση της Μπουμπουλίνας για το θάνατο των αγαπημένων της.
- Αναφορά στο ηφαιστειογενές νησί της Σαντορίνης.

Σελ: 70 - 71 ... *„Griechenland ist die Wiege der Halbgötter, der Schauplatz großer Thaten, ... , die Kunst zu beschützen, der Natur zu Hülfe zu kommen.“*

- Αναφορά στο ένδοξο παρελθόν της Ελλάδας.
 - Ελλάδα το λίκνο των ημίθεων
 - Πεδίο μεγάλων πράξεων
 - Πατρίδα φημισμένων αντρών.
- Επισήμανση της απώλειας της μεγαλοπρέπειας, του μεγαλείου της Ελλάδας αλλά και της διατήρησης της ομορφιάς της και της γονιμότητας του εδάφους της, που αποτελούν τις ανεξάντλητες πηγές του αληθινού πλούτου.

- Παρουσίαση των *άξεστων, αναίσθητων βαρβάρων*, ως υπευθύνων για αυτήν την απώλεια υπονοώντας τους Τούρκους.

Σελ: 72 - 73 ... *„Ich verstehe dich. Ein Phönix kann wieder aus seiner Asche aufsteigen, wenn er Phönix ist.“ ... , würde heutiges Tages kaum mehr als einen Geographen, aber gewiß keinen exaltierten Dichter finden.“*

- Παρομοίωση της Ελλάδας που αφυπνίζεται με το *πουλί φοίνικας*, το οποίο αναγεννάται μέσα από τις στάχτες.
- Αναφορά στην αναγέννηση των Ελλήνων με έμφαση στην ωριμότητά τους για τον αγώνα και τη βοήθεια που θα τους δοθεί από τον Θεό.
- Έκφραση της πεποίθησης πως η Ελλάδα θα αναγεννηθεί και θα συνεχίσει να υπάρχει για πάντα, ενώ θα βελτιωθεί αν παραμείνει πιστή στον ίδιο της τον εαυτό, δηλαδή στη μεγάλη ιστορία και τον πολιτισμό της, καθώς και στα ιδεώδη της αρχαιότητας.

Σελ: 74 ... *„Recht gut gesagt und wohl gedacht; ... ; doch für die Griechen, wird ein Tempe immer blühen.“*

- Διαπίστωση ότι η Ευρώπη δεν δείχνει κανένα ενδιαφέρον για την Ελλάδα.

Σελ: 74 ... *„Mehmet Bassa sendet dreihundert Türken und Janitscharen! ... ; verbrennt sie und die Mahoms Hunde!“*

- Αναφορά στην αποστολή τουρκικού στρατού από τον Μεχμέτ πασά στη Σάμο.
- Προσφώνηση των Τούρκων ως *μουσουλμανικά σκυλιά*.

Σελ: 76 – 77 ... *„Hier Allmächtiger! Unter deinem schönen Himmel liege ich, ... , erhebe mich zu innerer Kraft und stähle meinen Arm mein Elend zu rächen an der feindlichen Brust!“*

- Παράκληση της Μπουμπουλίνας στον Θεό να την οπλίσει με θάρρος και δύναμη, για να πολεμήσει τους Τούρκους.
- Αναφορά στους Τούρκους ως *τους οργισμένους εχθρούς της πίστης*.
- Υπογράμμιση του πάθους της για εκδίκηση.

Σελ: 78 ... *„Mit Gott! Für Freiheit und Vaterland!“*

- Παρουσίαση του τρίπτυχου για το οποίο αγωνίζονται οι Έλληνες: *Για τον Θεό, την ελευθερία και την πατρίδα*.

Σελ: 81 ... *Zurückgeschlagen, genommen und verbrannt waren die türkischen Schiffe. ... , der jetzt sich Sirius nannte, kam unbeschädigt aus dem blutigen Kampfe zurück.*

- Επισήμανση της νίκης του ελληνικού στόλου επί του τουρκικού.
- Υπογράμμιση της οργής με την οποία Έλληνες και Τούρκοι πολεμούσαν.
- Παντελής έλλειψη ευσπλαχνίας προς τον εχθρό από την ελληνική πλευρά.
- Απόδοση ευχαριστιών προς τον Θεό από τους Έλληνες για τη νίκη τους με το πέρας της ναυμαχίας.

Σελ: 83 ... *Die Zeit wird ihnen ihr Recht geben. ...*

- Πεποίθηση πως ο χρόνος θα δικαιώσει τους Έλληνες στον αγώνα τους.

Σελ: 87 ... *Der uns schon bekannte Franzos, ... , für die Sachen der Griechen mitkämpfend aufzutreten, ...*

- Αναφορά σε Γάλλο φιλέλληνα που πολεμούσε στο πλευρό των νησιωτών.

Σελ: 87 ... *„Ja, wahrhaftig diese herrliche Amazone, würde nicht mehr leben, lebte ich nicht noch! ... , als er eben auf die Fechtende anlegte.*

- Παρομοίωση της Μπουμπουλίνας με την θεά Αθηνά, ενώ φέρεται παράλληλα να μοιάζει και με αμαζόνα.
- Παρομοίωση του Γάλλου φιλέλληνα με τον Δηίφοβο, γιο του Πριάμου και της Εκάτης.

Σελ: 88 ... *Stephanopoli kann uns selbst erzählen, sie steht in seiner Voyage en Grece, ... Laßt euch von mir die Erzählung vorlesen.,,*

- Αναφορά σε έναν από τους δύο Γάλλους περιηγητές ελληνικής καταγωγής Δήμος και Νικόλαο Stephanopoli που έγραψε για την Ελλάδα κι αναφέρει και την Μπουμπουλίνα.

Σελ: 89 – 90 ... *„Bekennst du dich, fing die älteste zu ihm an, ... , sie euch bekannt zu machen.“*

- Έμφαση στη σπουδαιότητα που είχε η θρησκεία για τους Έλληνες, αφού η πρώτη ερώτηση που υπέβαλαν στον ξένο σχετιζόταν με τη θρησκεία του.
- Υπογράμμιση της βαθειάς γνώσης που διέθεταν οι φιλέλληνες για την αρχαία Ελλάδα.

Σελ: 91 ... *Sie sind es, die, um sich der Türkischen Tyrannei zu entziehen, ... , wozu die meinige gehörte, ausgewandert sind.*

- Επίσημανση του φαινομένου μετανάστευσης πολλών Ελλήνων ως διεξόδου από την τουρκική τυραννία.

Σελ: 92 ... , *mit dem Stolze zweier alten Spartanerinnen, ...*

- Σύγκριση των σημερινών Ελληνίδων με τις περήφανες Σπαρτιάτισσες.

Σελ: 93 – 94 ... *„Die Mainoten sind nie von ihren Vorfahren ausgeartet; ... ; und so haben sich die meisten Anführer der französischen Armee angekündigt.“*

- Εγκώμιο για τους Μανιάτες που εξακολουθούν να φέρουν όλα τα χαρακτηριστικά των αρχαίων Σπαρτιατών. Εμμέσως θεωρεί τους Μανιάτες απογόνους των Σπαρτιατών.
- Θετική αναφορά στη Γαλλία ως ένα μεγάλο έθνος.
- Μνεία σε Θεμιστοκλή, Μιλτιάδη και Λεωνίδα.

Σελ: 94 ... *„Das ist nicht möglich! ... kennst du die Tapferkeit der Spartaner, und die Geschichte von Frankreich?“*

- Υπογράμμιση της υψηλής αγραμματοσύνης που επικρατούσε στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.
- Επίσημανση της ανδρείας των αρχαίων Σπαρτιατών.

Σελ: 99 ... *möge Minerva dich mit ihrer Aegide decken und dich zu deiner Bestimmung bringen!“*

- Επίκληση στην θεά Αθηνά με χρήση του λατινικού ονόματός της.

Σελ: 105 ... *An diesem Schlüssel hingen viererlei Bänder, ... , die Lieblingsfarben der Liebenden des alten Griechenlands.*

- Παρουσίαση των χρωμάτων κόκκινο, πράσινο και μπλε ως των χρωμάτων των ερωτευμένων στην αρχαία Ελλάδα.

Σελ: 108 ... , *in schwarzen Wittwentracht, aber mit flatterndem Haar.*

- Αναφορά στην ελληνική παράδοση που ήθελε τη χήρα να φορά μαύρα.

Σελ: 110 ... *Am Fuße des Gebirges Taygetus, ... die traurigen Ueberreste des einst so berühmten Sparta.*

- Αναφορά στη τοποθεσία που βρισκόταν η αρχαία Σπάρτη και τα απομεινάρια της.

Σελ: 110 ... *wovon Homer singt. ...*

- Μνεία στον Όμηρο.

Σελ: 110 – 111 ...*In die Gegenden der dortigen Gebirge haben die Mainoten sich zurückgezogen, ... , empor strebend über die Volken.*

- Αναφορά στη θέση της Μάνης.

Σελ: 111 ... *Ihr Charakter wilder Größe ist der, ... Ziemlich unfruchtbar ist ihr Boden und beseelt ihre Habsucht.*

- Παρουσίαση πληροφοριών για τους Μανιάτες.
 - Θεωρούνται οι άπογονοι των Σπαρτιατών.
 - Οικείο περιβάλλον για αυτούς τα βουνά όπου κατοικούν ελεύθεροι.
 - Άγρονο το έδαφος που κατοικούν.
 - Εκμάθηση της τέχνης του πολέμου από την παιδική κιόλας ηλικία.

Σελ: 112 ...*aus Frankreich kam, wie dort damals die Republickdeutsche noch wüthete, ...*

- Αναφορά στη Γαλλική Επανάσταση.

Σελ: 113 – 115 ... *Da geschah es daß einst ein Haufe tollkühner Türken einen schützenden Berg der Mainoten überstieg und mordete und brennte. ... Gott wird mi ihr seyn und durch sie wirken große Dinge.“*

- Παρουσίαση δεινών που υπέμεναν οι Έλληνες από τους Τούρκους: Κάψιμο χωριών, σκοτωμοί, απαγωγές γυναικών.
- Επίσημανση της φήμης πειρατών που είχαν οι Έλληνες ναυτικοί.
- Έμφαση στη δίψα για εκδίκηση που διακατέχει τους Έλληνες εξαιτίας της σφαγής των αγαπημένων τους προσώπων.
- Παρουσίαση του Θεού ως συμπαραστάτη της Μπουμπουλίνας, μέσω της οποίας θα ενεργήσει ο ίδιος μεγαλειωδώς.

Σελ: 115 ... , *trat jetzte ein reisender Israelit herbei, ein Artzt des Passa und berühmter Augendoktor.*

- Παρουσίαση ενός Ισραηλίτη ταξιδιώτη που ήταν φημισμένος οφθαλμίατρος και γιατρός του πασά.

Σελ: 117 ... *Ohne Erzählungen konnte ein solches Fest nicht bleiben, wie das in Griechen land gewöhnlich ist.*

- Πολιτιστικό στοιχείο: αναπόσπαστο κομμάτι μιας ελληνικής γιορτής οι αφηγήσεις ιστοριών.

Σελ: 132 ... „*Daß er mit ihr fechten möchte, für die Sache der Griechen?*“

- Έκφραση της επιθυμίας του Ιταλού φιλέλληνα Λεονάρδο να αγωνιστεί για την υπόθεση των Ελλήνων.

Σελ: 147 ... *Die Griechinnen adoptiren doch junge Mädchen, ... Seelentöchter nennen;*
...

- Παρουσίαση της συνήθειας των Ελληνίδων να υιοθετούν κορίτσια που τα ονομάζουν *ψυχοκόρες*.

Σελ: 148 ... *Der verehrte Thucidides sagt: Die Griechen sind eitel, listig, geschmeidig, unbeständig, gewinnsüchtig, neugierig, unzuverlässig.*“

- Αναφορά στον Θουκυδίδη και τις ιδιότητες που προσδίδει στους Έλληνες. Δηλαδή τους χαρακτηρίζει *ματαιόδοξους, πανούργους, ευέλκτους, περίεργους, αναξιόπιστους*.

Σελ: 150 – 151 ... *Es waren Schypetaren, die wir Albaneser nennen; ... , die Samier ihre Gäste mit Mitstreiter.*

- Θετική αναφορά στους Αρβανίτες που έφτασαν στη Σάμο, για να βοηθήσουν τους Σαμιώτες στον αγώνα τους.

Σελ: 151 ... *Am Ufer des Ionischen Meeres, ... Die sich noch retteten, entflohen; von ihnen kamen jetzt welche nach Samos.*

- Αναφορά στον τόπο καταγωγής των Σκιπετάρων στο Ιόνιο που είναι είτε μουσουλμάνοι είτε χριστιανοί. Ο όρος Σκιπετάροι χρησιμοποιείται για τους Αρβανίτες.
- Παρουσίαση του Αλή πασά των Ιωαννίνων ως σατράπη, ο οποίος σχεδόν εξολόθρευσε όλους τους Σκιπετάρους.

Σελ: 151 – 153 ... *Ihre Weiber kamen mit ihnen, nicht blos, wie im Orienr, als Werkzeuge der Fortpflanzung, sondern als Gefährtinnen in Gefahr und Tod. ... , als die, dieser weiblichen Heldinnen und Gäste.*

- Επισήμανση της θέσης που έχει η Αρβανίτισσα γυναίκα, η οποία δεν έχει το ρόλο οργάνου αναπαραγωγής όπως είθισται στην ανατολή, αλλά θεωρείται σύντροφος του άντρα και στον κίνδυνο και το θάνατο. Είναι περήφανη μητέρα ανθρώπων
- Περιγραφή της εξωτερικής εμφάνισης των Αρβανιτών: Έχουν γαλανά μάτια, ξανθά ή καστανά μαλλιά.

Σελ: 153 ... „*Sterbe ich, so vergebe ich dir, bleibe ich aber leben, so bringe ich dich um!*“ ...

- Εγκώμιο στην τόλμη του Αρβανίτη Σάλα Μουρτζίδο που τόλμησε να τα βάλει με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων. Πρόκειται για φανταστικό πρόσωπο.

Σελ: 154 – 155 ... *Nicht hatte für sie Hymen seine Fackel an Amors Kerze angezündet, ... , bewaffnet mit Dolch und Degen, das Brodkörbchen an der Seite.*

- Παρουσίαση των Αρβανιτών ως ημιαγρίων.
- Υπογράμμιση των διαφορετικών ρόλων της Αρβανίτισσας: Σύζυγος, μητέρα αγωνίστρια, νοικοκυρά.
- Αναφορά στα αρβανίτικα γαμήλια έθιμα. Σύμφωνα με το εθιμοτυπικό ο αρραβώνας γινόταν ήδη στην παιδική ηλικία μετά από συνεννόηση των γονιών, ενώ η νύφη δε γνώριζε το γαμπρό και τον έβλεπε για πρώτη φορά την ημέρα του μυστηρίου. Γονάτιζε μπροστά του, ασπάζοταν το χέρι του και τοποθετούσε στα πόδια του ένα σακί και σχοινί, για να δηλώσει ότι αυτή θα ήταν η υπεύθυνη για το νοικοκυριό. Η μέρα του γάμου αποτελούσε τη μοναδική χαρμόσυνη μέρα στη ζωή της. Στολισμένη και στεφανωμένη με λουλούδια απολάμβανε το θαυμασμό όλο υπό το άκουσμα τραγουδιών. Μόνο για διάστημα ενός μήνα μετά το γάμο η νύφη είχε δικαίωμα να περιφέρεται στο χωριό της ανεβασμένη πάνω σε ένα γαϊδούρι, φορώντας το μωβ νυφιάτικο πέπλο της. Με το πέρας όμως του μήνα έχανε όλα τα προηγούμενα δικαιώματα της. Μόνο σε μεγάλες γιορτές της επιτρεπόταν να τρώει μαζί με τον άντρα της στο τραπέζι, ενώ όλες τις υπόλοιπες ημέρες η ίδια κι η οικογένειά της δεν είχαν τίποτα να φάνε, εκτός από τα υπολείματα που άφηνε ο άντρας της.

Σελ: 161 ... „*Die Dichterin Sappho hat es auch geglaubt.* ...

- Αναφορά στην ποιήτρια Σαπφώ.

Σελ: 162 – 163 ... *Ein ganzes Schiff voll kürzlich wohlbekannter Carbonari war aus dem Königreich Neapel gekommen, ... ; auch diese erboten sich mit zu fechten gegen die Türken.*

- Αναφορά σε φιλέλληνες που καταφτάνουν για να αγωνιστούν ενάντια στους Τούρκους.
- Αρνητική παρουσίαση των Αυστριακών που καταδίωξαν το πλοίο που μετέφερε τους φιλέλληνες, υπονοώντας την αρνητική στάση της Αυστροουγγαρίας στο ελληνικό ζήτημα.

Σελ: 172 ... „*Da hört man's! Ja, er ist von Abrahams Samen, ... Daran erkennt man ihn gleich!*“

- Υπογράμμιση της τσιγκουνιάς ως βασικό χαρακτηριστικό των Εβραίων, υποδηλώνοντας έτσι τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που επικρατούσαν για συγκεκριμένες εθνότητες.

Σελ: 177 ... „*Gut! So bin ich doch kein Xenokrates; ... , als er schon alt war, bei der Aspasia gelernt.*“

- Αναφορά στον Σωκράτη.

Σελ: 178 ... *die Jüdinnen lieben die Dichtereien, ...*

- Επισήμανση της αγάπης που έτρεφαν οι Εβραίοι για την ποίηση.

Σελ: 179 – 181 ...*Die ci devant Carbonari hatten sich mit den Albanesen besprochen, ... „Erschrockene! Geh hinter uns und erhole dich.“*

- Αναφορά στην πολιορκία του κάστρου της Σάμου από τους Έλληνες.
- Χρήση της ελληνικής λέξης *παλικάρι*.
- Διαπίστωση πως και οι Ελληνίδες συμμετείχαν στη μάχη.
- Προσφώνηση των Τούρκων ως *σκυλιών*.

Σελ: 181 – 183 ...*Dann aber führten die Mädchen und Jünglinge den Kandischen Tanz auf, ... Das führte zu dem Orakelspiel Klidona, das tanzend und deklamierend aufgeführt wurde.*

- Αναφορά και περιγραφή ελληνικών χορών: Κρητικός χορός, χορός του Δαιδάλου, χορός του Θησέα, χορός του Γέρανου και χορός των Αργοναυτών.
- Αναφορά στο έθιμο του Κλήδωνα.

Σελ: 184 ... , *die aus dem Bade kamen, ... , als eben ein Brautzug vorüber zog.*

- Αναφορά στο έθιμο του μπάνιου όταν πλησίαζε το νέο φεγγάρι.

Σελ: 185 ... , was Sokrates sagte, als einer seiner Schüler ihm fragte: ... , der gute Philosoph hatte auch ein derbes Ehefund mit seinem Rothköpfchen Xantippe, erhalten.“

- Αναφορά στο δύσκολο έγγαμο βίο που είχε ο Σωκράτης με την Ξανθίππη.

Σελ: 188 – 189 ... „Sage deinem Aga, so läßt Terzetes ihm sagen, im Namen der vereinigten Griechen ... , deine Jungfrauen als Sklavinnen an die handelnden Juden verkauft und dein Leibarzt wird geköpft.!

- Έμφαση στη βαρβαρότητα του Τούρκου αγά με το να κρεμάσει ιερείς και να προβεί στη βεβήλωση των νεκρών.
- Ανακοίνωση των αντιποίνων στα οποία θα προβούν οι Έλληνες αν μετά από την 24ωρη διορία δεν παραδοθεί ο Τούρκος αγάς: Σταύρωση του αγά, θανάτωση των στρατιωτών του, παράδοση των συζύγων του στο ελληνικό στράτευμα, πώληση των παρθένων Τουρκάλων στους Εβραίους εμπόρους και αποκεφαλισμός του προσωπικού του γιατρού.
- Υπαινιγμός για τους Εβραίους εμπόρους ότι ασχολούνται με το δουλεμπόριο γυναικών.

Σελ: 190 ... Ihr Vater wird die Villa verkaufen und will seine Tochter zu seinem Vetter nach Smyrna spediren, ...

- Αναφορά στους Εβραίους της Σμύρνης.

Σελ: 191 – 192 ... „Ich weiche nicht – entgegnete Monasdina – von der Religion meiner Väter, da sie mir durch Ueberzeugung heilig geworden ist.“

- Υπογράμμιση της δύναμης της πίστης της Εβραίας στη θρησκείας των προγόνων της.

Σελ: 193 – 194 ... Drei Verkappte waren in das Haus der Isida so eben sprechenden Bublina gestürzt, ... der Dritte, den Isida erschossen hatte, war Isaschar's Knecht.

- Έμφαση στον ηρωισμό και την τόλμη, με τα οποία η Μπουμπουλίνα και η Ισίδα αντιμετώπισαν την επίθεση των τριών ληστών.
- Η διαπίστωση ότι οι τρεις ληστές ήταν Εβραίοι αποτελεί ένδειξη των «κακών σχέσεων» μεταξύ Εβραίων κι Ελλήνων.

Σελ: 196 ... Indem zog Bublina in die Kirche, Gott und der allerheiligsten Jungfrau für ihre Rettung zu danken, ...

- Απόδοση ευχαριστιών στην Παναγία Παρθένο και τον Θεό από την Μπουμπουλίνα για τη σωτηρία της.

Σελ: 198 ... *dieser Korans Hunde* ...

- Προσφώνηση των Τούρκων ως *σκυλιών του κορανίου*.

Σελ: 212 ... *Ein Bote eilte keuchend mit der Nachricht herbei: der Aga hat sein Wort gebrochen, ... Jetzt ist das Gefecht allgemein.*“

- Επισήμανση της μη τήρησης της συμφωνίας από τον Τούρκο αγά.

Σελ: 214 ... *Des Juden Isaschars ganzes Vermögen war ihr zugesprochen worden ... , zu fechten gegen die Osmanen.*

- Επισήμανση της αγοράς πλοίων για τον αγώνα κατά των Τούρκων από την Μπουμπουλίνα, με τα χρήματα του Εβραίου, με σκοπό της ενδυνάμωση του ελληνικού στόλου.

Σελ: 221 ... *In Cypren ist es Volkslied geblieben, ... und auch dort hausen Türkische Kahlköpfe.*

- Αναφορά στους Τούρκους της Κύπρου.

Σελ: 224 ... *Auf Samos waren indessen mehrere Sicilianer und Neapolitaner von der zersprengten Carbonari Sekte angekommen* ...

- Άφιξη Ιταλών φιλελλήνων (Ναπολιτάνων και Σικελών) στη Σάμο.

Σελ: 225 ... *Was habe ich davon, ... , daß ich die Carbonari Lächerlichkeiten in Neapel sah, ...*

- Αναφορά στη μάχη του Βατερλώ και την εξέγερση των Καρμπονάρι στη Νεάπολη το 1820.

Σελ: 227 ... *Gegen Abend drangend siegend, die Griechen ins Kastell ... , der jetzt auch mit unter den Todten lag.*

- Υπογράμμιση της δίψας των Ελλήνων για σκοτωμούς και των φρικαλεοτήτων που διέπραξαν. Ελάχιστοι μόνο Τούρκοι κατάφεραν να σωθούν.
- Αναφορά στη νίκη των Σαμιωτών επί των Τούρκων στο κάστρο.
- Παρουσίαση των Εβραίων ως προμηθευτών των χαρεμιών με Ελληνίδες κι όχι μόνο.

Σελ: 228 ... *Das Wüthen, Toben, das Jammern und Morden im Kastell und in der Stadt, ... , die es mit den Türken gehalten hatten, wie man sagte: ...*

- Έμφαση στη μεγάλη διάρκεια των βιαιοπραγιών των Ελλήνων αλλά και τη θανάτωση Εβραίων ως συνεργατών των Τούρκων.

Σελ: 229 – 230 ... , *nachdem sie einzige Kriegsfahrzeuge an sich gezogen hatte, ... , welchem auch die katholische Geistlichkeit mit hoher andacht beiwohnte...*

- Επισήμανση του καταλυτικού ρόλου της Μπουμπουλίνας στο να μη φτάσει τουρκική βοήθεια στο Καστέλο της πόλης, πυρποπολώντας το ένα και τρέποντας σε φυγή το δεύτερο τουρκικό πλοίο.
- Επισήμανση των τιμών με τις οποίες κηδεύτηκαν ο πατριάρχης και οι υπόλοιποι ιερωμένοι που απαγχωνίστηκαν από τους Τούρκους, καθώς και της τεράστιας συμμετοχής του λαού αλλά και της καθολικής εκκλησίας.
- Διαπίστωση πως στο νησί της Σάμου υπήρχαν και καθολικοί.

Σελ: 233 ... *Die Gazettenschreiber, werden sie beeifern, ... , die der bewunderungswürdigen Heldin gebühren ...*

- Υπογράμμιση της φήμης της Μπουμπουλίνας που είχε ξεπεράσει τα σύνορα κι είχε φτάσει ως τη Γαλλία.

Σελ: 235 ... *Mein Herz hat gegen die Feinde meines Friedens, ... , die sich gestößt hat.“*

- Έμφαση στη δίψα για εκδίκηση της Μπουμπουλίνας ως το μοναδικό συναίσθημα που μπορεί να νιώσει για τους Τούρκους.

Σελ: 237 ... *“Der Griechen Sprichwort sagt: Durch Geduld wird auch aus Essig süße.“ ...*

- Αναφορά στην ελληνική παροιμία: Αγάλι αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι.

Σελ: 242 – 244 ... *„Keineswegs. – Ihr wißt doch, wie es doert zugeht? Man ist fremd, kommt in die Stadt, ... , und trug der edlen Bublina das Commando aller Schiffe auf, die um und bei Samos lagen.*

- Παρουσίαση του εθίμου, σύμφωνα με το οποίο ένας ξένος παντρευόταν με μια ντόπια στην Μυτιλήνη.

Με το που ένας ξένος περνούσε μια νύχτα στην πόλη, την επόμενη κιόλας ημέρα έπρεπε να παντρευτεί. Αμέσως του έφερναν μία γυναίκα και τον ανάγκαζαν να την παντρευτεί είτε αυτή του άρεσε είτε όχι, εκτός κι αν ο ταξιδευτής βρισκόταν σε καλή κατάσταση, τότε μπορούσε να διαλέξει την ομορφότερη. Στη συνέχεια ερχόταν ο ιερέας που τους πάντρευε, μία μικρή γαμήλια γιορτή λάμβανε χώρα και τέλος οι νεόνυμφοι μοιράζονταν το κρεβάτι και τις χαρές του γάμου. Ο ξένος είναι ελεύθερος να φύγει χωρίς να δώσει ούτε δεκάρα στη νύφη για τη διακόρευσή της, ενώ εκείνη απλά τον αγκαλιάζει και τον ευχαριστεί που συνέβαλε στο να χάσει την παρθενιά της. Αποτελεί τιμή για τη γυναίκα το γεγονός ότι ο

πρώτος της άντρας ήταν ένας ξένος. Αφού περάσει ένας χρόνος επιτρέπεται να ξαναπαντρευτεί, ενώ ο πρώτος σύζυγος δεν έχει κανένα διακαίωμα επάνω της εάν ξαναγυρίσει. Ένα κορίτσι που κοιμήθηκε με έναν ξένο βρίσκει με μεγάλη ευκολία έναν άλλο σύζυγο. Το συγκεκριμένο έθιμο έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα.

- Έμφαση στις ικανότητες και την ανδρεία της Μπουμπουλίνας με την προτροπή από έναν άντρα για ανάληψη της αρχηγίας όλων των πλοίων στη Σάμο από την Μπουμπουλίνα.

Σελ: 246 ... , sobald ich das Gelübde der Rache erfüllt habe, ... , mich und meine Seelenruhe der allerheiligsten Jungfrau in einem Kloster zu weihen, ...

- Υπόσχεση της Μπουμπουλίνας ότι με την εκπλήρωση του στόχου της, που δεν είναι άλλος από την εκδίκηση, θα αποσυρθεί σε μοναστήρι, όπου θα αφιερωθεί στην Παναγία Παρθένο.

Σελ: 247 ... *Kaum hatte Bublina geendet, ... , Liedern und Lobsprüchen überfluthet, zu einem frohen Mahle ins Stadthaus.*

- Ανάληψη της αρχηγίας του σαμιώτικου στόλου από την Μπουμπουλίνα.

2^ο Μέρος

Σελ: 7 ... *Alle Schiffe führten in ihren weißen Wimpeln das rothe hohe christliche Bedeutungszeichen, das Kreuz; ... , welchen ein goldner Nimbus umfloß.*

- Διαπίστωση πως τα πλοία του ελληνικού στόλου έφεραν πάνω στη σημαία της ελληνικής επανάστασης το χριστιανικό σύμβολο του σταυρού.

Σελ: 15 ... *Sieh, was zu sehen ist! ... Siegreich schwingt sie sich hinauf zu ihrem Schwesterlande, der Wohnung der Engel.*“

- Περιγραφή του οράματος ενός αρχιμανδρίτη, σύμφωνα με το οποίο ένα *περιστέρι κι ένας γύπας αναμετριοούνται στον αέρα, με νικητή το περιστέρι.*
- Παρομοίωση της Μπουμπουλίνας με το περιστέρι.
- Συμβολισμός του ελληνικού αγώνα με την αναμέτρηση του γύπα με το περιστέρι.

Σελ: 16 ... *Ich habe es, und darf ausrufen mit dem weisen Pythagoras, Eurika, Eurika! Ich habe es gefunden!*“

- Αναφορά στον Πυθαγόρα και απόδοση σ' αυτόν του Εύρηκα του Αρχιμήδη διά στόματος ενός Γάλλου φιλέλληνα.

Σελ: 17 ... „Die Juden lehren: Ein Mann ohne Frau sey kein Mensch, ... Es hat wohl noch keinen Maler gegeben, der einen Adam gemalt hätte, ohne ein Eva.“

- Αναφορά ενός εβραϊκού ρητού, σύμφωνα με το οποίο ένας άντρας χωρίς γυναίκα δεν είναι άνθρωπος, και μια γυναίκα δίχως άντρα δεν είναι επίσης άνθρωπος. Ο άντρας και η γυναίκα είναι ο ήλιος και το φεγγάρι. Ο ήλιος λάμπει εξαιτίας του φεγγαριού και το φεγγάρι παίρνει τη δύναμή του από τον ήλιο.

Σελ: 19 ... Sultan Selim de Zweite, habe seinen Propheten zum Trotz, ... Deshalb habe der Sultan Cypern erobert.“

- Αναφορά στο επάγγελμα του γιατρού που ασκούσαν οι Εβραίοι.
- Παρουσίαση της αγάπης του σουλτάνου Σελίμ Β' για το κυπριακό κρασί ως αιτία για την κατάκτηση της Κύπρου από τους Τούρκους.

Σελ: 20 – 21 ...“Sie kommt, sie kommt! Stolz fährt sie daher auf dem Meer, ...; Vernichtet dieses schwimmende Bollwerk rachekochender Mahoms Herzen.“

- Ανακοίνωση της άφιξης του τουρκικού στόλου στη Σάμο και προτροπή των Ελλήνων να πιάσουν το ουράνιο σπαθί της εκδίκησης και να τους χτυπήσουν.

Σελ: 21 ... Der Archimandrit aber, hob seine Hände und sprach: ... Taube! Flieg auf und verjage der Geier!“

- Δέηση προς τον Θεό του αρχιμανδρίτη, για να ευλογήσει τον αγώνα των Ελλήνων κατά των Τούρκων.
- Παρομοίωση των Ελλήνων με *περιστέρι*, ενώ των Τούρκων με *γύπα*.

Σελ: 22 – 23 ...Oeffentlich wurde die Hochzeit gefeiert. ... , und die Feste begannen, indem sie einige Tage fortdauerten.

- Περιγραφή της τελετής του ελληνορθόδοξου γάμου.
 - Είσοδος του ζευγαριού με αναμμένες λαμπάδες στην εκκλησία.
 - Λουλουδένια στεφάνα στολίζουν το κεφάλι γαμπρού και νύφης, ενώ ο ιερέας ψάλλοντας τους περνά τις βέρες στα δάχτυλα κι ευλογεί το κρασί και τον άρτο.
 - Γαμήλιο γλέντι ακολουθεί της τελετής που διαρκεί ως αρκετές ημέρες.

Σελ: 23 ... , welches er ehemals gegen Ali Bassa ruhmvoll geführt hatte, dabei einen Lorbeerzweig und rief: „Heil dir, im Siegerkranz!“

- Αναφορά στον Αλή πασά.

- Αρχαιοελληνικό στοιχείο: Χρησιμοποίηση της δάφνης ως μέσο ευλογίας.

Σελ: 24 ... *So stand sie ehemals vor mir, edel und tapfer, wie Bublina, ... , und fürchtete die tapfre Schaar der Sulioten.*“

- Υπογράμμιση της ανδρείας των Σουλιωτισσών που παρομοιάζονται με τις αμαζόνες της αρχαιότητας.

Σελ: 25 ... *und stieß auf einen Mönch, der einem Metaora entflohen war.*

- Αναφορά στα Μετέωρα περιγραφή της φυσικής τους θέσης.

Σελ: 26 – 27 ... *„Dieser herumwandernde Menschenschlag, den wir hier und im Orient Tschinguenes nennen, ..., welches sie für die abscheulichste Beleidigung hatten. Da sind dergleichen Hülfsstruppen, die hier jetzt landen.“*

- Παρουσίαση πληροφοριών για τους τσιγγάνους. Ως τόπος καταγωγής τους προσδιορίζεται η ανατολική Ινδία, από όπου και μετακινήθηκαν προς διαφορετικές κατευθύνσεις, φτάνοντας μέχρι και την Ελλάδα, την Αίγυπτο και την Ιλλυρία, πριν περίπου 800 χρόνια, όπου ο αριθμός τους είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Αποτελούν μια πρώτης μορφής αστική κοινωνία, δεν έχουν καθόλου μόρφωση κι εξασκούν επαγγέλματα όπως του μάγου, του θαυματοποιού, του σχοινοβάτη, του γελωτοποιού, του δημίου, του αρκουδιάρη, του αρπαγέα παιδιών και του προμηθευτή χαρμιών. Δεν έχουν μια συγκεκριμένη θρησκεία, αλλά κάθε φορά παίρνουν τη θρησκεία της χώρας που ζουν. Στην Ελλάδα τους αποδίδεται η ονομασία *σκυλιά του Φαραώ*, που θεωρείται από τις πιο απεχθείς προσβολές.

Σελ: 28 ... , *winkte mit der Hand, wie die Griechen thun, ... , und begann: ...*

- Επισήμανση της ελληνικής συνήθειας του κουνήματος του χεριού για να ησυχάσει το κοινό..
- Αναφορά στη ρητορική του Δημοσθένη.

Σελ: 28 – 31 ... *„Einwohner von Samos! Wir Ankommende grüßen euch freundlich, ... Hier habt uns, unsere Kraft und unser Unglück. Wir sind aus Makedonien, Epirus, Thessalien und allenthalben her, wo die abscheulichen Osmanen haußen und uns vertreiben aus unsern armseligen Hütten, ... Sind wir nicht Christen, und besser als diese betrogenen Koransstammler? ... , ist die karge Nahrung der Nachkommen des Miltiades und Perikles.“*

- Απόδοση του χαρακτηρισμού *απαίσιοι Οθωμανοί* στους Τούρκους που διώχνουν τους Έλληνες από τις εστίες τους.
- Παραδοχή ότι τόσο οι Έλληνες όσο κι οι Τούρκοι αποτελούν δημιουργήματα του Θεού.

- Επισήμανση της υπεροχής των Ελλήνων που είναι χριστιανοί έναντι των Τούρκων.
- Υπογράμμιση της εκμετάλλευσης που υπέμεναν οι Έλληνες από τους Τούρκους με αναφορά στο φόρο της δεκάτης.
- Προσέγγιση της σημερινής κατάστασης των Ελλήνων ως κατάντιας για τους απογόνους ενός Μιλτιάδη κι ενός Περικλή.

Σελ: 31 – 32 ... „*Mühselig schleppen wir, wie Thiere, unser leben fort. Wir nehmen ab an Kräften und Muth von Geschlecht zu Geschlecht. ... Ewig die Geisel und die Ketten weinend küßen, oder das Schwert ergreifen?*“

- Αναφορά στη δεινή ζωή των Ελλήνων που σαν ζώα συνεχίζουν να ζουν και χάνουν από γενιά σε γενιά τόσο τη δύναμή τους όσο και το θάρρος τους.
- Παρουσίαση των μουσουλμάνων αλλά και των Εβραίων να καταδυναστεύουν τους Έλληνες.
- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *τουρκικά σκυλιά*, ενώ όσων υποτάσσονται σε αυτούς ως *παράσιτα*.
- Επισήμανση της δυνατότητας να ξεσηκωθούν.

Σελ: 33 ... „*Seyd uns willkommen! ... Gott wird unsere waffen segnen, wird uns Sieg verleihen, ... , so beherrsche sie der böse. Gott mit uns!*“

- Πεποίθηση των Ελλήνων πως ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό τους και θα ευλογήσει τη νίκη τους.
- Έμφαση στην αποφασιστικότητα των Ελλήνων να αγωνιστούν και αν χρειαστεί και να πεθάνουν παρά να υποταχτούν και πάλι στους Τούρκους.
- Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *ανίκανων*.
- Προτροπή προς τους Έλληνες να *απελευθερώσουν τον κόσμο από τα άχρηστα πλάσματα*, υπονοώντας ότι ο θάνατος των Τούρκων θα ωφελήσει όχι μόνο την Ελλάδα αλλά ολόκληρο τον κόσμο.
- Αναφορά στον Κακοδαίμονα, σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες δρούσε βλαπτικά επί των ανθρώπων σε αντίθεση με τον Αγαθοδαίμονα, στον οποίο θα παραδόσουν τους Τούρκους.

Σελ; 33 – 34 ... „*Mit diesem Gruße – fuhr der Redner fort; ... Sie erwarten die Schiffe der edlen Bublina.*“

- Παρουσίαση των Μανιατών ως απογόνων των Σπαρτιατών.

- Όρκος των Ελλήνων να αγωνιστούν για την πίστη και την ελευθερία με σύνθημά τους *Ζωή ή Θάνατος*.

Σελ: 34 – 35 ... , *ergriff die Fahne des heiligen Kreuzes und schwang sie hoch auf; ... , oder sie ruht im Schoose des Meeres, nach Gottes Willen.*“

- Αναφορά στη σημαία της Επανάστασης που φέρει το σύμβολο του σταυρού.
- Έκφραση της πεποίθησης πως ο Θεός και η Παναγία θα ευλογήσουν την ελληνική νίκη.
- Προστασία των Ελλήνων και από τον Άγιο Σπυρίδωνα.
- Ανάδειξη ως μοναδικής λύσης της νίκης ή του θανάτου των Ελλήνων.
- Επισήμανση του φαινομένου ασπασμού του κορανίου από Έλληνες.

Σελ: 40 – 41 ... *Ein Mahomedaner nimmt sich, so sehr wie möglich, in Acht, auf Hörner zu treten, ... , als wenn man ihn einen Mörder, Räuber oder dergl. nennt.*“

- Αναφορά σε προκαταλήψεις των Ελλήνων, Εβραίων και των Τούρκων. Ο Τούρκος πατάει με ιδιαίτερη προσοχή πάνω σε κέρατα που βρίσκονται σκορπισμένα στο δρόμο του, ο Έλληνας τρομοκρατημένος κάνει πίσω όταν δει ένα σαλιγκάρι να τεντώνει τις κεραίες του, ενώ ο Εβραίος φτύνει τον κόρφο του αν αντικρύσει τα κέρατα ενός ελαφιού.
- Αναφορά της λέξης κερατάς με έμφαση στην ατιμωτική σημασία που έχει για ολόκληρη την οικογένεια, ενώ για τον αποκαλούμενο κερατά θεωρείται πιο προσβλητική κι από τις λέξεις φονιάς, κλέφτης ή οτιδήποτε παρεμφερές.

Σελ: 42 ... *Rispa redete durch's schallende Sprachrohr: „Kröne Gott diech mit Sieg, edle Bublina! ... Siegreich, hoffen wir, euch wiederzusehen!“*

- Παράκληση στον Θεό να στεφανώσει με νίκη τον αγώνα της Μπουμπουλίνας.

Σελ: 45 ... *Die übermüthigen Türken, dieser Henker der Griechen, ... , und im Freien dem Herrn der Welt unser Halleluja singen mögen!“*

- Αναφορά στους Τούρκους ως *τους δήμιους των Ελλήνων* που προκαλούν δεινά στους Έλληνες.
- Προσευχή στον Θεό για *νικηφόρα ανάσταση των Ελλήνων*.

Σελ: 48 – 49 ... *Sirius. Es ist von jeher die Gewohnheit der Griechen gewesen, in Gesprächen sich zu vergnügen.*

- Επισήμανση της από παλιά συνήθειας των Ελλήνων να διασκεδάζουν συζητώντας.

Σελ: 50 ... *Die Taube erhebt sich hoch über den Geier – Bublina siegt im Meerkampfe.*

- Παρομοίωση της Μπουμπουλίνας με περιστέρι που αποκτά υπεροχή επί του γύπα, με την προσδοκία για νίκη της Μπουμπουλίνας στη ναυμαχία.

Σελ: 53 ... *„Freuet euch und danket Gott, ... Herr Gott dich loben wir!*

- Ευχαριστία στον Θεό για τη χαρμόσυνη είδηση της νίκης της Μπουμπουλίνας.

Σελ: 64 ... *„Wir gehen dem Gefecht nicht unbereitet entgegen; und die Osmanen kennen uns.“*

- Υπαινιγμός πως οι Οθωμανοί γνωρίζουν την αποφασιστικότητα και την αγωνιστικότητα των Ελλήνων.

Σελ: 64 – 65 ... *„Eben so viel, liebes Kind! Wie jetzt allenthalben in Griechenland von Athen bis Samos und von Polikandro bis Cypern ... Das wollen wir thun. Nicht wahr?“*

- Υπαινιγμός για τον ξεσηκωμό από άκρη σ' άκρη της Ελλάδας.
- Διαπίστωση πως ο ξεσηκωμός φέρνει προβλήματα για τους Έλληνες τώρα, αλλά θα έχει και θετικά αποτελέσματα στο άμεσο μέλλον.

Σελ: 65 ... *Bublina aber sprach: „Bleibt einig und beisammen, ... , das uns werden soll. Gott mit uns!“*

- Όρκος πάνω στο σπαθί για ενότητα των Ελλήνων.
- Έκφραση της πίστης των Ελλήνων στον Θεό πως εκείνος είναι που αποφασίζει τι θα γίνει τελικά, αλλά και της πεποίθησής τους ότι βρίσκεται στο πλάι τους.

Σελ: 66 ... *auf der Höhe von Novarino die Türkischen Schiffe, den Griechischen begegneten. ... ; ankerte und lies die ganze Schiffsmannschaft niederhauen.*

- Αναφορά στη ναυμαχία του Ναυαρίνου στη Σάμο με νίκη της Μπουμπουλίνας.

Σελ: 66 ... *„Jetzt, - sprach sie; - habe ich den Tod gesucht und nicht gefunden. ..., wie sie meinen Gatten und meine Kinder mordeten.“*

- Εξήγηση της δίψας για εκδίκηση της Μπουμπουλίνας αποτελεί ο θάνατος του συζύγου και των παιδιών της από τους Τούρκους.

Σελ: 67 ... *, indem sie den Englischen Kapitän Kempthorn mit seiner Fregatte zurücksegeln lies, ... , dem Treffen hatte beiwohnen müssen.*

- Αναφορά σε Άγγλο καπετάνιο που πολεμούσε στο πλευρό των Τούρκων, επισημαίνοντας έτσι ότι και πολλοί Ευρωπαίοι δε συμμερίζονταν τον αγώνα των Ελλήνων.

Σελ: 82 ... „*Ach! Das ehemalige und das jetzige Cypem.*“

- Αποτύπωση της νοσταλγίας για την αλλοτινή, χωρίς Τούρκους, Κύπρο.

Σελ: 97 ... „*Ich habe mich, sage ich, revangirt. Der Sturm hat zerbrochen ihr Schiff, ... Ich verchachte die Heldin an den edlen Codja Bascha.*“

- Αφήγηση του περιστατικού κατά το οποίο η Μπουμπουλίνα, εξαιτίας της καταστροφής του πλοίου της από καταιγίδα, έπεσε στα χέρια εμπόρων σκλάβων και πουλήθηκε σε χαρέμι από τον Εβραίο έμπορο.
- Παρουσίαση του Εβραίου εμπόρου να εμπλέκεται στο σκλαβοπάζαρο, προωθώντας έτσι άλλο ένα αρνητικό στερεότυπο για τους Εβραίους.

Σελ: 97 – 98 ... „*Meine Ischa hat's ja gesagt. Aber wenn ich das Prachtmädchen, die Monaschina, zu Gelde machen kann, so verkaufe ich sie selbst. Denn ich will wieder zu Reichthum kommen; das ist mein Sinn.*“

- Ενίσχυση της προκατάληψης σχετικά με τη φιλαργυρία των Εβραίων, παρουσιάζοντας τον Εβραίο πατέρα διατεθειμένο να πουλήσει ο ίδιος ακόμη και την κόρη του προκειμένου να αποκτήσει και πάλι πλούτο.

Σελ: 101 ... „*Ach Bublina! Dahin ist es mit dir gekommen? ... Bublina! Bublina! Hattest du darauf gerechnet?*“

- Μονόλογος της Μπουμπουλίνας για την κατάντια της, αυτή η ηρωίδα των Ελλήνων να βρεθεί σκλάβια των απίστων.

Σελ: 101 ... *O Panaga! Du herrliche und hochgebenedeyete Jungfrau, ... , oder laß mich rühmlich sterben!*“

- Παράκληση της Μπουμπουλίνας στην Παναγία να της δώσει δύναμη και να προστατέψει την ίδια και την τιμή της, διαφορετικά ας την αφήσει να πεθάνει δοξασμένα.
- Απόδοση τεράστιας σημασίας σε ένα δοξασμένο θάνατο, παρά σε μια ατιμωτική ζωή. Η συγκεκριμένη στάση παραπέμπει στους αρχαίους ήρωες του Ομήρου που επίσης επιζητούσαν τον ηρωικό δαξασμένο θάνατο.

Σελ: 103 ... „*Ich kenne keine Freude, da mir die Freiheit fehlt.*“

- Σύνδεση της ελευθερίας με την προσωπική ευτυχία, μέσω του ερωτήματος που θέτει η Μπομπουλίνα για το πώς είναι δυνατόν να είναι ευτυχισμένη όταν δεν είναι ελεύθερη.

Σελ: 112 ... „So würde mein Kopf prangen, neben den Köpfen der gemordeten Griechen, der frommen Patriarchen und Priester, der seeligen Märtyrer und Märtyrinnen.

- Αναφορά στους μαρτυρικούς θανάτους των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης, του πατριάρχη και ιερέων με το ξέσπασμα της επανάστασης.

Σελ: 112 ... , *der Sturm hat mich in deine Gewalt gebracht und eines Juden Niederträchtigkeit, hat dir gesagt, wer ich bin.*“

- Έμφαση στην αναδρεία του Εβραίου που πούλησε την Μπομπουλίνα σε χαρέμι, προβάλλοντας το αρνητικό στερεότυπο του Εβραίου.

Σελ: 115 ... , *aus dieser Wiege des Hasses gegen die Osmanen und die herrliche Pforte, ...*

- Παρουσίαση της Μάλτας ως λίκνου του μίσους κατά των Οθωμανών και της Υψηλής Πύλης.

Σελ: 133 ... *Es geht ihnen, wie dem ewigen Huden.*“ „*Ich möchte den alten Affenschwanz doch wohl einmal sehen.*“

- Αναφορά στον αιώνιο Εβραίο.
- Παρομοίωση του Εβραίου με πίθηκο.

Σελ: 140 ... „*Nein! - Schrien alle; - Gott segne die Waffen der Griechen!*“

- Πίστη πως ο Θεός ευλογεί τα όπλα των Ελλήνων, υπονοώντας ότι βρίσκεται στο πλάι τους.

Σελ: 145 ... „*Gott segne Griechenland, und den Freiheitsmuth der Griechen!*“

- Υπογράμμιση της τόλμης των Ελλήνων για ελευθερία.
- Παράκληση στον Θεό να ευλογήσει την Ελλάδα και το θαρραλέο τόλμημα των Ελλήνων για λευτεριά.

Σελ: 149 – 150 ... *Wer hat den Fanatismus und die Lehre des lahmen Kameeltreibers über Griechenlands Fluren getrieben? ... , der unsinnige Koran, den Muth ertheilt, unmenschlich zu seyn.*

- Παρομοίωση των οθωμανικών ορδών με *σμήνη ακρίδων που κατέφαγαν τα χωράφια της ειρήνης*.
- Έκφραση του ερωτήματος τι δουλειά έχουν οι Οθωμανοί, τους οποίους και χαρακτηρίζει ως *μπαστάρδους της ανθρωπότητας*, στην Ελλάδα.
- Αποτύπωση της αντίληψης ότι *οι Τούρκοι ανήκουν είτε στις γεμάτες με μούμιες περιοχές της Αιγύπτου είτε στις από λιμό χτυπημένες χώρες της Αραβίας*
- Υποτιμητική αναφορά στις διατροφικές συνήθειες των Οθωμανών που καταναλώνουν πολύ το κρεμμύδι(που βρωμάει) και το ισχνό κρέας της καμήλας.
- Παρότρυνση προς τους Οθωμανούς να *επιστρέψουν στην έρημο όπου ανήκουν, αυτό το εκφυλισμένο ανθρώπινο είδος, των οποίων το ανόητο κοράνι, ο εσφαλμένος νόμος, τους δίνει το θράσος να γίνονται απάνθρωποι*.

Σελ: 151 – 152 ... *Dort sieht dies vom Schmerz gedrückte Auge die Verwüstung, ... , wackre Mitstreiter der Ehre und der guten Sache.*

- Αναφορά στα δεινά των Ελλήνων από τους Οθωμανούς.
- Υπογράμμιση της δίψας για εκδίκηση που πηγάζει από όσα υπομένουν.
- Διαπίστωση της αναγκαιότητας του αγώνα στο όνομα της τιμής και της ψυχικής ανάτασης.
- Μνεία στους Ιταλούς φιλέλληνες.
- Αναφορά στους Έλληνες ως *ήρωες της ελευθερίας και αγωνιστές της τιμής και της μεγάλης υπόθεσης*.

Σελ: 152 ..., *für die gute Sache der Griechen, die selbst zur Sache des Himmels wird, durch seinen Beistand.*

- Επισήμανση πως η υπόθεση των Ελλήνων αποτελεί ζήτημα του Θεού.

Σελ: 153 ... , *dich Schutz und Schild der unterdrückten Griechen, grüße ich wiederholt, ... , im Namen des hohen Bundes und Bandes der Menschheit!*

- Αναφορά στους καταπιεσμένους Έλληνες.
- Έμφαση στην αναγνώριση του ελληνικού αγώνα από ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Σελ: 164 ... „*In den Hafen, wo dich die Schiffe der tapfern Hydrioten erwarten.!*

- Αναφορά στους γενναίους Υδραίους.

Σελ: 180 – 181 ... „*Es soll der besten Prophezeihung nach, das Türkische Reich in Europa im Jahre 1822 untergehen, ... , der etwas Großes wollte und that; aber er war auch ein König.*

- Αναφορά στην προφητεία που προέβλεπε τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το έτος 1821
- Μνεία στον Μ. Αλέξανδρο ως ο μοναδικός που έπραξε κάτι μεγάλο.
- Έκφραση της επιθυμίας η νέα Ελλάδα του μέλλοντος να μην έχει καμία σχέση με την αρχαία Ελλάδα.

Σελ: 181 – 182 ... *Aber mit Worten, jagen wir die Türken nicht aus Europa...*

- Υπογράμμιση της ανάγκης δράσης με σκοπό την εκδίωξη των Τούρκων από την Ευρώπη.

Σελ: 183 ... „*Ach wohl! Warum nur die verdammten Kerle revoltiren wollten? ... , die schönen Kunststreiterinnen. - - Was muß Diana machen?*“

- Αναφορά στην εξεγέρση στη Νεάπολη.

Σελ: 185 ... *Schon hatte im harten Kampfe, ein Hydriot eine Türkische Golette genommen; ... , sehr beschädiget war, wurde es nöthig dieselbe auszubessern.*

- Μνεία σε Γάλλους και Ισπανούς φιλέλληνες που συμμετείχαν στην ελληνική εξέγερση.

Σελ: 191 ... *Diese unreinen Geister, Esel anbetende Juden, ... , umherschmeisend auf den traurigen Winterfluren.*

- Έκφραση προκαταλήψεων σχετικά με τους Εβραίους, *τα ακάθαρτα αυτά πνεύματα*, που σκότωσαν το Μεσσία.

Σελ: 191 ... *Ueberhaupt, was lies sich nicht alles über den Aberglauben der Griechen sagen! Sie waren stets, was sie noch sind, ein mythologisches Volk!*“

- Αναφορά στις προκαταλήψεις που υπάρχουν σχετικά με τους Έλληνες.
- Χαρακτηρισμός των Ελλήνων ως *ένας μυθικός λαός*.

Σελ: 192 ... *Indessen laßt uns Gott bitten, den Griechen den Sieg zu schenken, dessen sie so sehr bedürfen.*“

- Έκκληση στον Θεό για νίκη των Ελλήνων.

Σελ: 192 – 193 ... *Die Griechen aber, besonders die stets kampfgierigen Hydrioten, ... Und sie trafen auf das Geschwader.*

- Εγκώμιο στην αγωνιστικότητα των Υδραίων και τον ηρωισμό των Ελλήνων νησιωτών γενικότερα.

Σελ: 193 ... *Voraus segelte die Dafne, eilend im schnellsten Laufe; ... , während die Fregatte Iris das Gefecht begann.*

- Επισήμανση ότι τα πλοία του ελληνικού στόλου φέρουν ονόματα από την ελληνική μυθολογία, όπως το όνομα Δάφνη.

Σελ: 195 ... *Alle Kräfte wurden beinahe erschöpfend benutzt, ... , das Siegs – und Danklied: Herr Gott, dich loben wir!*

- Ύμνος ευχαριστίας προς τον Θεό για την ελληνική νίκη.

Σελ: 196 ... *„Samos und die nahen Inseln sind gerettet. ... ; Denn der HERR war mit uns!“*

- Αναφορά στη σωτηρία της Σάμου και των γύρω νησιών.
- Γιορτές και προσευχές για να ευχαριστήσουν τον Θεό που τους συμπαράσταθηκε.

Σελ: 196 – 197 ... , *weil das Aegäische Meer nun frei ist.*

- Απελευθέρωση του Αιγαίου από τους Τούρκους κατακτητές.

Σελ: 197 ... *Sie stiegen ein nebst den Geretteten dem Franzosen und dem Spanier,...*

- Αναφορά σε Γάλλο και Ισπανό φιλέλληνα.

Σελ: 201 ... *Ich kannte ehemals einen Hans Rudolph von Lamberg, ... , daß der Glaube alles allein bei seinen Arzeneien, gehörig wirke.*

- Αναφορά στον Γερμανό γιατρό Χανς Ρούντολφ φον Λάμπεργκ.

Σελ: 206 ... *Da kam der Spanier schnell herbei gesprungen und meldete, ... , und ging mit dem Spanier davon.*

- Αναφορά σε Ισπανό φιλέλληνα που συμμετείχε στον αγώνα.

Σελ: 223 ... *Da wurden kleine Kuchen aufgetragen bei den Griechen, Colywa genannt, gebacken aus gekochtem Weizen, ... , mit Basilienkraut zierlich verziert.*

- Αναφορά στα κόλυβα που προσφέρονται μετά από κηδείες στην Ελλάδα, περιγραφή του τρόπου παρασκευής τους και απαρίθμηση των υλικών που χρησιμοποιούνται. Δηλαδή βρασμένο σάρι, ανακατεμένο με σταφίδες, ρόδι, ζάχαρη, κουφέτα και στολισμένο με φύλλα βασιλικού.

Σελ: 227 ... *Nach einem hartnäckigen Streite von länger als zwei Stunden, ... ; und keiner der Muselmänner blieben am Leben.*

- Παρουσίαση της νίκης του ελληνικού στόλου.
- Επισήμανση της έλλειψης οίκτου για τους Τούρκους, αφού κανένας δεν απόμεινε ζωντανός.

Σελ: 231 ... *Auf Samos wurden große Vorbereitungen getroffen; ... , die zu erwartenden Sieger zu empfangen.*

- Παρουσίαση των προετοιμασιών για τον εορτασμό της ελληνικής νίκης.
 - Κατασκευή αψίδας θριάμβου.
 - Ανέγερση τιμητικών κίωνων.
 - Διακόσμηση του βήματος.
 - Πλέξιμο στεφάνων.
 - Προετοιμασία των κατοίκων για την υποδοχή των νικητών.

Σελ: 232 ... , *im schwarzen Kleide, so geziert, wie die Bildner und Maler der Griechen die Göttin Minerva darstellten.*

- Παρομοίωση της μαυροφορεμένης Μπουμπουλίνας με τη θεά Αθηνά, την οποία παρόμοια απεικόνιζαν οι γλύπτες και οι ζωγράφοι.

Σελ: 233 ... , *legte ihr Schwert nieder, am Fuße des Altars, kniete hin, hob Arme und Augen, betend, ... , gab allen ihren Waffengenossen den Segen und in herrlicher Andacht fiel nieder des Volkes andächtige Menge.*

- Παρουσίαση της Μπουμπουλίνας, η οποία βγάζει το σπαθί της, γονατίζει στα πόδια της Αγίας Τράπεζας, υψώνει τα χέρια και τα μάτια της προς τον ιερό σταυρό και την Παναγία και αποδίδει ευχαριστίες στον Θεό και την Παρθένο Μαρία.

Σελ: 234 ... *Die Menschheit und die Griechen danken euch. ... Alle starben als Helden für die gerechte Sache ihres Vaterlandes.*

- Επισήμανση πως όχι μόνο οι Έλληνες αλλά ολόκληρη η ανθρωπότητα ευχαριστεί για τη συγκεκριμένη νίκη των Ελλήνων νησιωτών, ενώ η Ευρώπη απλά παρατηρεί.
- Αναφορά στους νεκρούς Έλληνες της ναυμαχίας ως ήρωες που έπεσαν για τη *ΔΙΚΑΙΗ* υπόθεση των Ελλήνων.
- Χαρακτηρισμός της απελευθέρωσης της Ελλάδας ως *ΔΙΚΑΙΗΣ υπόθεσης των Ελλήνων*.
- Αναγραφή της λέξης δίκαιη με κεφαλαία γράμματα για να επισημάνει τη σπουδαιότητα του εγχειρήματος του ξεσηκωμού, αλλά και παράλληλα για να δηλώσει την αδικία της υποδούλωσης των Ελλήνων από τους Τούρκους.

Der Kreuzzug nach Griechenland

(Σταυροφορία στην Ελλάδα)

K.H.L. Reinhardt

Λειψία 1822

Βιογραφικό του Karl Heinrich Leopold Reinhardt: Γεννήθηκε στις 17.11.1771 στη Δρέσδη και πέθανε στις 2.4.1825 στη Λειψία. Σούδασε Νομικά στη Λειψία και στο Wittenberg. Εκπόνησε την υφηγητική του διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Wittenberg. Έζησε στη συνέχεια στο Mersburg και τέλος στη Λειψία. Έργα του: 1) Ποιήματα: *Die Nasiade* 1804, *Lilar und Rosaide* 1807. 2) Μυθιστορήματα: *Ahndungen beym Hinblick auf Großbritanniens Lage und Zukunft* 1816, *Die kinder des Lichts und der Nacht* 1818, *Amor* 1818, *Der Kreuzzug nach Griechenland* 1822 και *Die Circe von Llyn* 1822.¹⁸⁶

Περίληψη

Ο Κάλλι, ο Φλόριμπερτ, ο Φέλιξ και ο Φάνο, ένας Έλληνας, συναντιούνται ξανά. Κάποιοι από αυτούς έχουν στο ενεργητικό τους μια στρατιωτική καριέρα κατά τη διάρκεια των γερμανικών απελευθερωτικών πολέμων. Ο Έλληνας Φάνο διδάχτηκε την τέχνη του πολέμου υπό τις διαταγές του Ναπολέοντα, τον οποίο στην πραγματικότητα απεχθάνεται, αλλά στον οποίο έχει εναποθέσει τις ελπίδες του για την απελευθέρωση της Ελλάδας. Οι παλιοί αυτοί φίλοι ανακοινώνουν λοιπόν ότι επιθυμούν να υποστηρίξουν ενεργά τον ευγενή αγώνα των Ελλήνων κατά των Τούρκων. Μυθικά στοιχεία παρεμβάλλονται με αερικά και άλλα μυθικά όντα να κάνουν την εμφάνισή τους και να συμμετάσχουν στην πλοκή του έργου. Πραγματικότητα και φαντασία μπερδεύονται κι εναλλάσσονται συνεχώς.

Οι φίλοι ετοιμάζουν μία θεατρική παράσταση και ένα κονσέρτο αλληλεγγύης προς τους δοκιμαζόμενους Έλληνες. Ο Φάνο αναλαμβάνει τη θέση του διευθυντή ορχήστρας. Έχει συνθέσει επίσης ένα μουσικό κομμάτι με τίτλο «Η Ανάσταση των νεκρών», στο οποίο τα μεγάλα πνεύματα της αρχαίας Ελλάδας ζωντανεύουν, για να γίνουν μάρτυρες των

¹⁸⁶ Kosch, Wilhelm, *Deutsches Literatur-Lexikon*, Bd. 12, Francke Verlag, Bern und Stuttgart 1990, σελ: 890.

πράξεων των απογόνων τους. Ένας χορός μεταμφιεσμένων έχει προγραμματιστεί να ακολουθήσει μετά το κονσέρτο.

Στο θέατρο τώρα, λαμβάνει χώρα με μεγάλη επιτυχία η παράσταση «Κονσέρτο για το καλό των Ελλήνων» ενώπιον της υψηλής κοινωνίας των ευγενών και εύπορων πολιτών, ενώ στο τέλος οι παρόντες προσφέρουν αδρά στον έρανο για την ελληνική υπόθεση.

Στη συνέχεια η παρέα ετοιμάζεται για τον χορό. Ο Σέλμαρ, με μια μπερδεμένη προϊστορία ως ευγενής ληστής, η οποία περιγράφεται στον δεύτερο τόμο του βιβλίου, και ο Φέλιξ αποχαιρετούν τους φίλους με προορισμό την Ελλάδα. Πάλι παρεμβάλλονται μυθικά στοιχεία με την εμφάνιση νεράιδων κι άλλων πλασμάτων της φαντασίας. Ο Κάλλι και ο Φάνο θα προσπαθήσουν να αυξήσουν τα έσοδα από τον έρανο παίζοντας τυχερά παιχνίδια. Δυστυχώς θα χάσουν τα πάντα, και η αστυνομία θα τους καταζητήσει με την κατηγορία της κατάχρησης χρημάτων. Αργότερα όμως θα καταφέρουν να αποκαταστήσουν την απώλεια μέσα από μία σειρά μυθικών παρεμβάσεων και συγκυριών.

Ξαφνικά, ξεσπάει μια φωτιά που θα καταστρέψει ολοσκαιρώς το θέατρο. Δραματικές σκηνές διάσωσης της μυθικής τραγουδίστριας Διανόρας από τον Φλόριμπερτ θα εξελιχτούν, ενώ ο Κάλλι και ο Φάνο το σκάνε από την αστυνομία. Σε αυτήν τη χαοτική κατάσταση θα εμφανιστούν ξαφνικά ως από μηχανής θεός οι ναΐτες ιππότες, που βάλλουν κατά της πόλης με κανόνια και την κατακτούν. Μέσω της παρέμβασής τους θα σωθούν ο Κάλι και ο Φάνο.

Οι ναΐτες ιππότες, στην πραγματικότητα ένα τάγμα σταυροφόρων, που διαλύθηκε τον 14^ο αιώνα, παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα ως μία αιώνια ανά τον κόσμο μυστική εταιρεία, η οποία υποστηρίζει επίσης και τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων. Αρχηγός της μυστικής εταιρείας είναι ο θρυλικός Victor del Campo Santo.

Οι ετοιμασίες για το ταξίδι των φίλων στην Ελλάδα ξεκινούν, αλλά πρώτα θα λάβουν χώρα οι γάμοι του Φλόριμπερτ με την Αδονίνη και του Κάλλι με την Τζούλια. Ο ρόλος της μυστικής εταιρείας των ναϊτών ιπποτών θα γίνεται όλο και πιο σημαντικός, ενώ το ταξίδι στην Ελλάδα θα ετοιμαστεί με πλάγια μέσα. Οι φίλοι και οι σύζυγοι αυτών θα

αναγορευτούν σε μέγα μαγίστρους του τάγματος. Ο δεύτερος τόμος του μυθιστορήματος τελειώνει με το θάνατο του στρατάρχη – μέγα μαγίστρου του τάγματος του Victor del Campo Santo, ο οποίος στη διαθήκη του ορίζει ως διάδοχό του στη θέση του στρατάρχη – μέγα μαγίστρου τον Κάλλι.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: 39 ...*“Ich komme nicht, Euch den Frieden zu predigen, sondern das Schwert!”*

- Κήρυγμα πολέμου κι όχι ειρήνης το μήνυμα για τον ξεσηκωμό των Ελλήνων.

Σελ: 40 ... *Wißt! – fuhr in demselben Tone Robert zu Floribert, Felix und Guido fort ... , den edlen Kampf der Griechen für die höchsten Güter des Lebens auf jede Gefahr hin zu theilen.*

- Υπογράμμιση της αποφασιστικότητας των τριών φιλελλήνων φίλων να υπηρετήσουν τον ευγενή αγώνα των Ελλήνων για τα ύψιστα αγαθά της ζωής.

Σελ: 40 ... *Schönes Bewußtseyh, etwas zum Wiederblühen einer zertretenen geistreichen Nation beigetragen zu haben – sey mir im voraus begrüßt!*

- Συνειδητοποίηση της ανάγκης για συνεισφορά στην αναγέννηση ενός έθνους με μεγάλο πνευματικό πλούτο, δηλαδή της Ελλάδας.

Σελ: 42 ... *Zehntausend Thaler will ich zum Besten der heiligen Sache beitragen! Fuht Guido mit bebender Stimme fort.*

- Αναφορά στην προσφορά χρηματικής βοήθειας (δέκα χιλιάδες τάλληρα) από Ευρωπαίο φιλέλληνα.

Σελ: 42 ... *Du sollst auf jedem sichern Wege Nachrichten von uns erhalten. Diese sammelst Du und machst sie einst nach unserm Tode zu rechter Zeit bekannt.*

- Αναφορά στη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την εξέλιξη των πραγμάτων στην Ελλάδα και δημοσιοποίησή τους στη Γερμανία.
- Έμφαση στο ενδιαφέρον της γερμανικής κοινής γνώμης για το ελληνικό ζήτημα.

Σελ: 57 ... *Ich bin, wie Einige von Euch schon wissen – Capellmeister am - ... zum Besten der Griechen ein Concert zu geben, das sich gewaschen hat.*

- Διοργάνωση συναυλίας στη Γερμανία για την υποστήριξη του αγώνα των Ελλήνων.

Σελ: 58 ... *Die Auferstehung der Todten, eine musikalische Dichtung verfertigt, ... Damit wollen wir anfangen und beschließen.*

- Σύνθεση της μουσικής δημιουργίας η *Ανάσταση των νεκρών*, της οποίας ήρωες είναι τα μεγαλύτερα πνεύματα της αρχαίας Ελλάδας, που ο δημιουργός ξεσηκώνει από τον κάτω κόσμο για να γίνουν μάρτυρες των πράξεων των απογόνων τους.

Σελ: 63 ... *Dort werden die Vorbereitungen zu unserm Kreuzzuge nach Griechenland Deine Zeit in Beschlag nehmen.*

- Αναφορά στις προετοιμασίες για τη σταυροφορία των Γερμανών φιλελλήνων στην Ελλάδα.

Σελ: 68 ... *Jeder in diesem Orkan von Tönen die Entschlossenheit spartanischer Männer, ... , um im glorreichen Andenken der Nachwelt ewig zu leben.*

- Εγκώμιο στην αποφασιστικότητα των Ελλήνων να αγωνιστούν για τα πολύτιμα ανθρώπινα δικαιώματα ή να πέσουν πάνω σε αυτόν τον ευγενή αγώνα, για να τους μνημονεύουν και να δοξάζουν αιώνια οι επερχόμενες γενιές.

Σελ: 78 ... *Mein Beitrag für die heilige Sache der Griechen! ... Auf Hydra sehen wir uns wieder.*

- Επισήμανση της συνεισφοράς Γερμανών φιλελλήνων στην ιερή υπόθεση των Ελλήνων.

Σελ: 82 – 83 ... *Sie beobachten mit Erstaunen und Freude den Freiheitsrausch ihrer würdigen Enkel, ... , die heilige Sache zu segnen.*

- Παρουσίαση των ηρώων της αρχαιότητας να παρατηρούν με έκπληξη και χαρά τη μέθη της ελευθερίας των άξιων απογόνων τους και να τους ψιθυρίζουν τραγούδια που τους υμνούν. Εν συνεχεία η ατμόσφαιρα παίρνει το θρησκευτικό χαρακτήρα που ταιριάζει στη σημερινή Ελλάδα και με μια φλογερή προσευχή ζητάνε από τον Θεό να ευλογήσει τον ιερό αγώνα των Ελλήνων.

Σελ: 83 ... ; *aber begeistert vom großen Zweck, ... , etwas anzunehmen.*

- Υπογράμμιση της άρνησης των Γερμανών μουσικών να πληρωθούν, αφού έπαιξαν για ένα μεγάλο σκοπό.

Σελ: 85 – 86 ... *Ohne Zweifel wird von unserm Concert schon überall gesprochen. ... Nun Kopf und Courage habt Ihr doch Alle? ...*

- Αναφορά στην πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στη Γερμανία, όπου όσο κι αν η κυβέρνηση έχει την πρόθεση να είναι φιλελεύθερη, κυριαρχεί φόβος κι ακόμη κι ένα τέτοιο γεγονός, όπως η διοργάνωση μίας συναυλίας για τη

συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του ελληνικού αγώνα, μπορεί να θεωρηθεί ύποπτο.

Σελ: 87 ... *Fano wäre gern in griechischer Uniform geblieben; ... auf diese Weise schrieb ich mir selbst meinen Steckbrief.*

- Αναφορά στην γερμανική πολιτική πραγματικότητα, στην οποία η εμφάνιση κάποιου με την ελληνική ενδυμασία θα είχε δριμυτάτες συνέπειες για το άτομό του, αφού θα ήταν σαν να υπέγραφε ό ίδιος την καταδίκη του.

Σελ: 141 ... *„Auch darum mit laß uns dem Morgenlande zueilen, ... und die Natur in ihre Rechte wieder einzusetzen.*

- Δήλωση της επιθυμίας των Γερμανών φιλελλήνων να ιδρύσουν στην Ελλάδα ένα βασίλειο της αγάπης και της λογικής.
- Αναφορά στις φρικτές συνθήκες που επικρατούν ακόμη στην Ελλάδα, υπονοώντας την τουρκική κυριαρχία.

Σελ: 143 – 144 ... *Nach meiner Rechnung haben wir schon gegen 20000 Thlr beisammen. ... , eine ganze Armee für die Griechen zu werben;*

- Συγκέντρωση χρημάτων για την ελληνική υπόθεση.
- Έκφραση της επιθυμίας ενός Γερμανού φιλέλληνα να σχηματίσει έναν ολόκληρο στρατό για τους Έλληνες.

Σελ: 149 ... *Jene Rote habe er für eine Sache geopfert, ..., damit Gauner an Gauner sie verspielen sollten.*

- Προσφορά χρημάτων στη Γερμανία για την υποστήριξη του δίκαιου αγώνα των Ελλήνων.

Σελ: 157 ... *„Mein eignes Schicksal bekümmert mich jetzt wenig; ... Der Schein ist offenbar gegen uns.“*

- Έκφραση του φόβου ότι ίσως με τη στάση τους να ζημίωσαν τον αγώνα της Ελλάδας.

Σελ: 166 ... *Wie Du aber grade jetzt, ... , bleibt mir dennoch ein Räthsel.*

- Αναφορά στο κάλεσμα της πατρίδας για συμμετοχή στον αγώνα.

Σελ: 178 ... *Daran sind die Slavenverhältnisse schuld, ... ; sonst schwebt unser Eigenthum und Leben unaufhörlich in Gefahr.*

- Διαπίστωση ότι οι Έλληνες από την ανάγκη να επιβιώσουν έπρεπε από μικροί να μάθουν το δόλο.

Σελ: 181 ... *die andre sey den Griechen geweiht, ... und zur Sonne sich aufschwingen!*

- Αναφορά στην παλιγεννεσία της Ελλάδας.
- Παρομοίωση της Ελλάδας με το φοίνικα που θα προβάλει μέσα από τις στάχτες και θα πετάξει στον ήλιο.

Σελ: 186 ... *Nach einer Pause sagte er: Da wir vor der Hand noch durchaus nichts ändern können; ... Dreihundert brauchbare Officiere habe ich dahin schon abgesendet.*

- Έμφαση στο γεγονός ότι ήδη 300 φιλέλληνες αξιωματικοί βρίσκονται στην Ελλάδα.

Σελ: 186 ... *„Ich in zwei Ladungen über 500, ... Dadurch aber ist meine Casse erschöpft worden.“*

- Αναφορά σε δύο προηγούμενες αποστολές φιλελλήνων στην Ελλάδα.

Σελ: 187 ... *So geht es mir auch. ... , in der Absicht, sich des Nachts den Küsten zu nähern und Auswanderer nach Morea an Bord zu nehmen.*

- Παρουσίαση της επιθυμίας πολλών να μεταβούν στην Ελλάδα, εάν είχαν την ευκαιρία και τα χρήματα να το πράξουν.

Σελ: 187 ... *„Bei der genauen Kenntniß aller Verhältnisse, die wir haben, ... trotz der Strenge und Wachsamkeit des Gouverneurs – fortwährend Geld, Munition und Waffen.“*

- Επισήμανση της παροχής βοήθειας σε χρήματα, όπλα και πυρομαχικά προς την Ελλάδα μέσω των Ιονίων Νήσων, παρά την αυστηρότητα και τη διαρκή επαγρύπνηση των τοπικών αρχών.

Σελ: 187 – 188 ... *„Bis jetzt stehen freilich noch die unglücklichen Griechen den zahlreicheren Türken allein gegenüber; ... ; so müssen die Türken dasselbe thun wie die Griechen – bekommen Luft.“*

- Έμφαση στο γεγονός ότι οι Έλληνες μέχρι στιγμής δεν έχουν κανένα στο πλευρό τους από τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Σελ: 188 ... *Perser und türken hassen einander. ... ; so halte ich das gewagte Spiel meiner Landsleute zur Hälfte schon gewonnen.*

- Έκφραση της σκέψης για την προσφορά βοήθειας από την Περσία, μια και οι Πέρσες μισούν τους Τούρκους.

- Επισήμανση του μίσους των Περσών προς τους Τούρκους.

Σελ: 189 ... „*Darum vor allen richtete er auf Deine Landsleute sein Augenmerk; ... ; so werden sie bald wieder seyn, was sie einst waren.*“

- Μνεία στο πνεύμα και το μεγαλείο των Ελλήνων.

Σελ: 190 ... *Ach Bruder! Antwortete Fano – ich kenne sehr wohl die Vorzüge der Söhne Hellas, ... , daß ich mich wieder mit Stolz den Ihrigen nenne.*

- Γενική αναφορά στα προτερήματα και τα ελαττώματα των Ελλήνων.

Σελ: 191 – 192 ...*Wie Hannibal zum Schrecken der Römer, ... zum einstigen Rächer und Retter seiner Nation kräftig heran.*

- Επισήμανση του άσβηστου μίσους που τρέφει κάθε Έλληνας, μεγαλωμένος στη σκλαβωμένη Ελλάδα, για τους Τούρκους.
- Παρουσίαση του κάθε Έλληνα ως εν δυνάμει εκδικητή και σωτήρα της πατρίδας του.

Σελ: 192 ... , *weil er von dem Weltstürmer allein die Wiederherstellung Griechenlands erwartete.*

- Αναφορά στον Ναπολέοντα.
- Έκφραση περιφρόνησης για τον Ναπολέοντα, αλλά και παρουσίασή του ως ο μοναδικός που θα μπορούσε επιτύχει την αναγέννηση/απελευθέρωση της Ελλάδας.

Σελ: 193 – 194 ... „*Das glaube ich nicht! Entgegnete Fano – Napoleon würden meine Mitbürger oder besser Mitsclaven sämtlich, ... und die Edlen alle, die hochherziger noch, uns zum blutigen Schauplatz begleiten!*“

- Παράκληση στον Θεό να προστατεύσει όλους όσοι υποστηρίζουν το δύσκολο εγχείρημα για λευτεριά και εκείνους τους ευγενείς που μεγαλόκαρδα τους ακολουθούν στο πεδίο της μάχης.

2^{ος} Τόμος

Σελ: 8 ... *Wenn die Türken in Morea nicht besser Stand halten; so werden wir bald mit ihnen fertig werden.*“

- Υπαινιγμός για τον τρόπο με τον οποίο πολεμούν οι Τούρκοι του Μοριά, επισημαίνοντας ότι σύντομα οι Έλληνες θα έχουν τελειώσει μαζί τους.

Σελ: 27 ... *Jetzt fühle ich mich zu dem Entschluß bestimmt, ... und dort den Unterdrückten meine Hülfe anzubieten.*“

- Προσφορά βοήθειας στον καταπιεσμένο ελληνικό λαό από Βρετανό υπήκοο.

Σελ: 27 ... *Als Sie so edel die 1000 Pfund-Note für das Wohl Griechenlands opferten, ward Ihre Aufnahme in den Bund beschlossen.*-

- Υπαιτιγμός για την ελληνική εξέγερση με αναφορά στο καλό της Ελλάδας.

Σελ: 66 ... *Du reisest durch die Schweiz, Savoyen und Piemont, besorgst überall geheime Aufträge und schiffst Dich dann den 17. Oder 18. December mit den gesammelten Freunden der griechischen Sache in Livorno ein. ... ; so wendest Du Dich nach Marseille!* –

- Παρουσίαση του ταξιδιού ενός φιλέλληνα μέσω Ελβετίας και Σαβοΐας με τελικό προορισμό το Λιβόρνο, από όπου μαζί με άλλους φίλους της ελληνικής υπόθεσης, θα μεταβεί στην Ελλάδα, για να συμμετάσχει στην επανάσταση.

Σελ: 67 ... *Wäre doch der heilige Augenblick schon da, wo es mir vergönnt seyn wird, ... ich werde Del Campo Santo's Vertrauen rechtfertigen.*“

- Έκφραση της ανυπομονησίας του ήρωα για το πότε θα φτάσει η ιερή στιγμή που θα ευτυχίσει να πεθάνει για τη μεγαλειώδη ιδέα.

Σελ: 70 ...“*Vor des Türken grausamen Wüthen und Morden bewahr' uns lieber Herr Gott!*“

- Υπογράμμιση της βαρβαρότητας των Τούρκων μέσω της παράκλησης στον Θεό να τους προστατέψει από τη φρικιαστική οργή και τις σφαγές του Τούρκου.

Σελ: 86 ... , *um an dem Freiheitskampfe der Griechen Theil zu nehmen;*

- Αναφορά στον αγώνα για ελευθερία των Ελλήνων.

Σελ: 160 ... *Sie war die Geliebte Morot's, eines ehemaligen Adjutanten Napoleons, der, mit seinem Vaterlande jetzt unzufrieden, ... mit den Elsen im Meere herum, wie ein schwarzer Schwan unter den weißen.*

- Μνεία σε Γάλλο ναύαρχο του Ναπολέοντα που βρίσκεται στο πλευρό των Ελλήνων.

Σελ: 179 ... *In Marseille lernte Floribert unter vielen Andern, ... , auch den Rittmeister von der Noblegarde, Theresens Galan kennen.*

- Επισήμανση της επιθυμίας πολλών Ευρωπαίων να μεταβούν στην Ελλάδα.

Σελ: 213 ... *Ich muß in fremden Landen heilige Pflichten erfüllen und darf an ein ruhiges, bloß genießendes Leben nie denken.*

- Αναφορά στους φιέλληνες που πρέπει να εκπληρώσουν ιερά καθήκοντα σε ξένες χώρες και δεν μπορούν να σκέφτονται μια ήσυχη κι απολαυστική ζωή.

Der Fall von Missolunghi

(Η πτώση του Μεσολογγίου)

A. von Tromlitz

Μόναχο 1828

Βιογραφικό σημείωμα του A. von Tromlitz: Ψευδώνυμο του Karl August Friedrich von Witzleben, ο οποίος γεννήθηκε στο Tromlitz – από όπου κι εμπνεύστηκε το ψευδώνυμό του - της Βαϊμάρης το 1772. Σε ηλικία 9 χρονών μπήκε στις υπηρεσίες της βασιλικής αυλής της Βαϊμάρης και το 1786 κατατάχτηκε στον πρωσικό στρατό, όπου υπηρέτησε ως φρούραρχος στο επιτελείο του δούκα του Braunschweig, αλλά αιχμαλωτίστηκε κοντά στο Prenzlau. Μετά τη συνθήκη ειρήνης του Tilsit συνέχισε τη στρατιωτική του καριέρα ως ίλαρχος λογχοφόρου ιππικού τάγματος, έφτασε στο βαθμό του ταγματάρχη, ενώ το 1809 σχημάτισε ένα νέο λογχοφόρο ιππικό τάγμα στο Münster, με το οποίο πολέμησε το 1811 στην Ισπανία. Το 1813 βρέθηκε ως συνταγματάρχης στον ρωσικό στρατό, όπου ηγούταν μίας χανσεάτικης λεγεώνας. Με τη συνθήκη ειρήνης του Παρισιού τερμάτισε την στρατιωτική του καριέρα κι εγκαταστάθηκε στο Beuchlitz κοντά στο Halle, όπου και ιδιώτευσε. Το 1821 μετακόμισε στο Βερολίνο, το 1826 στη Δρέσδη και μετά το 1830 εγκαταστάθηκε μόνιμα πια σ' έναν αμπελώνα έξω από τη Δρέσδη. Ασχολήθηκε με τη συγγραφή μυθιστορημάτων και διηγημάτων, εκ των οποίων κάποια δημοσιεύτηκαν από το 1827 και μετά.¹⁸⁷

Περίληψη

Κάπου ανάμεσα στα βουνά της Ηπείρου και της Ακαρνανίας ο Γρηγόριος, αδελφός της Αθανασίας που βρίσκεται στο χαρέμι του Ρεσίντ πασά, κι ο αρραβωνιαστικός της Νικήτας έχουν ορκιστεί εκδίκηση και βαδίζουν προς το Μεσολόγγι, όταν έρχονται αντιμέτωποι με μια μικρή στρατιωτική μονάδα του Ρεσίντ, την οποία και κατατροπώνουν. Ανάμεσα στους επιζώντες ανακαλύπτουν την πανέμορφη κόρη του πασά, την Σουλεϊμά, μαζί με την πιστή της παραμάννα την Φάτιμα. Δυνατός έρωτας αναπτύσσεται ανάμεσα στον Γρηγόριο και την Σουλεϊμά, την οποία και παίρνουν μαζί

¹⁸⁷ Deutsche Wikipedia

τους. Στο Τρίκαρδο θα ακολουθήσει νέα συμπλοκή με τους άντρες του Ρεσίντ, που έχουν σταλεί για να ελευθερώσουν την Σουλειμά, αφού οι Έλληνες δε δέχονται τα λύτρα που τους προσφέρει ο πασάς. Και τούτη τη φορά ο Γρηγόριος και τα παλικάρια του θα στεφούν νικητές, με μεγάλες βέβαια απώλειες, και θα φτάσουν επιτέλους στο Μεσολόγγι δια θαλάσσης. Εκεί θα γίνουν δεχτοί με μεγάλους πανηγυρισμούς.

Το συμβούλιο της πόλης θα αποφασίσει η Σουλειμά να φιλοξενηθεί από τη χήρα του Μάρκου Μπότσαρη, ενώ ο Γρηγόριος θα σταλεί στο Βασιλάδι να ενισχύσει τους εκεί συγκεντρωμένους Σουλιώτες. Λίγες ημέρες μετά την αναχώρηση του Γρηγορίου το συμβούλιο θα ανακοινώσει στην Σουλειμά ότι δέχεται την προσφορά του πατέρα της, να απελευθερώσει δηλαδή 50 Έλληνες αιχμαλώτους και να δώσει λύτρα με σκοπό την ανταλλαγή τους με την κόρη του. Η Σουλειμά ζητά να συνομιλήσει με τον απεσταλμένο του πατέρα της και του ανακοινώνει πως θα πάει μαζί του, αν της πει ότι ο Ρεσίντ θα την καλοδεχτεί ακόμη κι ως χριστιανή. Εκείνος τρομοκρατημένος της απαντά ότι η οργή του πατέρα της θα πέσει τρομερή επάνω της, ενώ η Σουλειμά ζητά από τους Έλληνες να την αλυσοδέσουν και να την πουλήσουν ως χριστιανή σκλάβα στον πασά. Φυσικά εκείνοι αρνούνται κατηγορηματικά κάτι τέτοιο, αφού ως χριστιανή η Σουλειμά μπορεί πια να ζήσει κοντά τους.

Σύντομα λοιπόν η Σουλειμά θα βαφτιστεί χριστιανή με το όνομα Μαρία-Αθανασία και θα παντρευτεί τον Γρηγόριο. Εν τω μεταξύ, ο Ιμπραήμ συνειδητοποιεί πως το Μεσολόγγι δεν πρόκειται να πέσει, όσα στρατεύματα κι αν συγκεντρώσει εμπρός των πυλών του, όσες επιδρομές κι αν επιχειρήσει. Μόνο η πείνα μπορεί να λυγίσει το Μεσολόγγι. Έτσι αποφασίζει τον από θαλάσσης αποκλεισμό του. Η πολιορκία της πόλης συνεχίζεται, οι συνθήκες επιδεινώνονται ραγδαία, κι όταν πια εκλείψει και η τελευταία ελπίδα για ανεφοδιασμό της πόλης από τον Μιαούλη, αποφασίζεται η έξοδος με τις τραγικές συνέπειές της.

Σχόλια

1^{ος} Τόμος

Σελ: 244 ... , *zum Handeln rief uns die Rache, nicht zum Dulden.*

- Εστίαση στην δίψα για εκδίκηση της αρπαγής της αδελφής κι αρραβωνιαστικιάς, δίψα που γίνεται η κινητήριος δύναμη για ανάληψη δράσης.

Σελ: 244 ... *Du kennst den Schwur, den ich that, als mir an dem Grabe meiner Mutter, ..., und Reschid Paschas wildes thierisches Herz sie zu seinem Harem nach Delphino abzuführen befohlen habe; damals schwur ich*“

- Έμφαση στην αποφασιστικότητα και το πάθος του αδελφού να εκδικηθεί την αρπαγή της αδελφής του, μέσω της εικόνας του όρκου για εκδίκηση πάνω στο μνήμα της μητέρας του, αποδίδοντας της έτσι ιδιαίτερη δυναμική και ισχύ.
- Απόδοση ζωώδων χαρακτηριστικών στον Τούρκο Ρεσίντ πασά με αναφορά στην *άγρια κτηνώδη καρδιά του*, υπονοώντας μια έμμεση αντιπαράθεση του Έλληνα ανθρώπου απέναντι στον Τούρκο υπάνθρωπο.

Σελ: 244 – 245 ... *Dir nahmen sie die Schwester, mir die Verlobte, Dir entweihten sie Deinen Namen, mir meinen Himmel. ... und dieser Schwur hält mich über mein Schicksal empor.*

- Συνέπειες της αρπαγής μιας Ελληνίδας κόρης για τους οικείους της: *Βεβήλωση της τιμής* για τον αδελφό και *βεβήλωση του παραδείσου*, της ευτυχίας δηλαδή για τον αρραβωνιαστικό.
- Υπογράμμιση της δύναμης του όρκου για εκδίκηση, αφού χάρη σ’αυτόν μπορεί να στέκεται ακόμη όρθιος να αντιμετωπίσει το πεπρωμένο του.

Σελ: 245 *„Ich lebe der Rache, hoch mehr noch dem Vaterlande!“*

- Ιεράρχηση αξιών. Η πατρίδα, σημαντικότερη όλων, τοποθετείται πάνω και από τη δίψα για εκδίκηση για την οποία ζει.

Σελ: 245 ... *„Jene entstammt mich zur Wuth, dieses zur edlen That. Mit Deiner Rache, Freund, steigt nicht wie jene Sonne Griechenlands Freiheit empor, ... Aber das Vaterland Niketas! ...*

- Αντιπαράθεση της εκδικητικότητας και της φιλοπατρίας. Η πρώτη γεννά *οργή*, η δεύτερη *ευγενείς πράξεις*. Η δίψα για εκδίκηση μπορεί να τιμωρήσει τον Ρεσίντ πασά αλλά δε δύναται να σπάσει τα δεσμά της Ελλάδας.
- Παρομοίωση της *ελευθερίας της Ελλάδας με ήλιο* που με δυσκολίες, δηλαδή με αγώνα, θα ανατείλει.
- Αποτύπωση της τεράστιας σημασίας που είχε η τιμή στην ελληνική οικογένεια και κοινωνία. Η τιμή τίθεται πάνω κι από τη ζωή κι από την αγάπη. Ο Γρηγόριος προτιμά κι ελπίζει η ατιμασμένη αδελφή να’ χει βρει το θάνατο παρά να είναι ζωντανή.

Σελ: 247 ... , *als von allen Seiten das Feuer der Griechen die Reihen der Türken niederstreckte, die sich zwar vertheidigten, ... Selbst die Reiter entgingen dem Tode nicht ... Achtzig Türken und Albanesen lagen todt ... , vier Pferde wurden erbeutet.*

- Υπογράμμιση της αγωνιστικής υπεροχής των Ελλήνων, με τους Τούρκους να αμύνονται αρχικά αλλά να υποχωρούν στη συνέχεια.
- Αναφορά σε Αρβανίτες που πολεμούν στο πλευρό των Τούρκων.

Σελ: 247 – 248 ... *Schwarze Sklaven, ... , welche die Gefangenen und Verwundeten getödtet hatten, ... Auch ist dieß mein Theil, überlaß mir das Gericht.*“

- Επισήμανση της συνήθους τακτικής και από την ελληνική πλευρά να σφαγιάζονται δηλαδή οι αιχμάλωτοι και οι τραυματίες στο πεδίο της μάχης μετά τη λήξη της συμπλοκής.

Σελ: 248 ... „Herr!“ *bat die Alte, „aus Eurem Auge glüht nicht die Wildheit Eurer Stämme, Euer Antlitz is mild, ... , wenn Ihr auch ein Ungläubiger seyd, ... , stört den Schlummer der Entschlafenen nicht.*“

- Αποτύπωση της εικόνας που οι Τούρκοι είχαν για τους Έλληνες μέσα στα λόγια της γριάς Τουρκάλας που δε βλέπει στα μάτια του Γρηγόριου να καίει η αγριότητα της φυλής του, αλλά το πρόσωπό του είναι μαλακό παρότι είναι ένας άπιστος.

Σελ: 249 ... „Nein!“ *rief Niketas wild lächend, ... Wehe der griechischen Jungfrau, wehe der Verlobten, träte sie mir lebend entgegen – entehrt.*“

- Έμφαση στην τιμή της Ελληνίδας. Αλοίμονο στην Ελληνίδα παρθένα, αλοίμονο στην αρραβωνιαστικιά που θα εμφανιζόταν μπροστά στον αρραβωνιαστικό της ζωντανή κι ατιμασμένη. Εκφράζεται και πάλι η προτίμηση στο θάνατο παρά σε μια ατιμασμένη ζωή.

Σελ: 249 ... „Dein Kapitani befiehlt es Dir; ... , vergiß auch Du nicht Deinen Schwur.“

- Αναφορά στον όρκο υπακοής των Ελλήνων πολεμιστών στον καπετάνιο τους.

Σελ: 250 ... *“In allem, wo der Tod, wo der Vaterland ruft, folge ich Dir. Hier ist Leben, hier ist Athanasia, und ich bleibe!”*

- Υπογράμμιση της φιλοπατρίας, της αφοσίωσης του Έλληνα στον αγώνα, αφού όπου τον καλεί ο θάνατος, η πατρίδα εκείνος ακολουθεί. Εκεί είναι η ζωή, εκεί η αγαπημένη του, κι εκεί μένει.

Σελ: 251 ... *„Was mir den Muth gibt Christ? Was Dir und den Deinen den Muth gibt, Eure Sklavenfesseln zu brechen ... , die das elende Leben von jenem trennt.*

- Παρουσίαση της απελπισίας και της πίστης στον Θεό ως πηγής άντλησης θάρρους και γενναιότητας για να ξεσηκωθούν οι Έλληνες και να σπάσουν τα δεσμά τους.

Σελ: 252 ... *„Ha, ungläubiger türkischer Hund!“ rief er, ...*

- Προσφώνηση Τούρκου ως άπιστου τουρκικού σκυλιού.

Σελ: 253 ... *Wie ein Fels von tobenden Wellen umbraust stand er unter den jubelnden Menschen, ... , „Vater im Himmel, Gott des Kreuzes!“ rief er, „schon jetzt hast Du mein stilles Gebet erhört, Er ging nach der Hütte, die Krieger folgten ihm tobend.*

- Απόδοση ευχαριστιών στον Θεό, γιατί εισακούστηκε η προσευχή του Γρηγόριου να εκδικηθεί την αρπαγή της αδελφής του Αθανασίας.

Σελ: 257 ... *Seyd Ihr junger Mann“, fuhr sie fort, ... , „seyd Ihr unter den Tausenden, die jetzt mit wilder Wuth gegen ihre Herren sich empören, ... , ehrt die Tochter.“*

- Έμμεση αναφορά στον ελληνικό ξεσηκωμό με τη ερώτηση που απευθύνει η κόρη του Ρεσίντ πασά στον Γρηγόριο αν είναι ένας από τους χιλιάδες που γεμάτοι οργή ξεσηκώνονται εναντίον των αφεντάδων τους.

Σελ: 258 ... *„Niketas!“ ... , „mäßige Deine Worte. Nicht der wilde Zorn, nicht des Tigers Wuth allein ist Zeichen der Kraft, ist Muth des Kreuzes..., und das Mitleid soll der Sterbenden das Kissen sanft legen zum ewigen Schlaf.“*

- Έμμεση παρομοίωση των οργισμένων Ελλήνων με τίγρη.
- Έκφραση της πεποίθησης ότι δείγμα δύναμης δεν αποτελούν μόνο ο άγριος θυμός και η οργή αλλά και η συμπόνια.
- Αναφορά στην Νέμεση.

Σελ: 263 ... *„Sie starb ein freiwilliges Todes!“ ... , „sie umarmte den Tod lieber, als die Schande.“ ... , ehe der Sturm sie entblätterte, dieser Tiger der Wüste, er sterbe!“*

- Επισήμανση της αυτόβουλης επιλογής του θανάτου από την Ελληνίδα Αθανασία μέσω της φράσης *προτίμησε την αγκαλιά του Χάρου παρά της ατίμωσης.*
- Έκφραση της ανακούφισης του αρραβωνιαστικού της Αθανασίας στο άκουσμα της είδησης του θανάτου της.
- Έμφαση στην αξία της γυναικείας τιμής στην ελληνική κοινωνία.

Σελ: 264 ... *ihr habt mir gezeigt, daß auch in des Christen Brust, ... ein fühlendes Herz schlagen kann, ...*

- Παρουσίαση των στερεοτύπων που υπήρχαν κι από την πλευρά των Τούρκων για τους Έλληνες, μέσω της διαπίστωσης στην οποία προβαίνει η Τουρκάλα Σουλεϊμά ότι ακόμη και στο στήθος των χριστιανών, *ακόμη και στην καρδιά ενός Έλληνα μπορεί να χτυπά μια συμπονετική καρδιά.*

Σελ: 266 ... „Herr! ... ; aber keiner will freiwillig mir folgen, die Tochter des Paschas ins Lager zu geleiten. Sie meinen, dies sey gegen Vaterland, ..., manches Geschütz von Missolunghis Thürmen abzuwenden, ...

- Επισήμανση της αφοσίωσης των Ελλήνων *στην πατρίδα τους, το καθήκον τους και τον όρκο τους*, αφού πιστεύουν πως η παράδοση της κόρης του Ρεσίντ πασά στο τουρκικό στρατόπεδο αντιβαίνει στο συμφέρον του αγώνα.

Σελ: 273 ... „Ich gehorche dem Vaterlande,“ erwiederte Gregor gelassen. ..., *geh mit Gott!*“

- Έκφραση της αφοσίωσης και της υπακοής του Έλληνα στην πατρίδα.

Σελ: 274 ... „Erlaubt Hauptmann,“ riefen mehrere, „daß wir freie Hellenen die schöne Bürde tragen, Euch zu Liebe.“

- Διαπίστωση πως οι Έλληνες που συμμετείχαν στον αγώνα θεωρούσαν τους εαυτούς τους ελεύθερους Έλληνες.
- Επισήμανση της αφοσίωσης των Ελλήνων πολεμιστών στον αρχηγό τους μέσω της δήλωσής τους ότι για χάρη του μόνο θα μεταφέρουν οι ίδιοι στα χέρια το φορείο με τη Σουλεϊμά.

Σελ: 274... *sahen sie schon die Zelte der Albaneser, ...*

- Αναφορά σε Αρβανίτες που μάχονταν στο πλευρό των Τούρκων.

Σελ: 275 ... *Auf der Höhe bei den Salinen erblickten sie die Zelte der Türken, die wie ein großes Leichentuch die Stadt umzogen... , und zu dem Gott der Gnade wendeten sie ihr stummes Morgengebet.*

- Έμφαση στον τεράστιο όγκο των τουρκικών δυνάμεων που έχουν περικυκλώσει την πόλη του Μεσολογγίου, παρομοιάζοντάς τες με *ένα τεράστιο σάβανο που έχει τυλίξει την πόλη.*
- Αναφορά στους Τούρκους στρατιώτες ως *οι πολέμιοι του σταυρού.*
- Υπαινιγμός ότι ο ελληνικός αγώνας αποτελεί έναν θρησκευτικό πόλεμο.

Σελ: 275 ... „Willkommen, willkommen du festes Bollwerk des Glaubens und der Freiheit! ... ; von Missolunghis Anblick begeistert, ...

- Αποτύπωση του ενθουσιώδους χαιρετισμού που απεύθυναν οι αφιχθέντες Έλληνες προς τους Μεσολογγίτες και χαρακτηρισμός της πόλης του Μεσολογγίου ως *προμαχώνα της πίστης και της ελευθερίας*.

Σελ: 277 ... *die Fahne des Kreuzes hatte aufstecken lassen, ...*

- Επισήμανση ότι η ελληνική σημαία φέρει το σύμβολο του σταυρού.

Σελ: 280 ... , *die Griechen schwuren bis auf den letzten Mann sich zu vertheidigen, ..., dem Ufer näher.*

- Έμφαση στον όρκο των Ελλήνων να υπερασπιστούν την πόλη μέχρι τον τελευταίο άντρα.

Σελ: 280 ... „*Ungläubige!*“ ... *Er schenkt Euch Leben und Freiheit, ... , so hört, was Euch erwartet.*“

- Προσφώνηση του Τούρκου απεσταλμένου προς τους Έλληνες ως *άπιστους*.
- Παρουσίαση της πρότασης του Ιμπραήμ πασά στους Μεσολογγίτες, σύμφωνα με την οποία τους χαρίζει τη ζωή και την ελευθερία, τους επιτρέπει να μεταβούν όπου επιθυμούν και τους προσφέρει και 30.000 πιάστρα για να ελευθερώσουν την κόρη του Σουλεϊμά και τους λοιπούς Τούρκους αιχμαλώτους, καλώντας τους να συλλογιστούν τη δεινή θέση στην οποία βρίσκονται.

Σελ: 280 – 281 ... „*Türke!*“ ... „*Du darfst uns nicht die Qualen erzählen, die den Griechen erwarten, der in Eure Hände fällt, ... „So möge Allah Dich verdammen, griechischer Hund!*“ ... ; *die zweite Kugel ist für Dich!*“ *Der Türke entfloh.*

- Απαρίθμηση των δεινών που υπέστη ο Γρηγόριος από τον Ρεσίντ Ιμπραήμ πασά:
 - Καταστροφή των αμπελιών και των ελαιώνων.
 - Αρπαγή των κοπαδιών.
 - Καταστροφή της οικίας.
 - Αρπαγή της αδελφής.
- Υπογράμμιση της απώλειας των πάντων με μοναδικό πια υπάρχον την πίστη στον Θεό που θα του επιτρέψει να πάρει εκδίκηση.
- Χαρακτηρισμός του Γρηγόριου από τον Τούρκο ως *ελληνικό σκυλί*.

Σελ: 290 ... *Mit bangem, traurigem Ahnen kehrte dieser nach Trigardon zurück, ..., den Hunger fürchten, ..., das Vertrauen senkte sich in die geängstete Brust.*

- Επισήμανση της πείνας, που έχει ήδη κάνει την εμφάνισή της στο Μεσολόγγι, ως του ισχυρότερου εχθρού των Ελλήνων.

Σελ: 292 – 293 ... *„Wohl weiß ich ... daß die Milch des Glaubens, die Du aus meiner Brust gesogen , nicht die Flamme des Irrglaubens löschen konnte, welche Du von Deiner christlichen Mutter erbtest ... , der Lehre mich zu weißen, die Vergebung predige den Feinden... ,denn die Lehren des Koran waren nicht so sanft und menschlich, wie die jenes heiligen Buches, wovon meine Mutter so oft mit mir sprach.*

- Έκφραση της πεποίθησης πως η ελληνικότητα και η χριστιανική πίστη δεν μπορούν να εξαλειφθούν ακόμη και μέσα σε τουρκικό περιβάλλον, αλλά οι σπόροι της πίστης θα βρουν τρόπο να ανθίσουν.
- Έμφαση στην δύναμη της συγχώρεσης που διαθέτει η Ελληνίδα που συγχωρεί το δολοφόνο της λίγο πριν πεθάνει και που αποδίδεται στη χριστιανική πίστη.
- Αντιπαράθεση του χριστιανισμού και του μωαμεθανισμού με έμμεση υπεροχή της χριστιανικής διδασκαλίας που υπαγορεύει τη συγχώρεση, ενώ οι διδασχές του κορανίου παρουσιάζονται λιγότερο ανθρώπινες και ήπιες.

Σελ: 298 ... *Nun, wie Gott und der heilige Nikola will ... , ehe ein Muselmann die heilige Fahne da oben vom Dach reißt.“*

- Επισήμανση της υπακοής των Ελλήνων στο θέλημα του Θεού και του Αγίου Νικολάου που επικαλούνται.

Σελ: 298 ... *„Glaubst Du denn, daß die Ungläubigen Wort halten werden?“ unterbrach ihn Photo.*

- Έκφραση της ελληνικής πεποίθησης ότι οι Τούρκοι δεν τηρούν το λόγο τους.

Σελ: 299 ... *Mit dem Muthe der Verzweiflung empfangen die Griechen die Stürmenden, ... zu durchbrechen suchten.*

- Επισήμανση της δεινής, απελπιστικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται οι Μεσολογγίτες, η οποία τους οπλίζει με τόλμη για να αντιμετωπίσουν τους πολιορκητές τους.

Σελ: 300 – 301... *„Kniet nieder,“ ...“danket Gott, ... „Vater im Himmel!“ ... Die Streiter des Kreuzes beugten ihr Haupt, in stiller Demuth stieg ihr Gebet auf zu Gott.*

- Κάλεσμα του Έλληνα οπλαρχηγού προς τους άντρες του να γονατίσουν, να ευχαριστήσουν τον Θεό για τη νίκη τους και να προσευχηθούν για τις ψυχές των πεσόντων.
- Αναφορά των Ελλήνων αγωνιστών ως *μαχητών του σταυρού*.

Σελ: „Ungläubige!“ ... „der Aga ehrt Euren Muth ... Suleima gegen den Aga und seine Offiziere auszuwechseln.“

- Προσφώνηση του Έλληνα από τον Τούρκο ως άπιστε.
- Δήλωση της αναγνώρισης του θάρρους των Ελλήνων πολεμιστών στο πεδίο της μάχης από τον ίδιο τον Ρεσίτ πασά.
- Παρουσίαση της δεύτερης πρότασης του Ρεσίτ πασά προς τους Έλληνες του Βασιλάδι να τους επιτρέψει να μεταβούν όπου θέλουν με πλοίο ακόμη και στο Μεσολόγγι, να τους δώσει 30.000 πιάστρα και για αντάλλαγμα να πάρει την κόρη του.

Σελ: 306 ... „Herr!“ ... „für das Vaterland, für unsern Glauben zu fechten, haben wir geschworen ... Wir übergeben sie dem Aga, und erhalten uns dem Vaterlande. Dies ist meine Rath, meine Meinung.“

- Ένσταση από πλευράς κάποιων Ελλήνων πολεμιστών στην απόφαση του Γρηγόριου να αρνηθούν την πρόταση του Ρεσίτ πασά, εξαιτίας του έρωτά του με την Σουλεϊμά, οι οποίοι φέρουν ως επιχείρημα ότι δε θα μπορέσουν να εκπληρώσουν τον όρκο τους να αγωνιστούν για την πατρίδα και την πίστη τους, αν πεθάνουν από την πείνα. Ενώ αν δεχθούν τους όρους του πασά, θα κινήσουν για το Μεσολόγγι, όπου και θα συμβάλουν στην υπεράσπισή του.

Σελ: 307 ... „Griechen!“ ... „Als schon lange das Vaterland blutete, Moreas Fluren verwüstet, Athens heilige Denkmäler zerstört, ... , darum fordre ich Euch auf, den Schwur auch jetzt zu halten.“

- Απαρίθμηση ορισμένων μόνο δεινών που προκάλεσε ο Ρεσίτ Ιμπραήμ πασάς αλλά κι ο Τούρκος κατακτητής γενικότερα.
 - Ερήμωση των κάμπων του Μοριά.
 - Καταστροφή των ιερών μνημείων των Αθηνών.
 - Αρπαγή κτημάτων και κοπαδιών.
 - Πυρπόληση σπιτιών.
 - Αρπαγές γυναικών.
- Αναφορά στη *δίψα για αίμα των τυράννων*, όπου οι τύραννοι δεν είναι άλλοι από τους Τούρκους.
- Υπογράμμιση του όρκου για εκδίκηση εξαιτίας όλων των παραπάνω λόγων.

Σελ: 308 ... *Wir sind freie Männer, freie Griechen wie Du ... , dem Türken unsre Antwort zu bringen!*“

- Αυτοχαρακτηρισμός των Ελλήνων πολεμιστών ως *ελεύθεροι άντρες*, ως *ελεύθεροι Έλληνες*, υποδηλώντας έτσι ότι έχουν αποκτήσει όχι μόνο ελευθερία αλλά και αυτοδιάθεση.

Σελ: 313 ... *,da stürzten die Muselmänner, von dem Schwerdte der Griechen getrieben, ... , keine Rettung mehr.*

- Αναφορά στους Τούρκους ως *μουσουλμάνους*.
- Επισήμανση της υποχώρησης των Τούρκων στρατιωτών απέναντι στους Έλληνες.
- Συμμετοχή Αρβανιτών στον τουρκικό στρατό και θετικός υπαινιγμός για την πολεμική τους δεινότητα, αφού σε αυτούς αποδίδεται η αρνητική έκβαση της μάχης για την ελληνική πλευρά.

Σελ: 313 ... *Wie von einem neuen Geiste gestärkt, fochten die Griechen, Gott anrufend um Kraft, ... , freudejauchzend ihre Retter.*

- Έμφαση στο θάρρος με το οποίο οι Έλληνες άρχισαν και πάλι να αγωνίζονται με την εμφάνιση των ελληνικών πλοίων.
- Επίσημανση του σημαίνοντα ρόλου που έπαιξε η πίστη στον ελληνικό αγώνα, αφού καλώντας τον Θεό να τους δώσει δύναμη, πολεμούσαν ταυτόχρονα τον εχθρό.

Σελ: 322 ... *Jetzt sey glücklich, das mädchen liebt Dich, ... , vergiß das Vaterland und Deinen Schwur nicht.*“

- Υπογράμμιση της σπουδαιότητας του ελληνικού αγώνα με την παρότρυνση προς τον Γρηγόριο να *μην ξεχάσει τον όρκο του και την πατρίδα του μέσα στο μεθύσι του έρωτα* που τώρα βρίσκεται.

Σελ: 324 – 325 ... *Hoch schlug das Herz der Griechen, ... , so begleitete ein lauter Jubel die kleine Schaar.*

- Αναφορά στο Μεσολόγγι ως *η ιερή πόλη*.
- Περιγραφή της θέσης όπου βρίσκεται το Μεσολόγγι με τη λιμνοθάλασσα, το νησάκι Κλείσοβα και το χωριό Ανατολικό στο βάθος.
- Αναφορά στον Νότη Μπότσαρη που βρισκόταν ανάμεσα στους Μεσολογγίτες αγωνιστές.

- Επίγνωση της τραγικότητας της κατάστασης στο Μεσολόγγι μέσω της διαπίστωσης ότι την τύχη των γενναίων υπερασπιστών της πόλης μπορούσε να συμμεριστεί μόνο ένας άντρας που με ευδαιμονία αφιέρωσε τη ζωή του στο θάνατο.

Σελ: 325 – 326 ... „*Junger Mann! Sagte er ernst, ...Altare des Vaterlandes opfern könnte.*

- Έμφαση στην απόλυτη προτεραιότητα που πρέπει να έχει ο κάθε Έλληνας δηλαδή την πατρίδα του. *Τίποτα δεν πρέπει να είναι πολυτιμότερο για να θυσιαστεί στο βωμό της πατρίδας από ό,τι η ίδια η πατρίδα.*

Σελ: 325 ... *Marcos Bozzaris Witwe wird sie willig aufnehmen ..., Männer gewohnt für Griechenland zu bluten.*

- Μνεία στον ήρωα Μάρκο Μπότσαρη, του οποίου η χήρα ζει στο πολιορκημένο Μεσολόγγι
- Αναφορά στους γενναίους Σουλιώτες με την επισήμανση ότι πρόκειται για άντρες που είναι συνηθισμένοι να ματώνουν για την Ελλάδα.

Σελ: 327 ... *Gregor führte nun die Frauen zu der Witwe des edlen Marcos Bozzaris, der für die Sache der Freiheit so heldenmüthig gefallen war.*

- Μνεία στον ευγενή Μάρκο Μπότσαρη που έπεσε ηρωικά για την υπόθεση της ελευθερίας.

Σελ: 328 – 329 ... *doch Sachtouris und Miaulis, diese beiden Admirale der Griechen, hatten sich vereinigt, ..., dem Erzbischof Josef, der ihnen zu ihrem edlen Beginnen Weihe und Segen ertheilte.*

- Μνεία στον Σαχτούρη και τον Μιαούλη, τους δύο Έλληνες ναυάρχους που ένωσαν τις δυνάμεις τους, αναχαιτίζοντας τον τουρκικό στόλο και προμηθεύοντας την πόλη του Μεσολογγίου με τρόφιμα για λίγους μήνες.
- Αναφορά στις εργασίες συντήρησης που λάμβαναν χώρα μέσα στην πόλη-φρούριο για την επισκευή των ζημιών που είχαν γίνει κατά τη διάρκεια των πολιορκιών.
- Υπογράμμιση του θάρρους και της έντονης δραστηριοποίησης των Μεσολογγιτών.
- Επισήμανση της βεβαιότητας που επικρατούσε στις γραμμές των πολιορκημένων ότι η πόλη δε θα πέσει εφόσον διαθέτουν πολεμοφόδια και τρόφιμα.

- Έμφαση στη γενική συμμετοχή των κατοίκων του Μεσολογγίου στις προετοιμασίες για ετοιμότητα σε μια νέα επίθεση, αφού όλοι, γέροι και παιδιά, γυναίκες και νεαρά κορίτσια εργάζονται για να βοηθήσουν.
- Διαπίστωση πως στο Μεσολόγγι δεν επικρατεί η διχόνοια όπως συνέβαινε στο Μοριά κι εδώ οι Έλληνες είναι ενωμένοι με ένα κοινό σκοπό.
- Παρουσίαση των Μεσολογγιτών ως *αγωνιστών της πίστης τους*.
- Αναφορά στις Μεγάλες Δυνάμεις ως *οι πρίγκιπες της χριστιανοσύνης*.
- Υπαινιγμός για τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων που έχουν εγκαταλείψει τους ομόθρησκούς τους Έλληνες στην τύχη τους.
- Έμμεση αναγωγή του ελληνικού αγώνα για ελευθερία σε θρησκευτικό πόλεμο.
- Δέηση στον Θεό κι ευλόγηση των αγωνιστών από τον επίσκοπο λίγο πριν την έναρξη της μάχης.

Σελ: 330 ... *Mein sehnlichster Wunsch war stets für Griechenland zu sterben, ..., das Schwert in der Hand!*"

- Αναφορά στο διακαή πόθο του Έλληνα αγωνιστή να πεθάνει για την Ελλάδα με το σπαθί στο χέρι.

Σελ: 336 ... *„Darum komme ich,“ ..., daß wir Christen menschlicher sind als die Anbeter Mahomed's.*"

- Επισήμανση της διαφοράς μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων, η οποία εντοπίζεται στον ανθρωπισμό που διακρίνει τους πρώτους εν αντιθέσει με τους δεύτερους.

Σελ: 340 ... *„Geh!“ ... Was dem Kreuze sich weiht, gehört nicht Euch, nicht uns, frei ist die Christin, frei ist ihr Wille!*"

- Έμφαση στην ελευθερία βούλησης που διέπει τη χριστιανική διδασκαλία, με έμμεσο υπαινιγμό για τον μωαμεθανισμό.

Σελ: 342 ... *„Die Egyptier!“ ... Nicht die Zahl, die Ordnung, mit der sie nach der Art der europäischen Krieger, machte Eindruck auf das Gemüth der Griechen.*

- Υπογράμμιση της αρνητικής επίδρασης που είχε στο ηθικό των Ελλήνων αγωνιστών η στρατιωτική οργάνωση του αιγυπτιακού στρατού σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Σελ: 343 ... *Deshalb Du, geh mit Siras und den Klephten in die Bastion Franklin, ... nimm die Armatolis, rücke in die Batterie Kiriakouli und beschütze den Thurm Kaskiurkos.*

- Αναφορά στους κλέφτες και τους αρματωλούς που συμμετείχαν στις τάξεις των πολιορκημένων Μεσολογγιτών.

Σελ: 343 – 344 ...*Die Egyptier hatten gegen Mittag ihr Lager aufgeschlagen, ..., denn unerträglich sex ihnen der bekannten Stolz der Araber.*

- Επισήμανση της τάξης που επικρατούσε στο αιγυπτιακό στρατόπεδο σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.
- Αναφορά στους Αρβανίτες που συμμετείχαν στον τουρκικό στρατό.
- Έκφραση της δυσφορίας στις τάξεις των Αρβανιτών με την άφιξη του Ιμπραήμ και των στρατευμάτων του, υποδηλώνοντας την έλλειψη ομοψυχίας στην τουρκική πλευρά αλλά και τα προβλήματα που υπήρχαν μέσα σε ένα τεράστιο πολυεθνικό στράτευμα όπως ήταν ο οθωμανικός στρατός.

Σελ: ...*“nicht die Topschi sind es, christliche Konstabler sleudern ihren Glaubensbrüdern den Tod entgegen ..., trifft diese Abtrümmigen doch der Fluch der Christenheit.“*

- Αναφορά στη συμμετοχή και χριστιανών στρατιωτών στον οθωμανικό στρατό *τους οποίους θα χτυπήσει η κατάρα της χριστιανοσύνης* για αυτή τους την πράξη.

Σελ: 346 ... *So vergingen Wochen der Ruhe ... , erschütterte ihren Muth, jedoch ohne ihn zu schwächen.*

- Αναφορά στην έλλειψη τροφίμων που άρχισε να παρατηρείται ξανά στο Μεσολόγγι.
- Έμφαση στην αμείωτη ανδρεία των Μεσολογγιτών που δεν λύγιζαν όσο είχαν πολεμοφόδια και δεν υπήρχε ο φόβος του λιμού.

Σελ: 353 ... *Es war dam 31sten Januar 1826, als die in Vorhöfen der Kirchen aufgehängenen Breter tönend eine feierliche Handlung verkündeten.*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Ύπαρξη υποσημείωσης στο γερμανικό κείμενο που εξηγεί πως στις ελληνικές εκκλησίες, με εξαίρεση μόνο λίγα μοναστήρια, απαγορευόταν να έχουν καμπάνες. Γι' αυτό και υπήρχαν τα σήμαντρα που τα χτυπούσαν άλλοτε πιο σιγά ή πιο δυνατά ανάλογα με την περίπτωση.

Σελ: 354 – 355 ... *Der ehrwürdige Erzbischof in seinem weißen Gewande, ..., bekräftigte das Auge den Schwur ewiger Treue.*

- Πολιτισμικό στοιχείο: Παρουσίαση του μυστηρίου της βάφτισης.

Σελ: 355 ... *Sie konnte die Sehnsucht nicht aus ihrer Brust verbannen, ... , daß der Gott der Liebe seyn müsse.*

- Έμμεσος υπαινιγμός για την ανωτερότητα του χριστιανισμού έναντι του μωαμεθανισμού με την παραδοχή της Σουλεϊμάς ότι ο Θεός των χριστιανών είναι ο Θεός της αγάπης.

Σελ: 357 ... *Schon aus dem Angriff der vier Regimenter Egyptier auf die Bastion Bozzaris sahen die Griechen, ..., und ihr Geschütz weit besser bedient sey.*

- Αναγνώριση της υπεροχής και της άρτιας κατάρτισης των αιγυπτιακών στρατευμάτων του Ιμπραήμ έναντι των Τούρκων και των Αρβανιτών.
- Επισήμανση της συμμετοχής Γάλλων αξιωματικών στον τουρκικό στρατό με σκοπό την εκπαίδευση των στρατιωτών.

Σελ: 358 ... *An Munition mangelte es nicht, aber Proviant war nur auf höchstens drei Wochen vorhanden, mithin aller Augen einzig auf die Flotte gerichtet.*

- Έμφαση στην έλλειψη τροφίμων στο Μεσολόγγι σε αντιδιαστολή με την επάρκεια που είχαν σε πολεμοφόδια με την αναφορά πως τα αποθέματα σε τρόφιμα έφταναν μόλις για τρεις εβδομάδες και οι πολιορκημένοι είχαν εναποθέσει όλες τους τις ελπίδες στον ελληνικό στόλο που έσπαγε τον τουρκικό αποκλεισμό.

Σελ: 363 ... *„Komm, Christenhund!“*

- Προσφώνηση του Έλληνα ως *χριστιανικό σκυλί* από τον Τούρκο.

Σελ: 363 ... *Sie führten ihn ab, ... „Mein Glaube, Pascha!“ rief der Grieche, und die Gewißheit dort Athanasien zu finden.“*

- Εγκώμιο στην ανδρεία του Έλληνα που ακόμη και την ύστατη στιγμή, λίγο πριν την εκτέλεσή του, δε χάνει το θάρρος του και βρίσκει τη δύναμη να ασπαστεί το σχοινί με το οποίο θα τον κρεμάσει ο δήμιος.
- Έμφαση στη δυνατή πίστη των Ελλήνων στον Θεό και στη μετά θάνατο ζωή.

Σελ: 365 ... *Der Sohn des egyptischen Satrapen ließ am folgenden Tage Missolunghi auffordern; ... , als die Stadt dem Feinde zu übergeben.*

- Παρουσίαση της πρότασης του Ιμπραήμ πασά για παράδοση του Μεσολογγίου.
 - Ελεύθερη αποχώρηση των Ελλήνων από την πόλη με τον οπλισμό τους.
 - Καταβολή δύο εκατομμυρίων γροσιών στους Μεσολογγίτες οπλαρχηγούς.

- Μην αποδοχή της πρότασης από τους Έλληνες, οι οποίοι προτιμούν να ταφούν κάτω από τα συντρίμια της πόλης από το να την παραδώσουν στον εχθρό.

Σελ: 365 ... *Jetzt begann die Beschließung der Stadt ..., der Muth der Verthediger sank nicht.*

- Έμφαση στη γενναιότητα των πολιορκημένων με τη φράση *τα σπίτια πέφτανε το θάρρος των υπερασπιστών της πόλης όμως όχι.*

Σελ: 365 – 366 ... *aber nach mehreren Wochen, ..., und die Lebensmittel in der Stadt fast aufgezehrt waren, ... Ibrahim beschloß den Sturm.*

- Αναφορά στην απουσία του ελληνικού στόλου και τη σχεδόν παντελή έλλειψη τροφίμων στο Μεσολόγγι.

Σελ: 366 ... *Die Griechen sahen die Zubereitungen zum nahen Sturm, ... Doch der Glaube war in ihnen und ihr Muth.*

- Επισήμανση της ανισότητας του αγώνα. *Ούτε 4.000 Έλληνες καλούνται να αντιμετωπίσουν 25.000 Τούρκους.*
- Υπογράμμιση της πίστης και του θάρρους των Μεσολογγιτών που δε λυγίζει ούτε μπροστά στην αριθμητική υπεροχή του εχθρού.

Σελ: 367 ... *3500 Männer, 260 bewaffnete Frauen waren hier versammelt, Notis Bozzaris, Gregor und die Kapitani in ihrer Mitte, nur wenige Fremde dieser heiligen Handlung Zeugen ... Selbst Christen aus den Staaten des allerchristlichsten Königs stehen an ihrer Spitze.*

- Παρουσίαση των συγκεντρωμένων Μεσολογγιτών λίγο πριν από την τελευταία αναμέτρηση. *3500 άντρες, 260 οπλισμένες γυναίκες, ο Νότης Μπότσαρης, ο Γρηγόριος, οι οπλαρχηγοί και λίγοι μόνο ξένοι ήταν μάρτυρες αυτής της ιερής πράξης.*
- Επισήμανση της συμμετοχής ξένων, φιλελλήνων δηλαδή, ανάμεσα στους υπερασπιστές του Μεσολογγίου.
- Προσευχή του συγκεντρωμένου πλήθους πρωτοστατούντος του αρχιεπισκόπου της πόλης.
- Επισήμανση των λόγων για τους οποίους αγωνίστηκαν οι Μεσολογγίτες διά στόματος του αρχιεπισκόπου: *«Εδώ βλέπω συγκεντρωμένους τους άντρες και τις γυναίκες που αγωνίστηκαν για την πίστη και της πατρίδα τους τον καιρό της νίκης και που για την πίστη και την πατρίδα είναι έτοιμοι να πεθάνουν και τον καιρό του κινδύνου.»*

- Αναγωγή του ελληνικού αγώνα σε θρησκευτικό πόλεμο με την αναφορά στις άγριες ορδές από τις ερήμους της Αραβίας, τις φυλές της Ασίας, τους διψασμένους για λάφυρα ομόθρησκους αδελφούς, τους Αρβανίτες, όλων εκείνων δηλαδή, που αποτελούν τους πολέμιους του σταυρού.
- Επισήμανση της συμμετοχής ακόμη και χριστιανών στην κορυφή του τουρκικού στρατού.

Σελ: 368 ... *Die Fürsten Europas haben uns keine Hülfe gesendet, die Fürsten, Streiter der christlichen Kirche, blieben taub bei unsern Bitten ... , verlassen soll vor dem Schimmer des halben Mondes des Kreuzes Glanz ersterben.*

- Κριτική στη στάση των Ευρωπαίων απέναντι στο ελληνικό ζήτημα διά στόματος αρχιεπισκόπου και πάλι, ο οποίος καυτηριάζει τους Ευρωπαίους ηγεμόνες αλλά και τη χριστιανική εκκλησία που *κωφεύουν στις ικεσίες των Ελλήνων.*
- Έμμεσος υπαινιγμός για τη θέση της Καθολικής Εκκλησίας σε σχέση με τον ελληνικό ξεσηκωμό.

Σελ: 370 ... *Nun dann, meine Brüder, „so laßt uns durch das Lliebesmahl des Herrn uns stärken im Glauben, ... , Heil denen, deren fromme Wünsche uns begleiten!“*

- Αναφορά στην τελευταία μετάληψη των Μεσολογγιτών πριν την καθοριστική μάχη, για να ενδυναμώσουν την πίστη τους και να πάρουν θάρρος να πολεμήσουν.
- Έκκληση στον Θεό να *χαρίσει δύναμη στους αδύναμους, εμπιστοσύνη σε αυτούς που κλονίζονται και το βασίλειό του στους νεκρούς.*
- Εγκώμιο στο μεγαλείο των χριστιανών, αφού με την προσευχή τους ζητούν από τον Θεό συγχώρεση για εκείνους που τους πρόδωσαν αλλά και για εκείνους που ενώ μπορούσαν να τους βοηθήσουν δεν το έπραξαν.

Σελ: 370 ... *„Hüllet die Fahnen des Kreuzes im schwarz!“ ... , sie sind dem Tode geweiht wie wir, dem Grabe entgegen mögen sie uns geleiten.“*

- Οι ελληνικές σημαίες που φέρουν το σύμβολο του σταυρού τυλίγονται σε μαύρο ύφασμα λίγο πριν την τελευταία μάχη, γιατί κι αυτές ακόμη είναι αφιερωμένες στο θάνατο όπως κι οι Μεσολογγίτες και θα τους ακολουθήσουν στον τάφο.

Σελ: 372 ... *Araber und Türken schienen heute im wilden Muthe zu wetteifern ... , dreitausend seiner Krieger ließ Ibrahim auf dem Wahlplatz.*

- Εγκώμιο στην ανδρεία των Μεσολογγιτών που κατάφεραν να ανακόψουν τις πολλαπλές επιδρομές των άγριων Τούρκων και Αράβων.

- Αναφορά στους Μεσολογγίτες ως τους *άντρες της ελευθερίας*.
- Μνεία στους Σουλιώτες που πρωτοστατούσαν στη μάχη.
- Επισήμανση της συμμετοχής και γυναικών στη μάχη, δίνοντας έμφαση στη γενική συμμετοχή των Μεσολογγιτών στην υπεράσπιση της πόλης.
- Αναφορά στην οργή του Ιμπραήμ μέσω των διαταγών του για συνεχείς επιθέσεις και επί τόπου εκτελέσεις των λιποτακτών χωρίς όμως το επιθυμητό αποτέλεσμα.
- Αναγωγή του ελληνικού αγώνα σε θρησκευτικό πόλεμο με την παρουσίαση της νίκης των Μεσολογγιτών ως *νίκης του σταυρού επί της ημισελήνου της Ισταμπούλ*.
- Υπογράμμιση των τεράστιων απωλειών των Τούρκων με τρεις χιλιάδες νεκρούς στο πεδίο της μάχης όσοι σχεδόν ήταν οι Μεσολογγίτες που αγωνίζονταν.

Σελ: 373 – 374 ... *Jetzt wurden beim Fackelschein unter wildem Getümmel die Gefangenen auf dem Marktplatz geführt ... Achtzig Muselmänner stürzten sie in die Fluthen, den Manen der Ihrigen ein Sühnopfer.*

- Επισήμανση του μικρού αριθμού Τούρκων αιχμαλώτων ως ένδειξη του μένους και της εκδικητικότητας των Ελλήνων κατά των Τούρκων.
- Απαρίθμηση των επιχειρημάτων των συγκεντρωμένων Μεσολογγιτών για θανάτωση των αιχμαλώτων.
 - Ερήμωση της πατρίδας.
 - Αρπαγή παιδιών και γυναικών.
- Έμφαση στη διαφορετική θέση του αρχιεπισκόπου, ο οποίος εμφανίζεται να είναι ο μοναδικός που δεν θέλει το θάνατο των Τούρκων αιχμαλώτων και υπενθυμίζει στους συγκεντρωμένους τη χθεσινή τους επίκληση στον Θεό για συγχώρεση των εχθρών.
- Κάλεσμα του αρχιεπισκόπου προς τους Μεσολογγίτες να ακολουθήσουν τις διδαχές του Χριστού και να επιδείξουν ανθρωπιά.
- Υπογράμμιση της δίψας για εκδίκηση των Μεσολογγιτών, που φέρεται να υπαγορεύεται από τους πεσόντες ηρωικά κι από τα θύματα των Τούρκων, η οποία δεν τους επιτρέπει να δείξουν κανέναν οίκτρο.
- Επίκληση στον Θεό από τον αρχιεπίσκοπο να συγχωρέσει τους Μεσολογγίτες για αυτό που θα πράξουν και να μην τους κρίνει κι αυτούς με τον ίδιο τρόπο.

- Παράκληση του αρχιεπισκόπου προς τους συντοπίτες του να περιμένουν να απομακρυνθεί, για να προβούν στη θανάτωση των αιχμαλώτων.

Σελ: 375 ... *Höchstens auf drei Wochen reichte der Proviant, ..., und sie dort der Milde der Glaubensbrüder und dem Schutze der Engländer zu empfehlen.*

- Αναφορά στην έλλειψη τροφίμων και την επάρκειά τους μόλις για 3 εβδομάδες.
- Προσπάθεια αποστολής γυναικοπαίδων και γερόντων στα Ιόνια νησιά.
- Αναφορά στους Άγγλους ως ομόθρησκους αδελφούς.
- Επισήμανση των ευνοϊκότερων συνθηκών για τους Έλληνες που επικρατούσαν στα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα.

Σελ: 375 ... *Nur wenige Frauen wollten ihre Gatten verlassen ... , ihm Lebewohl zu sagen, vielleicht auf ewig.*

- Έμφαση στην καθολική άρνηση των Μεσολογγιτών να εγκαταλείψουν την πόλη και τους δικούς τους για να σωθούν.
- Καταγραφή των επιχειρημάτων που φέρνει ο αρχιεπίσκοπος για να πείσει τους νέους να φύγουν από την πολιορκημένη πόλη.
 - Συμβολή στον αγώνα για ελευθερία με άλλα μέσα.
 - Αναφορά στην τύχη των γυναικών στα χέρια των Τούρκων.
 - Δυνατότητα να ζήσουν ελεύθεροι κάπου αλλού.

Σελ: 378 - 379 ... *Da fühlte Ibrahim wohl, daß die Männer von Missolunghi Helden seyen, ... Mit Bassilides ging Missolunghis Stern unter... Hier nur hier allein fielen die Griechen nicht ihrer Ahnen würdig.*

- Διαπίστωση του Ιμπραήμ πασά ότι οι Μεσολογγίτες είναι ήρωες και παραμένουν ενωμένοι ακόμη και μέσα στις δυσκολίες τους, εν αντιθέσει με τους συμπατριώτες τους στο Μοριά.
- Υπαινιγμός για τη διχόνοια που την ίδια χρονική στιγμή μάστιζε τους Έλληνες κι έθετε σε άμεσο κίνδυνο τις κατακτήσεις της επανάστασης.
- Απαρίθμηση των προετοιμασιών του Ιμπραήμ για το μεγάλο χτύπημα στην πόλη του Μεσολογγίου.
 - Κατασκευές πλωτών μέσων για την καλύτερη προσέγγιση της πόλης από τη λιμνοθάλασσα.

- Κάλεσμα του Τούρκου ναυάρχου για θαλάσσιο αποκλεισμό της πόλης.
- Κατάληψη του Βασιλάδι, η οποία σήμαινε και την πτώση του Μεσολογγίου.
- Κατάληψη και του χωριού Ανατολικό.
- Έμφαση στην ανδρεία των πολεμιστών του Ανατολικού που όμως δεν επαρκεί, αφού οι βόμβες του εχθρού καταφέρνουν το αποφασιστικό χτύπημα για την πτώση του χωριού.
- Αναφορά στην παράδοση του χωριού Στούλμα και διαπίστωση πως εδώ οι αγωνιστές δεν επέδειξαν την ίδια τόλμη, δεν κατόρθωσαν να ανυψώσουν το ηθικό των κατοίκων κι αποφάσισαν να παραδοθούν με αντάλλαγμα να φύγουν ελεύθεροι.
- Επισημάνση ότι οι άντρες του χωριού Σούλμα δεν ακολούθησαν το ένδοξο τέλος των προγόνων τους να πέσουν δηλαδή ηρωικά.

Σελ: 385 - 386 ... *Einige Tage nach diesem Gefechte erschien Miaulis mit der reichischen Flotte ... , vertheidigte der Kapudan Pascha den Eingang in den Kanal ... , die letzte Hoffnung mit ihm.*

- Αναφορά στην τελευταία προσπάθεια του Μιαούλη να σπάσει τον αποκλεισμό του τουρκικού στόλου και να περάσει τρόφιμα στο πολιορκημένο Μεσολόγγι.
- Αποτύπωση της αδυναμίας του ελληνικού στόλου να σπάσει τον αποκλεισμό, με τη διαπίστωση του Μιαούλη πως τούτη τη φορά έχει να αντιμετωπίσει έναν συγκροτημένο κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα στόλο.
- Έμμεση αναφορά στη συμμετοχή Ευρωπαίων αξιωματικών στον τουρκικό στόλο.
- Παρουσίαση της ύστατης προσπάθειας του Μιαούλη να σπάσει τον αποκλεισμό, στέλνοντας τον περίφημο μπουρλοτιέρα Κανάρη, η οποία επίσης όμως καταλήγει σε αποτυχία, με τη διαπίστωση πως ούτε μία βαρκούλα δεν μπορούσε να περάσει.
- Αποτύπωση της τραγικότητας της κατάστασης για το Μεσολόγγι με την έκφραση «μαζί με τον Μιαούλη χάθηκε και η τελευταία ελπίδα».

Σελ: 386 ... *Der frohe Muth, der noch vor kurzem aus den Augen der Griechen geleuchtet, ..., nur das Vertrauen zu Gott erhob noch die Gemüther.*

- Έμφαση στην απώλεια κάθε ελπίδας για σωτηρία.
- Υπογράμμιση της πίστης στον Θεό, αφού μόνο αυτή μπορούσε να ανυψώσει το ηθικό τους κι εναπόθεση όλων των ελπίδων τους στον Θεό.

Σελ: 387 ... , *so muthig griffen sie dann zu den Waffen, ..., den schönen Tod für die Freiheit und Glauben ruhig erwartend ... , und das Vertrauen zu der Hülfe von oben die Noth ohne Murren sie ertragen lehren.*

- Επισήμανση της ηρεμίας με την οποία αντιμετώπιζαν το θάνατο για την πατρίδα και την πίστη τους.
- Χαρακτηρισμός του θανάτου για την πατρίδα και την πίστη ως *ωραίου θανάτου*.
- Έμφαση στην πίστη τους στον Θεό και παρουσίασή της ως μοναδικής πηγής δύναμης για να αντέξουν την πείνα και τη δυστυχία που τους περιβάλλει.

Σελ: 387 ... *Bozzaris hatte einen Boten an Karaïskaki geschickt, ..., um so den Ausfall der Besatzung zu unterstützen.*

- Αναφορά στον Καραϊσκάκη, τον οποίο φαίνεται να καλεί ο Μπότσαρης προς βοήθεια.

Σελ: 388 – 389 ... „*Meine Freunde, meine Waffenbrüder!*“ ... , *meine Kinder, der Segen des Herrn mit Euch!*“

- Αναφορά στους Έλληνες συμπολεμιστές ως *αδέλφια στα όπλα*.
- Έμφαση στην επάρκεια τροφίμων για ακόμη μόνο δύο ημέρες.
- Επίγνωση της τραγικότητας της κατάστασης των πολιορκημένων, αφού δεν υπάρχει πια καμία ελπίδα για βοήθεια από αλλού.
- Παροχή δυνατότητας από τον αρχηγό οι ίδιοι οι Μεσολογγίτες να αποφασίσουν για το μέλλον τους, επιλέγοντας ανάμεσα στη σκλαβιά και το θάνατο.
- Κάλεσμα του αρχιεπισκόπου γέροι και γυναίκες να θυσιαστούν για την πίστη τους, διαλέγοντας το θάνατο.
- Αποδοχή της πρότασης του αρχιεπισκόπου από το συγκεντρωμένο πλήθος.

Σελ: 389 ... *Auf dem Marktplatz versammelten sich die Streiter, ... , und Gregor mit den Livadiern bildeten die Nachhut.*

- Συγκέντρωση των αγωνιστών που θα συμμετείχαν στην έξοδο στο χώρο της αγοράς.
- Παράταξη του σώματος που θα επιχειρούσε την έξοδο με τις γυναίκες οπλισμένες στο πλάι το συζύγου τους και μπροστά οι Σουλιώτες, ακολουθούμενοι από τους Ρουμελιώτες, τους Ακάρνες και τους Αιτωλούς, ενώ οι Μεσολογγίτες και οι Λειβαδίτες αποτελούσαν την οπισθοφυλακή.

Σελ: 390 – 391 ...*Leise als fürchteten sie den Tod zu wecken, schritten sie vorwärts ... , der mit 2000 Mann und 300 Weibern nach vielen Mühseligkeiten über Dervekista nach Salona gelangte.*

- Έναρξη της εξόδου η οποία γίνεται αντιληπτή από τον εχθρό.
- Συνειδητοποίηση της προδοσίας του ηρωικού εγχειρήματος και κάλεσμα του αρχηγού τους Μπότσαρη να συνεχίσουν, παραμένοντας ο ένας κοντά στον άλλο.
- Η εικόνα του Μεσολογγίου να φλέγεται οπλίζει με περίσσιο θάρρος τους Μεσολογγίτες να προχωρήσουν την πορεία προς την ελευθερία τους.
- Αναφορά στους Σουλιώτες που κατάφεραν να φτάσουν στο μοναστήρι του Αγίου Συμεών.
- Έμφαση στο μεγάλο αριθμό των Ελλήνων που έπεσαν κατά την έξοδο με αναφορά στον Κοκίνη, τον γενναιόφρωννα μηχανικό, στον ευγενή Ελβετό Μάιερ και στον Παπαδιαμαντόπουλο.
- Διαπίστωση πως 300 Αιτωλοί καθώς κι ο Μπότσαρης με 2000 άντρες και 300 γυναίκες κατόρθωσαν μετά από πολλές δυσκολίες να φτάσουν στα Σάλωνα.

Σελ: 392 ... *Verweifelt kämpften hier die Griechen. Aus zwanzig Wunden blutend, sank der edle Stournaris; nicht Leonidas starb einen schöneren Tod.*

- Εγκώμιο στην απaráμιλλη ανδρεία των Ελλήνων αγωνιστών με μνεία στον ευγενή Στουρνάρη που παρουσιάζεται να πέφτει με 20 λαβωματιές, ο οποίος συγκρινόμενος με τον Λεωνίδα φέρεται να βρίσκει τον ωραιότερο θάνατο. Τέτοια η γενναιότητα του που ούτε ακόμη κι ο Λεωνίδας δεν μπορεί να τον ξεπεράσει σε τόλμη κι ανδρεία.

Σελ: 393 – 394 ... *In allen Straßen trafen jetzt überall die von Missolunghi auf die Türken ... , der, schweigend den Blick vor sich auf des Pferdes Hals geheftet, seines Kindes gedachte.*

- Περιγραφή των συνθηκών μέσα στην πόλη κατά τη διάρκεια της πτώσης του Μεσολογγίου.
 - Φρικτές χαρακτηρίζονται οι μάχες που λάμβαναν χώρα μέσα στην πόλη με τις γυναίκες να βρίσκουν μοναδική διέξοδο στη θάλασσα, στην οποία πηδούσαν για να βρουν σωτηρία από τη σκλαβιά και τα κύματα να παίρνουν στην κρύα αγκαλιά τους εκατοντάδες που έψαχναν τον μαρτυρικό θάνατο.
 - Περικυκλωμένοι από παντού οι αγωνιζόμενοι Μεσολογγίτες έπεφταν ηρωικά, ενώ άγριες ορδές που διψούσαν για λεία ορμούσαν στους δρόμους.

- Συγκέντρωση ηλικιωμένων και γυναικοπαίδων στην μητρόπολη της πόλης, όπου μαζί με τον Καψάλη, έναν από τους πρωθιερείς του ναού, πολεμούσαν τους επιδρομείς που συνεχώς αυξάνονταν.
- Ανατίναξη της εκκλησίας από τον Καψάλη, παραλλαγή του ιστορικού γεγονότος του Κουγκίου.
- Πτώση της πόλης στα χέρια του εχθρού και είσοδος του Ιμπραήμ πασά.
- Έμφαση στην ολική καταστροφή της πόλης διά στόματος Ιμπραήμ που δηλώνει να μην έχει δει φρικτότερη εικόνα.

Σελ: 394 – 395 ... *Und als Reschid von seinem Rosse sprang, ..., erhob sich mit der letzten kraft des Sterbenden ein Grieche, ... Auf den Trümmern Missolunghis jauchzte der wilde Haufe, und während Prouessionen und Missionairs durch das Land der Christen ziehen, pflanzt Ibrahim den halben Mond an der Seite des Kreuzes, zerstören afrikanische Horden die christlichen Tempel Europas.*

- Εγκώμιο στην ανδρεία των Μεσολογγιτών και την φιλοπατρία τους με την εικόνα ενός βαριά πληγωμένου κι άσχημα μακαλεμένου Έλληνα που λίγο πριν πεθάνει μαζεύει τις τελευταίες του δυνάμεις, σηκώνεται ανάμεσα από τους πεθαμένους και φωνάζει «ο Θεός είναι δίκαιος», παίρνοντας την ύστατη αυτή στιγμή εκδίκηση για τα δεινά των συμπατριωτών του, αφού ανάμεσα στους νεκρούς βρίσκεται κι η κόρη του Ρασίντ πασά, η Σουλεϊμά.
- Η τελευταία εικόνα με τις άγριες ορδές να αλαλάζουν πάνω στα ερείπια του Μεσολογγίου θυμίζει την Ιερουσαλήμ όταν είχε πέσει στα χέρια των μουσουλμάνων.
- Επικράτηση του Ισλάμ κι αναγωγή του ελληνικού αγώνα για ελευθερία σε θρησκευτικό πόλεμο.

4^ο Κεφάλαιο: Συμπεράσματα

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής επιχειρούμε την καταγραφή, ταξινόμηση και αξιολόγηση των πληροφοριών που αντλήσαμε από τα παραπάνω μυθιστορήματα και διηγήματα όσον αφορά στη διαδικασία μεταφοράς της γνώσης των ποικίλων συστατικών στοιχείων ξένων πολιτισμών με σκοπό την αποτύπωση των διαφορετικών τάσεων, τρόπων σκέψης, συνειδητήσεων, εθίμων, κοινωνικών συμβάσεων και συμπεριφορών των Ελλήνων, των Τούρκων και των Αρβανιτών, μέσα από την εικόνα που είχαν οι Γερμανοί συγγραφείς στις αρχές του 19^{ου} αιώνα για την Ελλάδα, τους Έλληνες, την Ελληνική Επανάσταση αλλά και για όλα εκείνα τα στοιχεία που συνέθεσαν τον ελληνικό πολιτισμό, αρχαίο και σύγχρονο, και σηματοδότησαν την πορεία και τη θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη αλλά και ολόκληρη την υφήλιο.

Η καταγραφή και ταξινόμηση των πληροφοριών θα γίνει σύμφωνα με τις παρακάτω θεματικές ενότητες:

- 1. Αναφορά σε ιστορικά πρόσωπα και πρόσωπα της μυθολογίας**
- 2. Θέση της Ελληνίδας – γυναίκας στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο**
- 3. Πολιτική κατάσταση διαφόρων ελληνικών περιοχών**
- 4. Ελληνική γλώσσα**
- 5. Αναφορά σε ποικίλες εθνικότητες: Εβραίοι, Αρβανίτες, Φαναριώτες, Υδραίοι κ.λ.π.**
- 6. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ελλήνων**
- 7. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Τούρκων**
- 8. Ελληνικός πολιτισμός – αρχαίος πολιτισμός – μνημεία – ελληνικό πνεύμα – ελληνικό μεγαλείο**

9. Ελλάδα -φιλοπατρία
10. Δεινά των Ελλήνων
11. Ελευθερία – απελευθέρωση – ελληνικός αγώνας – ταραχές – δομές – ηρωϊκός θάνατος – εκδικητικότητα – ελληνικός όρκος
12. Πολιτισμικά στοιχεία
13. Περιγραφές περιοχών - Ασχολίες κατοίκων
14. Στάση της Ευρώπης
15. Σκλαβιά της Ελλάδας
16. Παροχή βοήθειας από το εξωτερικό
17. Ιστορικά γεγονότα
18. Παρομοιώσεις – μεταφορές – συγκρίσεις
19. Θεός – πίστη – θρησκεία
20. Σύμβολα – συνθήματα
21. Μόρφωση – παιδεία
22. Φιλέλληνες – Γερμανοί φιλέλληνες - Γερμανία
23. Ελληνικές εκφράσεις
24. Θρησκευτικός πόλεμος – πόλεμος πολιτισμών
25. Βιαιοπραγίες Ελλήνων

1. Αναφορά σε ιστορικά πρόσωπα και πρόσωπα της μυθολογίας

Αναφορά στον Αθηναίο ρήτορα Αριστείδη και την τέχνη του λόγου στην Ελλάδα.

Αναφορά στην Πυθία.

Αναφορά στις ιδέες του Βολταίρου και του Ρουσό που ενέπνευσαν τα επαναστατικά κινήματα στη Γαλλία και τις χώρες των Πυρηναίων.

Αναφορά στον Σόλωνα, τον Σωκράτη και τη νίκη του Μιλτιάδη στη μάχη του Μαραθώνα.

Αναφορά στον Θεμιστοκλή, τον νικητή της ναυμαχίας της Σαλαμίνας.

Αναφορά στον Τιμολέοντα και τον Επαμεινώνδα.

Αναφορά στην οικογένεια των Παλαιολόγων.

Αναφορά στο θάνατο του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου κατά την άλωση της Πόλης το 1453.

Αναφορά στον Σατωμπριάν που χαρακτήρισε τους Τούρκους ως μία ορδή που πολιορκήσε την Ευρώπη.

Αναφορά στον Λεωνίδα.

Αναφορά της Σαπφούς και του Αλκαίου.

Αναφορά στην Μπουμπουλίνα και την Ιωάννα της Λωραίνης.

Αναφορά στην Πηνελόπη και τη φιλοπονία που την χαρακτήριζε.

Αναφορά στον Ρήγα Φεραίο.

Αναφορά στη βασίλισσα των Αμαζόνων Εογένη και τον αρχαιοελληνικό μύθο, σύμφωνα με τον οποίο η Εογένη νίκησε έναν αρχιπειρατή κάποτε στο νησί Οία.

Αναφορά στον Γερμανό ποιητή Körner.

Αναφορά στον Χουρσίντ πασά.

Αναφορά στον Σπαρτιάτη ήρωα Τυρταίο που εξυμνούσαν πολλοί αιδοί.

Αναφορά στα αδέρφια Υψηλάντη.

Αναφορά στην Κασσάνδρα.

Αναφορά στην Σεμέλη και τον Κρόνιο Δία.

Αναφορά στον Αλέξανδρο Υψηλάντη.

Αναφορά στον Μέγα Αλέξανδρο.

Αναφορά στον Λάμπρο Κατσώνη (1752-1804), ναύαρχο του ρωσικού ναυτικού και ήρωα του επαναστατικού κινήματος του 1787.

Αναφορά στον Όμηρο και τους ήρωες των έργων του.

Αναφορά στον Αντίνοο.

Αναφορά στον Διόδωρο και τον Πλούταρχο.

Αναφορά στον Πέτρο Μαυροκορδάτο.

Αναφορά στον Κολοκοτρώνη.

Αναφορά στον Οδυσσέα Ανδρούτσο.

Αναφορά στον Φίλιππο τον Μακεδόνα.

Αναφορά στον Αλή πασά.

Αναφορά στον επίσκοπο Παλαιών Πατρών Γερμανό.

Αναφορά στον Μάρκο Μπότσαρη, τον τρόμο των Τούρκων και των Αρβανιτών.

Αναφορά στον ομηρικό ήρωα Αχιλλέα που πήρε εκδίκηση για το φίλο του Πάτροκλο.

Αναφορά στην Αριάδνη.

Αναφορά στον θεό Δία που ερωτευόταν θνητές πολύ συχνά.

Αναφορά στον πρίγκιπα Μουρούζη.

Αναφορά στον Ρώσο πρεσβευτή Στρογκανώφ.

Αναφορά στον Ομέρ Βρυώνη.

Αναφορά στον Ρασίντ πασά.

Αναφορά στον Τζαβέλα.

Αναφορά στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριο.

Αναφορά στον Σκαρλάτο Καλλιμάχη, πρίγκιπα της Βλαχίας το 1821, από τη μεγάλη φαναριώτικη οικογένεια Καλλιμάχη που έδωσε πολλούς πρίγκιπες στη Μολδαβία.

Αναφορά στον Δημήτριο Υψηλάντη, την άφιξή του στο Μοριά και τη θερμή υποδοχή που του επιφύλαξαν.

Αναφορά στον Αλκιβιάδη.

Αναφορά στον Πάρη που προσέφερε το μήλο της Έριδας στην θεά Αφροδίτη.

Αναφορά στον Αλέξη Ορλώφ.

Αναφορά στον λόρδο Βύρωνα με έμφαση στην αγάπη του για την ελευθερία και τη βαθιά επίδραση που είχε επάνω του το δράμα των Ελλήνων.

Αναφορά στον γενναίο Μιαούλη που έσπασε το θαλάσσιο αποκλεισμό του Μεσολογγίου.

Αναφορά στον Ιμπραήμ πασά.

Αναφορά στον Ορφέα.

Αναφορά στον μυθικό Φαέθωνα.

Αναφορά στον Πυθαγόρα και την πατρίδα του Σάμο, που τόλμησε να τα βάλει με τους Αθηναίους.

Αναφορά στον Δηίφοβο, γιο του Πριάμου και της Εκάβης.

Αναφορά στους περιηγητές Στεφανόπουλοι.

Αναφορά στον Θουκυδίδη.

Αναφορά στον Σωκράτη και το δύσκολο έγγαμο βίο που είχε με την Ξανθίππη.

Αναφορά στη ρητορική του Δημοσθένη.

Αναφορά στον Ναπολέοντα και παρουσιάσή του ως μοναδικού προσώπου που θα μπορούσε να επιτύχει την απελευθέρωση της Ελλάδας.

2. Θέση Ελληνίδας - γυναίκας

Τραγική παρουσιάζεται η θέση των γυναικών στον πόλεμο, αφού στα κείμενα συχνά γίνεται λόγος για κακοποιήσεις και ατιμώσεις γυναικών από τους αντιπάλους, μέθοδοι που αποτελούσαν συνηθισμένο πολύ φαινόμενο.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ήθος των Ελληνίδων που προτιμούν το θάνατο από την ατίμωση, αλλά και στη σπουδαιότητα, τη σημασία της «τιμής» των κοριτσιών στην Ελλάδα. Συχνά αναδεικνύεται η απόγνωση των Ελληνίδων που προτιμούν το θάνατο

από την ατίμωση και την προσβολή. Η Ελληνίδα μητέρα προτιμά να αυτοκτονήσει, για να γλιτώσει την ατίμωση από τον Τούρκο. Επισημαίνεται επίσης το πόσο ατιμωτικό και προσβλητικό θεωρείτο για μία Ελληνίδα να βρίσκεται σε χαρέμι, ενώ τονίζεται ότι μια Ελληνίδα δεν μπορεί ποτέ να γίνει σκλάβα ενός μωαμεθανού.

Αναφορά στην αρπαγή ωραίων Ελληνίδων από Τούρκους και θανάτωση εκείνων που δεν ενέδιδαν στις ορέξεις τους.

Συμμετοχή των Ελληνίδων στον αγώνα. Μνεία στις Μανιάτισσες που ντυμένες με αντρικά ενδύματα πολεμούσαν στο πλευρό των αντρών.

Έμφαση στην εκδικητικότητα των Ελληνίδων που υπέφεραν τα πάνδεινα από τον Τούρκο δυνάστη, ενώ η επιθυμία των γυναικών για εκδίκηση δικαιολογείται από το γεγονός ότι είναι Ελληνίδες.

Εξύμνηση του μεγαλείου της ψυχής της Ελληνίδας μάνας που προτιμά τα παιδιά της να κινδυνέψουν για την ιερή υπόθεση της πατρίδας παρά να μείνουν στην ασφάλεια της πατρικής εστίας. Συχνά παρουσιάζεται να ανατρέφει τα παιδιά της, μιλώντας τους διαρκώς για τον αγώνα και προτρέποντάς τα να πολεμήσουν για την πατρίδα και τη δόξα της, ενώ νουθετεί τις κόρες να θέλουν τους αγαπημένους τους γενναίους κι όχι δειλούς.

Εγκώμιο στο μεγαλείο της αγάπης της Ελληνίδας προς τον αγαπημένο της, η οποία δηλώνει πως θα εξακολουθήσει να του ανήκει ακόμη και στο ενδεχόμενο του θανάτου του, καταδεικνύοντας τη δύναμη της αγάπης της, που ούτε κι ο ίδιος ο θάνατος δε δύναται να αποδυναμώσει. Αυτή η αγάπη, που τρέφει η Ελληνίδα προς τον άντρα της αλλά και την πατρίδα της, την σπλίζει με δύναμη να πολεμήσει για την ελευθερία της και την καθιστά ικανή να αποδέχεται με στωικότητα την πιθανότητα ο αγαπημένος της να πεθάνει για το ιδανικό της ελευθερίας.

Αναφορά σε Ελληνίδες πόρνες που προέρχονταν από την κατώτερη τάξη.

Συχνές αναφορές στις ηρωίδες Σπαρτιάτισσες μητέρες.

Επισήμανση της παροχής παιδείας και στις ελληνοπούλες.

Εγκωμιαστικά σχόλια για την ομορφιά των Ελληνίδων.

Παρουσίαση των γυναικών του Μεσολογγίου να συμμετέχουν στην άμυνα της πόλης.

Σύγκριση των σημερινών Ελληνίδων με τις περήφανες Σπαρτιάτισσες.

Υπογράμμιση του ηρωισμού και της τόλμης των Ελληνίδων να αντιμετωπίσουν τον εχθρό.

Επισήμανση του καταλυτικού ρόλου που είχε η Μπουμπουλίνα στη θετική έκβαση του ελληνικού αγώνα, αλλά και μνεία στις ικανότητες και την ανδρεία της, με την προτροπή ενός άντρα να αναλάβει εκείνη την αρχηγία ολόκληρου του στόλου στη Σάμο.

3. Πολιτική κατάσταση διαφόρων ελληνικών περιοχών

Έμμεση αμφισβήτηση της ελληνικότητας ενός Επτανήσιου Έλληνα πολίτη όταν, αυτός αποκαλεί προδότη κάποιον συμπατριώτη του που είναι εναντίον των Άγγλων.

Αναφορά στη εφαρμογή της λογοκρισίας στην αγγλοκρατούμενη Κέρκυρα ακόμη και σε ερωτικές επιστολές ως μέτρο καταπίεσης που υποδηλώνει την τραγική κατάσταση μιας κυβέρνησης, υπονοώντας την αγγλική κυβέρνηση στα Επτάνησα, που χρησιμοποιεί τέτοια μέσα και βλέπει παντού εχθρούς.

Αναφορά σε πολιτικές αναταραχές στη Ζάκυνθο.

Αναφορά στην παροχή βοήθειας από τους υπό αγγλική κυριαρχία Επτανήσιους στον αγώνα για λευτεριά της πατρίδας από τους Τούρκους.

Αναφορά στα Επτάνησα ως προτεκτοράτο των Άγγλων.

Αναφορά στα Ιόνια Νησιά που βρίσκονταν υπό γαλλική, αγγλική και ρωσική κυριαρχία στο πέρασμα των αιώνων.

Αναφορά στο καθεστώς που απολάμβανε η πόλη της Πρέβεζας που αποτελούσε ένα είδος ελεύθερου κράτους υπό την κοινή προστασία της Βενετίας και της Υψηλής Πύλης.

Αναφορά στην αγγλική προστασία στο νησί της Ζακύνθου.

Επισήμανση της κυριαρχίας των Βενετών στη Ζάκυνθο.

4. Ελληνική γλώσσα

Αναφορά στη *ρωμαίικη γλώσσα*, όπου υπονοείται φυσικά η ελληνική.

Θετικός σχολιασμός της ελληνικής γλώσσας ως *μελωδικής γλώσσας*.

Αναφορά στην επίδραση της ιταλικής γλώσσας στα Νέα Ελληνικά.

Συχνή επισήμανση ότι τα Αρχαία Ελληνικά κατείχαν σημαντική θέση στη γερμανική παιδεία.

Αναφορά στη *γλώσσα των Σουλιωτών*, υπονοώντας τη διάλεκτό τους.

5. Αναφορές σε διαφορετικές εθνικότητες

Αναφορά στο μένος διαφόρων λαών που παίρνοντας τη θέση των Γενισάρων βαιοπραγούσαν κατά των Ελλήνων και λεηλατούσαν τα σπίτια τους.

Αρβανίτες

Θετική αναφορά στο πρόσωπο ενός Αρβανίτη, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως έμπιστος της οικογένειας στην οποία εργάζεται. Χαρακτηρισμός που ενισχύεται μέσα από την παρουσίαση της ενασχόλησής του με την ανατροφή του μονάκριβου γιου της οικογένειας και την αμέριστη αφοσίωσή του στο νεαρό, ο οποίος μάλιστα τον εμπιστεύτηκε και του εκμυστηρεύτηκε τον μεγάλο του έρωτα.

Συχνές αναφορές σε Αρβανίτες που πολεμούσαν στο πλευρό των Τούρκων.

Οι Αρβανίτες αναφέρονται κάποιες φορές κι ως Αλβανοί, ενώ επισημαίνεται η γενναιότητα του αλβανικού λαού.

Αναφορά στην κακή σχέση μεταξύ Αρβανιτών και Τούρκων, παρόλο που οι πρώτοι πολεμούσαν υπό τις διαταγές των δευτέρων.

Αναφορά στη γενναιότητα των Αρβανιτών.

Εξύμνιση του θάρρους των Αρβανιτών που εξασκημένοι στον πόλεμο, ήταν επίσης δεινοί πολεμιστές όπως οι Σουλιώτες.

Θετική αναφορά σε Αρβανίτες που έφτασαν στη Σάμο για να βοηθήσουν τους Σαμιώτες στον αγώνα τους.

Αναφορά στους Αρβανίτες ως οι Σκιπετάροι, των οποίων ο τόπος καταγωγής βρίσκεται στο Ιόνιο και είναι είτε μουσουλμάνοι είτε χριστιανοί.

Επισήμανση της θέσης που έχει η Αρβανίτισσα γυναίκα, η οποία δεν έχει το ρόλο οργάνου αναπαραγωγής όπως είθισται στην ανατολή, αλλά θεωρείται σύντροφος του άντρα και στον κίνδυνο και το θάνατο, ενώ παρουσιάζεται ως περήφανη μητέρα ανθρώπων.

Αναφορά στα αρβανίτικα γαμήλια έθιμα. Σύμφωνα με το εθιμοτυπικό ο αρραβώνας γινόταν ήδη στην παιδική ηλικία μετά από συνεννόηση των γονιών, ενώ η νύφη δε γνώριζε το γαμπρό και τον έβλεπε για πρώτη φορά την ημέρα του μυστηρίου. Γονάτιζε μπροστά του, ασπαζόταν το χέρι του και τοποθετούσε στα πόδια του ένα σακί και ένα σχοινί, για να δηλώσει ότι αυτή θα ήταν η υπεύθυνη για το νοικοκυριό. Η μέρα του γάμου αποτελούσε τη μοναδική χαρμόσυνη μέρα στη ζωή της. Στολισμένη και στεφανωμένη με λουλούδια απολάμβανε το θαυμασμό όλο υπό το άκουσμα τραγουδιών. Μόνο για διάστημα ενός μήνα μετά το γάμο η νύφη είχε δικαίωμα να περιφέρεται στο χωριό της ανεβασμένη πάνω σε ένα γαϊδούρι, φορώντας το μοβ νυφιάτικο πέπλο της. Με το πέρασμα όμως του μήνα έχανε όλα τα προηγούμενα

δικαιώματα της. Μόνο σε μεγάλες γιορτές της επιτρεπόταν να τρώει μαζί με τον άντρα της στο τραπέζι, ενώ όλες τις υπόλοιπες ημέρες η ίδια κι η οικογένειά της δεν είχαν τίποτα να φάνε, εκτός από τα υπολείμματα που άφηνε ο άντρας της.

Παρουσιάζονται οι διαφορετικοί ρόλοι της Αρβανίτισσας: σύζυγος, μητέρα, αγωνίστρια, νοικοκυρά.

Παρουσίαση των Αρβανιτών ως *ημιαγρίων*.

Επισήμανση του εθνικού μίσους, της εχθρότητας μεταξύ Αρβανιτών κι Ελλήνων.

Αρμένιοι

Αναφορά σε Αρμένιο, ο οποίος αρχικά υπήρξε κλέφτης αλλά στη συνέχεια μετανόησε κι έγινε μοναχός.

Συχνά παρουσιάζονται ως εκδικητικοί και να βρίσκονται στις υπηρεσίες των Τούρκων. Επίσης αναφέρεται πως οι Αρμένιοι συχνά ασκούσαν το επάγγελμα του γιατρού.

Παρουσίαση του στερεότυπου ο *αμίλητος Αρμένιος*.

Άγγλοι

Παρουσιάζονται ως *άσπλαχνοι, αδιάφοροι και ανάλητοι ναυτικοί* που δε συντρέχουν το πλεούμενο που βρίσκεται σε ανάγκη σε αντιδιαστολή με τη συμπεριφορά των Ελλήνων που αλλάζουν ρότα για να βοηθήσουν τους ναυαγούς, επιδεικνύοντας πονοψυχία, συμπόνια και φιλόανθρωπα αισθήματα. Επίσης εν συγκρίσει με τους Γερμανούς παρουσιάζονται *κρύσι δίχως ενθουσιασμό* για την Ελλάδα.

Χρήση του επιθέτου *ευγενής* για την προσφώνηση ενός Άγγλου.

Σουλιώτες

Αναφέρονται συχνά ως *ένδοξοι* και ως οι *ορκισμένοι εχθροί των Τούρκων* από τους οποίους ζήτησε βοήθεια ο Αλή πασά, καθώς και ως *γενναίοι και ηρωικός λαός*.

Εγκωμιαστικά σχόλια για του Σουλιώτες που αντιστάθηκαν στον Ομέρ Βρυώνη και για τον τρόπο που πολεμούν με ορμή και οργή.

Μνεία στη μάχη των Σουλιωτών κατά του Αλή πασά και τη νίκη τους.

Υπογράμμιση της πίστης και της εμπιστοσύνης των Σουλιωτών στο πρόσωπο του αρχηγού τους, ενώ δίνεται έμφαση στο γεγονός πως οι Σουλιώτες προστατεύουν ακόμη και νεκρό τον αρχηγό τους, για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων και τον βεβηλώσουν, αφού γι' αυτούς θεωρείται ζήτημα τιμής.

Η στάση των Σουλιωτών θα αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση για τον υπόλοιπο κόσμο.

Υπογράμμιση της ανδρείας των Σουλιωτισσών που παρομοιάζονται με *τις αμαζόνες της αρχαιότητας*.

Μανιάτες

Αναφέρονται συχνά ως *ένδοξοι*, ενώ επισημαίνεται ότι θεωρούσαν τους εαυτούς τους απογόνους των Σπαρτιατών καθώς και ότι οι Τούρκοι δεν είχαν κατορθώσει να υποτάξουν. Εξυμνείται η γενναιότητα και το θάρρος τους που αγγίζει τα όρια του ριποκίνδυνου, αλλά και η αγάπη τους για την πατρίδα. Οι Μανιάτες φέρονται να τρέφουν αγριότατο μίσος για τους δυνάστες της Ελλάδας που τους διαπερνά μέσα από το μητρικό γάλα που πίνουν. Παράλληλα, υπογραμμίζεται η δίψα τους να εκδικηθούν το χαμό των συμπολεμιστών τους και το μένος τους κατά των Τούρκων, αφού με τη λήξη της μάχης δεν υπήρχαν καθόλου Τούρκοι αιχμάλωτοι. Οι Μανιάτες δεν επιδείκνυαν καμία ευσπλαχνία προς τον εχθρό. Έμφαση δίνεται και στην αξία του καθήκοντος και της τιμής στην κοινωνία των Μανιατών, που τους καλούν να υποστηρίξουν με το αίμα και τη ζωή τους τον ιερό αγώνα της Ελλάδας, ενώ η αποφασιστικότητα αποτελούσε βασικό γνώρισμα της φυλής τους.

Εκμάθηση της πολεμικής τέχνης από την παιδική τους ηλικία.

Οικείο περιβάλλον για αυτούς τα βουνά όπου κατοικούν ελεύθεροι, ενώ το έδαφος της γης τους είναι άγονο.

Μνεμία γίνεται επίσης στην εμπιστοσύνη που έδειχναν στον αρχηγό τους και την πίστη τους στις εντολές που έπαιρναν.

Αναφορά στις προετοιμασίες των Μανιατών να λάβουν μέρος στον αγώνα των υπολοίπων Ελλήνων στο Μοριά.

Αναφορά στους Μανιάτες ως *οι γενναιόψυχοι ορεσίβιοι της Πελοποννήσου, οι άγριοι και πολεμοχαρείς*.

Αναφορά στην αυτονομία της Μάνης..

Παργινοί

Αναφέρονται συχνά ως *ένδοξοι*.

Τσιγγάνοι

Παρουσίαση πληροφοριών για τους τσιγγάνους. Ως τόπος καταγωγής τους προσδιορίζεται η ανατολική Ινδία, από όπου και μετακινήθηκαν προς διαφορετικές κατευθύνσεις, φτάνοντας μέχρι και την Ελλάδα, την Αίγυπτο και την Ιλλυρία, πριν από 800 περίπου χρόνια, όπου ο αριθμός τους είναι ιδιαίτερα μεγάλος. Αποτελούν μια

πρώτης μορφής αστική κοινωνία, δεν έχουν καθόλου μόρφωση κι εξασκούν επαγγέλματα όπως του μάγου, του θαυματοποιού, του σχοινοβάτη, του γελωτοποιού, του δημίου, του αρκουδιάρη, του αρπαγέα παιδιών και του προμηθευτή χαρμιών. Δεν έχουν μια συγκεκριμένη θρησκεία, αλλά κάθε φορά παίρνουν τη θρησκεία της χώρας που ζουν. Στην Ελλάδα τους αποδίδεται η ονομασία *σκυλιά του Φαραώ*, που θεωρείται από τις πιο απεχθείς προσβολές.

Αναφέρεται πως έχουν πολλές ομοιότητες με τους Καδρή, ένα τάγμα Δερβίσιδων, αλλά με τους οποίους υπάρχει συνεχής έριδα.

Εβραίοι

Συχνά δίνεται έμφαση στο φανατικό μίσος των Εβραίων για τους Έλληνες. Παρουσιάζονται ως *προδότες* των Ελλήνων και επισημαίνεται η εκδικητική τους μανία, καθώς ο Εβραίος *καταδότης* ζητά το θάνατο του Έλληνα. Φέρονται να καταδυναστεύουν τους Έλληνες μαζί με τους Τούρκους.

Υπαινιγμός για τους Εβραίους εμπόρους ότι ασχολούνταν και με το δουλεμπόριο γυναικών και προμήθευαν τα χαρέμια με γυναίκες.

Παρουσίαση τους Εβραίου εμπόρου να εμπλέκεται στο σκλαβοπάζαρο.

Αναφορά στη δυσπιστία των Ελλήνων προς τους Εβραίους.

Υπογράμμιση της *τσιγκουνιάς* ως βασικό χαρακτηριστικό των Εβραίων, υποδηλώνοντας έτσι τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που επικρατούσαν για συγκεκριμένες εθνότητες. Ενίσχυση της προκατάληψης σχετικά με τη φιλαργυρία των Εβραίων, παρουσιάζοντας τον *Εβραίο πατέρα διατεθειμένο να πουλήσει ο ίδιος ακόμη και την κόρη του προκειμένου να αποκτήσει και πάλι πλούτη*.

Παρουσίαση των Εβραίων ως *άνανδρων*.

Αναφορά στον *αιώνιο Εβραίο*.

Συχνά χρησιμοποιείται η λέξη *Ισραηλίτης* αντί της λέξης *Εβραίος*.

Αναφορά στο διωγμό των Εβραίων των Ιωαννίνων από τους Τούρκους και δη από το γιο του Αλή πασά, τον Βαλή, ο οποίος τους εκβίαζε με απώτερο σκοπό τις οικονομικές απολαβές για τον ίδιο.

Αναφορά στην εβραϊκή διάλεκτο.

Συχνές επικλήσεις των Εβραίων στον Θεό τους.

Επικήση του Εβραίου γιατρού στον Ααρών ή τον Αβραάμ, σε αναλογία με τους δικούς μας Αγίους.

Οι Εβραίοι φέρονται να ασκούν συνήθως ή το επάγγελμα του εμπόρου ή του γιατρού.

Μία θετική αναφορά σε Εβραίο γίνεται μέσω της υπογράμμισης της αγάπης που έτρεφε ο Εβραίος γιατρός για τον Γερμανό φιλέλληνα, που τον είχε σα γιο του.

Αναφορά σε Ισραηλίτη ταξιδιώτη που ήταν φημισμένος οφθαλμίατρος.

Επισήμανση της αγάπης που έτρεφαν οι Εβραίες για την ποίηση.

Υπογράμμιση της δύναμης της πίστης της Εβραίας στη θρησκεία των προγόνων της.

Αναφορά στους Εβραίους της Σμύρνης.

Παρουσίαση Εβραίων ως ληστών.

Αναφορά ενός εβραϊκού ρητού, σύμφωνα με το οποίο ένας άντρας χωρίς γυναίκα δεν είναι άνθρωπος, και μια γυναίκα δίχως άντρα δεν είναι επίσης άνθρωπος. Ο άντρας και η γυναίκα είναι ο ήλιος και το φεγγάρι. Ο ήλιος λάμπει εξαιτίας του φεγγαριού και το φεγγάρι παίρνει τη δύναμή του από τον ήλιο.

Φαναριώτες

Οι Φαναριώτες συχνά αναφέρονται ως *οι καλές οικογένειες του ελληνικού έθνους καθώς κι ως πράκτορες της ελληνικής κυβέρνησης.*

Υδραίοι

Μνεία στους Υδραίους ναυτικούς.

Παρουσίαση των Υδραίων ως ανθρώπων της θάλασσας που τη γνωρίζουν καλά, αλλά και που ξέρουν να πολεμούν.

Έμφαση στην ισχύ του υδραϊκού στόλου.

Αναφορά στους *γενναίους* Υδραίους, ενώ εγκωμιάζεται η αγωνιστικότητά τους αλλά και ο ηρωισμός των Ελλήνων νησιωτών γενικότερα.

Μεσσήνιοι

Παρουσιάζονται να ενδιαφέρονται μόνο για την απελευθέρωση της Μεσσηνίας και διόλου για τις υπόλοιπες γειτονικές περιοχές.

Αραβας

Στερεότυπο του *πολυλογά* Άραβα.

Βλάχοι

Ο βαρύθυμος Βλάχος.

Ηπειρώτες

Ο Ηπειρώτης χτίστης πηγαδιών με τα πολλά τραγούδια.

Αιγύπτιοι

Χαρακτηρίζονται ως άγριοι.

Πέρσες

Επισημαίνεται το μίσος των Περσών για τους Τούρκους, ενώ εκφράζεται η σκέψη για προσφορά βοήθειας προς τους Έλληνες από τους Πέρσες.

Ικαριώτες

Αναφέρονται ως *οι πορφυρογεννημένοι*.

Επτανήσιοι

Εγκωμιαστικά σχόλια για τον πατριωτισμό των Επτανήσιων και τη βοήθεια που προσέφεραν στους Έλληνες της τουρκοκρατούμενης Ελλάδας στον αγώνα τους για λευτεριά.

6. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ελλήνων.

Η ιδιότητα του Έλληνα θεωρείται τίτλος τιμής.

Προσφώνηση των Ελλήνων *ως αδέρφια της Ελλάδας*.

Συχνές αναφορές στην *ελληνική εξυπνάδα* με την οποία ξεπερνιούνται τα εμπόδια και οι δυσκολίες.

Στους Έλληνες αγωνιστές αποδίδονται οι χαρακτηρισμοί *υποστηρικτές του καλού της πατρίδας, προστάτες των ζωντανών κι εκδικητές των νεκρών, γενναίοι, συμπαθητικοί, αξιοσέβαστοι, ατρόμητοι, ευγενείς, σύντροφοι, αντάρτες, χριστιανικό σκυλί, σκυλιά*.

Εξύμνιση της ελληνικής περηφάνειας που ακόμη και λίγο πριν το θάνατο δε λυγίζει, δε γονατίζει, ενώ επισημαίνεται η προσπάθεια που καταβάλλουν οι Έλληνες να κρύψουν το φόβο τους για τον επικείμενο θάνατό τους, κάτι που θεωρείται απολύτως λογικό κι ανθρώπινο, για να μη δώσουν την ευχαρίστηση της νίκης και της υπεροχής στους καταπιεστές τους.

Εγκώμιο στο αληθινό, γνήσιο θάρρος των Ελλήνων που αγνοούν οποιοδήποτε κίνδυνο, στη γενναιότητα του Έλληνα πολεμιστή που κερδίζει ακόμη και το σεβασμό του εχθρού, στην αποφασιστικότητα του είτε να νικήσει είτε να πεθάνει.

Μνεία στον υψηλότατο ενθουσιασμό των Ελλήνων για το ιδανικό της ελευθερίας και την πατρίδα.

Ύμνος στην αγωνιστικότητα, τη μαχητικότητα, τον ηρωισμό και την αυτοθυσία του Έλληνα.

Υπογραμμίζεται η ανυπομονησία και ο πόθος για συμμετοχή στον αγώνα των νέων Ελλήνων κι όχι μόνο.

Έμφαση στο υψηλό φρόνημα του Έλληνα και στη συναίσθηση του καθήκοντος να μην εγκαταλείψει τις αρχές και τα πιστεύω του.

Αδιανόητη θεωρείται για έναν Έλληνα η προδοσία της πατρίδας του, ενώ εκείνος που αλλαξοπίστησε για προσωπικά οφέλη χαρακτηρίζεται ως *αποστάτης*.

Η δίψα για εκδίκηση ένα από τα βασικότερα γνωρίσματα του Έλληνα τον οπλίζει με δύναμη να αγωνιστεί. Η δίψα για εκδίκηση πηγάζει είτε από την απώλεια της αγαπημένης, το χαμό των συμπολεμιστών, τη δολοφονία του συζύγου, το θάνατο των γονιών, ενώ συχνά γίνεται λόγος για τη δίψα του Έλληνα για αίμα και ο κάθε Έλληνας παρουσιάζεται ως εν δυνάμει *εκδικητής* και *σωτήρας* της πατρίδας του.

Επισήμανση της οργής που αισθάνονται οι Έλληνες για την κατάστασή τους, δηλαδή τη σκλαβιά.

Οι Έλληνες παρουσιάζονται σχεδόν πάντα ως γνώστες της τουρκικής γλώσσας, εν αντιθέσει με τους Τούρκους που σπανιότατα ομιλούν την ελληνική.

Οι Έλληνες φέρονται να διακρίνονται στο πεδίο της μάχης και να επικρατούν έναντι των Τούρκων, ενώ ελάχιστες είναι μόνο οι φορές που παρουσιάζονται να παραλύουν από τρόμο στο πεδίο της μάχης, και πάντοτε ακολουθεί και μία αιτιολόγηση για τη συγκεκριμένη συμπεριφορά, όπως η καθολική απώλεια των πολεμοφοδίων.

Εξύμνηση του *ατσαλένιου θάρρους* των πολιορκημένων του Μεσολογγίου, του *θαύματος της γενναιότητας των Μεσολογγιτών*.

Εγκώμιο για τον Έλληνα που τοποθετείται υψηλότερα του ήρωα.

Παρουσίαση του Έλληνα ως πατριώτη που υπερασπίζεται την τιμή της πατρίδας των ενδόξων προγόνων του.

Υπογράμμιση της παντελούς έλλειψης δειλών στους κόλπους των Ελλήνων, παρ' όλο που κάποιοι θέλουν να τους προσάψουν τη δειλία ως χαρακτηριστικό, με έμφαση τόσο στην όρεξη και τον ενθουσιασμό τους να πολεμήσουν, όσο και στην επιμονή και τόλμη

τους να μην εγκαταλείπουν ποτέ τον αγώνα κατά των Τούρκων και να μην το βάζουν ποτέ στα πόδια.

Μνεία στην ενότητα των Ελλήνων που όλοι είχαν έναν κοινό σκοπό, να επαναφέρουν την ελευθερία στην πατρίδα τους.

Ιδιαίτερα συχνά γίνονται αναφορές στη διχόνοια που εμφανιζόταν ανάμεσα στους Έλληνες, το σημαντικότερο ίσως αρνητικό χαρακτηριστικό του Έλληνα, ενώ διαπιστώνεται ότι μόνο οι δυσκολίες τους ενώνουν κι εκφράζεται η ανάγκη για συνοχή και σύμπνοια των Ελλήνων. Η διχόνοια αυτή άλλοτε φαίνεται να αποτελεί γνώρισμα που ακολουθεί τον ελληνικό λαό μέσα στους αιώνες από την αρχαιότητα κι άλλοτε ως προϊόν της μετάλλαξης του από λαό του πνεύματος σε λαό με βασικά γνωρίσματα την κατεργαριά, τις προκαταλήψεις και τη διχόνοια.

Συχνά ο ελληνικός λαός παρουσιάζεται ως *πνευματικός λαός* και χαρακτηρίζεται και ως *μυθικός λαός*.

Οι Έλληνες φέρονται να έχουν ένα όραμα, ένα σκοπό, τη λευτεριά της πατρίδας, να ακολουθούν πάντα το δρόμο της αλήθειας και να είναι ειλικρινείς μεταξύ τους.

Συχνές οι αντιπαραθέσεις της *τουρκικής βαρβαρότητας* με το *υψηλό ελληνικό φρόνημα*.

Αναφορές στα δυσμενή συναισθήματα που προκαλούσαν οι Τούρκοι στους Έλληνες.

Έκφραση της απέχθειας των Ελλήνων για τους Τούρκους.

Διαπίστωση πως *η χρήση του δόλου* αποτελεί το μοναδικό όπλο, μέσω των Ελλήνων κατά των Τούρκων και από την ανάγκη να επιβιώσουν έπρεπε από μικροί να μάθουν το δόλο.

Χαρακτηρισμός των Ελλήνων ως *ματαιόδοξων, πανούργων, ευέλικτων, περίεργων, αναξιόπιστων* σύμφωνα με τον Θουκυδίδη.

Επισήμανση της φήμης *πειρατών* που είχαν οι Έλληνες ναυτικοί.

Λίγες αναφορές υπάρχουν για την ελληνική *τσιγκουνιά*.

Οι διαφορετικοί κατακτητές του ελλαδικού χώρου φέρονται ότι συνέβαλαν στην ενδυνάμωση των αρνητικών γνωρισμάτων των Ελλήνων.

Χαρακτηρισμός Ελλήνων που επιχειρούν να βιάσουν μία κοπέλα ή να διαπράξουν άλλες φρικτές πράξεις ως *βαρβάρων*.

Αναφορά στην αθέτηση της υπόσχεσης από τους Έλληνες καθαρά για λόγους εκδίκησης.

Αναφορά στη βιαιότητα των Κλεφτών.

Παρουσίαση της δειλίας των Ελλήνων ως της βασικής αιτίας της ήττας στη μάχη του Ναυπλίου.

Επισήμανση της απερισκεψίας των Ελλήνων πάνω στον ενθουσιασμό τους, αφού δε συλλογίστηκαν τα ατυχήματα που μπορούσαν να προκαλέσουν οι μπαλωθιές που έριχναν.

Διαπίστωση πως πολλοί Έλληνες πολεμούσαν από δίψα για λεία κι όχι από αγάπη για την πατρίδα.

Αναφορά στην ύπαρξη Έλληνα προδότη.

Πλήθος οι αναφορές στο αμέριστο μίσος του Έλληνα προς τους Τούρκους που συχνά πολύ και από θέση ισχύος δεν επιδείκνυε κανένα έλεος στον εχθρό. Έμφαση όμως δίνεται και στη διατήρηση των ανθρωπίνων συναισθημάτων και χαρακτηριστικών από την πλευρά των Ελλήνων παρά την αγριότητα του πολέμου.

Ένας αρνητικός σχολιασμός για τη δίψα του Έλληνα για κέρδος προβάλλει μέσα από τη στάση κάποιων Ελλήνων κατά την πολιορκία του Μεσολογγίου, οι οποίοι αντί να στείλουν καράβια για να συνδράμουν τους πολιορκημένους, προτιμούσαν να επιχειρούν στα πελάγη, για να πλουτίσουν.

Παρουσίαση της ελληνικής απληστίας για χρήματα και χρυσό, αφού τους είναι εξίσου σημαντικά με την απόσπαση πληροφοριών για την κατάσταση των οχυρών.

Έμφαση στη σκληρότητα των Ελλήνων μέσω της επισήμανσης ότι *τα βασανιστήρια που πέρασαν οι Έλληνες από τους Τούρκους θα χωριούν μπροστά στα μαρτύρια που περιμένουν τον Τούρκο κρατούμενό τους*, καθώς και του ξεσπάσματος του θυμού των Ελλήνων πάνω σε Τούρκους φυλακισμένους, σκλάβους και σκλάβες.

Διαπίστωση πως ο ελληνικός λαός *έχει πέσει πολύ χαμηλά*.

Επισήμανση πως όλοι οι Έλληνες δε διέθεταν τις αρχαίες αρετές κι αρκετοί διακρίνονταν από ποταπά πάθη κι ενεργούσαν ως σπιούντοι των Τούρκων. Εξαίρεση αποτελούσαν μόνο οι άθνηρωποι που έφεραν την αρχαία δόξα.

Διαπίστωση ότι οι Έλληνες θεωρούνταν *εχθροί του οθωμανικού λαού*, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο οθωμανικός λαός ταυτιζόταν με τον μουσουλμανικό πληθυσμό της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ανάδειξη της *φιλοξενίας* των Ελλήνων.

Μνεΐα στη *γρηγοράδα* και την *εμπιστοσύνη* που τρέφουν οι Έλληνες στις δυνάμεις τους, που τους ωθούν στη νίκη επί των Τούρκων που δε διαθέτουν αυτές τις ιδιότητες.

Συχνά επισημαίνεται η *αντοχή*, η *διαρκής ετοιμότητα* και η *προθυμία* των Ελλήνων να συμμετάσχουν στον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας τους, η οποία ενισχύεται

από τη στάση των γονιών που προορίζουν τα παιδιά τους να πολεμήσουν για τη λευτεριά και υποδηλώνει τη φιλοπατρία των Ελλήνων. Η αγάπη τους για την πατρίδα τοποθετείται ακόμη πιο ψηλά κι από την αγάπη για το ίδιο τους το παιδί. Επίσης υπογραμμίζεται ότι η πίστη σε ένα ιδανικό, σε ένα σκοπό συνέβαλε ώστε να μη χάσουν εντελώς τη δύναμη της αρετής τους, ενώ πυκνά εκφράζουν την επιθυμία να πεθάνουν σαν ήρωες, σίγουροι όμως πάντα για τη νίκη τους, αφού η ελπίδα που κρύβεται μέσα τους εμψυχώνει και δυναμώνει να συνεχίσουν τον αγώνα.

Αναφορές σε μορφωμένους Έλληνες κι έμφαση στην πίστη των καλλιεργημένων Ελλήνων στο ιδανικό του πρότυπου πολίτη, στον οποίο έβρισκε την έκφρασή του ο ύψιστος ανθρωπισμός, ενώ σε αντιδιαστολή υπάρχουν αναφορές για την απώλεια του ανθρωπισμού από την πλευρά των Ελλήνων σε ένα γενικότερο πλαίσιο, αφού ως σκλάβοι πια δεν ήξεραν να συμπεριφέρονται με ανθρωπισμό.

Οι Έλληνες παρομοιάζονται με *λιοντάρια*,

Ο τρόπος που πολεμάν οι Έλληνες χαρακτηρίζεται *ιπποτικός*, δηλαδή, *ηρωικός* με έμφαση στη δύναμη και την επιμονή, δίχως να κουράζονται και να σταματούν, ενώ συχνά εκφράζεται η προτροπή να αγωνίζονται ως καλοί άνθρωποι και να επιδεικνύουν ευσπλαχνία στον άοπλο εχθρό.

Οι Έλληνες παρουσιάζονται να διαθέτουν δημοκρατική αντίληψη και να γνωρίζουν τις αρχές της δημοκρατίας.

Ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και δεσμών εμπιστοσύνης ανάμεσα σε Τούρκους κι Έλληνες, ενώ εκφράζεται κι η ευχή ο Έλληνας να μη βρεθεί ποτέ στο σκληρό δίλημμα πατρίδα ή φίλια, υπογραμμίζοντας έτσι την ειλικρίνεια αλλά και την ουσιαστική βαρύτητα αυτών των δεσμών, όταν αυτοί υφίστανται.

Αναφορές στην τουρκική υποτιμητική ονομασία «γκιαούρης» για τον Έλληνα που σημαίνει άπιστος.

Αναφορά στον ελληνικό λαό ως *έναν λαό του οποίου το όνομα χρησιμοποιόταν για να εκφράσει απαξίωση και υποτίμηση*.

Αναφορά στην ονομασία *Γκρεκός* που για πολλούς υποδήλωνε ένα άτομο εγωιστικό, αχάριστο δίχως τιμή.

Χρήση της λέξης *ραγιάς*.

Αναφορά στο συχνό φαινόμενο ασπασμού του κορανίου από Έλληνες.

Ειρωνική έκφραση του θαυμασμού για την υποταγή που επέδειξαν οι Έλληνες, την οποία μπορεί κανείς να εκλάβει ως δειλία.

7. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Τούρκων

Χρήση του επιθέτου *βάρβαρος* στη θέση του ουσιαστικού Τούρκος ως δηλωτικό της καταγωγής.

Συχνή αναφορά στους Τούρκους ως *μουσουλμάνοι, Αγαρηνοί, Οθωμανοί*.

Υποτιμητική αναφορά στην τουρκική γλώσσα ως διάλεκτο.

Πυκνές αναφορές στη βαρβαρότητα των Τούρκων μέσω φρικιαστικών εικόνων όπως η *τύφλωση ενός γέροντα Μανιάτη με πυρακτωμένο σίδερο, ο βασανισμός με τη μέθοδο της φάλαγγας ενός Έλληνα καπετάνιου, ο αποκεφαλισμός των νεκρών Ελλήνων και η πληρωμή τους σε χρυσά νομίσματα, ο βασανισμός και η θανάτωση ιερέων, η βεβήλωση νεκρών*.

Παρουσίαση της μεθόδου του αποκεφαλισμού των εχθρών ως τουρκικής πρακτικής.

Υπογράμμιση της βαρβαρότητας των Τούρκων μέσα από τις άγριες φωνές τους που ζητούν εκδίκηση για το θάναρο των ομοθρήσκων τους.

Έμφαση στην ένταση του φανατικού μίσους των Τούρκων που τίποτα δεν ήταν δυνατό να το σταματήσει και ξεσπούσε ακόμη και πάνω σε γυναίκες και παιδιά.

Υπογράμμιση του μίσους και της οργής του Τούρκου για τον Γερμανό Φιλέλληνα.

Παρουσίαση των Τούρκων ως *υπερδύναμης*.

Αναφορά στη θηριωδία των Τούρκων που έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της.

Επισήμανση της εκδικητικότητας του Τούρκου που σκοτώνει όποιον Έλληνα βρει μπροστά του, ενώ τονίζεται η δίψα για εκδίκηση με εκφράσεις όπως *οι διψασμένοι για αίμα, κραυγές κολάσεως, αλλαλαγμοί κακίας*.

Παρουσίαση των Τούρκων να *επιτίθενται γεμάτοι οργή και θυμό, ως ωμοί πολεμιστές*.

Αναφορά στους Τούρκους ως *βαρβάρους και υπανθρώπους*.

Επισήμανση της έλλειψης σεβασμού από τους Τούρκους στρατιώτες προς έναν γεροντότερο.

Απόδοση της φτώχειας και της δυστυχίας των Ελλήνων στην *ιδιωφέλεια των Μουσουλμάνων*.

Συχνές αναφορές στα ζηλόφθονα αισθήματα των Τούρκων για τους Έλληνες.

Αναφορά στους Τούρκους ως *οι οπαδοί του Προφήτη, οι κοντόφθαλμοι και εγωιστές Τουρκομάνοι, οι βάρβαροι, οι πιστοί του κορανίου, οι ξένοι και τα τέρατα, οι δήμιοι της πατρίδας, οι τύρρανοι, οι ισχυροί άπιστοι, το μισητό έθνος, οι βάρβαροι καταπιεστές, οι*

φρικαλέοι Τούρκοι, εχθροί της πίστης, οι απάνθρωποι εχθροί, οι χλωμές ανθρώπινες σκιές της διδασκαλίας του κορανίου, οι αναίσθητοι, οι βάρβαροι, οι μισητοί, τα αιμοβόρα σκυλιά, οι εμπρηστές, οι λήσταρχοι, οι άγριοι βάρβαροι, οι άσπλαχνοι, οι δειλοί, οι οργισμένοι, οι άπιστοι, οι σφαγείς, οι αιμοσταγείς, οι αιμοδιψείς τύραννοι, οι άξεστοι, τα μουσουλμανικά σκυλιά, οι οργισμένοι εχθροί της πίστης απαίσιιοι Οθωμανοί, οι ανίκανοι, οι δήμιοι των Ελλήνων, το εκφυλισμένο ανθρώπινο είδος.

Έμφαση στην έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους Έλληνες.

Αναφορά στην περηφάνεια, το φανατισμό και την έλλειψη εξυπνάδας των Τούρκων.

Παρουσίαση των Τούρκων να μεθοκοπούν με κρασί που έκλεψαν από Έλληνες οινοποιούς.

Υπογράμμιση της αγριότητας των Τούρκων που ξεσπούν με ευχαρίστηση το θυμό τους πάνω στους Έλληνες.

Έκφραση της πεποίθησης πως οι Τούρκοι δε θα αποκτήσουν ποτέ μόρφωση και δε θα γίνουν ποτέ φίλοι με τους Έλληνες.

Έμφαση στην βάρβαρη τουρκική κυριαρχία επί των Ελλήνων και την εξόντωσή τους.

Παρουσίαση των Τούρκων να έχουν καταπατήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Χρήση ψευδών υποσχέσεων από τον πασά, για να καθοδηγήσει τους στρατιώτες του στο πεδίο της μάχης και κατ'επέκταση στο θάνατο. Οι Τούρκοι δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν το ψέμα, ενώ η έλλειψη ιδανικών κι ενός υψηλότερου στόχου για τον οποίο αγωνίζονται, τους ωθούν να προβούν σε ψεύτικες υποσχέσεις, κάτι που δε συμβαίνει στους κόλπους των Ελλήνων, αφού διαθέτουν ένα όραμα, ένα σκοπό, τη λευτεριά της πατρίδας τους.

Έμφαση στη δειλία και την ατολμία των Τούρκων που δεν προβαίνουν σε επίθεση, γιατί δε γνωρίζουν τις δυνάμεις που διαθέτουν οι Έλληνες.

Καταγραφή του συμπεράσματος πως οι Τούρκοι δεν είναι άνθρωποι και δεν έχουν ανθρώπινα αισθήματα.

Αναφορά στη ζώωδη αγριότητα του τουρκικού λαού.

Αναφορά στους Τούρκους ως *Τουρκομάνους* που διψούν για λεηλασίες, υπονοώντας με το συγκεκριμένο χαρακτηρισμό την ασιατική καταγωγή τους και τη βαρβαρότητα που συνδέεται με αυτή.

Συχνά η *τουρκικότητα* χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της *βαρβαρότητας*.

Έμφαση στην *τουρκική απληστία*.

Επισήμανση της μη τήρησης του λόγου, της υπόσχεσης από τους Τούρκους.

Παρουσίαση του φαινομένου διαφθοράς και δωροδοκίας των Τούρκων.

Διαπιστώνεται η μεγάλη συχνότητα και η επιπολαιότητα που χαρακτηρίζουν τις ερωτικές σχέσεις που αναπτύσσουν οι Τούρκοι.

Υπογράμμιση της δειλίας των Τούρκων που αποφεύγουν να πολεμήσουν με τους Έλληνες.

Αναφορά στην ανικανότητα των Τούρκων ναυτών.

Έκφραση του μεγάλου φόβου που τρέφουν οι Οθωμανοί για τη διάλυση της αυτοκρατορίας τους.

Υπογράμμιση του παντοτινού φόβου των Οθωμανών για τα φώτα του Διαφωτισμού.

Αναφορά στον εγωισμό που διέκρινε όλες τις πράξεις των σουλτάνων, ενώ συχνά ο σουλτάνος εμφανίζεται να νιώθει βαθιά περιφρόνηση για τους Έλληνες, τους οποίους θεωρεί ανίκανους για οτιδήποτε σημαντικό, γι' αυτό και τα μέτρα καταστολής ταραχών που παίρνει είναι ελάχιστα.

Έκφραση της πεποίθησης των Τούρκων ότι είναι γεννημένοι για να κυριαρχούν στη γη και πως οι Έλληνες δε θα πετύχαιναν ποτέ το σκοπό τους, δηλαδή την απελευθέρωσή τους.

Υπογράμμιση της απαξίωσης που αισθάνεται ο Τούρκος για τους Έλληνες.

Επισημαίνεται πως φιλοδοξία των Τούρκων δεν υπήρξε ποτέ η κατάκτηση του φωτός της γνώσης, αλλά μοναδικός σκοπός τους ήταν η κυριαρχία τους με το σπαθί. Έμμεση αντιπαράθεση των Ελλήνων, ενός πνευματικού λαού, με τους βάρβαρους, πολεμοχαρείς Τούρκους.

Υπογράμμιση του φανατισμού των Τούρκων απέναντι σε αλλόθρησκους, αφού δεν έκαναν καμία διάκριση ανάμεσα σε Έλληνες ή Λεβαντίνους, σκοτώνοντας τους πάντες εκτός από Τούρκους.

Επισήμανση της διάκρισης στην αντιμετώπιση των Εβραίων και των Ελλήνων από τους Τούρκους. Για τους πρώτους δεν τρέφουν ίχνος σεβασμού, ενώ για τους δεύτερους νιώθουν οίκτο εξαιτίας των αντιποίνων που υφίστανται στην Κωνσταντινούπολη λόγω του ξεσηκωμού στο Μοριά, που δεν μπορεί όμως να συμβάλει στην ανάπτυξη φιλίας μεταξύ τους.

Παρομοίωση των Τούρκων με *πεινασμένους λύκους*,

Αναφορά στον Σατωμπριάν που χαρακτήρισε τους Τούρκους ως *μία ορδή που πολιορκήσε την Ευρώπη*.

Παρουσίαση των Τούρκων ως *απολίτιστων* που με *άγριες κραυγές χλεύαζαν τους Έλληνες*.

Επισήμανση της παντελούς έλλειψης δημιουργικότητας από τους Τούρκους και της έφεσής τους μόνο στην καταστροφή, τονίζοντας έτσι τη βαρβαρότητά τους.

Παρουσίαση των Τούρκων στρατιωτών ως *ληστών*, γιατί συνήθως έτσι συμπεριφέρονταν τόσο σε πολέμους με ευρωπαϊκές δυνάμεις όσο και με άλλους λαούς, π.χ. με την Αίγυπτο.

Εμφάνιση των Τούρκων ως αδίκων και καταπατητών των νόμων και των δικαιωμάτων.

Απουσία κάθε είδους σεβασμού από τους Τούρκους όσον αφορά σε διεθνείς πρακτικές, όπως η αποστολή αγγελιαφόρου με ειρηνευτικές προτάσεις.

Επισήμανση της παντελούς έλλειψης σεβασμού προς τους νεκρούς, αφού οι Τούρκοι απαιτούν χρήματα ακόμη και για την παράδοση της σορού του νεκρού Πατριάρχη.

Αναφορά στην απαίτηση του Τούρκου μουφτή για ακόμη περισσότερα δεινά και θύματα για τους Έλληνες.

Χαρακτηρισμός ενός Τούρκου πασά ως *μοιχού*, υπονοώντας εδώ ο συγγραφέας ότι η διατήρηση χαρεμιού από τους Τούρκους εκλαμβάνεται ως αμάρτημα στη χριστιανική κοινωνία.

Παρουσίαση των Τούρκων ως *αιμοδιψών, εγωιστών βαρβάρων που προέρχονται από τις σπηλιές της Ασίας*.

Έμφαση στην αγριότητα των Γενιτσάρων, περιγράφοντάς τους με μάτια γεμάτα οργή να διψάν να σκοτώσουν.

Θετική παρουσίαση ενός Τούρκου:

- Πριγκιπική καταγωγή.
- Ηρωική γενναιότητα
- Ευαισθησία κι ανθρωπιά που επιδεικνύει, όταν συναντά τους ταλαιπωρημένους από την πείνα και τις κακουχίες κατοίκους του Ανατολικού.
- Το μεγαλείο του Ιμπραήμ που ούτε για μια στιγμή δε σκέφτεται να τους στερήσει την ελευθερία τους.
- Υπόσχεση για ασφαλή αποχώρηση και δυνατότητα να πάρουν μαζί τους όσα από τα υπάρχοντά τους μπορούν να κουβαλήσουν οι ίδιοι, δίνοντας έμφαση στον τουρκικό λόγο.

Επισήμανση της αυστηρής απαγόρευσης κάθε είδους κακοποίησης από έναν Τούρκο αξιωματικό και έμφαση στα ανθρώπινα συναισθήματα του αξιωματικού, που νιώθει οίκτο και προσπαθεί να σώσει την Ελληνίδα Αθανασία και το γέροντα Δανιήλ, σε αντιπαράθεση με τους βάρβαρους Τούρκους στρατιώτες.

Παρουσίαση του Τούρκου πασά Οσμάν ως *άξιου λάτρη και πιστού του Προφήτη*, ο οποίος παρέχει προστασία στην Αθανασία, ακολουθώντας τις επιταγές του Κορανίου και φροντίζει τους αδύναμους και τους πάσχοντες.

Εγκώμιο στο θάρρος και τη γενναιότητα του Τούρκου στο πεδίο της μάχης, αλλά και την καλοσύνη και ανθρωπιά του σε μέρες ειρήνης, παρομοιάζοντάς τον στον *πόλεμο με λιοντάρι και στην ειρήνη με αρνί*.

Αναγνώριση του ευγενούς χαρακτήρα του εχθρού από τον Έλληνα.

Έμφαση στην ανθρωπιά του Τούρκου αξιωματούχου, που προκάλεσε το θαυμασμό του Έλληνα, αφού έφτασε στο σημείο ο ίδιος να περιποιείται και να φροντίζει τους αναξιοπαθούντες και κακοποιημένους κατοίκους του χωριού.

Παρουσίαση ενός Τούρκου στρατιωτικού αξιωματούχου με κατανόηση για τον αγώνα του ελληνικού λαού για ελευθερία, ο οποίος διακατέχεται από θετικά συναισθήματα παρά τη θέση και την καταγωγή του.

Σχόλιο για τη γενναιότητα που αγωνίζονταν οι Οθωμανοί.

Έκφραση έκπληξης και θαυμασμού από τους ίδιους τους Τούρκους για τη γενναιότητα με την οποία κρατούσαν τις θέσεις τους κι αγωνίζονταν οι Έλληνες.

Παρουσίαση ενός Τούρκου γιατρού να μιλά ελληνικά και να εκτελεί το χρέος του ως γιατρός, φροντίζοντας τον Έλληνα πληγωμένο χωρίς καμίας εσωτερική αντίσταση ή ενδοιασμό.

Αναφορά στην πιστή αφοσίωση και την επιείκεια του χαρακτήρα ως στοιχεία που καθορίζουν την αξία ενός Οθωμανού, καθώς επίσης και στην ανάπτυξη φιλίας και εμπιστοσύνης ανάμεσα σε δύο ετερόθρησκους, έναν Έλληνα δηλαδή κι έναν Τούρκο.

Υπογράμμιση της επιμονής και γενναιότητας των Τούρκων της Τριπολιτσάς να υπερασπιστούν την πόλη τους κατά την πολιορκία της από τους Έλληνες, ενώ επισημαίνεται ότι κι αυτοί πολεμάν με αυτοθυσία.

Έμφαση στην ανεκτικότητα του Τούρκου που επέτρεψε στην Ελληνίδα και χριστιανή σύζυγό του όχι μόνο να μείνει πιστή στη θρησκεία της αλλά και να δώσει χριστιανική ανατροφή στην κόρη τους.

Εμφάνιση του Τούρκου να δείχνει σεβασμό στη θρησκεία του άλλου, να επιδεικνύει ταπεινότητα, να διαθέτει ευχάριστο κι εύθυμο χαρακτήρα και να αναπτύσσει φιλικούς δεσμούς με Έλληνες.

Εγκώμιο στην αξιοπρέπεια, την περηφάνεια αλλά και την πίστη του Τούρκου στην πατρίδα του, αφού δεν προδίδει τίποτα από όσα ενδιαφέρονται να μάθουν οι Έλληνες, διακινδυνεύοντας την ίδια του τη ζωή.

Έμφαση στην ύπαρξη φιλίας και αδελφικής αγάπης ανάμεσα σε Τούρκο και Έλληνα.

Επισήμανση πως στη διάρκεια της επανάστασης οι διαπροσωπικές σχέσεις των Τούρκων με Έλληνες αποτελούσαν πράξη προδοσίας για την τουρκική πλευρά.

Αναφορά σε κάποιους ελάχιστους Τούρκους που δείχνουν σεβασμό προς τον Πατριάρχη Γρηγόριο, σε αντίθεση με τη μεγάλη πλειονότητα.

Υπογράμμιση της αφοσίωσης των Τούρκων στο αρχηγό τους, μέσω της σκηνής που τους θέλει με το που έπεσε νεκρός ο αρχηγός τους, να χάνουν το θάρρος τους και να οπισθοχωρούν.

Αναφορά στη συνήθεια των Τουρκάλων να μασούν μαστίχα, λόγω της ευχάριστης γεύσης.

Επισήμανση της έλλειψης ελευθερίας για τις γυναίκες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κι ιδιαίτερα για τις Τουρκάλες.

8. Ελληνικός πολιτισμός – αρχαίος πολιτισμός – μνημεία – ελληνικό πνεύμα – ελληνικό μεγαλείο

Αναφορά στα αρχαιοελληνικά μνημεία που υπήρχαν σε πολλές περιοχές της Ιταλίας, ενώ παράλληλα θίγεται το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλείας που ήκμαζε τη συγκεκριμένη περίοδο στην Ευρώπη κι έπληττε τους αρχαιοελληνικούς θησαυρούς.

Μνεία στον αρχαιοελληνικό ναό του Ποσειδώνα στην Ιταλία.

Αναφορά στην αρχαία πόλη της Σάμου και στον αρχαίο ναό της θεάς Ήρας, η οποία αναφέρεται με το λατινικό όνομα *Juno*.

Γενικές αναφορές στο μεγαλοπρεπές παρελθόν της αρχαίας Ελλάδας και στο πνεύμα των αρχαίων ηρώων.

Μνεία στα επιτεύγματα της αρχαίας Ελλάδας.

Αναφορά στην Ελλάδα ως *το λίκνο των ωραιότερων αρετών*, που υποφέρει καταπιεσμένη από τη βαρβαρότητα, υπονοώντας τους Τούρκους.

Συχνή οι ήρωες των μυθιστορημάτων εμφανίζονται ως από μηχανής θεοί, παραπλέμποντας στις αρχαίες τραγωδίες.

Αναφορά στους αρχαίους Έλληνες, των οποίων τις αρετές φέρουν οι σύγχρονοι Έλληνες.

Αναφορά στην Θέμις, την αρχαία θεά της δικαιοσύνης.

Επισήμανση του βυζαντινού παρελθόντος ως συνδετικού κρίκου του χθες με το σήμερα των Ελλήνων.

Υπογράμμιση του πόνου που προκαλούν σε κάθε Έλληνα οι ισχυρισμοί πως οι Έλληνες δε διαθέτουν μόρφωση και δεν έχουν καμία ομοιότητα με τους αρχαίους προγόνους τους.

Χρησιμοποίηση της ελληνικής λέξης *ψυχής* για να δοθεί έμφαση στο μεγαλείο του αρχαίου πνεύματος.

Επισημαίνεται ότι παρά την παρακμή του πνεύματος, ψήγματά του υπήρχαν ακόμη μέσα στους Έλληνες, ενώ παράλληλα οι Έλληνες πρέπει να γνωρίζουν το παρελθόν τους, για να ξέρουν τι ήταν, τι είναι και τι μπορεί να ξαναγίνουν.

Ανασκόπηση του ένδοξου ελληνικού παρελθόντος και αποδοχή των σημερινών Ελλήνων ως απογόνων του πιο πολιτισμένου, καλλιεργημένου λαού του κόσμου, δηλαδή των αρχαίων Ελλήνων.

Παρουσίαση των σύγχρονων Ελλήνων να έχουν επίγνωση της καταγωγής τους και του μεγαλείου των προγόνων τους παρά την καταπίεση που υφίστανται.

Αναφορά στις *νύμφες, την Ανδρομέδα και τις Ωρες*.

Πολλαπλές αναφορές στις Σπαρτιάτισσες και στην περίφημη ευχή τους *ή ταν ή επί τας*.

Μνεία στον πατριωτισμό των αρχαίων Ελλήνων που πολέμησαν και νίκησαν τον Ξέρξη και που το ίδιο τώρα πράττουν οι απόγονοί τους ενάντια στους βαρβάρους που δεν είναι άλλοι από τους Τούρκους.

Αναφορά στην ακμή και την πτώση τους ελληνισμού.

Περιγραφές αρχαιοελληνικού ναού, μέσα στον οποίο υπήρχαν αγάλματα των θεών.

Αναφορά στους αρχαίους προγόνους των Ελλήνων που στους τάφους τους θρηνούν για την κατάντια της Ελλάδας οι σύγχρονοι απόγονοί τους.

Προσπάθεια εμπύχωσης των Ελλήνων θυμίζοντάς τους το ένδοξο παρελθόν των προγόνων τους και αφύπνισης μέσω του ερωτήματος: *«Εσείς δεν είστε οι απόγονοι εκείνων που ταπείνωσαν τους Πέρσες, εκείνων που έδωσαν στον κόσμο έναν Αλέξανδρο;»*

Έμφαση στη σημαίνουσα θέση που κατέχει η Κωνσταντινούπολη για τον ελληνισμό, χαρακτηρίζοντάς ως την *ιερή* αλλά και *ατιμασμένη* ταυτόχρονα, αφού αποτελεί έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου αλλά παράλληλα έχει αλωθεί από τους Μωαμεθανούς.

Έκφραση του ερωτήματος που αρκετοί Ευρωπαίοι έφεραν ως αντιεπιχείρημα για τη σύμπραξη ή όχι της Ευρώπης με τους Έλληνες στον αγώνα τους κατά των Τούρκων, δηλαδή αν οι σκλαβωμένοι Έλληνες μπορούσαν να θεωρηθούν πραγματικά απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων ή ήταν τόσο καταλυτική η επίδραση των κατακτητών επάνω τους μέσα στο πέρασμα των αιώνων, με αποτέλεσμα να έχει αλλοιωθεί ανεπανόρθωτα ο συνδυετικός κρίκος που τους ένωνε με το δοξασμένο αλλά μακρινό παρελθόν.

Συχνές επικλήσεις των ηρώων στο υψηλό πνεύμα των προγόνων τους.

Παρουσίαση του ξεσηκωμού ως μέσου για να πλησιάσει ο Έλληνας, έστω και λίγο, χωρίς ντροπή τη δόξα των προγόνων του.

Αντιπαράθεση της γενναιότητας του ελληνικού στρατεύματος που επάξια μπορούσε να συναγωνιστεί εκείνη που αιωρούταν πάνω από τους τάφους των προγόνων.

Αναγνώριση του ένδοξου ελληνικού παρελθόντος ακόμη και από τους Τούρκους.

Αναφορά στην Διδώ και τον Αινεία.

Μνεία στη συμβολή των αρχαίων Ελλήνων που αποτέλεσαν το θεμέλιο της κλασικής παιδείας στην Ευρώπη.

Έμφαση στην όρεξη για ζωή που είχαν οι αρχαίοι Έλληνες.

Μνεία στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας και την Ολυμπία.

Αναφορά στην ύπαρξη αρχαίων μνημείων στην Ηλεία που παλαιότερα αποκαλούσαν *χώρα της ειρήνης*.

Αναφορά στο άγαλμα του Δία, φτιαγμένο από τον Φειδία.

Αναφορά του αρχαίου ρητού: «Νους υγιής εν σώματι υγιές».

Αναφορά στην Ιλιάδα του Ομήρου με την πολιορκία της Τριπολιτσάς να θυμίζει την πολιορκία της Τροίας.

Μνεία στο Βυζάντιο κι αναφορά στους Φαναριώτες ως απογόνους των Βυζαντινών.

Χρήση αρχαιοελληνικών στοιχείων όπως *οι χλαμύδες, η δάφνη ως μέσω ευλογίας, οι αψίδες, οι κίονες, τα στεφάνια, βήμα*.

Μνεία στους αρχαίους θεούς, τους ημίθεους και τα μαντεία.

Αναφορά σε αρχαιοελληνικό χορό.

Αναφορά στις μούσες, τον Απόλλωνα, τις Μαινάδες, τις Χάριτες και τις Μοίρες.

Έκφραση της πεποίθησης πως οι καλοί θεοί, επηρεασμός από τους αμέτρητους θεούς της αρχαιότητας, θα παρέχουν βοήθεια στο κοπιαστικό εγχείρημα των Ελλήνων για την απόκτηση της ελευθερίας τους.

Παρουσίαση της Ελλάδας ως *λίκνο των ημίθεων, πεδίο μεγάλων πράξεων και πατρίδα φημισμένων αντρών*.

Επισημαίνεται πως η Ελλάδα θα αναγεννηθεί και θα συνεχίσει να υπάρχει για πάντα και θα βελτιωθεί αν παραμείνει πιστή στον ίδιο της τον εαυτό, δηλαδή στη μεγάλη ιστορία και τον πολιτισμό της, στα ιδεώδη της αρχαιότητας.

Επίκληση στη θεά Αθηνά με χρήση του λατινικού ονόματός της.

Επισήμανση της ανδρείας των αρχαίων Σπαρτιατών.

Παρουσίαση των χρωμάτων κόκκινου, πράσινου και μπλε ως των χρωμάτων των ερωτευμένων στην αρχαία Ελλάδα.

Αναφορά στον Κακοδαίμονα, που σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες δρούσε βλαπτικά επί των ανθρώπων σε αντίθεση με τον Αγαθοδαίμονα, στον οποίο θα παραδώσουν τους Τούρκους.

Απόδοση τεράστιας σημασίας σε ένα δοξασμένο θάνατο, παρά σε μια ατιμωτική ζωή. Η συγκεκριμένη στάση παραπέμπει στους αρχαίους ήρωες του Ομήρου που επίσης επιζητούσαν τον ηρωικό δαξασμένο θάνατο.

Επισήμανση πως τα πλοία του ελληνικού στόλου φέρουν ονόματα από την ελληνική μυθολογία, όπως το όνομα Δάφνη.

Σύνθεση της μουσικής δημιουργίας η *Ανάσταση των νεκρών*, της οποίας ήρωες είναι τα μεγαλύτερα πνεύματα της αρχαίας Ελλάδας, που ο δημιουργός ξεσηκώνει από τον κάτω κόσμο για να γίνουν μάρτυρες των πράξεων των απογόνων τους.

Παρουσίαση των ηρώων της αρχαιότητας να παρατηρούν με έκπληξη και χαρά τη μέθη της ελευθερίας των άξιων απογόνων τους και να τους ψιθυρίζουν τραγούδια που τους υμνούν. Εν συνεχεία η ατμόσφαιρα παίρνει το θρησκευτικό χαρακτήρα που ταιριάζει στη σημερινή Ελλάδα και με μια φλογερή προσευχή ζητάνε από τον Θεό να ευλογήσει τον ιερό αγώνα των Ελλήνων.

9. Ελλάδα - φιλοπατρία

Αναφορά στην Ελλάδα ως προορισμός μορφωτικών ταξιδιών πολλών Ευρωπαίων.

Αναφορά στη μοίρα της πατρίδας Ελλάδας.

Έμφαση στην αγάπη των Ελλήνων για την πατρίδα, η οποία τοποθετείται υπεράνω όλων και τυγχάνει ποικίλων εκδηλώσεων όπως:

- Η παρότρυνση της Ελληνίδας κόρης προς τον αρραβωνιαστικό της, σε περίπτωση που η ίδια πεθάνει, να εκδικηθεί για το θάνατό της με το να πολεμήσει τους εχθρούς της πατρίδας τους, υποδηλώνει την αμέριστη και βαθιά αγάπη που έτρεφαν οι Έλληνες για την πατρίδα τους, οι οποίοι προσπαθούν να εκμεταλευτούν ακόμη και το ίδιο το θάνατό τους προς όφελος της Ελλάδας.
- Ηλικιωμένοι Έλληνες λαχταρούν να αγωνιστούν για την πατρίδα τους.
- Ακόμη κι ο ετοιμοθάνατος Έλληνας αγωνιστής σκέφτεται την ελευθερία της πατρίδας.
- Η συναίσθηση του χρέους θα φέρει τον Έλληνα γέροντα να ενταχθεί κι αυτός στο ελληνικό στράτευμα, αφού μετά το θάνατο της συζύγου του είναι ο μόνος που απέμεινε για να εκδικηθεί το θάνατο των γιων του και να αγωνιστεί για την πατρίδα του.
- Η απώλεια των οικείων προσώπων τοποθετείται χαμηλότερα από τον αγώνα για την πατρίδα.
- Συμμετοχή και γυναικών στον αγώνα της Ελλάδας ως δείγμα της φιλοπατρίας τους.

Μνεία στην ετοιμότητα των Ελλήνων για αυτοθυσία στο όνομα της πατρίδας, πάνω από τα πτώματα των οποίων θα μπορέσει μόνο να περάσει ο εχθρός.

Χαρακτηρισμοί της πατρίδας ως *άτυχης* εξαιτίας της σκλαβιάς της και *συντετριμμένης*.

Αναφορές στη δίψα των Ελλήνων να αγωνιστούν για την λευτεριά της μητέρας Ελλάδας.

Προσφώνηση της Ελλάδας με το ουσιαστικό *μητέρα*.

Ανάδειξη της ανάγκης που έχει η Ελλάδα για πολεμιστές.

Αναφορά στο *καλό της Ελλάδας*, υπονοώντας την απελευθέρωσή της.

Αναφορά στον *ηρωικό θάνατο*, αφού ο θάνατος για την πατρίδα θεωρείται δοξασμένος θάνατος για τους Έλληνες.

Απόδοση ιδιαίτερης σημασίας στη διατήρηση της ζωής του Έλληνα, διότι αυτή ανήκει στην πατρίδα.

Αναφορά στο χρέος της πατρίδας προς τους αγωνιστές της, που θα τους το ξεπληρώσει όταν ελευθερωθεί.

Παρουσίαση της Ελλάδας ως *ισχυρής* κι *αφυπνισμένης* ξανά.

Έμφαση στην αξία που έχει η ανθρώπινη ζωή, η οποία αξίζει να θυσιαστεί μόνο στο βωμό του αγώνα για την ελευθερία και την πατρίδα.

Εγκώμιο στην αυτοθυσία του Έλληνα, που πηγάζει από την αγάπη για την πατρίδα. Ακόμη και με ένα μόνο χέρι ο Έλληνας ήρωας θα συνεχίσει να αγωνίζεται.

Διαπίστωση πως ο εχθρός της πατρίδας αποτελεί προσωπικό εχθρό του κάθε Έλληνα.

Η μελέτη της Ιστορίας της Ελλάδας προσφέρει ελπίδα και παρηγοριά για το μέλλον της πατρίδας στους νέους Έλληνες.

Η πατρίδα τίθεται πρώτη στις προτεραιότητες του Έλληνα. Όλα δύνανται να τα εγκαταλείψει, την Ελλάδα όμως ποτέ.

Η εγκατάλειψη της πατρίδας και η μετάβαση στο εξωτερικό, σε περίπτωση αποτυχίας της εξέγερσης, θεωρείτο αδιανόητη για τον Έλληνα, ακόμη κι αν μπορούσε να πάρει μαζί του όλη την περιουσία του.

Έκφραση της υποχρέωσης του Έλληνα γιου προς την πατρίδα του, η οποία δεν του επιτρέπει να αφιερωθεί σε ό,τιδήποτε άλλο.

Υπογράμμιση της υποχρέωσης των Ελλήνων προς την πατρίδα τους.

Γενική αναφορά στους *ισχυρούς δεσμούς* που δένουν τους Έλληνες με την Ελλάδα.

Έκφραση της αντίληψης πως δεν μπορεί ποτέ κανένας Έλληνας να αποποιηθεί την ελληνικότητα και να πάψει να νιώθει Έλληνας.

Επισημαίνεται πως το αίμα και η ζωή ανήκει στην πατρίδα με σκοπό την απελευθέρωσή της, ενώ ο αγώνας για την πατρίδα απαιτεί ολοκληρωτική αφοσίωση και οι στιγμές απαιτούν οι άντρες να είναι μόνο Έλληνες, μόνο πατριώτες.

Αναφορά στο κάλεσμα της πατρίδας.

Διαπίστωση ότι στην Ελλάδα η κάθε θυσία συμβάλλει στο στήσιμο μιας νέας Ελλάδας, δηλαδή μιας ελεύθερης Ελλάδας.

Αναφορά στο θάνατο για την πατρίδα.

Μνεία στον πατριωτισμό των Ελλήνων ναυτικών που διέθεσαν όλα τα πλοία τους στον ιερό αγώνα της Ελλάδας για ελευθερία.

Απόδοση τιμής ο χαρακτηρισμός *μάρτυρας* για οποιόν πεθαίνει για την πατρίδα.

Παρουσίαση της αγάπης για την πατρίδα να ισοσταθμίζει την αριθμητική υπεροχή των Τούρκων.

Επισήμανση πως η νέα Ελλάδα δε θα απολαύσει ποτέ ξανά τους καρπούς που κάποτε ωρίμαζαν στην αρχαία, υπονοώντας ίσως ότι η σύγχρονη εκδοχή της δεν θα καταφέρει να φτάσει ξανά στο πνευματικό επίπεδο του παρελθόντος και να δημιουργήσει επιτεύγματα εφάμιλλα της φήμης των προγόνων της.

Έμφαση στα συναισθήματα λύπης και πικρίας που προκαλεί η εικόνα της σημερινής Ελλάδας, συναισθήματα που ομοιάζουν με εκείνα του θεατή μιας αρχαίας τραγωδίας.

Υπογράμμιση της ερήμωσης και καταστροφής της Ελλάδας από τους Τούρκους.

Δίκαιη χαρακτηρίζεται η θυσία της ζωής για την πατρίδα.

Έκφραση της προσμονής της Ελλάδας *τα τέκνα της να την λευθερώσουν από τις αλυσίδες της τυραννίας.*

Προτροπή για πίστη στην πατρίδα και ενότητα.

Επισημαίνεται πως το πολίτευμα του νέου ελληνικού κράτους θα πρέπει να είναι η βασιλεία και ο νέος βασιλιάς να είναι ελληνικής καταγωγής.

Αναφορά στη δημοκρατική πρακτική του *εκλέγειν* που θα βρει εφαρμογή στην ελεύθερη Ελλάδα για τη επιλογή του κυβερνήτη.

Διαπιστώνεται πως δύναμη της Ελλάδας αποτελεί η ικανότητά της να *εξυψώνει τα μικρά σε μεγάλα.*

Παρουσίαση της Ελλάδας ως *η χώρα του πόθου και των ονείρων, η χώρα των ηρώων και των θεών, το λίκνο του ανθρώπινου γένους, ως ύψιστο πρότυπο.*

Εξύμνιση του μεγαλείου να πολεμά κανείς για την πατρίδα.

Επισήμανση πως οι ανδρείοι άντρες πρέπει να αφιερώσουν τη ζωή τους στην πατρίδα κι όχι να τη διακινδυνεύουν για μια γυναίκα.

Αναφορά στη διχόνοια που ταλανίζει την Ελλάδα.

Έμφαση στο μίσος για τον καταπιεστή της πατρίδας.

Παρουσίαση της πατρίδας *δεμένης με σιδερένια δεσμά* μέχρι να'ρθει η ώρα της απελευθέρωσης.

Έκφραση της πεποίθησης πως έρχονται καλύτερες μέρες για την Ελλάδα.

Διαπίστωση πως η Ελλάδα γίνεται η νέα πατρίδα του Φιλέλληνα αγωνιστή.

Έμφαση στον αφανισμό της Ελλάδας ως κράτος, αλλά και στο γεγονός ότι γλώσσα, έθιμα, επιστήμη, τέχνες και προτιμήσεις ενώνουν τους Έλληνες.

Προσέγγιση της σημερινής κατάστασης της Ελλάδας και των Ελλήνων ως *κατάντιας* για τους απογόνους ενός Μιλτιάδη κι ενός Περικλή.

Έκφραση της επιθυμίας η νέα Ελλάδα του μέλλοντος να μην έχει καμία σχέση με την αρχαία Ελλάδα.

Συνειδητοποίηση της ανάγκης για συνεισφορά των Ευρωπαίων στην αναγέννηση ενός έθνους με μεγάλο πνευματικό πλούτο, δηλαδή της Ελλάδας.

Αναφορά στην παλιγεννεσία της Ελλάδας.

10. Δεινά των Ελλήνων

Γενικές αναφορές σε σκηνές φρίκης και αγριότητας από τους Τούρκους στρατιώτες, οι οποίες λαμβάνουν χώρα στην πατρίδα, που παλαιότερα ήκμαζε, εν μέσω του αγώνα.

Γενικές αναφορές στα δεινά των Ελλήνων.

Σκλαβιά και ατίμωση χιλιάδων νεαρών Ελληνίδων στα χαρέμια ή θανάτωσή τους.

Παρομοίωση των δεινών που βιώνει ο ελληνικός λαός από τους Τούρκους κατακτητές με *τα χτυπήματα μιας σιδερένιας ράβδου*.

Πλουτισμός πασάδων με εκβιασμούς Ελλήνων κι αρπαγές των αγαθών και των περιουσιών τους.

Πυρπολήσεις σπιτιών από Τούρκους.

Ληλασίες και πυρπολήσεις χωριών.

Κακομεταχείριση και σωματική κακοποίηση Ελλήνων.

Θανατώσεις νέων αντρών.

Σκλαβιά.

Έλλειψη διακιοσύνης και καταπάτηση των νόμων και των δικαιωμάτων από τους Τούρκους.

Απαγόρευση προς το χριστιανικό πληθυσμό να χτυπούν τις καμπάνες των εκκλησιών τους.

Κοροϊδίες Ελλήνων από Τούρκους.

Αναφορά στις βαιοπραγίες της Χίου και τα δεινά των Σπετσιωτών.

Έμφαση στα δεινά των Σουλιωτών, οι οποίοι υπέφεραν όσο κανένας άλλος Έλληνας.

Αναφορά στη φρικτή μοίρα που περιμένει τους *καημένους* πολιορκημένους Μεσολογγίτες έτσι και παραδοθούν.

Κόψιμο της γλώσσας σε Ελληνίδα σκλάβο.

Καταστροφές ιερών τόπων λατρείας.

Σταυρώσεις Ελλήνων.

Μέθοδος αντιποίνων, εξαιτίας της άρνησης Ελληνίδας να μπει στο χαρέμι του αγά, αποτελούσε το θέρισμα του χωραφιού του πατέρα της, ενώ τα σπαρτά δεν είχαν ωριμάσει ακόμη.

Ληστείες και θανατώσεις.

Συνήθης πρακτική των Τούρκων να θανατώνουν όλα τα αρσενικά παιδιά των Ελλήνων.

Πυκνές αναφορές στη βιαιότητα των Τούρκων απέναντι στις Ελληνίδες, δίνοντας έμφαση στη πρακτική του βιασμού που ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στους Τούρκους στρατιώτες.

Διαπίστωση πως η χρήση βίας από την πλευρά των Ελλήνων μετά τις αρπαγές των κοριτσιών τους δεν είχε απολύτως κανένα αποτέλεσμα, μόνο επέφερε ακόμη περισσότερα δεινά.

Αναφορά στο σκληρό κλήρο των ελληνικών πόλεων που πέφτουν στα χέρια των Τούρκων, υπονοώντας τα μαρτύρια που περιμένουν τους Έλληνες κατοίκους τους.

Επισήμανση της χρήσης κάθε μορφής βίας από τους Τούρκους για να καταπνίξουν το θάρρος των Ελλήνων που επιθυμούν να αποδευματούν από τον ατιμωτικό τουρκικό ζυγό.

Εκφράζεται ο φόβος κι ο τρόμος των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη για τις βαρβαρότητες των Τούρκων απέναντί τους ως αντίποινα για τον ξεσηκωμό των Ελλήνων στον ελλαδικό χώρο, ενώ παρουσιάζονται σκηνών αγριότητας και ανείπωτης βίας στους δρόμους της Πόλης από Τούρκους με αποδέκτη τους ανυπεράσπιστους Έλληνες κατοίκους, υπερτονίζοντας τον άδικο και βιαιότατο χαρακτήρα των συγκεκριμένων πράξεων.

Αντίποινα στους Έλληνες της Πόλης για την έναρξη της ελληνικής επανάστασης αποτελούσαν οι λιθοβολισμοί περαστικών από το μαινόμενο τουρκικό όχλο, οι θανατώσεις επιφανών Φαναριωτών, ο μαρτυρικός θάνατος του Πατριάρχη, οι βασανισμοί και οι θανατώσεις ιερωμένων.

Εκτενείς αναφορές στη φρικτή θανάτωση του Πατριάρχη και τη βεβήλωση της σορού του.

Αναφορά στην απαίτηση του Τούρκου μουφτή για ακόμη περισσότερα δεινά και θύματα για τους Έλληνες.

Έκφραση της ανησυχίας για την ελευθερία των Ελλήνων της Πόλης αλλά και για τους κινδύνους που διατρέχουν, λόγω της έκρυθμης κατάστασης που επικρατούσε με το ξέσπασμα της επανάστασης.

Διαπιστώνεται η φυγή πολλών Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη πριν το ξέσπασμα του μίσους και των αντιποίνων κατά των Χριστιανών εξαιτίας της έναρξης του ξεσηκωμού.

Έμφαση στο τουρκικό μένος κατά των Ελλήνων της Πόλης.

Επισημαίνεται ότι οι τουρκικές φρικαλεότητες αμαυρώνουν τη φήμη της Πόλης, δηλαδή των Τούρκων.

Αναφορά στην ολική καταστροφή της όμορφης πόλης των Πατρών από τους Τούρκους και τη σφαγή του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού.

Έκφραση της αναγκαιότητας μετάδοσης της είδησης της πυρκαγιάς της πόλης της Πάτρας και των βιαιοπραγιών εις βάρος του ελληνικού στοιχείου, έτσι ώστε να υπάρξει η δίκαιη θλίψη των Ελλήνων, η δίκαιη αγανάκτηση που θα τους ξεσηκώσει να πολεμήσουν ακόμη πιο παθιασμένα, ζητώντας εκδίκηση για τον άδικο κι ατιμωτικό χαμό των συμπατριωτών τους.

Χρήση βασανιστηρίων ακόμη και σε Έλληνες που προστατεύονται από διεθνείς συνθήκες, όπως ο άτυχος Έλληνας αγγελιαφόρος, που μετέφερε προτάσεις για ειρήνη, του οποίου οι Τούρκοι έκοψαν τη μύτη και τα αυτιά.

Έμφαση στα φαινόμενα απαγωγής και ατίμωσης Ελληνίδων παρθένων από Τούρκους αλλά και την ατιμωρησία αυτών με την παντελή έλλειψη δικαιοσύνης.

Υπογράμμιση της διαταγής της Πύλης να θανατώνεται κάθε Έλληνας που μπορεί να πολεμήσει.

Επισημαίνεται πως ο πολιτικός και θρησκευτικός φανατισμός μπορεί να προκαλέσει τρομερές φρικαλεότητες.

Αναφορά του επισκόπου Γερμανού στα *βάσανα των ατιμασμένων Ελληνίδων, τα δάκρυα των αρπαγμένων γιων, τις πληγές των σκοτωμένων γερόντων που ζητούν εκδίκηση* με σκοπό την εμπύχωση των αντρών λίγο πριν την επίθεση στην Τριπολιτσά.

Επισήμανση της επιδείνωσης των συνθηκών διαβίωσης των Ελλήνων τα τελευταία χρόνια πριν το ξέσπασμα της επανάστασης.

Διαπίστωση ότι ταξιδεύοντας κάποιος Γερμανός με ευρωπαϊκή ένδυση κινδυνεύει πολύ λιγότερο να υποστεί την τουρκική βαρβαρότητα από ό,τι κάποιος Έλληνας.

Παρουσίαση εδώ του Μιαούλη να βρίσκει τραγικό θάνατο στην Κωνσταντινούπολη, όπου σουβλίστηκε από τους Τούρκους ζωντανός. Διακρίνεται ο επηρεασμός του συγγραφέα από το βάρβαρο τρόπο θανάτωσης του Αθανάσιου Διάκου.

11. Ελευθερία – απελευθέρωση – ελληνικός αγώνας – παραχές – δομές – ηρωϊκός θάνατος – εκδικητικότητα – ελληνικός όρκος

Γενικές αναφορές στην επιθυμία των Ελλήνων για ελευθερία και στα σχέδιά τους για την απελευθέρωση της Ελλάδας.

Αναφορές στην απελευθέρωση της Ελλάδας με τις λέξεις: *η ελληνική υπόθεση, η μεγάλη υπόθεση, η ιερή υπόθεση, η καλή υπόθεση, η δίκαιη υπόθεση, το ελληνικό πρόβλημα, το ελληνικό ζήτημα, το μεγάλο ζήτημα, το μεγάλο έργο, το συμφέρον της Ελλάδας, η ελληνική αφύπνιση, η ελληνική παλιγεννεσία, αναγέννηση, ανάσταση, ενώ για την ελληνική επανάσταση χρησιμοποιούνται οι όροι αγώνας, εξέγερση, ξεσηκωμός, αντάρτικο, επανάσταση, παραχές, συνομωσία.*

Έκφραση της πεποίθησης πως οι Έλληνες δε θα λησμονήσουν ποτέ την ελευθερία.

Αναφορές στον αγώνα για τα δίκαια της πατρίδας, για την ελευθερία, τη θρησκεία και την ανεξαρτησία.

Έμφαση στο *ιερό δικαίωμα κάθε λαού για ελευθερία.*

Αναφορά στην ελευθερία της πατρίδας ως *η Ανάσταση της Ελλάδας.*

Χαρακτηρισμός της ελληνικής επανάστασης ως *ένα μέγα παγκόσμιο γεγονός.*

Ταύτιση της Ελλάδας με την ανθρωπότητα.

Υπαινιγμός για την απελευθέρωση της Ελλάδας με αναφορά στον *ερχομό της μεγάλης μέρας.*

Έμφαση στην ανυπομονησία του Έλληνα για την ποθητή στιγμή της λευτεριάς.

Παρουσίαση της ελευθερίας ως *λευκοφορεμένου αγγέλου με γυναικεία μορφή, των Τούρκων ως τεράστιων βράχων που μοιάζουν με δυνατούς πύργους και του Έλληνα δεμένου με σχοινιά να κλαίει.*

Παρουσίαση της ελευθερίας με τη μορφή *ενός στέμματος που θα φορεθεί στην Ελλάδα.*

Σύγκριση ανάμεσα στους ελεύθερους λαούς και τους σκλαβωμένους Έλληνες, καθώς η διαπίστωση της ελευθερίας που βιώνουν οι άλλοι καθιστά ακόμη πιο βαριές τις αλυσίδες των καταπιεσμένων Ελλήνων.

Αναφορά στο πρόωρο ξεκίνημα της επανάστασης στη Μολδαβία και τη Βλαχία.

Αναφορές στο ξέσπασμα της επανάστασης στην Πελοπόννησο και τα νησιά.

Παρουσίαση των διαφόρων ελληνικών φύλων που συμμετέχουν στον αγώνα, όπως για παράδειγμα οι Θεσσαλοί, οι Μακεδόνες, οι Αιτωλοί ...

Υπαινιγμός για ταραχές στη Χίο.

Αναφορά στις αιματηρές συγκρούσεις που έλαβαν χώρα στο νησί της Χίου.

Αναφορά στο ξέσπασμα της επανάστασης και στη Μυτιλήνη από το φόβο ότι κι εκεί θα συνέβαινε το ίδιο όπως στη Χίο παρά την ουδετερότητα των Μυτιληνίων.

Αναφορές στον αγώνα των Μεσολογγιτών.

Παρουσίαση των τραγικών συνθηκών που επικρατούσαν στο πολιορκημένο Μεσολόγγι.

Υπαινιγμοί για το ξέσπασμα του αγώνα και την απελευθέρωση της Ελλάδας.

Αναφορά στο ξέσπασμα του ελληνικού αγώνα και τα επακόλουθά του, όπως αιματοχυσία και φρικαλεότητες κι από τις δυο πλευρές.

Συχνές αναφορές στη Φιλική Εταιρεία.

Αναφορά στην ίδρυση της Φ. Εταιρείας το 1814.

Αναφορά στους Έλληνες με τον όρο *εταυριστές*, υπονοώντας ότι οι Έλληνες ήταν μέλη της Φ. Εταιρείας.

Αναφορά στους αρχηγούς της Φ. Εταιρείας και την επικοινωνία μέσω προφορικών μόνο μνημάτων λόγω του κινδύνου να αποκαλυφθούν.

Έμμεση αναφορά στην παρεμπόδιση της αποστολής της Φ. Εταιρείας.

Επισημαίνεται ότι σκοπός της Φιλικής Εταιρείας είναι ο ξεσηκωμός των Ελλήνων και η ανάδειξη της ελληνικής επανάστασης στους ξένους όχι ως απλό αντάρτικο αλλά ως μία εξέγερση για την επαναφορά της δικαιοσύνης στην πατρίδα. Στόχος επίσης πολλών Ελλήνων μελών της Φ. Εταιρείας ήταν να καθοδηγήσουν τους συμπατριώτες τους προς τον ανθρωπισμό.

Έμφαση στη σπουδαιότητα να κατανοήσουν, τόσο οι ευρωπαϊκές δυνάμεις όσο κι ο ελληνικός λαός, το δίκαιο και την αναγκαιότητα της ελληνικής παλιγεννεσίας.

Αναφορές στις ενέργειες των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης που έχουν σχέση με τη μεγάλη υπόθεση και την προετοιμασία ενός σχεδίου, η εφαρμογή του οποίου θα συμβάλει στη γρήγορη αναγέννηση της Ελλάδας.

Αναφορά σχεδίου άλωσης της Πόλης από τους Έλληνες.

Αναφορά στην αποτυχία της εξέγερσης στην Πόλη.

Μνεία στις ηρωικές πράξεις των Ελλήνων κατά στην επανάσταση του 1821.

Επισήμανση της αξιοποίησης όλων των Ελλήνων αρρένων ανεξαρτήτου ηλικίας στον αγώνα της πατρίδας.

Εξύμνηση της δίψας των Ελλήνων για συμμετοχή στον αγώνα.

Παρουσίαση των κινήτρων για συμμετοχή του λαού στον απελευθερωτικό αγώνα:

- Η δίψα για εκδίκηση για τα δεινά που υφίστανται οι Έλληνες
- Ο πόνος που προκαλούν σε κάθε Έλληνα οι ισχυρισμοί ότι οι Έλληνες δε διαθέτουν μόρφωση και δεν έχουν καμία ομοιότητα με τους αρχαίους προγόνους τους.
- Το βυζαντινό παρελθόν ως συνδετικός κρίκος του χθες με το σήμερα των Ελλήνων.
- Η μη αλλοιωμένη εθνικότητα που διατηρήθηκε αλώβητη μέσα στους αιώνες.
- Ο ξεσηκωμός κι η εκδίκηση και των Ελληνίδων που υπέφεραν τα πάνδεινα από τον Τούρκο κατακτητή.

Αναφορά στους λόγους που εμποδίζουν την αφύπνιση του ελληνικού λαού.

- Ο φθόνος.
- Οι ευθύνες των Μεγάλων Δυνάμεων που ακολουθούν τις επιταγές της πολιτικής και όχι του χριστιανισμού

Αναφορά στην έλλειψη ενότητας ανάμεσα στους πρωτεργάτες του ελληνικού κινήματος και τη διχόνοια που μάστιζε τους Έλληνες στο σύνολό τους.

Αναφορά στις δυσκολίες χρηματοδότησης του αγώνα.

Αξιοποίηση της προσωπικής περιουσίας για των εξοπλισμό των Ελλήνων.

Συγκέντρωση πολεμοφοδίων για τον αγώνα και χρήση πλοίων για το σκοπό αυτόν.

Επισήμανση πως η λεία των Τούρκων περνά στα χέρια των Ελλήνων όχι για προσωπικό πλουτισμό, αλλά για τη χρηματοδότηση του αγώνα.

Χαρακτηρισμοί του αγώνα για λευτεριά ως *ιερός, λαϊκό κίνημα, δίκαιος, η ενδιαφέρουσα υπόθεση της πατρίδας, σημαντικός, υπέροχος, αγώνας για τα δίκαια των προγόνων,*

Πυκνές αναφορές στο κάλεσμα νίκης των Ελλήνων.

Έμφαση στο γεγονός πως η έναρξη της επανάστασης λειτούργησε ως κάλεσμα επιστροφής στην πατρίδα για πληθώρα νεαρών Ελλήνων, παρουσιάζοντας το μεγάλο κύμα επιστροφής Ελλήνων φοιτητών του εξωτερικού πίσω στην Ελλάδα, για να συμμετάσχουν στον *ιερό απελευθερωτικό αγώνα.*

Αναφορές στην εξάπλωση του ξεσηκωμού και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Απόδοση του χαρακτηρισμού ήρωες της ελευθερίας σε όλους τους αγωνιστές της λευτεριάς ανεξαρτήτου εθνικότητας.

Αναφορά στη διάδοση της χαρμόσυνης είδησης του ξεσηκωμού των Ελλήνων στην Ήπειρο, Θεσσαλία, Μακεδονία και το Μοριά.

Έμφαση στην ταχεία εξάπλωση του αγώνα.

Αναφορά ότι η είδηση της ελληνικής επανάστασης έφτασε και στη Γερμανία.

Αναφορά στα *λάβαρα της ελευθερίας,*

Έκφραση της ελπίδας για νίκη των Ελλήνων.

Επισήμανση της ετοιμότητας και προθυμίας των Ελλήνων να συμμετάσχουν στον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας τους.

Αναφορά στις προετοιμασίες των μνημόνων στον αγώνα, οι οποίες όμως έχουν γίνει αντιληπτές από τον σουλτάνο Μαχμούτ Β' με συνέπεια να έχει σκληρήνει τα μέτρα κατά των ραγιάδων

Συνέπειες του αγώνα για την κατάκτηση της ελευθερίας αποτελούν οι υλικές καταστροφές και ο θάνατος αγαπημένων προσώπων

Χαρακτηρισμός της χρονικής περιόδου του αγώνα ως μία *δύσκολη περίοδος.*

Κάλεσμα του Έλληνα πατέρα να συνεισφέρουν οι γιοι του στον αγώνα της πατρίδας είτε προστατεύοντας τη μητέρα τους ενώ εκείνος θα πολεμά για την πατρίδα είτε συμμετέχοντας οι ίδιοι στον αγώνα κατά των *μισητών.* Για τον Έλληνα πατέρα η ευτυχία των παιδιών του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την απελευθέρωση της πατρίδας. Πραγματική ευτυχία μπορεί να υπάρξει μόνο μέσα στο πλαίσιο της ελευθερίας.

Καταγραφή των επιθέσεων Ελλήνων ναυτικών σε τουρκικά πλοία, με σκοπό να χρησιμοποιήσουν τη λεία τους στον αγώνα για ελευθερία.

Έκφραση του πάθους για ελευθερία που καίει τους Έλληνες. Μοναδική τους σκέψη οι μάχες στις οποίες θα αποκτήσουν δάφνινα στεφάνια, υπονοώντας τη νίκη τους επί των Τούρκων.

Επισήμανση του πόθου για λευτεριά των Ελλήνων, της σιγουριάς τους ότι κάποτε θα ελευθερωθούν αλλά και της υπομονής που ακόμη πρέπει να επιδείξει ο ελληνικός λαός μέχρι να φτάσει αυτή η στιγμή.

Έμφαση στη βιασύνη που ορίζει τις ενέργειες και αποφάσεις των Ελλήνων, αφού αυτό που προέχει είναι ο αγώνας. Δεν έχουν χρόνο για άλλες σκέψεις και υποθέσεις. Ο χρόνος είναι πολύτιμος για την έκβαση του αγώνα.

Παρουσίαση της προσπάθειας ενός ιερωμένου να αποτρέψει τον Έλληνα Τερτουλιανό να συμμετέχει ενεργά στον αγώνα των Γερμανών, με τη λογική ότι θα πρέπει να βοηθήσει το δικό του λαό όταν έρθει η κατάλληλη στιγμή.

Η ελευθερία για τον Έλληνα Τερτουλιανό είναι ΜΙΑ και ΜΟΝΑΔΙΚΗ και είναι αυτή που ενώνει όλα τα έθνη. Υποστηρίζεται ότι τους Γερμανούς και τους Έλληνες συνδέουν δεσμοί συγγενικοί λόγω του πνεύματος και του πολιτισμού και πως οι Γερμανοί μπορούν επάξια να θεωρηθούν τέκνα της Ελλάδας.

Η συμμετοχή του Έλληνα Τερτουλιανού στον αγώνα των Γερμανών θα έχει ιδιαίτερη σημασία για τον ελληνικό αγώνα, αφού τις γνώσεις και την εμπειρία που θα αποκτήσει εκεί θα μπορέσει να τις εφαρμόσει στα ελληνικά πεδία μάχης, συμβάλλοντας έτσι στη θετική έκβαση της ελληνικής επανάστασης.

Εκφράζεται η πεποίθηση ότι αν οι Έλληνες υποστηρίξουν τους Γερμανούς στον αγώνα τους το ίδιο μπορεί να πράξουν κι εκείνοι στο μέλλον για τον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα.

Υπογραμμίζεται ο διακαής ενθουσιασμός των Ελλήνων για τον αγώνα με αποτέλεσμα τη συμμετοχή όλων όσοι ήταν σε θέση να συνεισφέρουν.

Αποτέλεσμα της τόσο μαζικής συμμετοχής των αντρών στον αγώνα για λευτεριά ήταν η ολοκληρωτική ερήμωση των χωριών από το αντρικό στοιχείο.

Έμφαση στη συμμετοχή ακόμη και γυναικών στον αγώνα με ειδική μνεία στις Μανιάτισσες που ντυμένες με αντικές φορεσιές πολεμούσαν στο πλευρό των αντρών.

Υπογράμμιση της συμμετοχής ακόμη και μοναχών στον αγώνα.

Πολυπληθείς οι αναφορές στην ελευθερία ως *το ύψιστο αγαθό που αξίζει την αυτοθυσία των αγωνιστών της*.

Έκφραση της πεποίθησης πως η απελευθέρωση της πατρίδας αξίζει κάθε μορφής θυσία.

Συχνές οι προπόσεις στο όνομα της ελευθερίας.

Ο αγώνας για την ελευθερία της πατρίδας προσδίδει ιδιαίτερη τιμή και αξία.

Ταύτιση της σωτηρίας με την ελευθερία.

Αναφορά στην ελληνική παλιγεννεσία με χρήση του ελληνικού όρου.

Έκφραση της ικανοποίησης που επιτέλους η επανάσταση έφτασε και στην Ελλάδα.

Αναφορά στον ξεσηκωμό του ελληνικού λαού και την επιστροφή του πνεύματος. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι στη σκλαβωμένη Ελλάδα, *στον τόπο όπου ήταν αδύνατο να ανθίσει η ιδέα για λευτεριά εξαιτίας της επαχθούς κυριαρχίας της τυραννίας και του αναμφισβήτητου πολιτικού σκοταδισμού*, συγκεντρώθηκαν Έλληνες αποφασισμένοι να αγωνιστούν για μια ελεύθερη πατρίδα.

Επισημαίνεται πως οι Έλληνες δεν ξεσηκώθηκαν εξαιτίας των ιδεών του Βολταίρου και του Ρουσώ που ενέπνευσαν τα επαναστατικά κινήματα στη Γαλλία και τις χώρες των Πυρηναίων, αλλά λόγω της επιστροφής του αρχαίου πνεύματος.

Διαπιστώνεται πως η επαφή πολλών Ελλήνων, που μετέβησαν στο εξωτερικό με σκοπό τη μόρφωσή τους, με τις νέες φιλελεύθερες αντιλήψεις συνέβαλε δυναμικά στη διαμόρφωση του πνεύματος των Ελλήνων και στη γέννηση της ιδέας για λευτεριά.

Έμφαση στο ρητορικό ερώτημα αν οι Έλληνες έχουν κάποιους υποστηρικτές ή πρέπει να βασιστούν στις δικές τους μόνο δυνάμεις και να αγωνισθούν για την ελευθερία της πατρίδας τους, δίχως να στηρίζονται σε βοήθεια από τρίτους όπως έπραξαν στο παρελθόν.

Επισημαίνεται πως οι φιλοδοξίες των πασάδων για απόσχιση των πασαλικιών τους από την Υψηλή Πύλη και ανεξαρτησία τους λειτουργούσε προς το συμφέρον της ελληνικής υπόθεσης.

Εμψύχωση των Ελλήνων αγωνιστών μέσω των ποιημάτων του Kōrner.

Αναφορά στην ανατροφή των Ελλήνων με το όραμα του ξεσηκωμού.

Παρουσίαση της πεποίθησης των Ελλήνων ότι *ή θα νικήσουν τον εχθρό ή θα πεθάνουν* ως ιδιαίτερης αρετής των Ελλήνων.

Υπογράμμιση της ηρεμίας των Ελλήνων στο πεδίο της μάχης, που αποδιοργανώνει κι αποσυντονίζει τον εχθρό.

Ηρωικός θεωρείται ο θάνατος για τη νίκη της πατρίδας και με τιμές ήρωα τελείται η κηδεία.

Αναφορά στους πεσόντες Έλληνες ως *ήρωες*, που σκοτώθηκαν για το ύψιστο φρόνημα, υπονοώντας την ελευθερία.

Παρουσίαση του θανάτου του πολεμιστή ως δοξασμένου θανάτου, αφού πρόκειται για θάνατο στο βωμό της ελευθερίας της πατρίδας.

Αναφορά στην απόκτηση δόξας μέσω της προσφοράς στον αγώνα για ελευθερία.

Απόδοση τεράστιας σημασίας σε ένα δοξασμένο θάνατο, παρά σε μία αιμωτική ζωή. Η συγκεκριμένη στάση παραπέμπει στους αρχαίους ήρωες του Ομήρου που επίσης επιζητούσαν τον ηρωικό δοξασμένο θάνατο.

Διαπίστωση της αναγκαιότητας του αγώνα στο όνομα της τιμής και της ψυχικής ανάτασης.

Έμφαση στην αναγνώριση του ελληνικού αγώνα από ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Απαρίθμηση των συνεπειών της επανάστασης στον ελληνικό πληθυσμό της Πόλης

- Κακοποιήσεις χριστιανών.
- Καταστροφές και λεηλασίες εκκλησιών.
- Θανάτωση του Πατριάρχη την Κυριακή του Πάσχα και βεβήλωση της σορού του από τους Τούρκους και τους Εβραίους.

Παραλληλισμός της επανάστασης στην Αμερική με την ελληνική επανάσταση.

Αναφορά στην προσδοκία δημιουργίας ενός νέου ελληνικού κράτους.

Αναφορά σε έναν *αιματηρό εμφύλιο πόλεμο*, υπονοώντας τον ελληνικό ξεσηκωμό. Χαρακτηρισμός όμως που δεν ευσταθεί, αφού εμφύλιος πόλεμος θεωρείται η πολεμική διένεξη ανάμεσα στον ίδιο λαό, ενώ εδώ οι Έλληνες βάλλουν κατά των Τούρκων Οθωμανών. Διαφαίνεται η αντίληψη κάποιων της εποχής να αντιμετωπίζουν την ελληνική επανάσταση ως εμφύλια διαμάχη εντός των συνόρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, εφόσον αυτή αποτελείτο από ένα μωσαϊκό λαών.

Πυκνές αναφορές στην άφιξη της είδησης της ελληνικής εξέγερσης στους Έλληνες της Πόλης.

Έμφαση στη διάθεση αυτοθυσίας των Ελλήνων για το ιδανικό της ελευθερίας αλλά παράλληλα και αναγνώριση ότι ο εχθρός, δηλαδή οι Τούρκοι, πρέπει να δράσει όπως ορίζει το καθήκον του.

Αναφορά στους Έλληνες αγωνιστές ως *οι εκδικητές της ελευθερίας, οι ήρωες της ελευθερίας, οι γενναίοι αγωνιστές, οι μακάριοι.*

Παρουσίαση της προσπάθειας των Τούρκων να καταπνίξουν την ελληνική επανάσταση, συγκεντρώνοντας στρατεύματα από ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Εκφράζεται η ελπίδα των Ελλήνων πως βοήθεια μπορούν να προσδοκούν μόνο από τη Ρωσία και την Ισπανία.

Διαπίστωση πως οι Έλληνες ξεσηκώθηκαν χωρίς να ενδιαφέρονται πια για ξένη βοήθεια ή για τη συγκατάθεση των ξένων μεγάλων δυνάμεων στον αγώνα τους.

Δυναμική έμφαση στον ελληνικό ξεσηκωμό για ελευθερία με τη χρήση εκφράσεων όπως *το πυροκόκκινο σημάδι της αφύπνισης, η φωτιά που φουντώνει στα υψώματα και ο πόθος που καίει τον πρωτότοκο.*

Έγκριση της χρήσης δόλου, της παραποίησης της αλήθειας και της υποκρισίας στην επίτευξη των ελληνικού σκοπού που δεν είναι άλλος από τον αγώνα για ανεξαρτησία. Απόδοση λοιπόν άφεσης αμαρτιών, αφού όπως δηλωτικά αναφέρεται *«ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».*

Έμφαση στην αξία οποιασδήποτε θυσίας και οποιουδήποτε κόπου όσον αφορά στο ελληνικό ζήτημα.

Αναφορά στη *συνομωσία* των Ελλήνων, υπονοώντας την ελληνική εξέγερση.

Έγκλημα κατά της πατρίδας θεωρείται η μη συμμετοχή στον αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας.

Μνεία στην ενότητα των Ελλήνων που όλοι είχαν ένα κοινό σκοπό, να επαναφέρουν την ελευθερία στην πατρίδα τους.

Γενικές αναφορές στις φρικαλεότητες της μάχης, του αγώνα και του πολέμου γενικότερα.

Αναφορά στην εκδίκηση των Ελλήνων, που ξυπνάνε όλες οι βαρβαρότητες που διέπραξαν οι Τούρκοι κατά του ελληνικού στοιχείου, *με την εμφάνιση του αγγέλου της εκδίκησης, ο οποίος για κάθε ρινίδα ελληνικού αίματος απαιτεί τα τριπλάσια αντίποινα.*

Έμφαση στη σθεναρή αντίσταση που προβάλλουν οι Έλληνες κατά των Τούρκων που προκαλεί την έκπληξη και τον τρόμο του ίδιου του εχθρού ακόμη.

Επισήμανση της αλλαγής της κατάστασης υπέρ των Ελλήνων κατά την πολιορκία της Τριπολιτσάς. Οι παλιοί αφεντάδες βρίσκονται πολιορκημένοι από τους αλλοτινούς σκλάβους τους. Παράλληλα εκφράζεται η πεποίθηση πως η πτώση της πόλης της Τριπολιτσάς θα αποτελέσει το θεμέλιο λίθο της λευτεριάς της πατρίδας.

Προσφώνηση του Μοριά ως *ευτυχισμένη Μοριά* γιατί σύντομα θα είναι ελεύθερος και θα κατοικείται από ελεύθερους ανθρώπους.

Μνεία στην ήττα στο Πέτα που αποτέλεσε καίριο χτύπημα στον ελληνικό αγώνα και η οποία χαρακτηρίζεται ως *αναντικατάστατη απώλεια για την πατρίδα*.

Επισήμανση της ύπαρξης κομμάτων (ομάδων) που ελέγχονται από διαφορετικούς αρχηγούς.

Αναγνώριση της σπουδαιότητας της συμμετοχής των φιλελλήνων στον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα.

Μνεία στον όρκο των Γερμανών φιλελλήνων στον Θεό πως θα συμμετέχουν στον απελευθερωτικό αγώνα της Ελλάδας.

Θλιβερή διαπίστωση πως η απελευθέρωση της Ελλάδας θα φέρει έναν πρίγκιπα στην εξουσία, ο οποίος θα φέρει έναν άλλο ζυγό υποδούλωσης για τους Έλληνες.

Έκφραση του φόβου πως αν αποτύχει ο αγώνας αυτή τη φορά, θα εξαφανιστεί και ο ελληνικός λαός.

Παρουσίαση της ελληνικής ήττας ως σπανιότατου φαινομένου για τους Έλληνες.

Ύπαρξη γερουσίας στο Μεσολόγγι.

Παρουσίαση του τρίπτυχου για το οποίο πολεμάν οι Έλληνες: *Για τον Θεό, τη λευθερία και την πατρίδα*.

Επισήμανση της ικανότητας και της νίκης του ελληνικού στόλου επί του τουρκικού.

Διαπίστωση πως ο ξεσηκωμός φέρνει αρχικά προβλήματα στον άμαχο πληθυσμό, θα έχει όμως θετικά αποτελέσματα στο άμεσο μέλλον.

Αναφορά στον όρκο των Ελλήνων στον Θεό πως θα αγωνιστούν για την πατρίδα και την ελευθερία της.

Αναφορά στον ελληνικό όρκο για εκδίκηση του θανάτου φίλων, γονιών, αγαπημένης, συμπολεμιστών και αρχηγού, καθώς και για εκδίκηση εξαιτίας ατιμώσεως αδελφών, συζύγων και θυγατέρων.

Έμφαση στη συναδέλφωση των Ελλήνων πάνω από το νεκρό και τον όρκο για εκδίκηση και καταστροφή του εχθρού.

Αναφορά στον όρκο των Σουλιωτών πριν τη μάχη πως *θα αφανίσουν τους άπιστους όσο υπάρχει ζωή μέσα στο στήθος τους*.

Επισήμανση της ιερότητας του όρκου για τους Κλέφτες.

Υπογράμμιση του όρκου των Ελλήνων να αγωνιστούν για την πίστη και την ελευθερία με σύνθημά τους *Ζωή ή Θάνατος*.

Αναφορά στον όρκο των Ελλήνων για ενότητα πάνω στο σπαθί.

Παρουσίαση της ευχής πολλών Ελλήνων «*Μακάρι να πεθάνω*» προκειμένου να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων ως ισοδύναμο όρκου.

12. Πολιτισμικά στοιχεία

Αναφορά στον ορθόδοξο γάμο, όπου το στεφάνωμα γίνεται με κορώνα αντί για στέφανα.

Μνεία στην ευχή της μάνας προς τους μελλοντούς.

Αναφορά στην ευχή των γονέων προς τα παιδιά τους για να συμμετάσχουν στον αγώνα της πατρίδας για ελευθερία.

Αναφορά στην απόδοση τιμών που παραπέμπει στο εθιμοτυπικό των αρχαίων Ελλήνων.

Αναφορά στη φορεσιά των αγωνιστών της ελευθερίας, δηλαδή τη φουστάνελα.

Η περιφορά ενός κυπέλλου από τον έναν στον άλλο, μέσα από το οποίο έπιναν όσοι παρεβρίσκονταν σε γεύμα, αναφέρεται ως ελληνικό έθιμο.

Μνεία στην ελληνική φιλοξενία που θέλει τον ξένο να πίνει πάντα όλο το πρώτο ποτήρι που του προσφέρεται μαζί με τον οικοδεσπότη.

Αναφορά στον ελληνικό χορό με την ονομασία *ρωμαίικος*.

Αναφορά στο έθιμο της καύσης των νεκρών στην αρχαία Ελλάδα.

Αναφορά στη ευχή της μάνας προς το παιδί.

Επισήμανση της συνήθειας των Ελλήνων πολεμιστών να προσκυνούν το νεκρό αρχηγό τους.

Τοποθέτηση στεφάνων πάνω στο φέρετρο κατά την ταφή. Αναφέρεται ότι τα στεφάνια είναι από κυπαρίσσια.

Περιγραφή της στολής ενός γενισάρου.

Διαπίστωση ότι οι Έλληνες πιστεύουν σε προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες.

Περιγραφή της διακόσμησης των ελληνικών σπιτιών εξέχοντων Ελλήνων. Βασικά χαρακτηριστικά μιας ελληνικής κατοικίας όπως παρουσιάζονται στο απόσπασμα είναι το μαρμάρινο δάπεδο, μαρμάρινες κολώνες, αραβουργήματα στο ταβάνι, χρωματιστά χαλιά, το ντιβάνι με τα πολλά ριχτάρια και οι βιτρίνες στους τοίχους με τα κρύσταλλα και τα γυαλικά. Εμφανής είναι η επιρροή της αρχαίας Ελλάδας με τους κίονες, αλλά και το πάντρεμα με την Ανατολή μέσα από την ύπαρξη των χαλιών, των αραβουργημάτων αλλά και του περίφημου ντιβανιού.

Επισήμανση ύπαρξης μεικτών γάμων και δη Τούρκων με Ελληνίδες, φαινόμενο αρκετά συχνό στα ελληνικά νησιά.

Αναφορά στη συγκομιδή της μαστίχας στη Χίο, η οποία αποτελούσε συχνά αφορμή για εορτασμούς.

Αναφορά στην κατάρα προς τον Έλληνα προδότη.

Περιγραφή της στολής και του οπλισμού των Σουλιωτών.

Έμφαση στη μοιρολατρία των Ελλήνων που εναποθέτουν συχνά τις ελπίδες τους στην τύχη.

Περιγραφή του τελετουργικού πριν από τη μάχη σύμφωνα με το οποίο όλοι οι πολεμιστές έβγαζαν τα ρούχα τους, άφηναν τα όπλα τους κι έπαιρναν το μπάνιο τους σ' ένα ποταμό. Χτένιζαν με προσοχή τα μακριά τους μαλλιά από το μέτωπο προς τα πίσω και τα στόλιζαν με ένα στεφάνι από βελανιδιά.

Αναφορά στο μοιρολόι των νεκρών πριν και κατά τη διάρκεια της νεκρώσιμης ακολουθίας και στις μοιρολογίτριες.

Τελετουργικό του όρκου με την ανύψωση του σπαθιού.

Αναφορά στην απόδοση τιμών στους νεκρούς. Τη σορό του νεκρού ήρωα στην τελευταία κατοικία του συνοδεύουν το στράτευμα και ο λαός του Μεσολογγίου, οι προεστοί, καθώς κι αλυσοδεμένοι Τούρκοι αιχμάλωτοι, συγγενείς και Σουλιώτες που' χαν στολίσει τα όπλα τους με δάφνες, υπό το άκουσμα κανονιοβολισμών.

Περιγραφή της ενδυμασίας των Μεσσήνιων χωρικών. Φορούσαν μια πουκαμίσια από σκληρό λευκό ύφασμα, από πάνω ένα πανωφόρι από το ίδιο υλικό, στο πίσω μέρος του οποίου υπήρχε μια κουκούλα σαν αυτή των μοναχών. Στήθος, χέρια και πόδια ήταν γυμνά και ηλιοκαμμένα όπως το πρόσωπό τους. Ένα πιστόλι και ένα τουφέκι αποτελούσαν τον οπλισμό τους.

Αναφορά στο έθιμο των μπαλωθιών που έριξαν οι Έλληνες μετά την κατάληψη του Ναυαρίνου.

Περιγραφή της ενδυμασίας των Μανιατών. Κοντά χρωματιστά πανωφόρια, των οποίων τα μανίκια κάλυπταν μόνο τα μπράτσα τους. Του μηρούς κάλυπταν φαρδιά πράσινα

πανιά, σε σχήμα γυναικείας φούστας, που έδεναν ανάμεσα στα γόνατά τους. Άσπρες υφασμάτινες κάλτσες με κόκκινες ρίγες έντυναν τα πόδια από πάνω μέχρι τον αστράγαλο. Στο ζωνάρι, όπου υπήρχαν δύο μικρές κόκκινες θήκες για σφαίρες, είχαν τα μαχαίρια και τα πιστόλια τους. Στο κεφάλι φορούσαν κόκκινους σκούφους με μπλε φούντα.

Περιγραφή μιας τουρκικής κατοικίας. Ένας ψηλός πέτρινος τοίχος περιβάλλει την αυλή του σπιτιού, από την οποία μια σκάλα οδηγεί στον πρώτο όροφο. Ο κάτω χώρος είναι ως επί τω πλείστον ακατοίκητος και αποτελείται από θολωτά τμήματα, που χρησιμεύουν για την αποθήκευση προμηθειών. Εκεί βρίσκονται και μεγάλα πήλινα αγγεία, που μέσω του διάτρητου πατώματος διοχετεύουν με δροσιά τον όροφο που κατοικείται. Στους τοίχους των δωματίων γύρω – γύρω υπάρχουν χτιστοί καναπέδες σκεπασμένοι με χαλιά και μαξιλάρια. Στους τοίχους υπάρχουν ξυλόγλυπτα ντουλάπια, ενώ συχνά και τα ταβάνια φέρουν ξυλόγλυπτα διακοσμήματα. Γυάλινα τζάμια στα παράθυρα σπάνια βρίσκει κανείς στα σπίτια της μεσαίας τάξης. Στα περισσότερα παράθυρα υπάρχουν ρολά εσωτερικά και παντζούρια εξωτερικά, ενώ συνήθως είναι και τα δύο ανοιχτά εκτός από το καλοκαίρι που κλείνουν λόγω ζέστης.

Απαγόρευση του χτυπήματος της καμπάνας στις εκκλησίες από τους Τούρκους.

Υποσημείωση στο κείμενο με αναφορά στον τρόπο που αντιμετώπιζαν τους *τρελούς* στην Ελλάδα, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να ζουν και να κινούνται ελεύθεροι, ενώ μέσω του οίκτου που προκαλούσαν στους υπόλοιπους αποκτούσαν όλα όσα χρειάζονταν.

Αναφορά στα έθιμο της ορθόδοξης βάφτισης, σύμφωνα με το οποίο οι γονείς φέρνουν στον ιερέα ένα δώρο για τις τρεις μοίρες, μια και οι περισσότεροι πίστευαν ότι αυτές αποφάσιζαν για τη ζωή των ανθρώπων. Επίσης αναφέρεται ο σταυρός που δίνεται στο νεοφώτιστο βρέφος.

Παρουσίαση στοιχείων αναφορικά με τα καθήκοντα, τα δικαιώματα και την αρχηγία των αρματωλών. Η Πύλη είχε αναγκαστεί να κλείσει ειρήνη με τους αήτητους ορεσίβιους. Έτσι δημιουργήθηκε μια συνθήκη υποταγής που προέβλεπε:

- Αυτόνομη κυβέρνηση για τους αρματωλούς με την υποχρέωση καταβολής φόρου υποτέλειας.
- Δικαίωμα να έχουν όπλα.
- Ανάληψη της αστυνομικής εξουσίας από τους αρματωλούς και την καταστολή ληστειών και λεηλασιών.
- Διαίρεση της περιοχής σε επτά ελεύθερους τομείς, με τον κάθε τομέα να έχει το δικό του αρχηγό και το αξίωμα της αρχηγίας να κληροδοτείται από τον πατέρα στο γιο.

- Διάκριση των κλεφτών από τους αρματωλούς. Οι κλέφτες ήταν εκείνοι οι αρχηγοί που, επειδή δεν επέδειξαν υποταγή στους νέους πασάδες, τους αφαιρέθηκε κάθε αξίωμα, με βία απομακρύνθηκαν από τα εδάφη τους και αναγκάστηκαν να βρουν καταφύγιο στα βουνά.
- Σταδιακή εξαφάνιση της ονομασίας *κλέφτες* και επικράτηση της λέξης *αρματωλοί*.

Έμφαση στην τιμή των Κλεφτών που δεν έπαιρναν ομήρους με σκοπό την ανταλλαγή τους για λύτρα.

Αναφορά στην ευχή μεταξύ Ελλήνων πολεμιστών *Καλό μολύβι*, δηλαδή *καλό βόλι*.

Παρουσίαση του ελληνικού γλεντιού με ψήσιμο σουβλιστών, πιστολιές και πυροτεχνήματα και κρασί για τους άντρες, ενώ οι γυναίκες υπό τον ήχο τραγουδιού και μουσικής χόρευαν.

Αναφορά στις μοίρες που μοιραίνουν τα παιδιά κατά τη γέννησή τους.

Παρουσίαση ενός νανουρίσματος.

Παρουσίαση των εθίμων του γάμου.

- Τρεις μέρες πριν το γάμο απεσταλμένοι των δύο οικογενειών γύριζαν από σπίτι σε σπίτι στο χωριό, μοιράζοντας τις προσκλήσεις και κερνώντας κρασί. Όποιοι αποδέχονταν την πρόσκληση, έστελναν τις επόμενες ημέρες για δώρο στο σπίτι του γαμπρού ένα αρνί στολισμένο με κουδούνια και κορδέλες κι ένα καλάθι με άσπρο ψωμί ή κάτι παρεμφερές.
- Το βράδυ πριν το γάμο όλοι οι νέοι άντρες συγκεντώνονταν στο σπίτι του γαμπρού, για να τον στολίσουν. Η τελετή ξεκινούσε με το ξύρισμα του γαμπρού, που διαρκούσε όλη τη νύχτα με κέφι και χωρατά. Παράλληλα όλες οι νέες κοπέλες του χωριού μαζεύονταν στο σπίτι της νύφης, όπου της έπλεκαν τα μαλλιά σε πλεξούδες, την έντυναν, την στόλιζαν τραγουδώντας όλες μαζί.
- Τη μέρα του γάμου ο γαμπρός συνοδεία όλων των αντρών εμφανίζονταν στην πόρτα της νύφης για να την οδηγήσουν στην εκκλησία. Μπροστά στο σπίτι η νύφη τραγουδούσε ένα αποχαιρετιστήριο τραγούδι.
- Κατά τη διάρκεια της τελετής το ζευγάρι στέκεται μπροστά στο ιερό του ναού, ενώ ο ιερέας τους φορά τις κορώνες στο κεφάλι και τους ενώνει τα χέρια.
- Μετά την τελετή στην εκκλησία ακολουθεί το γαμήλιο γλέντι στην πλατεία του χωριού, όπου η νύφη θα βγάλει επιτέλους το πέτλο.

- Την επόμενη του γάμου οι φίλες της νύφης την επισκέπτονται στο σπίτι, όπου την ντύνουν με καλή φορεσιά και την οδηγούν στο πηγάδι του χωριού. Εκεί γεμίζει ένα καινούριο σταμνί με νερό και ρίχνει ψίχουλα ψωμιού και καρπούς μέσα στο σκοτεινό νερό. Αμέσως οι ανύπαντρες κοπέλες αρχίζουν το χορό τραγουδώντας.

Ο ασπασμός της φορεσιάς ως δείγμα σεβασμού και θαυμασμού.

Αναφορά στον εορτασμό του Ραμαζανίου.

Αναφορά στην ώρα που τρώγανε βραδινό στην Ιθάκη, μία ώρα πριν τη δύση του ήλιου.

Υπογράμμιση της βαρύτητας που είχε ο λόγος ενός άντρα στην ελληνική κοινωνία, ο οποίος είχε ισχύ συμβολαίου.

Έμφαση στη σπουδαιότητα που είχε η θρησκεία για τους Έλληνες, αφού η πρώτη ερώτηση που υπέβαλλαν σε έναν ξένο σχετιζόταν με τη θρησκεία του.

Αναφορά στην ελληνική παράδοση που ήθελε τη χήρα να φορά μαύρα.

Αναπόσπαστο κομμάτι μιας ελληνικής γιορτής αποτελούσαν οι αφηγήσεις ιστοριών.

Παρουσίαση της συνήθειας των Ελληνίδων να υιοθετούν κορίτσια που τα αποκαλούσαν *ψυχοκόρες*.

Αναφορά στα έθιμα του Κλήδωνα.

Αναφορά στο έθιμο του μπάνιου όταν πλησίαζε το νέο φεγγάρι.

Αναφορά και περιγραφή χορών: Κρητικός χορός, χορός του Δαιδάλου, χορός του Θησέα, χορός του Γέρανου και χορός των Αργοναυτών.

Διαπίστωση πως στο νησί της Σάμου υπήρχαν Καθολικοί.

Αναφορά στην ελληνική παροιμία: Αγάλι αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι.

Παρουσίαση του εθίμου, σύμφωνα με το οποίο ένας ξένος παντρευόταν με μια ντόπια στην Μυτιλήνη. (Πρόκειται για επιπόνημα του συγγραφέα)

Με το που ένας ξένος περνούσε μια νύχτα στην πόλη, την επόμενη κιάλας ημέρα έπρεπε να παντρευτεί. Αμέσως του έφερναν μία γυναίκα και τον ανάγκαζαν να την παντρευτεί είτε αυτή του άρεσε είτε όχι, εκτός κι αν ο ταξιδευτής βρισκόταν σε καλή κατάσταση, τότε μπορούσε να διαλέξει την ομορφότερη. Στη συνέχεια ερχόταν ο ιερέας που τους πάντρευε, μία μικρή γαμήλια γιορτή λάμβανε χώρα και τέλος οι νεόνυμφοι μοιράζονταν το κρεβάτι και τις χαρές του γάμου. Ο ξένος ήταν ελεύθερος να φύγει χωρίς να δώσει ούτε δεκάρα στη νύφη για τη διακόρευσή της, ενώ εκείνη απλά τον αγκάλιαζε και τον ευχαριστούσε που

συνέβαλε στο να χάσει την παρθενιά της. Αποτελούσε τιμή για τη γυναίκα το γεγονός ότι ο πρώτος της άντρας ήταν ένας ξένος. Αφού περνούσε ένας χρόνος επιτρεπόταν να ξαναπαντρευτεί, ενώ ο πρώτος σύζυγος δεν είχε κανένα διακαίωμα επάνω της εάν ξαναγύριζε. Ένα κορίτσι που είχε πλαγιάσει με έναν ξένο έβρισκε με μεγάλη ευκολία έναν άλλο σύζυγο. Το συγκεκριμένο έθιμο είχε τις ρίζες του στην αρχαιότητα.

Περιγραφή της τελετής του ελληνορθόδοξου γάμου.

- Είσοδος του ζευγαριού με αναμμένες λαμπάδες στην εκκλησία.
- Λουλουδένια στεφάνια στολίζουν το κεφάλι γαμπρού και νύφης, ενώ ο ιερέας ψάλλοντας τους περνά τις βέρες στα δάχτυλα κι ευλογεί το κρασί και τον άρτο.
- Γαμήλιο γλέντι ακολουθεί της τελετής που διαρκεί ως αρκετές ημέρες

Επισήμανση της ελληνικής συνήθειας του κουνήματος του χεριού για να ησυχάσει το κοινό.

Αναφορά σε προκαταλήψεις των Ελλήνων, Εβραίων και των Τούρκων. Ο Τούρκος πατάει με ιδιαίτερη προσοχή πάνω σε κέρατα που βρίσκονται σκορπισμένα στο δρόμο του, ο Έλληνας τρομοκρατημένος κάνει πίσω όταν δει ένα σαλιγκάρι να τεντώνει τις κεραίες του, ενώ ο Εβραίος φτύνει τον κόρφο του αν αντικρύσει τα κέρατα ενός ελαφιού.

Αναφορά της λέξης κερατάς με έμφαση στην ατιμωτική σημασία που έχει για ολόκληρη την οικογένεια, ενώ για τον αποκαλούμενο κερατά θεωρείται πιο προσβλητική κι από τις λέξεις φονιάς, κλέφτης ή οτιδήποτε παρεμφερές.

Επισήμανση της παλιάς συνήθειας των Ελλήνων να διασκεδάζουν συζητώντας.

Υποτιμητική αναφορά στις διατροφικές συνήθειες των Οθωμανών που καταναλώνουν πολύ το κρεμμύδι, που βρωμάει όπως ακριβώς αναφέρεται, και το ισχνό κρέας της καμήλας.

Αναφορά στα κόλυβα που προσφέρονται μετά από κηδείες στην Ελλάδα, περιγραφή του τρόπου παρασκευής τους και απαρίθμηση των υλικών που χρησιμοποιούνται. Δηλαδή βρασμένο σάρι, ανακατεμένο με σταφίδες, ρόδι, ζάχαρη, κουφέτα και στολισμένο με φύλλα βασιλικού.

Παρουσίαση των προετοιμασιών για τον εορτασμό της ελληνικής νίκης.

- Κατασκευή αψίδας θριάμβου.
- Ανέγερση τιμητικών κίωνων.
- Διακόσμηση του βήματος.

- Πλέξιμο στεφάνων.
- Προετοιμασία των κατοίκων για την υποδοχή των νικητών.

Παρουσίαση του δημοτικού τραγουδιού *Του νεκρού αδελφού*.

Θετικός σχολιασμός του ελληνικού κρασιού που χαρακτηρίζεται ως *έξοχο ελληνικό κρασί*.

Αναφορά στα αρβανίτικα γαμήλια έθιμα. Σύμφωνα με το εθιμοτυπικό ο αρραβώνας γινόταν ήδη στην παιδική ηλικία μετά από συνεννόηση των γονιών, ενώ η νύφη δε γνώριζε το γαμπρό και τον έβλεπε για πρώτη φορά την ημέρα του μυστηρίου. Γονάτιζε μπροστά του, ασπαζόταν το χέρι του και τοποθετούσε στα πόδια του ένα σακί και ένα σχοινί, για να δηλώσει ότι αυτή θα ήταν η υπεύθυνη για το νοικοκυριό. Η μέρα του γάμου αποτελούσε τη μοναδική χαρμόσυνη μέρα στη ζωή της. Στολισμένη και στεφανωμένη με λουλούδια απολάμβανε το θαυμασμό όλο υπό το άκουσμα τραγουδιών. Μόνο για διάστημα ενός μήνα μετά το γάμο η νύφη είχε δικαίωμα να περιφέρεται στο χωριό της ανεβασμένη πάνω σε ένα γαϊδούρι, φορώντας το μοβ νυφιάτικο πέπλο της. Με το πέρας όμως του μήνα έχανε όλα τα προηγούμενα δικαιώματα της. Μόνο σε μεγάλες γιορτές της επιτρεπόταν να τρώει μαζί με τον άντρα της στο τραπέζι, ενώ όλες τις υπόλοιπες ημέρες η ίδια κι η οικογένειά της δεν είχαν τίποτα να φάνε, εκτός από τα τα υπολείμματα που άφηνε ο άντρας της.

13. Περιγραφές περιοχών – Ασχολίες κατοίκων

Αναφορά στην ακριβή γεωγραφική θέση του νησιού της Χίου.

Περιγραφή της φυσικής του κατάστασης.

Πληροφορίες για τη γεωργία του νησιού με αναφορές στα μαστιχόδεντρα και τις ευεργετικές ιδιότητες της μαστίχας, καθώς και την καλλιέργεια εσπεροειδών δέντρων.

Αναφορά στη χώρα του νησιού, όπως αποκαλείται ακόμη η πρωτεύουσα των νησιών, η οποία αναγράφεται στο κείμενο με ελληνικούς χαρακτήρες ως *ή χωρή*.

Περιγραφή της φυσικής κατάστασης της Σάμου.

Αναφορά στο χωριό Αιτολικό.

Περιγραφή της θέσης της Μάνης με έμφαση στο άγονο έδαφός της και αναφορά στην αυτονομία που απολάμβανε η περιοχή της Μάνης και στις δημοκρατικές δομές που υπήρχαν από πολύ παλαιότερα.

Αναφορά στην πόλη της Μασσαλίας, το λιμάνι από όπου αποχωρούσαν οι αποστολές των Φιλελλήνων.

Λεπτομερής περιγραφή της ομορφιάς της ελληνικής φύσης στην Ηλεία.

Περιγραφή της γεωγραφικής θέσης του Μεσολογγίου.

Περιγραφή της γεωγραφικής θέσης του Σουλίου και παρουσίασή του ως κέντρου του ελληνικού κινήματος.

Παρουσίαση της ιερής σπηλιάς του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο.

Αναφορά στο ηφαιστειογενές νησί της Σαντορίνης.

Περιγραφή της τοποθεσίας που βρισκόταν η αρχαία Σπάρτη και τα σημερινά απομεινάρια αυτής της ένδοξης πόλης.

Αναφορά στο νησί της Κύπρου και την ενασχόληση των κατοίκων της με την παραγωγή κρασιού, μέσω της επισήμανσης πως ο σουλτάνος Σελίμ Β' λάτρευε το κυπριακό κρασί, καθώς και στην προ των Τούρκων κατάσταση στο νησί.

Αναφορά στη Μάλτα ως *λίκνο του μίσους* κατά των Οθωμανών και της Υψηλής Πύλης.

Αναφορά στα Μετέωρα και περιγραφή της φυσικής ομορφιά τους.

Αναφορά και περιγραφή της θέσης του χωριού Βασιλάδι.

Περιγραφή της θέσης της Τριπολιτσάς και της οχύρωσης της πόλης.

Αναφορές στην Κωνσταντινούπολη και στις περιοχές Πέρα, Φανάρι, Πέραμα.

Αναφορά στη γεωγραφική θέση του Ναυαρίνου.

Σύγκριση του ζεστού κλίματος της Ελλάδας με το ψυχρό της νήσου της Μ. Βρετανίας.

14. Στάση της Ευρώπης

Αναφορά στην παντελή έλλειψη ενδιαφέροντος της Ευρώπης για την Ελλάδα.

Επισήμανση του ενδιαφέροντος και της προσοχής που επέδειξε η Ευρώπη στον ελληνικό αγώνα.

Έμφαση στο γεγονός πως με την έναρξη της επανάστασης οι Έλληνες δεν είχαν καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις στο πλευρό τους.

Αναφορά στις ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι οποίες φαίνεται ότι συμμετείχαν στα πολεμικά γεγονότα στην Πελοπόννησο.

Αναφορά στους συμμαχικούς στόλους και τη νίκη των συμμάχων στη ναυμαχία στο Ναυαρίνο.

Έμφαση στη σπουδαιότητα να κατανοήσουν οι ευρωπαϊκές δυνάμεις το δίκαιο και την αναγκαιότητα της ελληνικής παλιγεννεσίας.

Επισήμανση της υποστήριξης που έχαιρε η Φιλική Εταιρεία από Ευρωπαίους διπλωμάτες.

Αναφορά στην έκπληξη των Ευρωπαίων με το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης.

Απόδοση της αντίληψης πως η Ευρώπη παραείναι πολιτισμένη για τους Τούρκους.

Αποτύπωση του ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος για το αν οι Έλληνες επιτύχουν στον αγώνα τους χωρίς ξένη βοήθεια.

Έκφραση της άποψης ότι θα ήταν προς όφελος των Ελλήνων η μη ανάμειξη των ξένων δυνάμεων στην ελληνική επανάσταση.

Αναφορά στην πιθανότητα βοήθειας από τη Ρωσία.

Τοποθέτηση του ερωτήματος ποιες οι προσδοκίες της χριστιανικής Ευρώπης από τους Τούρκους, εάν παρέμεναν δυνάστες της Ελλάδας.

Αναφορά στην εγκατάλειψη της Ελλάδας στη μοίρα της τόσο από τη δυτική όσο και τη νότια Ευρώπη.

Αναφορά στην εντύπωση των Ευρωπαίων περί ελληνικής δειλίας.

Έκφραση των αμφιβολιών της Ευρώπης για την ύπαρξη σχέσης μεταξύ των σημερινών Ελλήνων και των ένδοξων προγόνων τους, καθώς και η έλλειψη ενδιαφέροντος από την Ευρώπη για την τύχη των Ελλήνων.

Αναφορά στην αύξηση της συμμετοχής και του ενδιαφέροντος της Ευρώπης για το ελληνικό ζήτημα, αφού μέσα από τα δεινά των Ελλήνων έβλεπε να απειλείται η ίδια και η πίστη της.

Επισήμανση της αντίδρασης και δυσαρέσκειας της Ευρώπης για το μαρτυρικό θάνατο του Πατριάρχη.

Μνεία στην κραυγή εκδίκησης όλων των πολιτισμένων λαών, η οποία γίνεται μοχλός για την ανατροπή της τουρκικής κυριαρχίας στην Ευρώπη.

Έκφραση της σύμπνοιας όλων των χωρών του μορφωμένου κόσμου με τους Έλληνες.

Αναφορά στην πεποίθηση των Ελλήνων ότι θα δέχονταν βοήθεια από τον αδελφό του Ναπολέοντα.

Έκφραση της ελληνικής άποψης πως καλύτερα να αγωνιστούν δίχως ξένη βοήθεια για την ελευθερία τους και να απολαύσουν μόνοι τους τους καρπούς της προσπάθειάς τους, παρά να έχουν την ανάμειξη των ξένων, υπονοώντας εδώ τα ανταλλάγματα που ίσως οι δεύτεροι τους ζητήσουν μελλοντικά.

Αναφορά στην Ισπανία ως *η αφυπνισμένη Ισπανία*, υπονοώντας τον ισπανικό αγώνα για ανεξαρτησία.

Επίσημανση της υποστήριξης που παρείχε η Μ. Βρετανία στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και συχνές αναφορές στους Άγγλους συμμάχους των Τούρκων.

Παρουσίαση των Άγγλων ως εχθρών των Ελλήνων και συνεργατών της Πύλης.

Αναφορά στην αναγέννηση της Ελλάδας στην οποία αντιτίθεται όμως το πολιτικό σύστημα της Μ. Βρετανίας.

Παρουσίαση Άγγλου λόρδου ως προδότη ενός Έλληνα.

Παρουσίαση των Τούρκων ως όχημα για την επίτευξη των βρετανικών σκοπών και φιλοδοξιών, αφού επιζητούν τη φιλία και την υποστήριξη των Βρετανών.

Εξήγηση για τη στάση των Άγγλων εναντίον των Ελλήνων αποτελούν οι εμπορικές σχέσεις της Αγγλίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Έκφραση του φόβου της Μ. Βρετανίας ότι σε περίπτωση δημιουργίας ελληνικού κράτους θα δυσκολέψουν οι εμπορικές σχέσεις στη Μεσόγειο.

Επισήμανση της εμπλοκής της Αυστρίας και της Αγγλίας, έτσι ώστε να αποφευχθεί η ανάμειξη της Ρωσίας στο ελληνικό ζήτημα.

Υπογράμμιση της έλλειψης βοήθειας προς την Ελλάδα από τις υπόλοιπες χριστιανικές χώρες.

Έμφαση στο τεράστιο ενδιαφέρον που έδειχναν οι σκεφτόμενοι και συμπάσχοντες με τους Έλληνες άνθρωποι ανά την υφήλιο για τα τεκταινόμενα στην Ελλάδα.

Αναφορά στην αλλαγή της στάσης της Αγγλίας και της Ρωσίας υπέρ των Ελλήνων.

Υπογράμμιση της πίστης των Ελλήνων να αναμένουν βοήθεια από τη Ρωσία.

Παρουσίαση της στάσης της Ρωσίας να αφήνει στη μοίρα τους τους Έλληνες και να μην υποστηρίζει τον αγώνα τους.

Επίσημανση της διφορούμενης πολιτικής που ακολουθούσε η Αγγλία απέναντι στους Έλληνες.

Έμφαση στο γεγονός πως η Ελλάδα αποτελούσε αντικείμενο ενδιαφέροντος στην Ευρώπη.

Απαρίθμηση λόγων και γεγονότων που συνέβαλαν στην αναθέρμανση του ενδιαφέροντος των Ευρωπαίων για τα ελληνικά δρώμενα.

- Η πτώση του Μεσολογγίου.
- Η καταστροφή του τουρκικού στόλου στο Ναυαρίνο.
- Μεγάλο ενδιαφέρον ακόμη κι από τη μακρινή Αμερική.
- Άνθηση του φιλελληνισμού.

Μνεία στη ναυμαχία στο Ναυαρίνο που για μήνες είχε προσελκύσει το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων μέσα από άρθρα εφημερίδων σχετικά με τα γεγονότα στην Ελλάδα.

Αναφορά στη συνήθεια πολλών Ευρωπαίων να ταξιδεύουν ανά τον κόσμο, οι γνωστοί περιηγητές.

Αναφορά στην προσπάθεια του Στρογκανώφ να αποτρέψει την αιματοχυσία των Ελλήνων της Πόλης.

Διαπίστωση πως τα φράγκικα ρούχα παρείχαν προστασία από το μένος των Τούρκων, αλλά παράλληλα αναγνωρίζονταν ως ένδυμα των απίστων.

Εμφάνιση του τσάρου να συμπάσχει με τους Έλληνες και να μην επιτρέψει ο σουλτάνος να εξαφανίσει έναν ολόκληρο λαό.

Αναφορά στην υποχρέωση των Ευρωπαίων προς τους Έλληνες και την πατρίδα αυτών, η οποία αποτέλεσε το λίκνο του πολιτισμού.

Παρουσίαση της ανθρωπότητας να χαίρεται με τις νίκες των Ελλήνων σε αντιδιαστολή με την Ευρώπη που παρατηρεί αδιάφορα.

Επισήμανση της αντίδρασης των Μεγάλων Δυνάμεων κι έκφραση του αποτροπιασμού τους στο Ντιβάνι για τις τουρκικές φρικαλεότητες επί των Ελλήνων της Πόλης δίχως θετικά αποτελέσματα, αφού οι Τούρκοι τους διαμήνυσαν πως δεν έχουν κανένα διακαίωμα ανάμειξης όσον αφορά στην τιμωρία των επαναστατών, δηλαδή των Ελλήνων. Ίσα – ίσα που η ανάμειξη των ξένων δυνάμεων έκανε ακόμη πιο σκληρούς τους Τούρκους που σκότωναν ακόμη και γυναικόπαιδα.

Αναφορά στη στάση των Ρώσων κατά τον ελληνικό ξεσηκωμό του 1780, οι οποίοι υπό τις πιέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων δέχτηκαν τους όρους για ειρήνη με την Πύλη, ενώ οι Έλληνες αφέθηκαν στο έλεος των Τούρκων.

Αναφορά στη συνεργασία των Βενετών με τους Τούρκους.

Έμφαση στη χριστιανική Ευρώπη που συμπαραστέκεται στον ελληνικό αγωνιζόμενο λαό.

Παρουσίαση του υπόλοιπου χριστιανικού κόσμου να παρατηρεί απλά τη σφαγή των Ελλήνων αδελφών του χωρίς να επεμβαίνει.

Έκκληση για βοήθεια προς τους ομόθησκους Ευρωπαίους πριν χαθούν και οι τελευταίοι γενναίοι Έλληνες.

Επισήμανση της ύπαρξης άρθρων σε ευρωπαϊκές εφημερίδες για την έκβαση του αγώνα στην Ελλάδα, γεγονός δηλωτικό του ενδιαφέροντος των Ευρωπαίων για την ελληνική υπόθεση.

Θετική αναφορά στη Γαλλία ως ένα μεγάλο έθνος.

15. Σκλαβιά της Ελλάδας

Αναφορά στη σκλαβιά της Ελλάδας ως τα δυσάρεστα συμβάντα, η συμφορά της Ελλάδας, η γενική ατυχία, ο τουρκικός ζυγός, το θλιβερό πεπρωμένο, η καταπίεση της Ελλάδας, τα χίλια χρόνια νάρκης, η τυραννία της Ελλάδας, τα τρόπαια της τυραννίας, η τουρκική καταπίεση, η εξολόθρευση του ελληνικού λαού, ο κακοποιημένος ελληνικός λαός, τα οθωμανικά δεσμά, τα δεσμά της δουλείας, ο ζυγός του άσπλαχνου εχθρού,

Έμφαση στην δεινότητα της θέσης των Ελλήνων εξαιτίας της καταπίεσης της πατρίδας, η οποία καθιστά τη ζωή τους ιδιαίτερα οδυνηρή, δημιουργώντας δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης για τους ίδιους και τις οικογένειές τους..

Έμφαση στο γεγονός ότι στη σκλαβωμένη Ελλάδα, στον τόπο όπου ήταν αδύνατο να ανθίσει η ιδέα για λευτεριά εξαιτίας της επαχθούς κυριαρχίας της τυραννίας και του αναμφισβήτητου πολιτικού σκοταδισμού, συγκεντρώθηκαν Έλληνες αποφασισμένοι να αγωνιστούν για μια ελεύθερη πατρίδα.

Αναφορά στον ελληνικό λαό ως *σκλάβο των Οθωμανών*.

Επισημαίνεται πως στη σκλαβωμένη Ελλάδα κυριαρχούν ο πόνος και η ανέχεια.

Έμφαση στο βάρος της σκλαβιάς στην Ελλάδα μέσω της άποψης που θεωρεί αδικαιολόγητη κάθε μορφή γιορτής και χαράς, αφού μόνο θρήνος και πένθος αρμόζει στην κατάσταση των Ελλήνων.

Υπογράμμιση του μαύρου χρώματος της φορεσιάς των Ελλήνων αγωνιστών που συμβολίζει την καταπίεση του ελληνικού λαού.

Απόδοση ιδιαίτερης σημασίας στην ύπαρξη ενότητας ανάμεσα στους Έλληνες, η οποία είναι ικανή να σπάσει τα δεσμά της σκλαβιάς.

Αναφορά στη διαπίστωση πως ο ελληνικός λαός έφερε τον τουρκικό ζυγό εν μέρει δικαίως κι εν μέρει αδίκως.

Έκφραση της πεποίθησης πως οι Έλληνες δίκαια είναι σκλαβωμένοι, αφού οι πρόγονοί τους φάνηκαν δειλοί.

Διατυπώνεται η άποψη ότι ο ελληνικός λαός έχει μεν μερίδιο ευθύνης για την κατάσταση που έχει περιέλθει, αφού δε διαφύλαξε την εθνικότητά του ως όφειλε, από την άλλη όμως δεν ευθύνεται, μια και η τύχη ήταν αυτή που καθόρισε τη μοίρα του.

Αναφορά στην κατάκτηση της Ελλάδας από τους Οθωμανούς με το *ματωμένο μασίγιό τους να πέφτει πάνω στην όμορφη χώρα*.

Έκφραση του πόθου για τον ερχομό της μέρας που ο ελληνικός λαός θα αποτινάξει τη σκλαβιά.

Σύγκριση ανάμεσα στους ελεύθερους λαούς και τους σκλαβωμένους Έλληνες, καθώς η διαπίστωση της ελευθερίας που βιώνουν οι άλλοι, καθιστά ακόμη *πιο βαριές τις αλυσίδες των καταπιεσμένων Ελλήνων*.

Αναφορά στη σκλαβωμένη Ελλάδα, της οποίας *η αξία υπολογίζεται μέσα από το σούρσιμο των αλυσίδων που της έχουν περάσει*.

Παρουσίαση της κατάστασης της Ελλάδας, της πτώσης δηλαδή του ελληνικού λαού στη σκλαβιά. Ενός λαού, για τον οποίο όλη η Ευρώπη υπήρξε υπερήφανη, που ανέδειξε έναν Σωκράτη, έναν Σόλωνα, έναν Δημοσθένη, για να μετατραπεί τελικά σε σκουλίκι κάτω από το πέλμα του τυράννου.

Εμφάνιση της σκλαβιάς ως μία τιμωρία που επιβλήθηκε στην Ελλάδα, αλλά που τώρα έρχεται το τέλος της.

Αναφορά στα δικαιώματα των Ελλήνων που για χρόνια καταπατούνται.

Αναφορά στον για αιώνες καταπιεσμένο ελληνικό λαό και την προσπάθεια αποτίναξης του τουρκικού ζυγού.

Επισήμανση της συνεχώς αυξανόμενης τουρκικής τυραννίας στις Σπέτσες.

Έμφαση στη μακροχρόνια υποδούλωση των Ελλήνων από *τον οθωμανικό δεσποτισμό*.

Υπογράμμιση της σιγουριάς που χαρακτήριζε τους Τούρκους, που πίστευαν πως οι Έλληνες, οι σκλάβοι δε θα τολμούσαν ποτέ να σπάσουν τις αλυσίδες τους.

Έκφραση της θέσης των Ελλήνων πως *προτιμότερος είναι ο θάνατος από τη σκλαβιά και τις ατιμώσεις των Τούρκων*.

Αναφορά στους καταπιεσμένους Έλληνες που έγιναν ξένοι στην ίδια τους τη χώρα.

Επισημαίνεται πως οι σκλαβωμένοι Έλληνες έβρισκαν καταφύγιο και ζούσαν εκτός των πόλεων των Τούρκων.

Επισημαίνεται πως η εφαρμογή αντιποίνων από τους Έλληνες προς τους Τούρκους θα κατέστηνε τους Έλληνες άξιους της σκλαβιάς.

Αναφορά στην υποταγή στον τουρκικό ζυγό των πεδινών και παραθαλάσσιων περιοχών της Θεσσαλίας, της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Λιβαδειάς και την αντίσταση που προέβαλαν οι ορεινές κοινότητες των παραπάνω επαρχιών.

Επισήμανση της προσμονής των Ελλήνων να τους δοθεί η ευκαιρία να χτυπήσουν τον εχθρό της καταπιεσμένης τους πατρίδας.

Παρουσίαση του φαινομένου μετανάστευσης πολλών Ελλήνων ως διεξόδου από τη τουρκική τυραννία και σκλαβιά.

16. Παροχή χρηματικής βοήθειας από το εξωτερικό

Έκφραση της επιθυμίας των Ελλήνων του εξωτερικού να συνδράμουν τα αδέρφια τους στον αγώνα και να συμμετέχουν κι οι ίδιοι σ' αυτόν.

Αναφορά στη μεταφορά χρημάτων από το εξωτερικό για την επανάσταση.

Μνεία στη συμμετοχή πολλών Ελλήνων του εξωτερικού στον αγώνα της πατρίδας.

Αναφορά στην προσφορά χρηματικής βοήθειας από Ευρωπαίο Φιλέλληνα.

Αναφορά στη διοργάνωση συναυλιών στη Γερμανία για την υποστήριξη του ελληνικού αγώνα.

Αναφορά στη διοργάνωση εράνων στην Ευρώπη, τα έσοδα των οποίων θα διατίθονταν υπέρ του αγώνα των Ελλήνων.

17. Ιστορικά γεγονότα

Αναφορά στην πολιορκία του Μεσολογγίου και τις σκληρές συνθήκες που επικρατούσαν για τους πολιορκημένους.

Μνεία στη γενναία αντίσταση των Μεσολογγιτών.

Αναφορά στην πτώση του Βασιλάδι που κατείχε θέση-κλειδί για την πόλη του Μεσολογγίου.

Επισήμανση της μη αποστολής βοήθειας στο Μεσολόγγι από την ελληνική κυβέρνηση που είχε την έδρα της στο Ναύπλιο.

Παρουσίαση της ανεπιτυχούς προσπάθειας του Μιαούλη να σπάσει τον διά θαλάσσης τουρκικό αποκλεισμό της πόλης του Μεσολογγίου.

Περιγραφή των προετοιμασιών για την έξοδο:

- Αποχαιρετισμός από φίλους, συγγενείς ακόμη κι από κείνους που είχε χωρίσει η έχθρα.
- Καταστροφή των κανονιών κι όλου του οπλισμού που αναγκάζονταν να αφήσουν πίσω τους.
- Συγκέντρωση γυναικών, παιδιών κι ηλικιωμένων στο κέντρο της ομάδας, για μεγαλύτερη προστασία κι ασφάλεια όσο βέβαια αυτό ήταν εφικτό στις συνθήκες της εξόδου.
- Τοποθέτηση ναρκών έτσι ώστε να υπάρξουν απώλειες στις τάξεις του εχθρού ακόμη και την ύστατη στιγμή, γεγονός που υποδηλώνει το πνεύμα αγωνιστικότητας που τους χαρακτήριζε μέχρι τέλους.

Παραστατική περιγραφή της δραματικής εξόδου του Μεσολογγίου.

Αναφορά στην πτώση του Μεσολογγίου.

Επισήμανση πως η πτώση του χωριού Ανατολικού υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την πτώση του Μεσολογγίου.

Αναφορά στη ναυμαχία του Ναυαρίνου και λεπτομερής περιγραφή της.

Αναφορά στη μάχη των Θερμοπυλών.

Αναφορά στην Κόρινθο ως έδρα της ελληνικής κυβέρνησης.

Αναφορά στην κατάληψη της Πρέβεζας από τους Γάλλους.

Αναφορά στα επαναστατικά κινήματα στην Πορτογαλία, Ισπανία και Ιταλία.

Αναφορά στη Γαλλική Επανάσταση.

Αναφορά στη μάχη του Μαραθώνα.

Αναφορά στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους.

Επικράτηση της χριστιανικής διδασκαλίας.

Διάλυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε δυτική και ανατολική.

Παρακμή της βυζαντινής αυτοκρατορίας με τη συμβολή και της εκκλησίας.

Απειλητική εμφάνιση των ληστρικών ορδών από την Ασία και την Αραβία, των πιστών του Ισλάμ.

Άλωση της Πόλης από τους Βενετούς και τους Φράγκους.

Αναφορά των Παλαιολόγων.

Αναφορά στον Κων. Παλαιολόγο, τις επαφές του με τους Γενοβέζους και τις εσφαλμένες ενέργειές του.

Άλωση της Πόλης το 1453 από τον Μωάμεθ Β' και θάνατος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Μετατροπή της Αγίας Σοφίας σε τζαμί.

Αναφορά στην καταστροφή της Χίου και τις βιαιότητες που ακολούθησαν εις βάρος του ελληνικού πληθυσμού, από τον οποίο απέμειναν ελάχιστοι μόνο.

Αναφορά στη συνεργασία της ελληνικής γερουσίας με τα Ιόνια Νησιά.

Αναφορά στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, το ξέσπασμα της επανάστασης στη Μολδοβλαχία και την εξάπλωσή της στην Πελοπόννησο και τα νησιά του Αιγαίου.

Αναφορά στη βυζαντινή εποχή.

Αναφορά στην αμερικανική επανάσταση για ελευθερία από τους Άγγλους αποίκους.

Αναφορά στην επανάσταση και τα γεγονότα του 1770 με την παρακίνηση των Ρώσων που δυστυχώς κατέληξε σε αποτυχία.

Αναφορά στην απελευθέρωση της Μεσσηνίας.

Αναφορά στην κατάληψη της Πύλου από τους Έλληνες.

Αναφορά στη μεγάλη νίκη στην Κόρινθο.

Αναφορά στη νικηφόρα κατάληψη της Τριπολιτσάς από τους Έλληνες.

Αναφορά στην πυρπόληση της Τριπολιτσάς.

Μνεία στην εξέγερση στην Ισπανία.

Μνεία στον ξεσηκωμό των Σπετσιωτών, αφού οι Σπέτσες υπήρξαν ένα από τα πρώτα νησιά που ύψωσαν το λάβαρο της επανάστασης.

Αναφορά στην αποτυχία της εξέγερσης στη Μολδοβλαχία.

Σύγκριση της Τριπολιτσάς με τη Σαραγόσα, εξαιτίας των δύο πολιορκιών της πόλης κατά τη διάρκεια του αγώνα για ανεξαρτησία κατά του Ναπολέοντα. Η πρώτη έλαβε χώρα από τον Ιούλιο ως τον Αύγουστο του 1808, ενώ η δεύτερη από το Δεκέμβριο του 1808 μέχρι τις 20 Φεβρουαρίου του 1809 που η πόλη έπεσε στα χέρια των Γάλλων.

Μνεία στη ναυμαχία του Ναυαρίνου.

Αναφορά στη δημιουργία ελληνικής κυβέρνησης στο Άργος.

Αναφορά στη μάχη του Πέτα.

Αναφορά σε ταραχές που έλαβαν χώρα στην Ανδριανούπολη.

Μνεία στο θάνατο του λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι στις 22 Απριλίου 1824.

Αναφορά στη μάχη του Βατερλώ και την εξέγερση των Καρμπονάρι στη Νεάπολη το 1820.

Αναφορά στο ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1786 που αποτελούσε μια νέα ευκαιρία για ξεσηκωμό των Ελλήνων.

18. Παρομοιώσεις – μεταφορές – συγκρίσεις

Παρομοίωση των υπερασπιστών του Μεσολογγίου με ένα σιδερένιο τείχος που τίποτα δεν το διαπερνά.

Παρομοίωση των άλλοτε ρωμαλέων Ελλήνων αντρών με πτώματα, εξαιτίας των τραγικών συνθηκών διαβίωσης μέσα στο Μεσολόγγι.

Παρομοίωση της δίψας για τον αγώνα με την αδύναμη φλόγα της λάμπας που τρεμοπαίζει αλλά δε σβήνει.

Ταύτιση του πεδίου μάχης με το πεδίο θανάτου.

Υπαινιγμός για τα δεινά που βιώνει ο ελληνικός λαός από τους Τούρκους κατακτητές, τα οποία παρουσιάζει μεταφορικά σαν τα χτυπήματα μιας σιδερένιου ράβδου απ' τα χέρια των Τούρκων, τους οποίους ο συγγραφέας αναφέρει ως μπουλούκι Τούρκων, επιθυμώντας κι επιτυχάνοντας να τους απαξιώσει και υποτιμήσει ως λαό.

Παρομοίωση της εκδίκησης που βράζει στο στήθος του ελληνικού λαού με λάβα ηφαιστείου, το οποίο θα ξεσπάσει και θα χύσει την καυτή του λάβα.

Παρομοίωση της μάχης μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων με λουτρό αίματος, για να δοθεί έμφαση στη βιαιότητα που τη χαρακτήριζε.

Παρομοίωση των Τούρκων με τίγρεις και ύαινες.

Παρομοίωση των Ελλήνων με λιοντάρια.

Παραλληλισμός της σπουδαιότητας του ρόλου του ήρωα του μυθιστορήματος Μπότσαρη με *τη σημασία που είχε ο μίτος της Αριάδνης για τον Θησέα*.

Σύγκριση της ηρωίδας του έργου, της Θεώνης, με *τις αμαζόνες της αρχαιότητας*.

Παρομοίωση των ηρώων του διηγήματος με *τους Αργοναύτες και το χρυσόμαλλο δέρασ της ευχαρίστησης που κατέκτησαν*, εξαιτίας της αγάπης και του έρωτα που τους περιέβαλλε.

Παρομοίωση του Έλληνα ήρωα με *λέαινα που αγωνίζεται να σώσει τα μικρά της*.

Παρομοίωση του τρόπου που πεφτούν νεκροί οι Τούρκοι στο πεδίο της μάχης με *τον τρόπο θερισμού του σταριού*.

Παρομοίωση των μαχών με *ηφαίστεια*.

Παρομοίωση των Τούρκων με *σμήνος από μύγες*.

Παρομοίωση του ελληνικού λαού με *κρασί*, με σκοπό να υπογραμμίσει την αυθεντικότητα, την ειλικρίνεια του ελληνικού λαού αναφορικά με τον πόθο και τον αγώνα του για ελευθερία.

Παρομοίωση της ελληνικής εξέγερσης που θα ακολουθήσει με *ένα μεγάλο δράμα που θα προκαλέσει το θαυμασμό ολόκληρης της οικουμένης*.

Παραλληλισμός των γυναικών της Μάνης με *τις αρχαίες Σπαρτιάτισσες και των Μανιατών με τους Σπαρτιάτες*.

Παρομοίωση της Ελληνίδας Θεοφανείας με *άγγελο, ντυμένη απλά στα λευκά με ένα στεφάνι να στολίζει τα σγουρά μαλλιά, που φέρνει την ελευθερία στην καταπιεσμένη Ελλάδα*.

Παρομοίωση του ενθουσιασμού για τον αγώνα με *τη φωτιά που εξαπλώνεται σε όλη την Ελλάδα*.

Παρομοίωση του αγωνιστικού σθένους με *τη δύναμη λιονταριού*.

Παρομοίωση της ηρωίδας με *άγγελο που θα λύσει τα δεσμά του Έλληνα και θα βάλει στο χέρι του το σπαθί*.

Παρομοίωση της γενναότητας του Έλληνα ήρωα με *την τόλμη λιονταριού*.

Παρομοίωση των ελληνικών νικών με *κορώνες*.

Παρομοίωση της ελευθερίας με *στέμμα που θα φορεθεί στην Ελλάδα*.

Παρομοίωση του ελληνικού στρατού με *τα ορμητικά νερά των ποταμών που αυξάνει τη δύναμή του και διώχνει τον εχθρό*, στον οποίο το μέλλον επιφυλάσσει την καταστροφή.

Παρομοίωση του σπιτιού του Αριστομένη με *ένα ναό χαράς και ευχαριστίας* εξαιτίας της είδησης της νίκης στην Τριπολιτσά, δημιουργώντας έτσι μια εικόνα που παραπέει στην αρχαία Ελλάδα και την συνδέει με το σήμερα.

Παρομοίωση των Μανιατών πολεμιστών με *τίγρεις*.

Σύγκριση των Ελλήνων με *τους Γάλλους όταν αντιμετώπισαν το συμμαχικό γερμανικό στρατό και νίκησαν*.

Σύγκριση της Τριπολιτσάς με τη *Σαραγόσα*, εξαιτίας των δύο πολιορκιών της πόλης κατά τη διάρκεια του αγώνα για ανεξαρτησία κατά του Ναπολέοντα. Η πρώτη έλαβε χώρα από τον Ιούλιο ως τον Αύγουστο του 1808, ενώ η δεύτερη από το Δεκέμβριο του 1808 μέχρι τις 20 Φεβρουαρίου του 1809 που η πόλη έπεσε στα χέρια των Γάλλων.

Παρομοίωση του Αλή πασά με *λιοντάρι*.

Παρομοίωση του ήρωα με τον *Αχιλλέα*, που θα εκδικιόταν το θάνατο του πολυαγαπημένου του φίλου Όσκαρ, σκοτώνοντας όσους περισσότερους Τούρκους μπορούσε.

Παρομοίωση της Ελληνίδας ηρωίδας με *την Αριάδνη*.

Παρομοίωση της ελληνικής νίκης με τον *παράδεισο*.

Παραλληλισμός των Τούρκων με *τους Πέρσες*.

Παρομοίωση των Τούρκων με *γεμάτα λύσσα αμολυμένα άγρια σκυλιά*.

Παρομοίωση των φιλελλήνων με *λιοντάρια που ορμούν* πάνω στους Τούρκους.

Παρομοίωση των χτυπημάτων των φιλελλήνων στον *έχθρο με βροχή από χαλάζι*.

Παραλληλισμός των 240 Σουλιωτών με *τους 300 Σπαρτιάτες του Λεωνίδα*.

Παρομοίωση των Σουλιωτών με *αετό που παραμονεύει τη λεία του*.

Παρομοίωση των Ελλήνων πολεμιστών με τον *άγγελο του θανάτου* που σπέρνει το θάνατο στους εχθρούς.

Παρομοίωση των Ελλήνων με *τα Χερουβήμ*.

Παρομοίωση του Γερμανού Φιλέλληνα να αγωνίζεται σαν *ένας τραυματισμένος πάνθηρας*.

Παρομοίωση του ήρωα Μπότσαρη με τον Λεωνίδα και με αετό.

Σύγκριση του Μπότσαρη με τον Αχιλλέα.

Παρομοίωση της επικράτησης των Τούρκων με νίκη της κολάσεως.

Ταύτιση της Ελλάδας με την οικουμένη.

Παρομοίωση του χρόνου, με τη διαδικασία του τοκετού, κι έμφαση στο πλήρωμα του χρόνου, αναφερόμενος μεταφορικά ο συγγραφέας στη μακρά προετοιμασία του ξεσηκωμού που τώρα θα αποδώσει καρπούς.

Παρομοίωση της Μπουμπουλίνας με μία ουράνια εταίρα που αξίζει μεγάλες τιμές, με αμαζόνα, με τη θεά Αθηνά, με περιστέρι.

Παρομοίωση του Υψηλάντη με τον πολυμήχανο Οδυσσέα.

Παρομοίωση των Τούρκων με τα ζιζάνια σε χωράφι.

Παρομοίωση της Ελλάδας που αφυπνίζεται με το πουλί φοίνικας, το οποίο αναγεννάται μέσα από τις φλόγες.

Παρομοίωση του Γάλλου φιλέλληνα με τον Διήφοβο.

Παρομοίωση του ελληνικού αγώνα με την αναμέτρηση γύπα με το περιστέρι.

Παρομοίωση των οθωμανικών ορδών με σμήνη από ακρίδες που κατέφαγαν τα χωράφια της ειρήνης.

Παρομοίωση του Εβραίου με πίθηκο.

Παρομοίωση των Τούρκων στρατιωτών με σμήνος μελισσών εξαιτίας του μεγάλου αριθμού τους.

Παρομοίωση του τουρκικού στρατού με τον Κολοσσό.

Παρομοίωση της Ελλάδας με γη που ανθίζει.

Παρομοίωση της Παναγίας με γλυκιά αιολική φλογέρα.

19. Θεός – πίστη – θρησκεία

Υπογράμμιση της συμμετοχής ακόμη και μοναχών στον αγώνα.

Έκφραση της πεποίθησης πως οι Έλληνες έχουν τη συμπαράσταση του Θεού στον αγώνα τους και εκείνος τυφλώνει τους κοντόφθαλμους κι εγωιστές Τουρκομάνους.

Επισήμανση της πίστης πως η τύχη των Ελλήνων βρίσκεται στα χέρια του Ύψιστου.

Επισήμανση της άποψης ότι η θρησκεία, δηλαδή το Ισλάμ, δεν επιτρέπει στους Τούρκους να είναι φίλοι με τους Έλληνες κι οι Έλληνες δεν επιθυμούν τη φιλία τους.

Πάντρεμα της πατρίδας και της θρησκείας, αφού *όποιος πιστεύει στον Ιησού Χριστό, του οποίου το ιερό σύμβολο κυματίζει πάνω σε τούτη την αγιασμένη σημαία, ετοιμάζεται για να νικήσει ή να πεθάνει.*

Έμφαση στο γεγονός πως οι Έλληνες έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους στον Θεό για βοήθεια και προστασία.

Επίκληση στον Θεό με διάθεση για εκδίκηση.

Εκφράζεται η άποψη πως η ζωή του Έλληνα δεν ανήκει στον ίδιο αλλά στον Θεό και τη μεγάλη υπόθεση του ελληνικού λαού, για την οποία οφείλει να εργαστεί με σθένος.

Συχνές επικλήσεις στο όνομα του Θεού.

Απόδοση ευχαριστιών και τιμών στον Θεό για τη βοήθειά του.

Θερμή παράκληση στον Θεό να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού.

Παράκληση στον Θεό για κάθε μορφής βοήθεια.

Αποτύπωση της πεποίθησης ότι ακόμη κι αν ο Ύψιστος έχει αποφασίσει την πτώση της Ελλάδας, ο αγώνας θα συνεχιστεί.

Παρουσίαση του Θεού ως προστάτη κάθε καλής, δίκαιης πράξης, που θα αποτελέσει ασπίδα προστασίας των Ελλήνων.

Όρκος των Ελλήνων στον Θεό και τους Αγίους.

Απόδοση τιμών στον Χριστό.

Ευλογία του ελληνικού στρατεύματος πριν τη μάχη.

Προτροπή των Ελλήνων να αγωνιστούν *στο ιερό όνομα του Θεού.*

Αναφορά στην Παναγία και παρομοίωσή της με γλυκιά αιολική φλογέρα.

Αναφορά στην Παναγία που συμπαραστέκεται στον καταπιεσμένο ελληνικό λαό, και σ' αυτήν βρίσκουν παρηγοριά.

Έμφαση στην πίστη στον Χριστό.

Η πεποίθηση πως ο Θεός βρίσκεται στο πλευρό των Ελλήνων λειτουργεί ενθαρρυντικά για τους πολεμιστές.

Έκφραση της πίστης πως ο Θεός συμπαραστέκεται στους Σουλιώτες.

Αναφορά στο θρησκευτικό μίσος που ένιωθαν οι Έλληνες για τους Τούρκους.

Επίκληση στην Παναγία για προστασία.

Πεποίθηση πως ο Θεός αποφασίζει και θα ρυθμίσει τις σχέσεις των Ελλήνων και των Τούρκων, υπονοώντας τη έκβαση του αγώνα προς όφελος των Ελλήνων.

Επισήμανση της παντελούς έλλειψης σεβασμού από τους Τούρκους προς τη χριστιανική πίστη.

Υπογράμμιση της βαρβαρότητας των Τούρκων απέναντι στους ιερείς.

Παράκληση στον Κύριο να προσφέρει στην πατρίδα τιμές, δόξα και την νίκη.

Προσευχή για το καλό της πατρίδας.

Παράκληση στον Θεό να οπλίσει με δύναμη την Ελληνίδα να αντισταθεί στις ορέξεις του Τούρκου.

Διαπίστωση πως την όποια κατάληξη του ελληνικού αγώνα την γνωρίζει μόνο ο Θεός.

Έμφαση στην περηφάνεια που αισθάνεται κάποιος επειδή είναι χριστιανός.

Μνεία στον Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο και το μοναστήρι του στην Πάτμο.

Παρουσίαση της Παρθένου Μαρίας ως *συμπαραστάτριας των Ελλήνων*.

Παρουσίαση της Παναγίας ως *βασίλισσας των ουρανών*.

Αυτοπροσδιορισμός της Μπουμπουλίνας ως *ηρωίδας της Παναγίας και γυναίκας της πίστης*.

Επισήμανση της συμπαράστασης της Εκκλησίας στον αγώνα.

Παραδοχή ότι τόσο οι Έλληνες όσο κι οι Τούρκοι αποτελούν δημιουργήματα του Θεού.

Προστασία των Ελλήνων από τον Άγιο Σπυρίδωνα.

Απόδοση ευχαριστιών στον Θεό μέσω προσευχών, δεήσεων και διοργάνωσης εορτασμών.

20. Σύμβολα – συνθήματα

Το σπαθί σύμβολο του ηρωισμού. Μέσω του σπαθιού μεταφέρονται το θάρρος και η γενναιότητα, σαν να αποτελεί προέκταση του Έλληνα πολεμιστή. Ο όρκος πίστης και υπακοής στον αρχηγό δίνεται πάνω στο σπαθί. Το σπαθί ανάγεται σε σύμβολο ιερό, παίρνει τη θέση του Ευαγγελίου. Παρουσίαση του σπαθιού ως συνδετικού κρίκου του αγώνα με τη θρησκεία, αφού η λαβή του έχει το σχήμα του σταυρού, του ιερού συμβόλου του χριστιανισμού.

Παρουσίαση του μαύρου χρώματος ως συμβόλου της σκλαβιάς της Ελλάδας.

Αναφορά στο σταυρό, το σύμβολο του χριστιανισμού, πάνω στην ελληνική σημαία της επανάστασης..

Αναφορές στην ελληνική σημαία.

Περιγραφή της ελληνικής σημαίας. Στο εσωτερό ένας φοίνικας υψώνεται μέσα από τις φλόγες, μια άγκυρα, στην οποία έχει τυλιχτεί ένα φίδι και διάφορες ρήσεις.

Αναφορά στη σημαία της Φιλικής Εταιρείας που φέρεται να έχει λευκό και γαλανό χρώμα.

Αντιπαράθεση της οθωμανικής σημαίας με το κόκκινο χρώμα του αίματος και της γαλανόλευκης ελληνικής σημαίας.

Παρουσίαση της ελληνικής σημαίας να φέρει τη ρήση «Με αυτήν ή πάνω σ'αυτήν», τη περίφημη δηλαδή ευχή των αρχαίων Σπαρτιατιστών.

Παρουσίαση του φοίνικα ως συμβόλου της ελληνικής παλιγεννεσίας, της αναγέννησης της χώρας.

Αναφορές στο λάβαρο της επανάστασης.

Συχνές αναφορές του περίφημου *ή ταν ή επί τας*.

Συνθήματα του ελληνικού αγώνα:

- *Για τη νίκη*
- *Ζήτω η Ελευθερία και η Πατρίδα. Θάνατος στους καταπιεστές*
- *Ελευθερία ή Θάνατος*
- *Ζωή ή Θάνατος*
- *Νίκη ή Θάνατος*
- *Για τον Χριστό και την ελευθερία*

- *Θάνατος στους τυράννους*
- *Σωτηρία ή θάνατος*
- *Ζήτω η Ελλάδα, θάνατος στα τουρκικά σκυλιά*

Αναφορά στο φημισμένο σύνθημα των τριών σωματοφυλάκων του Δουμά «ένας για όλους κι όλοι για έναν», επηρεασμένος ίσως ο συγγραφέας από το έργο του Γάλλου συναδέλφου του, για να υπογραμμίσει τη συσπείρωση, το πάθος αλλά και τη σύμπνοια των Ελλήνων.

«*Θεός και Ελευθερία*» το σύνθημα του αρχηγού, με το άκουσμα του οποίου οι Έλληνες ορμάνε στη μάχη. Το συγκεκριμένο σύνθημα δηλώνει πως οι Έλληνες αγωνίζονται για την πίστη τους και την πατρίδα τους και αντικατοπτρίζει την άποψη πολλών Φιλελλήνων ότι ο ελληνικός αγώνας έχει δισδιάστατο χαρακτήρα, δηλαδή θρησκευτικό κι εθνικό. Πρόκειται δηλαδή για έναν πόλεμο θρησκειών.

Αναφώνηση των συνθημάτων: *Ζήτω η πατρίδα! Ζήτω η πατρίδα των Ελλήνων!*

Αναφορά του ελληνικού συνθήματος *Ζήτω η ελευθερία*, γραμμένο με λατινικούς χαρακτήρες και σε παρένθεση η γερμανική απόδοση.

21. Μόρφωση – παιδεία

Έμφαση στη σημασία που έδιναν οι Έλληνες γονείς στη μόρφωση των παιδιών τους.

Επισήμανση της έλλειψης ανώτερων εκπαιδευτικών σχολών στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.

Επισήμανση των λιγοστών σχολείων κι εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στον ελλαδικό χώρο, καθώς και της ελλειπούς επάνδρωσής τους με κατάλληλους κι άρτια εκπαιδευμένους διδάσκοντες.

Διαπίστωση πως η νομική επιστήμη δεν είχε πρακτική εφαρμογή στην Ελλάδα από τους Έλληνες, αφού η δικαιοσύνη βρισκόταν στα χέρια των Τούρκων.

Αναφορά στη μετάβαση πολλών Ελλήνων στο εξωτερικό με σκοπό τη μόρφωσή τους. Η επαφή τους με νέες φιλελεύθερες αντιλήψεις συνέβαλε δυναμικά στη διαμόρφωση του πνεύματος των Ελλήνων και στη γέννηση της ιδέας για λευτεριά.

Έμφαση στην αποστολή νέων Ελλήνων στη Γερμανία με σκοπό τις σπουδές, οι οποίες όμως μελλοντικά θα εξυπηρετήσουν το στόχο για μια ελεύθερη Ελλάδα. Εδώ διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι η κάθε ενέργεια των Ελλήνων είχε απώτερο σκοπό να συμβάλει στην απελευθέρωση της πατρίδας.

Αναφορές στους Έλληνες σπουδαστές στο εξωτερικό.

Αναφορά στην εκμάθηση Γερμανικών από τον ήρωα Έλας από την παιδική του ήδη ηλικία, τονίζοντας έτσι τη σημασία που έδιναν οι Έλληνες στη μόρφωση των παιδιών τους.

Μετάβαση πολλών Ελλήνων για σπουδές στην Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία.

Παροχή παιδείας και στις Ελληνίδες.

Παρουσίαση των Ελληνίδων να γνωρίζουν Μουσική και Αρχαία Ελληνικά.

Έμφαση στη γλωσσομάθεια των Ελλήνων και ιδιαίτερα εκείνων της Πόλης.

Υπογράμμιση της υψηλής αγραμματοσύνης που επικρατούσε στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.

Παρουσίαση των Ελλήνων άλλοτε να είναι γνώστες της Ιστορίας της πατρίδας τους κι άλλοτε να αγνοούν παντελώς το ένδοξο παρελθόν των προγόνων τους.

22. Φιλέλληνες

Αναφορά σε φιλέλληνα ως *φίλο της ελευθερίας και γενναίο αγωνιστή*.

Υπογράμμιση της βαθιάς γνώσης που διέθεταν οι φιλέλληνες για την αρχαία Ελλάδα.

Επισήμανση πως οι φιλέλληνες πολεμάνε για την Ελλάδα με τον ίδιο ενθουσιασμό που θα το έπρατταν και για την πατρίδα τους.

Έμφαση στην αφιέρωση των φιλελλήνων στον αγώνα ενός λαού να *υψωθεί στο μεγαλείο των προγόνων του*, χωρίς κανένα προσωπικό ενδιαφέρον από την πλευρά τους.

Έμφαση στην ιερότητα και την αποφασιστικότητα της βούλησης των φιλελλήνων να μεταβούν στην Ελλάδα.

Υπογράμμιση των αρετών ενός Γερμανού αγωνιστή, δηλαδή της *ικανότητας, αγωνιστικότητας* και *γενναιότητάς* του, οι οποίες του έφεραν την εκτίμηση των Ελλήνων συναγωνιστών του.

Αναφορά στο λόχο των φιλελλήνων, τον οποίο διέκρινε η γενναιότητα και η τόλμη και μετρούσε πολεμιστές από όλα σχεδόν τα έθνη της Ευρώπης.

Επισήμανση της πανευρωπαϊκής διάστασης που είχε λάβει το φιλελληνικό κίνημα.

Μνεμία στο γερμανικό φιλελληνισμό.

Παρουσίαση των Γερμανών φιλελλήνων να διαθέτουν πλούσιες γνώσεις για την Ελλάδα, γεγονός που συχνά προκαλούσε την έκπληξη των Ελλήνων.

Αναφορά στον Γερμανό ποιητή Theodor Körner, τη μεγάλη απήχηση που είχαν τα ποιήματά του στους Έλληνες, τα οποία εμπύχωναν τους Έλληνες αγωνιστές.

Μνεία στον Γερμανό φιλέλληνα Νόρμανν που συμμετέχει στον ελληνικό αγώνα τιμώντας την πατρίδα του.

Υπογράμμιση του πόθου του Νόρμανν να συμβάλει στην απελευθέρωση της Ελλάδας.

Πληροφορίες σχετικά με την έναρξη της στρατιωτικής καριέρας του Νόρμανν, ο οποίος από νεαρή ηλικία είχε καταταγεί στο στρατό.

Εξύμνιση των ταλέντων του Γερμανού φιλέλληνα Νόρμανν, που αγνοώντας τα πειράγματα φίλων του και τα παράπονα της συζύγου του, εγκατέλειψε την πατρίδα του, για να αποκτήσει δόξα κοντά στους Έλληνες.

Επισήμανση της μεγάλης απίστησ και αφοσίωσής του Γερμανού φιλέλληνα Νόρμανν στο σκοπό του.

Αναφορά στον Νόρμανν ως *ο ήρωας Νόρμανν, ο ευγενής Γερμανός, ο γενναίος Γερμανός*.

Εγκώμιο στη γενναιότητα του Νόρμανν.

Έμφαση στο αιώνιο χρέος της Ελλάδας προς τον Γερμανό Νόρμανν για τη συμβολή του στον ελληνικό αγώνα.

Διαπίστωση ότι πολλοί Έλληνες οπλαρχηγοί είχαν ταχθεί στο πλευρό του Νόρμανν.

Εγκώμιο στο πρόσωπο του Νόρμανν, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι ακόμη κι ο τραυματισμός του θεωρείται τεράστια απώλεια για τους Έλληνες, αφού για μικρό χρονικό διάστημα δε θα συμμετάσχει στα πολεμικά συμβούλια.

Αναφορά στον τάφο του Νόρμανν που ο συγγραφέας τον θέλει να βρίσκεται δίπλα στον τάφο του Μπότσαρη ως ένδειξη τιμής και αναγνώρισης για το πρόσωπο του Γερμανού φιλέλληνα.

Αναφορά στον Γενοβέζο Giustiniani, φίλο των Ελλήνων, που έπεσε στο πλευρό του Παλαιολόγου.

Παρουσίαση της βάρβαρης και απάνθρωπης μεταχείρισης ενός Γερμανού φιλέλληνα αιχμαλώτου από τους Τούρκους φρουρούς του.

Απόδοση του χαρακτηρισμού *πιστός φίλος* σε Γερμανό φιλέλληνα.

Αναφορά στους αγώνες για ελευθερία των Γερμανών ενάντια στην ξένη κυριαρχία, όπου υπονοείται η γαλλική κυριαρχία.

Αναφορά στο γερμανικό αγώνα.

Αναφορά στους Γερμανούς με τον όρο *Τεύτονες*.

Έκφραση της συμπαράστασης από τον Μανιάτη Τερτουλιανό στο αγώνα των Γερμανών για τη δική τους ελευθερία.

Χρήση της έκφρασης *ιερή υπόθεση* για τον αγώνα των Γερμανών για ελευθερία, έκφραση που επιλέγεται για να δηλώσει και τον ελληνικό αγώνα κατά των Τούρκων.

Έκφραση του θαυμασμού των Γερμανών για τους Έλληνες και δη για τους αρχαίους προγόνους τους.

Αναφορά στη συμμετοχή ενός Γερμανού ιππότη στον αγώνα.

Χαρακτηρισμός του Γερμανού ιππότη ως *ο γενναιόφρων ιππότης, ο ευεργέτης του ελληνικού λαού*.

Αναφορά στον Γερμανό φιλέλληνα και πανεπιστημιακό καθηγητή Krug.

Υπόσχεση του συγγραφέα ότι όταν πραγματοποιηθούν τα λόγια του Krug, *όταν ξεθωριάσει το φως της ημισελήνου πάνω από την Πόλη, όταν η βεβηλωμένη Αγία Σοφία γίνει πάλι εκκλησία και όταν τα Προπύλαια των Αθηνών ανυψωθούν εκ νέου με λαμπρότητα*, τότε κι εκείνος θα γράψει το νέο του έργο για τον Τερτουλιανό και το Γερμανό ιππότη στον ιερό απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων.

Έκφραση επαίνου για το γερμανικό λαό.

Αναφορά σε Γερμανούς φιλέλληνες που καταφτάνουν στην Ελλάδα εν πλω από τη Μασσαλία.

Αναφορά στη θερμή υποδοχή των Γερμανών φιλελλήνων από τον πατέρα του ήρωα.

Μνεία στους Γερμανούς φιλέλληνες που κατέφτασαν με το πλοίο, γεμάτοι ενθουσιασμό από τη μακρινή πατρίδα τους, για να συμμετέχουν στον αγώνα για την ελευθερία ενός αρχαίου ένδοξου λαού και να ανθίσει πάλι ο χριστιανισμός ελεύθερος.

Ένδειξη εκτίμησης κι αναγνώρισης προς τους φιλέλληνες με την ανάδειξη ενός Γερμανού σε αρχηγό τμήματος του στρατού.

Παράκληση προς τον Θεό Γερμανού φιλέλληνα να γίνει γρήγορα καλά, για να μπορέσει να πάρει πάλι μέρος στις μάχες, δίνοντας έμφαση στο δυνατό πάθος του φιλέλληνα για ενεργή συμμετοχή στον ελληνικό αγώνα.

Επισήμανση της θετικής αποδοχής του ελληνικού αγώνα και του γερμανικού φιλελληνικού κινήματος στη Γερμανία, το οποίο κίνημα είχε την υποστήριξη πολλών Γερμανών.

Αναφορά στη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την εξέλιξη των πραγμάτων στην Ελλάδα και δημοσιοποίησή τους στη Γερμανία.

Έμφαση στο ενδιαφέρον της γερμανικής κοινής γνώμης για το ελληνικό ζήτημα.

Διοργάνωση συναυλιών κι εράνων στη Γερμανία για την υποστήριξη του ελληνικού αγώνα.

Υπογράμμιση της άρνησης των Γερμανών μουσικών να πληρωθούν, αφού έπαιξαν για ένα μεγάλο σκοπό.

Αναφορά στην πολιτική κατάσταση που επικρατούσε στη Γερμανία, όπου όσο κι αν η κυβέρνηση έχει την πρόθεση να είναι φιλελεύθερη, κυριαρχεί φόβος κι ακόμη κι ένα τέτοιο γεγονός, όπως η διοργάνωση μίας συναυλίας για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του ελληνικού αγώνα, μπορεί να θεωρηθεί ύποπτο.

Αναφορά στην γερμανική πολιτική πραγματικότητα, στην οποία η εμφάνιση κάποιου με την ελληνική ενδυμασία θα είχε δριμύτατες συνέπειες για το άτομό του, αφού θα ήταν σαν να υπέγραφε ο ίδιος την καταδίκη του.

Δήλωση της επιθυμίας των Γερμανών να ιδρύσουν στην Ελλάδα ένα βασίλειο της αγάπης και της λογικής.

Παρουσίαση της ιδιαίτερης θέσης που κατείχαν οι Έλληνες στα μάτια των Γερμανών, μέσω του θαυμασμού που προκαλούσε το άκουσμα και μόνο ότι κάποιος ήταν Έλληνας.

Αναφορά στους Γερμανούς φιλέλληνες, τους οποίους ενώνει με τους Έλληνες όχι η καταγωγή αλλά η αγάπη για την ελευθερία της Ελλάδας. Για αυτούς υπάρχει μόνο είτε η σωτηρία είτε ο θάνατος

Μνεία στους Γερμανούς φιλέλληνες που θα δρέψουν τις δάφνες της δόξας.

Αναφορά στους Γερμανούς φιλέλληνες που από αγάπη και σεβασμό προς το αρχαίο ελληνικό πνεύμα επιθυμούν να πολεμήσουν στο πλευρό των Ελλήνων.

Παρουσίαση ενός Γερμανού φιλέλληνα ως ένθερμου υποστηρικτή των Ελλήνων.

Αναφορά στην υψηλού επιπέδου μόρφωση που παρείχε η Γερμανία.

Έμφαση στη γνώση της ελληνικής γλώσσας από τους Γερμανούς.

Μνεία στον Ιερό Λόχο και στους νέους που με υψηλά ιδανικά συμμετείχαν σ' αυτόν, έτοιμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους.

Παρουσίαση Ελλήνων από τις πιο επιφανείς οικογένειες και Γερμανών φοιτητών από τα καλύτερα Πανεπιστήμια της χώρας τους να συμμετέχουν στον Ιερό Λόχο.

Παρομοίωση των φιλελλήνων που έπεσαν στον ελληνικό βωμό της λευτεριάς με *τα βλαστάρια του πνεύματος και του φωτός*.

Αναγνώριση των φιλελλήνων που θυσιάστηκαν ως αντάξια τέκνα της Ελλάδας.

Αναφορά στην ήττα του Ιερού Λόχου.

Αναφορά στα γεγονότα στη Γερμανία, όπου υπονοεί τους απελευθερωτικούς αγώνες.

Θεώρηση των Τούρκων ως βαρβάρων από την πλευρά των Γερμανών.

Έκφραση ευγνωμοσύνης στους Γερμανούς φιέλληνες.

Αποτύπωση της απογοήτευσης των Γερμανών φιλελλήνων για τη μην αναγνώριση των θυσιών τους από τους Έλληνες.

Έμφαση στην άρνηση του Γερμανού φιέλληνα να λάβει μέρος σε έναν ελληνικό εμφύλιο πόλεμο.

Υπογράμμιση του καθήκοντος του Γερμανού να ταχθεί στο πλευρό των Ελλήνων τόσο ως χριστιανός όσο κι ως άνθρωπος.

Μνεία στον αγγλικό φιελληνισμό.

Μνεία σε Γάλλο φιέλληνα στις γραμμές της Φ. Εταιρείας.

Αναφορά σε συμμετοχή Γάλλων φιλελλήνων στον αγώνα.

Έμφαση στην προσπάθεια του Γάλλου φιέλληνα να κερδίσει κι άλλους, να προσηλυτίσει ανθρώπους για την υπόθεση της Ελλάδας.

Αναφορά στη συμμετοχή Γάλλων φιλελλήνων ως κανονιοβολιστών στον ελληνικό αγώνα, υπογραμμίζοντας την ειδική εκπαίδευση που κατείχαν, κάτι που δε διέθεταν οι περισσότεροι Έλληνες αγωνιστές.

Μνεία σε Γάλλο φιέλληνα στο πλευρό των Υδραίων, με πολύ καλές γνώσεις της ελληνικής γλώσσας.

Αναφορά σε Γάλλο φιέλληνα που εγκατέλειψε την πατρίδα του, για να πολεμήσει για την ελευθερία των Ελλήνων.

Αναφορά σε Ιταλό φιέλληνα που μισεί τον τουρκικό λαό κι αγαπά τους Έλληνες.

Έκφραση της επιθυμίας Ιταλού φιλέλληνα να αγωνιστεί για την Ελλάδα.

Αναφορά στην άφιξη Σικελών και Ναπολιτάνων για να πολεμήσουν στο πλευρό των Ελλήνων.

Αναφορά στην ενεργή συμμετοχή φιλελλήνων στον ελληνικό αγώνα από χώρες όπως η Ιταλία, Γαλλία και Γερμανία.

Μνεία σε Ισπανούς φιλέλληνες που πολέμησαν στην Ελλάδα.

Έμφαση στην απογοήτευση και τον πόνο που βίωσαν οι φιλέλληνες με την κατάληψη της Τριπολιτσάς, αναφέροντας χαρακτηριστικά *«ότι μάτωνε η καρδιά των ευγενών φιλελλήνων μπροστά στις άνευ λόγου σκηνές οργής»* που εξελίσσονταν μπροστά στα μάτια τους, αφού ποτέ δεν περίμεναν μια τέτοια απάνθρωπη συμπεριφορά από τους Έλληνες.

Έμφαση στους στενούς δεσμούς φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών.

Επισήμανση του σεβασμού που ένιωθαν οι Έλληνες προς τον Γερμανό φιλέλληνα που αγωνίστηκε και τραυματίστηκε για την πατρίδα τους την Ελλάδα.

Έμφαση στην προθυμία του Γερμανού να αναλάβει μια δύσκολη αποστολή, γιατί θεωρεί την Ελλάδα πατρίδα του, για την οποία επιθυμεί να αγωνιστεί, αφού σ'αυτήν βρήκε άσυλο και αποτελεί πια για αυτόν το πιο ιερό καθήκον του.

Έκφραση της έκπληξης του Ρώσου πώς είναι δυνατόν ένας Γερμανός φιλέλληνας να χάρει τέτοιας εμπιστοσύνης από την ελληνική Εθνοσυνέλευση.

Έμφαση στην καταξίωση που βρήκαν οι φιλέλληνες και δη οι Γερμανοί από τους Έλληνες.

Μνεία στο λόχο των φιλελλήνων.

Αναφορά στον Τριακονταετή Πόλεμο της Γερμανίας.

Αναφορά στους Γερμανούς που πολέμησαν εναντίον των Ρώσων, Γάλλων, Πρώσων, Άγγλων και Σουηδών και τώρα πολεμάνε στο πλευρό των Ελλήνων.

Μνεία σε διάφορους λαούς, (Ισπανοί, Ναπολιτάνοι ...) που συμμετείχαν στον ελληνικό αγώνα και που επίσης είχαν αγωνιστεί για την ελευθερία της πατρίδας τους.

Μνεία στους φιλέλληνες που έλαβαν μέρος στη μάχη του Πέτα.

Αναφορά στο σύνθημα των φιλελλήνων *«Εμπρός»* κατά τη μάχη σε διάφορες γλώσσες, για να τονιστεί η συμμετοχή φιλελλήνων από διαφορετικές χώρες.

Περιγραφή της σφαγής των φιλελλήνων από τους Τούρκους στη μάχη του Πέτα με τρομακτικές εικόνες, όπου ολόκληρες μονάδες φιλελλήνων συνετρίβησαν, πληγωμένοι κατακρεουργούνταν κατά φρικιαστικό τρόπο και αλλαλάζοντας το όνομα του Αλλάχ ορμούσαν τα μιλιούνια των Τούρκων και κατέσφαζαν με γιαταγάνια τους όλο απελπισία αμυνόμενους.

Μνεία στους πεσόντες φιλέλληνες ως η απώλεια υπέροχων ανθρώπων.

Εγκώμιο στο απaráμιλλο θάρρος και την ανδρεία των φιλελλήνων στη μάχη του Πέτα, αφού αυτοί ήταν οι μόνοι που συνέχισαν να υπερασπίζονται τη θέση τους ακόμη κι όταν όλα είχαν πια χαθεί.

Έκφραση συμπόνοιας του Γερμανού φιλέλληνα για τον Τούρκο φυλακισμένο.

Αναφορά στην ακριβή προέλευση ενός Γερμανού φιλέλληνα από την επαρχία Φραγκονία της Βαυαρίας.

Έμφαση στο μίσος και την οργή των Τούρκων για τους Γερμανούς φιλέλληνες.

Έκκληση του Τούρκου στην ανθρωπιά του Γερμανού φιλέλληνα.

Αναφορά σε Δανό φιλέλληνα και απαρίθμηση των αρετών του: *Γενναιότητα στη μάχη, ανθρωπιά και μεγαλοψυχία απέναντι στον εχθρό, αγαπητός και τιμημένος από τους Έλληνες.*

Αναφορά στη επίσκεψη του λόρδου βύρωνα στην Ελλάδα με έμφαση στην αγάπη του για ελευθερία.

Έμφαση στην προσπάθεια πολλών φιλελλήνων να συνδράμουν οικονομικά τον ελληνικό αγώνα πουλώντας την περιουσία τους.

Επισήμανση της διάθεσης πολλών Ευρωπαίων φιλελλήνων να συντρέξουν τους Έλληνες στην προσπάθειά τους για λευτεριά και τη μετάβασή τους στην Ελλάδα μέσω Μασσαλίας.

Αναφορά στη συμμετοχή πολλών Γερμανών από τη Φραγκονία.

Αναφορά στο γεγονός ότι οι φιλέλληνες έπρεπε συχνά να πληρώσουν προκαταβολικά οτιδήποτε κατανάλωναν, αφού είχαν υπάρξει περιπτώσεις φιλελλήνων που δεν πλήρωναν.

Επισήμανση της συμμετοχής στον αγώνα Πολωνών φιλελλήνων.

Η γενναιότητα των αγωνιστών στο χωριό Βασιλάδι παρομοιάζεται με την ανδρεία και την αυτοθυσία που επέδειξαν οι άντρες του Ιερού Λόχου.

Αναφορά στην προσπάθεια στρατολόγησης ξένων για τον ελληνικό αγώνα.

Έμφαση στην ευαισθησία του Γερμανού φιλέλληνα απέναντι στο θάνατο, παρά το γεγονός ότι είχε υπάρξει στρατιώτης και θα έπρεπε να έχει συνηθίσει.

Επισήμανση της συμμετοχής του Γερμανού φιλέλληνα κατά τον ελληνικό αγώνα σε διάφορες θέσεις και στη μετέπειτα εξέλιξή του σε αρχηγό της Λεγεώνας των Ξένων, που απαρτιζόταν από Γάλλους και Γερμανούς.

Έμφαση στην εμπιστοσύνη που έδειχναν στους φιλέλληνες με την επιφόρτησή του Γερμανού φιλέλληνα να μεταφέρει χρήματα στην πολιορκημένη πόλη.

Υπογράμμιση της συμμετοχής του Γερμανού φιλέλληνα στο μυστήριο της βάφτισης με την ιδιότητα του νονού, για να υποδηλώσει την πλήρη αποδοχή του από τους Έλληνες και την ένταξή του στην ελληνική κοινωνία, αφού ο νονός ήταν και είναι ένα ιδιαίτερα τιμώμενο πρόσωπο.

Έμφαση στο γεγονός ότι ήδη 300 φιλέλληνες αξιωματικού βρίσκονται στην Ελλάδα.

Αναφορά σε δύο προηγούμενες αποστολές φιλελλήνων στην Ελλάδα.

Παρουσίαση της επιθυμίας πολλών φιλελλήνων να μεταβούν στην Ελλάδα, εάν είχαν τα χρήματα και την ευκαιρία να το πράξουν.

Παρουσίαση του ταξιδιού ενός φιλέλληνα μέσω Ελβετίας και Σαβοΐας με τελικό προορισμό το Λιβόρνο, από όπου μαζί με άλλους φίλους της ελληνικής υπόθεσης, θα μεταβεί στην Ελλάδα, για να συμμετάσχει στην επανάσταση.

23. Ελληνικές εκφράσεις

Παράθεση της ελληνικής φράσης *Ζωή μου, σας αγαπώ* (*zoe tu, sas agaro*), μεταγραμμένης και με λατινικούς χαρακτήρες.

Χρήση της ελληνικής λέξης *στρατάρχες*, γραμμένη με λατινικούς χαρακτήρες (*Stratarchen*).

Χρήση της ελληνικής λέξης *παλικάρι*.

Χρησιμοποίηση της ελληνικής λέξης *ψυχή*, για να υπογραμμίσει το μεγαλείο των αρχαίων Ελλήνων.

24. Θρησκευτικός πόλεμος – πόλεμος πολιτισμών

Έκφραση της πεποίθησης πως μέσω της ηρωικής του δύναμης ο ελληνικός λαός θα αναστηθεί, δηλαδή θα απελευθερωθεί, και θα συμβάλει στην εκδίωξη των Τουρκομένων από την Ευρώπη.

Αναφορά στους Έλληνες ως υποστηρικτές του χριστιανισμού.

Επισήμανση ότι ο όρκος των Ελλήνων να πολεμήσουν για τον Θεό και την ελευθερία προσδίδει περισσότερο έναν θρησκευτικό χαρακτήρα στον αγώνα παρά έναν πολιτικό.

Διαπίστωση πως τους ενάντιους στον ελληνικού αγώνα συνδέει το μίσος απέναντι στο χριστιανισμό.

Εκφράζεται η άποψη ότι ο αγώνας των Ελλήνων αποτελεί μια σταυροφορία, έναν ιερό πόλεμο. Οι Τούρκοι εκπροσωπούν τον τύραννο που στέρησε από τους Έλληνες το δίκαιο, τα ήθη, την αρετή, την πίστη. Τα δεινά που υπέμεινε ο ελληνικός λαός ζητούν αίμα, ζητούν εκδίκηση.

Υπαινιγμός για το θρησκευτικό χαρακτήρα που θα πρέπει να έχει η απελευθέρωση των Ελλήνων, αφού ουσιαστικά πρόκειται για την υποδούλωση ενός χριστιανικού λαού από έναν μουσουλμανικό, αλλά και για το χρέος της Δύσης προς την Ελλάδα αφού συνδέονται με κοινή θρησκεία.

Παρουσίαση των Τούρκων ως εχθρού του χριστιανισμού.

Έμφαση στο γεγονός ότι οι Έλληνες είναι χριστιανοί και στην προσπάθειά τους να κερδίσουν την εύνοια του χριστιανικού κόσμου όσον αφορά στην ελληνική υπόθεση.

Υπογράμμιση της έλλειψης βοήθειας προς την Ελλάδα από τις υπόλοιπες χριστιανικές χώρες.

Απεικόνιση του ελληνικού αγώνα ως αγώνα για τη χριστιανική διδασκαλία, ως αγώνα μεταξύ θρησκειών.

Υπογράμμιση της δίψας για εκδίκησης των Τούρκων που πολεμούν στο όνομα του προφήτη τους, *αλλαλάζοντας νίκη ή θάνατος*.

Παρουσίαση της αναμέτρησης των Τούρκων με τους Μανιάτες ως ενός πολέμου θρησκειών.

Παρακίνηση των Ελλήνων να πολεμήσουν για τη θρησκεία και την ελευθερία μέχρι την τελευταία τους πνοή.

Αναφορά στο λάβαρο των Χριστιανών που κρέμεται από το κεντρικό τζαμί της πόλης, όπου διαφαίνεται πως η ελληνική επανάσταση αποτελούσε για πολλούς Ευρωπαίους έναν πόλεμο των θρησκειών.

Απόδοση του χαρακτηρισμού *χριστιανικό σκυλί* στους Έλληνες και φιλέλληνες από τους Τούρκους. Διαφαίνεται πάλι η θεώρηση πως πρόκειται για έναν θρησκευτικό πόλεμο.

Παρουσίαση του ελληνικού αγώνα κατά των Τούρκων ως ενός θρησκευτικού αγώνα, μέσω της προσπάθειας του Ομάρ να πείσει τον Βάλντεμαρ να τον ελευθερώσει, λέγοντάς του ότι συμμετέχει σ' αυτόν τον αγώνα εξαιτίας της πίστης του κι όχι για την ελευθερία των Ελλήνων που δεν τους αξίζει καθόλου, οι οποίοι δεν έχουν πια τίποτα κοινό με τους αρχαίους του Ομήρου, και πως δεν έχει καμία υποχρέωση απέναντι στους Έλληνες που κάλλιστα θα μπορούσαν να είναι οι σκλάβοι του.

Χαρακτηρισμός των Τούρκων ως *εχθρών της πίστης*, τους οποίους θα νικήσουν και θα στείλουν πάλι πίσω στην Ασία.

Έμφαση στη στάση του υπόλοιπου χριστιανικού κόσμου που παρουσιάζεται να παρατηρεί απλά τη σφαγή των αδελφών του χωρίς να επεμβαίνει. Υπαινιγμός ότι ο αγώνας των Ελλήνων θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ως ένας θρησκευτικός πόλεμος.

Επισήμανση της υπεροχής των Ελλήνων που είναι χριστιανοί έναντι των Τούρκων.

Υπογράμμιση της ανάγκης δράσης με σκοπό την εκδίωξη των Τούρκων από την Ευρώπη.

Έκφραση του ερωτήματος τι δουλειά έχουν οι Οθωμανοί, οι οποίοι αναφέρονται *ως οι μπάσταρδοι της ανθρωπότητας*, στην Ελλάδα.

Αποτύπωση της αντίληψης πως *οι Τούρκοι ανήκουν είτε στις γεμάτες με μούμιες περιοχές της Αιγύπτου είτε στις από λιμό χτυπημένες χώρες της Αραβίας*.

Αναφορά στις προετοιμασίες για σταυροφορία των Γερμανών φιλελλήνων στην Ελλάδα.

25. Βιαιοπραγίες Ελλήνων

Αναφορά στην κακομεταχείριση Τούρκου κατασκόπου από τους Έλληνες.

Παρουσίαση της μεταχείρισης των Τούρκων αιχμαλώτων. Το μίσος των Ελλήνων προς τους Τούρκους ήταν τόσο μεγάλο που δεν έδειχναν κανένα έλεος ακόμη και σ' αυτούς που παρέδιδαν τα όπλα.

Αναφορά στις βιαιότητες των Ελλήνων που επισκιάζουν τη δόξα τους.

Έμφαση στην εκδικητικότητα και το μένος των Μανιατών κατά των Τούρκων, αφού με τη λήξη της μάχης δεν υπήρχαν καθόλου Τούρκοι αιχμάλωτοι. Οι Μανιάτες δεν έδειχναν καμία ευσπλαχνία προς τον εχθρό.

Αναφορά στις βιαιότητες των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του αγώνα που του προσέδιδαν αρνητική χρεία και προκαλούσαν τον οίκτο για τους Τούρκους, με πολλούς Έλληνες να είναι εκ διαμέτρου αντίθετοι σε τέτοιες ενέργειες.

Παρουσίαση των φρικτά ακρωτηριασμένων σωμάτων των Τούρκων, επισημαίνοντας την αγριότητα των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους.

Επισήμανση της έλλειψης αρετής από την πλευρά των Ελλήνων κατά τη νίκη τους επί των Τούρκων, η οποία αμαυρώνει την αληθινή ελευθερία.

Αναφορά στις φρικαλεότητες των Ελλήνων στο πεδίο της μάχης.

Αναφορά στη θανάτωση ενός Τούρκου καπετάνιου και του τιμονιέρη του από τους Έλληνες κατά την έναρξη ταραχών στα νησιά του Αιγαίου.

Παρουσίαση των φρικαλεοτήτων των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους.

- Θανάτωση όχι μόνο στρατιωτών αλλά και 8.000 αθώων από τον άμαχο πληθυσμό ανεξαρτήτου ηλικίας και φύλλου.
- Δημόσια ατίμωση γυναικών και κοριτσιών.
- Φρικτές μέθοδοι θανάτωσης.
- Ιδιαίτερα ωμοί και άγριοι απεικονίζονται οι Μανιάτες.
- Έμφαση στον τεράστιο αριθμό των νεκρών αφού χρειάστηκαν δύο ολόκληροι μήνες για να ταφούν όλοι οι νεκροί.
- Καταπάτηση όλων των νόμων και προσταγών της ανθρωπιάς από τους Έλληνες.

Διαπίστωση πως οι Έλληνες φέρουν τρομερές ευθύνες για τις θηριωδίες που έλαβαν χώρα στην Τριπολιτσά, αλλά δε δικαιολογείται να ειπωθεί πως ολόκληρος ο λαός των Ελλήνων είναι τόσο βάρβαρος όσο κι οι Τούρκοι.

Παραστατικότατη απεικόνιση των φρικαλεοτήτων των Ελλήνων πολεμιστών μετά την πτώση της Τριπολιτσάς στον τουρκικό πληθυσμό της πόλης, οι οποίες υπήρξαν ανάλογες των τουρκικών. Βιασμοί, λεηλασίες, θανατώσεις, πυρκαγιές έλαβαν χώρα από τους Έλληνες αγωνιστές παρά τις όποιες άκαρπες προσπάθειες επιβολής της τάξης και επίδειξης αυτοσυγκράτησης εκ μέρους κάποιων Ελλήνων οπλαρχηγών, για να σταματήσουν τούτες τις βαρβαρότητες.

Έμφαση στην απογοήτευση και τον πόνο που βίωσαν οι φιλέλληνες με την κατάληψη της Τριπολιτσάς, αναφέροντας χαρακτηριστικά «ότι μάτωνε η καρδιά των ευγενών φιλελλήνων μπροστά στις άνευ λόγου σκηνές οργής» που εξελίσσονταν μπροστά στα

μάτια τους, αφού ποτέ δεν περίμεναν μια τέτοια απάνθρωπη συμπεριφορά από τους Έλληνες.

Αναφορά στις βιαιότητες και πάλι των Ελλήνων με την παρουσίαση μιας σκηνής κακοποίησης ενός πανέμορφου κοριτσιού, που παρομοιάζεται με *ουρί του παραδείσου, το οποίο αντιστέκεται με όσες δυνάμεις της έχουν απομείνει στα χτυπήματα δύο «άγριων κλεφτών»*.

Εκφράζεται η πεποίθηση πως οι βιαιοπραγίες και φρικαλεότητες των Ελλήνων θα αμαυρώσουν τις νίκες τους, οι οποίες θα έπρεπε να αποτελούν εγκώμιο του ανθρωπισμού των Ελλήνων κι όχι της βιαιότητάς τους.

Υπογράμμιση του καταστροφικού μένους των Ελλήνων.

Παρουσίαση κάποιων ελαφρυντικών για τη βιαιότητα των Ελλήνων όπως για παράδειγμα τα δεινά που υπέμεναν για χρόνια από τους Τούρκους με αναφορά στη θανάτωση επισκόπων.

Πεποίθηση πως όταν οι Έλληνες σπάσουν επιτέλους τα δεσμά της σκλαβιάς, θα αποκτήσουν ξανά τα ευγενή χαρακτηριστικά των προγόνων τους που τους έκαναν να διακρίνονται στην αρχαιότητα.

Αναφορά στους Έλληνες ως *βαρβάρους* εξαιτίας των φρικτών πράξεών τους

Παντελής η έλλειψη οίκτρου και ευσπλαχνίας για τους Τούρκους από την ελληνική πλευρά.

Αναφορά στους μαρτυρικούς θανάτους που προετοίμαζαν οι Έλληνες για τους Τούρκους επικεφαλής.

Αναφορά στις βιαιοπραγίες των Ελλήνων απέναντι στον άμαχο, τουρκικό λαό, όπως για παράδειγμα βρισιές και κακοποιήσεις Τούρκων αγοριών ή ατιμώσεις νεαρών Τουρκάλων και διαπομπεύσεις.

Απεικόνιση των βιαιοπραγιών των Ελλήνων πάνω στον τουρκικό πληθυσμό ως συνέπεια των πράξεων των Τούρκων, *της αδιανόητης τυραννίας τους* όλα αυτά τα χρόνια.

Έκφραση του φόβου για αντίποινα των Ελλήνων προς τους Τούρκους.

Επισήμανση πως μια τέτοια συμπεριφορά ανάλογη αυτής των Τούρκων καταπιεστών τους θα κατέστηνε τους Έλληνες άξιους της σκλαβιάς.

Διαπίστωση ότι ο ελληνικός λαός έχει πέσει πολύ χαμηλά.

Αναφορά στις φήμες σχετικά με την εκδικητικότητα των Ελλήνων πάνω στους Τούρκους.

Αναφορά σε ελληνικά αντίποινα.

Ανάδειξη των βιαιοτήτων των Ελλήνων κατά των Τούρκων με έμφαση στη σφαγή μιας ολόκληρης τουρκικής οικογένειας με φρικιαστικό τρόπο.

Αναφορά στη θανάτωση Εβραίων από τους Έλληνες ως συνεργατών των Τούρκων.

Υπογράμμιση της δίψας των Ελλήνων για σκοτωμούς, τονίζοντας τον ελάχιστο αριθμό Τούρκων που κατάφεραν να σωθούν.

Μέσα από ετούτη τη συστηματική ταξινόμηση των γνώσεων που αντλήσαμε από τα συγκεκριμένα λογοτεχνικά κείμενα, η εικόνα που πρωτίστως προσκομίσαμε δηλώνει ότι οι εν λόγω Γερμανοί συγγραφείς, λαμβανομένων υπόψη του τόπου και του χρόνου της συγγραφής των υπό εξέταση μυθιστορημάτων και διηγημάτων, κατείχαν τρομερά ακριβείς γνώσεις για τον ελλαδικό χώρο όσον αφορά στη γεωγραφική θέση, τη μορφολογία του εδάφους, τη χλωρίδα και την πανίδα διαφόρων περιοχών, τη θέση και ιστορία αρχαιολογικών μνημείων, την αρχαία και νεότερη ελληνική ιστορία και μυθολογία, καθώς επίσης και βαθιές γνώσεις όχι μόνο για τα πολιτισμικά στοιχεία και τα δρώμενα της αρχαιότητας αλλά και της σύγχρονης Ελλάδας, όπως τα ελληνικά έθιμα και οι παραδόσεις, η ορθοδοξία, η παιδεία, η ελληνική μουσική και ποίηση, οι χοροί και τα τραγούδια και γενικότερα για όλα εκείνα τα στοιχεία που συνέθεταν την καθημερινότητα του Έλληνα και της Ελληνίδας σε διάφορες περιοχές της τουρκοκρατούμενης – κι όχι μόνο – Ελλάδας. Αυτοί οι Γερμανοί συγγραφείς λοιπόν, εκτός από την κλασική παιδεία που είναι εντελώς ολοφάνερο ότι διέθεταν, είχαν εντυφώσει και στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα του 19^{ου} αιώνα είτε μέσω ταξιδιών στην Ελλάδα, τα περίφημα «Grand Tour» είτε με τη μελέτη των απομνημονευμάτων Γερμανών φιλελλήνων εθελοντών στον ελληνικό αγώνα και Ευρωπαίων περιηγητών ή τέλος κάποιοι είχαν οι ίδιοι μεταβεί ως εθελοντές στην Ελλάδα.¹⁸⁸ Ήταν γνώστες γεγονότων και μαχών που έλαβαν χώρα κατά την ελληνική επανάσταση, προσώπων που πρωτοστατούσαν στον ελληνικό αγώνα, καθώς και της πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε τη δεδομένη στιγμή στην υπό εξέγερση Ελλάδα

¹⁸⁸ Ας μην ξεχνάμε ότι τη συγκεκριμένη εποχή ο ελλαδικός χώρος φάνταζε άκρως μακρινός κι εν μέρει εξωτικός για το μέσο Γερμανό αναγνώστη των εν λόγω λογοτεχνικών έργων.

και όχι μόνο, με όλες τις εκφάνσεις της -θετικές κι αρνητικές-, από τα εκάστοτε πολιτικά κόμματα και συμφέροντα μέχρι τη διχόνοια που μάζιζε και τότε την ελληνική εθνοσυνέλευση και που λίγο έλειψε να οδηγήσει στην αποτυχία της επανάστασης. Είναι ολοφάνερο πως για τη συγγραφή των έργων τους μελετούσαν εις βάθος τα πολυπληθή κι εκτενή άρθρα των γερμανικών εφημερίδων που έβριθαν καθημερινά από πληροφορίες σχετικά με την ελληνική εξέγερση και την κατάσταση των καταπιεσμένων Ελλήνων, αφού το ενδιαφέρον των Γερμανών για το ελληνικό κίνημα και τον απελευθερωτικό αγώνα όχι μόνο ήταν έντονο αλλά μέρα με τη μέρα αυξανόταν κατακόρυφα.

Όλα σχεδόν τα έργα, με ελάχιστες μόνο εξαιρέσεις, συνθέτουν έναν ύμνο για την Ελλάδα, που ταυτίζεται με τον ανθρωπισμό, για το ελληνικό πνεύμα που δε χάνεται μέσα στους αιώνες παρά την τόση βαρβαρότητα, την καταπίεση και την εξαθλίωση, για τους Έλληνες, αρχαίους και σύγχρονους, που ηρωποιούνται μέσα από την ανδρεία τους, την τόλμη και την αυτοθυσία τους στο βωμό της πατρίδας και για την ελευθερία που ανάγεται στην ίδια τη ζωή και την ευτυχία.

Πρόκειται για ένα εγκώμιο στην Ελλάδα που παρουσιάζεται ως το πεδίο μεγάλων πράξεων, η πατρίδα φημισμένων αντρών, η χώρα του πόθου και των ονείρων, η χώρα των ηρώων και των θεών, το λίκνο του ανθρώπινου γένους, το ύψιστο αγαθό. Το λίκνο των ωραιότερων αρετών, γίνεται ένα με την ανθρωπότητα και η ελληνική εξέγερση ανάγεται σε μέγα παγκόσμιο γεγονός. Η Ελλάδα φέρεται να υποφέρει καταπιεσμένη μέσα από τη μακροχρόνια υποδούλωση στον οθωμανικό δεσποτισμό, αλλά και ταυτόχρονα να είναι ικανή να αναγεννηθεί, αν παραμείνει πιστή στον ίδιο της τον εαυτό, δηλαδή στη μεγάλη ιστορία και τον πολιτισμό της, στα ιδεώδη της αρχαιότητας. Οι σύγχρονοι Έλληνες γίνονται αποδεκτοί ως απόγονοι του πιο πολιτισμένου, του πιο καλλιεργημένου λαού του κόσμου, δηλαδή των αρχαίων Ελλήνων, οι οποίοι αποτέλεσαν το θεμέλιο της κλασικής παιδείας στην Ευρώπη. Πνεύματα ηρώων ζωντανεύουν τώρα ξανά, θρηνούν αρχικά για την ελληνική κατάντια, αφυπνίζουν και εμψυχώνουν εν συνεχεία τους πρωταγωνιστές των έργων, να αγωνιστούν για το ιερό δικαίωμα κάθε λαού για ελευθερία, θυμίζοντάς τους γενναίες πράξεις και μεγαλοπρεπή επιτεύγματα

του δοξασμένου παρελθόντος, και τέλος παρατηρούν με έκπληξη και χαρά τη μέθη της ελευθερίας των άξιων απογόνων τους, υμνολογώντας τη νίκη τους. Λίγες μόνο φορές τίθεται το ερώτημα, που κι αρκετοί Ευρωπαίοι έφεραν ως αντεπιχείρημα για τη σύμπραξη ή όχι της Ευρώπης με τους Έλληνες στον αγώνα κατά των Τούρκων, δηλαδή αν οι Έλληνες μπορούσαν να θεωρηθούν πραγματικοί απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων ή ήταν τόσο καταλυτική η επίδραση των κατακτητών επάνω τους μέσα στο πέρασμα των αιώνων, με αποτέλεσμα να έχει αλλοιωθεί ανεπανόρθωτα ο συνδετικός κρίκος που τους ένωνε με το δοξασμένο αλλά μακρινό παρελθόν.

Η σκλαβιά της Ελλάδας λαμβάνει πολυποίκιλους χαρακτηρισμούς μέσα στις σελίδες των μυθιστορημάτων. Συχνά γίνεται λόγος για τη συμφορά της Ελλάδας, το θλιβερό πεπρωμένο, την τυραννία της Ελλάδας, τα δυσάρεστα συμβάντα, άλλοτε για τα χίλια χρόνια νάρκης της Ελλάδας, την τουρκική καταπίεση και τα οθωμανικά δεσμά και κάποιες φορές για την εξολόθρευση του ελληνικού λαού, την κακοποίησή του κάτω από το ζυγό του άσπλαχνου εχθρού. Στη σκλαβωμένη Ελλάδα παρουσιάζεται να κυριαρχεί ο πόνος και η ανέχεια, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη δεινότητα της θέσης των Ελλήνων εξαιτίας της καταπίεσης της πατρίδας μέσω των συχνών, πολυπληθών, παραστατικότητας και ακριβέστατων αναφορών στα δεινά των Ελλήνων. Πάμπολλες λοιπόν είναι οι σκηνές βίας και πόνου, στις οποίες παρουσιάζονται πυρπολήσεις σπιτιών, αρπαγές περιουσίας κι εκβιασμοί, σκλαβοπάζαρα κι ατιμώσεις Ελληνίδων, θανατώσεις νέων αντρών, κακοποιήσεις και βασανιστήρια γερόντων, θανατώσεις ιερέων και καταστροφές ναών, παιδομαζώματα αλλά και θανάτωση των αγοριών, λεηλασίες και πυρπολήσεις χωριών, μαρτυρικοί θάνατοι και σταυρώσεις. Μεγάλη έκταση καταλαμβάνουν οι περιγραφές – με τα μελανότερα χρώματα – των τουρκικών βιαιοπραγιών και φρικαλεοτήτων κατά την καταστροφή της Χίου αλλά και των τουρκικών αντιποίνων στον ελληνικό πληθυσμό της Πόλης, με κορυφαίο σημείο το μαρτυρικό θάνατο του Πατριάρχη Γρηγορίου από τον τουρκικό όχλο και τη βεβήλωση του άψυχου σώματός του.

Στο μεγαλύτερο μέρος των λογοτεχνικών κειμένων η σκλαβιά της Ελλάδας θεωρείται άδικη και οι συγγραφείς συμπάσχουν με τους Έλληνες και δείχνουν κατανόηση στο

δράμα τους, εκφράζοντας πυκνά τον μέγα πόθο για τον ερχομό της μέρας που ο ελληνικός λαός θα αποτινάξει τη σκλαβιά και υμνώντας την καρτερία των Ελλήνων να τους δοθεί η ευκαιρία να χτυπήσουν τον εχθρό της καταπιεσμένης τους πατρίδας. Κάποιες ελάχιστες όμως φορές διαφαίνεται άλλοτε η άποψη πως οι Έλληνες δικαίως είναι σκλαβωμένοι, αφού οι πρόγονοί τους στάθηκαν δειλοί κι άλλοτε ότι ο ελληνικός λαός έχει μεν μερίδιο ευθύνης για την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει, καθώς δε διαφύλαξε την εθνικότητά του ως όφειλε· από την άλλη όμως δεν ευθύνεται, μια και η τύχη ήταν αυτή που καθόρισε τη μοίρα του.

Για τους Γερμανούς η ιδιότητα του Έλληνα θεωρείται τίτλος τιμής, ενώ θεωρούν πως ένας Έλληνας δεν μπορεί ποτέ να αποποιηθεί την ελληνικότητά του και να πάψει να νιώθει Έλληνας. Μέσα από τις σελίδες των μυθιστορημάτων και των διηγημάτων εξυμνείται η ελληνική περηφάνεια, το αληθινό, το γνήσιο θάρρος των Ελλήνων, ο υψηλότερος ενθουσιασμός τους για το ιδανικό της ελευθερίας, η αγωνιστικότητα, η μαχητικότητα, ο ηρωισμός και η αυτοθυσία τους. Ο Έλληνας παρουσιάζεται να διαθέτει υψηλό φρόνημα και συναίσθηση του καθήκοντος χωρίς να εγκαταλείπει ποτέ τις αρχές και τα πιστεύω του. Έχει ένα όραμα, ένα σκοπό, τη λευτεριά της πατρίδας, ακολουθεί πάντα το δρόμο της αλήθειας, και η ειλικρίνεια και η τιμιότητα διέπουν πάντοτε τις σχέσεις του με τους συμπατριώτες του. Εμφανίζεται ανυπόμονος και παθιασμένος, έτοιμος και πρόθυμος να πολεμήσει στον αγώνα της πατρίδας, ενώ η πατρίδα τίθεται πρώτη στις προτιμήσεις του. Όλα δύνανται να τα εγκαταλείψει, την Ελλάδα όμως ποτέ. Η ελληνική φιλοπατρία βρίσκει έκφραση είτε μέσα από τη λαχτάρα ακόμη και ηλικιωμένων να αγωνιστούν για την πατρίδα τους, είτε μέσω της παρότρυνσης της Ελληνίδας προς τον αρραβωνιαστικό της να εκδικηθεί για το θάνατό της, πολεμώντας τους εχθρούς της πατρίδας, είτε μέσα από τις σκέψεις του ετοιμοθάνατου Έλληνα αγωνιστή που ακόμη και την ύστατη στιγμή το μυαλό του βρίσκεται στην ελευθερία της πατρίδας του.

Η δίψα για εκδίκηση φέρεται επίσης ως ένα από τα βασικότερα γνωρίσματα του Έλληνα που τον οπλίζει με δύναμη να αγωνιστεί, δίψα που πηγάζει από την απώλεια οικείων αγαπημένων προσώπων ή συμπολεμιστών αλλά και από τα μακροχρόνια δεινά της

πατρίδας, ενώ οργή του προξενεί και η κατάντια της πατρίδας, δηλαδή η σκλαβιά της. Ο κάθε Έλληνας παρουσιάζεται ως ένας εν δυνάμει εκδικητής και σωτήρας της πατρίδας του, ενώ ο Έλληνας πατριώτης τοποθετείται υψηλότερα του ήρωα. Αμέριστο είναι και το μίσος του για τον Τούρκο, χωρίς όμως να χάνει την ανθρωπιά του παρά την αγριότητα του πολέμου, ενώ ο κοινός σκοπός, η επαναφορά της ελευθερίας στη πατρίδα του λειτουργεί ενωτικά.

Οι Έλληνες σχεδόν πάντα παρουσιάζονται ως γνώστες της τουρκικής γλώσσας, εν αντιθέσει με τους Τούρκους που σπανιότατα ομιλούν την ελληνική, και να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην εκμάθηση ξένων γλωσσών και δη Γερμανικών, ενώ ως ιδιαίτερα γλωσσομαθείς εμφανίζονται οι Έλληνες της Πόλης. Οι Έλληνες γονείς δίνουν μεγάλη σημασία στη μόρφωση των παιδιών τους, αγοριών και κοριτσιών, με τις Ελληνίδες να φέρονται συχνά ότι γνωρίζουν Αρχαία Ελληνικά και Μουσική. Οι μορφωμένοι και καλλιεργημένοι Έλληνες εμφανίζονται να πιστεύουν στο ιδανικό του πρότυπου πολίτη, στον οποίο έβρισκε έκφραση ο ύψιστος ανθρωπισμός και κάποιοι από αυτούς να διαθέτουν δημοκρατική αντίληψη. Ιδιαίτερα φιλόξενοι εμφανίζονται οι Έλληνες σε όλες τις περιοχές του ελλαδικού κι όχι μόνο χώρου με την τιμή και το λόγο να έχουν μεγάλη βαρύτητα στην ελληνική κοινωνία, ενώ έντονη είναι και η σχέση τους με τον Θεό, τον οποίο επικαλούνται σε κάθε δύσκολη στιγμή αλλά και ευχαριστούν και δοξάζουν για τη βοήθειά του.

Εκτός όμως από την επί τω πλείστον θετική εικόνα του Έλληνα υπάρχουν και κάποια αρνητικά σχόλια για τον ελληνικό χαρακτήρα. Η διχόνοια που πολύ συχνά έκανε τη εμφάνιση της ανάμεσα στους Έλληνες αποτελεί το σημαντικότερο ίσως αρνητικό ιδίωμα του Έλληνα, το οποίο παρουσιάζεται άλλοτε να ακολουθεί τον ελληνικό λαό μέσα στους αιώνες κι άλλοτε ως προϊόν της μετάλλαξης του από λαό του πνεύματος σε λαό με βασικά γνωρίσματα την κατεργαριά, τις προκαταλήψεις και τη διχόνοια. Οι διαφορετικοί κατακτητές του ελλαδικού χώρου φέρονται ότι συνέβαλαν στην ενδυνάμωση των αρνητικών χαρακτηριστικών των Ελλήνων. Έτσι κάποιες λίγες μόνο φορές οι Έλληνες εμφανίζονται τσιγκούνηδες να διψούν για κέρδος, να αθετούν τις υποσχέσεις τους, να πολεμούν από δίψα για λεία και από την απληστία τους για χρήματα και χρυσό. Οι

Έλληνες φέρονται να κάνουν χρήση του δόλου από ανάγκη, αφού αποτελεί το μοναδικό τους όπλο, το μοναδικό μέσο κατά των Τούρκων, μια και από την ανάγκη να επιβιώσουν έπρεπε από μικροί να μάθουν την πονηριά και το δόλο. Ελάχιστες είναι οι φορές που ο Έλληνας παίρνει το ρόλο του προδότη, ενώ ορισμένες φορές κάποιοι Έλληνες διακρίνονται από ποταπά πάθη κι επιδίδονται σε ανήθικες πράξεις κι ενεργούν ως σπιούνιοι των Τούρκων. Επίσης παρουσιάζονται ιδιαίτερος άγριοι κι εκδικητικοί απέναντι στους Τούρκους κι ειδικότερα οι Μανιάτες. Γίνεται λόγος για το ανείπωτο ελληνικό μίσος και μένος κατά των Τούρκων το οποίο εκδηλωνόταν είτε με την παντελή έλλειψη ελέους κι ευσπλαχνίας απέναντι στον εχθρό, αφού με τη λήξη της μάχης δεν υπήρχαν καθόλου Τούρκοι αιχμάλωτοι, ακόμη κι εκείνοι που παρέδιδαν τα όπλα έβρισκαν το θάνατο, είτε με φρικιαστικές πράξεις που προσέδιδαν αρνητική χροιά στον αγώνα και προκαλούσαν τον οίκτο για τους Τούρκους, με πολλούς ευτυχώς Έλληνες να είναι εκ διαμέτρου αντίθετοι σε τέτοιες πρακτικές. Οι συγγραφείς καυτηριάζουν αυτές τις ενέργειες των Ελλήνων, για τις οποίες θεωρούν ότι αμαύρωναν τον ελληνικό αγώνα για ελευθερία και τις νίκες τους, οι οποίες θα έπρεπε να αποτελούν εγκώμιο του ανθρωπισμού των Ελλήνων κι όχι της βιαιότητάς τους. Συχνά προβαίνουν στη λεπτομερή απαρίθμηση των βιαιοπραγιών των Ελλήνων στο πεδίο της μάχης και κατά την απελευθέρωση περιοχών, όπως για παράδειγμα φρικιαστικοί τρόποι θανάτωσης στρατιωτών και άμαχου πληθυσμού, δημόσιες ατιμώσεις γυναικών και κοριτσιών, καθώς και σε παραστατικότερες περιγραφές των φρικαλεοτήτων των Ελλήνων πολεμιστών μετά την πτώση της Τριπολιτσάς στον τουρκικό πληθυσμό της πόλης, οι οποίες υπήρξαν ανάλογες των τουρκικών. Παρ' όλα αυτά σχεδόν πάντοτε επιχειρείται να παρουσιαστούν κάποια ελαφρυντικά για τη βιαιότητα των Ελλήνων, όπως τα δεινά που οι ίδιοι για χρόνια υπέμεναν από τους Τούρκους, η πεποίθηση πως όταν οι Έλληνες σπάσουν επιτέλους τα δεσμά της σκλαβιάς, θα αποκτήσουν ξανά τα ευγενή χαρακτηριστικά των προγόνων τους που τους έκαναν να διακρίνονται στην αρχαιότητα ή ακόμη και η δικαιολογία πως αυτές οι ελληνικές βιαιοπραγίες αποτελούν συνέπεια των πράξεων των ίδιων των Τούρκων, εξαιτίας της αδιανόητης τυραννίας τους επί των Ελλήνων όλα αυτά τα χρόνια. Παράλληλα, ενώ αναγνωρίζεται ότι οι Έλληνες φέρουν τρομερές ευθύνες για όλες αυτές τις θηριωδίες και πως μια τέτοια συμπεριφορά

ανάλογη αυτής των Τούρκων καταπιεστών θα κατέστηνε τους Έλληνες άξιους της σκλαβιάς, δε δικαιολογείται να ειπωθεί πως ολόκληρος ο ελληνικός λαός είναι τόσο βάρβαρος όσο κι οι Τούρκοι.

Όσον αφορά τώρα στη θέση της Ελληνίδας κατά την επανάσταση παρουσιάζεται τραγική, αφού συχνά οι Ελληνίδες αποτελούσαν αντικείμενο κακοποιήσεων, ατιμώσεων και σκλαβιάς. Εξυμνείται το μεγαλείο της ψυχής της Ελληνίδας μάνας που γεμάτη φιλόπατρα αισθήματα προτιμά τα παιδιά της να κινδυνέψουν για την ιερή υπόθεση της πατρίδας παρά να μείνουν στην ασφάλεια της πατρικής εστίας, ενώ παρουσιάζεται να ανατρέφει τα τέκνα της, προτρέποντάς τα να πολεμήσουν για την πατρίδα και την ελευθερία της. Καταλυτικό ρόλο στη ζωή της Ελληνίδας φέρεται να παίζει «η τιμή», εγκωμιάζοντας το ήθος των Ελληνίδων που προτιμούν το θάνατο από την ατίμωση, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα και τη σπουδαιότητα του ζητήματος της «τιμής» των κοριτσιών στην ελληνική κοινωνία. Εξαιρείται επίσης η ομορφιά της Ελληνίδας, η αξιοσύνη, η ετοιμότητά της για συμμετοχή στον αγώνα με κάθε τρόπο, ο ηρωισμός και η τόλμη της καθώς και η επιθυμία της για εκδίκηση λόγω των πάνδεινων που υπέφεραν από τον Τούρκο δυνάστη. Μοναδικό αρνητικό σχόλιο για Ελληνίδες υπήρξε η αναφορά σε Ελληνίδες πόρνες, τις οποίες ο συγγραφέας εν μέρει δικαιολογεί, παρουσιάζοντάς τις να προέρχονται από την κατώτατη τάξη.

Από την άλλη πλευρά οι Τούρκοι χαρακτηρίζονται ως βάρβαροι, ξένοι και τέρατα, δήμιοι φρικαλέοι, απάνθρωποι, αναίσθητοι, μισητοί, άξεστοι, αιμοβόροι, λήσταρχοι, άσπλαχνοι, άγριοι, δειλοί, άπιστοι, σφαγείς, αιμοσταγείς, αιμοδιψείς τύραννοι, ανίκανοι, απαίσιοι Οθωμανοί, εχθροί της πίστης, εκφυλισμένο ανθρώπινο είδος. Παρουσιάζονται ως μία ορδή που πολιόρκησε την Ευρώπη, ως απολίτιστοι, βάρβαροι και υπάνθρωποι δίχως ανθρώπινα αισθήματα, των οποίων η θηριωδία έχει φτάσει πια στο αποκορύφωμά της μέσω της ζωώδους αγριότητάς τους, ενώ συχνά αναφέρονται ως Τουρκομάνοι, υπονοώντας την ασιατική καταγωγή τους και τη βαρβαρότητα που συνδέεται με αυτήν. Διακρίνονται από φανατικό μίσος και οργή όχι μόνο για τους Έλληνες και τους Γερμανούς φιλέλληνες αλλά και για κάθε αλλόθρησκο. Χρησιμοποιούν το ψέμα, ενώ η έλλειψη ενός υψηλότερου στόχου για τον οποίο αγωνίζονται τους ωθεί

να ψεύδονται και να προβαίνουν σε ψεύτικες υποσχέσεις, κάτι που δε συμβαίνει στους κόλπους των Ελλήνων, αφού διαθέτουν ένα όραμα, ένα σκοπό, τη λευτεριά της πατρίδας τους. Εμφανίζονται ως ιδιωφελείς να εκμεταλλεύονται τη φτώχεια και τη δυστυχία των Ελλήνων, άδικοι και καταπατητές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, νόμων και διεθνών συμφωνιών, διεφθαρμένοι, άπληστοι και να δωροδοκούνται κατά το δοκούν. Η έλλειψη εξυπνάδας, σεβασμού προς το συνάνθρωπο και δημιουργικότητας καθώς και η έφεσή τους μόνο στην καταστροφή, τονίζοντας τη βαρβαρότητά τους, φαίνονται να ανήκουν στα κύρια γνωρίσματα των Τούρκων.

Οι μόνοι Τούρκοι που παρουσιάζονται θετικά είναι εκείνοι που προέρχονται από την ανώτερη τάξη, έχουν πριγκιπική καταγωγή, διαθέτουν κάποια μόρφωση ή είναι παντρεμένοι με Ελληνίδες. Αυτοί διακρίνονται για τη γενναιότητά τους στο πεδίο της μάχης αλλά και για την καλοσύνη και την ανθρωπιά τους σε μέρες ειρήνης, την ταπεινότητά τους, την ανεκτικότητά τους και το σεβασμό προς τη διαφορετικότητα του άλλου (θρησκεία, εθνικότητα). Αναγνωρίζουν το μεγαλείο της αρχαίας Ελλάδας και νιώθουν έκπληξη και θαυμασμό για τη γενναιότητα με την οποία αγωνίζονται οι Έλληνες, παρά το γεγονός ότι βρίσκονται σε αντίπαλα στρατόπεδα. Ελάχιστοι από αυτούς γνωρίζουν ελληνικά, ενώ κάποιοι διατηρούν σχέσεις φιλίας, εμπιστοσύνης και αδελφικής αγάπης με Έλληνες. Ταυτόχρονα εμφανής είναι η έλλειψη ελευθερίας για τις Τουρκάλες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Οι Αρβανίτες τώρα αναφέρονται ως Αλβανοί, Σκιπετάροι ή απλά ως Αρβανίτες και ορισμένες φορές χαρακτηρίζονται ως ημιάγριοι. Άλλοτε εμφανίζονται να έχουν κακή σχέση με τους Τούρκους, παρ'όλο που πολεμούν στο πλευρό τους, κι άλλοτε να αγωνίζονται μαζί με τους Έλληνες, ενώ κάποιες φορές διαφαίνεται μία εχθρότητα μεταξύ Αρβανιτών και Ελλήνων, ένα εθνικό μίσος όπως χαρακτηρίζεται. Συχνά βρίσκονται στην υπηρεσία Ελλήνων ως έμπιστοι, αφοσιωμένοι κι εχέμυθοι υπηρέτες, απολαμβάνοντας την εμπιστοσύνη και το σεβασμό των αφεντικών τους, ενώ σπάνια φέρονται ως άκρωσ εκδικητικοί. Εξυμνείται η γενναιότητά του αλβανικού λαού, το θάρρος του, η δεινότητα των πολεμιστών στο πεδίο μάχης, που συναγωνίζονται εφάμιλλα τους ανδρείους Σουλιώτες. Ο τόπος καταγωγής τους προσδιορίζεται κάπου στο Ιόνιο, ενώ

παρουσιάζονται είτε ως χριστιανοί είτε ως μουσουλμάνοι. Η θέση της Αρβανίτισσας γυναίκας διαχωρίζεται από εκείνη της γυναίκας στην ανατολή, της οποίας ο ρόλος είναι απλά του οργάνου αναπαραγωγής, αλλά αναγνωρίζεται ως σύντροφος του άντρα στον κίνδυνο και στο θάνατο, ως μητέρα ανθρώπων, ως αγωνίστρια και νοικοκυρά.

Αντιθέτως οι Εβραίοι παρουσιάζονται ως ληστές, δουλέμποροι που προμηθεύουν τα χαρέμια με γυναίκες, ως άνανδροι, προδότες και καταδότες των Ελλήνων, συνεργάτες των Τούρκων που καταδυναστεύουν τους Έλληνες μαζί με τους Οθωμανούς, εξαιτίας του φανατικού μίσους που τρέφουν για τον ελληνικό λαό, ενώ οι Έλληνες εμφανίζονται πάντα δύσπιστοι απέναντί τους. Τονίζεται ιδιαίτερα η τσιγκουνιά τους ως βασικό χαρακτηριστικό της φυλής τους, ενώ ενισχύεται ακόμη περισσότερο η προκατάληψη σχετικά με τη φιλαργυρία των Εβραίων, εμφανίζοντας έναν Εβραίο πατέρα διατεθειμένο και ικανό να πουλήσει ακόμη και την ίδια του την κόρη, προκειμένου να αποκτήσει και πάλι πλούτη. Παντελής η έλλειψη ανθρωπίνων συναισθημάτων από τον Εβραίο με λαμπρή εξαίρεση την αγάπη ενός Εβραίου γιατρού για έναν Γερμανό φιλέλληνα, που τον είχε σα γιο του. Τα συνήθη επαγγέλματα που εξασκεί είναι του εμπόρου, σωματέμπορα, δουλέμπορα, αρχαιοκάπηλου ελληνικών θησαυρών και του γιατρού. Τα μοναδικά θετικά σχόλια αφορούν τις Εβραίες που έτρεφαν αμέριστη αγάπη για την ποίηση, ενώ εξυμνείται και η δύναμη της πίστης τους στη θρησκεία των προγόνων τους.

Ιδιαίτερη θέση στα εν λόγω λογοτεχνικά κείμενα κατέχουν οι Ευρωπαίοι φιλέλληνες και δη οι Γερμανοί καθώς και το φιλελληνικό κίνημα στη Γερμανία και η εν καιρώ πανευρωπαϊκή διάστασή του. Φίλοι της ελευθερίας και γενναίοι αγωνιστές χαρακτηρίζονται συχνά πυκνά οι φιλέλληνες, ενώ διαγράφεται η αποφασιστικότητα της βούλησής τους να μεταβούν στην Ελλάδα, προσδίδοντας μία ιερότητα στην απόφασή τους αυτή. Αφιερώνονται στον αγώνα ενός λαού να υψωθεί στο μεγαλείο των προγόνων του, χωρίς κανένα προσωπικό συμφέρον από την πλευρά τους. Πολεμάνε για την Ελλάδα με τον ίδιο ενθουσιασμό που θα το έπρατταν και για τη δική τους πατρίδα. Προβάλλεται ευστόχως η βαθιά γνώση που διέθεταν οι περισσότεροι φιλέλληνες για την αρχαία Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση στις πλούσιες γνώσεις των Γερμανών φιλελλήνων, που συχνά προκαλούσαν την έκπληξη αλλά και το θαυμασμό των Ελλήνων. Εξάλλου οι

Γερμανοί φιλέλληνες φέρονται να συνθέτουν την πολυπληθέστερη ομάδα που συμμετέχει στον ελληνικό αγώνα. Παρουσιάζονται να καταφτάνουν στη Ελλάδα εν πλω μέσω της Μασσαλίας γεμάτοι ενθουσιασμό από τη μακρινή τους πατρίδα, για να πάρουν μέρος στον αγώνα για την ελευθερία ενός αρχαίου ένδοξου λαού και να ανθήσει πάλι ο χριστιανισμός ελεύθερος. Διαφαίνονται ξεκάθαρα λοιπόν τα κίνητρα των Γερμανών φιλελλήνων, τους οποίους άλλους φέρνει στην Ελλάδα η αγάπη και ο σεβασμός προς το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, άλλους η κοινή χριστιανική πίστη, άλλους ο ανθρωπισμός κι άλλους ενώνει με τους Έλληνες όχι η καταγωγή αλλά η αγάπη για την ελευθερία. Αναδύονται οι αρετές του Γερμανού αγωνιστή, δηλαδή η ικανότητα, η αγωνιστικότητα και η γενναιότητά του, οι οποίες του φέρνουν την εκτίμηση και αναγνώριση των Ελλήνων συναγωνιστών του. Παρουσιάζεται πρόθυμος να αναλάβει κάθε δύσκολη αποστολή, γιατί θεωρεί την Ελλάδα πατρίδα του, σε αυτήν βρήκε άσυλο, μετά την απογοήτευσή του για την τροπή των πραγμάτων κατά τους γερμανικούς απελευθερωτικούς αγώνες, και αποτελεί πια για τον ίδιο το πιο ιερό καθήκον του. Αποτυπώνεται η πλήρης αποδοχή του Γερμανού φιλέλληνα από τους Έλληνες και η ένταξή του στην ελληνική κοινωνία μέσα από τη συμμετοχή του στο μυστήριο της βαφτίσεως με τη ιδιότητα του νονού, αφού ο νονός ήταν ένα ιδιαίτερα τιμώμενο πρόσωπο. Σε πολλά από τα έργα γίνεται μνεία στον μέγα Γερμανό φιλέλληνα Dannenberg τα ταλέντα και τη γενναιότητα του, το φρούραρχο της πόλης του Αμβούργου, το πάθος του οποίου να συμβάλει στην απελευθέρωση της Ελλάδας τιμώντας την ίδια την πατρίδα του, τον έκανε να εγκαταλείψει καριέρα, γυναίκα και να πουλήσει την περιουσία του, για να αποκτήσει δόξα κοντά στους Έλληνες, επιδεικνύοντας μεγάλη πίστη και τρομερή αφοσίωση στο σκοπό του. Παράλληλα εκφάινεται το αιώνιο χρέος της Ελλάδας προς τον Γερμανό Dannenberg για τη συμβολή του στον ελληνικό αγώνα αλλά και ευγνωμοσύνη της προς όλους τους φιλέλληνες.

Αναδεικνύεται η θετική αποδοχή του ελληνικού αγώνα και του γερμανικού φιλελληνικού κινήματος στη Γερμανία, το οποίο είχε την υποστήριξη πολλών, το ενδιαφέρον της γερμανική κοινής γνώμης για το ελληνικό ζήτημα καθώς και η συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την εξέλιξη του και η δημοσιοποίησή τους στη Γερμανία.

Προβάλλεται η στρατολόγηση ξένων και κυρίως Γερμανών για τον ελληνικό αγώνα, καθώς και η διοργάνωση εράνων, θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών στη Γερμανία για τη συγκέντρωση οικονομικής βοήθειας μέσα από αντίξοες πολιτικές συνθήκες, αναδεικνύοντας τις δυσκολίες και τους κινδύνους που αντιμετώπιζαν οι Γερμανοί φιλέλληνες στη χώρα τους για την επίτευξη του εγχειρήματός τους, αφού μέτρα καταστολής κάθε φιλελεύθερου κινήματος επικρατούσαν στα περισσότερα γερμανικά κρατίδια, και η αποκάλυψη της ενασχόλησής τους με τέτοιες δραστηριότητες θα σήμαινε και την καταδίκη τους. Παράλληλα μέσα από αυτές τις κινήσεις εκφράζεται και η βαθύτερη επιθυμία κάποιων Γερμανών φιλελλήνων να ιδρύσουν στην Ελλάδα ένα βασίλειο της αγάπης και της λογικής, ένα κράτος με δημοκρατικό πολίτευμα, το οποίο στο μέλλον θα αποτελούσε πρότυπο για τα γερμανικά κράτη και κρατίδια. Καταδεικνύεται επίσης και η απογοήτευση που δυστυχώς βίωσαν πολλοί Γερμανοί φιλέλληνες για τη μη αναγνώριση των θυσιών τους από τους Έλληνες, καθώς και η άρνηση των Γερμανών να λάβουν μέρος σε έναν ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, εξαιτίας της διχόνοιας που ταλάνιζε τους Έλληνες και τους έστρεψε να φέρεται ο ένας ενάντια στον άλλο, δίνοντας την ευκαιρία στον Τούρκο να ανακτήσει πολλά από τα ήδη απελευθερωμένα εδάφη.

Εκτός από τους Γερμανούς φιλέλληνες εμφανίζονται πολλοί Ιταλοί από την Σικελία και τη Νάπολη, Γάλλοι, Πολωνοί, Άγγλοι, – με μνεία και στον λόρδο Βύρωνα – Ισπανοί και Δανοί, ενώ συχνά πολύ εξυμνείται η γενναιότητα και αυτοθυσία των αντρών που απάρτιζαν τον Ιερό Λόχο.

Δυστυχώς, εκφράζεται και η απογοήτευση και ο πόνος που βίωσαν οι φιλέλληνες κατά την κατάληψη της Τριπολιτσάς - κι όχι μόνο - μπροστά στις άνευ λόγου σκηνές οργής και βίας που εξελίσσονταν μπροστά στα μάτια τους, αφού ποτέ δεν περίμεναν μια τέτοια απάνθρωπη συμπεριφορά από τους Έλληνες, αλλά κι η απογοήτευση που ένιωσαν όταν συχνά καλούνταν να πληρώσουν προκαταβολικά για ό,τιδήποτε κατανάλωναν. Βέβαια, η συγκεκριμένη ελληνική απαίτηση δικαιολογείται άμεσα με την απαρίθμηση περιπτώσεων φιλελλήνων να μην πληρώνουν ή να κλέβουν από Έλληνες χωρικούς ζώα και διάφορα αγαθά.

Μέσα από τη μελέτη των συγκεκριμένων έργων διαπιστώνουμε ότι ο αγώνας των Ελλήνων παρουσιάζεται ως μία σταυροφορία, ως ένας ιερός πόλεμος, με τους Τούρκους να εκπροσωπούν τον τύραννο που στέρησε από τους Έλληνες το δίκαιο, τα ήθη, την αρετή, την πίστη, που πολεμάν στο όνομα του Προφήτη, ενώ τα δεινά που υπέμεινε ο ελληνικός λαός, τον φέρουν να ζητά εκδίκηση. Ο ελληνικός αγώνας ανάγεται σε αγώνα για τη χριστιανική διδασκαλία, σε αγώνα μεταξύ θρησκειών. Η απελευθέρωση των Ελλήνων λαμβάνει θρησκευτικό χαρακτήρα, αφού ουσιαστικά πρόκειται για την υποδούλωση ενός χριστιανικού λαού από ένα μουσουλμανικό, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται το χρέος της Δύσης προς την Ελλάδα, αφού συνδέονται με κοινή θρησκεία. Οι Έλληνες εμφανίζονται ως υποστηρικτές του χριστιανισμού, ως χριστιανοί που προσπαθούν να κερδίσουν την εύνοια του χριστιανικού κόσμου όσον αφορά στην ελληνική υπόθεση και φέρονται να αγωνίζονται για το τρίπτυχο ελευθερία, πατρίδα, θρησκεία. Αποτυπώνεται η έκκληση για βοήθεια των συγγραφέων προς τους ομόθρησκους Ευρωπαίους, πριν χαθούν και οι τελευταίοι γενναίοι Έλληνες. Αρχικά ο υπόλοιπος χριστιανικός κόσμος σε πολιτικό επίπεδο φαίνεται να παρατηρεί απλά τη σφαγή των αδελφών του χωρίς να επεμβαίνει, δίχως να παρέχει την οποιαδήποτε βοήθεια ή συμπαράσταση. Στη συνέχεια όμως αλλάζει στάση, προβάλλοντας το ερώτημα «τι δουλειά έχουν οι Οθωμανοί, οι μπάσταρδοι της ανθρωπότητας στην Ελλάδα», εκφράζοντας την επιθυμία να νικήσουν τους Τούρκους και να τους ξαποστείλουν πάλι πίσω στην Ασία, ενώ τέλος η χριστιανική Ευρώπη συνειδητοποιεί την ανάγκη δράσης με σκοπό την εκδίωξη των Τούρκων από την Ευρώπη, αποτυπώνοντας την κατά πολλούς ευρωπαϊκή αντίληψη πως οι Τούρκοι ανήκουν είτε στην Αίγυπτο είτε στην Αραβία.

Σχετικά με την πολιτική στάση της Ευρώπης προβάλλεται ενδελεχώς η αρχικά παντελής έλλειψη ενδιαφέροντος της Ευρώπης για την Ελλάδα, αφού με τη έναρξη της ελληνικής επανάστασης καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις δε βρίσκεται στο πλευρό της τουναντίον, η Βενετία εμφανίζεται να συνεργάζεται με τους Τούρκους και η Αγγλία ως εχθρός των Ελλήνων και συνεργάτης της Πύλης, με την Οθωμανική Αυτοκρατορία να αποτελεί το όχημα για την επίτευξη των βρετανικών σκοπών και φιλοδοξιών που δεν είναι άλλες από τον έλεγχο του εμπορίου στη Μεσόγειο, ο οποίος μπορεί να κινδυνέψει σε

περίπτωση δημιουργίας ελληνικού κράτους. Ταυτόχρονα παρουσιάζεται και η εμπλοκή της Αυστρίας και της Αγγλίας για την αποφυγή ανάμειξης της Ρωσίας στο ελληνικό ζήτημα, ενώ οι Έλληνες φέρονται να προσμένουν κάποια βοήθεια μόνο από τον Ναπολέοντα. Υποστηρικτικά αυτής της στάσης παρουσιάζονται να λειτουργούν οι αμφιβολίες της Ευρώπης που προβάλλονται για την ύπαρξη σχέσης μεταξύ των σημερινών Ελλήνων και των ένδοξων προγόνων τους. Παράλληλα διαφαίνεται και η ελληνική άποψη πως καλύτερα να αγωνιστούν οι Έλληνες δίχως ξένη βοήθεια για την ελευθερία τους και να απολαύσουν μόνοι τους τους καρπούς της προσπάθειάς τους, παρά να έχουν την ανάμειξη των ξένων δυνάμεων, αφήνοντας υπαινιγμούς για τα αναταλλάγματα που πιθανώς οι τελευταίοι θα ζητήσουν μελλοντικά. Σταδιακά, όμως, καταγράφεται η αλλαγή της Ευρώπης με την αντίδραση των Μεγάλων Δυνάμεων και την έκφραση του αποτροπιασμού τους στο Ντιβάνι για τις τουρκικές φρικαλεότητες επί των Ελλήνων της Πόλης, καθώς και την παρουσίαση της δυσaráσκειας τους όσον αφορά στον μαρτυρικό θάνατο του Πατριάρχη Γρηγορίου. Η Ρωσία φέρεται τώρα να περνά στο πλευρό των Ελλήνων και η Αγγλία να ακολουθεί διφορούμενη πολιτική αναφορικά με την Ελλάδα. Τελικά, οι Μεγάλες Δυνάμεις εμφανίζονται να πολεμάν στο πλευρό των Ελλήνων στην Πελοπόννησο και ο συμμαχικός στόλος να νικά στη ναυμαχία του Ναυαρίνου, ενώ οι κεφαλές της Ευρώπης παρουσιάζονται να καταστρώνουν ήδη σχέδια για το μέλλον του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, καθορίζοντας τη βασιλεία ως πολίτευμά του και αναζητώντας το νέο μονάρχη, εκφράζοντας την επιθυμία να είναι ελληνικής πριγκιπικής καταγωγής.

Τέλος, κατά την επεξεργασία των κειμένων συγκεντρώσαμε πλήθος ελληνικών κι όχι μόνο πολιτισμικών στοιχείων, ευρέως γνωστών αλλά και λιγότερο διαδεδομένων. Περιγράφεται λεπτομερώς η τελετή του μυστηρίου του ελληνορθόδοξου γάμου καθώς και του αρβανίτικου γάμου, της βαφτίσεως, η τελετή της κηδείας στην ορθόδοξη εκκλησία με το μοιρολόι και την παράδοση η χήρα να φορά μαύρα ρούχα, αλλά και η καύση των νεκρών και η απόδοση τιμών στο νεκρό κατά την αρχαιότητα. Παρουσιάζονται διάφοροι ελληνικοί χοροί, δημοτικά τραγούδια, νανουρίσματα και μοιρολόγια. Περιγράφονται τα σπίτια Τούρκων κι Ελλήνων, καθώς και η στολή των Γενιτσάρων, των Μεσσήνιων χωρικών, των Μανιατών και των Σουλιωτών καθώς και ο

οπλισμός τους. Προβάλλονται αναλυτικά έθιμα όπως αυτό του μπάνιου όταν πλησίαζε το νέο φεγγάρι, του γάμου, του Κλήδωνα, των μπαλωθιών, του μπάνιου πριν τη μάχη, της φιλοξενίας στη Μυτιλήνη και της περιφοράς του κυπέλου. Παρουσιάζονται κάποιες διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων και των Τούρκων, αλλά και καθημερινές συνήθειες. Αναφορές στην ευχή της μάνας προς τους μελλοντούς, προς το γιο για να συμμετέχει στον αγώνα και γενικότερα της ευχής της μάνας προς το παιδί, καθώς και στη δύναμη της κατάρας. Μνεία στον ελληνικό όρκο και το τελετουργικό με την ανύψωση του σπαθιού. Προβολή της βαρύτητας του αντρικού λόγου στην ελληνική κοινωνία, της γυναικείας τιμής, της αντιμετώπισης των τρελών, της ελληνικής μοιρολατρίας με τις μοίρες που μοιραίνουν τα μωρά κατά τη γέννησή τους μέχρι τις προκαταλήψεις και τις δεισιδαιμονίες των Ελλήνων, των Τούρκων και των Εβραίων, ενώ δεν παραλείπεται και η σημασία της λέξης κερατάς και η θέση της ψυχοκόρης στην ελληνική οικογένεια. Παραστατικές περιγραφές και αναφορές περιοχών όπως για παράδειγμα το ηφαιστειογενές νησί της Σαντορίνης, η σπηλιά του Αγίου Ιωάννη στην Πάτμο, τα Μετέωρα, η αρχαία Σπάρτη, η πόλη της Μασσαλίας, το Φανάρι, αλλά και αρχαιοελληνικών μνημείων στην Ελλάδα και την Ιταλία, καθώς και αναφορές για τις ασχολίες κατοίκων και τις διαφορετικές καλλιέργειες, για παράδειγμα της μαστίχας στη Χίο. Συχνές αναφορές γίνονται στους Κλέφτες κι Αρματωλούς με επεξήγηση των αρμοδιοτήτων τους. Τέλος παρουσιάζονται κάποια αρχαιοελληνικά και εβραϊκά ρητά, ευχές και συνθήματα της επανάστασης, ενώ αναγράφονται στα ελληνικά λέξεις και εκφράσεις.

Προχωρώντας τώρα προς το τέλος του εγχειρήματός μας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως όσον αφορά στη συστηματοποίηση των υπό εξέταση λογοτεχνικών κειμένων πρόκειται για ιστορικό λογοτεχνικό είδος, στο οποίο θεματικά αναδύεται για πρώτη φορά το πάντρεμα αληθινών επίκαιρων ιστορικών συμβάντων με ιστορίες αγάπης και περιπέτειας. Ο αφηγητής άλλοτε είναι πρόσωπο πρωταγωνιστικό κι άλλοτε απλώς παρατηρητής, ενώ χρησιμοποιείται η μεταγενέστερη αφήγηση, αφού έχει συντελεστεί η ιστορία ή η ταυτόχρονη αφήγηση. Σε αρκετές περιπτώσεις το νήμα της αφήγησης δεν ξετυλίγεται από την αρχή, αλλά ο αφηγητής αρχίζει την αφήγηση από ένα κρίσιμο σημείο της πλοκής και, έπειτα, με αναδρομή στο παρελθόν, παρουσιάζονται

όσα προηγούνται του σημείου. Έτσι διεγείρεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη κι η αφήγηση δε γίνεται κουραστική. Ο αφηγητής χρησιμοποιεί το πρώτο ή το τρίτο πρόσωπο, παρεμβάλλει διαλόγους σε ευθύ λόγο, ενώ υπάρχουν κι αρκετοί μονόλογοι σε πρώτο ή τρίτο πρόσωπο. Χαρακτηριστικό των εν λόγω έργων της λαϊκής, ελαφράς λογοτεχνίας αποτελούν οι αφηγηματικές τεχνικές όπως το μοντάζ διαφορετικών γεγονότων, η ισοπέδωση του χρόνου και η κυριαρχία της εικόνας επί της αφήγησης. Χρησιμοποιούνται έντονες, παραστατικότερες εικόνες που καθοδηγούν αλλά και ενισχύουν στο έπακρο την κορύφωση των συναισθημάτων του αναγνωστικού κοινού, διεξοδικές περιγραφές συνθηκών, καταστάσεων και γεγονότων, ζωηρές ανάγλυφες απεικονίσεις που προσφέρουν ζωντάνια, γλαφυρότητα και δυναμισμό στο κείμενο. Ενισχυτικά στη δυναμική παραστατικότητα των κειμένων λειτουργούν οι αμέτρητες μεταφορές, παρομοιώσεις και παραλληλισμοί των πρωταγωνιστών και των κειμενικών τεκταινομένων με ιστορικά, μυθικά και μη πρόσωπα και γεγονότα, με στοιχεία της φύσης, της θρησκείας και της αρχαιότητας. Η συχνή χρήση αρχαιοελληνικών συμβόλων και στοιχείων όπως το πουλί φοίνικας, οι ασπίδες, τα δόρατα και τα σπαθιά οι κίονες, οι χλαμύδες, τα δάφνινα στεφάνια, οι ναοί και τα μνημεία παντρεύονται με χριστιανικά σύμβολα όπως ο σταυρός, οι άγγελοι και τα εκκλησιαστικά λάβαρα καθώς και με σύγχρονα στοιχεία της περιόδου της ελληνικής επανάστασης τη φουστανέλα και το καριοφίλι, δημιουργώντας ένα σκηνικό, όπου σμίγει αρμονικά η αρχαία με τη σύγχρονη Ελλάδα, με το αρχαιοελληνικό πνεύμα να αντικατοπτρίζεται στην ελληνική πραγματικότητα του 19 ου αιώνα.

Τυχοδιώκτες, ληστές, πολεμιστές της λευτεριάς, λαμπρά ονόματα της αρχαιότητας, - ο Μιλτιάδης, ο Θεμιστοκλής, ο Μέγα Αλέξανδρος, η Κασσάνδρα – βγαίνουν από τους τάφους τους και ζωντανεύουν είτε αναλαμβάνοντας δράση στο πλευρό των Ελλήνων είτε εμψυχώνοντάς τους με αναφορές σε μεγάλες νίκες και πράξεις τιμημένες του ένδοξου αρχαιοελληνικού παρελθόντος. Δοξασμένοι ήρωες της ελληνικής επανάστασης, όπως ο Μιαούλης, ο Ανδρούτσος, ο Κολοκοτρώνης κι η Μπουμπουλίνα, εμπλέκονται στην πλοκή, παίρνοντας ρόλους που διανθίζονται με μυθοπλαστικά στοιχεία, υπό τον επηρεασμό αληθινών βιοματικών στοιχείων, γεγονότων και καταστάσεων, δημιουργώντας βιογραφίες που απέχουν κατά πολύ από την

πραγματικότητα, δίχως όμως να αλλοιώνουν το ήθος και το χαρακτήρα των εν λόγω ηρώων. Έτσι, ο Μιαούλης υμνείται ως ένδοξος Υδραίος ναυτικός που συμμετέχει στον ελληνικό αγώνα, αλλά παρουσιάζεται να βρίσκει τραγικό θάνατο σουβλισμένος από τους Τούρκους, επηρεασμός του συγγραφέα από το δραματικό τέλος του Αθανάσιου Διάκου, γεγονός που ταυτόχρονα υποδηλώνει την εμπειριστατωμένη πληροφόρηση των συγγραφέων για τα ελληνικά ζητήματα. Μυθικά πρόσωπα όπως η Αριάδνη, ο Πάρης κι ο Δηίφοβος, ο Αχιλλέας κι η Σεμέλη, αρχαίες θεότητες σαν τον Κρόνιο Δία, την Έριδα και την Αφροδίτη, αμαζόνες, νύμφες κι αερικά παρελαύνουν στα έργα, μέσα από αναφορές σε μυθολογικά γεγονότα ή τη σύμπραξή τους με τους Έλληνες για τον εκδιωγμό των Τούρκων. Μέλη μυστικών οργανώσεων, όπως της Φιλικής Εταιρείας και του τάγματος των Ναϊτών, φέρονται να αποτελούν χαρακτηριστικά πρόσωπα των σκηνών αυτής της συγκεκριμένης λογοτεχνίας. Οι πρωταγωνιστές των συγκεκριμένων λογοτεχνικών κειμένων φέρουν ονόματα χριστιανικά, αρχαιοελληνικά, ακόμη κι ονόματα από ποτάμια, βουνά, χωριά και στοιχεία της φύσης (Φολόη, Οινώνη κ.λ.π.), ενώ κάποιοι συγγραφείς – ως άλλοι γλωσσοπλάστες – δημιουργούν ονόματα που ηχούν μεν και φαίνονται ελληνικά αλλά αποτελούν προϊόν της αυθαίρετης έμπνευσης του συγγραφέα π.χ. Έλας και Ελιανώρ. Συχνά οι ήρωες μας λειτουργούν ως από μηχανής θεοί, ενώ οι κειμενικές συνθήκες, όπως η σύνθετη πλοκή, η διάρκεια, ο ποιητικός διανθισμένος λόγος, η πρόκληση συμπάθειας αλλά και φόβου στον αναγνώστη, καταλήγοντας τέλος στην κάθαρση, τη λύτρωση του ήρωα, θυμίζουν κατά πολύ αρχαίες τραγωδίες, άλλη μια επίδραση της κλασικής παιδείας των Γερμανών συγγραφέων στο έργο τους. Συχνές είναι οι εναλλαγές του χώρου και του χρόνου, καθώς και η μετάβαση από την πραγματικότητα στη σφαίρα του φανταστικού. Οι συχνές αυτές εναλλαγές σε συνδυασμό με τη μεγάλη πληθώρα προσώπων που εμφανίζονται και συμμετέχουν στην πλοκή καθιστούν πολλές φορές κουραστική την ανάγνωση και δυσνόητη την εξέλιξη της ιστορίας. Τα πρόσωπα των έργων ανάλογα με την εθνικότητα τους γίνονται φορείς ισχύοντων προκαταλήψεων και ρατσιστικών στερεοτύπων, όπως επί παραδείγματι οι αναφορές στον αιώνιο Εβραίο, τον Τσιγγάνο αρκουδιάρη κι αρπαγέα παιδιών, τον πολυλογά Άραβα, τον αμίλητο Αρμένιο και τον άγριο Αιγύπτιο, προβάλλοντας αλλά κι ενισχύοντας αντιλήψεις και κοσμοθεωρίες της εποχής.

Συνοψίζοντας, τα συγκεκριμένα λογοτεχνικά έργα κατορθώνουν να μεταδώσουν επιτυχώς ένα επίκαιρο ιστορικό γεγονός με αυθεντικότητα και ρεαλιστικότητα, αλλά και πληροφορίες που αποτελούν βασικά συστατικά στοιχεία ενός ξένου πολιτισμού, δηλαδή του ελληνικού –αλλά όχι μόνο–, ενός διαφορετικού περιβάλλοντος στο απλό γερμανικό αναγνωστικό κοινό, αποτυπώνοντας με σχετικά μεγάλη ακρίβεια, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, όλα εκείνα τα ξεχωριστά και μοναδικά στοιχεία που απαρτίζουν και συνθέτουν το εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο από τις διαφορετικές συνειδήσεις, αντιλήψεις και τρόπους αντιμετώπισης καταστάσεων μέχρι των κοινωνικοπολιτικών ακόμη και γεωγραφικών και μορφολογικών συνθηκών, χωρίς να αποφεύγεται πάντα η υποκειμενική προσέγγιση, θεώρηση και εμπλοκή του συγγραφέα, και, χωρίς ποτέ να λησμονείται ότι πρόκειται πρωτίστως για μυθοπλαστική δημιουργία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτότυπα

- **Alben, W. von**, Graf Branzka. Ein geschichtlicher Roman aus Griechenland, Kollmann, Leipzig, 1829.
- **Anonym**, Athanasia, die schöne Griechin aus Samos, Rein'sche Buchhandlung, Leipzig 1829.
- **Dehmel, K.J.**, Kampf und Liebe oder die griechischen Brüder, Kollmann, Leipzig 1823.
- **Elsholz, Franz von**, Der neue Achilles, I. P. Bachem, Köln 1821.
- **Fischer, W.**, Die Beiden Freunde, Natorff, Berlin 1829.
- **Grahl, Gustav Ad.**, Anatolica, oder die Braut von Missolunghi, Hoffmann, Hamburg 1827.
- **Harring, Harro**, Die Insel Sphagia. Erzählung, in: Harring, Harro, Cypressenlaub. Erzählungen, Xaver Meyer, Luzern 1825.
- **Hildebrandt, J.A.C.**, Die Sklavin in Anatolis Wüste, Basse, Leipzig 1822.
- **Leutbecher, Johann**, Bozzaris und Theone, Varnhagen, Schmalkalden 1824.
- **Lüdemann, Wilhelm von**, Andruzzos der Livadier, Ernst Klein, Leipzig 1827.
- **Müller, D. Christian**, das Mädchen von Ithaka oder Odysseus Krone, Hilscher, Dresden 1824.
- **Norden, E.**, Die Braut von Bornholm – Der Griechenfreund, Hendess, Cöslin 1833.
- **O'ltzel**, Die Freunde, Wienbrock, Leipzig 1830.
- **Pauer, Friedrich**, Klein Teufelchen oder der Stiefbruder, H. Voglers Buchhandlung, Braunschweig 1828.
- **Reinhardt, K.H.L.**, Der Kreuzzug nach Griechenland, Ernst Klein, Leipzig 1822.
- **Richthofen von**, Helas und Helianor, Gehard'sche Buchhandlung, Danzig 1823.
- **Schaden, Adolph von**, Des Mainottenfürsten Tertulian Savarthy und des deutschen Freiherrn von Maltitz Waffenthaten, C. E. Kollmann, Leipzig 1823.

- **Schaden, Adolph von**, Theodora. Die Leipziger Jungemagd, C. E. Kollmann, Leipzig 1822.
- **Sellen, G.**, Der Todesruf, Tauber'sche Buchhandlung, Leipzig 1828.
- **Tromlitz von**, Der Fall von Missolunghi, Arnold, München 1828.
- **Vulpus, Christian**, Bublina, die Heldin Griechenlands, Henning'sche Buchhandlung, Gotha 1822.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσσα

- **Arnold, Robert F.**, Der deutsche Philhellenismus. Kultur- und Literaturhistorische Untersuchungen. In: Euphorion 2 (1896), Ergänzungsheft.
- **Barth, Wilhelm und Kehrig-Korn, Max**, Die Philhellenenzeit, Max Hueber, München 1960.
- **Baumstark, R.** (Hg), Das neue Hellas. Griechen und Bayern zur Zeit Ludwig I, Hirmer Verlag, München 2000.
- **Brecht**, Tagebuch und Erläuterungen über den Kampf der Philhellenen in Griechenland. Hrsg. von einem freiwilligen Waffen-Gefährten oder sogenannten Philhellenen, Fr. Walther, Dinkelsbühl 1823.
- **Brendel, Thomas**, Zukunft Europa Das Europabild und die Idee der internationalen Solidarität bei den deutschen Liberalen Demokraten im Vormärz (1815-1848), Verlag Dr. Dieter Winkler, Bochum 2005.
- **Busse, M.**, Corpus philhellenischer Gedichte des deutschsprachigen Raumes zum griechischen Freiheitskampf von 1821, Bd. II, Isensee 2005, Oldenburg.
- **Byern, Eugen von**, Bilder aus Griechenland und der Levante, Haude und Spenersche, Berlin 1833.
- **Conter, Claude, D.**, Jenseits der Nation - das vergessene Europa des 19. Jahrhunderts, Aisthesis Verlag, Bielefeld 2004.
- **Dannenberg, Carl, Wilhelm**, Harmlose Betrachtungen gesammelt auf einer Reise von Hamburg nach Griechenland, Constantinopel und dem schwarzen Meer im Jahre 1822, Hoffmann & Campe, Hamburg 1823.
- **Dieterich, Carl**, Aus Büchern und Tagebüchern zum deutschen Philhellenismus (1821-1828), [in]: Hellas Beilage (1928), Heft. 1.
- **Droulia, Loukia**, Philhellenisme. Ouvrage inspires par la Guerre de l'Independence grecque 1821-1833, Repertoire bibliographique, Athenes 1974.
- **Dünki, Robert**, Aspekte des Philhellenismus in der Schweiz 1821-1830, Peter Lang, Bern 1984.
- **Echinard, Pierre**, Grecs et Philhellènes à Marseille, de la Révolution française à l'Indépendance de la Grèce, A. Robert, Marseille 1973.

- **Eke, Norbert, O.**, Steinecke Hartmut (Hg.), Geschichte aus der Geschichte, Wilhelm Fink Verlag, München 1994.
- **Elster, Johan, Daniel**, Das Bataillon der Philhellenen, Baden/Schweiz 1828, Die Irrfahrten des Daniel Elster. Student-Philhellene-Musikant. Neubearbeitet und herausgegeben von Hans Martin Elster, 2 Bände, 2. Aufl., Diepold'schen Buchdruckerei, Stuttgart 1828.
- **Gahl, Lothar, und Heinz, Dieter**, Fragen an die Deutsche Geschichte, Varus Verlag, Bonn 2000.
- **Grabbe, Christian, Dietrich**, Werke Band I, Hansa Verlag, München, Wien 1975.
- **Grimm, G. und Nikolaou, Th. (Hg.)**, Bayerns Philhellenismus, *Symposium an der L.-M.-Universität München, 22. und 23. November 1991, (VIOTh, 1)*, München 1993.
- **Harring, Harro, Paul**, Tragische Abenteuer eines Philhellenen, R. Lutz, Stuttgart 1923.
- **Hauf, Wilhelm**, Sämtliche Werke, Bd. 5, Max Hesse, Stuttgart 1840.
- **Hauser, Christopher**, Anfänge bürgerlicher Organisation, Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen 1990.
- **Heß, Gilbert, Agazzi, Elena, Decultot, Elisabeth (Hg)**, "Graecomania". Der europäische Philhellenismus, De Gruyter 2009, Berlin.
- **Ioannidou, Alexandra**, Humaniorum studiorum cultures, Peter Lang, Frankfurt am Main 1996.
- **Irmscher, Johannes**, Der Philhellenismus in Preußen als Forschungsanliegen, Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften in Berlin, Berlin 1966.
- **Kalkreuth, Graf Friedrich**, Unterstützung der Griechen. Worte an die Christen, Hilschersche Buchhandlung, Dresden 1826.
- **Kiefer, Heinrich, Joseph**, Nachrichten über Griechenland, insbesondere über das Schicksal der letzten Expedition deutscher Philhellenen. Aus dem Tagebuch und offiziellen Aktenstücken zusammengetragen nebst einem Nachtrag in Briefen, im Selbstverlag, Mainz 1823.
- **Kiesewetter, Ferdinand von**, Reise eines teutschen Officiers nach Griechenland, seine dort erlebten Leiden und Schicksale, und seine Rückkehr

ins Vaterland. Zur Warnung für teutsche Jünglinge von ihm selbst geschrieben, Zimmermann, Parchim 1823.

- **Klein, Nathalie**, L' humanité, le christianisme, et la liberté, Verlag Philipp von Zabern, Mainz 2000.
- **Kleist, H. von**, Sämtliche Werke und Briefe, Bd 2, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1962.
- **Konstantinou, Evangelos** (Hg.), Das Bild Griechenlands im Spiegel der Völker, Peter Lang, Frankfurt am Main 2008.
- **Konstantinou, Evangelos, Wiedenmann, Ursula**, Europäischer Philhellenismus. Philhellenische Studien Band 1, Hieronymus Verlag Neuried 1989.
- **Kösterus, M.L.J.**, Schicksale eines aus Griechenland zurückgekehrten deutschen Offiziers während seiner Reise und seines Aufenthaltes in Morea in den Monaten Oktober 1821 bis Februar 1822. Von ihm selbst herausgegeben, Darmstadt 1822.
- **Krug, Wilhelm Traugott**, Letztes Wort über die griechische Sache. Ein Programm zum Michaelisfeste, Fr. Volkmar, Frankfurt/Leipzig 1821.
- **Lefebre, W. de**, Relation de divers faits de la guerre des Grecs. Par un Officier auxiliaire Allemand revenu de la Morée, Marseille 1822.
- **Lessen, F.A.**, Schilderung einer enthusiasmirten Reise nach Griechenland im Jahre 1822, E. G. Zobel, Görlitz 1823.
- **Lieber, Franz**, Tagebuch meines Aufenthaltes in Griechenland während der Monate Januar, Februar und März im Jahre 1822, F. A. Brockhaus, Leipzig 1823.
- **Löbker, Friedgar**, Antike Topoi und Reminszenzen in der deutschen Philhellenenliteratur, F. Löbker, München, 2000.
- **Martino, Albert**, Die deutsche Leihbibliothek, Harrassowitz, Wiesbaden 1990.
- **Müller, Gottfried**, Reise eines Philhellenen durch die Schweiz und Frankreich nach Griechenland und zurück durch die asiatische Türkei und Italien in seine Heimath. 2 Teile, J. C. Dresch, Bamberg 1826.
- **Müller, Helmut M.**, Schlaglichter der deutschen Geschichte, F. A. Brockhaus, Leipzig-Mannheim 2004.
- **Müller, Wilhelm**, Werke, Tagebücher, Briefe. Bd I, Verlag Mathias Gatzka, Berlin 1994.

- **Nelisteros, K.E.**, Tagebuch eines Griechenfreundes. Seinen Freunden gewidmet, Hofbuchdruckerei, Liegnitz 1824.
- **Noe, Alfred** (Hg.), Der Philhellenismus in der westeuropäischen Literatur 1780-1830, Rodopi, Amsterdam-Atlanta 1994.
- **Perthes, C. T.**, Friedrich Perthes Leben, Verlag F. A. Perthes, Gotha 1857.
- **Pouqueville**, Geschichte der Wiedergeburt Griechenlands umfassend die Erzählung der Ereignisse von 1790 bis 1824. Deutsche Übersetzung hrsg. von C. F. A. Schott, Band 4, Heidelberg 1825.
- **Quack-Eustathiades, Regine**, Der Deutsche Philhellenismus während des griechischen Freiheitskampfes 1821-1827, Oldenburg Verlag, München 1984.
- **Reisinger, Ernst**, Griechenland, Schilderungen deutscher Reisender, Insel Verlag, Leipzig 1916.
- **Rothpletz, Emil**, Die Griechenbewegung in der Schweiz während des hellenischen Freiheitskampfes 1821-1830, Ähren Verlag, Affoltern 1949.
- **Schrebian, C.M.**, Schrebian's Aufenthalt in Morea, Attika und mehreren Inseln des Archipelagus, C. H. F. Hartmann, Leipzig 1825.
- **Schulze, Hagen**, Deutsche kleine Geschichte, C. H. Beck, München 1998.
- **Sichelschmidt, G.**, Liebe, Mord und Abenteuer Eine Geschichte der deutschen Unterhaltungsliteratur, Haude&Spener, Berlin 1969..
- **Spaenle, Ludwig**, Der Philhellenismus in Bayern, München 1990.
- **Striebeck, C.T.**, Mitteilungen aus dem Tagebuch eines Philhellenen. Nach dem Manuscripte des Lieutenant Striebeck bearbeitet von Fr. Lindes, Hannover 1828.
- **Tischler, Andreas**, Die philhellenische Bewegung der 1820'er Jahre in den preußischen Westprovinzen, Dissertation, Köln 1981.
- **Varnhagen, Ense von**, Blätter der preußischen Geschichte, Bd. 4, F. A. Brockhaus, Leipzig 1869.
- **Wegner, Max**, Land der Griechen, W. de Gruyter, Berlin 1955.
- **Willy, W.** (Hg): Literatur Lexikon, Bd 14, Begriffe, Realien, Methoden, Bertelsmann Gütersloh, München 1993.
- **Winkler, Heinrich August**, Der lange Weg nach Westen – Deutsche Geschichte 1806 – 1933, Band 1, C. H. Beck, München 2000.

Ελληνόγλωσσα

- **Bernstein, Serge, Milza, Piere**, Ιστορία της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Συμφωνία και η Ευρώπη των Εθνών 1815-1919, Τόμος 2, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.
- **Elster, Johann Daniel**, Το Τάγμα των Φιλελλήνων, από το ημερολόγιο του Johann Daniel Elster, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα 2010.
- **Λάσκαρης, Σ. Θ.**, Ο Φιλελληνισμός εν Γερμανία, Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, Αθήνα 1930.
- **Μέντελσον-Μπαρτόλντι, Καρλ**, Επίτομη Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, Τεγόπουλος εκδόσεις, Αθήνα 2011.
- **Μυγδάλης, Λάμπρος Η., Παπαδόπουλος, Νίκος Α.**, Ο Γερμανικός Φιλελληνισμός μέσα από την ποίηση, Τ. 1.,2.,3. , δίγλωσση έκδοση, Εκδόσεις γράμμα, Θεσσαλονίκη 2001.
- **Παπαρηγόπουλος, Κων.**, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τ. 18, Κάκτος, Αθήνα 1993.

Εγκυκλοπαίδειες και λεξικά

- **Killy, Walther**, Literatur Lexikon, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh/München 1993.
- **Kinder, Hermann,/Hilgemann, Werner**, dtv-Atlas zur Weltgeschichte, Bd. 1, Deutscher Taschenbuch Verlag, München 1964.
- **Kosch, Wilhelm**, Deutsches Literatur-Lexikon, Bd. 6, Francke Verlag, Bern und München 1978.
- **PONS**, Kompaktwörterbuch, Deutsch-Neugriechisch Neugriechisch-Deutsch, Klett Verlag, Stuttgart 1997.
- **Wahrig**, Deutsches Wörterbuch, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh 1996.
- **Άτλας της Παγκόσμιας Ιστορίας**, Καθημερινή, Αθήνα 1997.
- **Βοσταντζόγλου, Θεολ.**, Αντιλεξικόν ή Ονομαστικόν της Νεοελληνικής Γλώσσας, Βοσταντζόγλου, Αθήνα 1990.
- **Ελευθερουδάκη**, Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν, Ελευθερουδάκη, Αθήνα 1962.

- **Καΐσης, Αθ. Γ.**, Γερμανοελληνικό Λεξικό Νομικής Ορολογίας, Εκδόσεις Σακκούλα, Θεσσαλονίκη 1997.
- **Μπαμπινιώτης, Γ.**, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998.
- **Νέος Παγκόσμιος Άτλας**, Ευρώπη (χώρες Ε.Ε.), Δομή, Αθήνα 1996.
- **Τεγόπουλος-Φυτράκης**, Ελληνικό Λεξικό, Αρμονία, Αθήνα 1993.
- **Τσουκανά, Α.**, Νέον Γερμανο-ελληνικόν Λεξικόν, Κακουλίδη, Αθήνα 1961.
- **Τσουκανά, Α.**, Νέον Ελληνο-γερμανικόν Λεξικόν, Κακουλίδη, Αθήνα 1961.

Περιοδικά – εφημερίδες

- **Spiegel**, Heft 7, 12.2.2007.
- **Literarisches Conversations-Blatt**, Nr.270, 23. Nov. 1825.
- **Literarisches Conversations-Blatt**, Nr.23, 27. Jan. 1824.
- **Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)**, 27.12.2006.
- **Documents relatifs à l'état present de la Grèce**, publiés d'après les communications du Comité Philhellénique de Paris, Paris, 1826-29, Nr.2.
- **Spenersche Zeitung**, Apr. 1826.
- **Augsburger Allgemeine Zeitung**, Blge.15, 25 Jan.1823.
- (Preuß.) **Militair-Wochenblatt** Nr. 475-483, 30. Juli-24. Sept. 1825.
- **Erster Bericht des Dresdner Vereins zur Unterstützung hilfbedürftiger Griechen**, Dresden 1826.

Διαδίκτυο

- users.otenet.gr/~stramac/muller.htm
- **Deutsche Wikipedia**